

**Tento výtisk je takto připraven do tisku a zaslán ke korektuře autorům
prosím o připomínky na samostatném listě do 31.7.2012**

příklad: kapitola č. str.č.....řádek

text opravy:

.....

VETERÁNI STUDENÉ VÁLKY VZPOMÍNÁJÍ

**Plzeň
2012**

OBSAH

Úvodem

1. Vždy na čele

plk. v.v. Ing. Josef Vrba

2. Motostřelec

plk. v.v. Ing. Jiří Kašpárek

3. V prvním sledu

plk. v.v. Ing. Karel Hejzek

4. Chtěl jsem být tankistou

plk. v.v. Ing. Stanislav Branský

5. Příběh o zbraních a lidech

pplk. v.v. Ing. Jiří Rajdl

6. U kanónu stál

plk. gšt. v.v. Ing. Miloslav Šustr

7. Protivzdušná obrana

plk. gšt. v.v. Ing. Jiří Kuchař

8. Jak se jezdilo s tanky pod vodou

plk. v.v. Ing. František Hloušek

9. O čem se nesmělo mluvit

plk. v.v. Ing. Josef Šochman

10. Protiletadlový raket'ák

plk. gšt. v.v. Ing. Miroslav Kotěšovec

11. Zpověď vojenského chemika

genmjr. v.v. Ing. Miroslav Budský

12. Piloti vrtulníků ve Frunze

plk. v.v. Ing. Zdeněk Dvorník

13. Od mladšího pilota ke hvězdám

plk. v.v. Ing. Oldřich Pelčák

14. Prepadový stíhač

genpor. v.v. Štefan Gombík

15. Přeskolení na MiG-23 MF

plk. v.v. Ing. Vítězslav Nohejl

16. Poručík má být po ruce

plk. v.v. Ing. Oldřich Mertin

17. Výsadkové vojsko

genmjr. v.v. Ing. Čestmír Hrbek

18. Prověrky

plk. v.v. Ing. Oldřich Mertin

19. Bojová a mobilizační pohotovost

plk. gšt. v.v. Ing. Zdeněk Zbytek

20. Kultura v ČSLA

plk. vv. Václav Med

21. Invaze

genpor. v.v. Ing. Florián Rygál

22. Tachovský pluk

genpor. v.v. Ing. Florián Rygál

23. Devátá tanková

genpor. v.v. Ing. Florián Rygál

24. Cvičení „Družba 86“

genpor. v.v. Ing. Florián Rygál

Závěrem

Úvodem

Dnešní uspěchanou dobu snad nejlépe charakterizuje bouřlivý rozvoj informací všeho druhu. Vědecké ústavy nejbohatších zemí planety v nejpřísnějším utajení pilně rozpracovávají stále modernější metody jak ovlivnit myšlení lidí v národním i globálním měřítku. Tisk, rozhlas, televize, film i internet pracují na plné obrátky. Denně dodávají svým konzumentům tisíce pravdivých, polopravdivých i zcela vymyšlených zpráv a komentářů.

V demokratických státech, kde neexistuje žádná cenzura (kromě cenzury majitele), je tento boj o myšlení lidí nesmírně výnosný byznys. Dobře zaplacené průzkumy veřejného mínění pak opakovaně vybrané pravdy potvrzují, až jim řada lidí dokonce i uvěří. Dnes je ve světě informací takový zmatek, že někteří mediální manipulátoři už nevěří ani těm statistikám a průzkumům, které sami zfalšovali. Mnohé desinformace vedly až k válečným konfliktům.

Naštěstí většina lidí, kteří se musí živit svou prací, nevěnuje této obrovské záplavě většinou falešných informací žádnou zvláštní pozornost. Mají dost starostí s tím, jak splnit své denní pracovní úkoly, jak zabezpečit své rodiny nebo chod svého podniku. A když jim nějaký čas zbude, věnují ho svým koníčkům, kterých je čím dál tím méně, nebo přátelům, pokud nějaké mají.

Nicméně vytrvalá mediální manipulace spojená s podprahovým vnímáním přece jen přináší své ovoce. Lidé ztrácejí zájem o věci veřejné a samo veřejné mínění velmi často neodpovídá skutečnosti.

V souvislosti s takzvanou transformací naší armády se objevila i celá řada zavádějících a nepravdivých informací o Československé lidové armádě. Ta je líčena výhradně jako poslušný nástroj KSČ, připravovaný k použití proti vlastním občanům a k naplnění agresivních plánů sovětských maršálů.

Vojáci základní služby jsou popisováni jako ti, co neochotně a zbytečně ztráceli dva roky svého mladého života. Největší hrdinové nejsou ti, co poctivě sloužili své vlasti, ale ulejšáci, kteří si různými podvody opatřili modrou knížku.

Vojáci z povolání jsou líčeni jako slepí vykonavatelé nesplnitelných rozkazů naprosto neschopni samostatného myšlení a fanaticky oddaní komunistické straně.

Bývalá ministryně zahraniční USA paní Riceová ve své diplomové práci o ČSLA dokonce tvrdí, že „v první polovině 50. let byla ČSLA především „rudá“, v 60. letech „rudá i odborně zdatná“, počátkem 70. let opět „rudá“ a od poloviny 70. let opět „rudá i odborně zdatná“.

K této definici se samozřejmě přidružuje i řada dalších tzv. vojenských historiků jako Petr Luňák (Plánování nemyslitelného) nebo Marie Holdinská a Ivan Šedivý (Válka a armáda v českých dějinách). Ti dokonce pomlouvají vojáky z povolání, že měli zvláštní obchody, mimořádné rekreace, lékařskou péči a podobně.

Právě proto, aby se zachovala pravda o poměrech v bývalé ČSLA, o obrovské práci, kterou pro obranu své země vykonávali její vojáci, rozhodli se někteří

vojáci z povolání, kteří si říkají „veteráni studené války“, napsat vzpomínky na svoji službu, která nebyla nikterak lehká a ani zbytečná.

Přitom skutečné důvody toho, že opravdu náročné výcvikové úkoly statisíce našich vojáků po desítky let úspěšně plnili a že ČSLA byla vždy bojeschopná, spočívaly v tom, že si její vojáci byli velmi dobře vědomi odpovědnosti za obranu své země, že znali dějiny našich národů, chápali potřebu naší armády a že byli poctiví vlastenci.

O tom, jaká byla skutečná bojová připravenost našich pluků a divizí, co uměli naši letci, dělostřelci, raketáři a ostatní příslušníci druhů vojsk, dnešní takzvaní historici a badatelé skromně mlčí.

Je pravda, že v průběhu celého svého složitého vývoje měla ČSLA řadu nedostatků. Nejvíce utrpěla kádrovými čistkami po roce 1948 a zejména po roce 1968, kdy byla vyhozena řada schopných vojáků z povolání. Bylo to přes 20 % důstojníků a praporčíků, kteří armádě řadu let velmi chyběli. Ne vždy dostatečně sladěné bylo zavádění nové výzbroje. ČSLA byla mnohem větší, než co mohla uživit naše ekonomika. Obrovské peníze, které byly vynakládány na výrobu nadměrného množství tanků, letadel a ostatního vojenského materiálu, se musely ušetřit na mzdách vojáků a samozřejmě i na životní úrovni našich občanů.

Vojáci základní služby sloužili své vlasti téměř zadarmo a vojáci z povolání měli hodinovou mzdu hluboko pod průměrem našich pracujících. Žádný velitel roty nikdy neměl na hodinu tolik co mistr v podniku a velitelé útvarů mohli civilním ředitelům jejich platy a prémie jen závidět.

Přes všechny své nedostatky měla ČSLA dvě obrovské přednosti. Vždy byla dobře vyzbrojena a velmi dobře vycvičena.

Naše programy bojové přípravy byly velmi náročné a jejich tematika byla u většiny útvarů i kvalitně plněna.

V zimě i v létě motostřelci i tankisté stříleli průpravné, školní i bojové střelby. Všichni řidiči byli velmi náročně školeni v technické přípravě a cvičení v řízení svých vozidel. Každoročně odcházeli do civilu desítky tisíc dobře vycvičených řidičů, kteří dnes na našich silnicích chybí. Každá četa střílela dvakrát v roce bojové střelby, každá rota měla dvě rotní taktická cvičení, z toho jedno s bojovou střelbou. Praporeční taktická cvičení byla prováděna jednou v zimním a jednou v letním výcvikovém období, přičemž jedno z nich bylo vždy s bojovou ostrou střelbou. Plukovní taktické cvičení v trvání 4 až 5 dnů se prováděla jednou v roce a každý druhý rok to bylo cvičení ostrou střelbou s podporou dělostřelectva a údery bitevních vrtulníků letectva. Ve výcvikovém období, kdy nebylo plukovní taktické cvičení, provedl velitel divize s každým svým plukem velitelsko štábní cvičení se štáby praporů a jednotkami zabezpečení. Divizní taktické cvičení v trvání 6–7 dnů se prováděla jedenkrát za rok buď v zimě, nebo v létě. Když to bylo v letním výcvikovém období, v zimním období bylo vždy divizní velitelsko štábní cvičení s částečným vyvedením vojsk. Takovým způsobem každá rota, každý prapor, každý pluk i každá divize cvičila „ostře“

dvakrát v roce. Naprosto utajené prověrky bojové pohotovosti v průběhu celého roku s následným plukovním nebo divizním taktickým cvičením, někdy i s bojovou střelbou, pak dodávaly přehled o skutečně vysoké bojové připravenosti vojsk ČSLA. Dělostřelecké oddíly při součinnostních cvičeních a řízení paleb stříleli ostře až sedmkrát v roce. Protiletadlovci byli vyvedeni na praktický výcvik u letišť více než šest měsíců v roce a oddíly brigád raketového vojska cvičily s vysokou intenzitou celý rok. Stejně jako průzkumníci, výsadkáři, spojaři, chemici, ženisté a příslušníci týlových útvarů zařízení.

Je pravda, že naši letci nalétali ročně méně letových hodin než jejich kolegové v NATO, ale výsledky jejich bojových střelb a bombardování byly většinou výtečné. Stejně tak byla vynikající i jejich součinnost s pozemními vojsky při větších taktických cvičeních.

Výcvikové úkoly v ČSLA byly tak náročné a probíhaly s takovou intenzitou, že si vojáci mnohdy vyzuli svá bagančata až po týdnů a čisté prádlo si vyměnili někdy i jednou za 14 dnů.

Všechna tato obrovská a velmi intenzivní práce příslušníků ČSLA vyplývala z našeho místa a z naší úlohy ve studené válce, která v Evropě téměř 45 let skutečně probíhala.

Československá lidová armáda byla v prvním sledu vojsk Varšavské smlouvy a její úloha v počátečním období byla rozhodující pro vítězství v možné „horké“ válce, ke které často chyběl jen krůček.

V tomto velmi ostrém ideologickém, vojenském i ekonomickém konfliktu mezi západním a východním blokem hrál rozhodující úlohu vojenskoprůmyslový komplex USA. Ten roztáčel kola zbrojení, na která jsme museli reagovat svými obrannými opatřeními. Škodlivost zjištěné politiky zbrojařů uznával i sám generál Dwight David Eisenhower, jenž 12. ledna 1961 při odchodu z funkce prezidenta USA prohlásil:

„Spojení obrovské vojenské mašinérie s gigantickým zbrojním průmyslem – to je nový jev v americkém životě. Jeho celkový vliv – ekonomický, politický a dokonce i duchovní je cítit v každém městě, v každém úřadě federální vlády... musíme se vyvarovat šíření neomezeného vlivu vojensko – průmyslového komplexu.“

Tlak vyvíjený na nás ze západu, ať již to byly stále nové zbraňové systémy, tento zdroj obrovských zisků zbrojařů, nebo přítomnost armád NATO s jadernými zbraněmi v blízkosti našich západních hranic, nebylo možno ignorovat.

Právě proto byli naši vojáci cvičeni, jako kdyby nás kdykoliv mohli začít bombardovat a my museli být připraveni odpovědět přesnou palbou.

Výsledkem této usilovné práce byla skutečnost, že perfektně vycvičená vojska „stále pohotovosti“ (celkem tři motostřelecké a dvě tankové divize) byla schopna kdykoliv do 30 minut (později do 40 minut) opustit své posádky a do tří hodin být v plné bojové pohotovosti na západní hranici k odražení možné

agrese. Stejně normy mělo i naše vojsko protivzdušné obrany, raketové vojsko a letectvo.

Toto všechno velení severoatlantického paktu velmi dobře vědělo. Velitel 2. armádního sboru Bundeswehru genpor. Frost to po převratu před příslušníky velitelství ZVO vyjádřil velmi přílehlavě: „*Po celou dobu jsme z vás měli strach! Strašný strach!*“

O tom, že vycvičenost vojáků ČSLA a jejich skutečná bojová připravenost svým dílem přispěla i ke 45 mírovým rokům v Evropě, není nejmenších pochyb.

Vojska na snížených počtech měla za úkol v průběhu 24 až 48 hodin zmobilizovat zálohy a pak by ČSLA měla celkem 16 divizí, naprosto spolehlivou protivzdušnou obranu vojsk i státu, dostatečné letectvo i všechny druhy vojsk.

Celkem to představovalo téměř půl milionu dobře vycvičených vojáků, kolem 4 000 tanků, 80 odpalovacích zařízení taktických a operačně taktických raket, přes 3 500 děl a raketometů, 500 protitankových raketových kompletů, téměř 5 000 bojových a obrněných vozidel, 400 bojových letounů a 100 bitevních vrtulníků. Vzhledem k možnostem našeho hospodářství to byly skutečně vysoké počty. Závěr, že západní státy východní blok doslova „uzbrojily“, což přispělo i k jeho rozpadu, je zřejmě pravdivý.

Na druhé straně však tehdejší vedení našeho státu a velení Varšavské smlouvy muselo brát v úvahu skutečnost, že severoatlantický pakt měl v Evropě celkem dobře vycvičených 3 660 000 vojáků. Téměř 8 000 bojových letounů, přes 5 000 bitevních vrtulníků, více než 30 000 tanků, kolem 46 000 obrněných transportérů a přes 50 000 děl a raketometů. K tomu v přilehlých mořích ještě 15 mateřských letadlových lodí, z nichž každá měla téměř devadesát letadel na palubě a stovku jaderných pum v podpalubí, 500 velkých hladinových lodí a 200 ponorek, z nichž 76 atomových. Kromě toho všechno atomové dělostřelectvo, všechny rakety a všechna letadla-nosiče NATO měla jaderné hlavice i atomové bomby přímo u zbraní. Mohli v podstatě kdykoliv provést hromadný jaderný úder proti vojskům Varšavské smlouvy a v průběhu dvou hodin je zničit. Tento hromadný jaderný úder ze strany NATO nebyla žádná vymyšlená chiméra. Ten se dvakrát do roka ve velení severoatlantického paktu podrobně plánoval. Jenom proti Československu chtěli použít 198–250 jaderných úderů.

Již od roku 1954 Američané plánovali masivní nasazení jaderných zbraní, které měly během několika hodin proměnit státy východního bloku v jednu velkou radioaktivní trosku. Tento hromadný jaderný úder měl donutit východní armády k soustředění na několika místech, kde by se daly dalšími jadernými údery definitivně zničit.

Proti tomuto velmi reálnému nebezpečí měla ČSLA jedinou možnost obrany – vysokou bojovou připravenost a schopnost opustit posádky do 30–40 minut – dřív, než dopadnou jaderné hlavice a atomové pumy.

Vedle toho, že ČSLA byla v první sledu vojsk Varšavské smlouvy, byla i nesmírně důležitá její úloha v případě, že by došlo k válečnému konfliktu

v Evropě. Ta vyplývala ze skutečnosti, že hlavní síly Varšavské smlouvy – 22 sovětských divizí byly rozmístěny v bývalé NDR. Další sovětské divize byly v Polsku. K tomuto nutno připočítat ještě německé a polské divize, jejich letectvo a raketové vojsko. Všechny hlavní síly Varšavské smlouvy byly tedy dislokovány v NDR a v Polsku na směr možného hlavního úderu: Varšava – Berlín – Paříž.

Hlavní síly NATO, především 2. armádní sbor Bundeswehru, 7. armádní sbor US Army a 1. armáda Francouzská, byly dislokovány v jižní části NSR.

V případě válečného konfliktu v Evropě, ke kterému by došlo s překvapením a o jehož výsledku by se rozhodovalo již v počátečním období války, by obě strany musely usilovat o dosažení vítězství rozhodnou útočnou činností.

Kdyby vojska NATO soustředěná na jihu NSR udeřila do levého bloku hlavních sil Varšavské smlouvy, mohla by dosáhnout rozhodného úspěchu nejen v počátečním období, ale v celé válce.

Z této skutečnosti vyplývala i rozhodující úloha ČSLA. Musela na sebe nejen poutat, ale v řadě střetných sražení i ničit hlavní síly NATO na jihu NSR a v co nejkratší době ovládnout předmostí na Rýnu.

Právě ke splnění tohoto úkolu byli naši vojáci desítky let intenzivně cvičeni a byli schopni jej i splnit.

Samozřejmě dohadovat se o tom, zda byly válečné plány sovětských maršálů nebezpečnější než reálné úmysly amerických jestřábů na zničení „říše zla“, je možné do nekonečna.

Jisté je však jedno, za celých 40 let existence Československé lidové armády nedošlo k žádnému humanitárnímu bombardování našich národů. ČSSR měla na mezinárodním poli vzhledem ke své ekonomické a vojenské síle zasloužený respekt. Náš největší soused – NSR s námi v roce 1973 uzavřel mírovou smlouvu včetně neplatnosti mnichovského diktátu a o zrušení Benešových dekretů fantazirovali jen příslušníci Landsmanschaftu na svých srazech.

Zato nás v srpnu 1968 přepadli naši nejlepší spojenci a došlo při tom bohužel i ke ztrátám na životech civilních občanů. Kromě obrovského ponížení, které tehdy prožili vojáci ČSLA, se znovu ukázalo, že občané v Čechách, na Moravě, ve Slezsku i na Slovensku potřebují svoji armádu, která by je byla schopna ochránit. Právě toto vědomí vojáků ČSLA bránit svou zem proti jakémukoliv nepříteli bylo hlavním důvodem jejich další poctivé služby.

Vojáci Československé lidové armády po celou dobu její existence sloužili své zemi poctivě a s plným nasazením. Díky svému vojenskému mistrovství a skvělé bojové připravenosti budili zasloužený respekt u svých tehdejších nepřátel i spojenců. Není nic divného na tom, že na tuto těžkou službu veteráni studené války docela rádi vzpomínají.

1. Vždy na čele

plk. v.v. Ing. Josef Vrba

Končí první ozbrojené střetnutí studené války – válka v Koreji. Strach z války a napětí ve společnosti zůstávají.

V červenci roku 1954 skupina mladých poručíků, téměř ještě dorostenců, absolventů vojenských učilišť s umístěnkou k 19. motostřelecké divizi v Plzni v důstojnické brašně, vystupuje na plzeňském nádraží. Nad městem krouží bitevní letoun „Šturmovik“ a dělá hrozný randál. To byl první dojem, který v nás zanechalo město na západní výspě republiky, spojené s tehdejší válečnou atmosférou. Netušili jsme, že hranice je ještě pěkně daleko a čeká nás dlouhá, pro některé strastiplná cesta.

Ovlivnění válečnou psychózou, přijížděli jsme na západ patřičně bojově naladěni. Ten Šturmovik to jen umocnil. Čekal jsem, kdy začne střílet z palubních kanónů. Kufry, pověstné wulkanfíbry s osobními věcmi a základní důstojnickou výbavou, jsme si z nádraží v Lipníku nad Bečvou poslali jako spoluzavazadlo s tím, že si je na nádraží v Plzni vyzvedneme. Kdesi se zatoulaly.

Ve stanovený čas, v kinosále velitelství divize nás zaprezentovali a rozdělili k útvarům do posádek, o kterých mnozí neměli ani tušení. Na nějaké ohledy na přání či problémy se nebral zřetel, prý až u útvaru. Měl jsem štěstí, byl jsem zařazen k pověstnému 35. motostřeleckému pluku (později 12. msp, 2. msd) v Domažlicích. To v dané situaci znělo lichotivě. Jiní dopadli hůř. Před štábem nás naložili na nákladáky a hajdy za vojenskou kariérou. Že někteří nemáme kufry – detail, vyřeší se u útvaru. K pluku nás jelo 22. Pouhých 60 km v drkotající a řvoucí Tatře 28. Tak daleko jsme v učilišti nikdy nejeli. Po dojezdu do posádky – kasárna prázdná. Pluk byl na taktickém cvičení. Hodina zdržení, dostali jsme jakési konzervy ...my, důstojníci? V učilišti nás obsluhovaly servírky! Odjezd za plukem zpátky přes Plzeň, 80 km do vojenského výcvikového prostoru Doupov. Cvičilo se budování a vedení boje v obraně. Skončil jsem relativně dobře na pozorovatelně velitele 2. praporu a strávil tam plných pět dnů. Ve vlhké díře 2 x 2 metry, ve vycházkovém stejnokroji, rajtkách, naštěstí ve vysokých botách. Vybavení pozorovatelný? Polní stůl, lůžko, dvě stoličky, polní telefon, radiostanice. Lidský a citlivý velitel praporu kapitán Gorgoň, nedávno ještě učitel, mi nechal obstarat montérky, příkrývku, jídelní misku (ešus) a lžici. Přední okraj obrany jsem řádně ani neviděl.

Po návratu do posádky šlo už vše podle vojenských regulí. Kufř byl u dozorčího na bráně, konečně osprchování v útvarové koupelně, zařazení ke kulometné rotě praporu, přechodné ubytování na ložnici mužstva, první podřízení, za které jsem zodpovídal, prostě pohoda. Konečně uplatním to, co mě skvělí velitelé a učitelé, mnozí účastníci 2. světové války – frontáči, v pěchotním učilišti naučili. Výsledky ve výcviku a střelbách jsme měli dobré. Po roce jsem byl zařazen jako

velitel čety v poddůstojnické škole pluku, která byla školou i pro mě. Naučila mě samostatnosti, metodice praktického výcviku i zkušenosti, jak jednat s podřízenými. V jednom ročníku se v četě dokonce z 35 sešlo 21 žáků maďarské národnosti ze Slovenska. Z nich jsem měl vychovat velitele družstev. Navíc v období maďarské kontrarevoluce. Škola byla desetiměsíční. Naštěstí jsem si vždy vybíral schopné a rázné poddůstojníky – instruktory, velitele družstev z předchozího ročníku a v daném případě i schopného tlumočníka – Slováka.

Touha mladého nadporučíka sloužit u průzkumu konečně byla naplněna přemístěním k průzkumné rotě pluku. To byla nejlepší léta vojenské kariéry mladého nadšence.

Při jednom taktickém cvičení pluku ve VVP Doupov vypukl jakýsi konflikt a byla vyhlášena bojová pohotovost. Velitel pluku podplukovník Horák – bylo mu 29 let, svolal podřízené velitele, vysvětlil, o co jde a nařídil – do 24 hodin budete všichni v posádce! Domů se dostaň, jak kdo můžeš. Průzkumná rota vyrazila mezi prvními. Vzpomínám, jak při projíždění večerní Plzní nás předjížděl tankový prapor na tancích T-34. Tenkrát bylo možné cokoliv. Omlouvalo nás, že jsme jeli na starých německých Haklech.

Píše se podzim roku 1957. Maďarské události byly za námi, probíhaly hraniční práce (ženijní budování obrany), mezinárodní napětí se nadále stupňovalo. V průběhu hraničních prací byli nejváženějšími osobami ženisté, jak velitelé, tak mužstvo. Vyměřovali, radili, dali k dispozici a vládli technikou. Průzkumníci si budovali pozorovatelný sami pro sebe. Většinou na svazích dominant přivrácených ke státní hranici. Ty musely být zvláště utajené. Pracovali jsme v noci, ještě za svislými maskovacími sítěmi, rozmístěnými na několika místech, jen jedna byla pravá. Rovněž trhačí práce se prováděly stejným způsobem. K oklamání pozemních radiolokátorů jsme používali koutové odražeče. Infraprůkazníky jsme zjišťovali, odkud nás Amíci sledují infradalekohledy – přístroji pro vidění v noci. S rozedněním musel být klid, odpočívali jsme za horizontem. Americký vrtulník přes den ofotografoval, co se změnilo. Další noc se pokračovalo. Po skončení prací musel být terén v původním stavu a ani náznakem nesmělo být poznat, kde ta pravá pozorovatelná je.

Služba u průzkumných jednotek jak na stupni pluku, tak na stupni divize v Janovicích nad Úhlavou byla službou náročnou ve všech směrech. Náročnost vyplývala z úkolu 2. msd – v případě napadení ubránit Všerubský průsmyk. Úkol, který se prolínal životem nás všech, vojáků z povolání i jejich rodin, vojáků základní služby a příslušníků průzkumných jednotek zvláště. Intenzivní výcvik v polních podmínkách za každého počasí, ostré střelby, nácvičky poplachů – kdy jsme při jeho vyhlášení nevěděli, zda je cvičný, nebo skutečně bojový. Norma byla do 30 minut opustit kasárna se stovkami vozidel a veškeré bojové techniky s municí a zásobami, třeba i v noci za 20stupňového mrazu. Později lze očekávat jaderný úder na tak velká kasárna. Průzkumné jednotky musely být vždy o krok až dva kroky napřed. Nepřetržité vojskové pozorování

z pozorovaten na státní hranici, v noci naslouchací hlídky, součinnost s pohraniční stráží.

Postižen reorganizací, velel jsem krátký čas 4. motostřelecké rotě 10. msp, velitel čerstvý podplukovník Václavík. Probíhala tzv. Berlínská krize. Evropa byla na pokraji války. V Berlíně proti sobě stály americké a sovětské tanky, jen stisknout spoušť! Pluk byl složitě doplněn osobami na válečné počty a uveden do vyššího stupně bojové pohotovosti. Moje rota měla 180 vojáků pěti ročníků. V této situaci byl pluk vyveden k zaujetí obrany proti státní hranici. Je to ostré, nebo je to nácvik? Napětí vrcholilo. Zasáhlo nás všechny. Rotě byl vymezen rajon, který měla bránit. Vydal jsem patřičné rozkazy velitelům čet. Asi 100 m stranou, za mírným návrším, bylo třeba pokrýt palbou polní cestu vycházející z lesa. Osobně, byl to přece samostatný směr, jsem tam zavedl motostřelecké družstvo zesílené bezzákluzovým kanónem. Velitel družstva četař – záložák. Vybral jsem si ho záměrně, starší rozumný chlap. Rota se zakopávala. Přicházela noc. Kolem půlnoci přišel na mé velitelské stanoviště zmíněný četař a roztřeseným hlasem oznamoval, že tam sám nebude, že se tam bojí, že má doma tři děti, že má nemocnou tchyni... prostě nebyl k zastavení. Polilo mě horko. Já proti němu mladý kluk, mohl bych být jeho synem... co teď? Musel jsem být rozhodný a tvrdý. Kde máte družstvo? Zůstalo tam. Vy, velitel, jste opustil své podřízené, ponechal jste je bez velení, ... to je zrada na vašich vojácích, to je dezerce, ... víte, co je to polní soud? Vodopád výčitek kompenzoval i můj vlastní strach z rozšíření paniky... Okamžitě se vraťte na své místo! Dejte vojákům najevo, že jste tam, že jste jejich velitel, sprdněte je třeba, že špatně kopou okopy. Posmrkávaje odešel. Nepozorovaně jsem šel za ním a zpovzdálí sledoval, zda splní, co jsem mu radil. Tak řvát velitele družstva záložáka jsem ještě neviděl. Snad si, jako já chvíli předtím, dodával odvahy.

Nevím, kde se to ve mně vzalo. Sám srdce strachy až v hrdle, ale velitel je velitel!

Po návratu do posádky, když za několik dní odcházeli záložáci a třetí ročník do civilu, přišel za mnou četař Novák a omluvil se za svou slabost. Vřele děkoval, že vše zůstalo jen mezi námi.

Velitel pluku mi po roce oznámil povýšení na kapitána a vrátil jsem se ke svým milovaným průzkumníkům, jako velitel divizní průzkumné roty (2 průzkumné čety, výsadková četa, četa motocyklů, tanková četa – 10 OT, 15 motocyklů, 5 tanků T-34, týlové a technické zabezpečení). Jako velitelské vozidlo mi sloužil obojživelný Gaz. Jak já byl na tuto pojízdnou loď pyšný! Takové vozidlo neměl nikdo v posádce. Problém byl, když jsme s manželkou jeli do Sušice na divizní ples, dostat ji v dlouhých šatech na palubu. Tři průzkumníci velmi ochotně pomáhali.

Začali jsme zavádět VKV rádiový průzkum (1963). Převzali jsme novou průzkumnou techniku RUT (5 pracovišť o dvou VKV přijímačích, magnetofonech a všem, co k tomu patřilo). Hlavně však přišli noví lidé od

radioprůzkumných útvarů. Zkušení mladí důstojníci a z poddůstojnické školy kvalitně vycvičení rádioví operátoři-jazykáři.

Vznikl nový článek divizní průzkumné roty – Rádiové středisko (2 x RUT) operační skupina. Zpočátku z rádiových vozů RUT, později ze zřízeného stálého pracoviště na hradě Klenová, pak na zámku Týnec u Klatov jsme vedli průzkum rádiového provozu před pásmem 2. msd do hloubky, jak umožňovaly atmosférické podmínky. Objevoval se provoz v angličtině, němčině, někdy i ve francouzštině. Zvláště, když vojenská policie honila zběhy. Naším přednostním zájmem však byl provoz 2. lehkého obrněného pluku, jeho průzkumných hlídek, které na bavorské straně hranic plnily průzkumné úkoly pro 7. armádní sbor americké armády. Rovněž jsme sledovali rádiový provoz ve výcvikovém prostoru Grafenwöhr, kde cvičily jak americké, tak německé jednotky.

Každý rádiový operátor obsluhoval dva přijímače. Na jednom zpravidla sledoval krátkodobě pracující síť, na druhém vedl odposlech některé stálé sítě, například mobilních hlídek nebo pozorovaten. Stávalo se často, že operátoři odposlouchávali stálou síť dlouhodobě, až do odchodu do civilu. Pak o té síti věděli všechno. Kdy a na jaký se přeladí kmitočet, obsluhy podle jmen, kdo jakou má náladu, zda a co mu napsala manželka z USA a podobně. Při tom jim nesměl ujít jediný signál. Za to bylo „očko“ – 21 dnů vězení, které se nasluhovaly. Vše se zapisovalo do záznamu o korespondenci, nahrávalo na magnetofon, překládalo do češtiny. Operační důstojníci vyhodnocené závěry zpracovávali do svodky a po schválení odesílali do střediska rádiového průzkumu. Zachycené signály se bez vyhodnocení telefonicky hlásily ihned. Byli i takoví jednotlivci, kteří dokázali vést dvě sítě a vše přímo zapsat na psacím stroji v češtině.

Američané jako by nevěděli, že jsou ve střední Evropě, na hranicích nepřátelské Varšavské smlouvy. Chovali se sebevědomě, až suverénně. Zprávy vysílali otevřeně, kódovali jen místa v terénu tzv. UTM systémem, a ten jsme znali.

Na jedno taktické cvičení s 11. msp si náčelník štábu divize přizval od 2. pzd. skupinu rádiového průzkumu. Měla za úkol u cvičícího pluku prověřit dodržování provozních pravidel a utajení zpráv rádiového provozu. Na rozbor cvičení pak připravit pětiminutovou ukázkou nejtýpějších nedostatků.

Velitel skupiny nadporučík Blažek s 1 RUT a pěti rádiovými operátory provedli několikahodinový odposlech rádiového provozu pluku v nejdůležitější fázi cvičení. Vše nahrávali na magnetofony. V průběhu odposlechu přišel důstojník vojenské kontrarozvědky okouknout novou techniku. Nechal si přehrát několik záznamů. Velice rychle odešel se slovy: „*Já tu nebyl, nikdy jste mě tady neviděli!*“

Velitel skupiny z nahrávek připravil asi osmiminutový souhrn, který jsem při rozboru cvičení přehrál všem účastníkům. Po třech minutách velitel divize vykřikl: „*Stop! Seberte si svá fídlátka a zmizte!*“ Co řekl potom účastníkům, nevím, ale prý to bylo hrozné.

Rota ještě více stoupla u divize ve vážnosti, důstojníci od 11. msp se na mě dlouho mračili.

V rámci přezbrojení jsme převzali tanky T-54 – řeka, uzpůsobené pro jízdu pod vodou, jako první u divize. Tanky T-34 jsme předávali na jakousi tankovou základnu. Se smutkem vzpomínám na skvělého velitele tankové čety poručíka Smolíka, absolventa Tankového učiliště ve Vyškově. Znal T-34 do šroubku, přímo je miloval, skvěle vycvičil tankové osádky, střelby měly vždy výtečné. Při průjezdu posledního tanku stál v bráně parku, salutoval a po tvářích mu stékaly slzy jako hrachy... plakal. T-54 ani nestačil dobře zvládnout. Po několika týdnech, při výcviku v jízdě tanků pod vodou, utonul v řece Otavě.

Velitel divize se svým štábem stále vyžadoval informace o tom, co se děje za státní hranicí až „kam oko dohlédne,“ v úseku od Železné Rudy až po Železnou. K tomu měl divizní průzkum. Jeho příslušníci byli v neustálém vizuálním a rádiovém kontaktu s americkými průzkumníky a Německou spolkovou ochranou hranic – BGS. Samozřejmě to bylo oboustranné. Dobře jsme věděli, že nám z Hohen Bogenu vidí Američané až do kasáren.

Často přilétával vrtulníkem důstojník ze zpravodajského oddělení velitelství 4. armády na oblet státní hranice, zvláště v krizových situacích. Vždy nás na státní hranici čekal americký vrtulník, ani jednou nevynechal. Doprovázel nás ve vzdálenosti cca 50 metrů po celou dobu letu podél hranice.

Jednoho dne, v období tzv. karibské krize, kdy celý svět byl na pokraji jaderné války, Američané měli pohotovost i v Německu, vyletěli jsme na oblet se vzdušnými pozorovateli. Viděli a ofotografovali jsme desítky kusů nedbale zamaskované techniky. Naši vojáci byli ještě v kasárnách, jen připraveni k výjezdu. Když vrtulník nad kasárny kroužil na přistání, byl vyhlášen vyšší stupeň bojové pohotovosti.

Z okna jsem viděl, jak moji průzkumníci nasedají do techniky, a než jsme přistáli, byli pryč. Podle plánu zaujímali plánovaná východiště. U vrtulníku mě čekal gazik a radiovůz. Důstojník ze štábu podplukovník Hurt se rychle rozloučil se slovy: „*Josefe, rád se s tebou sejdu kdekoliv jinde než...*“, a významně ukázal vztyčeným palcem vzhůru.

V terénu na mém velitelském stanovišti jsem zastihl jen jádro roty, tankovou četou a tyl roty. Ostatní byli po skupinách a hlídkách rozmístěni po celém pásmu divize na pozorovatelnách, aby jej průzkumově zabezpečili. Například skupiny hloubkového průzkumu tři dny ležely u průchodů v drátěných zátarasech s veškerou výzbrojí, připraveny na smluvený signál vyrazit přes hranice do sestavy nepřítele. Po celý týden jsem se pohyboval po kontrolách hlídek a zabezpečoval jejich zásobování a spojení se štábem divize.

Naštěstí se situace uklidnila, bojová pohotovost odvolána. Při návratu hlídek se mi velitelé svěřovali: „*Soudruhu kapitáne, těžko nám bylo. Jeli jsme k hranici, do mlhy, zbraně ostře nabitě, a báli se, zda proti nám nevyrazí Amíci. Všichni chlapi se dívali na mě, báli se. Poprvé jsem se cítil velitelem odpovědným za životy lidí a oni to věděli.*“

Měl jsem u jednotky 150 podřízených, které jsem neviděl nikdy pohromadě. Díky dobré práci podřízených velitelů a uvědomění vojáků ani jeden z nich nepřešel na druhou stranu, přestože se stále pohybovali v hraničním i zakázaném pásmu.

To byla skutečně nefalšovaná bojová linie, na které se zatím nestřílelo, i když k tomu bylo mnohdy velmi blízko, stačilo jediné selhání.

Při tom všem jsme s praporem a dále s rotou ověřovali nové polní uniformy a nově zaváděné obrněné transportéry OT-810.

Jednoho dne v roce 1961 dostal můj velitel tankové čtyři úkol. V noci s jedním tankem pojíždět po silnici podél státní hranice v délce asi 15 km a dělat co největší rámus. Na tank osádka připevnila koutové odražeče, stejné odražeče visely po stromech podél silnice. Jezdili tři noci po sobě. Rušili jsme radiolokátory na pozemní cíle. Proč? To jsem se dozvěděl čistě náhodou až později. Pod tímto rušením a zvukovou kulisou hřmotícího tanku byly umístěny do předem připravených, v hraničních pracech vybudovaných palebných postavení desítky, možná stovky samohybných děl a tanků ze základen ve vnitrozemí.

Když se zmírnilo napětí, setkával jsem se se zmíněnou technikou, jak je stahována zpět, po dlouhé tři roky.

Při jednom divizním taktickém cvičení jsem velel průzkumnému odřadu 30 km před přesunující se divizí do prostoru nasazení. Měl jsem se svými průzkumníky podávat zprávy o nepříteli, jeho síle, rozmístění, varovat před nenadálým napadením. V celé šíři pásma přesunu, několik kilometrů dopředu a na boky jsem měl jako tykadla vyslané průzkumné hlídky o jednom až dvou obrněných transportérech a motocyklu. Spojení rádiem a na stejném kmitočtu. Při přiblížení se k čáře dotyku zjistila mou síť jednotka REB protivníka a zahájila rušení. Zřejmě nás sledovali již delší dobu, ale počkali si na chvíli, kdy průzkumné hlídky začaly podávat první zprávy o nepříteli. Nechali do radiostanice promluvit 2–3 slova a spustili rušič. Po usilovné snaze přejít na záložní kmitočet už si s námi jenom hráli. Nakonec nám zarušili i KV spojení se štábem divize. Dostali jsme se do zoufalé situace. Štáb a velitel divize čekali na zprávy o nepříteli marně po několik hodin. V této situaci jsem litoval svého nadřízeného zpravodajského náčelníka, jehož jsem si velice vážil, co od velitele schytl. Já jsem to schytl po cvičení. Nakonec to vyřešila jedna ze skupin hloubkového průzkumu, operujících v sestavě nepřítele. Na kopci na okraji lesa objevila podivná vozidla s naježenými anténami. Veliteli skupiny došlo, že to mohou být rušiče. Krátký přepad, a jen přítomní důstojníci – rozhodčí zabránili tomu, že nedošlo k násilí. Moji průzkumníci – výsadkáři k tomu neměli nikdy daleko. Rušení bylo zastaveno. V krátké době jsme obnovili spojení na základním kmitočtu. Průzkum však v této fázi cvičení úkol nesplnil. Bylo to pro nás trpké poučení pro budoucí důslednější výcvik radistů a velitelů hlídek.

To byla má první setkání s radioelektronickým bojem, i když jsem jen mlhavě tušil, o co vlastně jde. Zaujal mne však jeho dopad na velení jednotkám a co

může způsobit – rozvrat, zmatek v činnosti jednotek protivníka a následnou ztrátu bojeschopnosti. Vzhledem k praktickým zkušenostem ze zavádění a vedení rádiového průzkumu u příhraniční divize jsem se v průběhu studia na Vojenské akademii – katedra vojenského zpravodajství (1965–1968) o problematiku REB zajímal hlouběji. Rozšíření znalostí studiem dostupných materiálů a praktické zkušenosti neušly pozornosti nadřízených. Údajně, aby se oživila součinnost mezi radioprůzkumnými útvary a útvary REB, byl jsem po skončení akademie zařazen k 1. rádiovému pluku REB v Kolíně. Nastala nová kapitola v mé vojenské kariéře.

Následující řádky budou pokusem o stručné osvětlení vývoje a obsahu činnosti REB a uznání lidem, kteří v tomto oboru pracovali a přispívali ke zvyšování bojeschopnosti naší armády.

Radioelektronický boj (REB)

REB je rozsáhlý, složitý, ale velmi efektivní druh bojové činnosti. Soupeřícími stranami je veden nepřetržitě, tedy i v době míru. Jde jen o kvalitu, způsob a druh nasazených prostředků. Jeho cílem je znemožnit nebo alespoň ztížit protivníkovi využití elektronických prostředků průzkumu, velení vojskům, řízení zbraňových systémů, včetně navedení letounů do prostoru bojové činnosti a na cíle. Současně musí zabezpečit funkčnost vlastních radioelektronických (rdel.) prostředků. Ve svém důsledku, při koncentrovaném a efektivním působení prostředků REB na daném směru, bude mít protivník narušené rádiové spojení s podřízenými útvary, navedení řízených střel, raket, letadel apod.

Důležitou součástí REB je rdel. průzkum – zjišťování parametrů vysílačů, jejich identifikace a výběr nejdůležitějších z nich pro jejich ničení a rušení. Profesionálové v tomto oboru museli svést nejednu názorovou bitvu o prostředky na technické a materiální vybavení pro vedení této efektivní bojové činnosti, která se vedla v éteru, bez vlastních ztrát na lidech i materiálu.

REB (do roku 1968 protiradioelektronická činnost PREČ) byl organizován na stupni svazů –armád, frontu (okruhu) a MNO, později i u svazků.

Rušení rádia Svobodná Evropa zabezpečovalo ministerstvo vnitra.

V rámci ZVO do roku 1965 byly rotý PREČ VKV v Plzni a KV v Kladně, měly po šesti středních rušičích. Později byl vytvořen 1. rádiový prapor PREČ v Kolíně a od roku 1967 1. rádiový pluk REB (12 středních, 6 těžkých rušičů – výkon až 7,5 KW, 3 zaměřovače), jehož prapory tvořily základy vytvářených praporů REB pro 1. a 4. armádu. Od roku 1975 pak 1. smíšený pluk REB s rádiovým praporem a novým radiotechnickým praporem REB (4 rušiče elektronických prostředků letadel). 1. a 4. armáda dostaly po jednom praporu REB (po šesti středních rušičích) v Mariánských Lázních a Českém Krumlově.

Koncem srpna zmíněného roku se u velitele 1. rádiového pluku, tehdy pplk. Ing. Nádvorníka, hlásí mladý nadporučík, čerstvý absolvent vojenské akademie – zpravodajec. Budoucí velitel, který měl s pomocí pluku vybudovat 1.

radiotechnický prapor REB. Velitel pluku ze skříně vytáhl stoh zúčtovacích listů na bojovou techniku a materiál, stoh kádrových rozkazů na přemístěné důstojníky a praporčíky, prakticky z celé republiky, vše s datem realizace od 1. září, se slovy: „*Tady je váš prapor.*“ V tu chvíli mě napadlo, proč tak pozdě se o tom dozvídáme a zda je to úkol vůbec splnitelný. Samozřejmě, že svou roli sehrálo všudypřítomné a důsledné utajení. Nadporučík Pekár úkol zvládl skvěle. S pomocí štábu a materiálních náčelníků rádiového pluku z důstojníků, praporčíků a absolventů VKVŠ, kteří přicházeli od různých útvarů, vytvořil cílevědomý kolektiv jdoucí od úspěchu k úspěchu ve výcviku, organizovanosti vojenského života a kázni celého praporu. V průběhu deseti let od založení byl útvar při prověrkách hodnocen třikrát jako výtečný, dvakrát získal standartu velitele okruhu. Sám velitel útvaru byl dvakrát mimořádně povýšen, vyznamenán vojenským řádem, v roce 1985 jmenován náčelníkem REB ZVO, o šest let později zástupcem náčelníka zpravodajské správy GŠ.

Letecká armáda a protivzdušná obrana státu (PVOS) měly své speciální jednotky pro rušení rdel. systémů zabezpečujících bojovou činnost letectva.

Ministerstvo národní obrany (MNO) mělo podřízeno Středisko radiotechnické kontroly v Kolíně.

Na vojenské akademii v Brně byla vytvořena katedra REB a ve vojenském výzkumném zařízení pracovala skupina důstojníků a techniků na vývoji nových, integrovaných prostředků průzkumu, zaměřování a rušení pro útvary REB.

Útvary REB na všech stupních byly průběžně vybavovány novou a modernější průzkumnou technikou a rušiči všeho druhu jak domácí, tak sovětské výroby. Spolu s tím vyrůstali dobří odborníci, vojáci z povolání i vojáci základní služby. Na funkce operátorů a mechaniků REB byli zařazováni vybraní povolanci se středoškolským vzděláním, hudebním sluchem, jazykově a technicky vybaveni. Na náčelníky zvláště těžkých rušičů byli zařazováni zpravidla důstojníci s vysokoškolským vzděláním.

Je nutné připomenout, že v té době v naší armádě, alespoň na našem stupni, nebylo ani ponětí o nějakých mobilech, spojení přes družice a pod. Miniaturizace elektroniky byla v začátcích, neověřená v poli a v podmínkách jaderné války. Vojska byla vybavována rádiovou technikou odolnou proti účinkům jaderných zbraní, osazenou elektronkami, se značnými nároky na spotřebu energie. Například rádiová stanice velitele motostřelecké roty a praporu vážila 12 kg a nosila se na zádech. VKV rádiovými stanicemi byly vybaveny tanky a postupně zaváděné obrněné transportéry, vyšší prvky velení měly radiostanice ve speciálních vozech.

Základním druhem provozu v krátkovlnném pásmu bylo telegrafní vysílání pomocí Morseovy abecedy, fonie, dálkopisné spojení, přenos dat a podobně. Texty zpráv byly vždy nějakým způsobem zakódované, ale k navazování a prověrkám spojení se vždy používalo morze. Volací znaky rádiových stanic a různé opakující se zvláštnosti obsluh byly cenným zdrojem pro identifikaci vysílače. Při stále častějším využívání utajovačů se musely analyzovat technické

parametry vysílače, druhu provozu a vysílaného signálu. K tomu se postupně zavádělo speciální přístrojové vybavení a zaškolení nových specialistů. Značně vzrostl význam zaměřování. Zaměřovací základna o třech zaměřovačích, vzdálených od sebe desítky i sto kilometrů, z průsečíků azimutů zjišťovala umístění vysílače v terénu. Z toho a z technických parametrů operační důstojníci vyhodnocovali, do jaké sítě, ke kterému stupni velení, druhu vojska vysílač pravděpodobně patří. Výsledek byl předán k posouzení vyhodnocovacímu středisku zpravodajského rádiového průzkumu, zda síť je zpravodajsky využitelná, či ne, teprve potom přišlo rozhodnutí rušit, nebo nerušit. Cíle zjištěné zpravodajci byly naopak předávány útvarům REB k rušení. Nebylo jednoduché z mnoha sledovaných rádiových sítí vybrat k zarušení ty nejdůležitější. Rušičů byl vždy nedostatek. Po operačních důstojnících se požadovala vysoká znalost předpokládaného nepřítele, organizace jeho vojsk, taktických a operačních norem, technické a jazykové znalosti a provozní normy. Hlavně však zkušenosti založené na dlouholeté přípravě a praxi, kterou získávali při sledování rádiového a rdel. provozu vůbec, cvičících amerických a německých vojsk ve výcvikových prostorech Grafenwöhr a Hohenfels i na územích členských států NATO v Evropě.

V pásmu velmi krátkých a ultrakrátkých vln (VKV a UKV) to bylo značně jednodušší. Provoz byl zpravidla veden fonií a u obsluh přijímačů i rušičů byly požadovány jazykové znalosti, zvláště angličtiny a němčiny.

Cvičilo se i použití tzv. jednorázových rušičů, samozřejmě na vlastních cvičících útvarech a jednotkách. Tyto rušiče byly shazovány z letadel či vrtulníků do prostoru soustředění vojsk, rušily širokopásmově až do vybití baterek.

V rušení činnosti bojových letounů se využívalo podobných principů. Přístrojové vybavení však bylo jiné. Radiolokátory různých typů, speciální rušiče naváděcích systémů letounů do prostoru bojové činnosti, VKV spojení s leteckým návodčím a mezi piloty ve skupině až po zarušení palubního radiolokátoru či laserového zaměřovače. Cílem bylo zarušit rdel. vybavení letounů tak, aby piloti letounů útočících na pozemní cíle byli odkázáni jen tzv. na oči. Nejednou jsme při výcviku slyšeli varování čs. pilotů při letových dnech: „*Vyhněte se trojúhelníku toho a toho, cvičí tam REBáci.*“

Rdel. průzkum REB byl prováděn při velkých cvičeních na území států NATO, a bylo jich dost, vypomáhal zpravodajcům. Tato činnost byla pokládána za plnění bojového úkolu a v tehdejší době se všemi důsledky z toho vyplývajícími. Rádiové a rdel. rušení se cvičilo zásadně na cílech, které jsme si značkovali sami, nebo při cvičeních vlastních vojsk, a to na zvlášť vybraných, MNO povolených kmitočtech, především u těžkých rušičů. O rušení musel být veden na předepsaném tiskopise podrobný záznam, použitý kmitočet, doba zahájení a doba ukončení rušení. Dokument musel být archivován. I přesto se čas od času stávalo, že byl rušen důležitý kmitočet některého cizího státu, a to nejen evropského. Rádiový průzkum postiženého státu náš rušič zaměřil a stížnost byla řešena diplomatickou cestou.

Byl to složitý systém v komplexu i ve všech jeho prvcích, navíc umocňovaný tím, že předpokládaný nepřítel se rdel. průzkumu a možnému následnému rušení i ničení logicky bránil. Jak technickými prostředky – zvyšováním výkonu vysílačů, zaváděním nových druhů provozu, tak i prostředky organizačními – vysíláním klamných zpráv, vytvářením klamných sítí v jiném prostoru, než cvičila vojska, a řadou jiných způsobů, jak oklamat protivníka. Prostě příprava na tento druh vedení boje měla svá specifika. A to velice výrazná. To nebylo běhání po cvičáku s kulometem nebo nácvik střelby z tanku. To byla příprava na vedení boje v éteru, souboj mozků, chytrosti, znalostí a nezřídka i mazanosti, jak protivníka obelstít. Je samozřejmé, že to bylo oboustranné. Tehdejší protivník za námi v ničem nezůstal pozadu, naopak vždy byl nejméně o krok napřed, vždy jsme jej museli dohánět. Taková prostě byla doba.

Na tehdejší dobu nejmodernější techniku obsluhovali mladí osmnácti-dvacetiletí muži, kteří nutně museli projít náročným výcvikem a až ve druhém roce vojenské základní služby, byli nasazováni na plnění bojových úkolů.

Z potřeby dosažení požadované odbornosti měli jsme ve výcviku zavedeny vlastní metody a systém škol. Všichni vojáci základní služby určeni k výcviku specialistů REB prošli tzv. výcvikovým střediskem, což byl specifický druh poddůstojnické školy. Ti nejlepší pokračovali ve škole důstojníků v záloze (ŠDZ). Funkce velitelů a učitelů v těchto školách vykonávali ti nejzkušenější důstojníci a praporčíci s pedagogickými schopnostmi. V praxi to znamenalo, že specialisté REB po dvou letech vojenské základní služby odcházeli do zálohy (civilu) v poddůstojnické hodnosti, ale i v hodnosti rotného a nejlepší z nich i v hodnosti podporučíka. Později kandidáty do důstojnických hodností dodávaly Vojenské katedry vysokých škol (VKVŠ), což bylo méně šťastné, chyběla jim praxe u útvaru. Důstojníci z povolání přicházeli z odborně kvalitní Vojenské vysoké radiotechnické školy v Liptovském Mikuláši.

Ostatní specialisté, například řidiči, strojníci elektrocentrál, mechanici, byli školeni v krátkodobých kurzech u útvarů druhů vojsk.

V příjmu „morze“ značek dosahovali vojáci základní služby až 120 znaků za minutu. V jazykové přípravě, po zvládnutí provozních frází, došlo i na obsahovou stránku zpráv, což mělo svůj přínos pro jejich civilní praxi. K tomu připočítejme obsluhu složitých přístrojů, jejich přípravu k provozu. Například pro vybudování anténního systému těžkého rušiče, zabírajícího více než půl hektaru, byla sovětská norma tři hodiny. Zapojením prvků soutěživosti to naši vojáci dokázali za dvě hodiny.

Útvary REB měly v jedné oblasti ohromnou výhodu, a to v přípravě a výcviku záloh. Této výhody požívaly jen nemnohé, vysoce specializované a utajené útvary naší armády. Absolvováním dvouleté vojenské základní služby výcvik specialistů REB nekončil. Zpravidla po čtyřech letech byli povoláváni na zdokonolovací cvičení nebo přeškolení na novou modernější techniku, a to vždy k útvaru, u kterého vykonali vojenskou základní službu, mnohdy i na stejnou techniku. Někdy bylo až dojemné sledovat, s jakou radostí se setkávají staří

kamarádi mezi sebou i se svými bývalými veliteli, jak se chlubí, čeho po čtyřech letech v civilu dosáhli, jak byli nedočkaví přezkoušení, co si zapamatovali ze své vojenské odbornosti, na kterou byli cvičeni. Zvláště to bylo výrazné u bývalých absolventů VKVŠ. Dnes už mnozí byli inženýři na významných funkcích, vědečtí pracovníci, absolventi zahraničních stáží apod. Přinášeli nám nové poznatky ze společnosti i ze zahraničí. Rychle zapadli do kolektivu s vojáky v aktivní službě. Dlužno dodat, že „záložáci“ poctivě plnili úkoly na všech i náročných cvičeních v terénu, nezkazili žádnou legraci. Byla to prostě „rebácká“ parta.

Za pozdního podzimu roku 1972 byla 2. msd cvičným bojovým poplachem vyvedena do obrany na státní hranici s následným taktickým cvičením. „Nepřítele“ značkoval 15. pzpr a speciální skupina od 1. rp REB.

Při budování obrany byly využívány linkové spoje. V rádiových sítích byl vcelku klid, probíhaly pouze prověrky spojení, které byly pečlivě sledovány a vyhodnocovány rádiovým průzkumem REB. Po chybách radistů divize se podařilo odhalit několik rádiových sítí, mezi nimi sítě velitele i štábu divize. Po zahájení útoku nepřítele bránící se jednotky byly nuceny se přesunovat a využívat rádiového spojení, začaly pracovat další sítě. Ve vhodnou dobu byly zapnuty rušiče, což donutilo radisty přecházet na záložní kmitočty, ale ne vždy se jim dařilo znovu zorganizovat celou síť. Nepřítel přes odpor pronikal obranou. K jeho zastavení velitel divize rozhodl do protizteče zasadit tankový pluk, rozmístěný v hloubce obrany. Linkový spoj byl přerušen, zřejmě nepřátelskými průzkumníky, rádiové spoje zarušené, vrtulník s kurýrem pro nepřítel počasí nevzlétl. Štáb divize nepředal včas rozkaz ani smluvený signál k nasazení pluku. Nepřítel pronikal stále hlouběji do obrany. Důsledky? Velitel divize v kritické fázi boje nevyužil svou hlavní údernou sílu ke zničení proniknuvšího nepřítele. Téměř 100 tanků muselo přejít do obrany daleko hlouběji, než bylo plánováno. Postup nepřítele byl zastaven po velkých ztrátách území a osob u motostřeleckých jednotek. Divize nesplnila úkol... Z pozice nepřítele byl útok úspěšný, s minimálními ztrátami.

Cvičení dále pokračovalo střelbami. Nepřítel byl stažen do posádek. Zvláštní na tom je, že ještě druhý den po skončení taktického cvičení spojovací náčelník divize volal do Kolína dobrému příteli, že jestli nepřestane s tím rušením, tak že si to příležitostně s ním vyřídí. „Rebáci“ po ošetření techniky spokojeně odpočívali. Tak dokonale se podařilo rozbít rádiové spojení divize.

Pro řízení výcviku a plánování činnosti REB byli ve štábu ZVO určeni zpočátku dva důstojníci v rámci Operační správy. S přibývajícím novou technikou a zvyšováním počtů jednotek a útvarů REB rozšiřovaly se i počty důstojníků ve štábech. U vševojskových svazků po jednom (náčelník REB), u 1. a 4. armády skupiny o třech důstojnících, u ZVO oddělení REB se šesti důstojníky a jednou občanskou pracovnící. Tito vesměs požívali velké vážnosti mezi ostatními příslušníky štábů, ale i u členů vojenských rad a některých velitelů. Bylo to dáno jejich vysokou specializací a intelektuálními hodnotami. Všichni byli absolventy

vysokých škol s dobrými výsledky v řízení podřízených útvarů, v neposlední řadě i pracovitostí. S novou technikou přicházela jen technická dokumentace, většinou v ruštině. Metodiku praktické obsluhy a způsoby využití v boji museli dopracovat a v odborné přípravě naučit velitele u podřízených útvarů. Příslušníky štábů seznamovat s obsahem činnosti REB.

Nelze nevzpomenout alespoň některé z mnoha vynikajících odborníků REB. Když pomínu kvalitní velitele útvarů a náčelníky skupin a oddělení REB, lze uvést například podplukovníka Šulce, plukovníka Kratochvíla, kapitána Chládku a další schopné mladé důstojníky, kteří, než stačili vyrůst, se stali jen pouhými účastníky soumraku vojska REB.

Vzhledem k řadě reorganizací v Armádě České republiky (AČR), soustavnému snižování počtů osob a bojové techniky došlo ke sloučení vojska REB se zpravodajskými orgány a útvary a k postupnému zrušení samostatných útvarů REB.

Komu a čemu jsem zasvětil celý svůj produktivní věk? Útěchou mi budiž víra, že společně s ostatními vojáky ČSLA mám svůj maličký podíl na tom, že nedošlo k další válce.

2. Motostřelec

plk. v.v. Ing. Jiří Kašpárek

Moje vojenská kariéra začala nástupem do Vojenské školy Jana Žižky z Trocnova v Bratislavě na konci srpna 1966. Byla to střední škola srovnatelná s civilním gymnáziem. My jsme měli vojenskou organizaci (četa = třída, ročník = rota), měli jsme své velitele (čety, roty), chodili jsme v uniformách a žili jsme, řekl bych, podle klasického denního řádu. To znamenalo organizovaný budíček, rozcvička (kromě neděle a svátků), osobní hygiena a úklid ubytovacích prostorů, dopolední zaměstnání (vyučování ve škole), odpoledne samostatná příprava na příští den, zájmová a sportovní činnost, večer osobní volno, úklid, osobní hygiena a večerka. Pondělí až pátek plně pracovní dny, sobota velký úklid osobních věcí a rajonů, kontrola splnění úkolů, a pokud bylo splněno, následovalo osobní volno, vycházka. Neděle osobní volno, sportovní a kulturní činnost. Vojenské předměty se učily zpravidla v pondělí a při vojenských soustředěních v létě před letními prázdninami. Tato soustředění byla čtrnáctidenní. Z vojenských předmětů jsme měli hlavně pořadovou přípravu, střeleckou přípravu, ochranu proti zbraním hromadného ničení, taktickou přípravu, topografickou přípravu a spojovací přípravu. Ostatní druhy příprav byly jen velmi okrajové. Měli jsme přiděleny zbraně samopaly vzor 58P. Používali jsme je na pořadovou přípravu, na soustředěních na ostrou střelbu a hlavně jsme je velmi často čistili. Zabezpečení našeho života ve škole bylo plně v režii armády. Dokonce jsme dostávali kapesné. Činilo 15 korun na měsíc. Po prvním roce bylo zvednuto na 30 korun. V průběhu studia na této škole jsme neměli vojenské hodnosti. Tato vojenská škola zapadala do systému vojenského školství a připravovala studenty ke studiu na vysokých vojenských školách různého zaměření. Škola byla zakončena maturitou a slovním hodnocením vojenských předmětů. Myslím, že pro studium, ale i sportovní a kulturní vyžití či aktivní seberealizaci tam byly vytvořeny velmi dobré časové i materiální podmínky. Maturitu jsem úspěšně udělal, byl jsem i velmi dobře hodnocen z vojenských předmětů, a to byly podmínky pro přijetí na vojenskou vysokou školu bez přijímacích zkoušek a pohovorů. Škola byla ukončena, obdržel jsem povolávací rozkaz k nástupu na vojenskou Vysokou školu kpt. Otakara Jaroše do Vyškova na den 26. 8. 1969. Začaly moje poslední velké školní prázdniny. Jestliže říkáme, že studená válka skončila na konci 90. let minulého století, pak jsem tedy působil v různých bitvách, v různých situacích, v různých obdobích studené války téměř celou svoji službu. Na konci své vojenské kariéry jsem sloužil v armádě porevoluční. Nechci srovnávat armádu současnou s tou, co byla, ale někdy se tomu prostě nevyhnu. Nechci ani čtenáři vnucovat nějaký názor, píši o armádě, ve které jsem sloužil, s kterou jsem žil, píši také o podmínkách, které mně a mé rodině armáda pro život vytvářela. Bude to konstatování fakt a závěry si musí čtenář udělat sám. Ale pokud na základě toho, co jsem nyní napsal, knihu odložíte, už se nikdy nedovíte, jaká naše armáda byla

a za jakých podmínek jsme my, vojáci z povolání, ale i vojáci základní služby v té armádě sloužili.

Moje vojenská služba pokračovala nástupem do Vyškova. Přestože jsem byl absolventem vojenské střední školy, absolvoval jsem, řekl bych, klasický měsíční přijímač zakončený vojenskou přísahou. Se začátkem vysokoškolského roku začalo i pro nás normální vysokoškolské studium. Chodili jsme na přednášky, cvičení, semináře, praktická cvičení přesně se schválenými studijními plány. Život ve škole byl organizován plně podle řádů a předpisů platných v armádě a konkrétního studijního řádu pro školu ve Vyškově. Den a týden se žil podle klasického denního řádu. Organizační struktura byla vojenská a v prvním a druhém ročníku jsme měli velitele čet a velitele roty vojáky z povolání. Ve třetím a čtvrtém ročníku byl jen velitel roty voják z povolání, ostatní nižší velitelské funkce jsme vykonávali my sami posluchači. Byli jsme ubytováni na pokojích po čtyřech až osmi lidech. Na budovách nebylo ústřední topení a omezeně teplá voda. Topilo se lokálně v kamínkách na tuhé palivo. Studium bylo čtyřleté ukončené státní zkouškou a obhajobou diplomové práce. V průběhu studia se několikrát měnily studijní plány, organizační struktura školy a školních jednotek. Řada modelů se zkoušela, ale některé z nich nezabezpečovaly potřebu bojových jednotek a útvarů hlavně v oblasti metodické přípravy a schopnosti řídit a vést podřízené. V průběhu celého studia se podrobně sledovaly studijní výsledky a kázeň. Oba aspekty měly rozhodující vliv na volnost života ve škole (volné samostudium, delší vycházky, možnost častěji opustit posádku aj.), povyšování do vyšších vojenských hodností a výši služného.

V době mého studia na vysoké škole (1969–1973) probíhaly různé reformy vojenského školství. Sváděl se boj o charakter a obsahovou náplň výuky, ale i o název školy. Dříve škola byla Vyšší vojenské učiliště kapitána Otakara Jaroše, později první fakulta Vojenské akademie v Brně, potom Vysoká vojenská škola kapitána Otakara Jaroše. A nakonec Vojenská vysoká škola Ludvíka Svobody. Sváděly se ostré dohady o charakter školy, a sice zdali se bude jednat o civilní vysokoškolský režim, anebo vyloženě vojenský charakter celkového života a dění ve škole. Zkoušely se obě verze. Kvůli matematice a fyzice odešlo ze studia hodně perspektivních vojáků. V každém případě studijní programy zabezpečovaly naši přípravu po odborné stránce i všeobecně vzdělávací. Myslím si, že po absolvování školy jsem byl připraven nastoupit do služby k vojenskému útvaru a úspěšně velet motostřelecké četě a rotě. V průběhu celého studia jsem patřil k výrazně úspěšnějším studentům. Byl jsem několikrát kázeňsky odměněn, nebyl jsem ani jednou kázeňsky potrestán a myslím si, že jsem patřil k vůdčím osobnostem naší čety i roty. V červenci 1973 jsem úspěšně ukončil studia, získal jsem titul inženýr a byl povýšen do hodnosti poručíka. Při personálním pohovoru mi bylo oznámeno, že po vyčerpání dovolené nastoupím na konci srpna k 20. motostřelecké divizi do Karlových Varů. Pro mě to

znamenal, že možná budu sloužit v Karlových Varech nebo Podbořanech nebo v Chebu nebo v Mariánských Lázních. Lepší než východní Slovensko.

Ve službě vojáka z povolání je celá řada důležitých zlomových událostí a nástup k útvaru po ukončení školy rozhodně důležitým zlomovým okamžikem je. Tím spíš, že je to poprvé. V určený den a určenou hodinu jsem se dostavil na velitelství divize. Bylo nás pochopitelně více, kteří nastupovali do služby. Byli jsme soustředěni na zasedací místnosti. Pamatuji si, že nás přivítal osobně velitel divize plukovník Vondrák. Promluvil k nám a kromě jiného nás přivítal u divize a popřál nám hodně úspěchů v práci. Po oficialitách se dostali ke slovu personalisté. Volali nás postupně a při pohovoru nám sdělovali ke kterému útvaru a na jakou funkci jsme ustanoveni. Byli jsme poučováni obecně o povinnostech, podepisovali jsme celou řadu různých lejster a papírů. Nebyl to nijak krátký proces. Čekali jsme, až na nás dojde řada, a já si prohlížel nástěnky, na kterých byly informace a fotografie o útvarech divize. Moji pozornost upoutala nástěnka o motostřeleckém pluku z Mariánských Lázní. Hodně, a to pozitivně, se tam psalo o třetím motostřeleckém praporu, a to zejména o sedmé a osmé rotě, o jejich výtečných výsledcích hlavně ze střelecké přípravy. O deváté rotě ani slovo. Jako by to byl prapor o dvou rotách. Informace o této rotě jsem objevil na jiné nástěnce. Byla to nástěnka, která informovala o jednotkách s největším počtem kázeňských přestupků, dopravních nehod, škod na materiálu, vyhovujících pouze výsledky ve výcviku. Nebylo tam nic pozitivního. V duchu jsem si říkal: „*Tak tam nechci.*“ Mínění personálních pracovníků bylo ale zcela odlišné od mého. Byl jsem ustanoven velitelem deváté motostřelecké roty třetího motostřeleckého praporu 49. motostřeleckého pluku v Mariánských Lázních.

Nadporučík Jiřikovský, tehdy evidenční důstojník pluku, mě spolu s dalšími důstojníky a praporčíky odvezl autobusem k teď už našemu mateřskému 49. motostřeleckému pluku. Velitel pluku se svými zástupci a veliteli praporů nás přivítal na slavnostní večeři. Druhý den ráno jsme byli skutečně začleněni do velitelského sboru pluku a po asi týdenním školení a instrukčně metodických zaměstnáních na konkrétní podmínky pluku jsem převzal funkci a vlastně až tímto okamžikem začala velice těžká, náročná, ale svým způsobem pěkná služba vojáka z povolání v Československé lidové armádě.

Než budu pokračovat dál, zmíním se několika slovy o organizaci výcviku v armádě. Výcvikový rok nebyl shodný s rokem kalendářním, ale měl také dvanáct měsíců. Začínal 1. listopadu a končil 31. října a dělil se na zimní a letní období. Zimní pět měsíců (1. 11.–30. 3.), letní období sedm měsíců (1. 4.–30. 10.). Výcvik se organizoval po etapách. Jednalo se o základní výcvik (přijímač), výcvik specialisty, výcvik družstva, čtyři, rotu, praporu a doba vyčleněná na plukovní nebo divizní taktické

cvičení. V každém výcvikovém období každý voják odstřílel řadu cvičení školních střelb ze své přidělené zbraně, každý řidič odřídil předepsaná cvičení v řízení jemu přidělené techniky. Za hlavní se považovalo řízení v bojových sestavách, plavba na klidné a tekoucí vodě, jízda tanků pod vodou a nakládání, respektive najíždění techniky na železniční vagóny a sjíždění z nich. A všichni získali znalosti a návyky v ostatních druzích polní přípravy, například, jak již bylo řečeno, střelecká příprava, ochrana proti zbraním hromadného ničení, ženijní příprava, technická příprava, pořadová příprava a vše zastřešovala taktická příprava. Každá bojová jednotka prováděla bojové střelby družstva, čtyři a rotní taktická cvičení s bojovou střelbou nebo bez bojové střelby. Rotní cvičení trvalo minimálně jeden a půl dne. Následovala taktická cvičení praporu (dva až tři dny), pluku (pět až sedm dnů), a to s bojovou střelbou nebo bez bojové střelby. Všechna taktická cvičení probíhala nepřetržitě ve dne i v noci. Před každým cvičením proběhla prověrka sladění dané jednotky, a pokud to bylo třeba, i některá další kontrolní cvičení z různých druhů příprav. Třetina všech zaměstnání se musela provádět v noci. V rámci cvičení se procvičovaly přesuny po komunikacích, po železnici, ale i kombinované přesuny. Na závěr každého období proběhly prověrky připravenosti jednotek. Tyto prověrky byly organizovány z různých stupňů velení, divizí počínaje a Varšavskou smlouvou konče. Jednalo se o různorodé a objemově náročné úkoly trvající sedm až deset dnů. Zorganizovat všechna zaměstnání s náležitou odbornou úrovní i materiálním zabezpečením vyžadovalo plné nasazení, dobré organizační schopnosti a podporu podřízených velitelů.

První rok mé služby proběhl bez nějakých zásadních problémů. Všechna zaměstnání, o kterých jsem se zmínil, jsem organizoval nebo absolvoval poprvé. Podařilo se mi dosáhnout toho, že o deváté rotě se nepsalo na špatné ani dobré nástěnce. V průběhu celého roku mi na požádání pomáhal a radil velitel sedmé roty nadporučík Pavel Novák. Udržíme přátelské vztahy dodnes. Prověrky jsem splnil dobře. Vytvořil jsem dobré předpoklady pro dobrý vstup do nového výcvikového roku.

Bylo rozhodnuto, že náš pluk bude jako první v rámci armády přezbrojen na novou bojovou techniku a že se vrátíme k organizační struktuře tří družstva v četě. To znamenalo, že se zvýšily počty lidí v rotě na devadesát pět a počet obrněných transportérů ze sedmi na deset. Jednalo se o bojová vozidla pěchoty BVP 1. Přezbrojení mělo několik etap. V podstatě se jednalo o absolvování přeškoleního kurzu velitelským sborem pluku, převzetí nové techniky z výrobního závodu, předání starých obrněných transportérů, převzetí nových osádek z poddůstojnických škol, přepracování a osvojení si nové metodiky výcviku a organizování přípravy velitelů a jednotek na nové technice podle nové metodiky.

49. motostřelecký pluk byl zařazen mezi pluky se stálou bojovou pohotovostí. Vzhledem k tomu, že byl příhraniční, měl ještě některé zvláštnosti. Držel takzvané vyčleněné síly v hodnotě motostřelecký prapor, tanková rota,

dělostřelecká baterie a družstva specialistů (průzkum, spojení, technické a týlové zabezpečení). Z těchto sil a někdy také mimo ně se vyčleňovaly dvě roty pro mírovou podporu pohraniční stráže k vytváření clon při narušení státní hranice. Celé to zastřešovala skupina velení. Časové normy pro dosažení pohotovosti pro tyto jednotky byly následující. Skupina velení do 30 minut, roty pro podporu PS jedna rota do 30 minut (včetně techniky a vydané ostré munice do vojáka), hlavní vyčleněné síly se vším připraveny k vyrazení z kasáren do 40 minut. Pro toho, kdo byl zařazen do vyčleněných sil, to znamenalo sedět doma nebo v kasárnách. Jedna z hlavních podmínek úspěšnosti splnění tak tvrdých časových norem byl systém včasného vyrozumění. Ten měl několik překrývajících se způsobů. Mezi ně patřil i způsob vyrozumění vojákem tedy spojkou. Tito vojáci spali oblečení a opouštěli kasárna k plnění úkolu do 5 minut. Ostatní jednotky, které nebyly ve vyčleněných silách, měly normu pro opuštění kasáren se vším materiálem do 60 minut.

V dubnu v prvním roce své služby jsem se oženil. V srpnu jsme dostali byt, a tak jsme se přestěhovali. Manželka bydlela ve Zlíně (tehdy Gottwaldov). Já dostal tři dny krátké dovolené, sehnal jsem stěhovák, naložili jsme naše věci a vyrazili do Mariánských Lázní. Tam jsme přijeli pozdě večer. Před bytem na schodech na nás čekal voják spojka se vzkazem: „*Dovolená se ruší, brzy ráno odjíždíte se skupinou vojáků na brigádu do národního hospodářství na žně, doba trvání tři až čtyři týdny, pak střídání.*“ V bytě nebyl připojen elektrický proud, nebyl sporák, nebyl připojen plyn, manželka nevěděla, kde jsou nezbytné instituce (lékař, obchod atd.). Já brzy ráno odjel. I taková byla služba v armádě.

Jak jsem již uvedl, úspěšně jsem ukončil první rok služby, získal jsem řadu zkušeností, a tak do druhého roku jsem už vstupoval s předsevzetím, že dosáhnu lepších výsledků a že se dostanu na tu lepší výsledkovou nástěnku. Byly k tomu vytvořeny i objektivní podmínky. Měli jsme novou techniku, na funkce technik roty a velitel čtyři nastoupili vojáci z povolání (první rok jsem byl sám, teď nás bylo pět), do osádky BVP byli vybraní vojáci a byli perfektně z poddůstojnické školy připraveni a v neposlední řadě nám byly vytvořeny časové a materiální podmínky pro práci. Pluk měl dobrou posádkovou učebně výcvikovou základnu. Jednalo se o cvičiště, na kterém se mohl provádět polní výcvik do stupně roty, nedalekou pěší a tankoprůpravnou střelnici a přímo v kasárnách velký učební blok s mnoha odbornými učebnami. V průběhu tohoto a dalšího roku jsme měli celou řadu návštěv a některá cvičení jsme prováděli jako ukázková pro různé stupně velení a pro posluchače vojenských škol. Vzpomínám si na celou řadu ostrých střelb, řízení bojových vozidel, taktických cvičení s bojovou ostrou střelbou. Vojáci základní služby stříleli a řídili bez jediné chyby a dosahovali výtečných výsledků. Perfektně zvládli novou bojovou techniku, uměli dovedně využívat její možnosti a řada z nich byla právem hrdá na to, že to umí.

Na podzim v roce 1976 jsem byl vyslán do tříměsíčního zdokonalovacího kurzu do Vyškova. Po návratu k pluku jsem byl ustanoven do funkce náčelníka štábu 1. motostřeleckého praporu. Jak se říká, ještě jsem si ani pořádně nevybalil věci

na funkci a byl jsem vyslán velitelem pluku na velitelství 1. armády do Příbrami k personálnímu pohovoru. Byla mi nabídnuta funkce velitele motostřeleckého praporu u 3. motostřeleckého pluku v Lounech. Tento pluk organizačně patřil k 1. tankové divizi s velitelstvím divize ve Slaném a přezbrojoval se na bojová vozidla pěchoty. Byla to nabídka pro mě velice lákavá, chápal jsem to i jako ocenění své práce, vyšší plat, vyšší postavení, rychlý růst v kariéře. To byla jedna strana mince. Druhá strana – v Lounech nebyl v dohledné době byt, byl bych od rodiny, bylo velice špatné vlakové i autobusové spojení, narodil se nám druhý syn a manželka potřebovala pomoci, nikoho jsem v posádce neznal. Sdělil jsem svoje výhrady důstojníkovi, který se mnou prováděl pohovor. Vyslechl mě, pak vytáhl ze šuplíku rozkaz velitele armády, kde bylo napsáno, že jsem byl ustanoven do funkce velitele 2. motostřeleckého praporu v Lounech. Dále mi sdělil, že vzhledem k situaci, která vznikla, se budu moci v měsíci srpnu rozhodnout, zdali zůstanu sloužit v Lounech, anebo se budu chtít vrátit do Mariánských Lázní na funkci velitele praporu. Popřál mi v povýšení ve funkci a termín nástupu mi upřesnil velitel pluku a řekl, že je to všechno a že mohu jít. Celé to „slyšení“ u personalistů netrvalo snad ani půl hodiny. Asi za čtrnáct dní jsem se hlásil do služby u velitele pluku v Lounech. Musím podotknout, že toto opatření velitele armády silně zkomplikovalo náš rodinný život. Já byl v Lounech a manželka s dvěma malými dětmi sama, když jsem mohl opustit posádku v pátek odpoledne, tak domů jsem přijel v sobotu ráno, a abych byl v pondělí ráno v posádce, musel jsem odjet už v neděli večer. Nezdál se mi průběh personálního pohovoru, mé rychlé přemístění, a tak jsem napsal osobní dopis veliteli armády, ve kterém jsem popsal svoji situaci a jak k ní došlo. Asi za týden jsem obdržel dopis podepsaný velitelem armády, kde mi sdělil, že neměl jiné východisko a že nabídka, kterou jsem dostal ohledně mého návratu, platí. Dopis jsem chápal jako personální rozkaz na návrat. Nezměnilo to moji tehdejší situaci, ale byl vidět konec té tíživé situace. V měsíci září jsem obdržel skutečný personální rozkaz a vrátil jsem se do Mariánských Lázní na funkci velitele 2. motostřeleckého praporu.

Ještě se chvíli vrátím do Loun ke 3. motostřeleckému pluku. U tohoto pluku jsem organizoval výcvik pouze s osádkami BVP. Roje družstev byly prostě odveleny k zabezpečení života pluku, tedy vnitřně, nebo mimo něj. Pochopitelně ne na celé výcvikové období. Institut „odvelení“ do značné míry komplikoval život jednotek. Každý voják byl zařazen na nějakou tabulkovou funkci a v průběhu působení na této funkci se učil plnit všechny povinnosti z ní vyplývající a získával potřebné návyky pro plnění těchto povinností i do zálohy. Když odešel do civilu, tak byl veden jako záloha, pro případ potřeby, na tu funkci, kterou vykonával na vojně, a tu danou problematiku prostě znal. Jestliže se například střelec-operátor naučil precizně obsluhovat zbraňové systémy BVP, dostatečným opakováním získal návyk, tak v případě potřeby je jen nutná krátká doba na oživení problematiky a tento voják je schopen téměř okamžitě tyto zbraně dovedně znovu využívat. Totéž pochopitelně platí i v případě strojníka

jeřábu, řidiče nebo mechanika. Když byl voják odvelen, vykonával zpravidla práci jinou a výcvik na přidělenou funkci zanedbával. Když ale přišly prověrky, museli se jich zúčastnit skoro vždy i odvelení vojáci. A nyní o co se v podstatě jednalo. Vnitřní odvelení, jak jsem již řekl, bylo k zabezpečení života pluku. Například některé odbornosti na správě budov, v kotelně, v plukovních skladech atd. Bylo to na překrytí nemoci, dovolené, zvýšeného pohybu materiálu atd. Tito vojáci se zúčastňovali života jednotky, ale na dobu zaměstnání chodili ne na cvičiště, ale jinam. Mimo útvar se odvelovali jednotliví vojáci, ale i celé jednotky. Například ke střežení muničních a jiných vojenských skladů, k plnění pracovních úkolů, k zabezpečení chodu života některých vojenských zařízení, která se plně rozvíjela až při mobilizaci, ale v míru potřebovala žít, výcvikových zařízení atd. Odvelení od tankové divize většinou zabezpečoval motostřelecký pluk. Tento fakt se projevil i u 3. motostřeleckého pluku v Lounech a mě po určitou dobu zůstaly pouze neúplné osádky BVP. Odvelovala se i speciální technika, Tatra sklopka, autojeřáb, nákladní auta, osobní auta, ženijní technika aj. Toto odvelení zvláště negativně komplikovalo život u pluku, protože tuto speciální techniku potřeboval k zabezpečení výcviku i k plnění pracovních úkolů při údržbě a rozvoji své posádkové učebně výcvikové základny. My jsme pak museli práci strojů nahrazovat ruční prací vojáků nebo ne vždy čistým způsobem od státních podniků majících tuto techniku, které sídlili v posádkách. Odvelení jako takové poznamenalo život všech jednotek ať už v kladném, nebo záporném směru.

2. motostřelecký prapor, kterému jsem velel v Mariánských Lázních, měl v organizační struktuře štáb a velitelství praporu (okolo 15 lidí), tři motostřelecké roty (každá po 100 lidech), raketometnou četou, spojovací četou, četou týlového zabezpečení a praporní obvaziště (celkem okolo 60 lidí). Prapor měl celkem okolo 360 lidí a 60 kusů bojové a dopravní techniky. Část techniky byla provozní a zbytek uložená. Takto vyzbrojený motostřelecký prapor se vyznačoval velkou palebnou silou, možností ničit tanky na velké vzdálenosti, měl vysoké manévrovací schopnosti a mohl plnit řadu bojových úkolů samostatně. Složení velitelského sboru bylo na dobré úrovni, prapor byl ubytován v nové budově, měli jsme novou techniku, já byl povýšen po uplynutí doby v hodnosti poručík do hodnosti nadporučík. Měli jsme vytvořeny podmínky pro dobré a v některých ukazatelích i výtečné splnění úkolů bojové a politické přípravy. Úkoly výcvikového roku 1977/78 se podařilo splnit velmi dobře ve všech předmětech bojové a politické přípravy. Prapor neměl žádnou mimořádnou událost ani vážnou dopravní nehodu, počet kázeňských přestupků se snižoval a počet udělených kázeňských odměn vzrůstal. Já i řada mých podřízených jsme byli odměněni docela slušnými peněžními dary. Musím objektivně konstatovat, že to byl úspěšný rok. Dobrých výsledků dosáhly i ostatní jednotky pluku a pluk potvrdil svoji dobrou pověst, kterou měl v rámci celé Československé lidové armády.

Organizování soutěží v různých odvětvích a na různých stupních řízení je chápáno jako jeden z pomocných prvků rozvoje daného odvětví a zařízení. Toto platí za předpokladu, že dosažené výsledky jsou objektivně a spravedlivě vyhodnocovány a že jsou dodržována pravidla soutěže stanovená pro její průběh, hodnocení a rozdělení cen. Tento princip měl být uplatňován v té době ve společnosti a pochopitelně i v armádě. K organizování soutěží byla vydána směrnice, která se na jednotlivých stupních velení konkretizovala na místní podmínky. Centrálními orgány rezortu obrany byl vybrán jeden motostřelecký nebo tankový pluk, který vyzval ostatní útvary Československé lidové armády k výtečnému splnění úkolů bojové a politické přípravy stanovených v rozkaze ministra obrany na ten konkrétní výcvikový rok a v plánech jednotlivých stupňů velení. Pluk-vyzyvatel skutečnost, že bude vyzyvatel formálně projednal na nástupu celého pluku v oficiálním textu pak bylo napsáno, že s tím všichni souhlasí a že to bylo projednáno v rotách, na stranických schůzích, na svazáckých schůzích. Ty všechny schůze proběhly, ale nikdo si nedovolil mít připomínky, protože už stejně bylo rozhodnuto. Nevím, jestli to takto probíhalo u všech vyzyvatelů, ale u 49. motostřeleckého pluku v Mariánských Lázních to takto proběhlo a to byl vyzyvatel dvakrát. Fakt je ten, že když jsme byli vyzyvateli, tak nám byly vytvořeny lepší podmínky pro výcvik, než když jsme se k výzvě jiného pluku připojovali. Měli jsme méně odvelených vojáků a techniky, výcvik byl minimálně narušován, měli jsme v dostatečné míře přidělovanou učebně výcvikovou základnu, dostávali jsme více náhradních dílů na opravy techniky, bylo více peněz na opravy ubytovacích prostorů a výměnu nábytku a zařízení. Nicméně já myslím, že i celá řada příslušníků pluku chápala výzvu jako jakýsi závazek, který musí být splněn. Jak jsem už uvedl, byl to těžký rok. Hodně se cvičilo, opravovalo, budovalo a postupně se naplňovala slova výzvy. Naše rodiny si nás moc neužily. Na přelomu srpna a září ministerská komise vedená generálem Zikou provedla závěrečnou prověrku pluku ze všech druhů příprav. Můj prapor dosáhl výtečného hodnocení, byl mu udělen titul Vzorný prapor a tímto se podílel na výtečných výsledcích pluku. Na konci září jsem byl ustanoven do funkce zástupce velitele 65. motostřeleckého pluku, který byl dislokován v Chebu. Předal jsem funkci velitele praporu, převzal funkci zástupce velitele pluku a začala nová etapa mé služby v armádě. Ještě musím doplnit, že při rozboru ministra obrany za výcvikový rok 1978/79 jsem byl za dosažené výtečné výsledky v tomto výcvikovém roce mimořádně povýšen do hodnosti kapitána. Řádně, ale ve vší počestnosti, jsme to oslavili. Zástupce velitele nevedel přímo nějakým jednotkám. Zastupoval velitele, když nebyl přítomen. Zástupce velitele pluku měl na starost, kromě jiného, plánování a organizaci výcviku v posádce, ale hlavně ve vojenských výcvikových prostorech. Řídil, plánoval a organizoval přípravu a nácviky na přehlídku a spartakiádu. Tyto dvě akce se prováděly každý pátý rok v Praze. Přehlídka v květnu, spartakiáda v červnu. Chebský motostřelecký pluk byl vybrán, aby postavil na přehlídku do Prahy 500 pochodujících vojáků a motorizovaný prapor

na obrněných transportérech OT-64. Na spartakiádu vyčleňoval 480 cvičenců. Na obě akce to byli stejní vojáci. Kromě, řekl bych, účinkujících vyčleňoval asi stovku na zabezpečení života v tábořišti na Vypichu v Praze. Já měl na starosti prapor na OT-64 a spartakiádu. Ale pěkně po pořádku. V tomto výcvikovém roce byl výcvik omezen a hlavními úkoly byla přehlídka a spartakiáda. Nácviky probíhaly hlavně v odpoledních hodinách o sobotách a nedělích. Bylo to velice složité období a hlavně náročné na psychiku vojáků základní služby i vojáků z povolání i na fyzickou zdatnost obou kategorií. Zlepšení nastalo, když bylo soustředění a cvičilo se jenom dopoledne přehlídka a odpoledne spartakiáda. Toto soustředění respektive výcvik probíhal na záložním letišti v Chebu. Okolo 20. dubna 1980 jsme odjeli na nácviky do Prahy. Já se svým motorizovaným praporem jsem byl ubytován na letišti Praha-Kbely. Tam na přistávací dráze jsme prováděli nácviky. Všechno bylo přísně organizované, časově sladěné. Veškerý pohyb kolem techniky, ale i tankování probíhaly pod trvalou kontrolou příslušníků speciálních útvarů a vojenské kontrarozvědky. Před vlastním aktem proběhlo několik nácviků na Letenské pláni. Tyto nácviky proběhly pochopitelně v noci. 9. května ráno jsme se přesunuli do prostoru, z kterého jsme vyráželi k vlastní přehlídce. V přesně stanovenou dobu jsme vyrazili a spolu s ostatními jednotkami na různé technice projeli kolem hlavní tribuny a vzdali poctu vedoucím představitelům naší společnosti a celé naší společnosti ukázali, jakou technikou je naše armáda vyzbrojena. Po splnění úkolu jsme se ještě týž den vrátili do posádky Cheb. Bezprostředně po splnění úkolů souvisejících s přehlídkou se hlavní naše pozornost zaměřila na poslední fázi nácviků na spartakiádu. Provádělo se secvičení v základním cvičebním celku, což bylo 576 cvičenců, z nichž téměř každý měl odlišné cviky. Stejný byl nástup a některé věty mezi akrobatickými částmi armádní skladby. Část chebského cvičebního celku stavěl dělostřelecký pluk ze Sokolova. Vzhledem k tomu, že byla potřeba k secvičení velká plocha, prováděly se nácviky zase na letišti v Chebu. Před odjezdem do Prahy jsme absolvovali několik vystoupení na okresních spartakiádách a čtrnáct dní před konáním spartakiády v Praze jsme se tam přesunuli, ubytovali se ve stanovém městečku na Vypichu a začalo secvičení na Strahově. Armádě byl vyčleněn čas v brzkých ranních hodinách a tomu byl upraven i denní řád. Spát se chodilo v sedm večer a budíček byl v půl druhé v noci, rychlá snídaně, pěší přesun na stadion, převlečení do cvičebních úborů a nácvik. Stejně jako při přehlídce byl život ve stanovém městečku přísně a přesně organizován. Všechn čas byl rozpočítán na minuty a musel se přísně dodržovat. Na malém prostoru bylo ubytováno přes dvacet tisíc lidí a to vyžadovalo dodržovat přesně všechna stanovená pravidla. Vystoupení vojáků bylo nejlepší. Tomuto výsledku předcházela tvrdá dřina, dosažení fyzické zdatnosti a pevná kázeň. Mohu Vás čtenáře ubezpečit, že řada cvičenců nechtěla být náhradníky a houževnatě o svoji značku bojovala. V nočních hodinách po posledním vystoupení jsme se vrátili do posádky. Provedlo se vyhodnocení, řada vojáků byla kázeňsky odměněna. Spartakiáda se stala minulostí a začal znovu normální

polní výcvik. Protože v květnu jsem byl vybrán ke studiu do zahraničí, konkrétně do Moskvy, předal jsem funkci a odjel jsem do Brna do jazykového kurzu ruštiny, abych mohl ještě se dvěma dalšími kolegy v srpnu nastoupit ke studiu. Naše armáda vysílala ke studiu vybrané vojáky z povolání do Sovětského svazu, Polska a Německé demokratické republiky. Neznám další podrobnosti o výběru a vysílání lidí ke studiu do zahraničí. Zmíním se proto pouze o svém osudu. Když jsem byl přemístěn do Chebu, tak při personálním pohovoru jsem se zmínil o tom, že už jsem šest let po absolvování Vysoké školy a že je nutné absolvovat postgraduální studium. Personalisté mi slíbili, že moje přání budou akceptovat, neboť jsem splňoval všechny předpoklady, a pokud bych měl normálně postupovat v kariéře, bylo to dokonce nezbytné. Jak jsem již uvedl, někdy v květnu mě personalisté oslovili, zdali bych chtěl studovat postgraduální studium v zahraničí, konkrétně na vojenské akademii Frunze v Moskvě. Na rozmyšlenou jsem měl chvíli. Protože jsem souhlasil, měl jsem hned podat žádost a že další postup bude upřesněn. Všechno dopadlo tak, že jsme tři odletěli do Moskvy do školy. V Moskvě na letišti nás čekal nějaký sovětský major, který nás odvezl na internát a odjel. Do zahájení studia byl ještě týden. Ten týden si nás nikdo nevšímal, nikdo po nás nic nechtěl, nikdo nic nevěděl a my byli v Moskvě poprvé. Se zahájením vyučování se postupně všechny nejasnosti vyřešily a my se s plným úsilím zapojili do učebního procesu. Studium tam nebylo jednoduché. Škola začínala v devět dopoledne a končila ve tři. Přestávky byly deset minut, jedna dvacet minut a hodinu na oběd. Od půl čtvrté do sedmi do večera bylo povinné samostudium. Vyučování bylo i v sobotu. To byl krátký den, protože bylo jen to vyučování, samostudium nebylo. Studium bylo na tři roky, zakončené státní zkouškou z taktiky a zpracováním diplomové práce a její obhajobou. Z hlediska odbornosti jsme byli připravováni na velení a bojové použití jednotek a útvarů na stupni pluk a divize. V průběhu studia jsme absolvovali řadu skupinových cvičení, ukázkových plukovních i divizního cvičení s bojovou střelbou, ale i bojového použití druhů vojsk. Vyučování i výcvik byl organizován a prováděn podle sovětských vojenských předpisů a tehdejší sovětské organizační struktury armády. Naše vojenské předpisy a naše vojenská organizační struktura se v podstatě od sovětských nelišila. O pobytu v Moskvě by se dala možná napsat samostatná kniha. Já nepíši o Moskvě, ale o armádě. Neodpustím si ale několik heslovitých poznámek. Při jednom zimním cvičení asi sto kilometrů od Moskvy jsme měli teplotu mínus třicet sedm stupňů Celsia. To už je opravdu zima. Rodina se mnou bydlela od května 1981 do konce školy. Měli jsme malý byt 1+2 v novém domě v těsném sousedství se školou. Náklady na bydlení jsme si hradili sami. Veškeré náklady na bydlení činily v přepočtu na českou měnu necelých padesát korun. Nejstaršího syna doprovázela manželka do české školy na naše velvyslanectví a ty dva mladší do ruské školky. Školu jsem úspěšně ukončil v červnu 1983 splněním všech předepsaných zkoušek, prací a převzetím červeného diplomu. Červený nebyl proto, že byl ze Sovětského svazu, ale proto, že jsem ukončil školu

s vyznamenáním. Po návratu do republiky jsem dostal znovu umístění k 20. motostřelecké divizi s předurčením na náčelníka štábu pluku do Chebu. Když jsem nastoupil na začátku září do práce po vyčerpání dovolené, chtěl jsem převzít funkci a začít pracovat. Bylo mi sděleno, že možná nastoupím na jinou funkci k jinému pluku. Tato nejistá situace skončila na začátku listopadu tím, že mi velitel Západního vojenského okruhu vyhlásil rozkaz ministra národní obrany o mém ustanovení do funkce velitele 104. motostřeleckého pluku do Tachova. Pluk byl v organizační struktuře 19. motostřelecké divize s velitelstvím v Plzni. Změnil jsem nejen pluk, ale i divizi. Dostal jsem pět dnů na převzetí funkce a asi od poloviny listopadu jsem začal velet pluku.

Funkce velitele pluku je jiná než funkce velitele praporu. Jednak proto, že pluk má podstatně více vojáků a techniky, ale přibýly také povinnosti spočívající ve starostlivosti o všechny objekty patřící pluku a povinnosti směrem k veřejnosti do civilního sektoru. Situace byla o to složitější, že velitel pluku neměl přidělenou sumu peněz, za kterou by odpovídal a hospodařil s ní. Ono sice bylo naplánováno, ale o všechno se muselo žádat. Když se někde ušetřily peníze, nemohly se převést na jinou potřebnou věc ve prospěch pluku. Zpravidla nám je nadřízený vzal a využil jinde tam, kde se špatně hospodařilo, nebo je přidělil přímo podřízeným jednotkám. Obdobná situace byla i v dodávkách náhradních dílů na opravu poškozené techniky, aby je na náš úkor vylepšil. Armáda měla výborně propracovaný systém ošetřování a oprav techniky. Ošetřování techniky si prováděly jednotky a útvary samy. Opravy podle stupně poškození prováděly speciální technické jednotky a opravny. Pluk měl svoji jednotku na provádění oprav techniky a výzbroje. Stávalo se velmi často, že jsme nedostali požadované náhradní díly a technika nemohla být včas a hlavně kompletně opravena. Zejména se jednalo o provozní techniku, ale cvičit se muselo. Vznikaly mnohdy velice složité situace. Bohužel s těmito dvěma problémy jsem se potýkal po celou dobu své služby v armádě. Nepodařilo se mi je odstranit.

Pluk měl ve své organizační struktuře tři motostřelecké prapory, jeden tankový prapor, jeden dělostřelecký oddíl, protitankovou baterii, protiletadlovou baterii, průzkumnou rotu, spojovací rotu, ženijní rotu, rotu chemické ochrany, rotu týlového zabezpečení, rotu oprav techniky a velitelskou četou. Celkem sečteno a podtrženo, okolo 1 800 přítomných vojáků základní služby a vojáků z povolání (okolo proto, že bylo odvelení, už o něm byla řeč, řádné dovolené, nemocnice, školy kurzy atd.) a asi 450 kusů různé bojové a dopravní techniky. Pluk byl vyzbrojen obrněnými transportéry OT-64, tanky T-55 a z dělostřelectva taženými houfnicemi ráže 122 mm. Protitanková baterie byla vyzbrojena protitankovým kompletem BRDM-2 se střelami typu Maljutka. Jako u roty a praporu, tak i u pluku byla uložena provozní technika. Počty byly stanoveny tak, aby pluk mohl provádět výcvik praporu na provozní technice. Jinak přesné počty provozní techniky a počty přidělených provozních kilometrů byly stanoveny v plánovací dokumentaci pluku na výcvikový rok.

Součástí polního výcviku byla i příprava velitelů a štábů. Každý velitel si připravoval svůj štáb a podřízený velitelský stupeň. V každém výcvikovém období se provádělo velitelské shromáždění v trvání jednoho týdne. Jedno velitelské shromáždění vedl velitel o dva stupně výše. Kromě této přípravy se na začátku etapy výcviku prováděla ukázková zaměstnání nebo instrukčně metodická cvičení. Jejich cílem bylo ukázat velitelům a štábům, jak výcvik v té konkrétní etapě řídit, nebo ukázat, jak řídit cvičení. Například velitel pluku se svým štábem ukazoval velitelům praporů, jak mají řídit rotní taktické cvičení.

V únoru 1984 mi byl přidělen byt v Tachově, a tak se moje rodina přestěhovala. Vzdálenost z Mariánských Lázní do Tachova je asi 25 km, dalo by se denně dojíždět, ale trend byl takový, že velitel musí bydlet v posádce. Stěhování pro moji rodinu znamenalo, že manželka nastupovala do třetího zaměstnání, nejstarší syn do třetí školy, prostřední syn do druhé a nejmladší do třetí školky. Jako rodina jsme situaci zvládli a mohu říct, že jsme v Tachově prožili pěkná léta.

První rok mého velení byl ve znamení seznamování se se situací, velitelským sborem a vůbec se systémem práce velitele pluku. Stanovené úkoly pluk splnil, a při závěrečných prověrkách za zimní výcvikové období tak za celý rok na podzim dosáhl dobrého hodnocení.

Výcvikový rok 1984/85 byl rokem přehlídkovým a spartakiádním. Pluk byl vybrán pro plnění tohoto úkolu ve stejných počtech jako před pěti lety, když jsem sloužil v Chebu, s tím rozdílem, že jsem velel pěšímu celku na přehlídku a OT-64 se přehlídky už nezúčastňovaly. Oba úkoly příslušníci pluku splnili velmi dobrým způsobem. Po jejich splnění se plynule přešlo k plnění úkolů polního výcviku a přípravu závěrečných prověrek za celý výcvikový rok. Při prověrkách pluk dosáhl dobrého hodnocení, neměl mimořádnou událost ani vážnou dopravní nehodu. Na základě těchto ukazatelů byl pluk vyhodnocen jako nejlepší v rámci první armády. Bylo to ocenění poctivé práce drtivé většiny příslušníků pluku. Řada z nich včetně mě byla odměněna peněžitým darem. Mnoha vojákům byla prodloužena až o pět dní řádná dovolená. Na jedné straně se jednalo o ocenění, na straně druhé o velký závazek do dalšího roku. Pluku jsem velel téměř přesně na den pět let. Za tuto dobu měl pluk pouze pět mimořádných událostí, měl minimální počet dopravních nehod, neměl vysoké škody na materiálu, dobře spolupracoval s orgány místní samosprávy, na závěr každého výcvikového roku dosáhl dobrého hodnocení a v některých oblastech výtečného. Já toto období hodnotím jako úspěšné. V srpnu v roce 1988 jsem byl pozván na personální pohovor na ministerstvo obrany, kde mi bylo oznámeno, že se zahájením nového výcvikového roku převezmu funkci zástupce velitele 1. tankové divize ve Slaném. Dále mi bylo sděleno, že na začátku září se dostavím na vyhlášení personálního rozkazu. Domluvil jsem s velitelem divize možnost přednostního přidělení bytu v posádce a také na tom, že pomohou sehnat práci pro manželku. Rodina se s tím nějak smířila. V polovině září jsem se dostavil na vyhlášení rozkazu. Rozkaz zněl na funkci náčelníka štábu 2. motostřelecké

divize do Sušice s nástupem k 1. říjnu. Než budu psát o svém působení na novém pracovišti, vrátím se v několika epizodách zpět k pluku. V květnu, myslím, že to bylo v roce 1986, byl vyhlášen nástup první roty pro mírovou podporu pohraniční stráže. Nejednalo se o prověrku, ale o skutečný zásah. Na státní hranici došlo k narušení a podle tehdy platných norem mohla pohraniční stráž vyžádat pomoc od armády a upřesnit prostor, kde se má postavit clona. Rota nastoupila připravena ve stanovené časové normě se vším potřebným materiálem včetně ostré munice. Příslušníci roty byli seznámeni styčným důstojníkem pohraniční stráže se situací, že se jedná o ozbrojeného narušitele, a velitelům byl stanoven úkol a upřesněno stanoviště jednotlivých hlídek. Rota se přesunula do stanoveného prostoru, skrytě zaujala stanovenou clonu, jednotlivé hlídky vybudovaly svá postavení včetně maskování. Asi za dvě hodiny byla akce ukončena, protože narušitel byl příslušníky pohraniční stráže zadržen. Rota se vrátila do kasáren, zaparkovala techniku a uložila materiál. Celá akce proběhla bez jediného zaváhání, bez jakéhokoliv problému, vojáci plnili úkol s vysokou profesionální úrovní. Rota čítala padesát příslušníků a z toho počtu byli tři vojáci z povolání, ostatní byli vojáci základní služby. Když se tento úkol pro armádu v roce 1990 rušil, bylo konstatováno, že za celou dobu plnění tohoto úkolu ostře byla rota vyžádána třikrát. Úkol armáda plnila více než dvacet let.

Ve vojenských výcvikových prostorech byly zřízeny samostatné výcvikové tankové prapory. Ty měly a také půjčovaly tanky k výcviku jednotkám, které byly vyvedeny do výcvikových prostorů. Pochopitelně jsme je používaly jak k průpravné střelbě, tak i ke střelbě plnou ráží. Po skončení zaměstnání na této technice jsme ji ošetřili a použitelnou ji vrátili. Když se stala porucha nebo se poškodil nějaký blok, tak jsme museli provést opravu vlastními prostředky a poškozený díl nahradit novým funkčním z vlastních zdrojů. Nebylo nic neobvyklého, že se braly celé agregáty i zbraně, konkrétně tankové kulometry. Někdy se stalo, že se v průběhu střelby kulomet vyměnil a při předání tanku se nezkontrolovalo číslo a došlo k záměně. To nebyl dobrý systém. Jednou po střelbách po návratu do posádky a po provedené kontrole tankových kulometů se zjistilo, že máme kulomet, který podle čísla nepatří našemu tankovému praporu. Byl to kulomet tankového pluku z Plzně. Kulomet jsme vrátili. Z velitelství divize přišlo nařízení provést kontrolu všech kulometů. Shodou okolností jsme měli v opravě u praporu oprav techniky v Plzni jeden tank. Tento útvar byl už několik let vzorný útvar divize. Tank byl řádně protokolárně předán do opravy, a přesto nám od tohoto útvaru oznámili, že kulomet v tanku není, že jsme ho nepředali a že nám chybí. Musel jsem oficiálně hlásit ztrátu zbraně, což byla mimořádná událost. K pluku přijela z každého nadřízeného velitelství komise, která měla za úkol událost šetřit. Žádný z předsedů komise nechtěl nic slyšet o tom, že se vlastně ztratil kulomet u praporu oprav techniky v Plzni. Bylo mi řečeno, že předávací protokol je špatně vyplněn a tudíž neplatný a u vzorného útvaru nemůže dojít ke ztrátě zbraně. Přebírající důstojník prostě tvrdil, že kulomet v tanku není, a to bylo bráno za bernou minci. Týden,

nepřetržitě ve dne i v noci, se kulomet u mého pluku hledal. Nebylo místo, kam bychom se nepodívali. Hledalo se systematicky po částech a vždy se o tom musel napsat zápis, který museli hledající na tom konkrétním místě podepsat, a tím bylo stvrzeno, že na tom daném místě kulomet není. Bylo nařízeno provést kontrolu kulometů podle evidenčních čísel u celého západního vojenského okruhu. Řada čtenářů si na tuto akci určitě vzpomene. Kulomet se u pluku po tak usilovném pátrání desítek lidí nenašel. Následoval mimořádný rozbor příčin této události a musím přiznat, že na nás nezůstala nitka čistá, byli jsme prostě nejhorší. Na mě bylo podáno trestní oznámení, které prokurátor vrátil, tak jsem byl kázeňsky potrestán, velitel praporu nadporučík Mach byl odvolán z funkce a byl zařazen na funkci nižší a méně důležitou. Byla pochopitelně potrestána řada dalších lidí. Komise jich našly opravdu hodně. Život se nezastavil a cvičilo se dál. Za necelý rok se kulomet z našeho tanku našel. Ano našel se u praporu oprav techniky v Plzni. Tam, kam byl předán do opravy. Nikdo se nám neomluvil a bývalého velitele tankového praporu rehabilitovali až na základě stížnosti, kterou si podal. Drtivá většina všech vojáků sloužících v armádě byla slušná, objektivně posuzovala situaci, poctivě pracovala, ale čas od času a při špatné konstelaci se našlo několik lidí, kteří svým jednáním ničili dobrou práci ostatních. Bohužel někdy byli i na vysokých armádních funkcích. Mimochodem pan plukovník Zdeněk Mach je dnes v záloze, úspěšně podniká. Když sloužil, tak úspěšně velel praporu, pluku, mechanizované divizi a byl velitelem kontingentu armády České republiky v Bosně a Hercegovině. Velení kontingentu jsem po něm přebíral, ale to už zase předbívám.

Výcvikový rok 1987/88 začal úspěšně. Začínal jsem pátý rok ve funkci velitele pluku. Měl jsem už zkušenosti z velení, myslím, že jsem věděl, co mohu očekávat od podřízených, nadřízených, a oni všichni věděli, co mohou očekávat ode mě. Jako každý rok nás čekaly zimní a letní prověrky. Kromě toho jsme měli v plánu bojové a politické přípravy, plukovní taktické cvičení s bojovou střelbou. Úspěšně splnit toto cvičení vyžadovalo nepodcenit přípravu a splnit v přípravné fázi celou řadu opatření směřujících právě ke zdárnému splnění tohoto úkolu. Cvičení bylo plánované v září ve výcvikovém prostoru Doupov. Průběžně se dařilo dílčí úkoly plnit, a tím připravovat lidi i techniku na splnění hlavního úkolu. Systematická práce se vyplatila. Několik dní před zahájením plukovního cvičení, v noci, přijela k pluku komise velitele první armády s úkolem prověřit u našeho pluku bojovou pohotovost. Pluku byla vyhlášena plná bojová pohotovost, což podle tehdejších pravidel znamenalo do 40 minut všemi jednotkami opustit kasárna, zaujmout shromaždiště, potom se přesunout do záložních prostorů soustředění, kde doplnit do jednotek materiál a munici ze skladů a do 180 minut dosáhnout plné bojové připravenosti k plnění dalších, pochopitelně i bojových úkolů. Dozorčí útvaru zachoval klidnou hlavu a pracoval přesně podle zpracované metodiky. Víte, ono to není nic příjemného, když vám za zády stojí smečka vysokých důstojníků v čele s generály, a navíc řídit uvádění útvaru do vyšších stupňů bojové pohotovosti se poštěstilo velice

málo lidem. Udělat chybu v této první fázi znamenalo ohrožení splnění norem a celého úkolu. Dozorčí pluku například vyrozumíval všechny jednotky u útvaru i mimo něj, odesílal spojky pro skupinu velení a vyrozumění všech vojáků z povolání v bytech, vydával různou dokumentaci atd. Všechny úkony jednotlivých vojáků přesně do sebe zapadaly a výsledkem bylo to, že skupina velení se dostavila včas na své pracoviště, včas byli vyrozuměni ostatní vojáci z povolání, včas byly otevřeny parky techniky a výjezdové brány a včas vyjela z kasáren všechna technika. Jednotky se ve shromaždištích zkompletovaly a ve stanoveném čase zahájily přesun do záložních prostorů soustředění. Splnily úkoly v těchto prostorech a ve stanovené normě velitelé zahlásili dosažení pohotovosti tak, abych i já mohl panu generálovi, který byl neustále se mnou a sledoval moji činnost, hlásit, že pluk zaujal své plánované prostory soustředění, že jsou splněna všechna předepsaná opatření a že pluk je připraven k plnění dalších úkolů. Pamatuji si, že byla pouze dvě omezení, a to ruční granáty do jednotlivců nevydávat a pěší municí do zásobníků a pásů nepáskovat. Všechna ostatní opatření stanovená pro tento stupeň bojové pohotovosti jsme museli splnit. U každé jednotky či vyčleňovaného prvku, skladu, parku techniky, hlavního funkcionáře pluku byl kontrolní orgán, který sledoval prováděnou činnost a zaznamenával odlišnosti od zpracovaných metodik činnosti. Po ukončení prověrky byl proveden rozbor. Bylo konstatováno, že pluk úkol splnil. Asi za tři dny se pluk přesunul do prostoru konání cvičení a podle plánu cvičení absolvoval. Jak ze střelecké, tak z taktické části dosáhl dobrého hodnocení. Řada předmětů se kontrolovala v průběhu cvičení a dosažené výsledky tvořily hodnocení za výcvikové období. Po návratu do posádky jsem předal velení pluku svému nástupci, rozloučil se se svým velitelským sborem, představiteli místní samosprávy, některými řediteli podniků a odjel jsem do Sušice, kde pokračovala moje vojenská služba.

V souladu s personálním rozkazem jsem nastoupil na novou funkci. Náčelník štábu divize byl prvním zástupcem velitele divize. Kromě jiného zodpovídal za připravenost štábu, za bojovou a mobilizační pohotovost, za plánování a vedení přehledu výsledků bojové a politické přípravy, dozorčí a strážní službu a prostřednictvím štábu realizoval rozhodnutí velitele u podřízených jednotek a útvarů. V armádě byl hlavní princip velení velet ze stupně na stupeň. Podle tohoto principu se i plánovalo a vedly výsledky a hodnocení bojové a politické přípravy. Na výcvikový rok ministr obrany vydával rozkaz pro přípravu vojsk a ten se konkretizoval v plánovacích dokumentech jednotlivých velitelských stupňů. Na divizi se zpracovával plán bojové a politické přípravy s přílohami na výcvikový rok a ten se podle potřeby upřesňoval útvarům na měsíc. U pluku se také zpracovával plán na rok. U praporu se zpracovával plán na měsíc a u roty se zpracovával týdenní rozvrh zaměstnání. Hodnocení výsledků bojové a politické přípravy a rozbor kázně se u roty prováděl každý týden a u ostatních součástí každý měsíc, pak za období a za výcvikový rok. Problematice plánování se věnovala velká pozornost, protože to pro splnění úkolů bylo nezbytné. Historie i

současnost zcela jasně potvrzuje nutnost plánování v některých oblastech života, ale pro armádu je to prostě nezbytné. Metodika plánování a hodnocení výsledků bojové a politické přípravy byla v armádě na vysoké úrovni a je chybou, že se těchto zkušeností nevyužilo i v jiných oblastech. Štáb 2. motostřelecké divize, pod mým vedením, uměl plánovat a hodnotit práci při plnění mírových úkolů v posádkách, ale i při práci v polních podmínkách při přípravě i vedení bojové činnosti. Nestalo se, že bychom předložili plán ke schválení nadřízenému stupni velení nebo že by nám nebyl plán schválen nebo že bychom vydali opožděné úkoly svým podřízeným útvarům a jednotkám. V průběhu plánovacího procesu jsme v plné míře využívali možnosti výpočetní techniky, kterou jsme měli k dispozici.

V úvodu této fáze mé služby, myslím tím Sušici, jsem se opomněl zmínit o organizační struktuře motostřelecké divize. Tedy divize ve své struktuře měla tři motostřelecké pluky (jeden vyzbrojen bojovými vozidly pěchoty BVP-1 a dva pluky vyzbrojeny obrněnými transportéry OT-64), tankový pluk, dělostřelecký pluk, protiletadlový pluk, raketometný oddíl, protitankový oddíl, průzkumný prapor, ženijní prapor, prapor chemické ochrany, spojovací prapor, zdravotnický prapor, prapor oprav techniky, prapor zabezpečení a velitelskou rotu. Divize byla dislokovaná v osmi posádkách, a to Sušice, Janovice nad Úhlavou, Klatovy, Domažlice, Holýšov, Kdyně, Střelské Hoštice a Horažďovice. Mírově čítala necelých 9 000 vojáků z povolání a vojáků základní služby a okolo 3 000 kusů bojové, speciální a dopravní techniky. Některé útvary se doplňovaly na válečné počty, což představovalo asi 3 000 vojáků a 600 kusů dopravní a speciální techniky. Vlastní doplnění jednotek na válečné počty byl úkol poměrně složitý a představoval vysokou znalost této problematiky u lidí, kteří doplnění organizovali, a vysoký stupeň součinnosti mezi útvary a vojenskými správami, které předurčené lidi k útvarům odesílaly. Jak jsem už několikrát uvedl, otázkám bojové a mobilizační pohotovosti se věnovala značná pozornost a drtivá většina vojáků své povinnosti v této oblasti znala a dokázala je s plnou profesionalitou v případě potřeby (prověrky) plnit. V létě, necelý rok po mém nástupu do funkce, byla divize prověřena ze zabezpečení bojové a mobilizační pohotovosti. Omezení byla dvě, a to nevydávat ostrou municí a některé útvary prováděly pouze částečnou mobilizaci. Protože příslušníci armády byli vycvičení na vysoké úrovni, byly vyřešeny všechny součinnostní otázky mezi všemi složkami armádními i civilními a všechny tyto instituce pracovaly podle připravených metodik, probíhal celý proces organizovaně bez zásadních problémů. Musím podotknout, že taková prověrka se dotkla nejen příslušníků ozbrojených složek, ale i civilního obyvatelstva v několika krajích, v mnoha podnicích, protože se povolávaly předurčené zálohy, a protože šlo jenom o prověrku, museli jsme sledovat, aby nedošlo ke kolapsu při ranním rozvozu pečiva, použití speciální techniky, linky autobusů atd. Všechna opatření jednotlivých stupňů pohotovosti byla postupně v časových lhůtách splněna. Bylo rozhodnuto, že divize provede dvojstupňové velitelskoštábní cvičení s částečným vyvedením vojsk v terénu. To

znamenal, že bude cvičit štáb divize se svými útvary zabezpečení, štáby všech podřízených útvarů se svými prvky zabezpečení a útvary, které mobilizovaly se všemi jednotkami včetně doplňku. Cvičení probíhalo ve výcvikovém prostoru Doupov a okolí. Na válečné počty byl doplněn i štáb divize. Pro představu čtenáře, u štábu divize se jednalo asi o 400 lidí a 150 kusů různé techniky. Celkem divize na toto cvičení vyváděla asi 2 000 osob a necelých 1 200 kusů různé techniky. Divize obdržela úkol provést kombinovaný přesun, potom zaujmout, vybudovat a bránit stanovený prostor v rámci obranné operace armády. V průběhu cvičení se procvičovalo budování ženíjních obranných staveb, vedení obranného boje, přemísťování míst velení a všechny otázky týlového a technického zabezpečení. Všechno se cvičilo v časových a taktických normách. Řídící cvičení měl k dispozici desítky rozhodčích u všech cvičících útvarů a některé činnosti kontrolovala a sledovala speciální kontrolní skupina. Například podrobně bylo sledováno zaujetí velitelského stanoviště divize a jeho rychlé opuštění. Pamatuji si, že na zaujetí velitelského stanoviště včetně navázání spojení se všemi podřízenými útvary jsme měli hodinu a na rychlé opuštění čtyřicet pět minut. Když vezmete v úvahu počty lidí a počty techniky, byl to úkol přinejmenším složitý a jeho splnění vyžadovalo úsilí a souhru všech příslušníků velitelského stanoviště při jeho budování i při jeho rychlém balení a opuštění. Přesný popis by asi zabral další knihu. Nicméně při závěrečném rozboru bylo konstatováno, že divize všechny plánované úkoly splnila velmi dobře a některé výtečně. Za celou dobu cvičení, za začátek se bere vyhlášení bojové pohotovosti, nebyla způsobena žádná dopravní nehoda, žádné hrubé narušení kázně a nebyly způsobeny nadměrné škody na materiálu. Cvičení prokázalo, že štáb divize, štáby pluků i ostatních útvarů jsou dobře vycvičeny, že dokáží přijmout zálohy (civilisty), stmelit se v bojeschopné jednotky a odvést velice dobrou a kvalitní práci.

Jak jsem již uvedl, zodpovídal jsem za organizaci a výkon dozorcí a strážní služby. Plnění tohoto úkolu jsem považoval za velmi důležité, neboť příslušníci stráže byli při výkonu služby vyzbrojeni zbraněmi a ostrou municí a měli právo za přesně stanovených podmínek tuto zbraň použít a dozorcí orgány v první fázi řídili uvádění útvarů a jednotek do vyšších stupňů bojové pohotovosti. Pochopitelně sehrávali důležitou roli při plnění jiných úkolů zejména při organizování života jednotek v době nepřítomnosti vojáků z povolání na pracovištích. Nebyl to úkol jednoduchý. Vyžadoval plné nasazení všech funkcionářů, kteří se na přípravě lidí nastupujících do strážní a dozorcí služby podíleli. Pro představu čtenáře, denně bylo u naší divize ve stráži a různých službách okolo sedmi set vojáků a v době střídání to bylo dvojnásob. Bylo to obrovské zatížení na vojáky obecně. Hledali jsme proto různé způsoby, jak počty příslušníků celodenní směny snižovat, ale zachovat její vysokou kvalitu, a dokonce její výkon zlepšovat. Tento úkol jsem se snažil plnit zaváděním technických prostředků střežení, slučováním některých stanovišť, zavedení strážních psů a pochopitelně různou kombinací těchto možností. U některých

útvary se dařilo tento úkol plnit úspěšně, u některých méně. Naráželi jsme na nedostatek finančních prostředků a někdy i na nepochopení důležitosti úkolu u nadřízených i podřízených.

Po listopadu 1989 se odstartovala nová éra armády, a než budu pokračovat v popisování své služby, cítím povinnost zaujmout stanovisko nebo, chcete-li, vyslovit svůj názor na dvě otázky, za které byla armáda zcela neprávem osočována, že byla použita v rozporu s úkoly, pro které je zřízena. Nikomu nic nevnucuji, konstatuji svůj názor na věc. První otázka se týká možného nasazení armády proti, jak se tehdy říkalo, vnitřnímu nepříteli, ano armáda, a tedy i 2. motostřelecká divize měla úkol na zvláštní signál vyčlenit určité skupiny vojáků z povolání i základní služby pro plnění zvláštních úkolů spočívající v posílení hlídek policie (tehdy VB) k řešení zvláštních situací, ke střežení důležitých státních budov a zařízení. Zvláštní situace a důležité objekty jsou v jakémkoliv společenském zařízení. Je na vedení společnosti, jakými silovými prostředky tyto úkoly bude plnit. I v současné době plní armáda úkol střežit důležité objekty a podílí se spolu s policií a ostatními složkami záchranného systému na řešení zvláštních situací. Tento úkol nebo, chcete-li, vnitřní funkci měla každá armáda, má každá armáda, a pokud bude armáda, tak bude i tento úkol. Druhá otázka, kterou nemohu jen tak přejít, je stranickost armády. Víte, ona armáda je strašná věc, pokud je ve špatných rukou, může napáchat hodně zla a problémů. Někdy už ten fakt, že ji mám a že je vskutku dobrá, budí respekt a toho, kdo ji skutečně má, činí velmi silným, nebo slabým, pokud tohoto faktu hodlá zneužít. Fakt je ten, že v předlistopadové armádě většina vojáků z povolání byla v KSČ, v armádě byl vskutku silný politický aparát, ale rozhodující pro dobré a výtečné plnění úkolu nebylo podle mého názoru to, že to chtěla strana, ale to, že jsem tu práci chtěl dělat, že mě to bavilo, že já chci být nejlepší ve svém oboru, chci, aby moje jednotka byla nejlepší, a že jsem ochoten tomuto poslání obětovat víc než jen suchou práci, ale téměř vše. Myslím si, že si mnohdy někteří političtí pracovníci přisvojovali dobré a výtečné výsledky nás velitelů, aniž by na jejich dosažení měli sebemenší podíl. Zním a mohl bych jmenovat několik politruků, kteří byli dobří a slušní lidé, ale znám více politruků, kteří nebyli dobří lidé, ale mnohdy seděli na významných místech.

Na přelomu roku 1990 jsem byl osloven, zdali chci studovat na akademii generálního štábu v Moskvě. Po zvážení všech okolností jsem se rozhodl tuto nabídku akceptovat a v srpnu jsem spolu s dalšími jedenácti kolegy odletěl do Moskvy. Z našeho učebního programu byl vyňat celý blok vyučování týkající se marxisticko-leninské filosofie. Všechny odborné vojenské předměty se vyučovaly v plném rozsahu v souladu s učebními programy, které údajně naše ministerstvo obrany odsouhlasilo. Po ukončení prvního semestru při návštěvě rodiny nám bylo sděleno, že ministr obrany se rozhodl na konci školního roku veškerá studia v Sovětském svazu ukončit a studenty, kteří neměli ukončené studium, přesunout do českých vojenských škol. V září jsme pokračovali ve studiu na Vojenské akademii v Brně. Studium jsem úspěšně ukončil a po

dovolené jsem měl nastoupit na funkci náčelníka štábu divize do Karlových Varů. Před ustanovením do funkce, kde byla plánovaná hodnost plukovník, se muselo předložit lustrační osvědčení. Požádal jsem o něj, a když jsem ho obdržel, zjistil jsem, že je pozitivní. Okamžitě jsem se odvolal a podal žalobu na ochranu osobnosti. Soudní spor se vlekl více než dva roky. Po celou tuto dobu jsem zastával funkci náčelníka operačního oddělení 2. motostřelecké divize, který byl zároveň zástupce náčelníka štábu, a protože po určitou dobu nebyl náčelník štábu ustanoven, jsem tuto funkci prakticky vykonával. Tato velice nepříjemná záležitost měla jeden pozitivní moment, a sice ten, že jsem poznal, kdo je skutečný přítel a kdo si na něj jenom hraje. Po vyhraném soudním sporu jsem byl konečně ustanoven do funkce náčelníka štábu 2. mechanizované brigády. Brigády proto, že proběhla reorganizace a přejmenování jednotek. Byl jsem povýšen do hodnosti plukovníka. O práci náčelníka štábu jsem už hovořil, opakoval bych se. O jedné skutečnosti se ale musím zmínit, a to je, že štáb neustále musel upravovat a sladovat svoji práci, protože se velmi rychle měnili lidé a probíhala neustálá téměř permanentní reorganizace. Měnily se organizační struktury, některé útvary se rušily, jiné zase vznikaly. Vždy s novým ministrem obrany nová koncepce, nové organizační struktury, reorganizace. Armáda se vrátila k praxi organizovat společná cvičení se zahraničními armádami. Změna byla pouze v tom, že cvičení se zúčastňovaly malé jednotky a že se cvičilo s armádami NATO. 2. mechanizovaná brigáda se zaměřila na Francii a Německo.

Po dvou letech jsem byl ustanoven do funkce velitele 2. mechanizované brigády s velitelstvím v Sušici. Brigáda tehdy měla čtyři mechanizované prapory, dělostřelecký oddíl, protitankový oddíl, průzkumný prapor, protiletadlový oddíl, ženijní prapor, prapor zabezpečení, spojovací prapor, zdravotnický odřad, velitelskou rotu, protichemickou rotu. Celkem se jednalo asi o 2 500 osob a 800 kusů různé bojové, dopravní a speciální techniky. Organizační struktura se opravdu často měnila, s ní se často měnily posádky útvarů a s tím i jejich úkoly. V této době armáda plnila nový úkol spočívající v tom, že vysílala svoje jednotky v různých počtech do zahraničních mírových misí. Zpočátku se jednalo o nové účelově tvořené jednotky a později tento úkol plnila nově vzniklá brigáda rychlého nasazení. Vyčleňované jednotky stanovené úkoly plnily velmi dobrým způsobem. Pozitivní vliv na plnění těchto úkolů měl fakt, že vojáci sloužili v misích dobrovolně a že mise byly velmi dobře materiálně zabezpečeny. Velení armády přikládalo misím velkou váhu. Některá hodnocení AČR na vlastních plánovaných rozborech vyznívala tak, že armádu tvoří jednotky v misích, letectvo a někde kdesi vzadu pozemní síly a v nich ještě vzadu mechanizované jednotky. Byl jsem přesvědčen o tom, že mechanizované jednotky jsou schopny vyžadovanou jednotku do mise postavit, odborně ji připravit, v misi splnit stanovené úkoly a zkušenosti získané z činnosti v misi využít ve své práci v běžném mírovém životě při organizování výcviku. Požádal jsem náčelníka generálního štábu prostřednictvím velitele sboru o to, aby 2. mechanizovaná

brigáda byla pověřena úkolem vyčlenit a připravit následující kontingent vojáků do mise v Bosně a Hercegovině. Mé žádosti bylo vyhověno a brigáda byla tímto úkolem pověřena. Byl to úkol složitý a náročný. Na podzim v roce 1997 byl náš kontingent vyslán plnit úkoly do zahraniční mise v Bosně a Hercegovině.

Čtenář, který sloužil v misi, mi jistě potvrdí, že služba v ní byla těžká a vyžadovala plné nasazení každého příslušníka mise, ať zastával jakoukoliv funkci. Při plnění takových úkolů to není „jako“, tam je to skutečně, nic nejde vrátit, když se to nepovede. Proto to plné nasazení. Mise měly různou délku trvání. Ta naše byla naplánovaná na devět měsíců. Po uplynutí stanovené doby jsem předal funkci velitele kontingentu svému nástupci, podřízené jednotky předaly operační prostor a úkoly svým nástupcům a všichni, podotýkám všichni, jsme se vrátili šťastně domů. V době, kdy jsem byl v zahraničí, velel brigádě můj zástupce. Součástí jedné z mnoha reorganizací bylo přestěhovat velitelství brigády do posádky Písek. Po návratu z mise jsem tedy začal pracovat v novém místě a jiné kanceláři. Po krátké době po mém návratu mi byla nabídnuta funkce náčelníka odboru bojové přípravy pozemních sil GŠ AČR a zároveň zástupce náčelníka sekce bojové přípravy GŠ AČR. Nabídku jsem přijal a od listopadu 1998 jsem pracoval na GŠ AČR v Praze. Sekci bojové přípravy tehdy tvořil odbor bojové přípravy pozemních sil, odbor bojové přípravy vzdušných sil, odbor řízení výcviku řidičů a učebně výcvikové základny a oddělení mírových operací. Můj odbor tvořilo oddělení mechanizovaného vojska, oddělení dělostřelectva, oddělení protivzdušné obrany, skupina pro ženijní vojska a skupina pro protichemickou ochranu. Práce v centrálním orgánu armády byla zajímavá, tvůrčí, ale někdy byla narušována častými změnami v koncepcích pro rozvoj AČR. Po vstupu do NATO jsme pracovali pochopitelně i s materiály spojeného velení a připravovali jsme je k postupnému zavedení do našich armádních struktur a koncepcí. Jedním řídicím dokumentem bylo stanoveno, že k výkonu své a vyšší funkce v AČR potřebuji vlastnit osvědčení na nejvyšší stupeň prověrky. Tento stupeň mi nebyl udělen a tak jsem byl v souladu se zákonem o službě v armádě k 31. 8. 2000 z armády propuštěn.

3. V prvním sledu plk. v.v. Ing. Karel Hejzek

Slavné začátky

Zahájil jsem vojenskou kariéru 1. listopadu 1957 nástupem vojenské základní služby ke školnímu tankovému pluku v Martině. Po ukončení základního výcviku jsem byl začleněn do poddůstojnické školy, kde jsem byl připravován na funkci velitele tanku. Zde jsem zažádal o přijetí do Vojenského učiliště, abych se mohl stát důstojníkem. V květnu 1958 jsem absolvoval přijímací zkoušky ve Vyškově a před skončením poddůstojnické školy už jsem věděl, že jsem byl přijat k dvouletému studiu na obor velitelský – tankový. Život ve Vojenském učilišti Otakara Jaroše utekl jako voda. Po příjezdu z přehlídky a spartakiády v roce 1960 nás čekaly závěrečné zkoušky, vyzvednutí určovacích lístků k útvarům a slavnostní vyřazení ze školy.

Po měsíční dovolené, s pocitem, že jsem se za ty tři roky naučil vše, co potřebuji pro výkon funkce velitele tankové čety, jsem s řadou dalších poručíků hlásil nástup k 20. motostřelecké divizi s určením k 65. motostřeleckému pluku. Velitel divize plukovník Evžen Blahut nás přivítal a předal nás velitelům útvarů. Velitel 65. motostřeleckého pluku podplukovník Srnka se právě vracel ze cvičení ve VVP Hradiště. Nastoupili jsme (dva pěšáci, dva ženisté, jeden autař a já) do dost špinavého a poničeného štábního auta P-V3S k cestě do Chebu. Na nástupišti pluku nás velitel propustil s tím, abychom si sehnali ubytování a ráno v devět hodin

se u něho hlásili. Skutečné přijetí u pluku, který se do rána vrátil ze cvičení, proběhlo na učebně štábu pluku a byli jsme předáni svým novým velitelům. Velitel tankového praporu kapitán Štěpán mně cestou do druhých kasáren (pluk měl celkem troje kasárny), kam jsme šli pěšky, řekl něco o historii praporu a o lidech, se kterými budu spolupracovat. Organizace byla vcelku jednoduchá. Štáb praporu, četa týlového zabezpečení a tři tankové roty. Přičemž první a třetí byly na tancích T-34 a druhá byla vyzbrojena samohybnými děly SHD 100 mm. Na všech rotách byli kromě velitelů rot ještě důstojníci, velitelé prvních čet, techničtí zástupci velitelů rot a délesloužící staršinouvé rot. Takže každá rota měla čtyři vojáky z povolání. Celkový počet roty 43 mužů (10 osádek tanků = 40 důstojníků, poddůstojníků a mužstva, staršina roty s pomocníkem a tankový mechanik – seřizovač, který byl zároveň řidičem P-V3S). Velitel první tankové roty, ke které jsem nastoupil jako velitel první čety, byl nadporučík Lysoněk, jeho technickým zástupcem poručík Macko a staršinou roty staršina Rác.

S řadou vojáků z povolání, se kterými jsem se v Martině, Vyškově a po příchodu do posádky v Chebu potkal, jsem se potkával po celou dobu své služby v armádě.

Život v chebské posádce vzdálené 3 km od státní hranice se Spolkovou republikou Německo nebyl jednoduchý pro žádného vojáka, natož pro začínajícího poručíka. Jedinou mojí výhodou byla znalost Chebu a jeho okolí, protože jsem zde v roce 1956 složil maturitu, žil i pracoval do nástupu vojenské základní služby.

Jako velitel čety jsem neměl moc času na vysedávání v kanceláři. Snad jen na napsání písemných příprav, pokud jsem je nedělal doma. 90 % času jsem trávil při vedení výcviku na tankostřeleckém cvičišti, posádkovém taktickém cvičišti a snad každý měsíc alespoň týden buď na tankové průpravné střelnici v Žandově, která se v té době dobudovala, nebo na některém z cvičišť ve vojenském výcvikovém prostoru Hradiště (tehdy prostě Doupov). Na zařízení jsme se přesouvali i s tanky po železnici.

Asi tak po měsíci služby u praporu jsem byl určen velitelem převozu 10 tanků na Doupov místo nemocného velitele roty. To byl zážitek. Za tři roky v poddůstojnické škole a v učilišti jsem se dostal k přesunu po železnici s tanky jenom jednou, tady najednou báb a budeš velitelem převozu. Po převzetí potřebné dokumentace a povzbudivých slov: „*Doufám, poručíku, že to nezvořete.*“ od velitele praporu jsem se odebral za technikem roty služebně o rok starším poručíkem Mackem, který mi jasně a stručně vysvětlil, že jeho povinností je „dostat tanky na vagony, z vagonů a aby to jelo“ a papíry že jsou mojí starostí. Když jsem se chtěl poradit s nejstarším velitelem roty kapitánem Bednářem, bylo mi sděleno, že nejlíp mi to vysvětlí na nádraží „ajznboňáci“. Skutečně – vyplnili za mne potřebné papíry a cca za 24 hodin jsme z Chebu dorazili do vykládací stanice Vahaneč. Odtud jsem měl všech deset tanků přesunout na tankovou střelnici Březina. Nebylo to daleko, ale v mapě, kterou jsem měl k dispozici, tankové cesty zakreslené nebyly a jiné jsem použít nesměl. Velitelé a řidiči tanků byli noví po poddůstojnické škole a neznali těchto cest stejně jako já. Technik roty prohlásil, že všechny cesty vedou na Březinu a vydal povel „*Vpřed!*“ Od té doby jsem začal poznávat krásy, nástrahy a záludnosti VVP Doupov. Protože jsme na střelnici dorazili s pojízdnou technikou, a dokonce včas, byl jsem tímto úkolem pověřován skoro pravidelně při přesunech na střelnici Březina. Později i pro zabezpečení ubytování v polorozpadlé vesnici Radošov.

Život průzkumníka

Než se sešel rok s rokem, přerušil můj život u tankového praporu velitel divize. Nevím, proč zrovna já z toho počtu poručíků tankistů u divize jsem byl ustanoven velitelem tankové čety 20. průzkumné roty, která vznikla k 1. 8. 1961 se sídlem v Chebu namísto tehdy rušeného průzkumného praporu divize. Tato rota, co do počtu nevelká, byla samostatným útvarem. Měla dvě průzkumné čety na OT-810, jednu tankovou četu T-34, velitelské družstvo (spojáři a

motospojky) a samozřejmě velení – velitel roty, zástupce pro věci politické, zástupce pro věci technické, chemický instruktor v hodnosti staršiny a staršinu roty, také v hodnosti staršiny. Celý útvar neměl víc než 90 lidí. Kromě velitele roty nikdo z nás osmi vojáků z povolání nikdy u průzkumu nesloužil. Byly to veselé začátky. Budovat ubytování, park techniky a alespoň nějaké sklady pro zabezpečení života útvaru. Celý útvar – divizní průzkumná rota, byl materiálně zabezpečován 65. motostřeleckým plukem. Výcvik jsme vedli podle rozvrhu zaměstnání, který si velitel roty

doslova vymýšlel, protože neměl žádné programy výcviku. Vycházel ze zkušeností ze své předchozí služby u průzkumu. Staré programy výcviku pro průzkumné prapory byly zrušeny a pro nově vzniklé divizní průzkumné roty ještě vytvořené nebyly. Neexistoval ani plán na výcvikové období a plán průzkumu činnosti na statní hranici se přepracovával s ohledem na organizační změny. Naštěstí tento stav trval snad jen dva měsíce. Sotva jsme se trochu usadili a srovnali krok ve výcviku, narušily naši práci „berlínské události“. Eskalace tohoto konfliktu nás uvedla do plné bojové pohotovosti. Všichni vojáci z povolání museli zůstat v kasárnách, pokud nebyli s průzkumnými hlídkami na pozorovacích stanovištích vybudovaných na státní hranici. V kasárnách probíhal intenzivní výcvik zaměřený na ovládnutí zbraní, průzkum, znalost cizích armád a fyzickou zdatnost.

Z uvedených činností byly největším problémem cizí armády. Organizaci a výzbroj jsme se dozvěděli, ale jak rozeznávat možné protivníky v úseku státní hranice vyčleněném pro divizní průzkum, byl problém. Věděli jsme, že se můžeme potkat s příslušníky Bavorské pohraniční policie, Spolkové ochrany státní hranice a prapory 2. lehkého obrněného pluku americké armády. Abychom získali jejich charakteristické označení na uniformách (čepice, výložky hodnosti, rukávové označení apod.), plížili jsme se s tichým svolením velitelů

rot pohraniční stáže a samozřejmě bez souhlasu nadřízených jako „hrdinní poručíci“ s fotoaparáty po státní hranici a fotografovali, co se dalo, včetně techniky a zbraní. Zmapovali jsme systém střídání hlídek, rozmístění pozorovacích stanovišť s důrazem na stanoviště 2. lehkého obrněného pluku. Ze získaných poznatků a materiálů jsme zpracovali brožurky, které, kromě organizací západních armád od zpravodajské správy GŠ, byly v té době jedinou pomůckou pro přípravu průzkumníků. Krizové období, okolo berlínských událostí, velmi napomohlo k urychlení přípravy nově vytvořené organizační struktury průzkumu a stmelení jednotek. Nový výcvikový rok 1961/62 měl být normálním výcvikovým rokem naplněným prověrkami připravenosti po zimním a letním výcvikovém období. Se svou tankovou četou jsem střelecký výcvik absolvoval na střelnicích v rámci tankového praporu 65. msp a v posádce využíval jeho tankového cvičiště. Taktickou a průzkumnou přípravu mi velitel průzkumné roty (útvary) nečekaně zpestřil. Ze tří tanků, které jsem měl, byl pouze jeden určen jako výcvikový. Velitel roty kapitán Haliarský vymyslel a náčelník oddělení průzkumu divize mu to schválil, že převezmu tři obrněné transportéry HKL-6P (Hakl), které byly vyřazovány z armády. Většinou byly nepojízdné. Měl jsem je používat místo tanků při taktice. Bylo to k popukání, když jsem vyjížděl s jedním tankem a dvěma „hakly“, které mohly nahrazovat kropící vozy, jak tekla jejich chladicí systém. Museli jsme vozit dostatečnou zásobu vody, a protože měly benzínové motory, také velmi často hořely. Tím jsme z nabíječů a střelců tanků vychovávali i hasiče. Zpět do kasáren jsme je zpravidla tahaly na laně za tankem jako nepojízdné. Tato absurdita, která sloužila k obveselení celé posádky, trvala naštěstí tak dva měsíce. „Hakly“ skončily v Kovošrotu, já dostal zbývající tanky do provozu a mohl tak cvičit s celou četou.

V průběhu zimního výcvikového období celá rota absolvovala výsadkový výcvik na letišti v Karlových Varech. Zde jsem také absolvoval první a také poslední seskok padákem, než přišli na to, že jako tankista asi skákat nebudu. Moje četa tento výcvik provádět nemusela. Hodiny věnované na výsadkovou přípravu u průzkumných čet jsme využívali na zdokonalování sebeobrany a fyzické zdatnosti při zrychlených přesunech. Na závěr zimního výcvikového období jsem s četou byl hodnocen známkou *dobrá*. Nebylo to *výtečně*, ale pokazila nám to střelba nabíječů z krátkých zastávek. Střelby byly u čtyř vždy jako loterie. Velitelé a střelci tanků měli stejná cvičení – to bylo šest střilejících. Byl-li jeden nevyhovující, znamenalo to 83,4 % a známku pouze dobrou, pokud nebyli ostatní vyhovující. U nabíječů nevyhovující nesměl být nikdo, protože jeden znamenal 33,3 % a na vyhovující výsledek bylo třeba 70 %. S tímto procentovým problémem jsem se potýkal až do roku 1968 u průzkumu a vlastně ve všech funkcích až do konce aktivní služby.

Normální výcvik v roce 1962 byl, podobně jako předchozí rok, poznamenán politickou krizí vyvolanou rozmístěním sovětských raket na Kubě. Tento fakt ovlivnil život všech průzkumných jednotek dislokovaných v blízkosti statní

hranice. Posilovala se obrana státní hranice proti Spolkové republice Německo. U naší divize byli vybráni vojáci z povolání, kteří ještě pamatovali výcvik se stíhači tanků SHD 76 mm, a jejich úkolem bylo vycvičit vojáky pohraniční stráže v ovládnutí této techniky s důrazem na používání zbraní. Tyto samohyby byly v úsecích některých pohraničních rot zakopány jako pevnůstky. Tato činnost – vybudování a umístování SHD 76 mm do okopů – se dělala v noci. Byl jsem vybrán jako velitel skupiny, která měla za úkol dělat nájezdy na státní hranici k odpoutávání pozornosti od této činnosti. Byl jsem vyzbrojen jedním tankem, dvěma OT-810 vybavenými světlomety. Osádky vozidel dostaly ostrou municii a poučení, že ji mohou použít pouze na můj rozkaz. Se setměním jsme se přesunuli k pohraniční rotě. Mezi drátěným zátarasem a státní hranicí jsem měl rekognoskovaný úkryt a terén, abych mohl uvedenou techniku rozvinout k nájezdu na státní hranici. Na rozkaz od řídicího orgánu pro umístování SHD 76 mm, jsme s rosvícenými světlomety, v rozvinuté sestavě, najížděli na státní hranici. Po dosažení hranice jsme zastavili, zhasli reflektory a stáhli se zpět do úkrytu. Toto jsme několikrát za noc opakovali. Při druhém, třetím nájezdu už proti nám stála jedna nebo dvě dobře ozbrojené hlídky 2. lehkého obrněného pluku nebo jednotka Bundeswehru. Další noc jsme tuto činnost opakovali v úseku jiné pohraniční roty. Nebylo to nic příjemného dívat se do ústí samopalů, kulometů a ručních protitankových zbraní, i když jsem věděl, že i moji vojáci jeli a čekali s prstem na spoušti. Tato činnost prokázala sílu morálních vlastností a vysoký stupeň vycvičenosti celé skupiny. Když jsme tento úkol splnili, čekala nás několikátýdenní bojová pohotovost s pozorováním na státní hranici a především s intenzivním výcvikem v kasárnách. Byly povolány zálohy, do toho přišli nováčci a vojákům, kteří měli odejít domů, byla prodloužena základní služba. Tím jsem měl dvě osádky na jeden tank a nováčky, kteří naštěstí byli k základnímu výcviku soustředěni do jedné výcvikové jednotky, a ke mně chodili jen na střelecký výcvik. Zálohy odešly v polovině listopadu. Koncem listopadu a ještě i v prosinci jsme propouštěli do zálohy druhý ročník s tím, že se jim prodloužená služba odpočítá z pravidelného cvičení záloh. S novými osádkami tanků jsem koncem ledna převzal u 1. tankové divize tři tanky T-54. Bylo třeba cvičit s novými tanky a předat staré T-34 k sousednímu tankovému praporu, se kterým jsem měl společný park techniky. Oni ty moje tanky moc dobře znali. Už dopředu hlásili, že je převezmou, až je pozlatím. No zlatit jsme je nemuseli, ale předávali jsme je celý měsíc. Kdyby je nepotřebovali na divizní cvičení, trvalo by to asi déle. V únoru 1963 jsme vyrazili na divizní cvičení. Mrzlo, až praštělo a sněhu bylo také požehnaně. Dokonce se říkalo, že Němci i Američané v NSR přešli na výcvik pouze v kasárnách. My jsme vyrazili přes doupovský výcvikový prostor přes Berounku s úkolem dosáhnout Vltavy v prostoru Kamýk. Moje nové tanky T-54 byly začleněny do průzkumných skupin, které postupovaly na čele hlavních sil divize. Jedné této průzkumné skupině jsem velel. Měl jsem svůj tank, dvě průzkumná družstva na dvou OT-810 a jedno ženijní průzkumné družstvo na

BRDM-1. Přes Doupov, až na Berounku, se mi podařilo se svou průzkumnou skupinou plnit úkoly bez větších potíží. Před příjezdem k řece všechny tři skupiny obdržely úkol provést průzkum řeky, vytyčit přechody a po příchodu předsunutých odřadů prvosledových pluků pokračovat v plnění úkolu. Zdánlivě lehký úkol. Avšak pouze do té doby, než jsem zjistil že v prostoru Horní a Dolní Liblín, kde jsem měl se svou průzkumnou skupinou úkol splnit, jsou dost příkré svahy, a navíc uklouzané a neposypané komunikace. Přesto se mi podařilo dostat průzkumnou skupinu k řece a vyslat ženijní družstvo vytyčit brod. Berounka v tomto úseku byla zamrzlá tak, že ženisté přešli se svým BRDM-1, aniž by si namočili kola. Brod vytyčili a já vyslal oba transportéry OT-810 s průzkumníky za nimi. Rovněž překonali řeku bez problémů. To mě utvrdilo v přesvědčení, že led je dostatečně pevný i pro můj tank. Odeslal jsem zprávu, že brod je vytyčen a vyrazil přes řeku. Led můj tank udržel asi tak do poloviny řeky. Pak se led prolomil a já, abych tank dostal ven z vody, jsem za pomoci jedničky a zpátečky dokončil vytyčení brodu, teď už bez ledu. Když jsem toto dílo dokončil, měl jsem pocit, že už nemám tank, ale jenom hromadu pancířů a ledu. Co bylo plechové, bylo pryč (bedny na náhradní díly, čištění zbraní a i světlomety). V tanku plno vody, která, dokud se nám nepodařilo otevřít nouzový příklop, pomalu zamrzala a my v ní. Naše plné polní s osobními věcmi byly plné vody. Do toho všeho nastával večer a já musel dostat skupinu do prostoru Horního Liblína. Abychom z tanku alespoň trochu viděli na cestu, museli jsme nabíječe zabalit do suchých přikrývek, které měli vojáci v OT-810, a dát mu do ruky přenosnou svítilnu, kterou svítil řidiči na cestu. Aby nespadol pod pásy, museli jsme ho přivázat lanem k věži tanku. Byl to strašný pohled, ale určený prostor jsme zaujali. Rozmístil jsem techniku, zorganizoval střežení, a protože jsem dostal rozkaz do rána tento prostor zabezpečit, nechal jsem proti všem zásadám bojového chování rozdělat oheň a začal sušit osádku tanku, sebe a naše svršky.

Protože jsem se od rozhodčí služby dozvěděl, že po překročení řeky budou tanky z dalšího cvičení z průzkumných skupin vyřazeny a že je mám všechny tři v Kařízku soustředit a naložit na vagony, bylo nutné ten můj značně poničený tank dát do provozu tak, aby na ty vagony dojel. Osádka, včetně mě, byla ustrojena do toho, co jsme si od ostatních vypůjčili, než naše svršky uschnou, včetně bot. Jeden velitel průzkumného družstva pro mne sehnal, nevím kde, nefalšované kostkované bačkory – byly úžasné a já v nich také. Ráno, než jsme se rozkoukali, se u našeho ležení objevila bílá Volha a zní vystoupil velitel armády gen. Mucha. Vyrazil jsem pořadovým krokem podat mu hlášení. Celou cestu, co jsem k němu pochodoval, se mi díval na nohy. Když jsem mu celkem plynulým koktáním podal hlášení, už to nevydržel a začal se smát na celé kolo. Mám dojem, že ani na frontě takovou figurku neviděl. Naštěstí se toto moje vystoupení obešlo bez následků. Průzkumná družstva a ženijní družstvo jsem předal veliteli 1. průzkumné skupiny do jeho sestavy a sám, s poničeným tankem, už řádně oblečen a obut, vyrazil do nakládací stanice, kam měly přijet

zbývající tanky. Bohužel tam byl pouze jeden. S druhým se nebylo možné spojit, ani prostřednictvím nadřízených, a tak mi nezbylo, než navagonovat dva tanky a podle instradace vyrazit do posádky. Když už jsem byl v kasárnách, přišla zpráva, že tank s jedním OT-810 je zadržen v posádce Plzeň. Iniciativní velitel tanku, když zjistil, že převoz nestihl, vyrazil po ose z Kařízku do Chebu. Cestou do Plzně se k němu přidal bloudivší velitel družstva s OT-810. V Plzni už jim docházela nafta, a tak se hlásili u správce posádky. Myslím, že to byl po osvobození Američany první tank, který projel celou Plzní. Když mu sdělili, že jedou do Chebu, nelenil a dal je zavřít. Když se dozvěděl, kam tank a OT patří, vyzval mě, abych si pro ně přijel. Po vyřízení dokladů potřebných pro převoz po železnici jsem je přesunul do posádky. Několik týdnů jsme dávali poničené tanky dohromady. Absolvované divizní cvičení nebylo jediné, co mělo v tomto roce náš útvar potkat.

Nevím proč, snad na základě poznatků z období berlínské krize, kubánských událostí a proběhnuvších divizních cvičení, bylo rozhodnuto posílit divizní průzkumné roty. Ke stávajícím dvěma průzkumným a jedné tankové četě přibyly:

- četa odposlechu (tzv. radiové středisko),
- četa hloubkového průzkumu (výsadková četa),
- spojovací četa,
- četa týlového a technického zabezpečení.

Tím průzkumná rota, i když byla samostatným útvarem, ale přece jen rota, se dostala k počtu 200 osob. Velení roty se však nezměnilo. Nadále zůstalo ve složení velitel, zástupce pro věci politické, zástupce pro věci technické, chemický instruktor a staršina roty. Velitel, ZVP a ZVT byli obměněni. Na funkci velitele přišel od pluku zkušený průzkumák kapitán Kodera, novým ZVP se stal kapitán Gajdoš a na ZVT nastoupil nadporučík Fuksík. I tak plánovat, velet a řídit chod tak velké jednotky nebylo jednoduchou záležitostí. Nevím, zda to bylo provedeno u všech divizí, ale u naší byla zavedena funkce náčelníka štábu, aniž by byla v tabulkách počtů. Prostě se určil jeden z velitelů čet, na jeho místo se dal absolvent ŠDZ (školy důstojníků v záloze) a byla funkce na světě. U našeho útvaru padla tato volba na mne. Zpravodajským náčelníkem divize a velitelem roty mi byly stanoveny povinnosti a začal jsem fungovat jako náčelník štábu s funkčním platem velitele čety a jistým druhem utajení funkce před funkcionáři vyšších velitelství, než byla naše divize. Takže, když se blížily prověrky, rozplánoval jsem činnost útvaru a pak jsem odjel s tankovou četou jako její velitel, kterým jsem *de jure* byl, na střelby, taktické cvičení, řízení bojových vozidel, hluboké brodění tanků a prostě byl jsem u všeho, co bylo předmětem prověrky tankové čety, a mezitím jsem „tajně“ kontroloval plnění úkolů roty, dozorcí a strážní službu – prostě věci, které byly v povinnostech náčelníka štábu.

Od roku 1963, jak už jsem naznačil, docházelo kromě personálních změn i k výměně techniky. Nejprve to byly tanky, pak následovaly OT-810, na jejichž

místo koncem roku 1964 přišly OT-65 (FUG) maďarské výroby. S těmito transportéry jel náš útvar v čele mechanizované divize na přehlídce v roce 1965. Tento rok byl významný nejenom přehlídkou a spartakiádou. Otevřeně se už hovořilo o znovuvytvoření průzkumných praporů u divizí a byly pro to vytvářeny dislokační, materiální a personální předpoklady. Veliteli a jeho zástupcům i mě, netabulkovému náčelníkovi štábu, bylo zpravodajským náčelníkem podplukovníkem Rybárem slibováno, skoro při každém setkání, že obsadíme hlavní funkce. Naivně jsme tomu věřili. Realita vyšla najevo až při letním soustředění 1966, kdy s námi se všemi dosavadními funkcionáři průzkumné roty byly dělány kádrové pohovory. Nebylo nás mnoho, a tak to šlo docela rychle.

Velitelem praporu byl jmenován dosavadní zástupce velitele 65. msp podplukovník Lindner, zástupcem pro výcvik velitel 2. mspr 65. msp major Vlk. Z dosavadního velitele divizní průzkumné roty majora Kodery udělali náčelníka štábu a já se stal velitelem tankové roty. Z velitelů čet se stali velitelé rot a do štábu praporu byli na funkce důstojníka štábu – leteckého pozorovatele, evidenčního důstojníka, zástupce pro tyl, náčelníka PHM ustanoveni důstojníci od pohraniční stráže, která v té době patřila pod armádu. Protože byly zrušeny dvě brigády pohraniční stráže, které střežily státní hranici proti Německé demokratické republice, bylo třeba tyto vojáky z povolání, pokud nepožádali o propuštění do zálohy, začlenit na odpovídající funkce u nejbližších útvarů. Jedním z nich byl i nově vytvářený průzkumný prapor. Funkci velitele tankové roty jsem přijal bez hořkosti, i když jsem si s přípravou k přechodu na novou organizaci dost užil. Nově vzniklá průzkumná tanková rota byla atypická. Měla jenom dvě tankové čty, velitelské družstvo ve složení technik roty, staršina roty, jeho pomocník-spojař, motocyklista-průzkumník a řidič OT-65. Takže mým velitelským vozidlem a technikou roty bylo OT-65. Staršina roty měl k dispozici P-V3S s řidičem. Toto vozidlo bylo vyčleňováno pro rotu z čty týlového a technického zabezpečení. Personální obsazení bylo nadměru dobré:

velitel roty – důstojník

technik roty – praporčík

staršina roty – poddůstojník základní služby

velitel 1. tankové čty – důstojník

velitel 2. tankové čty – absolvent ŠDZ

Celkem měla rota 30 osob, z toho tři vojáky z povolání.

Z techniky: 1 OT-65

1 Jawa 350

6 tanků T-54 a P-V3S

Průzkumný prapor zůstal v Chebu. Pouze rádiová rota byla později dislokována v Aši, kde pro její práci byly lepší podmínky.

Prapor se stabilizoval, naplánovalo se výcvikové období 1966/67 a začalo se na plné obrátky cvičit. Výcvik v posádce, na průpravné střelnici Žandov, VVP Doupov, zimní a letní soustředění, cvičení – praporní, divizní, proti plukům jako

soupeř a pravidelné prověrky na závěr jednotlivých výcvikových období. Prostě normální život. Se začínajícím výcvikovým rokem 1967/68 odešel důstojník štábu do ročního kurzu a já byl pověřen jeho zastupováním. Byla to zajímavá funkce. Spojovala zástupce náčelníka štábu, důstojníka-leteckého pozorovatele v jednu osobu. Absolvoval jsem krátkodobý kurz leteckého pozorovatele a protože jsem z předchozí služby měl za sebou výsadkový výcvik, byl jsem pro tuto funkci připraven. Kromě normálních činností vyplývajících z funkce jsem měl za úkol jednou za měsíc ze vzduchu nebo ze země prověřit případné změny na státní hranici v celém úseku divize. Pro vzdušný průzkum jsem používal vrtulníky Mi-1 nebo Mi-4, které měla divizní vrtulníková letka. Pěší průzkum jsem spojoval s povinnostmi velitelů pohraničních rot provádět kontroly státní hranice. Zajímavá práce. Zajímavé bylo sledovat, jak se připravovaly a budovaly pozorovací stanoviště pro 2. lehký obrněný pluk, jak se rozšiřovaly komunikace v příhraničním prostoru, které měly sloužit k rychlému proniknutí na naše území apod.

Po návratu ze zimního soustředění v roce 1968 jsme poněkud víc začali nasávat atmosféru pražského jara. Daleko víc než o práci se hovořilo o politice. Tím nechci tvrdit, že by se necvičilo. Intenzita výcviku nepoklesla. V červenci jsme v průběhu letního soustředění stále častěji sledovali i vnímali tlaky představitelů zemí Varšavské smlouvy na funkcionáře našeho státu. Po návratu do posádky odešel náčelník štábu na dovolenou a já jej zastupoval. V kasárnách probíhal normální život až do 20. srpna. Vyvrcholilo to 21. srpna v noci. S velitelem praporu a jeho ZVP jsme byli povoláni do kasáren. Při příjezdu k bráně našich kasáren nás čekalo překvapení v podobě vojáků sovětské armády. Při vystoupení z auta jsme byli doslova zajati. Po vyjasnění situace s velitelem jednotky, která nás měla obsadit (zatím se do kasáren nedostali), jsme byli vpuštěni do kasáren. V jejich doprovodu jsme přišli do kanceláře a než jsme se s velitelem praporu spojili s velitelem divize, abychom se informovali, co se vlastně děje, zjistil zástupce pro věci politické od vojáků rádiové roty, že došlo k okupaci. Iniciativně s veliteli čet základní služby začal organizovat výdej zbraní, budování okopů kolem plotu kasáren, a dokonce postavil do příjezdových bran tanky. Když jsem se dozvěděl od velitele divize, že má za zády samopalníky a z rádia prohlášení o okupaci, pokusil jsem se přesvědčit velitele okupační jednotky o zbytečnosti obsazovat kasárna. Musel jsem souhlasit s tím, že u dozorčího útvaru a na ústředně budou jeho hlídky. Tím nám bylo znemožněno vyslat spojky pro povolání vojáků z povolání do kasáren. Přesto se mi podařilo opustit kasárna s několika spojkami, vyrozumět vojáky z povolání a dostat je do kasáren ke svým jednotkám. Bylo to nutné, protože přítomnost sovětských jednotek okolo kasáren a vysílání rozhlasu o okupaci u některých vojáků vyvolávaly přehnané emoce, které mohly vést v té době už ke zbytečným konfliktům. Od velení divize jsme se žádných rozumných vysvětlení, rozkazů nebo rad nedočkali. Jediné, co jsme slyšeli ze všech stran, bylo neposkytovat žádnou pomoc ani vodu okupantům. Ráno občané Chebu houfně přicházeli a

dožadovali se vysvětlení, co se vlastně děje a proč – nevěděli, že víme totéž co oni. Ty bojovnější požadovali zbraně pod heslem „Vydejte nám zbraně, dali jsme vám na ně!“ Když jsme je přesvědčovali, že máme zbraně pouze pro sebe a navíc, že by to stejně k ničemu nevedlo, dost často jsme slyšeli urážlivá slova spojená s osočováním, že jsme kolaboranti. Prostě emoce dělaly své.

Asi tak třetí nebo čtvrtý den po vpádu vojsk byly sovětské jednotky stahovány mimo posádku Cheb za Františkovy Lázně k osadě Třebeň. K našemu útvaru přijel zmocněnec prezidenta republiky, který nařídil zrušit obranu kasáren a okopy zaházet. Tím vlastně ukončil náš odpor, donutil nás k navedení normálního života a odjel. Dalo by se říct, že do konce září, vlastně do konce výcvikového období, jsme toho moc nenacvičili.

Dost věcí se změnilo i pro mne. K tankové rotě mi nastoupil nový velitel čety a náčelník štábu útvaru nastoupil ke studiu do Vojenské akademie v Brně. Všichni na štábu a i já jsme byli přesvědčeni, že budu do této funkce ustanoven. Nestalo se tak. Velitel útvaru mi to zdůvodnil tím, že mne pro tuto funkci nedoporučil, protože mám malou praxi. Nevím, jak tomu mám rozumět po sedmi letech služby u průzkumného útvaru, z čehož jsem nejméně tři roky, de facto, funkci náčelníka štábu vykonával. Asi proto na tuto funkci nastoupil důstojník štábu od motostřeleckého pluku. To mne přimělo k tomu, abych si podal žádost o přemístění od průzkumu a požádal jsem velitele, aby mne dal k dispozici veliteli divize. Stalo se. Z počátku roku 1969 jsem byl ustanoven na funkci náčelníka štábu tankového praporu 49. motostřeleckého pluku v Klimentově. Tím skončila moje průzkumácká kariéra a začal život vševojskováka.

Zpět ke vševojskovákům

Nástup k pluku jsem měl impozantní a nezáviděníhodný. 20. ledna 1969 jsem hlásil nástup veliteli pluku a byl se seznámit s tankovým praporem. Velitele, technika praporu a velitele 3. roty jsem už znal, ale ostatní jsem viděl poprvé. Podíval jsem se po rajonu praporu a s tím, že druhý den 21. ledna začnu přebírat funkci, kterou do té doby asi půl roku vykonával zdravotník praporu, jsem odjel domů do Chebu. Ranním vlakem, který vyjížděl z Chebu okolo šesté hodiny, jsem vyrazil do nového působiště. Jaké bylo moje překvapení, když jsem zjistil, že pluku byl ve 3.00 hod. vyhlášen poplach. Od dozorčího útvaru jsem se dozvěděl, že pluk vyjel do záložních prostorů soustředění a že se mám za nimi nějak dostat a že „nás zvedlo“ ministerstvo. U praporu na mne čekal vojáček s nedostatečnou polní výstrojí, do které jsem se převlékl a vydal se zjistit, jak se dostanu do záložního prostoru, o kterém jsem věděl jen to, že nevím, kde je. Náhodou jsem v parku techniky zastavil traktor s vlečkou, který měl naložené truhlíky s municí pro baterii SHD 100 mm, a poručík, který tuto municí vyvážel, věděl, kde záložní prostor tankového praporu je a odvezl mě tam. Po příjezdu na štáb praporu jsem se dozvěděl od zástupce pro věci politické, že velitel při přepravě utrpěl úraz, byl odvezen do nemocnice a já že mám být v 9.00 hod. na

velitelském stanovišti u velitele pluku. Nestačil jsem se ani podívat, kde a v jakém stavu jsou roty a tyl praporu. Pro přesun jsem měl k dispozici motospojku, což bylo pro přesun v půlmetrovém sněhu skutečně ideální. Zahájení porady jsem stihl právě včas.

Velitel pluku mě představil přítomným velitelům praporů, samostatných rot a štábu pluku a pověřil mě velením praporu. Začal mi vydávat úkoly, jako bych byl u pluku alespoň rok. Základní úkol zněl:

1. Vyložit munici a odvést ji do posádky, protože ze záložních prostorů bude zahájeno cvičení.
2. Překontrolovat a doplnit techniku PHM a připravit ji k přesunu.
3. Po splnění těchto dvou úkolů do 16.00 hod. předat 2. tr do sestavy 2. motostřeleckého praporu, který bude po zahájení cvičení postupovat jako předsunutý odřad pluku.
4. Pohotovost ke cvičení hlásit do 20.00 hod.
5. Připravovat a vydávat vojákům teplou stravu.

Úkol to byl tak našlapaný, že bylo skoro nadlidské jej splnit. Toho si byla asi vědoma i prověřková komise, protože plnění úkolu bylo prodlouženo do sedmi hodin ráno a pro zjednodušení vykládání munice jsme dostali úkol přesunout tankové roty do lesa nad kasárnami, kam už začali výzbrojaři navážet bedny na munici. V průběhu dopoledne 22. 1. 1969 jsme vyrazili po vlastní ose ve směru Mariánské Lázně – Teplá – Bochov – Stružná – Činov. Prostoru Činova jsme s praporem bez 2 tr dosáhli okolo 13.00 hod. Byl nám určen jako prostor praporu ve druhém sledu. Vyzvedli jsme cvičnou munici pro tanky. S rozedněním byl zahájen útok pluku. Postupoval jsem s praporem bez jedné roty ve druhém sledu. Postup to byl úděsný. Sněhu bylo víc než půl metru, mráz a prudký vítr, takže místy nebylo ani vidět, kudy jedeme. Okolo poledne jsem obdržel rozkaz k provedení protizteče na směru Doupovské strážišťe – Bukovina. Ve stanovenou dobu, po vydání úkolu velitelům rot a zaujetí sestavy se strhla taková vánice, že jsem neviděl ani ty nejbližší tanky, a jak už to v takových situacích bývá, došlo i ke ztrátě spojení s velitelem 1. tankové roty. Rozhodčí ze Správy bojové přípravy MNO suše zkonstatoval, že jsem měl dát raději povel k modlení než k útoku a zachumlán do kožichu se ukryl do OT-810 s očekáváním, že stejně daleko nedojedeme.

Naštěstí asi po půl hodině jako zázrakem se vítr uklidnil a já před sebou spatřil dvacet tanků, po blatníky se bořících do sněhu, rozvinutých do linie, a i když ne zrovna v předepsaných vzdálenostech, postupujících vpřed. Byl to nádherný pohled. Dokonce i rozhodčí spokojeně pokyvoval hlavou. Výsledek? Hodnocení z taktické přípravy tankového praporu známkou *dobře*. To jsem se ovšem dozvěděl až asi za čtrnáct dní na rozboru prověrky v posádce. Protizteč jsme tedy s úspěchem zvládli a přešli do pronásledování, které pro prapor skončilo před setměním na okraji tankové střelnice Mětikalov. Po ohlášení splnění úkolu jsem byl povolán na velitelské stanoviště pluku, kde jsem obdržel úkol – ubytovat prapor v tylové části střelnice, vyzvednout ostrou municí v nedalekém

muničním skladu, ošetřit a připravit tanky na plnění cvičení střelb s pohotovostí v devět hodin ráno na palebné čáře střelnice. Když jsme končili plukovní cvičení na kraji tankové střelnice, napadlo mě, že asi budeme střílet, ale že to bude hned ráno, jsem nečekal. Po obdržení tohoto úkolu jsem okamžitě volal technickému zástupci, aby alespoň na vybraných tancích zahájil ošetřování, a než se vrátím, je přesunul z týlové části do blízkosti palebné čáry střelnice, abychom je ihned po rozednění mohli rektifikovat a nastřelit. Velitele čtyř týlového zabezpečení, aby poslal pro municii a vydal teplou večeři. Ráno v 9.00 hodin, jak bylo nařízeno, jsem podával předsedovi prověřkové komise hlášení. Prověrky ze střelecké přípravy trvaly tři dny. Stříleli všichni. Velitelé, střelci, nabíječi, dokonce i řidiči tanku střelbu z místa. Průběžně byly roty přezkušovány ze znalostí zbraní a teorie střelby a střelby z pistole. Výsledky nebyly výtečné ani dobré. Celková známka praporu byla ze střelecké přípravy vyhovující. Do posádky jsme se přesouvali po vlastní ose, jako součást prověrky z technické přípravy a řízení bojových vozidel. Když jsem celý prapor (nic nezůstalo na trase) dovedl do parku techniky v posádce, měl jsem pocit, že jsme znovu vyhráli 2. světovou válku. Musím říct, že tak rychle asi málo kdo převzal novou funkci jako já. Velitel praporu se, po tom úrazu při poplachu, vrátil do práce zrovna v den vyhlášení výsledků prověrky a nestačil se divit, když se dovídal, co všechno jsme absolvovali a v jakém tempu. Následky této prověrky jsme odstraňovali ještě měsíc. Zima nepolevovala a tanky se dost těžko ošetřovaly a ukládaly.

Tím jsme se vlastně dostali k závěru zimního výcvikového období, které bylo uzavřeno doprovůvkou z předmětů, které jsme nemohli osvědčit v průběhu cvičení, jako je pořadová příprava, politické školení mužstva, tělesná příprava apod.

Když s odstupem času vzpomínám na leden a únor 1969, jsem přesvědčen o tom, že lepší doklad o připravenosti naší armády po roce 1968 nemohl dát nikdo, i když výsledky nebyly zrovna výtečné.

Při plánování letního výcvikového období jsme se nestačili divit. Kromě splnění běžných výcvikových úkolů – taktická cvičení četou počínaje a praporem konče, střelb a řízení bojových vozidel a podobně, byl před celý pluk postaven nelehký úkol! Vybudovat moderní posádkové cvičiště, kde by mohly všechny jednotky plnit výše uvedené předměty tak, aby napomohly sladění jednotek do stupně četa, kromě ostrých střelb. Mělo to být a také bylo nejmodernější posádkové cvičiště u západního vojenského okruhu. Co bylo možné, bylo zelektrifikováno, a byl dokonce vybudován takový televizní okruh, že bylo možné sledovat všechny cvičící jednotky. Pochopitelně nebyl to úkol jenom pro pluk. Rozhodující podíl na výstavbě budov, specializovaných zařízení, terénních úprav apod. měl podnik Konstruktiva Praha. Pluk dodával manuální pracovníky. Náš tankový prapor měl za úkol roztahat a založit do už vybudovaných výkopů veškerou kabeláž pro elektriku i televizi. Někdy naše roty vypadaly jako skupiny „burlaků“. Tím se do konce roku 1969 stal 49. motostřelecký pluk

vševojskovým útvarem, který měl nejmodernější výcvikovou základnu. To proto, že už z předchozích několika let měl vybudovaný komplex učeben pro jednotlivé předměty bojové přípravy, propojené televizním okruhem, zvaným Krakonoš. Pro každý předmět byly vytvořeny učební programy, které sloužily k teoretické přípravě jednotlivců i celých malých jednotek do čety, a to za pomoci televize. Bohužel, nebylo mi souzeno dále těchto zařízení využívat. Když jsem se šzil s praporem, se štábem, veliteli rot a čet jsme vytvořili dobře si rozumějící kolektiv, přijel v srpnu k velkému údivu velitele pluku, praporu a hlavně mě velitel armády generál Blahník. Zavolal mě a velitele praporu do kanceláře velitele pluku, kde bez jakéhokoliv komentáře nebo zdůvodnění vyhlásil rozkaz, kterým mě ustanovil do funkce velitele tankového praporu u 74. motostřeleckého pluku v Karlových Varech. Na předání funkce náčelníka štábu mi dal pět dní, a stanovil mi dokonce datum nástupu k novému pluku, což byl sedmý den. Popřál mi hodně úspěchů, rozloučil se s velitelem pluku a odjel. Zůstali jsme všichni tři jako opatření. První se vzpamatoval velitel pluku. Mě, ač jsem o této možné variantě své kariéry vůbec nic nevěděl, vynadal do zrádců pluku. Bylo to asi jediné, co mohl proti rozhodnutí velitele armády v daný okamžik dělat. Dobře věděl, že jsem v dubnu, kdy zpravodajský náčelník divize usiloval o to, abych se vrátil zpátky do Chebu k průzkumnému praporu na funkci náčelníka štábu, odmítl. Že jsem dokonce odmítl náčelníkovi štábu divize plukovníku Křivancovi, který v té době z pověření divizi velel, souhlasit s jeho návrhem převzít funkci náčelníka štábu samostatného tankového praporu, který se v tom roce vytvářel v Žandově, z tehdy se rušícího školního tankového praporu v Podbořanech.

Za sedm dní jsem se hlásil u velitele 74. motostřeleckého pluku podplukovníka Hvíždě jako jeho nový velitel tankového praporu. Nebyl moc nadšený a suše konstatoval, za co že je trestaný, že musel vyfasovat nejmladšího velitele praporu u armády. To mi bylo 31 let (za tři roky už bylo všechno jinak, na praporech byli poručíci a nadporučíci). Přesto mě ihned představil praporu, druhý den štábu pluku velitelům praporů a samostatných rot a měl jsem čas na převzetí funkce. Nebylo vlastně od koho. Můj předchůdce byl odvolán z funkce pro organizaci „černých“ brigád. Za podobnou činnost byli kázeňsky potrestáni i dva velitelé rot, a tak situace u praporu nebyla zrovna nejlepší. Štáb praporu a rajony rot byly umístěny do starých dřevěných baráků, které se pomalu rozpadaly a dost obtížně se v nich udržoval pořádek. Náčelníka štábu dělal můj spolužák z Vojenského učiliště kapitán Maňko, kterého tato funkce evidentně nebavila. Politický zástupce major Hrabal byl u praporu asi měsíc. Před příchodem k praporu dělal politického zástupce u samostatného spojovacího praporu divize, odkud byl za svoji činnost v roce 1968 odvolán.

Zástupce pro věci technické major Böhm mne pamatoval ještě jako vojáka základní služby z Martina, kde tehdy dělal jako kapitán technika roty, u které jsem sloužil. Do plnění mých rozkazů se mu zrovna moc nechtělo, zvláště když jsem se rozhodl změnit zaběhnutý chod života praporu, včetně činnosti v parku

techniky. Tankový prapor 74. motostřeleckého pluku byl svým postavením v pluku trochu jiný než třeba tankové prapory v Klimentově nebo v Chebu. Velitel 74. pluku i jeho zástupce podplukovník Smrčka byli výborní a nároční nadřízení, ale měli jednu vadu. Byli to „ortodoxní pěšáci“. Když jsem přišel k pluku, dali mi jasně najevo, že ten prapor je můj, já za něj odpovídám, a také, že ode mne jiné než dobré a výtečné výsledky neočekávají. Tím jsem měl obrovskou volnost a ještě větší odpovědnost. Než se mi podařilo alespoň trochu vnutit praporu svůj názor na pořádek, výcvik a vůbec život praporu, byly vánoce. Prapor měl dvě plné roty a jednu rotu na snížených počtech. U této roty byli jenom velitelé tanků a řidiči. Organizovat pro ně výcvik bylo dost náročné vzhledem k počtům jednotlivých funkcí. Tři velitelé čet – absolventi školy důstojníků v záloze, šest velitelů tanků, deset řidičů tanků a výkonný praporčík – poddůstojník základní služby. Taktická příprava a tanková střelecká příprava se v této organizaci roty prakticky bez vojáků v záloze nedaly cvičit.

Tankové roty pro svůj praktický výcvik denně potřebovaly cvičit s technikou. V té době každá rota měla sedm uložených a tři provozní tanky. Uložené tanky mohly být vyjmuty z uložení pouze na cvičení od praporu výš. Aby bylo možné plnit rotní taktická cvičení, měla třetí tanková rota čtyři provozní a šest uložených tanků. Po poradě s velitelem pluku a jeho technickým zástupcem jsem upravil rozdělení provozní a uložené techniky tak, že všechny provozní tanky jsem přesunul ke třetí tankové rotě. První a druhá rota měly tanky uložené, a tak tyto roty byly oprostěny od každodenního přistavování, ošetření a opravování použité techniky. Tím měli velitelé čet a rot, velitele tanků nevyjímaje, dostatek času na přípravu výcviku a organizaci života rot. Velitel třetí tankové roty nadporučík Kula podle požadavků velitelů první a druhé roty nadporučíka Horáka a kapitána Boliešika připravoval tanky na výcvik tak, aby u přistavených tanků (zpravidla byly tři) byli řidiči i velitelé tanků s velitelem čety. Tito vojáci po příchodu cvičící roty na cvičiště techniku předali osádkám cvičící roty a sami se zařadili jako čtvrtá neúplná četa k cvičící rotě. Po skončení zaměstnání zpět převzali techniku, přesunuli ji do parku techniky a s vyčleněnými vojáky od cvičící roty ji ošetřili. Zbývající vojáci od třetí tankové roty zabezpečovali dozorčí službu u roty, v parku techniky, kuchyni apod. Pokud neměl prapor povinnosti plnit úkoly v útvarové dozorčí a strážní službě, organizoval se zbývajícími vojáky velitel roty výuku teoretických předmětů. Tím jsme zabezpečili maximální začlenění všech vojáků do výcviku. Plánování takového výcviku bylo náročné pro štáb praporu, protože posádkové cvičiště bylo jedno a pluk měl ještě tři motostřelecké prapory, dělostřelecký oddíl, baterii SHD 100 mm, ženijní rotu a průzkumnou čet, prostě jednotky, které také potřebovaly cvičiště. Z počátku byl k tomuto mému „výmyslu“ odpor ze strany velitelů rot i mého zástupce pro věci technické, tak trochu i nedůvěra ze strany velení pluku. Když však jsme z plnění cvičení střelb, řízení bojové techniky i taktických cvičení čet a rot začali vozit dobré a výtečné výsledky, byl odpor i nedůvěra k systému, který jsem zavedl, pryč. Z předchozího vyprávění by si

čtenář mohl myslet, že služba u tankového praporu byla jedna idylka. Proto, aby tomu tak skutečně bylo, museli jsme všichni hodně a tvrdě pracovat.

Nejraději jsem byl, když jsem mohl prapor vyvést na týden na tankoprůpravnou střelnici Žandov nebo do VVP Hradiště k plnění komplexních zaměstnání v rámci taktické přípravy. Tato zaměstnání byla náročná na čas, na přípravu techniky a také na fyzickou připravenost cvičících. Po těchto cvičeních se výrazně zvýšila snaha o dosažení co nejlepších výsledků jednotek. Bylo to třeba, protože se blížil termín prověrky na závěr zimního výcvikového období. Všichni jsme věděli, že prověrka bude náročná. A také byla. Nakonec byl tankový prapor 74. msp. hodnocen známkou *dobrá*. Jediný předmět, ve kterém bylo hodnocení *vyhovující*, byla pořadová příprava, což u tankistů nebylo bráno jako tragédie.

Krátce po proběhlých prověrkách jsem byl povolán k veliteli divize na kádrový pohovor, kde mi bylo nabídnuto studium na Akademii Frunze v Sovětském svazu, s čímž jsem, po rozhovoru s manželkou, souhlasil. Po odevzdání přihlášky ke studiu podložené výsledky zdravotní prohlídky jsem pokračoval s praporem v přípravě na nejdůležitější zaměstnání výcvikového období. Dalo by se říci, že byly dvě. Jízda tanků pod vodou hlubokým broděním a na závěr výcvikového období velké cvičení v rámci Varšavské smlouvy na území Německé demokratické republiky. Samozřejmě ani na další předměty polní přípravy, jakými byly střelecká příprava, ochrana proti zbraním hromadného ničení a taktická příprava, jsme nezanevřeli. Zvýšenou pozornost jsme věnovali i pořadové přípravě, která byla při prověrce hodnocena jako *vyhovující*. Důležitá v přípravě praporu je i příprava techniky na letní a zimní provoz. Tomuto zaměstnání je vždy věnována velká pozornost, protože kvalitně provedená údržba techniky zabezpečuje bezporuchový provoz. Pro toto desetidenní zaměstnání byl štábem praporu zpracováván harmonogram, který schvaloval velitel pluku. Velitelé rot se svými technickými zástupci a veliteli čet za řízení zástupce velitele praporu pro věci technické zpracovali metodické listy pracovních postupů pro jednotlivé kusy techniky. Byly velmi důležité, zvláště u provozní techniky, protože se tak mohla prověřit kvalita odstranění poruch a závad vzniklých při provozu v průběhu výcvikového období včetně zbraňového systému a pozorovacích přístrojů. Političtí zástupci zorganizovali výzdobu jednotlivých pracovišť včetně agitačních hesel vyzývajících ke kvalitní práci. Prostě byl to vždy velký, i když pracovní svátek celého praporu.

I před tímto letním přechodem byla věnována maximální pozornost poučení o bezpečnosti při práci s technikou a při manipulaci s municí, protože u tanků krátkodobě uložených jí bylo nutné při ošetření techniky vyjmout a ošetřit konzervačními prostředky. Práce probíhaly třetí den. Já jsem byl spolu s dalšími veliteli praporů a samostatných rot na poradě u velitele pluku, když se z parku techniky ozval strašný výbuch. Dozorčí parku hlásil, že k výbuchu došlo u baterie SHD 100 mm, která měla garáže proti garážím 1. tankové roty našeho praporu. Když jsme došli do parku, nebyl to radostný pohled. Část střechy

garáže byla pryč a v garáži zdemolovaná samohybka. Vyděšení vojáci stáli v povzdálí a velitelé rot a čet zjišťovali, zda nebyl nikdo zraněn. Naštěstí zraněn nikdo nebyl. Proč o tom píšu. Přes všechnen čas věnovaný poučení před tímto zaměstnáním, opakovanému každý den se zahájením prací, se najdou jedinci, kteří poučení ignorují. Přesně tak se zachovala osádka jedné SHD 100 mm. Přesto, že byl přísný zákaz používání tryskových ohřívačů v průběhu ošetřování, tato osádka nejenže tento zákaz nedodržela, ale ani nesplnila úkol o vyjmutí munice z vozidla. Po příchodu k technice první, co udělali, bylo, že zapli tryskový ohřívač, aby se mohli sami ohřát, ale zapomněli otevřít výfukovou klapku. Tím došlo k přehřátí ohřívače, a protože nad ohřívačem byl upevněn 100 mm náboj, došlo k takovému přenosu tepla na nábojnici, že došlo k samovznícení prachové náplně a následnému výbuchu. Naštěstí hlavový zapalovač a trhavina v granátu na teplo a výbuch nábojnice nereagovaly. Když k tomu výbuchu došlo, byla osádka mimo vozidlo.

Na tomto příkladu je nejlépe vidět, jak bylo nutné všechna bezpečnostní opatření neustále zdůrazňovat a opakovat, i když to zpravidla vojáci základní služby nazývali různými hanlivými výrazy jako buzerace apod.

Všechno špatné je pro něco dobré. Když jsme zahájili intenzivní přípravu na jízdu tanků pod vodou, nedovolil si nikdo z vojáků našeho praporu porušit jakýkoliv bod metodických postupů při výcviku. Jednotlivými pracovišti, jako je práce s dýchacím přístrojem, potápění v bazénu bez přístroje i s přístrojem, jízda tanku na suchu v terénu mezi vytyčkami za pomoci gyrokompasu apod. Osádky, které tímto výcvikem prošly, byly na překonání Labe na cvičišti dobře připraveny. Osádky pro jízdu tanků pod vodou byly zvlášť sestavovány, protože snad v každé organické osádce se našel voják, který měl zdravotní nebo psychické problémy nebo neuměl plavat, které jej z tohoto výcviku vyřadily. Nově sestavené osádky pro tento výcvik byly uveřejněny v rozkaze velitele pluku. Výcvik „na vodě“ nebyl jenom záležitostí praporu. Výcvik na vodních cvičištech plánovala a organizovala divize. Útvary se na nich postupně vystřídal všechny (Západní vojenský okruh využíval pro tanky cvičiště Nučnický a pro výcvik v plavání obrněných transportérů a bojových vozidel pěchoty cvičiště Mlazice). Totéž platilo i pro záchrannou a vyprošťovací skupinu. Byla vždy zabezpečována cvičící divizí s využitím prostředků ženijního praporu divize – pontonové mostní soupravy, říčních člunů, potápěčů apod., protože součástí výcviku byla ukázka nebo i praktický výcvik tankistů v najíždění na soulodí.

Když nastal termín výcviku našeho praporu, odjeli jsme na cvičiště Nučnický, kde bylo i ubytování. Jeden den jsme měli na převzetí techniky a její přípravu pro jízdu pod vodou a na nácvik činností na jednotlivých pracovištích, včetně opětovné zdravotní prohlídky cvičících. Druhý den ve stanovenou dobu přijel velitel pluku podplukovník Hvížd', převzal ode mne hlášení o připravenosti na zaměstnání před nastoupeným praporem. Řízení tohoto výcviku bylo povinností velitele pluku, a jak už to bývá, velitel pluku výcvik řídil, ale velet jsem musel

já. Než najely první osádky do vody, byla provedena ukázka vyproštění uvázlého tanku ve vodní překážce. Pro tuto ukázku jsem vybral velitele 3. tankové roty nadporučíka Kulu s jeho osádkou. Na můj rozkaz zajel doprostřed řeky a zastavil s hlášením poruchy na tanku. Vyhlásil jsem poplach záchranné a vyprošťovací skupině s úkolem vyprostit a vytáhnout na břeh uvázlé vozidlo. Bylo radost se dívat na rychlost, s jakou záchranná skupina pracovala. Ke břehu najely vyprošťovací tanky, jejichž osádky odmotávaly z navíjecích bubnů lana, potápěči na člunech přijeli a navázali kontakt s uvázlou osádkou a napojili lana tanku na lana z vyprošťovacího tanku. Ohlásili „hotovo“ a já dal pokyn k vytažení tanku z vody. A zde nastal problém. Vyprošťovací tank vytáhl pouze lana, zatímco tank s osádkou npor. Kuly zůstal ve vodě. Proč? I když při zajíždění tanku do vody určená skupina na břehu kontrolovala upevnění lan na vyprošťovací háky, došlo k jejich uvolnění, a když potápěči spojili vyprošťovací lana tanku s lanem od vyprošťovacího tanku, nezapozorovali, že druhý konec lana není řádně upevněn. Chvíli panovalo překvapení, jak mezi vojáky, tak i námi na velitelském stanovišti. Radiostanicí jsem osádce tanku vysvětlil, co se stalo, a znovu vyhlásil poplach záchranné a vyprošťovací skupině. Tentokrát to pro ní bylo trochu složitější, protože kromě lana na vyprošťovák museli táhnout a upevnit i vyprošťovací lana tanku. Opakovaný pokus se zdařil, osádka šťastná i našťavaná hlásila splnění úkolu. Velitel pluku všechny členy osádky na místě odměnil. Aby se podobná situace nemohla opakovat, znovu došlo k poučení

skupiny, která na břehu převazovala bójky a kontrolovala upevnění lan. Pak už výcvik probíhal normálně, bez jakéhokoliv přerušení. Dokonce se ani jeden tank nevydal po vodě „směr Hamburk“, jak se to občas cvičícím praporům stávalo, když osádka ztratila orientaci a špatně reagovala na povely radiostanicí od řídicího výcviku. Celé zamětnání bylo velitelem pluku i přítomným zástupcem velitele divize hodnoceno jako výtečné, protože ten neúspěch záchranné a vyprošťovací skupiny byl hodnocen v rámci ukázky a do hodnocení jednotlivců a jednotek se nezapočítával. Druhý den po předání techniky a tábořiště chebskému tankovému praporu jsem praporu za výtečné výsledky poděkoval a odeslal jej pod vedením

svého zástupce pro věci technické do posádky. Mě čekala porada u velitele pluku v tábořišti Mlazice, kde motostřelecké prapory pluku dokončovaly výcvik v plavání na tekoucí vodě. Ze tří cvičících praporů pluku na vodě byl můj tankový prapor jediný hodnocen výtečně. Po návratu do posádky si mě zavolal velitel pluku a oznámil mi, že na základě kádrového rozkazu mám předat prapor

a nastoupit do Brna na jazykovou přípravu před nástupem do Akademie Frunze. Byl jsem z toho překvapen možná víc než on sám, protože od podání přihlášky ke studiu jsem neměl čas zjišťovat, co se s mojí přihláškou děje. Protože nebyl velitelem armády, v jehož nomenklatuře velitelé praporů byli, ustanoven můj nástupce, rozhodl velitel pluku, abych předal prapor svému náčelníkovi štábu kapitánu Matřkovi.

Ten sice absolvoval přijímací řízení na Vojenskou politickou akademii v Bratislavě (u tanků už se mu nelíbilo), ale výsledky ještě neznal. Vyšlo to tak, že jsem měl přesně týden do nástupu do Brna, tudíž i týden na předání funkce. Funkci jsem předal, rozloučil se s praporem a velitelem pluku, doma si sbalil potřebné věci a vyrazil do Brna. Sešlo se nás deset. S většinou jsem se znal. Výuka, byla zaměřena výhradně na ruský jazyk, při které jsme zjišťovali, jak málo toho umíme.

Po několika dnech naší přípravy se u naší skupiny objevili pracovníci Hlavní kádrové správy z Prahy a oznámili nám, že ze strany Sovětského svazu dostali souhlas k vyslání pouze pěti lidí ke studiu. Tudíž, abychom se necítili ukřivdění, bude provedeno přezkoušení z těchto předmětů:

- taktická příprava,
- politická příprava,
- ruský jazyk,
- matematika + fyzika,
- fyzickou zdatnost prověřovat nebudou.

Dosažené výsledky budou rozhodující pro přijetí. Prvních pět nejlepších bude pokračovat v jazykové přípravě na studium v Moskvě a zbývající odjedou zpět ke svým útvarům a budou pokračovat na svých bývalých funkcích, nebudou-li obsazeny. Pokud už nebude co převzít, budeme v kádrové dispozici.

Po dvou dnech mi bylo oznámeno, abych odjel zpět. Ke studiu byli vybráni kapitáni a nadporučíci Vincenc, Podešva, Sochor, Tomčo a Ilečko. Cestou domů jsem se s touto realitou snažil vyrovnat. Když jsem se po čtrnácti dnech od předání praporu znovu hlásil u velitele pluku, uvítal mne jako ztraceného syna s tím, že mu na prapor stejně nikoho nedali, tak ať si mu velím dál. K údivu všech jsem ráno při nástupu praporu oznámil, že jim znovu velím. To byla polovina července 1970. Výcvik probíhal u praporu podle plánu. Část praporu byla na výpomoci v zemědělství a já se štábem praporu začal uvažovat, koho navrhnout na funkci náčelníka štábu praporu, protože stávající už věděl, že byl přijat ke studiu Vojenské politické akademie, a hlavně na co položit důraz koncem července, po příchodu vojáků z výpomoci, v přípravě na plánované cvičení v závěru výcvikového období na území Německé demokratické republiky. Kromě toho bylo na programu plnění střelb, taktická cvičení tankových čet s bojovou střelbou u první tankové roty a rotní taktické cvičení s bojovou střelbou druhé tankové roty. 3. tanková rota se připravovala na příjem a výcvik záloh před uvedeným cvičením v NDR. Práce bylo požehnaně. Když se nám podařilo dát roty do stavu, že začaly chápat realitu kasáren a výcvik

dostával řád, zavolal si mne velitel pluku a značně rozčilen mi vyhlásil kádrový rozkaz o mém přijetí ke čtyřletému studiu na Vojenské akademii Antonína Zápotockého, směr velitelsko-štábní, v Brně. Zároveň mi oznámil, že mne do školy nepustí dřív, než bude ustanoven můj řádný nástupce. Až funkci předám, mohu jít studovat. Nevím, zda na to měl právo, a pokud ho neměl, ani se mu nedivím. Prostě a stručně do akademie jsem místo k 1. září nastoupil až okolo 20. září. Nebudu popisovat dobu studia, ale jedno musím. Po nástupu do školy si mne zavolal plukovník Svoboda, který byl členem komise, která nás přezkušovala po příchodu do „přípravky“, a bezelstně se mi zeptal, proč mne poslali z Moskvy domů. Divili jsme se oba. Já, na co se mě to ptá, a on, že jsem do Moskvy neodjel. Ukázal mi výsledky přezkoušení ze všech předmětů, které komise předala kádrovákům, a podle nich jsem byl druhý nejlepší. Dokonce jeden z těch, co nastoupili ke studiu, byl podle komise nejhorší. Pracovníci Hlavní kádrové správy MNO měli asi jiný názor na hodnocení a kritéria pro zahraniční školy. Se zvláštními metodami práce těchto pánů jsem se setkal znovu na závěr studia. V prosinci 1973 jsem byl pozván na pohovor do Prahy, kde mi bylo nabídnuto velení 74. motostřeleckému pluku po ukončení studia, to jest od září 1974. V zápise o pohovoru jsem se zavázal, že na jiné nabídky nebudu reagovat. Před zahájením posledního semestru si mne pozval náčelník katedry vojenského zpravodajství generál Novotný. Nabídl mi místo učitele na katedře s tím, že potřebuje člověka, který sloužil u pozemního průzkumu a má vysokoškolské vševojskové vzdělání. Když jsem mu sdělil, že jsem se upsal k velení pluku, řekl mi, že mne chápe, ale abych tomu pohovoru moc nevěřil. I přes varování, že všechno může být trochu jinak, jsem jeho nabídku odmítl. Upřímně řečeno, věřil jsem, že bych tomu pluku mohl velet. Měl jsem za sebou službu u průzkumu, funkce náčelníka štábu, velitele tankového praporu u motostřeleckého pluku a s takovými výsledky, se kterými se málokdo mohl chlubit. Když jsem odmítal funkci učitele ve vojenské akademii, nevěděl jsem, že 74. msp už přebírá kapitán Urbanec. Když jsem se to dověděl, volal jsem na hlavní kádrovou správu a bylo mi sděleno, že změna u tohoto pluku byla nutná, ale že se se mnou na velení pluku nadále počítá v rámci první armády. Byl jsem klidný. Až do doby, než opět přijela do Brna skupina kádrováků ze všech operačních stupňů, MNO nevyjímaje, aby s námi na závěr studia udělali pohovory a rozhodli o našem umístění po skončení studia. První, koho volali, jsem byl já. Cestou před komisi jsem ještě věřil, že mi řeknou číslo pluku a budu moci odejít. Nestalo se tak. Dozvěděl jsem se, že ministr národní obrany rozhodl, že na velení pluku nesmí být navržen nikdo, kdo je starší třiceti pěti let. Mě v té době bylo o osm měsíců víc. Byly mi nabídnuty funkce důstojníka operačního oddělení dvacáté motostřelecké divize, náčelníka štábu tankového pluku v Podbořanech, v Karlových Varech, kde jsem měl původně velet, nebo zástupce velitele pro bojovou přípravu v Chebu. Když můj požadavek na umístění ke kroměřížské divizi byl odmítnut a vědom si i toho, že u 65. msp. pluku to nebude jednoduché, souhlasil jsem s funkcí zástupce velitele 65. msp.,

protože v Chebu jsem bydlel, a nemusel jsem tudíž řešit problém stěhování rodiny do jiné posádky. Další důvod byl ten, že pluku velel podplukovník Nakládal, kterého jsem znal z doby, kdy jsem byl žákem učiliště ve Vyškově, a on u roty, kde jsem byl zařazen, byl můj velitel čety.

Návrat do posádky mého prvního působení

Po čtrnácti letech se znovu objevuji na seznamu příslušníků 65. motostřeleckého pluku. Tentokrát už ne jako velitel tankové čety, ale jako zástupce velitele pluku pro bojovou přípravu. Než jsem se stačil pořádně seznámit s plukem a převzít funkci, byl jsem určen velitelem pracovní skupiny o síle asi 700 lidí a 50 nákladních aut pro okres Jičín na pomoc při sklizni cukrové řepy. Bylo to nutné, protože neustálý déšť rozmáčel pole tak, že do nich nemohla být technika nasazena. Aby nedošlo k tomu, že by cukrovka v polích zamrzla, bylo nutné ji ručně vytahat a donést ji ke zpevněným komunikacím, odkud by ji auta mohla dovézt. Ani jsem nestačil tuto pomoc zemědělcům dokončit a musel jsem odjet spolu s dalšími hlavními funkcionáři pluku na velitelské shromáždění organizované velitelem Západního vojenského okruhu generálem Veselým. Velitelé, zástupci a náčelníci štábů pluků jsme byli v posádce Klatovy, kde jsme po dobu deseti dnů byli poučováni, přezkušováni a ztrapňováni.

Po návratu do posádky začal pro mne dost hektický výcvikový rok, ve kterém bylo nutné, kromě úkolů bojové přípravy, secvičit spartakiádní prapor o počtu 750 cvičenců pro spartakiádu a vyčlenit jednotku v počtu 350 lidí, která se zúčastnila přehlídky v Praze 9. května 1975. Zdánlivě lehký úkol pro „plný“ motostřelecký pluk. Ne však pro chebský, který byl dislokován v trojích kasárnách, kde veškeré zabezpečení života pluku muselo být vícenásobné. Dozorčí a strážní služba včetně posádkové, zabezpečení parků techniky, zabezpečení stravování, to všechno minimálně ve dvojnásobném obsazení. Když se to všechno sečetlo, bylo zapotřebí okolo 200 lidí. Nemocnost, dovolené, dlouhodobé odvelení a spousta dalších činností, je nasnadě, že od samého počátku záviselo splnění úkolů výcvikového roku na dokonalém plánování a na maximálním nasazení jak vojáků z povolání, tak i vojáků základní služby.

Velkou tíhu odpovědnosti za plnění úkolů bylo nutné přenést na celý štáb pluku. Důvod byl prostý. Absolutní nedostatek vojáků z povolání právě u motostřeleckých rot. Spolu se mnou k pluku nastoupili i dva noví velitelé motostřeleckých praporů kapitáni Matějka a Kula, a aby to neměli jednoduché, byly jim vyměněny celé štáby. Pravda, všichni tři jsme absolvovali na akademii vševojskový směr, ale původem jsme byli tankisté. S výcvikem motostřeleckých jednotek jsme neměli žádné zkušenosti. Kapitán Matějka po mě přebíral tankovou rotu průzkumného praporu a kapitán Kula velel třetí tankové rotě u mého tankového praporu v Karlových Varech, a tak jsme využívali zkušeností velitele prvního praporu majora Boldiše. Jeho prapor prodělal minimální změny. U druhého a třetího praporu, kde na rotách byli úplně noví absolventi roční a

dvouleté školy důstojníků, kteří ve většině případů o velení rotě věděli jen to, co poznali jako vojáci základní služby, než nastoupili do škol, museli důstojníci štábu pluku tyto podporučíky doslova vodit za ruku. Nemohli však u těchto rot být denně, a tak jsem musel ve spolupráci se štáby praporů skoro týdně s těmito veliteli rot dělat metodickou přípravu na střeleckou, pořadovou a taktickou přípravu, učit je organizovat pracoviště a přípravu velitelů družstev na vedení výcviku, zpracovávat rotní rozvrhy zaměstnání, denní rozkazy – prostě všechno. Nebylo to pro nás jednoduché. Z plánovaných úkolů se slevit nedalo. Jednotky po skončení denního výcviku začínaly s nácvičky na spartakiádu. Vzhledem k tomu, že už byla zima, bylo nutné přenést nácvičky „pod střechu“. Pluk neměl svoji tělocvičnu, a tak jsme byli nuceni využívat sportovní halu tělovýchovné jednoty Lokomotiva Cheb, kde jsme se museli střídát s dalšími sportovními organizacemi a školami. Sladit volné termíny ve sportovní hale s výcvikem jednotek ubíralo celému štábu dost času. Zkrátka a dobře, Spartakiáda 1975 nám dávala pořádně zabrat. Výcvik jednotek však probíhal podle plánu. Novinkou pro náš pluk bylo, že bojové střelby motostřeleckých čet nám velitelství 1. armády naplánovalo do vojenského výcvikového prostoru Dobrá Voda, kde náš pluk nikdy necvičil, takže to pro nás byl absolutně neznámý prostor. Potřebné mapy tohoto prostoru jsem si musel vypůjčit od velitele klatovského motostřeleckého pluku. Když jsme do tohoto prostoru přijeli se třetím praporem za hustého sněžení, měl jsem pocit, že se odtud dostaneme až po jarním tání. Znal jsem Doupovské vrchy a jejich proměny počasí, ale Šumava byla pro mne, a jak jsem zjistil i pro všechny velitele, něco úplně nového.

Za dost velkých potíží se správci součinnostní střelnice podařilo postavit terčový manévr. Veliteli praporu se při rekognoskaci, kterou prováděl s veliteli rot, podařilo najít optimální cesty pro obrněné transportéry OT-64, takže při bojových střelbách nikdo neskončil v řece Křemelné ani v závějích. Horší podmínky čekaly vojáky po sesednutí z OT-64. Střelba vleže pro vysoký sníh nebyla možná, a tak velitelé čet (absolventi VKVŠ) a velitelé družstev museli organizovat střelbu za chůze, vstoje nebo vkleče. Při takovém počasí se dokonale prověří, co se při výcviku na střeleckém cvičišti a střelnicích zanedbalo. Naštěstí toho nebylo mnoho, a tak jsem mohl na závěr hodnotit dvě roty známkou dobrá. Podobně se vedlo i 1. motostřeleckému praporu, který vystřídal 3. motostřelecký prapor, s tím rozdílem, že pro jeho čtyři jsme vytvořili úplně jiný terčový manévr. Výsledky 1. praporu byly podobné jako u 3. mspr. Takže jsme mohli být ve velení pluku docela spokojeni. Vojáci obou praporů podali vskutku heroické výkony. Překvapili i mne, a to mile, velitelé rot, jak dobře, i když za pomoci velitele praporu, zpracovali a řídili bojové střelby svých čet. Ukázalo se, že úsilí, které jsme se štábem pluku věnovali v posádce jejich přípravě, nebylo zbytečné.

Po příjezdu do posádky koncem února jsme se museli znovu vrhnout se třetím praporem na nácvičku spartakiádní skladby a u prvního praporu zahájit přípravu na přehlídku. Začátkem března byla prověrka stavu secvičenosti spartakiádních rot

vedená štábem spartakiády v čele s plukovníkem Černochem, náčelníkem oddělení tělesné výchovy Správy bojové přípravy MNO. No přiznám se, po skončení prověrky jsme s velitelem pluku pplk Nakládalem a tělovýchovným náčelníkem pluku mjr. Soustružníkem museli vyslechnout ne zatracující, ale také ne příliš lichotivé hodnocení. A tak zatímco já odjel s tankovým a 2. motostřeleckým praporem do VVP Hradiště splnit plánované tankové střelby, střelby z OT-64 a splnit rotní taktická cvičení, zbytek pluku dřel spartakiádní skladbu. Zlepšené výsledky na sebe nedaly dlouho čekat.

Horší výsledky byly při plnění střelb u tpr. a 2. mspr. Projevil se snížený počet střeleckých nácviků, a tak jsme se museli na závěr zimního období spokojit s vyhovujícími výsledky. V polovině dubna odjel 1. mspr s baterií PTRS na pražskou přehlídku. Se zbývající částí pluku se intenzivně nacvičovala spartakiádní skladba, plnily se úkoly dozorců a strážní služby, navíc bylo nutné provést přechod techniky na letní provoz, údržbu výcvikových zařízení v posádce a řadu dalších činností, které byly spojeny se životem pluku.

Po odjezdu 1. mspr na přehlídku se ukázalo, že z jednotek, které zůstaly v posádce, není možné sestavit úplný spartakiádní prapor. Z tohoto poznatku v nás příliš radosti nezbylo. Bylo jasné, že po příjezdu 1. mspr z přehlídky bude nutné vybrat a docvičit cvičence a doplnit tak spartakiádní prapor. Úsilí, které jsme museli všichni vynaložit, si snad mnozí ani nedokáží představit. Příjezd do Prahy – do spartakiádního tábora na Vypichu – byl pro nás vysvobozením. Konečně jsme měli čas jenom na spartakiádní skladbu. Cvičilo se na Vypichu, na Strahově – zkrátka, kde se dalo, za každého počasí. Déšť a zima nás provázely skoro na každém nácviku a nevyhnuli jsme se tomu ani při hlavním vystoupení. Úspěch, kterého vojenská spartakiádní skladba dosáhla, byl fantastický. Ani se nám nechtělo domů do posádky, protože jsme si všichni uvědomovali, že v posádce spartakiádní sláva rychle vyprchá a znovu začne intenzivní výcvik. Do konce výcvikového roku moc času nezbývá a před závěrem na nás čekají jako vždy prověrky. Inspekční prohlídka ministerstva národní obrany byla naplánována na rozhraní srpna a září. Po příjezdu do posádky na mne čekalo nemalé překvapení. Místo dovolené, kterou jsem měl v plánu, mi velitel pluku oznámil, že mám týden na převzetí funkce náčelníka štábu pluku, protože do té doby ustanovený pplk Dvořák byl z kádrových důvodů zbaven prověrky a musel z funkce odejít. Tak jsem se stal náčelníkem štábu, aniž bych byl zbaven povinností zástupce velitele pluku pro bojovou přípravu. Za jeden plat jsem seděl na dvou židlích v očekávání, že na zástupce brzy někdo přijde. Přišel, ale až koncem října. Do té doby jsem měl pořádně co dělat. Převzít odpovědnost za bojovou pohotovost celého pluku, včetně vyčleňování jednotek na podporu pohraniční stráže (dvě motostřelecké roty denně), mobilizační pracoviště a dokumentaci pluku, spojení, spisovou službu a běžnou agendu pluku, kterou přinášel každodenní život. Velitel pluku odjel na dovolenou, mě pověřil velením, a tak jsme se zástupcem velitele pro politické věci, technické věci a týl zůstali sami na začínající přípravu na inspekční

prohlídku ministerstva národní obrany. Velitelé praporů, oddílů a samostatných rot pochopili, že za výsledky, kterých při inspekční prohlídce dosáhnou, plně odpovídají. Naštěstí byl pro tento rok pluk osvobozen od masového nasazení na pomoc národnímu hospodářství, a tak měli velitelé jednotek čas na bojovou přípravu, vylepšování ubytovacích rajonů a parků techniky. Na celém pluku bylo patrné, jak si oddychl, že už má povinnosti vůči přehlídce a spartakiádě za sebou. Konečně mohli jak vojáci z povolání, tak i základní služby jít v rámci povolených procent na dovolenou a na vycházky. Všechny jednotky od poloviny července do konce srpna splnily plánovaná cvičení střeleb, řízení bojových vozidel a taktická cvičení čet a rot při krátkodobých vyvedeních do výcvikových prostorů. S druhým motostřeleckým praporem v součinnosti s druhou tankovou rotou provedl štáb pluku za mého řízení praporeční taktické cvičení ve vojenském výcvikovém prostoru Hradiště. Výsledky a hodnocení práce velitelů a štábů se pohybovaly mezi vyhovující a dobrou známkou. Bylo znát, že výpadky ve výcviku po dobu nácviků na přehlídku a spartakiádu dost narušily sladěnost jednotek. Přesto jsem věřil, že při nadcházející inspekční prohlídce by výsledky nemusely být nejhorší.

Když už jsem se v polovině srpna pomalu chystal k nástupu alespoň části dovolené, přišla zpráva od velitele pluku, že je nemocen a velitel divize mi dovolenou zamítl do návratu velitele pluku. Tak se stalo, že když na začátku září přijela komise k provedení inspekční prohlídky MNO a podával jsem doklad o připravenosti pluku za velitele, jako náčelník štábu předkládal doklad o rozplánování činnosti štábu a jednotek při inspekční prohlídce a jako zástupce pro bojovou přípravu doložil svoji účast na nejdůležitějších prověřkových zaměstnáních jednotek, mohl si předseda prověřkové podkomise plukovník Hvízd' ukrotit hlavu. Po dotazu na divizi se s touto realitou smířil. Těch 10 dní, co inspekční prohlídka trvala, jsem toho moc nenaspal. Přes veškeré snažení všech zástupců velitele i štábu vždycky něco zaskřípalo a bylo třeba denní koordinace, která příslušela výhradně mně. Musel jsem provést a odřídit štábní nácvik, důležité střelby motostřeleckých praporů a tankových rot jsem nemohl nechat bez povšimnutí. Když předseda komise přijal poslední doklady od prověřujících a já mohl při jeho odjezdu „za ním zavřít bránu kasáren“, byl jsem na pokraji absolutního vyčerpání. Asi druhý den po prověrce se velitel pluku po šesti týdnech dovolené a nemocnosti vrátil a já mohl na 14 dní dovolené, tak, abych byl v posádce při propouštění druhého ročníku do zálohy a příjmu nováčků k pluku.

Doklad o zplánování výcvikového roku pluku už jsme dávali nově jmenovanému veliteli divize plukovníku Líškovi. Dosavadní velitel generál Vondrák byl ustanoven na funkci zástupce velitele 1. armády.

Plán pluku byl schválen a od 1. listopadu začal nový výcvikový rok bohatý, tak jako vždy, na cvičení jednotek včetně bojových střeleb do praporu v to, divizní cvičení, plnění střeleb podle programů výcviku, velitelská shromáždění, přechody techniky na zimní a letní provoz, jarní a podzimní údržbu výcvikových

zařízení a zvláštní práce na údržbě obraných objektů při státní hranici (náš pluk jich udržoval okolo 300), pomoc národnímu hospodářství a další a další úkoly, které pluk musí plnit.

V průběhu pro mne tak hektického roku 1975 došlo k výměně hned tří zástupců velitele pluku. Nastoupil nový zástupce pro věci politické major Kovář, nový zástupce pro věci technické podplukovník Blecha a po mém přeřazení na funkci náčelníka štábu pluku přišel se zahájením výcvikového roku 1975/76 na funkci zástupce pro bojovou přípravu podplukovník Strnad. Tím byla ukončena obměna velení pluku. Změny nastaly i na dalších funkcích ve štábu pluku. Byli jmenováni nový náčelník dělostřelectva, náčelník chemické služby, spojovací náčelník a náčelník výstrojní služby. Výměny postihly i funkce velitelů praporů. Z prvního motostřeleckého praporu odešel major Boldiš na štáb 1. armády a na jeho místo byl jmenován nadporučík Vacek, z třetího praporu odešel kapitán Kula na štáb 20. motostřelecké divize, na jeho místo přišel poručík Jelínek a majora Bednáře na tankovém praporu vystřídal nadporučík Kopecký. Všichni tři noví velitelé praporů a náčelník chemické služby přišli rovnou z Vojenské akademie. K výměně došlo i u náčelníků štábu praporu.

Z výčtu těchto změn bylo úplně jasné, že ještě ne plně zkonsolidované velení pluku bude mít plné ruce práce s konsolidací a přípravou jednotek. Sladit život pluku s úkoly výcviku, požadavky na bojovou pohotovost, technické a týlové zabezpečení je práce až nad hlavu pro stabilizované velení. My jsme začínali v mnohém od začátku s lidmi, kterým chyběly nejen životní, ale i profesní zkušenosti. Bylo nutné doslova za pochodu učit štáby praporů plánovat a především organizovat a řídit život a výcvik svých jednotek. U štábu pluku byla situace obdobná. Proto jsme museli organizovat dílčí nácviky po jednotlivých odborných skupinách štábu pluku před nácvikem celého štábu. I když to znamenalo pár hodin nácviků navíc, bylo nutné ujednotit způsob hodnocení situace, přípravy dokladů pro přijetí rozhodnutí velitelem, způsob vedení pracovních map odborných náčelníků a velitele, výkazové mapy, způsob přijímání a zaznamenávání úkolů od nadřízeného, předávání zpráv a úkolů podřízeným, a to vše rychle s vysokou štábní kulturou jak pro velitelské, tak i pro týlové velitelské stanoviště. Nejinak tomu bylo se štáby praporů. Velitelé praporů měli čerstvé znalosti ze štábní práce, vedení dokumentace v poli a zpracování map, které získali ve Vojenské akademii. Zato jejich náčelníci štábů si matně vzpomínali, jak se vede pracovní mapa velitele roty. Proto jsme přikročili k tomu, že štáby praporů se zúčastňovaly navíc dílčích štábních nácviků operační skupiny, aby získaly potřebné znalosti a návyky pro zpracování potřebné dokumentace pro vedení bojové činnosti. Ani štáb pluku, ani štáby praporů nebyly nadšeny ze zvýšeného počtu štábních nácviků. V závěru zimního výcvikového období se ukázalo, že úsilí, které jsme tomu věnovali, nebylo nadarmo. Při prověřkovém velitelskoštábním cvičení, které bylo vlastně malým plukovním cvičením bez výjezdu vojsk, kromě jednotek zabezpečujících velení týlové, technické, ženijní a chemické zabezpečení. Štáby

motostřeleckých a tankového praporu a štáb dělostřeleckého oddílu měly rovněž své týlové a technické zabezpečení. Když jsem dal dohromady výkaz počtů, bylo jasné, že se tohoto VŠC zúčastní více než jedna čtvrtina pluku. Řídící cvičení – velitel divize se svým štábem nás nijak nešetřili. Od záložních prostorů pluku, přes celé VVP Hradiště, přes Labe až na Minoň, kde jsme končili, střídala jedna bojová situace druhou tak, že jsme nestačili ani organizovat řádný odpočinek. A právě tady, při té lavině úkolů se ukázalo, jak důležité byly všechny ty nácviky. Dokonce i rozhodčí u jednotlivých praporů a oddílů nevěřícně kroutili hlavami nad tím, jak tyto štáby s klidem a pečlivostí řešily dané situace. Výsledek – práce velitelů a štábů pluku s hodnocením velmi dobrým na závěr zimního výcvikového období. Pochopitelně, že toto VŠC a jeho příprava nebyly jedinou činností pluku. Všechna plánovaná zaměstnání z taktiky, střelecké přípravy, řízení bojových vozidel a technické přípravy, prostě všech druhů přípravy vojáka a štábů byla splněna s hodnocením *dobře*. To byl velký závazek pro letní výcvikové období, kdy k běžným úkolům bojové a politické přípravy přibývá ještě plavba obrněných transportérů na klidné a tekoucí vodě a jízda tanků pod vodou. K tomu se ještě musí přidat výpomoc národnímu hospodářství, což prezentovalo okolo 300 vojáků mimo posádku. I když bylo povinností vysílat vojáky na dovolenou v průběhu celého roku, stejně byl největší nápor na dovolené v letním výcvikovém období, zvláště pak u vojáků z povolání. Ani v tomto roce tomu nebylo jinak. Jednotky pluku podle plánu plnily úkoly na výcvikových základnách VVP Hradiště, vodním cvičišti Mlazice a Nučnický, průpravné střelnici Žandov, a tak bylo někdy dost složité v posádce zabezpečit dozorčí, strážní službu a vůbec běžný život v trojích kasárnách. Do této situace někdy ke konci července nebo začátkem srpna přišla zpráva, že na závěr letního výcvikového období nebude provádět inspekční prohlídku divize ministerstvo národní obrany, ale Spojené velení Varšavské smlouvy. Program inspekční prohlídky byl v podstatě stejný, jako kdyby ji dělalo ministerstvo. Deset dní intenzivní prověrky bojové a politické přípravy jednotek, přípravy velitelů a štábů a bojové a mobilizační pohotovosti pluku. V plánu na září bylo ještě divizní taktické cvičení, o kterém se dalo předpokládat, že bude součástí inspekční prohlídky. Času na přípravu už moc nezbývalo, a tak bylo nutné přijmout taková opatření, která by vedla k důstojné reprezentaci nejen pluku, ale celé Československé lidové armády. Pořádek a čistota v kasárenských prostorách a ubikacích byl samozřejmostí, i když udržet je v kasárnách, které pomatovaly Marii Terezií, nebylo lehké. Zabezpečení pojízdnosti techniky patřilo k prvořadým úkolům pluku. Do zahájení inspekční prohlídky času moc nezbývalo a k tomu bylo třeba připravit doklad velitele o stavu pluku v ruštině a alespoň u hlavních funkcionářů a velitelů jednotek oprášit chatrné znalosti ruského jazyka. Aniž bychom dospěli do stádia, kdy bychom mohli konstatovat, že máme všechno na sto procent zvládnuté a připravené, začala inspekční prohlídka. Po slavnostním zahájení na štábu divize, kterého se zúčastnil velitel se svým politickým zástupcem, přijela komise

k pluku. Komisi vedl generál sovětské armády a členy byli plukovníci, zástupci zemí ze všech států Varšavské smlouvy. Když jsem je na nástupišti pluku se zbylými zástupci vítal, získal jsem pocit, že ta prověrka nebude tak úplně jednoduchá. Tvářili se dost komisně. Nejinak tomu bylo i při dokladu velitele o stavu pluku, mém dokladu o rozplánování inspekční prohlídky a odpovědích ostatních zástupců velitele na plnění úkolů v oblastech, za které odpovídali. Druhý den, kdy jednotky vyjížděly k plnění prověřkových zaměstnání nebo byly prověřovány v kasárnách z pořadové, technické přípravy, kontroly zbraní a techniky apod. se napětí zvyšovalo, protože k pluku přijeli další „komisaři“ pro odbornou přípravu. Velitel pluku se zástupcem pro bojovou přípravu odjeli s některými náčelníky druhů vojsk do výcvikového prostoru k řízení zaměstnání u vyvedených praporů do VVP a na mně zbylo věnovat se prověřkové komisi v kasárnách. Věnovat se znamenalo neustále něco dokladovat – jak je řízen a sladčován pro práci štáb pluku, způsob a řízení plánování, sladění plánu pluku s plány praporů a rozvrhy jednotek, osobní plány vojáků z povolání, plány bojové pohotovosti, zda jsou a jak zpracovány doplňky k plánům pohotovosti jednotek a další věci, které je zajímaly. Přítomní velitelé praporů i samostatných rot předkládali písemné přípravy a zvláště pak plány a písemné přípravy na přípravu velitelů čet a velitelů družstev, kteří ve všech armádách Varšavské smlouvy byli páteří výcviku jednotlivce a malých jednotek.

Právem jim byla věnována zvýšená pozornost. Z chování členů prověřkové komise se nedalo zjistit, jak oceňují naši práci, kromě střeleb, kde výsledky byly jasné. Asi pátý nebo šestý den jsem při nepřítomnosti velitele pluku (byl ve VVP s vojsky) dokládal na zodolněném pracovišti velení pluku bojovou a mobilizační pohotovost. Ani veliteli divize se nepodařilo od předsedy komise zjistit, jaký má názor na pluk a jak komise pluk z dosavadních prověrek hodnotí. Jediné, co jsme se na přímý dotaz dozvěděli, bylo, že vše probíhá podle plánu a že výsledky budou moci dávat dohromady až po divizním cvičení, na kterém budou hodnotit přípravu velitelů a štábů. Divizní taktické cvičení řídil velitel 1. armády a komise spojeného velení byla v pozici nestranných pozorovatelů právě proto, aby mohla hodnotit velitelskou přípravu. Bez ohledu na přítomnost komise už jsme museli zahájit intenzivní přípravu na zahájení divizního taktického cvičení. Divizní taktické cvičení. Dalo by se říci, že je to jednoduchá záležitost. Ale pro velení pluku z toho vyplývá spousta povinností. Kromě vycvičenosti a sladěnosti jednotek, přípravy techniky a týlového zabezpečení je velmi důležité vytvořit systém zabezpečení ochrany kasáren, tzv. zpětný odřad, na dobu, kdy většina pluku je mimo posádku. Pokud je pluk dislokován v jednom kasárenském objektu, je zabezpečení jednodušší. Má-li pluk, jako náš 65. msp, kasárenské objekty tři a každý na jiném konci města, je se zpětným odřadem starostí až nad hlavu. Velení pluku musí splnit dva základní požadavky:

1. zabezpečit ochranu osobního a státního majetku,
2. vyvést na cvičení maximální počet osob a techniky.

I když měl motostřelecký pluk okolo 1 800 lidí, nebylo lehké v našem případě oba požadavky naplnit. Bylo nutné hledat kompromisy. Tento úkol logicky patří do kompetence náčelníka štábu. Řídící cvičení (v našem případě velitel 1. armády) požadoval výkaz počtu osob a techniky na cvičení nejméně 14 dní předem se zdůvodněním nepřítomnosti každého vojáka. To pro nás znamenalo ještě před zahájením inspekční prohlídky Spojeným velením Varšavské smlouvy. U techniky, zvláště pak bojové, se bralo jako samozřejmost, že pojedou všechno, co má kola nebo pásy. Když mi náčelníci štábů praporů a velitelé samostatných rot přinesli výkazy počtů, ve kterých vyčlenili osoby a techniku potřebné pro zpětný odřad a dlouhodobě nemocné, vypadalo to, že na cvičení nepojede ani polovina pluku. Podle mých propočtů bylo reálné v danou dobu (rok 1976) ponechat ve zpětném odřadu, při započtení dlouhodobě nemocných, okolo 350 vojáků. Po sáhodlouhém zdůvodňování, dokonce i písemném, se nám podařilo předložený výkaz počtů u velitele divize obhájit. Jako vždy, při výjezdu z kasáren už byly počty úplně jiné, ale to už v průběhu cvičení nikdo z rozhodčí služby nekontroloval.

Na cvičení útvary divize vyrážely z mírových posádek, kromě tankových praporů 49. a 65. msp, které byly po železnici přesunuty na okraj VVP Hradiště, kde v určených prostorech vyčkávaly příjezdu hlavních sil pluků. Náš pluk se přesouval po ose Cheb – mimo Sokolov – mimo Karlovy Vary – Ostrov – Velichov. Jako druhosledový pluk jsme byli rozmístěni od řeky Ohře přes Pekelný vrch, kde jsme rozmístili velitelské stanoviště, a na Kozlovský kopec, kde jsme vybudovali pozorovatelnu pro velitele pluku. Nebudu popisovat jednotlivé epizody cvičení. Celé cvičení pro náš pluk bylo velmi náročné na přesuny. I když nám počasí přálo a nemuseli jsme se brodit „doupovským blátem“, bylo nutné volit osy přesunu tak, aby mosty a podjezdy nebránily postupu jednotek. Zvláště první část po překonání VVP Hradiště až po řeku Labe bylo nutné volit trasy tak, aby v hustě obydlené části Čech vojska napáchala co nejméně škod. Úkolem pluku bylo z chodu překonat řeku Labe a vyjít do prostoru Mimoň, tam zaujmout obranu. Úsek pro překonání řeky našich motostřeleckých praporů plavbou na široké frontě se vyznačoval velmi silnou kamennou regulací břehů.

Bylo to jižně asi 5 km od Nučnicek a severně od Hrobce. Když 2. motostřelecký prapor jako předsunutý odřad pluku dorazil k řece a po chvíli za ním i 1. prapor. Zjistily však, že průzkumné hlídky sice do vody k provedení průzkumu toku vjely, ale nemohou se dostat ven. Důvod byl prostý. Pokles hladiny vody v řece byl tak velký, že obrněné transportéry svými koly narážely na spodní okraj kamenné regulace a ta jim bránila ve výjezdu. Museli jsme s velitelem pluku urychleně přijmout nové řešení, které se pro splnění úkolu nabízelo:

- 3. motostřelecký prapor, velitelské i týlové velitelské stanoviště dostaly úkol překonat řeku po vybudovaném pontonovém mostu asi 5 km jižně od osady Hrobce;

- vyprostit průzkumné hlídky z řeky, aby se nám neutopily (cca 9 obrněných transportérů);
- oba motostřelecké prapory vyvést na osu přesunu 3. motostřeleckého praporu, štábu a týlového velitelského stanoviště.

VS, TVS pluku i 3. mspr po pontonovém mostu přejely, ale než se nám podařilo 1. a 2. mspr vyvést od řeky na osu přesunu, byl pontonový most zrušen. Nezbylo nám nic jiného než pro tyto prapory najít nejbližší kamenný most a ten byl v Roudnici nad Labem. Celý tento nečekaný manévr znamenal pro celý pluk asi čtyři hodiny zdržení v plnění úkolu. To znamenalo, že hlavní síly pluku byly nuceny zahájit zaujímání obrany za večerního šera a obranu budovat v nočních hodinách tak, aby s ranním rozbřeskem byl pluk připraven k vedení obranného boje. Dopoledne bylo vyčleněno k dopracování plánů obrany, map, palebných náčrtů, no prostě veškeré dokumentace. Když okolo poledne přišli ke štábům praporů komisaři ze spojeného velení a spolu s rozhodčími přijali doklady o zaujetí obrany, bylo všechno, až na pár drobností, v pořádku. Odpoledne byl vyhlášen konec cvičení. Od velitele divize jsme obdrželi osy přesunu do posádky a večer zahájili noční přesun. Když velitelé jednotek druhý den po příjezdu do posádky hlásili počty osob a techniky, které se vrátily ze cvičení, ani se nám nechtělo věřit, že máme všechno doma. To bylo dokladem kvalitní přípravy jak osob, tak i techniky na tak náročné divizní taktické cvičení.

Ještě před odjezdem z VVP Mimoň do posádky se s námi rozloučili členové prověřkové komise. Tím pro nás vlastně skončila inspekční prohlídka spojeného velení Varšavské smlouvy a přešli jsme do normálního rytmu života v posádce. Do propuštění vojáků druhého ročníku do zálohy moc času nezbyvalo, a tak bylo nutné vrhnout všechny síly na ošetření zbraní, techniky a materiálu, který byl vyvezen na divizní taktické cvičení. Že tato činnost musela být perfektně rozplánována po jednotkách tak, aby byly s maximální efektivitou využity prostředky pro ošetřování techniky a opravárenské prostředky roty oprav techniky pluku a dílenských družstev praporů. Maximální roli v plánování, organizaci a řízení této činnosti sehráli zástupce pro týl, zástupce pro věci technické se svými skupinami a technici praporů. Potěšující byla i snaha vojáků základní služby. Bylo také nutné vytvořit podmínky pro přijetí nováčků k pluku a organizaci výcvikového praporu pro splnění základního výcviku. Tak vypadalo září 1976 u 65. motostřeleckého pluku. Přibližně po 14 dnech od skončení inspekční prohlídky jsme byli (velitel, jeho zástupci a náčelníci druhů vojsk a služeb pluku) pozváni na divizi k vyslechnutí rozboru a vyhlášení výsledků inspekční prohlídky, tak jak je schválilo Spojené velení Varšavské smlouvy. Pro nás bylo důležité, že jsme ve všech hlavních druzích bojové a politické přípravy dosáhli dobrého hodnocení, a prokázali tak kvalitní připravenost k plnění všech úkolů.

Tak jako každý rok i na závěr tohoto došlo k některým kádrovým změnám. Odešel velitel 2. mspr kapitán Matějka na funkci náčelníka štábu 2. tp do Rakovníka a na jeho místo nastoupil po škole nadporučík Štěpanovský.

S velením praporu neměl žádné zkušenosti. Naštěstí štáb praporu a velitelé rot zůstali ve stejném složení, takže mohl využít jejich zkušeností. Změny zasáhly i velení a štáb pluku. Zástupce pro tyl podplukovník Blahynka byl přemístěn na funkci zástupce pro tyl ženijní brigády. Spolu s ním odešel z týlové skupiny i proviantní náčelník a na jejich místo nastoupili noví absolventi škol. Nadporučík a poručík. Ze štábu pluku mi odešel ženijní náčelník. Na jeho místo nikdo nový nepřišel, a tak velitel pluku na jeho místo ustanovil velitele ženijní roty podporučíka – absolventa dvouleté důstojnické školy, který pro tuto funkci neměl ani odpovídající vzdělání. Ze dvou motostřeleckých rot jsme museli velitele odvolat pro neschopnost a nahradit je absolventy VKVŠ, protože důstojníky jsme žádné nedostali.

Než se nám podařilo trochu zajistit velení motostřeleckým a tankovým rotám, začalo plánování na výcvikový rok 1976/77. Velitel divize plukovník Líška odešel a na jeho místo byl ustanoven plukovník Vacek. Když jsme obdrželi podklady pro plánování, nestačili jsme se divit. Nový velitel divize, snad z neznalosti nebo nevím proč, rozhodl, že 65. motostřelecký pluk v tomto výcvikovém roce ponese za celou divizi úkoly odvelení ke střežení a zabezpečení některých objektů, ale především na pomoc národnímu hospodářství. Když jsem místa, kam jsme měli více než polovinu vojáků pluku poslat, zakreslil do mapy, byl pluk roztažen od čáry Ostrava – Jihlava až po Aš. Když jsme s velitelem pluku podplukovníkem Nakládačem upozorňovali na to, že od doby, kdy byl pluk do Chebu přemístěn, byl vždy prověřován (viz kronika pluku), byli jsme jemně upozorněni, že rozhodnutí velitele divize je schválené velitelem armády a že když jsme byli tak dobří při prověrce Spojeného velení, nás v tomto roce nikdo prověřovat nebude. Plán jsme zpracovali, velitelem divize byl schválen a začali jsme ho naplňovat. Prapory podle nástupních ročníků prováděly taktická cvičení s bojovými střelbami nebo plnily plánovaná cvičení střelb. Pro štáb pluku bylo hlavním úkolem splnit dvoustupňové velitelskoštábní cvičení (dvoustupňové – rozuměj štáb pluku a štáby praporů). Toto cvičení mělo zvláštní náboj. Zúčastnil jsem se řady podobných cvičení a pár jsem jich i zpracoval, ale to, co si na nás plukovník Vacek s náčelníkem štábu podplukovníkem Podešvou vymysleli, jsem zažil poprvé a také naposled. Cvičení bylo zahájeno prověrkou bojové pohotovosti pluku s omezením pouze pro cvičící štáby a jednotky zabezpečující cvičení s výjezdem do záložních prostorů. Ještě než jsme stačili záložní prostory zaujmout a ohlásit dosažení pohotovosti, obdržel velitel pluku rozkaz pro přesun pluku po dvou osách do prostoru Hradiště. Sotva jsme stačili vydat rozhodnutí a schválit zámysl velitelů praporů, přišel povel k přesunu. Za přesunu přicházela jedna zpráva za druhou tak, že jsme s velitelem pluku při přesunu skoro nestačili na zprávy odpovídat přijímaným řešením. Při plánovaných zastávkách operační skupina, náčelníci druhů vojsk a týlové velitelské stanoviště urychleně přijímaná rozhodnutí k rozehrané situaci zakreslovali do map. Po dosažení stanoveného prostoru a rozvinutí velitelských stanovišť (VS, TVS a štáby praporů) se na nás rozhodčí

služba doslova vrhla a požadovala doklad o zpracování přijímaných nařízení za přesunu. Než jsme tak stačili učinit, obdržel velitel pluku od velitele divize úkol k přechodu do útoku v prvním sledu divize, včetně provedení průlomu nepřátelské obrany. Stanovený čas od přijetí úkolu do dosažení čáry zteče plukem byl tak šibeniční, že i někteří odborní náčelníci – rozhodčí ze štábu divize nad tím kroutili hlavou. Příprava a přijetí dokladů, přijetí a vyhlášení rozhodnutí jsme provedli snad v rekordním čase. Hodně tomu napomohla předpřipravená dokumentace (tzv. formalizovaná), kterou jsme si připravovali průběžně po celý rok při štábních nácvicích. Po vyhlášení rozhodnutí, aniž bychom mohli pořádně zkontrolovat práci štábů praporů a alespoň stačili naplánovat odpočinek (ne jej realizovat), začaly chodit další nařízení a rozehrávání situací, z prolamování nepřátelské obrany, úderů nepřátelského dělostřelectva a letectva apod.

Při příjezdu velitele divize na naše velitelské stanoviště vycházel velitel pluku ze štábního autobusu, na zledovatělých železných schodech uklouzl a dost ošklivě si narazil páteř, takže musel být odvezen do nemocnice. Velitel divize přenesl odpovědnost za velení pluku na mne a po kontrole zpracovaných dokumentů a map k provedení útoku vydal následný úkol pluku k přechodu do pronásledování, pochopitelně i se změnou prostoru pro velitelská stanoviště. Urychleně jsme po vyhodnocení situace praporů po provedení útoku vydali rozkazy k zahájení pronásledování a přesunu velitelského stanoviště. Za přesunu, abych stačil reagovat na přicházející zprávy a předávat hlášení veliteli divize, jsem si zřídil své stanoviště ve spojovacím vozidle R-3. Bohužel krátce po zahájení přesunu v tomto prostředku přestalo fungovat topení a já spolu s důstojníkem štábu přimrzal k podlaze vozidla. Po zaujetí nového velitelského stanoviště a přijímání už ani nevím kolikátého rozhodnutí mne chytla taková ledvinová kolika, že mi musel plukovní lékař píchat injekce. V přestávkách mezi bolestmi a injekcemi se mi podařilo vydat ještě několik rozhodnutí a po třech dnech na nástupišti pluku ukončit velitelsko-štábní cvičení. Do dnešního dne jsem nepochopil, zda měl velitel divize za cíl prověřit schopnost štábu pluku a štábů praporů rychle řešit pod tlakem bojové situace, nebo utahat velitelský sbor pluku. Ani hodnocení nebylo nejlepší pro štáb, který až doposud patřil k nejlepším štábům pluků v divizi.

Tímto VŠC zimní výcvikové období ještě neskončilo. Jak už jsem zmínil, jednotky plnily úkoly z taktické, střelecké a dalších předmětů bojové a politické přípravy a velení pluku intenzivně přemýšlelo o tom, jak zabezpečit tak rozsáhlé odvelení na pomoc národnímu hospodářství, aniž by to postihlo zabezpečení bojové pohotovosti. Pustili jsme se do přípravy jednotlivých skupin podle úkolů, které se měly plnit v místě odvelení. To znamenalo:

- navázat kontakt s podniky, zemědělskými družstvy a statky,
- zjistit možnosti ubytování, stravování, garážování dopravní a nákladní techniky,
- zdravotnické a hygienické zabezpečení vojáků.

Pro operační skupinu pluku z toho všeho vyplynulo zpracování doplňků k plánu bojové pohotovosti na mapách, ze kterých se každý velitel odvelené skupiny musel dovědět, na jaký signál vyhlásí své skupině bojový poplach, kde se celá skupina soustředí, bude-li rozmístěna na různých místech, jakou rychlostí a po jakých osách přesunu se bude dopravovat do posádky a dokdy musí být v posádce začleněna do své jednotky, není-li v odvelení celá organická jednotka. Doplňky se musely zpracovat ve dvojím provedení. Jedno si s sebou odvezl velitel odvelené skupiny v zapečetěné obálce a druhé, rovněž zapečetěné, bylo uloženo u dozorčího pluku, aby mohl v případě vyhlášení bojového poplachu bez omezení odvelené pracovní skupiny vyrozumět.

Když jsme takto odeslali okolo sedmi set vojáků, včetně vojáků z povolání, zabezpečili dozorčí a strážní službu a další chod života pluku, pro výcvik v letním výcvikovém období nám zbyl jeden prapor, u kterého se připravoval a po příchodu nováčků realizoval základní výcvik. Moc toho u prvosledového pluku, 3 km od státní hranice, nebylo. I když úkoly k přikrytí státní hranice v našem úseku byly rozděleny dalším motostřeleckým plukům, museli jsme počítat s tím, že po dosažení pohotovosti pluku (po příjezdu odvelených skupin) musíme svůj úkol obrany státní hranice splnit. Někdy v závěru srpna nebo začátku září, na přesném datu nezáleží, byla u 20. motostřelecké divize zahájena inspekční prohlídka ministerstvem národní obrany vyhlášením bojové pohotovosti pro celou divizi včetně našeho 65. motostřeleckého pluku. Jednotky, které zbyly v posádce, zaujaly záložní prostory rozmístění včas a zpětný odřad byl připraven k přijímání jednotek a skupin z odvelení. Ty se začaly vracet v souladu s doplňky pro bojovou pohotovost, některé dokonce i se slámou na autech, tak jak byly odvolány rovnou z práce. Funkcionáři prověřkové komise bedlivě sledovali dobu návratu odvelených skupin a jejich začleňování do organických jednotek. Když velitel pluku ohlásil dosažení bojové pohotovosti plukem, všichni včetně komise jsme si oddechli. V domnění, že náš pluk po návratu do kasáren ze záložních prostorů má podstatnou část prověrek za sebou, jsme vydali pokyny k ošetření zbraní a techniky, uložení materiálu a hlavně navedení pořádku u jednotek po dlouhodobém odvelení.

Jaké však bylo naše překvapení, když velení pluku s náčelníky druhů vojsk a služeb jsme byli povoláni na velitelství divize, kde jsme obdrželi podklady a čas pro zplánování prověrky v plném rozsahu, bez ohledu na to, že jsme vlastně dvě třetiny pluku půl roku nemohli připravovat. Když jsme s vyčítavým pohledem předkládali veliteli divize plán prověřkových zaměstnání ke schválení a slyšeli jeho povzbudivá slova: „*Udělejte všechno proto, abyste byli alespoň vyhovující a budete slavní.*“, měli jsme s velitelem pluku takový vztek, že jsme ani mluvit nemohli. Podobné pocity jsme zjišťovali i u velitelů praporů a samostatných rot. Po deseti dnech, kdy inspekční prohlídka skončila, nastalo do oznámení výsledků, které musely být před vyhlášením schváleny kolegiem ministra národní obrany, relativní čtrnáctidenní ticho. No ticho – vojáci druhého ročníku, kteří ke konci září odcházeli do civilu, předávali zbraně a techniku a

odevzdávali materiál. Připravoval se příjem nováčků, absolventi škol a kurzů se začleňovali do funkcí a přebírali jednotky a techniku. Normální život před závěrem výcvikového roku. Asi tak po třech týdnech jsme byli, velení a náčelníci druhů vojsk a služeb, pozváni na velitelství divize, kde jsme vyslechli rozbor, který zhodnotil naše výsledky dosažené při inspekční prohlídce. Mohli jsme být a také byli spokojeni. V některých oblastech jsme byli hodnoceni známkou *dobrá*, bohužel v hlavních druzích polní přípravy (střelby, sladění jednotek) pouze *vyhovující*. Takže ona povzbudivá slova velitele divize jsme naplnili.

Závěr výcvikového roku probíhal normálně a pomalu jsme se seznamovali se změnami, které měly u pluku nastat. Ke mně do kanceláře se nastěhoval jako stážista kapitán Švehla, který se intenzivně zajímal o plánování, práci štábu pluku, seznamoval se s jednotkami a dával mi najevo, že mne asi vystřídá ve funkci. Z nadřízených mi nikdo nic takového nenaznačoval, a tak jsem byl klidný. Připravovali jsme se na vyhodnocení výcvikového roku a plánování roku nového. Na vyhodnocení výcvikového roku velitelem divize jsme odjížděli celkem klidní, protože jsme splnili, možná i nad plán, to, co po nás chtěl. Jaké však bylo překvapení, když jsme skoro po celou dobu rozboru po jednotlivých oblastech poslouchali, jak jsme nezodpovědně přistupovali, a zvláště pak v letním období, k plnění úkolů bojové a politické přípravy, a proto je náš pluk hodnocen jako *vyhovující*. Po přestávce, po níž následovalo vyhlášení rozkazu velitele, jsme s velitelem chtěli ostentativně odejít. Bylo nám v tom zabráněno snad i proto, abychom viděli, jak si jiní chodí pro odměny. Ne že bychom o ně stáli, ale i malá pochvala za vykonanou práci potěší. Ani té se nám nedostalo. Aby toho bylo dost, dověděli jsme se krátce po rozboru, že z funkce velitele 65. msp pluku odejde podplukovník Nakládal a velením je pověřený velitel 49. msp podplukovník Bočoun. Kapitán Švehla, který byl u nás jako stážista, převzal 49. msp a k nám na 65. msp byl ustanoven kapitán Pavelka.

Výcvikový rok 1977/78 začal jako každý jiný. Jednotky začaly plnit úkoly bojové a politické přípravy. Pozitivní bylo, že se velení žádné jednotky nezměnilo a velitelé praporů i rot plně využívali zkušeností z předchozího výcvikového roku.

Poněkud složitější situace nastala pro mne. Nový velitel pluku o velení takovému kolosu, jakým byl motostřelecký pluk na plných počtech, moc nevěděl. Bylo nutné s ním připravovat každou poradu se zástupci, veliteli praporů a samostatných rot, seznámit jej se všemi odlišnostmi velení pluku, který má jednotky rozdělené do třech kasárenských objektů v posádce. Navíc byl velitelem celé posádky, ve které kromě pluku bylo ještě velitelství a jeden prapor brigády pohraniční stráže a 20. průzkumný prapor.

Nově nastoupivší velitel to nikde nemá jednoduché. U nás mohl těžit z toho, že má zkušeného zástupce pro bojovou přípravu a pro věci technické podplukovníky Strnada a Blechu, kteří sice neměli vysokoškolské vzdělání, ale měli spoustu praktických zkušeností z výcviku a života jednotek. Zástupce pro

věci politické kapitán Plátěnka a zástupce pro tyl, sice nadporučík, už začínali druhý rok na funkci a dobře věděli, co obnáší výkon jejich funkce. Velitel divize záhy zjistil, že úkoly, které by měl velitel pluku plnit, za něho suplují, komunikoval s ním pouze při pravidelných poradách jednou za měsíc. V průběhu měsíce odpovědnost za velení pluku přenášel na mne. Když hodnocení pluku za zimní výcvikové období bylo vyhovující, bylo nám, podplukovníkům zástupcům velitele a mně, náčelníkovi štábu, dost tvrdě řečeno, že mohly být výsledky pluku lepší, kdybychom veliteli neházeli klacky pod nohy.

Když tyto invektivy ani v letním výcvikovém období nepřestávaly, podal jsem si žádost o přemístění na libovolnou funkci na Vysoké škole ve Vyškově. Myslím, že po skoro osmnácti letech služby u jedné divize a čtyřiceti letech fyzického věku jsem měl na změnu nárok. Když mojí žádost velitel divize i velitel armády doporučili a povolili můj odchod od Západního vojenského okruhu i jeho velitel, měl jsem cestu otevřenou. Když v září nastoupil po absolvování Akademie Frunze na stáž nadporučík Jiroušek jako můj nástupce, čekal jsem na kádrový rozkaz. K mému překvapení jsem byl pozván na pohovor ne do Vyškova, ale do Prahy k náčelníkovi správy bojové přípravy náměstkovi ministra národní obrany generálu Zikovi, který mne přesvědčil o tom, že na vyučování budoucích poručíků mám ještě čas, a tak jsem byl od 1. 12. 1978 ustanoven do funkce vedoucího staršího důstojníka Správy bojové přípravy MNO.

Tím skončila moje kariéra u vojsk a začala nová etapa mého života na Ministerstvu národní obrany a Generálním štábu ČSLA, později i Armády České republiky.

4. Chtěl jsem být tankistou plk. v.v. Ing. Stanislav Branský

Po maturitě v roce 1957 jsem se rozhodl, že půjdu do vojenské školy. Na vojnu se už dávno nejezdilo na koních, avšak věděl jsem, že pokud se mi můj sen splní, budu ovládat ne jednoho, ale stovky koní. Chtěl jsem být důstojníkem a tankistou. Proto jsem nastoupil ve svých 17 letech do přípravy pro tankové učiliště ve Vyškově.

Dnes se snaží někteří „vojenští experti“ s modrou knížkou a rádoby historici podsouvat tehdejší sedmnáctiletým klukům ideologické pohnutky pro jejich rozhodnutí.

Přípravka byla tehdy ve Šternberku u 4. tankového pluku a nastoupilo nás kolem 400 uchazečů. Asi třetina byli absolventi Vojenského gymnázia Jana Žižky a Školy důstojnického dorostu. To už byli zkušení vojáci, protože žili odloučení od rodin od svých čtrnácti let. Ke stejné rotě se mnou nastoupili mnozí, kteří po absolvování praxe u vojsk a příslušných škol dosáhli generálských hodností. Patřili mezi ně Pepa Vincenc, Josef Loučka, Pepa Kylar. Ve starším ročníku se připravoval pozdější inspektor pozemního vojska Karel Kuba.

Již v této přípravce jsem se setkal s veliteli, kteří k nám měli velmi dobrý vztah. Často jsem si vzpomněl na velitele praporu majora Lakvu, velitele roty kapitána Otáhala, velitele čet nadporučíka Šenka a poručíka Vacka, vzorného pořadovce nadporučíka Lízala, ale i na mnoho dalších. Mohu říci, že toto štěstí na nadřízené a spolupracovníky mě provázelo téměř po celou dobu služby v armádě. Byly výjimky, ale na ty se rychle zapomene.

V přípravce byla sice vojna jako řemen, ale za celý rok jsem se nesešel se šikanou. Naši velitelé družstev nám dávali pořádně do těla, ale všem stejně. Nikdo jiný se jim do velení naší čety nepletl a měli neustálý přehled, co se v četě děje. Mnohokrát jsem si vzpomněl na rozvážného četaře Mokrého z Ostravy, fyzicky zdatného a velmi houževnatého desátníka Bánovského z Bánovců nad Bebravou, ale i na staršinu naší roty četaře Ivanova. To byla doba, kdy poddůstojníci opravdu sehrávali v armádě důležitou roli a byli významným článkem velitelského sboru.

Hned po nástupu na vojnu absolvovali poddůstojnickou školu v trvání jednoho roku a byli velmi dobře připraveni plnit svoje funkce u útvarů a nejlepší z nich v poddůstojnických školách.

V přípravce jsme se učili ovládat tanky T-34, které byly tehdy ve výzbroji tankových útvarů. Byly to ty slavné třicetčtyřky, které vyhrály velké tankové bitvy 2. světové války.

Před nástupem na vojnu jsem hrál aktivně fotbal, takže jsem na tom byl fyzicky docela dobře. Přesto fyzička za rok vzrostla a na rameni nebyl vojín, ale desátník, na což jsem byl po příjezdu na dovolenou dost pyšný.

Tankové učiliště

Po dovolené jsem s těmi, kteří vytrvali, přešel do Tankového učiliště ve Vyškově. Přípravka byla započítávána jako vojenská základní služba. Asi třetina uchazečů toho využila, odsloužila druhý rok vojenské základní služby u útvarů a odešla do civilu. Nástup do učiliště znamenal vytvoření nového kolektivu a také nové velitele. Jeden z velitelů však s námi přešel ze Šternberka do Vyškova. Byl to poručík Vacek, který v průběhu své vojenské služby dosáhl nejvyšší vojenské hodnosti v naší armádě a stal se ministrem národní obrany.

Učiliště bylo zcela něco jiného než přípravka. V přípravce jsme běhali zrychlené přesuny, skákali přes překážkovou dráhu a zvládali vojenské odborné předměty. Většinu těchto zaměstnání a výcviku s námi zvládali naši velitelé družstev, čet a rot. V učilišti nás téměř všechny předměty učili učitelé specialisté. Byli to odborníci, z nichž mnozí získali svou vojenskou praxi i ve 2. světové válce na východní i západní frontě. Spolu s našimi veliteli nás velmi dobře připravili na výkon funkcí u vojsk a pro nás nebyl problém předvést vojákům základní služby to, co jsme chtěli, aby uměli. Při výkonu služby u vojsk jsem si dost často vzpomněl na své velitele a učitele Jančara, Bukvalda, Miláčka, Nakládala, Vacka, Jedličku, Paule, Pohludku, Soppé, Kadlčáka a mnoho dalších.

Stavovskou ctí každého z nás bylo dobře střílet z ručních a tankových zbraní, řídit dopravní a bojová vozidla. V této době začínalo přezbrojování tankových útvarů na moderní tanky T-54.

Neméně důležité však bylo naučit se organizovat, zabezpečit a řídit výcvik, ale i každodenní život jednotky – čtyry. Byli jsme všestranně připravováni na funkci

velitelů tankových čet. Získané teoretické vědomosti a praktické návyky jsem plně využil při výkonu pozdějších funkcí u vojsk.

V době studia jsme rovněž absolvovali květnové vojenské přehlídky v Praze. Přispěli k dalšímu zvýšení naší fyzické zdatnosti. Už samotné přesuny po pražské dlažbě z Vypichu, kde jsme pod stany bydleli, na Letnou dávali do těla. Následoval vlastní nácvik se zaměřením na slavnostní pochod na trase Štrosmajerák – Letná – Špejchar, a to několikrát v průběhu nácviku. Našlapali jsme pěkných pár kilometrů a po nácviku pochod na Vypich. Před jedním z nácviků se v noci ochladilo a stany byly pod popraškem sněhu. Proti nachlazení jsme dostali citrony a vyrazili na pochod směr Letná. Aby nebyl narušován pražský provoz, pochodovali jsme bočními ulicemi a v jedné z nich proti nám po chodníku jela mladá maminka s kočárkem. Za chvíli měla kočárek plný citronů. Mezi vojenskými školami probíhala oficiální soutěž o nejlépe pochodující celek. Pro povzbuzení morálky jsme vymýšleli různé „bojové pokřiky“. Motostřelci například skandovali: „*Vždycky dobře dupem s kapitánem Chlupem.*“ To byl velitel jejich celku.

V učilišti jsme zvyšovali fyzičku nejen v plánovaných zaměstnáních, ale i sportem v osobním volnu, což se nám v praktickém životě u vojsk rovněž velmi hodilo. V té době chodili na vojnu kluci, kteří na tom s fyzičkou nebyli tak špatně jako pozdější ročníky a velitel musel být v tomto směru nejméně stejně dobrý. U roty jsme měli fotbalové mužstvo. Nehráli jsme sice oficiální soutěž, avšak při příležitostných utkáních jsme dosahovali velmi dobrých výsledků.

Součástí zvyšování naší fyzické zdatnosti byla rovněž příprava na spartakiádu. Učiliště nacvičovalo obě armádní skladby, gymnastiku a cvičení na metacích stolech. Naše rota nacvičovala skladbu na metacích stolech. Po zvládnutí skladby jsme se zúčastňovali okresních spartakiád a vyvrcholením před Strahovem bylo vystoupení v Brně na stadionu Za Lužánkami. Metací stůl byl nainstalován do trubkové konstrukce, ve které byly ještě umístěny dva odrazové můstky a dvě kožené žíněnky. Nevím, jestli tuto soupravu někdo vážil, ale stanovil, že ji ponese 10 cvičenců, kteří po jejím přenesení na místo cvičení na ní předvedli nacvičené akrobatické kousky. Takže nejdříve to bylo něco ze vzpěračství a potom z akrobacie. Z Vyškova na místo vystoupení nás i tyto konstrukce převáželi P-V3S, po příjezdu jsme je složili do příslušné sestavy a připravili se k pochodu na hřiště nebo stadion. V Brně jsme s tím závažím pochodovali na stadion snad dva kilometry.

Náš pobyt ve Vyškově se chýlil ke konci. Po spartakiádě následovaly závěrečné zkoušky a vyřazení v hodnosti poručíka. Poručické uniformy nám padly jako ulité a slavnostní vyřazení za účasti svých nejbližších byl skutečně parádní a nezapomenutelný akt. Byli z nás velitelé tankových čet a byli jsme dobře připraveni pro výkon této funkce. V zastoupení ministra národní obrany nám popřál úspěšný život u vojsk generálplukovník Janko, zástupce ministra a velitel tankových vojsk.

Služba u vojsk

V září 1960 jsem nastoupil do funkce velitele školní čety řidičů tanků ke 4. školnímu tankovému praporu 9. tankové divize v Táboře, tedy do poddůstojnické školy. Nástupní plat nás mladých poručíků velitelů čet byl 1 070 korun.

Přípravka a zejména učiliště bylo období, kdy se člověk, obrazně řečeno, staral sám o sebe. Nyní mě však čekala další etapa vojenského života, která už představovala umět se postarat o své podřízené. A za nedlouho i o rodinu.

Poddůstojnické škole v Táboře se běžně říkalo Tabačka a někdy také ostrov Kodža. To první bylo spojeno s dřívější výrobou cigaret a to druhé s přísným režimem a kázní, která tam v té době panovala.

I zde jsem se setkal s bezvadnými nadřízenými a spolubojovníky. Nadřízení Matějka, Kočí, Šlancar, Gruber, Zemánek, Hakl, Chmelař a kamarádi-spolubojovníci Vostárek, Trochta, Rybín, Skopec, Vidlák, Zajíček, Kotouč, Černý, Petr, Šerák, Morava, Krob. I moji první poddůstojníci byli velmi dobří vojáci.

Nastoupilo nás do Tabačky 11 nových poručíků, 10 tankistů a 1 autař. V Táboře byla v té době velmi špatná bytová situace, tak nás velitel ubytoval v kasárnách ve velké místnosti-učebně, kde už bydlelo 11 našich o něco starších kolegů. Ubytovací zařízení sestávalo z kovové vojenské postele, nočního stolku, skříně na šaty a 5 restauračních stolů pro veškeré osazenstvo pokoje. Úklid místnosti a udržování pořádku jsme si pochopitelně museli zajišťovat vlastními silami a těch sil se velmi často jaksi nedostávalo. Čas od času nám naši péči o přidělený rajon přišel zkontrolovat velitel útvaru major Kočí. Při jedné takové vizitě objevil na parapetu okna za záclonou ešus se starými vařenými bramborami, obalenými plísní. Zjistil majitele a prohlásil: „*Rybíne, až budete zveřejňovat vaši vědeckou práci o pěstování penicilinu, nezapomeňte uvést, že jste to páchal u útvaru majora Kočího, ať z toho taky něco mám.*“

Pravidelné pondělní rozvody do zaměstnání našeho velitele majora Kočího byly vždy zážitkem na celý týden. Žádný požitek z těchto nástupů však neměli ti, kteří něco spáchali v průběhu uplynulého týdne. To byla kázání, která si nikdo z delikventů za klobouk nedal. Těmto kázáním byla vystavena i druholigová Dukla Tábor, která byla v kasárnách ubytovaná a náš velitel měl za úkol udržovat u této jednotky vojenský režim. Pokud chlapci z Dukly neuhráli v neděli solidní výsledek, mohli se v pondělí ráno těšit na takový komentář svého výkonu, že by si v té chvíli od nich ani pes kůrku chleba nevzal. A celý útvar se těšil, s čím na Dukláky přijde velitel příští pondělí. Vzhledem k tomu, že jsem jako velitel roty technického zabezpečení měl Dukláky po materiální stránce na starost, občas mě velitel rovněž počastoval nějakou poznámkou.

Se stejným gustem, se kterým hodnotil výkony Dukly, sám fotbal hrával a nás mladé důstojníky pravidelně každý týden organizoval k útvarovým i meziútvarovým utkáním. Velkým fotbalovým fandou byl i tehdejší nejvyšší

velitel v Táboře generál Šádek, takže někdy jsme nastupovali i k zápasům proti mužstvu jeho velitelství.

Výraznými postavami našeho mužstva byli, kromě našeho velitele, Míra Vyčichlo, dřívější reprezentant Dukly v běžeckých disciplínách, Jirka Topič, známý brusič na postu beka, Venca Rybín, zvaný Čouda, Venca Zajíček, gólman, který už měl vyjednaný přestup do Slavie Praha, ale Fero Šádek ho nepustil z Dukly. Pochopitelně i my ostatní, Mírek Petr, Jarda Šerák, Luďa Vidlák, Ludva Křížek, se snažili hrát co nejlépe. Všichni, kdo jsme neměli nějaké zaměstnání, jsme s podřízenými ve čtvrtek odpoledne nasedli na P-V3S a vyrazili na některé vesnické hřiště v okolí Tábora.

Po fotbale byl vždycky rozbor utkání v příslušné vesnické hospůdce a náš velitel nám to většinou naservíroval tak jako Duklákům po prohraném zápase. Na to jsme se pochopitelně také těšili.

V létě jsme v době volna také machrovali před holkami na vojenské plovárně i na plachetnici, která tam údajně zůstala po generálu Tesaříkovi. Jednou jsme vyrazili s dobrým větrem k Jordánské hrázi pro pivo a za totálního bezvětří jsme pádlovali zpět rukama nohama.

Náš velitel Pepa Kočí, jak jsme mu mezi sebou říkali, nařídil v zimě 1963 hlavnímu lékaři provést na pondělním rozvodu do zaměstnání poučení příslušníků útvaru, jak se bránit omrzlinám. Hlavní lékař předal tento úkol mladšímu lékaři četaři absolventovi MUDr. Martínkovi. V den konání této akce nebylo vůbec žádné teplo. Doktor nastoupil na pokyn velitele na tribunu a ujal se slova. Velitel odešel do kanceláře. Doktor své poučení protáhl z hlediska času natolik, že jediným efektem bylo několik případů omrzlých uší.

Na období služby v Táboře vzpomínám velmi rád i proto, že jsem tam poznal svou životní lásku a budoucí manželku, se kterou žiji již 46 roků. Jedním z hlavních předpokladů, aby chlap mohl být vojákem z povolání, je právě dobré rodinné zázemí, a to jsem díky své ženě vždy měl a mám. Přestože jsem byl, zejména na vyšších funkcích, velmi často mimo domov a peněz nebylo nazbyt, vždy jsem měl jistotu, že si v každé situaci poradí a rodina bude v pořádku. Dokázala si poradit i s rodinnou finanční situací, i když vyjít s poručickým platem jedenáctsetsedmdesát korun bylo velké umění. A se třemi dětmi se měla co otáčet a do toho později ještě vstupovalo stěhování a zvykání si na nové prostředí. S růstem hodnosti a postupem ve funkcích se sice finanční situace zlepšovala, ale nijak výrazně. Jako nadporučík a začínající velitel roty jsem měl 1 640 korun.

I když se v té době rodině nežilo v Táboře špatně, stále mě to táhlo k rodné hroudě na Moravu. Podal jsem si žádost o přemístění do Vojenského učiliště ve Vyškově. Z Vyškova do své rodné víscky jsem to měl necelých dvacet kilometrů a měl jsem o svém působení ve škole své představy. Tehdejší velitel 9. tankové divize plukovník Dzamko si mě pozval na pohovor a přesvědčoval mě o tom, že služba ve vojenských školách není pro mladého nadporučíka. Když ale viděl moji neústupnost, žádost o přemístění schválil.

Opět ve Vyškově

Tak jsem se ocitl po pěti letech opět tam, kde jsem získal základy pro své celoživotní povolání. Setkal jsem se znovu se svými veliteli a učiteli, ale už jako kolega. Poznal jsem také nové velitele a učitele, kterých jsem si vážil a znovu jsem se měl čemu přiučit. Vzpomínám na Milana Pernického, Poláška, Kozáka, Škarpu, Děvečku, Pekárka, Surového, Konvičku, Jakubčíka a mnoho dalších.

Přestože si moje žena těžko zvykala na nové prostředí, po čase nám bylo ve Vyškově docela dobře. Na sídlišti nad Dědicemi byla veškerá „občanská vybavenost“, takže do Vyškova jsme ani jezdit nemuseli. Všechno základní pro mladou rodinu bylo po ruce a navíc bydlení jako v parku, samá zeleň a klid. Až na to, že v prvních letech po přesunu do Vyškova jsme dostali byt čtvrté kategorie a byly roky, kdy uhlí bylo na příděl.

Nějaký pátek jsem vykonával, již ale ve Vyšším vojenském učilišti Otakara Jaroše, také funkci praporečníka, což představovalo nosit při všech slavnostních příležitostech bojovou zástavu. Byla to dosti náročná činnost, neboť na příchod zástavy byla vždy soustředěna veškerá pozornost nejen nastoupených jednotek, ale i hostů slavnostního nástupu. Zástava se zúčastňovala i pohřbu významných vojenských osobností a stát v krematoriu půl hodiny bez hnutí byl dost velký záběr.

Byly i všednodenní starosti a jednou z nich byla péče o „zahrádku“. Byla to latifundie o rozloze 10 x 8 metrů. Avšak na vypěstované produkty jsme byli náležitě pyšní, zejména, když se nám podařilo naši snahu a každodenní péči dostat až do naší kuchyně a na stůl.

V jednom roce se stal největší překážkou v dosažení dobré sklizně krtek. Vzpomínám si, jak jsme s Rudou Ducháčkem, pozdějším prvním zástupcem ministra národní obrany, jehož „polnost“ rovněž navštěvoval, vymýšleli a aplikovali různé metody, jak se krtek zbavit. Ruda měl ve sklepě moped, kterému sice fungoval motor, ale nechtěl se dát do pohybu. Přitlačili jsme moped na zahrádku a zaváděli jsme výfukové plyny do jeho chodbiček. Kouřilo se ze záhonků i na dalších zahrádkách, avšak i druhý den krtek ničil naší zahradnickou pýchu.

Prvořadým úkolem však byla výchova a výcvik příslušníků čety. V této době už posluchači absolvovali čtyřleté vysokoškolské studium všeobecně vzdělávacích předmětů (matematika, fyzika, psychologie, pedagogika, cizí jazyky a další) a vycházeli jako poručíci s titulem inženýr. Některé předměty přednášeli profesori a docenti z civilních vysokých škol z Brna. Posluchači byli připravováni stejně jako my před léty na funkci velitelů čet, ale měli daleko lepší možnost uplatnění případně i v civilním životě.

V pozdější době jsem byl dost hrdý na to, že mnoho z mých posluchačů se vypracovalo do vysokých armádních funkcí a někteří získali i generálské hodnosti.

Ve škole byl však čas i na realizaci různých koníčků. Při Vysoké vojenské škole kapitána Otakara Jaroše působil vojenský myslivecký kroužek. Dělat myslivost jsem toužil od svých klukovských let. Přihlásil jsem se do ročního kurzu při Okresním mysliveckém svazu a po jeho úspěšném absolvování jsem prošel jednoroční mysliveckou praxí ve zmíněném vojenském mysliveckém kroužku. Podle názvu by se mohlo zdát, že to byla jen nějaká sešlost oficírů, kteří sem tam jdou do vojenského prostoru picnout nějakého bažanta nebo zajíce. Byla to organizace se stanovami a pevným organizačním řádem, která v plné míře uplatňovala myslivecké zákony a ve výkonu práva myslivosti působila ve Vojenském výcvikovém prostoru Dědice, který obhospodařovaly Vojenské lesy a statky.

Myslivost pro mě byla velkým koníčkem, který zabíral hodně volného času nejen lovem, ale hlavně péčí o zvěř. Zdá se to jako fráze, ale byla to zcela konkrétní práce, které se tehdy říkalo myslivecké brigády. V této souvislosti musím znovu složit dík své ženě, která mého časově náročného koníčka tolerovala. Ale také zeleným kamarádům, kteří mě myslivost učili. Rád vzpomínám na kolegy z vojenského mysliveckého kroužku Konvičku, Surového, Bezděka, Uhlíře, Provazníka, z lesní správy vojenských lesů Rychtářov na Nedvěda, Zapletala, Facka, Strážnického, z mysliveckého sdružení Dědice na Edu Škorpila, bratry Vernerovi a Standu Boháče.

Myslivost u mě nebyla, jak patrně, přídatkem k vojenské funkci a hodnosti, ale opravdovým koníčkem od klukovských let. Znal jsem pochopitelně i takové, kteří myslivost brali jako módní doplněk své funkce, jenže zdaleka jich nebylo tolik, kolik v dnešní době.

Myslivost jsem pověsil na hřebík po 40 letech v jednom mysliveckém sdružení na Slánsku, poté, co se do ní začali zapojovat stále více novodobí „myslivci“, kteří se přestali scházet na členských schůzích k debatám na téma myslivost a péče o zvěř, ale vychloubali se tím, za kolik tisíc si kdo pořídili novou flintu a terénní auto.

Ale zpět na vojnu. Po určité době služby mně bylo jasné, že pokračovat ve vojenském povolání lze pouze po dalším zvýšení svého vzdělání, a nadřízení nám to také dávali jako základní podmínku pro postup ve funkcích. Moc se mně od rodiny nechtělo, ale z Vyškova do Brna to zase nebylo tak daleko. Takže v roce 1970 jsem po úspěšných přijímacích zkouškách nastoupil ke studiu Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně a následoval své starší kolegy Rygála, Nakládala, Vacka, Zedníka a další.

Alma mater

Studium ve Vojenské akademii Antonína Zápotockého v Brně bylo opět něco jiného než roky před tím. Zejména v tom, že odpadly starosti o podřízené a zůstaly jen starosti o studium a rodinu. I v této době mi moje žena vytvořila

klidné rodinné zázemí. Dojížděl jsem z Brna do Vyškova téměř denně, takže alespoň svou přítomností jsem dětem zajišťoval úplnou rodinu.

Do 1. ročníku učební skupiny 41. VŠ A nás bylo zařazeno 29. Dva odešli hned v prvním semestru. Z hlediska předchozích vojenských specializací jsme byli různorodá skupina, tankisti, motostřelci, péesáci i civilní obrana. Na některé předměty a některá zaměstnání jsme byli děleni na dvě skupiny. V počátcích studia jsme absolvovali stejné předměty jako na každé vysoké škole, v pozdější době se naše studium více zaměřovalo na ryze vojenské předměty jako byla taktika a operační umění. Opět jsem se setkal s bezvadnými lidmi jak z velení akademie, tak z vědecko-pedagogického sboru. Velmi rád vzpomínám na generály Maška, Čepického, Blahuta, plukovníky Artima, Kalinu, Vasilka, Svobodu, Kozlovou. S mnohými jsem se setkával v pozdějším působení u vojsk a na ministerstvu.

V prvním semestru jsme si v některých předmětech oživovali poslední středoškolské vědomosti, abychom mohli přejít na vysokoškolské studium. Týkalo se to především matematiky a fyziky.

Matematiku nám v prvních semestrech přednášel a semináře vedl dědeček-hříbeček profesor Procházka. Na počátku prvního semestru jsme opakovali kvadratické rovnice a na jednom semináři na toto téma zadal pan profesor úkol a na řešení rovnice pozval jednoho z nás k tabuli. Spolužáci Fanda a Luboš si v zadních lavicích napovídali a pan profesor je napomenul. Chlapci však v luštění kvadratických rovnic pokračovali kolektivním stylem. Kolegovi u tabule se také moc nedařilo a pan profesor jej povzbudil hlasitým: „*Tak už konečně vyneste ty dva kořeny.*“ Kořeň v Brně byl jasný termín a Fanda s Lubošem se domnívali, že to pan profesor adresuje jim, nečekali, až je někdo vynese, zvedli se a odcházeli ze třídy.

Hlavní náplní studia však byla vševojsková taktika a taktika druhů vojsk a v závěrečných semestrech operační umění. Teoreticky jsme zvládali jednotlivé formy a způsoby vedení boje na taktickém a operačním stupni, nejen útok, a už vůbec ne agresí. V těchto předmětech jsme strávili hodně času zpracováváním různé dokumentace, zejména ve formě zákresů do map. Některé soulepy map představovaly několik čtverečních metrů a ty byly pokryty naším psaným a kreslířským uměním, neboť plánovaná bojová činnost se do map zakreslovala příslušnými taktickými značkami. K tomu jsme používali barevné versatilky a k popisu redispera o různé tloušťce. Byla to mravenčí práce, ale komu se podařila po formální i obsahové stránce, byla našimi kantory pozitivně slovně oceněna a autor díla si budoval dobrou pozici pro pozitivní hodnocení celého hlavního předmětu našeho studia. Tyto dokumenty jsme zpracovávali také na praktická zaměstnání na mapách, takzvaná velitelsko-štábní cvičení, což bylo vyvrcholení určité fáze studia.

Vzpomínám si na přípravu dokumentů pro jedno velitelsko-štábní cvičení, kdy kolega Jurka měl již zpracovanou celou pracovní mapu velitele pluku pro organizaci obrany a zbývalo vytvořit pouze záhlavní nadpis „Pracovní mapa“.

Tento nadpis se psal velmi širokým redisperem a byl vysoký zpravidla osm až deset centimetrů. Jurka tento nadpis mapy vytvořil a kochal se pohledem na své dílo. Pozval si mě, abych posoudil jeho dílo, protože jsem patřil v učební skupině k těm, kteří v tvorbě štábní dokumentace u našich kantorů „bodovali“. Písmo i kvalitu provedení jsem mu pochválil, ale říkám: „*Jurko, ty tam máš chybu.*“ Jurka: „*Stano, to mi ani nehovor.*“ Jurka v pracovním zápalu s velkým a silným písmem jedno písmeno v nápisu vynechal a druhé změnil a tím vznikla „Pracovní mara“. Raději jsem se rychle klidil, protože Jurku čekala opět hodina práce, jak chybu napravit tak, aby náš kantor nic nepoznal.

Prioritním cílem studia vojenské akademie bylo získat znalosti v řízení vyšších vševojskových jednotek, útvarů a svazků a v jejich všestranném zabezpečení, jakož i získat potřebné znalosti a vědomosti o činnosti útvarů druhů vojsk a služeb a jejich možném podílu na plnění úkolů. V posledním ročníku studia to bylo rovněž získání základního přehledu v oblasti operačního umění.

Součástí této etapy studia byla také takzvaná historická cesta po stopách bojů 1. čs. armádního sboru v Polsku a na Slovensku. Průvodci nám byli přímí účastníci generál Kvapil a plukovník Kalina.

Studium na akademii uteklo jako voda a posledním úkolem bylo zpracování diplomové práce a absolvování státní závěrečné zkoušky. Témata diplomové práce byla vypsána katedrou taktiky a operačního umění a konkrétní téma jsme si zvolili na základě konzultace s vedoucím diplomové práce, který nám byl přidělen. Obsahem diplomové práce bylo ve většině případů vedení různých způsobů boje vševojskovým svazkem (divizí).

Zvolil jsem si téma „Útok tankové divize na samostatném směru bez použití jaderných zbraní“. Vedoucím mojí diplomové práce byl můj učitel plukovník Vasilko a konzultantem podplukovník Zedník z velitelství Západního vojenského okruhu. Téma to bylo velmi zajímavé a myslím, že se mi jeho zpracování jak po obsahové, tak i grafické stránce povedlo. Svědčilo o tom i to, že moje grafické dílo bylo umístěno v kabinetu taktiky a operačního umění. Byl jsem spokojený i s tím, že jsem si celou textovou část diplomové práce sám napsal, na rozdíl od některých kolegů.

Posledním aktem studia byla státní závěrečná zkouška, kterou jsem absolvoval na výtečnou, a zcela posledním a nejradostnějším aktem byla slavnostní promoce za přítomnosti mých (našich) nejbližších. Promoce se uskutečnila v brněnském státním divadle a byla opravdu slavnostní.

Na základě kádrového pohovoru jsem byl přidělen ke 4. tankové divizi v Havlíčkově Brodě s určením na funkci náčelníka štábu 13. tankového pluku v Čáslavi.

Služba u vojsk Západního vojenského okruhu

V této době velel 4. tankové divizi plukovník Ing. Jaroslav Matějka. Stejný velitel, ke kterému jsem nastupoval po absolvování vojenského učiliště.

Dokonce i čísla útvarů byla stejná, tehdy 4. tankový prapor, nyní 4. tanková divize. Při vstupním pohovoru u velitele divize jsem vyslovil přání vykonávat funkci zástupce velitele pluku pro bojovou přípravu a velitel mému přání vyhověl. Po krátkém čase jsem zjistil, že tato funkce byla u tohoto pluku z hlediska času a odpovědnosti náročnější než funkce náčelníka štábu. Náročnost spočívala zejména v tom, že pluk vytvářel v době mobilizace další tankový pluk a tomuto pluku jsem velel. Takže jsem vykonával ve skutečnosti dvě funkce.

V praxi to znamenalo organizovat a řídit veškerý výcvik kmenových příslušníků, několikrát v roce organizovat a řídit příjem záloh a jejich výcvik a dvakrát v roce zabezpečit příjem povolanců a řídit jejich základní výcvik.

V této jedné větě se nedají vystihnout všechny konkrétní úkoly, které vyplývaly z funkčních povinností a z dalších nařízení nadřazených stupňů. Kromě výcviku to byly ještě mobilizační práce velitele pluku, organizace mimoškolního vzdělávání, zlepšovateľského hnutí, branné přípravy a řady dalších činností.

Náročnost výkonu funkce také spočívala ve velké nevýhodě, kterou čáslavský pluk měl a o které jsem před nástupem do funkce nevěděl. Pluk neměl téměř žádnou výcvikovou základnu a na výcvik se dojíždělo do Jihlavy, Znojma a Jindřichova Hradce a do výcvikových prostorů Libava, Doupov a Boletice. Takže za „každou ránu z pistole“ bylo třeba vyjízdet mimo posádku. Pochopitelně, jihlavský, znojemský a jindřichohradecký pluk uvolnil svoji výcvikovou základnu, až měl své úkoly splněny. O posloupnosti výcviku nemohla být vůbec řeč, a tak se stávalo, že do výcvikových prostorů se nejezdilo potvrdit vycvičenost, ale dohánět co nebylo možné uskutečnit v posádce. Velitelskoštábní a plukovní cvičení s mateřským plukem, s „B“ plukem, střelby a řízení tanků s kmenovými příslušníky, se zálohami, velitelská a jiná shromáždění – výjezd střídal výjezd a po roce bylo jasné, že minimálně půl roku jsem byl mimo posádku a od rodiny.

Třetí velkou překážkou v organizaci a provádění kvalitního výcviku byla takzvaná pomoc národnímu hospodářství. Pluk každoročně vyčleňoval určitý počet vojáků a nákladních automobilů na brigády, zejména v zemědělství. Těžiště bylo v období žní a sklizně brambor, kdy jsme posílali výpomoc i na jižní Moravu. Když se od čáslavského rámcového pluku odvelelo 150 vojáků a 20 aut, nebylo s kým cvičit. Zbývaly tak síly a prostředky na zabezpečení dozorcí a strážní služby. A přesto nadřazené velitelské stupně trvaly na provádění výcviku podle programů bojové přípravy. Zdálo se mi, že nevědí, nebo spíše nechtěli vědět, jaká je konkrétní situace u pluku. Nezřídka se stávalo, že vojáci a technika po návratu z brigády odjížděli, po nezbytném ošetření techniky, na další vyvedení do některého VVP.

Za dobu působení u pluku jsem „přežil“ tři velitele. Nastupoval jsem těsně po odchodu Rudy Orta, avšak setkal jsem se s ním v pozdější době na ministerstvu, a dokonce jsem měl po něm přebírat funkci. Byla to opravdu nezapomenutelná postava a různé příhody, které se o něm v armádě vyprávěly, vůbec nelhalo.

Při mém nástupu velel Pepa Arendáš, po něm přišel Ivan Dudák a Honza Mach. S Arendášem i Dudákem byla velmi dobrá spolupráce.

V Čáslavi jsem poprvé poznal jiný přístup některých spolupracovníků, než na jaký jsem byl zvyklý. Zástupce velitele pro týlové zabezpečení a jeho odborní náčelníci velmi neradi opouštěli posádku a zabezpečení jednotek při vyvedení k výcviku do VVP řešili z kanceláře. Při vyvedení pluku na cvičení Družba v únoru 1975 nezabezpečil zástupce pro tyl vydání zimních bot a několika záložákům omrzly nohy. Jako obvykle seděl v kasárnách a se svým divizním kamarádem nadřízeným se snažil malér svalit na mě. Podobných případů bylo víc a možná to bylo také tím, že mladému majorovi chtěli ukázat, kdo je u pluku pánem. Zkrátka házeli mně klacky pod nohy, kde se dalo.

Ale i v Čáslavi byli podřízení a kolegové, se kterými byla dobrá spolupráce a bylo na ně spolehnutí – náčelník štábu Ruda Maďarec, technik Honza Šumbera, chemický náčelník Jarda Novák, tělocvikář pluku Aleš Doležal, správce budov Mirek Bíla.

V souvislosti s vojenskými výcvikovými prostory bych se chtěl zmínit o jednom generálovi, který byl opravdovým znalcem těchto prostorů, protože jako zástupce velitele 4. armády v nich strávil při různých akcích také hodně času. Nevynikal jen znalostí VVP, ale také svojí výškou, měřil více než dva metry.

V únoru 1976 absolvoval pluk doplněný zálohami plukovní taktické cvičení ve výcvikovém prostoru Boletice. Cvičení předcházely železniční přesuny vojsk a techniky do Boletic, výcvik záloh ve střelbě z tankových zbraní a v řízení tanků. Veškeré tyto úkoly jsem řídil, takže jsem strávil ve VVP týden před zahájením vlastního cvičení. Přestože celý pluk, až na malou strážní jednotku, byl ve výcvikovém prostoru, velitel pluku, náčelník štábu, zástupce pro tyl a technické věci byli v posádce. Po týdenním výcviku bylo cvičení zahájeno a vcelku úspěšně probíhalo podle plánu. Řídil jsem reálnou činnost vojsk s technikou. Velitel pluku se štábem byl na velitelském stanovišti na Dolanech. V průběhu noci druhého dne se prvosledové prapory „probojovaly“ do prostoru Ondřejova a zde měla reálná činnost končit. V té době jsem byl na pozorovatelně velitele pluku sám. Před rozvinutou sestavou tanků svítila zasněžená pláň Ondřejova, „poskvrněná“ jen stopami zvěře. Všichni, kdo znají Ondřejov, ví velmi dobře, že jeho rovná pláň je ve skutečnosti rozsáhlá a neprůchodná bažina. Čekal jsem na příjezd velitele pluku, který vydá rozkaz jednotkám ke stažení na Polečnici, když se ozval velitel druhosledového praporu a hlásil, že jeho prostorem projela ve směru na Ondřejov bílá Volha. Za krátkou dobu přijel na pozorovatelnu velitel armády generál Petržíla. Podal jsem hlášení o situaci pluku a pozval velitele do štábu. Prohlédl si mapy vyslovil pochvalu za jejich obsah i velmi dobrou štábní kulturu zpracování. Nabídl jsem veliteli kávu a něco pro zahřátí. Zeptal se na náladu v jednotkách, a když uslyšel, že záložáci plní úkoly dobře, chtěl vidět situaci prvního sledu z pozorovatelný. Vyšli jsme do terénu na pozorovatelnu, velitel se seznámil se situací, podal mně ruku a odjel.

Vzápětí přijel na pozorovatelnu velitel pluku a těsně za ním zástupce velitele armády generál Lafek. Generál si nechal rovněž doložit situaci a vydal rozkaz veliteli pluku pokračovat v útoku. V prvním okamžiku jsem si myslel, že si dělá legraci, ale když velitel pluku vydal rozkaz „*Tanky vpřed!*“, tak veškerá legrace skončila. Některé tanky zapadly okamžitě, jiné se posunuly 100 metrů a poslední zapadly po 250 metrech. Některé zapadly do půli pojezdových kol, jiné po blatníky, ale zapadly všechny. Záložáci, když zjistili, že se nemohou pohnout z místa, vyskakovali z tanků a některé osádky začaly rozdělovat ohně, aby se v tom raním mrazu zahřály. Bojová morálka byla tatam. Generál při pohledu na tu hrůzu bez rozloučení odjel.

Nastaly perné chvíle. Bláto začalo k tankům přimrzat a lano vyprošťovacího tanku se trhalo. Kolem poledne se radiostanicí ozval generál Lafek a nechal si doložit situaci. Když zjistil, že do večera všechny tanky nevyprostíme, poslal nám na Ondřejov dva vyprošťovací tanky od pluků, které byly rovněž vyvedeny ve VVP.

Do rána příštího dne musel být prostor „čistý“, protože na jablonecké střelnici měl střílet plnou ráží další pluk, který byl rovněž ve VVP. Abych to zbytečně neprotahoval, vyprošťovali jsme ještě celou noc a poslední tanky sjížděly z Ondřejova ráno a na Jablonci už stály tanky připravené ke střelbě. Takže jsme je v plnění úkolu nezbrzdili.

Tato epizoda však úplně neskončila. Ve 4. armádě se mluvilo o tom, že Lafek nechal zapadnout na Ondřejově 13. tankový pluk. Generál se to pochopitelně doslechl a pod záminkou kontroly přípravy dalšího běhu záloh přijel asi za tři měsíce po této epizodě k pluku. Velitel pluku byl mimo posádku. Podal jsem hlášení, pozval generála do své kanceláře a nabídl kávu. Neodmítl a tvářil se tak, že jsem žádnou úhrozu nečekal. Doložil jsem stav přípravy záloh, generál řekl několik poznámek k výcviku a zdálo se, že jeho návštěva končí. Bylo to však jen moje zdání. Zatvářil se velmi vážně a pravil: „*Tak podívej se, chlapče. Jestli ještě jednou uslyším, že Lafek nechal zapadnout na Ondřejově 13. pluk, nechám tě pozvat před vojenskou radu. Zapiš to jako splnění výcviku osádek ve vyprošťování.*“

I přes tuto epizodu jsem měl tohoto generála rád a setkání s ním byla nejen poučná, ale i veselá. Když si na něj s kamarády vzpomeneme a někdo umí dokonce napodobit jeho hlasový projev, je o legraci postaráno.

V souvislosti s vojenskými výcvikovými prostory chci uvést ještě jednu záležitost, která je v současné době aktuální, a na jejímž základě dokonce vznikají i politické strany. Jde o ochranu životního prostředí. Vzpomínám, jak v roce 1968, v rámci obecných útoků na armády, byla armáda osočována, že při výcviku ničí ve VVP přírodu. Takto byla armáda prezentována dokonce i ve vojenských televizních pořadech. V pořadu, který se tehdy nazýval Azimut, jeden redaktor-absolvent vojenské katedry vysoké školy prohlašoval, že vojenské výcvikové prostory jsou vředy na těle naší republiky. Vzpomněl jsem si na tuto zlovolnou kampaň po roce 1989, kdy byly podobné snahy a tlaky a

kdy do VVP byly na základě toho puštění i zahraniční odborníci, kteří ke svému úžasu museli konstatovat, že v těchto prostorech je příroda v zachovalém stavu a vyskytuje se v nich flora a fauna, která v civilních prostorech už zmizela. Bylo to vcelku pochopitelné. Armáda cvičila neustále na stejných směrech a okolní příroda byla netknutá i proto, že tam civilisté nemohli. Vzpomněl jsem si také na to, že armáda vybudovala na své náklady přechody přes Blanici, aby nebyly znečištěny vody, ve kterých ještě žije perlorodka.

V té době jsem v těchto krásných prostorech neměl čas ani pomyšlení na svého koníčka myslivost, přestože možnosti byly velké. Vnímal jsem ale tu panenskou přírodu a to množství zvěře. Noční střelby jsme museli několikrát přerušit, protože přes cílovou plochu přecházel rudl jelení zvěře. Když přešel odpolední deštík a zasvítilo ještě podvečerní sluníčko, jablonecké louky byly plné srnčí zvěře a zdálo se, že duha vychází přímo z luk. Později jsem se však přece jen dostal i k tomu, že jsem v hornoplánském polesí, které patřilo podnikovému ředitelství vojenských lesů a statků Horní Planá, ulovil několik srnců, jelena, muflona a několik kusů černé zvěře. V této souvislosti rád vzpomínám na sekretáře podnikového ředitele Vaška Doležala, hornoplánského správce Jirku Píchu, arnoštovského správce Pepu Zíku, inženýra Flička z podnikového ředitelství a rád se do těchto končin vracím.

V roce 1976 mě seznámil velitel divize se záměrem o mém ustanovení do funkce velitele pluku. Později jsem se dozvěděl, že velitel na popud svého zástupce pro politické věci plukovníka Vaška návrh stáhl a důvodem byli moji příbuzní v NSR, kteří už sice nežili, ale jak se ukázalo, byl to pádný důvod. Takže jeden politruk rozhodl o tom, že mé studium vysoké školy nebylo k ničemu a posun ve funkcích u vojsk nemohu očekávat.

Co považuji za svůj velký osobní úspěch služby u vojsk, je skutečnost, že při žádné činnosti, kterou jsem organizoval a řídil, nedošlo k usmrcení nebo vážnému zranění vojáka nebo civilní osoby.

Když jsem o rok později dostal nabídku sloužit na Správě vojenského školství MNO, tak jsem vůbec neváhal a v roce 1978 jsem byl na vyžádání prvního zástupce ministra národní obrany přemístěn od Západního vojenského okruhu na ministerstvo.

Ministerstvo národní obrany

V říjnu 1978 jsem nastoupil na Správu vojenského školství a po velmi krátké době jsem zjistil, že to je úplně něco jiného, než to, co jsem prodělával u pluku. Jiný režim práce, velmi dobrý kolektiv, vstřícní spolupracovníci, velmi dobří nadřízení.

Kdo znal náčelníky oddělení plukovníky Šturmu, Borka a Plase, mně dá jistě za pravdu a o náčelníkovi správy generálu Mikulcovi se dá pouze konstatovat, že to byl generál s velkým G. I pozdější náčelníci správy, generál Lichvár a plukovník

Řezáč byli nároční a spravedliví nadřízení. Rád vzpomínám i na dlouholetého zástupce náčelníka správy plukovníka Nováka.

Přestože jsem tři roky dojížděl z Čáslavi do Prahy, byl jsem denně s rodinou a práce ve vojenském školství mně bavila a uspokojovala. Po čase jsem navázal osobní kontakty s příslušnými pracovníky ostatních správ ministerstva a mohu říct, že výsledky mé práce byly nadřízenými hodnoceny kladně. Projevovalo se to nejen na mém finančním hodnocení, ale i na služebním postupu. V roce 1982 jsem byl ustanoven do funkce náčelníka skupiny. V roce 1989 jsem byl na vyžádání náměstka ministra obrany ustanoven do funkce velitele 2. oblastní vojenské stavební základny Hlavní stavební a ubytovací správy MNO. Byla to generálská funkce, ale měla však ze známých důvodů krátkou životnost a po návratu na Správu vojenského školství jsem byl v roce 1991 ustanoven na funkci náčelníka organizačního oddělení správy. Při plnění této funkce jsem byl ve velmi častém styku nejen s pracovníky ostatních součástí ministerstva a generálního štábu, ale i se všemi vojenskými školami.

Oblast vojenského školství byla ve funkční náplni prvního zástupce ministra národní obrany a správa vojenského školství byla jeho orgánem pro realizaci všech opatření a rozhodnutí týkající se této oblasti. V jeho přímé podřízenosti byla Vojenská akademie Antonína Zápotockého v Brně, Vojenská vysoká škola pozemního vojska ve Vyškově, Vojenská vysoká technická škola v Liptovském Mikuláši a vojenský odbor ministerstva školství. Ostatní vojenské vysoké školy (Vojenská politická akademie, Vojenská vysoká letecká škola Vojenský lékařský a doškolovací ústav) byly podřízeny příslušným zástupcům ministra. vojenská gymnázia a vojenské střední školy byly podřízeny veliteli Východního vojenského okruhu, kromě Vojenské hudební školy, která byla podřízena náčelníkovi generálního štábu.

Při plnění svých funkčních povinností jsem přicházel velmi často do osobního styku s vedoucími funkcionáři ministerstva, generálního štábu a vojenských škol. S většinou z nich byla velmi dobrá spolupráce a vážím si toho, že u některých to neskončilo u služebního styku, ale přešel do roviny přátelství. Mnozí z nich byli lidé, od kterých bylo možné se kdykoliv něco užitečného přiučit. Velmi rád vzpomínám na náčelníka Vojenské akademie Brno generála Čepického, náčelníky Vojenské vysoké školy pozemního vojska ve Vyškově generála Roučku, plukovníky Kollerta, Michálka, náčelníka Vojenské vysoké technické školy v Liptovském Mikuláši generála Janečka, náčelníka Vojenského lékařského a doškolovacího ústavu plukovníka Fуска, náčelníka Vojenské hudební školy v Roudnici nad Labem plukovníka Svitáka, náměstka ministra generála Čábelu a mnoho dalších. Nebyli to jen vojenští odborníci, ale také lidé s velkou erudicí a přehledem. Například generál Janeček, plukovník Fusek, plukovník Kollert, plukovník Obermann získali ve svém oboru vědeckopedagogickou hodnost profesora.

Služba na správě vojenského školství mi také umožnila absolvovat takzvané rehabilitace. Na první rehabilitaci jsem jel do Vojenské zotavovny Olšina a

zalíbilo se mně tam tak, že už jsem nikam jinam nejezdil. Bylo to jednak kvůli krásné šumavské přírodě, ale hlavně za lidmi, které jsem tam potkal. Například vzpomínky na příhody s tehdejším náčelníkem VZ Olšina Tondou Herberem jsou nesmrtelné. Tonda je podobná legenda jako velitel pluku Ruda Ort v Čáslavi.

Na rehabilitacích jsem se setkával s lidmi od vojsk, z ministerstva národní obrany i z vojenských škol. Teď byl ten správný čas realizovat svého největšího koníčka myslivost. Na podnikovém ředitelství v osobě ředitele plukovníka Veselého a na hornoplanské správě u správce Jirky Píchy jsem našel pozitivní odezvu a každoročně jsem dostal povolení pokusit se ulovit jednoho srnce. Takže většina mých rehabilitací byla převážně časově orientovaná na zahájení lovu srnců a v té době je na Šumavě překrásně. O krásách Šumavy už toho zaznělo mnoho a z mnohem povolanějších úst. Nyní jsem měl možnost tuto skutečnost vychutnávat nezátížen zodpovědností za vojska a techniku a plně se věnovat jen tomu, co mně přinášelo duševní potěšení. Probouzející se den na šumavských loukách a v lesích nebo zapadající slunce za Knížecím stolcem je balzám na psychiku, který se nedá ničím nahradit. A následná setkání s některými lidmi, kteří od narození v tomto překrásném koutu naší vlasti žijí, mně dávalo vzpruhu pro život ve velkoměstském ruchu pro celý rok a zase jsem se měl na co těšit. Například setkání s Čestmírem Hrbkem, který sice není rodilý Šumavan, ale žije už nějaký pátek na Jeleních vrších, je exkurzí do historie Švarcenberského kanálu, ale také návod, jak si zachovat duševní a fyzickou svěžest.

Šumava je zkratka Šumava, nedám na ni dopustit a vždycky se tam budu rád vracet.

Správa vojenského školství měla ve své působnosti rovněž otázky zahraniční technické pomoci, která zahrnovala nejen zajišťování studia cizích státních příslušníků na našich vojenských školách, ale i vysílání našich odborníků na vojenské školy v zahraničí. Byl jsem ustanoven do funkce náčelníka skupiny zahraniční technické pomoci a uvedené záležitosti se staly mojí funkční náplní. V rámci zajišťování těchto úkolů a kontroly jejich plnění jsem také absolvoval služební cesty do těch zemí, do kterých byli odborníci vysíláni, a v té době to byla Lybie a Irák. Studium vojenských zahraničních studentů zajišťovala v té době zejména zahraniční fakulta Vojenské akademie v Brně. Zkušenosti z této práce jsem využil v pozdější době.

Co dodat

V armádě jsem působil celkem 49 let, z toho 43 let v uniformě a na závěr 6 let jako občanský zaměstnanec vojenské správy. Do armády jsem šel před půlstoletím, protože se mi toto povolání líbilo. Byla dána možnost postupu v hodnostech a ve funkcích a možnost dalšího vzdělávání. Ve velké míře záleželo zejména na schopnostech a pracovních výsledcích každého jednotlivce.

I tehdy však existovaly případy postupu na základě „tlačanky“. Většinou však ten, kdo byl tlačěn a neměl příslušné schopnosti na danou funkci, daleko nedošel. Jistě, služba v armádě nebyla pro každého. Mohl ji vykonávat jenom ten, který se dokázal podřídit rozhodování někoho jiného. Jenže ve kterém civilním zaměstnání se člověk nemusí podřizovat někomu dalšímu. Znovu musím říct, že jsem měl v ČSLA a na počátku AČR štěstí na nadřízené a k postupu ve funkcích a hodnostech jsem nepotřeboval tlačenku. Jsem hrdý na to, že jsem ve své rodné moravské vísce voják s nejvyšší hodností.

5. Příběh o zbraních a lidech pplk. v.v. Ing. Jiří Rajdl

Úřadování

Na ministerstvu národní obrany mě dovedli do místnosti sekretářky plukovníka Golyševa. Už přes hodinu jsem tam seděl, ona mlčela a jen se přehrabovala v papírech, zatímco dovnitř pronikalo podzimní sluníčko. Byl jsem čtyřicetiletý nadporučík dbalý vojenských řádů a proto jsem se vždycky postavil do pozoru, když co chvíli k plukovníkovi přicházely vyšší šarže. Osmělil jsem se zeptat, co mám dělat a jestli na mne soudruh plukovník nezapomněl. „*Hlavně sed'te a neposkakujte tady. Copak nevidíte, jak jsou z vás všichni vyplašení? Tady to není zvykem. Až náčelníci oddělení přestanou chodit k referátu, tak vás soudruh plukovník zavolá.*“ Tyhle podrobnosti mně nevymizí z paměti, protože pro mne to byl důležitý den v roce 1956, kdy jsem nastupoval poprvé v životě do práce.

Na ministerstvu jsem se ocitnul shodou okolností. Funkcionářům MNO se tehdy líbil můj diplomový projekt, který mi přinesl můj první vynález a od kádrováků umístěnku na centrální pracoviště, které řídilo výzkum a vývoj zbraní. Když jsem se plukovníkovi předpisově představil, ten ani nezvedl oči od spisů a zatelefonoval, ať si pro mne přijdou. Došel pro mne sympaticky působící podplukovník Poštulka, můj první šéf oddělení. Už během cesty dlouhou chodbou mi oznámil: „*Budeš dělat PL kanóny.*“ To mě potěšilo dvojnásobně. Protože mně tykal, a taky proto, že jsem jako diplomový projekt na Vojenské akademii Antonína Zápotockého malorážový automatický kanon kreslil. Nepředpisově, protože mi už došlo, že to tady není zvykem, jsem se seznámil s náčelníkem skupiny Svát'ou Houserkem, přátelsky se tvářícím blond'ákem v poněkud uválené kapitánské uniformě. Ten mě zavedl ke zbývajícím referentům ve skupině, což byl nadporučík Jirka Šulc, který měl na starosti vyvíjené samopaly, a kapitán Loskot, který se zabýval vývojem kulometů. Jirka Šulc mě pak představoval v okolních kancelářích a já jsem pozvolna přicházel o iluzi, že na MNO přijdu mezi úctyhodné vědátory, kteří u rýsovacích prken a u moderních přístrojů budou hloubat nad výpočty zbraňových mechanismů. Tady se jen úřadovalo, věda a technika se nám nabízela v civilních vývojových ústavech.

Bylo mým velkým štěstím, že jsem dostal zařazení do oboru, jehož úroveň v té době představovala bezesporu světovou špičku. Automatické zbraně z Československé republiky byly už před 2. světovou válkou po zásluze v oblibě nejen v Evropě, ale i na Středním východě. Vyrostly už tři generace znamenitých konstruktérů pušek, samopalů, kulometů a malorážových kanonů. Když mi oznámili, co budu dělat, začal jsem si s obavami uvědomovat, že tak zkušeným odborníkům, z nichž nám někteří přednášeli na vysoké škole, mám zadávat úkoly, posuzovat splnění našich požadavků a prosazovat v armádě

výsledky jejich úsilí. Nejvíc mě překvapilo, že každý z referentů měl vyhrazenou svou specializaci, vlastní oblast výzbroje i typy jednotlivých zbraní, jejichž vývoj a budoucí koncepci samostatně řídil a ovlivňoval. Časem jsem taky poznal, že to nejsou osobní ambice a touha po funkcích, které vývojáře nutily do intenzivní práce, ale že kromě nezbytného fandovství jde o socialistické vlastenectví, o kterém jsem dosud slyšel jen v hodinách marxismu-leninismu. Všude kolem nás zuřila studená válka a všichni jsme byli přesvědčeni, že naše práce má bezprostřední vliv na život v míru, zatímco naši nepřátelé v čele se Spojenými státy jsou hrozbou pro lidstvo. I když jsme spoustu věcí tehdy viděli černobíle, dodnes jsem z tehdejšího názoru na expanzivní úlohu Spojených států nemusel nic slevit. Odborný a politický profil vývojářů byl v upřímně prožívaném souladu.

Leckterá činnost na ministerstvu byla pro mne nepříjemná a dá se říci protivná. Po svém nástupu jsem na stůl dostal prošíty sešity k evidenci spisů a kromě štůsku dosud nevyřízených papírů také nevyplněné „košilky“. Když se vyskytl nějaký problém, bylo nutno orazítkovat košilku „tajné“ nebo „přísně tajné“, nadepsat název věci a vlastnoručně perem vylíčit, o co jde. Zpracovaná košilka pak putovala po správách a odděleních k připomínkám. Nakonec se měla záležitost nějak uzavřít. To bylo mnohdy obtížné, protože hlavní inženýr správy, podplukovník Vojtěch, obvykle spis označil fialovým nebo zeleným perem značkou „Ref“. Pracovitý a trochu přehnaně svědomitý Vojtěch se při požadovaném referátu nikdy nespokojil s ledabylým nebo nějak vymyšleným vyřízením a často spis vracel. Náčelník správy, plukovník Bezouška, pak s oblibou hřímal, že spisy „silážujeme“ a „ochrchláváme“. Byla to většinou pravda, protože se čekalo, až se spis „sám vyřídí“, což znamenalo, že časem přestane být aktuální. Bylo nařízeno kromě košilek psát všechno do prošítych, po stránkách očíslovaných sešitů včetně konceptů a osobních poznámek. V praxi však se nahromadily v trezorech kupy neoznačených výkresů, příloh a zpráv, a tak šlo o to, jak se toho všeho zbavit. Jirka Šulc objevil v suterénu generálního štábu kotelnu a zařídil, že jsme tyhle zbytečné papíry naložili do výtahu a házeli do kotle. Až do doby, kdy poněkud impulzivní plukovník Vrchlabský se pohledem z okna zhrozil, že se částečně ohořelé dokumenty snášejí na chodník v ulici u kina Kyjev. Pohotově skočil k trezoru, popadl pistoli, vyklonil se z okna a křičel na chodce: „*Kdo ten papír sebere, toho zastřelím!*“ Mezitím jsme papíry sbírali a k obětem na životě bohudík nedošlo.

Když jsem na MNO nastoupil, úřadovali jsme v bočním křídle budovy generálního štábu. Byly tam soustředěny technické složky jednotlivých druhů vojsk. Všechna příslušná oddělení tehdy zastřešovala technická správa, která u vývojářů byla ve značné neoblíbě, protože se nekompetentně do všeho vměšovala. Tak jsme byli rádi, když bylo rozhodnuto, že technická oddělení patří pod náčelníky správ jednotlivých druhů vojsk. Tudíž my, kteří jsme náleželi k dělostřelectvu, jsme se přestěhovali do hlavní budovy „A“ ministerstva národní obrany.

V té době přestal být ministrem národní obrany Alexej Čepička. Přes všechny výhrady k jeho autoritativnímu působení ve státě a ve straně si myslím, že pro ČSLA v období vážného válečného ohrožení hodně udělal. Pár dní po jeho odchodu z armády zvedl v naší místnosti Jirka Šulc telefon. Ozvalo se: „Čepička.“ Jirka na domnělý vtip zareagoval: „*Jak se máš, Čepičko?*“ Ten na to: „*Nechte si těch urážek, tady je Alexej Čepička.*“ Jirka se nedal a ohlásil se: „*Tady je Napoleon Bonaparte.*“, ale vzápětí praštil sluchátkem: „*Kluci, on je to opravdu Čepička a nadával, že jsme mu špatně spočítali výplatu.*“

Vznikla tedy samostatná část Správy dělostřelectva, jakožto Správa dělostřeleckého vyzbrojování SDV 1 pro vývoj, SDV 2 pro výrobu a SDV 3 pro exploataci. Nejdůležitější rozhodování však příslušelo náčelníkovi dělostřelectva, kterým tehdy ještě po krátkou dobu byl generálplukovník Malec, funkcionář s ohromnou autoritou, ale už podloměným zdravím. Asi dvakrát jsem u něho byl referovat a třásla se mi kolena. Důležité dokumenty podepsané náčelníkem dělostřelectva pak ještě parafoval sovětský poradce, laskavě a kamarádsky vystupující generál Lichačev. Po krátké době se však znenadání přestali na MNO sovětští poradci u správ druhů vojsk vyskytovat.

Stěhování z jedné kanceláře do jiné a někdy i do jiných budov byla až příliš častá. Vinou reorganizací se měnily názvy pracovišť i osoby ve vyšších funkcích, ale práce řadových vývojářů i jejich kolektivů byla v podstatě pořád stejná. Důvodem pro reorganizaci bylo obvykle snižování stavu tabulkových míst na MNO, takže pak vznikaly dislokované přívesky, které jakoby k MNO nepatřily.

Reorganizace měla jednou i tragický následek. Na naší správě byla také skupina vnější balistiky, kde na dlouhých stolech na ještě delší plachty balicího papíru kreslili důstojníci pomocí roztodivných křivítek a šablon balistické dráhy střel podle údajů získaných na hlučných mechanických primitivních počítačích strojích. Při úvahách o snížení či zrušení početního stavu byla tato skupina vždy „na ráně“. Když se rozkřiklo, že zrušení místa má postihnout plukovníka, který byl náčelníkem této skupiny, ten vzal pistoli a na chodbě se zastřelil. Nejsmutnější bylo, že fáma o zrušení jeho funkce nebyla pravdivá. Časem balisticy odešli do důchodu nebo do civilu a posledním specialistou zůstal jen plukovník Hozman, který si sám i svému okolí připadal zbytečný. V den, kdy skončil svou vojenskou službu, se s ním nikdo nerozloučil, protože ani nebylo moc jasné, kam vlastně patří. V kanceláři zanechal na svém stole černě nabarvenou dřevěnou rakvičku se svým jménem. To byl konec klasických balistiků v Československu a začala éra počítačová. V dislokovaném ústavu ve Slavičíně se později vyklidila největší místnost, opatřila tehdy nejdokonalejší klimatizací a řadami až do stropu sahajícími skříněmi naplněnými světélkujícími matně blikajícími elektronkami. Byl to první z počítačů vyrobených národním podnikem Aritma, který nahradil křivítka přestárlych balistiků. Škoda, jejich poctivým výpočtům a grafům bych věřil nyní více než superpočítačově

vyspekulovaným americkým údajům o balistických drahách raket, které mají létat z Íránu, z Koreje nebo odkud se to zrovna hodí.

Rivalita mezi správami ministerstva a generálního štábu, které se staraly o výcvik vojsk, jejich organizaci a operačně-taktické problémy, a na druhé straně mezi technickými složkami samozřejmě existovala. Poněkud napjaté vztahy byly celkově i mezi ministerstvem a generálním štábem. Projevovalo se to hlavně ve stanoviscích k různým opatřením a návrhům, takže najít společné řešení bylo někdy obtížné. Jedním z hlavních úkolů nás vývojářů bylo sestavit a ke schválení předložit TTP, tj. takticko-technické požadavky na nové zbraně. Před mým příchodem na ministerstvo měla formulace vojenských požadavků na vývoj zbraní volnější formu, ale později se TTP staly základním a závazným dokumentem nejen pro nás, ale zejména pro řešitele v civilním sektoru. TTP schvaloval příslušný náčelník správy, u těch nejdůležitějších kolegium ministra, ale ještě předtím bylo zapotřebí sladit stanoviska příslušných druhů vojsk a generálního štábu. I když by tomu mělo být naopak, požadavek na nový typ zbraně vzešel obvykle od nás vývojářů a civilních konstruktérů, zatímco vojskové správy včetně generálního štábu TTP oponovaly až dodatečně a vznášely připomínky. Výsledkem pak byl kvalifikovaně a pracně zpracovaný dokument omezující neuváženě prosazované nápady a plýtvání finančními prostředky. Naštěstí obvykle s pokrytím vývoje financemi nebyl větší problém, protože vláda v atmosféře studené války pokládala zabezpečení moderní a kvalitní výzbroje za svou prioritu. TTP byly obvykle přísně tajné a předmět vývoje měl krycí název. Ten se pro vyvíjené automatické zbraně vymýšlel dodatečně až po mém příchodu, vývojové úkoly měly předtím jen své číselné označení. Plánovací karty evidovala plánovačka oddělení, velice skromná a pracovitá soudružka Blanka Stavělová. Jednou nás vyzvala, abychom vymysleli krycí názvy. Jirka Šulc přišel pro svůj samopal, později zavedený jako vzor 58, s názvem *koště*, „protože tahle zbraň před sebou všechno zamete“. Ota Loskot prohlásil, že to „musí být v boji *rachot*, a tak také nazval pozdější kulomet vzor 59. Já jsem, díky svému přátelství s konstruktérem vznikajícího malého samopalu, vymyslel výstižný název *škorpión*, později vzor 61. Na 30 mm dvojkanon se název nevymýšlel, protože ten už byl zaveden do výzbroje armády pod označením 30 mm PldvK vz. 53.

Tvořit TTP se nedalo jen papírovou cestou. Důležitější byl osobní kontakt s referenty, kteří zodpovídali za výcvik u vojsk a měli představu o bojovém uplatnění zbraně, často i na základě svých válečných zkušeností. Neocenitelnou spoluprací při vývoji pěchotních automatických a bezzákluzových zbraní poskytl plukovník Král ze Správy bojové přípravy, účastník partyzánské války v Jugoslávii pod vedením maršála Tita. Byl to voják „každým coulem“, kterých na ministerstvu nebylo nazbyt, a kromě toho byl schopen zasvěceně přemýšlet o každém detailu. Měl bojovnou, dobrodružnou povahu. Například se o něm vyprávělo, jak se po válce vsadil, že vyjede na koni po točitých schodech klatovského kostela. To se mu podařilo, ale kůň neuměl zpátky couvat, a tak ho

četa vojáků pozpátku musela snést dolů. Když už po schválení TTP probíhal vývoj zbraně, dobré i horší poznatky se opět konzultovaly s odborníky u vojskových správ. Měl jsem štěstí, že ve svém základním oboru protiletadlových automatických kanonů mi byla partnerem Správa vojskové protivzdušné obrany, kde byl postupně náčelníkem generál Raichl a generál Seneši. S nimi i s jejich příslušnými referenty byla velice dobrá součinnost. Vzniklé problémy jsme rozebírali s majorem Jirkou Veselým a s kapitánem Milanem Tunkou, s nimiž jsem navázal blízké přátelství. Já byl technik a oni byli, jak se říkalo, „bojaři“. Podle jednoho sovětského filmu, kde skotačili příslušníci ruské vyšší šlechty – „bojaři“, jsme se jimi inspirovali a když jsme se potkali na chodbě, tak jsme oba poskočili, jednu ruku za hlavou a druhou nad hlavou s bojovým pokřikem „éj, bojaři!“

Na svačinu jsme chodili do prodejny v přízemí. Pravidelně tam na párek chodil generál Prchlík, náčelník Hlavní politické správy a jediný náš v té době žijící hrdina SSSR, generál Tesařík, vrchní šéf kontroly s černou páskou na jednom oku. Ten byl populární, i když ne tak jako jeho synové, zpěváci skupiny Yo Yo Band, v nedávné době. Vedly se tam otevřené rozhovory bez ohledu na hodnosti a funkce na témata o životě i o nešvarech, které se v té době v armádě vyskytovaly. Odvážný generál Tesařík, tehdy nedoceněný a v současné době úmyslně armádou a státem zapomenutý, zanedlouho odešel dělat dispečera na autobusovém nádraží Florenc.

K mým povinnostem také patřilo hodnocení zlepšovacích návrhů, které přišly většinou přímo k ministrovi, protože zlepšovatelé si mysleli, že jejich zlepšovák změni svět. Tak jsem například dostal k vyřízení zlepšovací návrh, jehož znění si skoro doslovně pamatuji. Nazýval se „bleskomet“. Už úvod mě zaujal: *„Předpokládám, že v budoucí válce budou nepřátelské tanky vysoké asi jako dvoupatrový dům a budou mít pancíře tlusté nejméně jeden metr. Takové tanky žádná zbraň na světě nezničí kromě mého „bleskometu“.* Autor pak pokračoval: *„Mějme dvě koule. Pustíme do nich ze silných baterií elektriku tak, aby přeskočila jiskra. Najednou jednou koulí ucukneme, jiskra poletí na tank a vše živé v něm zabije.“* Zlepšovatel nakonec dodal: *„Podrobnosti jsou již vaším úkolem.“* Nenapsal jsem, že to je celé pitomost, ale spolu se zamítnutím jsem se pokusil osvětlit některé fyzikální principy. Obratem jsem dostal od zlepšovatele sdělení, že s nepřijetím ZN předem počítal, a dodal: *„Proti mému bleskometu budete muset stejně bojovat!“* A takových zlepšováků pro zasmání byla dlouhá řada. Jejich vyřizování zabralo hodně času, ale nepamatuji, že by se některý z nich realizoval.

Třicítka

Výborně jsem si rozuměl s Jiřím Šulcem, s nímž jsem měl společnou kancelář. Zaslavil mě do tajů ministerské byrokracie a sháněl pro mne odborné časopisy, které však byly výhradně o letadlech a vojenských vozidlech. Během celého

mého pobytu na MNO jsem měl nevalné zkušenosti s vojenskou zpravodajskou službou. Občas mi sice přicházely na stůl k informaci materiály získané v zahraničí, ty však vždy představovaly veřejně dostupné prospekty z výstav vojenské techniky a všeobecné informace ze zakoupených časopisů. Nikdy jsem nedostal podklady z kuchyně zbraňových konstruktérů či údaje o zkouškách nějakých novinek z našeho oboru. O něco lepší to bylo s poznatky, které jsem už během studijních let pracně doložil z patentových spisů vypůjčovaných z knihovny Úřadu pro vynálezy, která byla vedle pasáže Alfa na Václavském náměstí. Tam jsem objevoval některé konstrukční prvky, z kterých se dalo odvodit, čím se asi aktuálně zabývají naši konkurenti z firem Oerlikon, Bofors, Hispano Suisa a jiných zahraničních výrobců.

Jirka Šulc mě taky doprovázel poprvé do výzkumného ústavu v Brně na Gottwaldově ulici 76 (nyní Cejl), který se stal mým paralelním pracovištěm. Byl to ústav utajený, patřící pod ministerstvo těžkého průmyslu, později ministerstvo všeobecného strojírenství. V okolních domech museli něco tušit, protože v zemi byl vybudován tunel, v němž probíhala střelba i ze zbraní větší ráže. Do ústavu jsme chodili kvůli utajení v civilním oděvu, i když jsme v pozdějších letech toto pravidlo často porušovali. Pak jsem se seznámil s konstruktéry, z nichž většina vešla do historie našeho zbrojního průmyslu. K mému velkému údivu pracovali včetně vedoucích konstrukce a kreslic jen ve třech nevelkých místnostech za kreslicími prkny. Vývojová dílna byla ve vedlejší budově, kde byly také dva speciální přístroje: zeitlupa z válečných časů pro zpomalené filmování pohybu zbraňových součástí a pohyblivý válec, kterému říkali „astrál“, pro zakreslení dráhy hlavně nebo závěrového ústrojí během výstřelu. V dílně nebylo více než pět kouzelníků, kteří však uměli vyrobit možné i nemožné „na koleně“. Při své první návštěvě jsem obdivoval Jirku Šulce, s jakým zápalem a perfektními znalostmi sekunduje geniálnímu a přitom neobyčejně skromnému tvůrci slavného samopalu Jiřímu Čermákovi při diskuzi o jakémsi konstrukčním problému. Říkal jsem si: „*Takhle dobrý nikdy nebudeš.*“ To jsem netušil, že za další čtyři roky si budeme chodit na posádkovou záchytku pro Jirku nejmíň jednou týdně a že po nuceném odchodu se z odborníka na zbraně stane pokladač linolea a pomocná síla při vykládání balíků na nádraží. Bylo mi do breku, když vyprávěl jeden z nás, jak viděl ležet Jirku na chodníku a esenbák nad ním se směje a říká: „*Představte si, že tenhle notorik o sobě říká, že je major!*“

Malorážové zbraně nebyly tehdy v mé pracovní působnosti, avšak rád jsem poslouchal zajímavosti, které jinak nepronikly ven a které byly v té době aktuální. Hodně se mluvilo o soutěži uskutečněné v SSSR mezi prototypem našeho samopalu *koště* s vyvíjeným sovětským samopalem Kalašnikov. Snad mělo jít i o to, který z nich bude zaveden do výzbroje Varšavské smlouvy. Naše zbraň podle nejpřísnější sovětské metodiky měla ve většině parametrů a posuzovaných vlastností lepší výsledky kromě funkce za velmi ztížených podmínek (bláto, prach, voda apod.) To bylo kritérium velice důležité, a tak vyhrál Kalašnikov, i když si myslím, že důležitým hlediskem tu byl i vojensko-

politický zájem SSSR. Dodnes jsem nepochopil, která strana nesla zodpovědnost za vážný zádrhel, který vznikl při unifikaci náboje. Náš náboj vz. 52 byl o něco málo výkonnější než sovětský náboj vz. 43, ale jen asi o 4 mm delší a tvar nábojnice byl odlišný. Buď tehdy odpovědní funkcionáři nekompetentně mysleli, že pro unifikaci je postačující stejná ráže 7,62 mm, nebo sovětská strana urputně utajovala existenci svého náboje, případně svou úlohu mohl sehrát i patriotismus české strany. V každém případě toto nedorozumění vedlo k tomu, že se vyrobil větší počet neunifikovaných československých kulometů a samonabíjecích pušek vz. 52. Naštěstí se podařilo tyto zbraně díky jejich vynikajícím vlastnostem prodat do zemí, které unifikace v rámci Varšavské smlouvy nezajímala. Jednou z nich bylo Finsko, a tak 7,62 mm kulomet vz. 52 tam odjel předvádět a nabízet tehdy už plukovník Poštulka. Byla to jeho první cesta za železnou oponu, a tak byl samozřejmě zvědavý a na nepoznané zážitky se těšil. Obchodně byl jeho zájezd úspěšný, ne však pro jeho osobní spokojenost. Přijel se zafačovanou rukou a vypravoval: *„Oni se o mne tak dokonale starali, že dokonce určili člověka, který mě uváděl a otevíral dveře. Naneštěstí taky u auta. A když je přibouchl, rozmačkal mi prst u ruky.“* To byl dost velký handicap pro mého pracovitého šéfa. Jeho miláčkem tehdy byla především „třícítka“, jinak 30 mm protiletadlový dvojkanon vz. 53. Podílel se na dokončování vývoje této zbraně a prosadil její zavedení do výzbroje ČSLA. Přestože už byl náčelníkem celého oddělení, o třícítku se staral jako o své dítě. V době, kdy jsem nastoupil, psal a doslova vyráběl o dvojkanonu služební předpis, tehdy se označoval jako „nauka o materiálu“. Pracnější způsob si už nemohl vymyslet. Už běžné používání ormigového rozmnožování bylo těžkopádné a pracné: psát na hladký papír podložený naruby modrofialovým kopírákem tak, aby vznikla matrice špinící ruce a rukávy saka, tu pak uchytit do kopírovacího přístroje a ručně otáčením kliky tisknout lihem navlhčené kopie. Poštulka text předpisu klepal pomaloučku z paměti, a když něco zapomněl napsat nebo zkazil, tak z napsané matrice vystříhl okénko, napsal jiné slovo nebo větu a do prázdné mezery to vlepoval. Jak se říká, byla to práce pro vraha. Popis kanonů už měl takto celkem hotový a na mne spadla povinnost napsat popis lafety a obsluhy celého dvojkanonu. Přemluvil jsem jednu z písárek, aby ormigové matrice opisovala z mého konceptu, ale rozmnožování zůstalo na mně. Dlouhé hodiny jsem doléval líh a točil klikou, aby se mi podařilo z jedné matrice vyrobit aspoň čtyřicet kopií, které už ke konci stejně nebyly moc čitelné. Inhaloval jsem přitom lihové výpary a zdarma opilý klopýtavě vrávoral zpět do kanceláře. Tahle má učednická práce měla výhodu, že jsem se dobře naučil konstrukční uspořádání zbraně a přitom jsem vymýšlel názvosloví součástek. Při psaní nauky o materiálu jsem potřeboval občas si osahat dvojkanon a zajet do Brna. Tam jsem se setkával s konstruktérem zbraně, inženýrem Josefem Pechem, a tvůrcem lafety Miroslavem Kotíkem, kteří mi už předtím přednášeli konstrukci zbraní na Vojenské akademii Antonína Zápotockého. Inženýr Pech, který do Brna jen občas z Prahy dojížděl, vymyslel 30 mm kanon a dovedl ho

prakticky až do konce vývoje už za války, kdy měl sloužit k protiletadlové obraně německých ponorek. Tato zbraň má velmi důmyslný princip utlumení zpětného rázu během výstřelu, takže lafetace kanonu mohla být podstatně odlehčená. I když dvojkanony z ověřovací série už byly u útvarů v armádě, při zkouškách se ukázalo, že při odchylce v zahoření prachové náplně není zbraň bezpečná a může dojít k havárii. Také životnost hlavně byla nižší než předepsaných 2 000 výstřelů. S těmito nedostatky měli konstruktéři a především můj náčelník skupiny Sváťa Houserek plno starostí. Sváťa byl proto dlouhé týdny na zkouškách mimo Prahu. Sem tam jsem se objevil také na střelnici vsetínské Zbrojovky ve Střelné, na pomezí Moravy a Slovenska, i já. Jednoho dne jsem tam pozoroval Mirka Kotíka, jak po dlouhé minuty rázuje soustředěně od palpostu zbraně k lesu a zase zpátky. Najednou se rozběhl ke stolku a začal rychle čmárat po papíru. To byl okamžik, kdy byl problém vyřešen a možnost havárie zlikvidovaná.

S Houserkem jsme se dohodli, že on se bude zabývat kanonem a já lafetou. I to pro mne nebylo bez potíží. Kotíkova konstrukce lafety totiž byla, jako vše, co kdy navrhl, originální, promyšlená a dokonale přizpůsobená bojovým podmínkám. Proto jsem tohoto vynikajícího konstruktéra, později i trochu nevyzpytatelného a vznětlivého přítele, dlouhá léta obdivoval.

Z poněkud statického a tradičně pozičně pojatého způsobu vedení boje se taktika vojsk stávala dynamickou, pohyblivou a komplexní z hlediska součinnosti. Lafetace „třícítky“ byla vyřešena na tehdejší dobu neobyčejně pružně a operativně pro přípravu ke střelbě i ke změně palebného postavení. Po odpojení od tažného automobilu Praga V3S mohl dvojkanon zahájit střelbu hned, jakmile bez práce obsluhy vlivem své hmotnosti dosedl z kolového podvozku na zem. Torzní tyče zajišťující odpružení lafety během jízdy byly současně součástí převodu pro samočinné usazení zbraně do polohy pro střelbu. Normálně dvojkanon projel takovým terénem, kterým projela větrieska. Avšak útvary si začaly stěžovat, že podvozky dvojkanonu nevydrží doprovod těžké techniky, objevujících se obrněných transportérů, a dokonce i tanků. Kotík se samozřejmě rozčiloval, že pro takové bojové podmínky nebyla lafeta plánována, ale my na MNO jsme se s tím museli nějak vypořádat. Ustavila se komise, která se ubytovala v jedné zchátralé barabizně ve slovenském vojenském výcvikovém prostoru Oremov Laz. Montážníci z brněnského ústavu nechali v autě před tím barákem vzácné náradí, které nám hned nato v noci ukradli. Kolem byly stovky vojáků z různých posádek, takže naděje na dopadnutí zloděje byla nepatrná. Protože komise zkoušela jízdní vlastnosti dvojkanonu v blátivém terénu, byli jsme všichni umazaní až za ušima. „*Jsem major Dvořák z ministerstva národní obrany a vyšetřuji krádež speciálních nástrojů*“, zahlaholil popravdě člen naší komise z výrobního oddělení, když vrazil do příjemně vytopené ubikace, kde polehávali velitelé cvičících jednotek, a velice je tím pobavil: „*Podívej se na sebe, jak vypadáš, a nedělej si z nás srandu, že jsi z MNO. Kromě toho my jsme žádnéj vercajk neukradli.*“ Tím tahle nepříjemnost skončila, ale důvod k radosti

jsme neměli, protože při jízdě po tankodromu se zase ulomila torzní tyč i s ramenem kola. Kotík mi vyčítal, že jsem takovou jízdni zkoušku připustil, chtěl všechno zabalit a jet domů. Komise se nakonec usnesla, že se zřejmě v takových terénních podmínkách jezdit nemůže, a jak bylo zvykem, přijala se potřebná opatření.

Když vypukla etapa nových jízdni zkoušek, poznal jsem pořádnou dávku poznávání krás české, moravské a slovenské země v kabině tažného vozidla V3S. Mírný terén neškodil, ale naopak v parném létě na silnici začala kola lafety, naplněná gumovou pěnou, při rychlejší jízdě hořet. Hasili jsme s řidičem vodou v černém kouři a ve velkém smradu.

Většinu nedostatků stávajících dvojkanonů jsme se Svátou Houserkem řešili se zástupci výrobních závodů, což byla pro kanony Zbrojovka Vsetín a pro lafety TOS Kubrá Trenčín. Konstrukteři v brněnském ústavu se mezitím už zabývali perspektivnějšími zbraněmi a zdokonalením zásobovacího ústrojí 30 mm kanonů.

Ještěrka

30 mm dvojkanon na čtyřkolové lafetě koncem 50. let už „nestačil s dechem“, neboť pěšáci vezoucí se na nákladácích začínali být historií. V novém pojetí měly být jádrem pozemních vojsk motostřelecké jednotky na obrněných transportérech, které pro československou lidovou armádu na světové technické úrovni vyvíjel a výrobně připravoval náš automobilový průmysl. Na pásovém podvozku to byl TOPAS, později zavedený jako OT-62 a SKOT, v armádě pak uvedený pod názvem OT-64 byl na čtyřnápravovém kolovém vozidle. Zajistit protivzdušnou obranu budovaných motostřeleckých vojsk pomocí zbraně tažené za Prahou V3S bylo nemyslitelné. Nešlo ani tak o schopnost při přesunu jednotky doprovázet, ale o pohotovost ke střelbě na vzdušné cíle a dlouhou dobu pro zahájení střelby na náhle útočící letadla. U útvarů se dokonce vyskytly nápady a pokusy celý dvojkanon naložit na korbu tažného vozidla a uskutečnit palbu na letadla v této poloze.

Jednoho dne přišel Poštulka s oznámením, že se máme spolu s náčelníkem správy zúčastnit jednání u generálplukovníka Janka, zástupce náčelníka generálního štábu, kde půjde o zajištění perspektivní vojskové protivzdušné obrany. Během přípravy na jednání jsem si netroufl na nějaká velkorysá technická řešení, a tak jsem načrtl obrázek, jak by asi vypadal dvojkanon bez čtyřkolového podvozku namontovaný pevně na vozidle V3S s představou, že by si armáda ve svých dílnách takovou rekonstrukci sama provedla. Na poradu, které se zúčastnili početní náčelníci správ ministerstva a generálního štábu jsme přišli v předstihu, protože bylo známo, že si to tvrdě odnese ten, kdo by na jednání s generálem Jankem přišel pozdě. Janko stručně nastínil problém a postupně vyzval náčelníky správ, aby přednesli své návrhy. Náčelník TASu (Tankové a automobilové správy) doporučil lafetovat 30 mm PldvK na pásový

transportér TOPAS a totéž navrhovala i operační správa GŠ. Náčelník naší správy přednesl řešení, které jsem já předtím ideově zpracoval. Ostatní náčelníci se většinou připojili ke stanovisku TASu. Generál Janko si všechny náměty zapisoval. S jednotlivými náčelníky nepolemizoval, nanejvýš požádal o stručné upřesnění návrhů. Když všichni byli vyslechnuti, bez diskuze požádal svého pobočníka, aby udělal zápis, který začínal slovy: „*Rozhodl jsem*“, načež následoval stručný popis jím nakresleného obrázku, který se velice podobal tomu, který jsme za dělostřelce předložili, ale s tím rozdílem, že generál nakreslil podstatně sníženou kabinu pod úroveň nulového náměru kanonů. Uložil vyrobit vzorek zbraně nejpozději do šesti měsíců. Dodal, že pásový podvozek si nemůže ČSR dovolit, ale že kabina V3S musí být lehce opancéřovaná. Když se účastníci porady vyhrnuli na chodbu, převládá názor, že je to obvyklá „jankovština“, že něco vymyslet a vyrobit v tak šibeničním termínu je nesmysl a že na to Janko stejně zapomene. Naopak mně se generálovo rozhodnutí líbilo a hlavně jsem si říkal, že mám konečně příležitost něco užitečného udělat a že se do toho hned musím pustit. Měl jsem Poštulkovu podporu, i když i on byl velmi skeptický k technickému řešení i uloženému termínu vyrobení funkčního vzorku.

Byla šťastná shoda okolností, že v té době se v brněnském vývojovém ústavu zkoušel vzorek 30 mm kanonu se zásobníkem na 50 nábojů. Na tomto řešení se dohodl Svát'a Houserěk s Miroslavem Kotíkem proto, že dosavadní zásobovací pásy na 10 nábojů pokládali za manipulačně nevhodné a pro vytvoření účinného palebného účinku za nedostatečné. Nedovedl jsem si představit, jak by s desetinábojovými pásy mohla obsluha pobíhat po plošině vozidla, a tak jsme se okamžitě s Houserkem a Poštulkou dohodli, že obě řešení propojíme. V tomto smyslu jsme napsali návrh společných TTP, ale o nový kanon se dále staral Svát'a a já jsem se ujal realizace Jankova úkolu, který jsem nazval *ještěrka*. U správy vojska protivzdušné obrany jsem narazil při projednávání TTP na problém. Moji přátelé „bojaři“ Jirka Veselý a Milan Tunka správně namítali, že *ještěrka* přece pořád nebude někde jezdit, že musí taky zaujmout stálé palebné postavení a v tom případě přece nebudou zakopávat celou zbraň i s vozidlem. Tak vznikl požadavek na možnost snímání dvojkanonu z vozidla. Další kolo diskusí jsem pak absolvoval na Tankové a automobilní správě se spolutvůrcem vozidla Praga V3S inženýrem Černým a s vývojářem SKOTA (OT-64) Honzou Hájkem. Hlavní spolupráci jsem však navázal s kapitánem Pakostou, který se tehdy věnoval vývoji TOPASU (OT-62). Kolegové z TASu vyřešili na papíře úspěšné snížení pancéřované kabiny tak, že řidiče a obsluhu usadili vedle rámu podvozku místo nad ním. Pancéřování motoru a kabiny přibližně nakreslili a společně jsme odjeli do tankového vojenského vývojového střediska v Doksech, které mělo funkční vzorek vozidla vyrobit. Čas neúprosně ubíhal, a tak jsme středisko v Doksech dotlačili k jen několikátýdennímu termínu realizace.

Mezitím jsem se musel vypořádat s lafetací dvojkanonu na automobil. Kotík mi dal k dispozici ze své skupiny mladého konstruktéra Karla Kakáče,

přemýšlivého a maximálně vstřícného člověka. Odstrojili jsme korbu jedné větřísky a dlouhé hodiny jsme zejména přemýšleli, jak vyřešit rychlé skládání a nakládání zbraně. S TASem bylo dohodnuto, že nesmíme překročit předepsanou hmotnost naloženého vozidla, což nám při řešení svazovalo ruce a limitovalo naše nápady. Navrhl jsem a trochu vypočítal lehkou krabicovou spodní lafetu, kterou by bylo možné posunout po plošině auta, a samozřejmě nás napadlo, že pro naložení zbraně využijeme naviják, který už V3S měla. Aby bylo možno naviják uplatnit i pro složení na zem, to se stalo předmětem vynálezu, na který jsem dostal osvědčení úřadu. Když se vyrobila spodní lafeta i lyžiny pro nakládání, dočkali jsme se v rekordním čase i příjezdu z větší části oplechované a upravené větřísky z Doks. Zbýval problém, kdo rychle dořeší kompletaci a řadu zbývajících problémů. Vyšší funkcionáři na Správě dělostřeleckého vyzbrojování, kteří byli nadřízenými plukovníka Poštulky, se o Ještěrku vůbec nezajímali a velitelství dělostřelectva pod vedením generála Hradila dávalo najevo, že to je nanejvýš záležitost správy vojskové PVO. Na pomoc zase přišla TAS, kde automobilní části šéfoval generál Mastný a tankové části generál Tvrz a plukovník Vychodil.

Odjeli jsme s jejich požehnáním společně do Přelouče, kde byla opravna vojenských V3S. Tam mi nabídli netradiční možnost součinnosti: přidělení šesti učňů a využití bývalé stodoly. Mladí kluci se s nadšením vrhli do práce bez ohledu na čas a na primitivní dílenské prostředí. Našel se mezi nimi obstojný svářeč i elektrikář, kteří si zajistili pomoc i v opravárenském závodě. S Karlem Kakáčem jsme si koupili školní sešit a kreslili detaily pro výrobu a montáž. Vymysleli jsme sklopné dveře, sloužící současně jako podlaha pro nabíjení kanonů, palubní telefon mezi velitelem a střelcem a prostory pro umístění náradí a příslušenství. Největší problém byl v tom, že velitel zbraně sedící v pancéřované kabině vedle řidiče byl při střelbě proti letadlům k ničemu, protože na cíl neviděl. Nakreslil jsem otočnou kopuli, kterou jsme si nechali v Praze vyrobit. Nic lepšího nikoho nenapadlo, jenom později jsme museli během skutečné střelby zajistit bezpečnost, protože plexisklová kopule byla pár decimetrů před ústím hlavní. Vyřešit tvar kabiny pro střelce, který musel být v pohotovosti stále na sedačce dvojkanonu, jsme pomocí výkresů neuměli, tak jsem seděl na zbrani a učni kolem mne letovali a stříhali části kabiny ze slabého plechu.

Uplynul necelý půlrok, my jsme první *ještěrku* stvořili a vyjeli po vlastní ose do Prahy. Rovnou do sídla TASu na Ořechovce. Ohlásil jsem se u náčelníka tamější správy, který zatelefonoval generálu Jankovi a předal mi sluchátko. Předpisově jsem ohlásil splnění úkolu a Janko byl za čtvrt hodiny na Ořechovce: „*Takhle jsem si to představoval*“, hlaholil generál rozzářený tak, jak jsem ho nikdy předtím ani potom neviděl. Zeptal se mne, jestli se s tím může projet, načež nerovný dvůr dlouho brázdil sem a tam. Když vystoupil, nešetřil chválou a později jsem pochopil, že si mě od té doby svým způsobem oblíbil. Ovoce

úspěchu sklízeli TAS, přestože lví podíl na rychlém vývoji jsme měli my se Svát'ou Houserkem od dělostřelců.

Všechno vypadalo nadějně, ale zamotanou hlavu jsme měli, až když se Ještěrka přesunula na střelnici Zbrojovky Vsetín na Střelné. S napětím jsme čekali, jak dopadne „precize“, to je přesnost střelby na terče. Jak jsme očekávali, rozptyl v poloze střelby v ose vozidla byl dobrý, jen o něco málo horší než z pozemního palebného postavení. Katastrofa nastala, když kanony střílely kolmo na směr jízdy. Dvě, tři rány šly do terče, ale další střely vysoko nad terč. Plošina větríesky se naklonila vlivem zpětného rázu a zdálo se, že s přesnou střelbou na letadla, ale hlavně na pozemní cíle se můžeme rozloučit. S řešením přišel Karel Kakáč. Propojil se kolový podvozek auta s plošinou, na které byla zbraň pomocí třecích lamelových nůžek, které se znehybnily při střelbě pomocí válce s tlakovým vzduchem. Výsledek byl ještě lepší, než jsme čekali. Kotík se Svát'ou mezitím „vychytali mouchy“ zásobníkového podávání nábojů do kanonu, takže jsme mohli napsat návrh na zavedení *ještěrky* do výzbroje. Zbraň dostala název 30 mm PldvK vz. 53/59.

Výrobu nového typu dvojkanonu zajišťovaly jako doposud civilní podniky Zbrojovka Vsetín (kanony) a TOS Kubrá Trenčín (pancéřované vozidlo a lafeta). Když se začala vyrábět ověřovací série, přišel generál Janko s nápadem, že prvních šest Ještěrek se představí už v květnu na letenské přehlídce. Ředitelé výrobních závodů okamžitě protestovali, že se to nedá stihnout, ale nakonec se *ještěrky* v Praze objevily. Den před přehlídkou byla jako obvykle generálka a já si myslel, že se nic nemůže stát. Najednou mi v noci volá Milan Pakosta, že *ještěrky* zastavily celý další proud vozidel dělostřelectva a tanků, protože se před tribunou nechtěly hnout z místa. Příčina byla jasná: zavzdušnění palivového systému. TAS opět zapracoval a závadu u všech šesti *ještěrek* odstranil. Devátého května jsem neměl dost odvahy jít na Letnou, takže u televize jsem zažil takovou trému jako u žádné školní zkoušky nebo sportovního zápasu. *Ještěrky* ostudu neudělaly a nikdo u obrazovek netušil, jaký jsme prožívali nervák.

Aby si u vojsk s *ještěrkami* věděli rady, musel jsem urychleně sepsat „Nauku o materiálu“. Nepostupoval jsem tak amatérsky, jako když jsme psali předpis s Poštulkou, ale usadil jsem se v brněnském ústavu, kde jsem měl k ruce písařku, grafika ke kreslení obrázků i dokonalejší rozmnožování – Cyklostyl.

Byl jsem, jak se říká, v ráži, a tak jsem se pustil do sepisování předpisu pro bojové použití *ještěrky*, včetně povinností jednotlivých členů obsluhy v různých situacích, včetně povelů a předepsaných úkonů. Předpokládal jsem, že „bojaři“ návrh předpisu upraví a doplní. Předpis však vyšel tiskem tak, jak jsem ho napsal. Ani snad jsem nevěděl, že existují jiné předpisy, které s mým textem nejsou v souladu. To vedlo ke komické události, kdy se na celoarmádním shromáždění velitelů PVO jeden kapitán rozhorlil a řekl: „*Ten předpis musel stvořit nějaký blbec!*“ Hned jsem se ozval s tím, že jsem to psal já a obhajoval

příslušné články. Vyděsil jsem kritizujícího kapitána, který si zřejmě myslel, že si to pěkně odnese. A tak se začal rozplývat chválou nad perfektním předpisem. Armádní film nabídl MNO natočení výcvikových filmů s novou vojenskou technikou. Chopil jsem se příležitosti a napsal scénář, který popisoval nasazení *ještěrek* v bojových podmínkách. S tím jsem ale nepochodil, protože by se prý musela vyčlenit pro film baterie dvojkanonů a nějaká letadla. Sváťa Houserek prosadil, že podstatou musí být znalost konstrukce a funkce kanonu. Tak jsem dal ve Zbrojovce Vsetín odfrézovat součástky kanonu tak, aby bylo vidět dovnitř a při zpomalených záběrech byla simulována činnost jako při střelbě. Výrobní závod na oplátku požadoval do filmu zařadit i záběry ukazující, jak se zbraně vyrábějí a na střelnici zkoušejí. „Bojaři“ samozřejmě trvali na tom, že tam musí být ukázky výcviku v terénu. Režisér Dvořáček hlavně prosazoval líbivé záběry krajiny a dramatický děj, což při takové skladbě požadavků bylo nemožné. Dopadlo to jako všeho chuť a já se skoro styděl, že jsem v titulcích uveden jako odborný poradce. Nakonec však film dostal třetí cenu v jakési soutěži. Film se částečně točil a stříhal v Barrandovských ateliérech. jednoho dne mě tam režisér Dvořáček představil Vojtěchovi Jasnému, který mi jako neoborníkovi půjčil scénář k filmu „Až přijde kocour“ s poetickým užitím barevného efektu k posouzení. Ze scénáře jsem byl dost zmatený, ale pochopil jsem režisérův záměr a novátorství ve formě, takže když jsem mu pak přednesl svůj posudek, byl Jasný spokojen. Protože jsem závěrečné práce a dotáčky filmu o *ještěrce* řídil schopně sám, filmaři usoudili, že mám pro režijní práci nadání a dotlačili mě k úmyslu přejít k filmu a dodělat si dálkově FAMU. S tímhle záměrem jsem se objevil u ředitele Armádního filmu Ivo Tomana, který předtím natočil Tankovou brigádu, poctu generálu Jankovi. Přesto jsem dodatečně uvážil, že mě vývojářská práce přece jen baví víc a z mé filmařské kariéry rychle sešlo. Není to tak dávno, co mě mrazilo, když jsem viděl v televizi nasazení *ještěrek* v bojích srbských jednotek proti nepříteli. Doufal jsem, že zbraně, které jsem chápal jako svou technickou zálibu a úspěch, budou dožívat v míru jen jako paráda pro přehlídky a ukázky do doby, než je dají do starého železa. Skutečný svět bohužel neplní mé představy.

Vydra

V armádě se objevily obrněné transportéry OT-62 TOPAS a OT-64 SKOT, oba plovoucí, s mimořádnou průchodností v těžkém terénu. Účinná výzbroj chyběla – u SKOTA úplně a na TOPASU byla vpředu jen malá otočná věžička opatřená 7,62 mm kulometem vz. 59 a tarasnicí T-21. Na tu mám ty nejhorší vzpomínky, protože při zkoušce její lafetace na TOPAS se roztrhla hlaveň a jediná střepinka přímo do srdce zabila mého blízkého přítele Jiřího Mece.

Ničení pozemních cílů bylo velmi omezeno, vzdušné cíle nebylo možno napadat vůbec. Posádka transportérů přepravovaná uvnitř nebyla za jízdy bojeschopná. Jako vždy, problematika výzbroje transportérů tížila především Správu bojové

přípravy a do značné míry TAS, funkcionáři dělostřelectva si mysleli, že to není jejich starost. Přesto mně to nedalo a hledal jsem nějaké řešení. Náhodou jsem se dozvěděl, že naše Správa dělostřeleckého vyzbrojování dává do šrotu několik set z letadel odstrojených 23 mm kanonů sovětské konstrukce a k delaboraci tisíce příslušných nábojů, tříštivotrhaných a průbojných. Kanony to byly značně vylehčené a málo rozměrné, takže podle výkresů se zdálo, že by na věžičku TOPASU se daly místo 7,62 kulometů umístit. Zpracoval jsem TTP, ve kterých jsem vývojový úkol nazval *Vydra*. To zvíře mi bylo sympatické, ale hlavně že jako TOPAS umí plavat a zadání Výzbroje transportérů mně krycí název napovědělo. Projednal jsem svou představu řešení v Brně s Miroslavem Kotíkem, který mi jako řešitele ustanovil ze svého týmu Břetislava Cahu, velice svědomitého a zkušeného konstruktéra. Břet'ovi se zadání líbilo a hned byl v obraze, protože tu věžičku s kulometem a T-21 na TOPASU předtím řešil on.

Vývoj 23 mm kanonu na obrněném transportéru už od začátku nebyl bez problémů, o kterých jsme předem věděli. Jde trochu o praktické uplatnění teorie relativity. Počáteční rychlost střely je jednou daná. Ale vůči pozemnímu cíli je třeba u kanonu, umístěného na letadle, připočítat i rychlost letadla, což hlavně u průbojných střel zvyšuje účinek.

My jsme však byli s leteckým kanonem na zemi a bylo třeba se smířit s tím, že počáteční rychlost střely je značně nižší, než bychom požadovali v případě řešení nové zbraně. S tím také souvisela i nevýhodná vnější balistika, projevující se značně zakřivenou dráhou střely. To poněkud komplikovalo zaměřování, zejména při střelbě z jedoucího transportéru na pohybující se cíl. Proto jsem zpracoval technicko-ekonomický rozbor, ze kterého jednoznačně vyplynulo, že navržená výzbroj bude oproti stávající podstatně účinnější a pořizovací náklady budou díky zadarmo získaným kanonům minimální.

Opatřil jsem pro nás TOPAS, letecký kanon a zásobu nábojů a v krátkém čase jsme mohli zahájit zkoušky. Při nich se ukázala další nectnost našeho řešení – rychlé zahřívání málo hmotné hlavně, která je na letadle dostatečně chlazena kolem ní proudícím vzduchem.

TOPAS s 23 mm leteckým kanonem vzbudil u středních a nižších velitelů motostřeleckého vojska nadšení, když jsme náš vzorek při celoarmádním cvičení předvedli. Myslím si, že v tehdejší době by zavedení této výzbroje aspoň na přechodnou dobu znamenalo posílení žádoucí bojeschopnosti. Zpracoval jsem informační zprávu a služebním postupem ji poslal na generální štáb, kde rozhodování ovlivňovali zejména generálové Čepický a Vitanovský i náčelník Technické správy plukovník Kunc. Ti si z mé zprávy vybrali hlavně uváděná negativa a další práce na vývoji nedoporučili. Tak zůstalo jen u jednoho vzorku. Mezitím Miroslav Kotík se Svát'ou Houserkem řešili úplně novou konstrukci 30 mm kanonu, jehož závěrové ústrojí se dosavadní Pechově konstrukci nepodobalo. Dokud nebylo jasné, na jaký podvozek a v jakém uspořádání má být nový kanon uplatněn, systém zásobování neměl definitivní podobu, jen bylo jasné, že to nebudou pásy a že pohotovostní počet nábojů v zásobníku má být

nejmíň 100 nábojů. To byl úkol obvyklými způsoby téměř neřešitelný. Mně pořád ležela v hlavě výzbroj TOPASU, a proto jsem se vypravil za svými přáteli na TAS. Prolezli jsme s Milanem Pakostou vnitřní prostor transportéru a usoudili, že by se uprostřed TOPASU přece jenom navzdory stísněnému prostoru nějaká rozměrnější otočná věž s kanonem dala umístit. Měl jsem samozřejmě na mysli nový Kotíkův kanon. Upravil a doplnil jsem TTP na *Vydru*, čímž jsem obelstil své nadřízené na Správě vyzbrojování i na generálním štábu, kteří se spokojili s tím, že pořád jde o schválené řešení výzbroje OT-62. Moji šéfové na naší správě se zatím zabývali monstrózními návrhy na vytvoření protiletadlového čtyřhlavňového prostředku na pásovém tankovém podvozku se spřaženým odněkud naváděcím radiolokátorem a dohromady tvořícím palebný komplet. Opírali se přitom o existující sovětský 23 mm systém *Šilka* a názory šéfů a konstruktérů z trenčínského výzkumného ústavu, kteří v tomto směru neměli potřebné zkušenosti. Skepticky se k tomuto řešení stavěl i brněnský výzkumný ústav i Svát'a Houserek. Já jsem potřebu protiletadlového komplexu uznával, ale na bázi PL raket, které už tehdy měly předpoklady pro navádění a patřičný účinek v cíli.

Čím více jsem se vyhýbal podílu na tomto kontroverzním úkolu *Samota*, tím více jsem se snažil dosáhnout úspěchu při řešení výzbroje transportérů. Měl jsem vynikající vazbu na vojskové PVO, zájem na tvořivé spolupráci s TASem a zejména jsem si rozuměl s vedoucím oboru automatických zbraní v brněnském vývojovém ústavu Ladislavem Urbanem, Mirkem Kotíkem a jeho týmem konstruktérů. Vyhovovalo mi, že v pracovních záležitostech mohu být tak trochu solitér a že mi v mých iniciativách nikdo ani nebrání. Dodnes mám rád originální, novátorská a odvážná řešení, pro což můj nový náčelník oddělení, bývalý spolužák Pepík Kopřiva, neměl příliš pochopení. Zajímal se o pozemní dělostřelectvo a na trochu náročnější problémy vojska PVO a perspektivy malo a středorázových automatických zbraní už jeho myšlenková kapacita prostě nestačila. V této době už plukovník Poštulka v civilu řídil pražské tramvaje a značně znechucený Svát'a Houserek odešel do Výzkumného ústavu strojírenské technologie a ekonomiky, kde se stal za čas ředitelem. Oporou mně byl v tomto období náčelník skupiny Mirek Hadáček, přemýšlivý, povahově čestný a otevřený vývojář – specialista na elektronická zařízení a systémy, který měl smůlu v tom, že v daném oboru předbíhal světový technický rozvoj řešené konkrétní úkoly, takže než se dosáhlo výsledků, bylo už na stole něco ještě dokonalejšího. Tak, pokud se nepletu, nepodařilo se Mirkovi nic důležitějšího zavést do výzbroje ČSLA. Zbraňový PL komplet *Samota* brzy zkrachoval díky nedomyšlené koncepci i vrchnostenskému přístupu, který vůči Konstrukte Trenčín uplatňoval Kopřiva a hlavní inženýr Správy Vojtěch.

Naproti tomu řešení výzbroje transportérů *Vydra* postupovalo v Brně úspěšně. Kotík navrhl a zrealizoval spirálový zásobník na 120 nábojů, kde se tlak na dopravované náboje do kanonu vyvozoval nikoliv jako tradičně zpruhou, ale působením stlačeného vzduchu na těsnící manžetu. Problém byl v dokonalém

těsnění manžety a v důsledku toho v úniku stlačeného vzduchu, kterého bylo v transportéru zapotřebí dost i pro jiné účely. Jinak kanon splňoval naše představy a mohl být zabudován do věže, která působila elegantně a na TOPASU nenásilně. Aby střelec nebyl „slepý“, provedl se vývoj víceúčelového zaměřovače, umožňujícího střelbu na pozemní i vzdušné cíle a navíc i noční zaměřování. Nejobtížněji řešitelným úkolem, který jsme si sami zadali, byla stabilizace kanonu ve vertikální rovině, která umožňovala střelbu za jízdy. Bez nadsázky vznikla výzbroj na pancéřovém vozidle OT-62, která ve světě neměla obdoby. Když TOPAS vyjel poprvé na Střelnou, potěšila a dojala mě nabídka konstruktérů, abych odměnou za svoji zásluhu na úspěšném výsledku vystřelil první dávku. Podařila se bez závady.

V této době k nám ze zahraničí pronikly zprávy, že se rodí nový bojový prostředek nazývaný bojové vozidlo pěchoty, což jsme chápali jako něco mezi obrněným transportérem a lehkým tankem. Milan Pakosta z TASu, který na *Vydře* úzce spolupracoval, napsal pro generální štáb polemickou zprávu s neobvyklým názvem: „Kam kráčíš, bojové vozidlo pěchoty?“, ze kterého vyplynulo, že úkolem *Vydra* jsme se velmi přiblížili kategorii bojových vozidel pěchoty. U funkcionářů MNO a GŠ to podnítilo diskuzi mezi zastánci a odpůrci vedení boje takovými novými zbraněmi, které neladily s dosavadními operačně-taktickými představami. Kromě toho nikdo nevěděl, jestli sovětská strana ve svých perspektivních plánech s bojovými vozidly pěchoty také počítá.

Zkoušky *Vydry* úspěšně pokračovaly. Dokonce se osvědčila Kotíkova konstrukce umožňující střídavou střelbu na letadla tříštivotrhavým střelivem a na lehce obrněné pozemní cíle protipancéřovými náboji. Úspěšně zvládnout tento problém při zásobování stlačeným vzduchem mohl zase jen vynikající konstruktér. I stabilizace kanonu za jízdy byla vyhovující.

O to se zasloužil inženýr Lev, kterého jsem oslovoval kamarádsky „král zvířat“. Chystalo se důležité jednání zástupců Varšavské smlouvy na vysoké úrovni, kde se mělo rozhodovat o zbraních vhodných k zavedení do společného systému výzbroje armád členských států. Společně s TASem jsme připravili podklady s návrhem doporučit tam *Vydru* na TOPASU. Za Československo se jednání účastnili zástupci generálního štábu, konkrétně Technické správy. Nevím, jestli tam byl i náčelník dělostřelectva generál Hradil, ale to nebylo důležité, protože ten se o vývoj zbraní stejně nezajímal. O poměrech na ministerstvu svědčilo to, že nakonec česká strana vůbec nepředložila náš návrh na program porady, ale prosadili ho tam Rumuni. To nemělo naději na úspěch, protože rumunská strana obvykle vymýšlela oproti sovětskému stanovisku nějaké schválnosti.

Vystupování československých zástupců na této důležité poradě jsme si vysvětlovali jako nekompetentnost a neschopnost obhajovat náš návrh, ale určitě důvodem byla i nedostatečná odvaha být rovnocenným partnerem sovětské straně. Přece však naše prohra přinesla trochu pozitivní výsledek: sovětské velení navrhlo české straně konzultaci o výzbroji obrněných transportérů.

Před konzultací v Moskvě jsme sovětské straně poslali obsáhlé informace včetně výkresové dokumentace *Vydry*. Československá delegace odjela do Moskvy v poměrně početné skupině vedené místopředsedou vlády Pillerem. Vojenskou část delegace vedl generál Dvořák, což byl představitel na MNO téměř neznámý, ale tehdy byl státním tajemníkem jako osoba české národnosti druhým funkcionářem v pořadí po ministru Dzúrovi, který byl Slovák. Tak to fungovalo v době půtek Čechů a Slováků za rovnoprávnost obou národů ve státě. Za ministerstvo všeobecného strojírenství vedl jednání Pavol Bahyl, ředitel výrobního závodu v Detvě, kde se vyráběly obrněné transporéry, a který se později stal ministrem průmyslu. Základní referování o TOPASU a *Vydře* proběhlo na generálním štábu sovětské armády za účasti naší delegace a mnoha sovětských generálů a důstojníků. Protože do československé delegace nebyl zařazen žádný z konstruktérů *Vydry* a TOPASU, prováděli jsme výklad na tabulích a výkresech v ruštině za TOPAS Milan Pakosta a já, pokud šlo o *Vydru*. Jednání se protáhlo na mnoho hodin a jeho součástí byla diskuze, respektive dotazy sovětských představitelů. Zasněžené otázky kladl hlavně mladý, odborně vysoce fundovaný plukovník Brylov, a tak se mezi námi rozproudila specializovaná debata. Neváhal jsem se zeptat na názor, jestli naše koncepce výzbroje je perspektivní a jestli sovětská strana řeší též výzbroj obrněných vozidel podobným způsobem. Dostalo se mi obecných, většinou vyhýbavých odpovědí.

Při večeři v hotelu Leningradskaja, kde jsem bydlel, mi vyřídili, abych se urychleně dostavil do hotelu Minsk ke generálporučíku Šmoldasovi, členu naší delegace a jinak náměstkovi ministra národní obrany pro technické věci. Se svým obvyklým klidem a úsměvem mi sdělil, že sovětská strana pokládá mé dotazy při jednání za zcela nepřijatelné a že se to už nesmí opakovat. Namítal jsem, že jde přece o konzultaci a že my otevřeně říkáme všechno. Šmoldas nasadil vážnou tvář a řekl: „*To byste se už nemusel vrátit do Prahy.*“

Jednání v Moskvě probíhala na generálním štábu i v budově Spojeného velení Varšavské smlouvy. Několik vybraných členů naší delegace dostalo výzvu, aby odjeli do vojenského prostoru nedaleko Moskvy. Když jsme přijeli na místo, představili nám jeden z prototypů sovětského bojového vozidla nazvaného BMP-1 (bojevaja mašina pěchoty adin). Zajímal jsem se zejména o výzbroj, kterou tvořila upravená protitanková bezzákluzová zbraň SPG-9, kterou jsem znal z pozemní výzbroje, která ale měla originálně vyřešené zásobování náboji. Dále byl lafetován v otočné věžičce kulomet PKT a nad hlavní základní zbraně byla rampička pro dálkově řízenou střelu Maljutka. Sověti nabídli vedoucímu naší delegace a dvěma generálům, aby se v BMP projeli v terénu. „*Ty tomu nejlíp rozumíš, tak jed' místo mne*“, vyzval mě Piller. Tak jsem byl jedním ze třech Čechoslováků, kteří poprvé zaujali místo ve stěžejním vojenském prostředku, kterým se bojové vozidlo pěchoty později v ČSLA stalo. Na střelnici jsme přešli do místnosti, kde jsme se k jednomu stolu posadili naproti předsedovi GOSPLANU (státní plánovací komise) a sovětským generálům. Tam

nám předložili nabídku, nebo spíše úkol, aby se v Československu zabezpečila výroba bojových vozidel pěchoty. Naši zástupci z civilního sektoru rozebírali československé možnosti, jak by bylo možno jednotlivé části vozidla v licenční výrobě pokrýt. Výzbroje se licenční výroba netýkala. Během jednání nás dva plukovníci hostili černým a červeným kaviárem, máslem a tmavým chlebem, ale hlavně neustále dolévali vodku, aby bylo možno pronášet rozmanité přípitky. Vtom zavládlo nečekané vzrušení a všichni jsme se vyhrnuli ven. Přijelo několik limuzín, a zatímco mě přidržoval jeden z generálů, podával mi ruku vysoký voják a představil se jako Grečko a hned za ním další jménem Jakubovskij. Oba maršálové, ministr obrany i velitel vojsk Varšavské smlouvy chvíli rozmlouvali s nejvyššími z naší delegace a sledovali opět střelbu z bojových vozidel, zatímco z reproduktorů znělo neustále „papal v cel“. Pak odjeli a pokračovalo jednání, tentokrát podstatně vzrušenější, protože sovětská strana navrhla předběžnou cenu a termín výroby ověřovací série bojových vozidel, kterou stanovili na jeden rok. Naši zástupci z civilního sektoru, povzbuzení další dávkou vodky, se nebáli tvrdě bránit a prosazovali termín o rok delší. Debata nebrala konce, když povstal generál Šádek a prohlásil, že od této chvíle za rok vyjede osobně s prvním vozidlem z výrobního závodu. Načež sověti vyskočili a začali nadšeně tleskat. Bydlel jsem ve stejném pokoji s Pavolem Bahylem a ten pak celý večer nám vojákům nemohl přijít na jméno. Před odjezdem z Moskvy jsme s Milanem Pakostou dostali příkaz, abychom pomohli generálu Dvořákovi napsat závěrečnou zprávu z konzultace pokud jde o *Vydru*. V ní bylo odsouhlaseno, že se v ČSSR vyrobí prototyp *Vydry* na sovětském bojovém vozidle pěchoty.

Sovětská výzbroj BVP spočívající ve vybavení dvěma druhy protitankových zbraní a pouze 7,62 mm kulometem se mi nezdála být optimální, ale to jsem netušil, že ve výhledu bude existovat, možná trochu po inspiraci *Vydrou*, také BVP-2 vybavená sovětským 30 mm kanonem. Moje představa, i když jsem se v operačně-taktických otázkách moc nevyznal, byla pořád ve vybavení BVP jedinou zbraní, účinnou pro ničení vzdušných cílů a také pozemních cílů včetně pancéřovaných vozidel nepřítele. Se svými přáteli „bojary“ na PVO jsme dávali přednost pohotové, soustředěné palbě početných BVP na náhle se objevivší letadla v malých a středních výškách. Nedávali jsme naději protiletadlovým prostředkům se čtyřmi PL kanony a radiolokátorem, které usilovně prosazovali Vojtěch, Kopřiva a Hadáček z MNO a hlavně Jiří Horák z výzkumného ústavu ve Slavičíně. Ty se nám jevily jako těžkopádné, zbytečně drahé a málo účinné vzhledem k nedostatečné úhlové rychlosti a zrychlení i problematické závislosti na radiolokátoru při sledování nízkoletících letadel a vrtulníků.

Byl jsem rád, že se mohu plně věnovat dokončování vývoje *Vydry* a její lafetaci na bojové vozidlo pěchoty. Nezajímal jsem se o komplikovaný protiletadlový komplet a také mi nikdo takovou spolupráci nenabízel. Přesto jsem byl jednou vyslán do Konštruktury Trenčín, kde se právě konala jedna z velkých porad na PL komplet. Už tam byli všichni na místě, když z Moskvy přišla na MNO připomínkováná dokumentace, označená „Přísně tajné – zvláštní důležitosti“.

Byl jsem prověřený na nejvyšší stupeň utajení, takže jsem obálku převzal a odjel vlakem na Slovensko. Ubytoval jsem se v Trenčianských Teplících, zamkl zevnitř pokoj, dobře se vyspal, popadl aktovku s dokumentací i druhou s osobními věcmi, koupil si jízdenku do Trenčína a v pohodě dojel do Trenčianské Teplé, kde jsem počkal na rychlík do Trenčína. Vystoupil jsem v Trenčíně z vlaku s jednou aktovkou a ta druhá, samozřejmě s PT-ZD obálkou, nikde. Pak už následovala jedna horečnatá událost za druhou. Zaboha jsem si nemohl vzpomenout, kde jsem tu aktovku viděl naposled. Zastavili a prohledali vláček, který už byl zas na cestě do Teplíc. Tam pátrali i po nádraží. Železniční policie nedovolila v Žilině odjet dál rychlíku od Trenčína pokud všem cestujícím neprověřili jejich aktovky. Zavolal jsem kamaráda s autem a ten se mnou chytil vláček, vracející se znovu do Teplé. Vrhli jsme se do vagonů a našli aktovku s neporušenou obálkou. Tak jsem se poprvé a doufám, že naposled v životě, nestal kriminálním.

Přes výhrady k čistě protitankové výzbroji sovětských BVP jsem viděl nedostatek u *Vydry* v málo účinném vybavení proti obrněným cílům. Kotíkovo zásobování kanonu umožňovalo alternativně použít tříštivotrhavé střelivo proti vzdušným i pozemním cílům i protipancéřové průbojné střelivo s ocelovým jádrem proti lehce obrněným vozidlům. Při dopadu střely na skloněný, byť nepřilíš tlustý pancíř, nastávalo sklouznutí a odražení průbojné střely na rozdíl od kumulativních střel z výzbroje sovětských BVP, které propálily i pancíř o sklonu 60 stupňů. O tomto nedostatku *Vydry* jsme mluvili s Kotíkem a vedoucím oboru v Brně Ladislavem Urbanem, tvůrcem bezzákluzového protitankového kanonu, používajícího kumulativní střelivo. Urban přišel s nápadem vyřešit kumulativní střelu ráže 30 mm. Myšlenka to byla odvážná, podle mnohých oponentů neuskutečnitelná a ve světě doposud neznámá. Kumulativní střela nesmí mít rotaci, jinak v cíli ztrácí průpalný účinek. Když Urban nakreslil střelu válcového tvaru bez vodicí obroučky a s vyfrézovanými křídélky na konci, nikdo z nás nevěřil, že by mohla být úspěšná. Zejména jsme namítali, že prachové plyny ve vytvořených drážkách v hlavni předběhnou střelu a na ústí jí udělí „facku“, takže střela ztratí stabilitu. Nehledě na obavy ze zhoršení životnosti hlavně. Přesto se 30 mm náboje s kumulativními střelami pro zkoušky vyrobily a napjatě jsem čekal, jak to dopadne.

Zajásali jsme, když přesnost střelby byla výborná. Teď šlo o průpalný účinek. Na pokusné střelnici Záhorie, která kdysi patřila Škodovce Plzeň, jsme pod různými sklony postavili pancíře různých tloušťek. Tak vynikající výsledky nikdo z nás nečekal: účinek střely do sklonu 60 stupňů a průpalnost až 90 mm. Ještě však nebylo úplně vyhráno. Bylo nutno zjistit, jakou paseku udělají 30 mm kumulativní střely za pancířem v nepřátelském obrněném vozidle, a mohli jsme si už říkat „také v tanku“. Proto jsme na střelnici postavili vyřazené pancéřované vozidlo Hako a dovnitř rozmístili přivázaná živá prasata. Po každém průpalu pancíře vozidla lékaři z Vojenské lékařské akademie v Hradci Králové prasata vyšetřili a u zabitých v prostěradlech vyneseny prováděli pitvu. Pochopitelně

jeden průpal, mající průměr asi 2 mm, nezpůsobil zabití všech prasat najednou, ale žhavé plyny, roztavený kov, tlakový a teplotní účinek znamenal určité vyřazení obrněného vozidla z boje. Navíc se předpokládal zásah vozidla dávkou střel z *Vydry*. Tento fantastický úspěch nebyl nikdy využit, protože po mém nuceném odchodu z armády se posuzování a rozhodování o výzbroji bojových vozidel chopili neznámkové z MNO a z vojenského výzkumného ústavu ve Slavičíně. Místo *Vydry* se zavedla licenční výroba BVP-2 s 30 mm kanonem sovětské konstrukce. Plovoucí obrněný transportér OT-64 (SKOT) připomínající pancéřovaný autobus s vynikajícími terénními jízdními vlastnostmi mohl sloužit dlouhá desetiletí i v 21. století, kdyby se zejména po roce 1990 v armádě nezanedbala údržba a neztratilo se zázemí pro náhradní díly v našem průmyslu. Přepadá mě smutek, když vidím na obrázcích, jaké „kraksny“ kupuje nynější velení české armády od Rakušanů, zatímco nejen *ještěrky* a SKOTY potupně a přihlouple tvoří jakési jarmareční skanzeny vysmívající se době, na kterou aspoň v oblasti pancéřovaných vozidel a jejich výzbroje bychom měli být hrdí.

Oborová rada

Na Správě dělostřeleckého vyzbrojování se díky reorganizacím i odchodem některých mých spolupracovníků vytvořila situace, že jsem zůstal pro oblast automatických zbraní funkčně prakticky osamocen, když pomínu pracovníky na výzkumném ústavu ve Slavičíně, kteří v té době teprve získávali zkušenosti. V této souvislosti jsem se stal za MNO členem nově vytvořené mezirezortní oborové rady výzbroje. Předsedou oborové rady byl Ladislav Urban, vedoucí oboru speciální techniky, dvojnásobný laureát státní ceny ČSSR. Prožil jsem s ním několik let úzké a přátelské spolupráce a dodnes je mi vzorem perfektního řídicího pracovníka. Dalšími členy oborové rady byli vedoucí představitelé ministerstva všeobecného strojírenství, ministerstva vnitra, Státní plánovací komise a ředitelé příslušných podniků a generálních ředitelství. Později jsem se stal také členem oborové rady tanků a obrněných vozidel, jejímž předsedou byl Herbert Ďurkovič, generální ředitel ZTS Martin. Naše funkce v oborových radách nebyly nijak odměňovány, i když inženýr Ďurkovič připravil návrh na honoráře v těchto radách, které byly určitou socialistickou obdobou správních či dozorčích rad. Problém pobídek k větší motivaci a zainteresovanosti na výsledcích výzkumně-vývojové práce existoval, ale nebyl řešen. Proto jsem přišel s určitým experimentem, za který mě generální ředitelé ani zástupci Státní plánovací komise nepochválili, protože jim udělal problém s přísně hlídanými mzdovými fondy. Zpracoval jsem tabulku, ve které na jedné straně byly progresivně stanovené procentní příplatky za předčasné splnění termínu výstavby prototypu *Vydry*, na druhé straně den po dni zvyšující se srážky z mezd a platů všech zainteresovaných pracovníků. Kupodivu byl tento můj návrh schválen a měl obdivuhodné důsledky. Pracovníci dílen, montéři i konstruktéři

si z domova přinesli matrace a lehátka, aby si co nejvíc přivydělali prací bez ohledu na čas. Takový předstih ve výrobě prototypu jsem vůbec nečekal.

V oborové radě se neformálně projednávaly všechny důležité výsledky cestou přednesených oponentur i výsledné plány vývoje, připomínkované členy rady. Někdy jednání oživily komické příhody. Tak se stalo, že po odchodu předsedy rady Urbana na jednání jeho sekretářka využila příležitosti k oslavě svých narozenin nad lahví koňaku. Vrátil jsem se do Urbanovy kanceláře pro nějaký výkres a nabídku na přípitek jsem sekretářce odmítl. Ta za mnou volala: „*Já vám to teda dám do kafe.*“ Za chvíli přišla a rozdala šálky, načež jeden člen hlasitě jásal: „*Co se to děje, že dneska máme alkohol?*“ Ostatní byli včetně mě zklamaní a dodnes nevědí, co se to stalo. Já jim to samozřejmě neprozradil. Nebo jednou jsme měli zasedání na MNO. Naproti našim oknům byl prosklený dům, ve kterém bydlela striptérka z atrakce, která se v jednom podniku na Václaváku jmenovala Krása bez závoje. Každý den v 11.00 hod. vytáhla roletu, nahá zalávala kytky na balkóně a přitom mávala důstojníkům z naší Správy a z Hlavní politické správy nad námi. Když byl požádán o stanovisko, ředitel vsetínské Zbrojovky Mirek Topolánek mlčel a vytřeštěně hleděl na tu nahou vílu. Když pořád nebyl schopen slova, všichni se vrhli k oknu a jednání se muselo přerušit. Ředitel Mirek Topolánek byl ve stejném ročníku se mnou ve Vojenské akademii Antonína Zápotockého v Brně, stejně jako můj i Topolánkuv dlouholetý přítel Olda Kamenec, který ve Zbrojovce Vsetín jako major, zástupce vojenské správy, přebíral kanony pro *ještěrky*. Svého otce vzpomněl jeho syn na Letenské pláni, když hulákal: „*Komunisty jsme zašlapali do země a oni nám teď zas vylezají.*“ Premiér má štěstí, že jeho otec, uvědomělý funkcionář KSČ, nevyšel, určitě by mu vrazil pár facek.

V době, kdy se rozjelo fungování rady a kdy jsem se začal podílet na koordinaci vývoje a výroby automatických zbraní, byl vývoj základních zbraní motostřelců, tj. samopalu vz. 58 (*koště*) a kulometu vz. 59 (*rachot*), až na některé výrobní problémy ukončen. Ve hře zůstalo dokončení vývoje malého samopalu *Škorpion*. S velkým osobním nasazením na něm pracoval jeho tvůrce Mirek Rybář. Mým zájmem i povinností bylo, aby tato zbraň našla uplatnění díky své přizpůsobivosti ve velitelských funkcích, u policistů, výsadkářů a také v zahraničí, kam ji bylo možno směřovat díky tomu, že neplatila omezení jen pro používání v rámci Varšavské smlouvy. Tak Mirek Rybář iniciativně řešil tuto zbraň pro náboje Browning, Parabellum, a dokonce i pro malorážkové střelivo. Ministerstvo zahraničního obchodu také objednalo pro speciální účely i variantu úpravy *Škorpiona* do miniaturní skládačky, která se vešla do koženého pouzdra na holicí potřeby. Pro *Škorpion* jsme také řešili ve spolupráci s Vojenskou akademií tlumič hluku výstřelu. Používali jsme k tomu nástavec s různými druhy gumových vložek nebo sady labyrintových talířků.

Polská armáda informovala MNO, že vyvinula malý samopal podobného určení, jako má *Škorpion*. Po vzájemné dohodě jsem si jeden samopal dal do aktovky a odletěl do Varšavy, abychom obě zbraně porovnali. Nebyla to moje podjatost,

abychom se s Poláky shodli, že *Škorpion* je povedenější i díky technickým parametrům. Poláci potom vytáhli kartu, která jim měla přinést výhodu. Přestože to nebylo v programu, vyjeli jsme na střelnici, kde byly rozestavěny terče a připraven polský profesionální střelec, s nímž jsem se s oběma zbraněmi střídal ve střelbě v různých polohách. Výsledky pak byly o něco příznivější pro polský samopal. Do zápisu jsem pak tuto „soutěž“ uvedl jen jako informativní ukázkou. Při jinak velmi přátelských rozhovorech a posezeních mě překvapil despekt polských důstojníků k Sovětskému svazu a jeho výzbroji, protože u nás jsem se s něčím takovým nesetkal. Dokonce odmítli, abychom se dorozumívali rusky. S Mirkem Rybářem jsme se stali dobrými přáteli. Zalíbila se mu důstojnická khaki bunda, kterou jsem mu opatřil a chtěl v Brně předat. Místo toho jsem dostal smutnou zprávu, že se Mirek na zahrádce najednou skácel na zem a už se nikdy nepostavil.

Ještě před odchodem Sváti Houserka do civilu nám generální štáb zadal úkol zabezpečit protiletadlovou obranu vojenských železničních transportů. Svátův úkol řešil sám a navrhl plošinový nákladní vagon opatřit budkou pro obsluhu 30 mm dvojkanonu a samotnou zbraň na čtyřkolovém podvozku naložit přes rampu nebo jeřábem na plošinu vagonu. Na GŠ a na vojsku PVO se jim zdálo toto řešení organizačně komplikované, a tak jsem navrhl a trochu nakreslil *ještěrku*, která by se postavila na koleje na začátek a na konec vlaku. Po demontáži pneumatikových kol se měla místo nich dát menší kola jako jsou u železničních drezin. Návrh se na různých armádních složkách kladně posoudil, až narazil u ČSD s námitkou, že odporuje platným předpisům, protože tam není záchod. Naštěstí k realizaci úkolu nedošlo a upadl v zapomenutí.

Někdy dobré návrhy byly zamítnuty díky subjektivním názorům některých funkcionářů. Vývojáři v oboru munice řešili úkol *Světlo* – osvětlování bojiště v noci. Vymysleli osvětlovací minu ráže 90 mm. Tyto miny měly být vystřelovány ze speciálního minometu umístěného na zastaralém polopásovém vozidle Hako. Již předtím bylo rozhodnuto, že na stejné transportéry se budou montovat 82 mm minomety, aby minometná baterie po své střelbě mohla ujet dřív, než ji protivník protiúderem zničí. Spojil jsem se s balistiky, kteří mě ujistili, že případné odlišné parametry ráže 82 a 90 mm nejsou pro daný účel podstatné. Zpracoval jsem návrh, aby 82 mm minometné baterie disponovaly navíc menším počtem kusů 82 mm osvětlovacích min a aby se speciální Hako s atypickým 90 mm minometem nerealizovalo. Očekával jsem kvalifikované připomínky generálního štábu, ale náčelník operační správy GŠ generál Vitanovský moje řešení zamítl s odůvodněním, že se vojáci musejí taky vyspat a ne ve dne bojovat a v noci osvětlovat bojiště.

S vervou jsem se pustil do akce pod názvem *Krakonoš*, kterou organizovala Správa bojové přípravy s koordinátorem plukovníkem Lhotákem. V Klimentově se kasárna přebudovala na areál, ve kterém se soustředila známá a hlavně nově vymyšlená zařízení, pomůcky a metody výcviku vojsk. Participovaly na tom všechny správy, které disponovaly vojenskou technikou. TAS tam například

instalovala tankovou věž se stabilizací pro výcvik střelby za jízdy. Také se to někdy přehnal, když se do učeben i do ubikací umístily televizní kamery, aby měl velitel útvaru přehled, co se děje a co kdo říká. To se muselo z větší části odstranit. Kromě vložných hlavní pro velkorážové zbraně jsem chtěl mít na *Krakonoši* něco jako byl trenažér pro výcvik pilotů letadel. Základem mé představy byla redukováná střelba uskutečnitelná v sále, který jsem měl v Klimentově k dispozici. Řešením mohla být vzduchovka se samonabíjecí nebo s automatickou funkcí. Dali jsem hlavy dohromady s Jiřím Čermákem a jeho kolegy, a tak se zrodila plynovka na sifonové bombičky. Jejich náplň se kalibrovala pro tento zvláštní účel, ale hlavním problémem bylo vyřešit přerušované dávkování plynu s neklesajícím tlakem. Vzniklo několik variant plynovky v provedení pistole, pušky i jako spřaženého adaptéru upevněného na velkorážové zbraně. Oříškem bylo simulovat pro plynovku terče, pokud možno pohyblivé. Vzal jsem si na pomoc dva konstruktéry z pražského VÚSTE a společně jsme vymysleli aparaturu složenou ze dvou částí – ze 16 mm promítacího přístroje doplněného zásobníkem na filmovou smyčku pro nepřerušované promítání a z originální promítací plochy. Ta sestávala ze dvou proti sobě pohyblivých, přes 2 metry širokých rolí papíru. Tato souprava zařízení se neměnila, různé byly plynovky (pistole, samopal, maketa věže *Vydry* apod.) a barevné filmové smyčky. Ty jsem natočil s Armádním filmem a jedním vojenským útvarem, který v terénu předvedl jízdu tanku, transportérů i bojové chování rozvinutého družstva s výzbrojí. Střelec mohl použít například plynovku na *Vydře*, vystřelit a brokem prostřelit dvojité papír promítací plochy. Po dobu námi naprogramované doby letu střely film běžel dál a po jeho zastavení se průstřel na promítací ploše znázornil jako světelný bod, který následným posunem papíru opět zmizel. Programování v tehdejší době bylo na mechanické bázi a bylo dosti pracné, ale simulování střelby se ukázalo být velice objektivní. Když jsme pro funkcionáře *Krakonoš* předvedli, mělo to velký úspěch. Moje atrakce vzbudila takový zájem, že po ukončení předváděčky se skupina generálů v čele s ministrem Lomským vrátila a jeden přes druhého se zmocňovali plynové pistole, aby si mohli zastřílet. Pro tyto účely jsem mezi opuštěnými vojenskými sklady ve Vršovicích natočil smyčku s diverzanty, kteří přebíhali a zase se skrývali za různým haraburdím. Generálové jako malé děti nadšeně jásalí po každém zdařilém zásahu diverzanta a dlouho se věnovali této zábavě. Doslechl jsem se, že ještě několik let si tak chodili důstojníci od útvarů zastřílet, zřejmě i častěji než probíhala simulovaná střelba z bojových zbraní. Za *Krakonoše* jsem dostal mimořádnou odměnu 5 000 Kč, jedinou, kterou jsem za celou dobu na MNO obdržel, kromě rovným dílem občas udělované prémie. Pak ovšem přišlo vystřízlivění. Bdělí představitelé z generálního štábu napsali obvinění plukovníka Lhotáka a nás, jeho spolupracovníků, že po vzoru západních armád prosazujeme nepřijatelnou knoflíkovou válku. Lhoták měl být proto tvrdě potrestán a těžce to nesl. Po přečtení toho dopisu jsem si myslel své a byl jsem připraven svou práci obhájit. Naštěstí do Klimentova přijela sovětská

delegace na vysoké úrovni a v zápise do pamětní knihy *Krakonoš* nadšeně pochválila. Útoky na nás samozřejmě okamžitě skončily.

Zahraničí

Koncem 50. let měla naše armáda ještě zásoby německých nových nebo použitelných automatických zbraní. Později, po přezbrojení samopaly vz. 58, byly nadbytečné také 7,62 samopaly na pistolový náboj a řada další zastaralé výzbroje, které se ČSLA měla snahu zbavit. Uvedené pěchotní zbraně byly ve velkém množství ve skladech bývalých kasáren ve Vršovicích. Když zahraniční obchod zbraně prodal, podle velikosti zakázky si tam pro ně jezdili cizinci, někdy třeba jen záhadní pánové s osobním autem pro pár bedniček. Prodávané zbraně s perfektní zručností rozebírala, povrchově „černěním“ vylepšovala, konzervovala a balila paní Trnková za dozoru Jirky Šulce, kterého jsem občas doprovázel.

Prodej zbraní významným zájemcům byl obvykle spojen s praktickými ukázkami zahraničním potentátům. Jedna z prvních ukázek patřila indonéským zástupcům. Tehdy přijel jejich nejvyšší představitel Sukarno, který měl pochopení pro myšlenky socialismu a za to ho pak čekala jeho politická, ale bohužel i fyzická likvidace včetně statisíců jeho stoupenců. Americké dlouhé prsty zapracovaly jako ještě mnohokrát později. Sukarno si přál, aby byl oslovován „bratře Karno“, při představování důstojníků si sejmul z hlavy kulatou pokrývku a nahradil ji brigádýrkou, přičemž k tomu měl k dispozici zvláštního asistenta.

Ukázka syrským důstojníkům a generálům byla spojena se střelbou z pěchotních zbraní. Vše probíhalo bez problémů až do okamžiku, kdy jeden z generálů si přál vyzkoušet pistoli. Podali jsme mu nabitou Čezetu a on se rozkročil, pokrčil v kolenou a od boku na terč vypálil celý zásobník. Řekli jsme si, že je to geniální střelec nebo náruživý divák amerických kovbojek. Pravdivá byla druhá možnost, a tak bylo nutno nezahodit reputaci. Stáhl jsem se do pozadí a ostatní taky ani zanic nechtěli jít střílet. Nakonec se obětoval starý dobrák Ota Loskot, trefil se všemi zásahy a ostuda byla zažehnána. Až do večera, kdy jsme všichni se skleničkami alkoholu v ruce očekávali přípitek na rozloučenou a promluvil zástupce zahraničního obchodu, který proslul pověstí táborového řečníka. Po rozboru mezinárodní situace a nezbytnosti mírové spolupráce zvolal tradičně: „*Ať žije věčné přátelství mezi československou a sovětskou armádou!*“ Syřani tomu samozřejmě rozuměli a po našich trochu vyplašených pohledech jsme se všichni rozesmáli, až nám přípitek pocákal saka. Tenhle řečník se ještě jednou vyznamenal na závěr ukázky, kterou jsme udělali pro představitele některé ze zemí Středního východu. V závěrečném svém proslovu popřál přítomným cizincům, aby se už co nejdříve vymanili z imperialistické poroby. Na to tlumočník pronesl památnou větu: „*To nebudu překládat, dyť voni sou už dávno vymaněný.*“

Největší předváděčka pro zahraniční zájemce byla pro Egyptány. Obě ministerstva, MNO i MZO si od toho slibovala velký obchod. Asi 14 dní se střílelo pro delegaci vedenou generálem Šukrím jako o závod. Jejich požadavky na rozsah střelby z různých zbraní na střelnici v Záhorie byly velice náročné. Jen pro 30 mm dvojkanon se spotřebovalo mnoho set nábojů. Egyptáni požadovali nejen střelby na terče, ale i ztížené podmínky v písku jako na poušti. Také chtěli střelbu na letadla a vymysleli si noční střelbu na osvětlovací miny *Světlo*. Jako děti se rozběhli při svitu měsíce sbírat padáčky s vyhořelými zbytky na dopadovou plochu s pokřikem „parašut, parašut“. I střelba z jiných druhů zbraní si vyžádala velké náklady, ale výhodný obchod měl tyto výdaje kompenzovat. Připravovalo se závěrečné jednání, obě strany očekávaly obchodní dohodu a generál Šukrím při přátelském posezení s plukovníkem Koštou, který předváděčku řídil, se zmínil, že očekává samozřejmě bakšiš, jak je to v arabských zemích tradiční. Že by se spokojil s novou škodovkou, která se mu líbí. Nastalo podivení a stanovisko generálního štábu, že přece náš stát nebude dávat úplatky. Egyptáni zabalili kufry a odletěli do Francie, kde zřejmě pro jejich zvyky měli větší pochopení.

Jedna z předváděček pro vedoucí představitele států Varšavské smlouvy měla humornou epizodu. Na letišti v Hradčanech jsme měli techniku vyrovnanou v jedné řadě – naše samopaly, kulomety, bezzákluzový kanon, municie, samozřejmě 30 mm dvojkanon a hned vedle ženijní materiál, chemické prostředky a pod. Když přijížděly limuzíny s vládními a stranickými hodnostáři, odpoutal se od nich klusající a k našemu exponátu mířící generál, ve kterém jsem rozpoznal šéfa TASU Tvrze. Měl jsem u dvojkanonu obsluhu, kterou jsem tedy postavil do pozoru a pořadovým krokem jsem kráčel generálovi vstříc. Ten se ani nezastavil, vykřikl „bez hlášení“ a běžel ke zbrani. Pak se vrátil a šeptem mi oznámil důvod svého úprku: „*Já už to nemohl vydržet a vy tady s tou ještěrkou jste byli na letišti jedinej úkryt, abych nebyl na dohled tý Jankovcový.*“ Obsluze jsem zavelel pohov a na jejich dotaz odpověděl, že soudruh generál kontroloval techniku.

V okruhu lidí, s nimiž jsem mluvil, jsem se na jaře v roce 1961 nesetkal s nikým, kdo by neměl upřímnou radost z toho, že ztroskotala invaze nepřátel Kuby na pláži Giron. V této době mě moji šéfové vybrali do skupiny, která se připravovala k cestě na Kubu. Já dostal za úkol být tam instruktorem pro třicítku na čtyřkolovém podvozku. Dobrodružná byla už cesta čtyřmotorovou kubánskou Británií. Mým tlumočnickem byl letecký mechanik Štefan Šemetka, který mi už nad Londýnem šeptal, že jeden motor vynechává. Krásná letuška s perletí vykládanou pažbou coltu za pasem oznámila, že nouzově přistaneme na Azorech. Tam, na ostrově Santa Maria, jsme vystoupili mezi špalírem vojáků sloužících tehdy portugalskému fašistovi Salazarovi do jídelny, kde nás čekala slušná večeře. Za pár hodin se letadlo dalo do pořádku, ale nad Atlantikem zas vysadily dva motory. Přesto jsme šťastně přistáli a ubytovali se ve vile bývalého továrníka, který utekl do USA. Nastalo několik týdnů ráje u přepychového

bazénu, na volejbalovém a basketbalovém hřišti, na krásných plážích i v barech u lahodných nápojů. To všechno proto, že naše zbraně ještě pluly na vlnách oceánu. Pak ale nastal opačný život. Na výcvik Kubánců jsme jezdili denně asi sto kilometrů, a když naši svěřenci zalehli v poledne do sítí proti komárům, nastala pro nás při čtyřicetistupňovém vedru práce na údržbě zbraní, na obtížně zajistitelných opravách a při přípravě střelb a učebních pomůcek. Situace v Havaně přitom nebyla idylická. V noci se ozývaly výbuchy a střelba, když kontrarevolucionáři ukrytí na ambasádách utíkali pryč, když jsme šli do kina a vedle nás vybuchla bomba a když jsme museli přerušit výcvik, protože se na nás chystal atentát. Dokonce jsme vyfasovali samopaly, naplnili pytle s pískem a chystali obranu naší ambasády, protože zpravodajská služba vydala zprávu, že se uskuteční další invaze. Jednou jsem se dostal do překerní situace. Ráno, dokud ještě nebylo prudké slunce, jsem jenom v trenýrkách a tričku vzal fotoaparát a vydal se fotit okolní nádherné zahrady, skupiny palem i krásné vily v bývalé milionářské čtvrti Marianao, kde jsme bydleli. Vyhoupl jsem se na zeď, abych měl lepší výhled, když mě bleskově z každé strany chytil policista, naložili mě do džípu a uháněli jsme na policejní ředitelství v Havaně. Policejní náčelník seděl za mahagonovým stolem v místnosti bohatě vyzdobené tropickými rostlinami a s tvrdým výrazem v obličeji se zeptal, proč jsem fotografoval vládní vily a co jsem zač. Lámanou španělštinou jsem se omlouval a honem vychrlil jméno el comandanta Pedro Mireta, Fidelova blízkého spolubojovníka, který zajišťoval naši misi a mě znal. Šéf policie si to telefonem ověřil, poplácal mě po zádech, objednal kávu a vyptával se na Československo. Pak mě odvezli až k našemu bydlíšti.

Den československé armády jsme slavili s Fidelem Castrem na naší ambasádě. Popíjeli jsme plzeňské pivo a pochutnávali si na pražských párcích, které Fidel už znal. Říkal, že si je opéká na oleji, ale takhle jen ohřáté ve vodě, že jsou chutnější. S velkým zápalem nám líčil budoucnost Latinské Ameriky, kde po vzoru Kuby půjdou i ostatní země k demokracii a socialismu. Měl jsem fotoaparát s odděleným bleskem a zapomněl ho kabelem připojit. Když se už potřetí Fidel připravil k focení, které se nepovedlo, se smíchem mi zahrozil: „*Jestli ty vaše kanony fungují tak jak tenhle aparát, tak si je zase odvezte.*“ Naštěstí pak fotoaparát i dvojkanony fungovaly bez problémů, Fidel nám všem podepsal svoji fotografii, dostali jsme kubánskou důstojnickou uniformu a odnesli jsme si z Kuby ty nejkrásnější dojmy. Fidela stále pokládám za nejvýznamnější politickou osobnost uplynulého půl století. Byl jsem na Kubě v době, kdy se formovaly Výbory na obranu revoluce, v ulicích a ve společnosti vládla euforie z vítězství spravedlnosti a statisíce Kubánců upřímně vnímaly Fidelova slova na náměstí i v televizi. Připomínalo mi to pražské jaro roku 1945. Pár týdnů před naším příletem na Kubu během bojů na pláži Giron sestřelili Kubánci československým Kotíkovým 12,7 mm čtyřkulometem americké letadlo, které mělo pod křídly rakety vzduch-vzduch s naváděcí infrahlavicí. Jednu raketu jsme odvezli na střeše našeho chevroletu s tím, že až nám ji

dopraví naše loď do Prahy, důkladněji si ji prozkoumáme. Když jsme opustili Kubu, náš vojenský přidělenec v Havaně kapitán Válek se zabil při autohavárii a byl jediný, kdo o raketě ve sklepě naší ambasády věděl. Za nějaký čas tam objevili záhadnou raketu s americkým označením, dali do Prahy zprávu, že Američané podminovali československé velvyslanectví, a evakovali okolní domy. Když se vše vysvětlilo, měl ministr Lomský z toho ve vládě ostudu, zavolal si vedoucího naší výpravy Mirka Doksanského a vzkázal nám, že už podruhé nikam nepojedeme.

Kubánci se brzo naučili s 30 mm dvojkanony vz. 53 dobře střílet na pytel tažený za letadlem i na terč vlečený na prámu za člunem na moři. Trochu nás znervózňovalo, že nás téměř nepřetržitě fotografovala americká letadla, na které bylo zakázáno střílet. Palebná postavení jsme obvykle zaujali na pláži, kde nebylo možno zbraně pod stromy ukrýt. Jednou povolily jednomu střelci nervy, zahájil palbu na Američana letícího našťestí mimo dosah účinné střelby a hned se k němu přidali další. O Kubě a svýchých zážitcích na Ostrově svobody bych mohl popsat mnoho stránek. V dnešní době se hlásí k levici a k myšlenkám socialismu kdekdo, ale životaschopných představ o spravedlivějším budoucím světě je pramálo. Pro mne je postoj k současné Kubě měřítkem opravdovosti jednotlivců v prosazování perspektivního společenského uspořádání.

Navzdor ministrově pohrůzce, že už služebně do zahraničí nepojedu, jsem byl vybrán k výjezdu s třicítkami do Ugandy. Tak jsem se začal zajímat, jaká je to země a moc nadšený jsem z toho nebyl. Ve Viktoriině jezeře se údajně nedá koupat, protože je plné krokodýlů, a uprostřed hlavního města Kampaly se prý na náměstí usadila lví rodinka. Přesto do mne začali píchat očkovací látky, abych se odtud vůbec měl možnost vrátit. Ani jsem se tedy do téhle cesty moc nehrnul. Byl jsem rád, že o výlet do Ugandy začal vehementně usilovat jeden podplukovník z generálního štábu. Paní Trnková již použité kanony rozebrala a načernila a ty se vydaly na dalekou cestu po moři a tropickou džunglí do Ugandy. Taková cesta vůbec neprospěla improvizovaně obnovené povrchové ochraně, takže i ugandský král při slavnostním předávání zbraní poznal, že jsou trochu zrezivělé. Kategoricky rozhodl, že se dvojkanony vrátí Čechoslovákům zpátky. S tímhle králem nebyla žádná legrace, byl despotický a krutý i vůči vlastním lidem. takže s dvojicí našich expertů už od této chvíle nikdo nepromluvil ani slovo a ti nastoupili rychle dobrodružnou cestu domů. Pro zahraniční obchod to měl být nejvýhodnější obchod a bylo z toho velké fiasko.

Když se pro Sověty stal z krvavého psa Tita drahý přítel, začaly se zase navazovat dřívější těsné styky s Jugoslávií. Jižní slovanští druzi měli zájem o řadu československých zbraní, takže jsem se účastnil několika ukázek a jednání. V období takzvaného Pražského jara i následného zbytku roku 1968 probíhala vážná jednání o dodávkách *ještěrek* do Jugoslávie a uvažovalo se i o jejich případné licenční výrobě. Proto přijel do Prahy generál Svetislav Stojanovič, spolubojovník maršála Tita a čelný představitel ministerstva obrany SFRJ. Ubytovali ho v bývalé Čepičkově vile na Prašném mostě, kde jsem s ním s

požehnáním generálního štábu a náčelníka raketového vojska a dělostřelectva trávil dlouhé hodiny nad výkresy a protokoly ze zkoušek. Byl to výborný voják absolvent Akademie generálního štábu v Moskvě se spoustou bojových zkušeností a poznatků. Přitom vynikal mimořádnou skromností a přátelským, i když velice náročným přístupem ke svým podřízeným, kteří ho přezdívali „bizon“, jak jsem později zjistil při své cestě do Bělehradu. Stojanoviče jsem doprovázel do výrobních závodů ve Vsetíně i v Trenčíně a také na ukázky střelby z *ještěrek*. Přijížděl vždy na několik dní či týdnů, naposledy když v rezidenci jugoslávského vojenského přidělence Misajlovského se za účasti zástupců generálního štábu, ministerstva strojírenství a zahraničního obchodu sepisoval závěrečný protokol. Končilo se večer, pustili jsme si televizi a dozvěděli se, že Dubčeka střídá Husák. Když jsme vyšli před budovu, každého z nás kontrolovala státní bezpečnost. Prý „pro strýčka Příhodu“, jak říkali. Nicméně *ještěrky* se prodaly, účastnily se bojů v době americké agrese do Jugoslávie, dokonce se tam připravovala licenční výroba *Vydry*. Ale to už jsem dávno v armádě nebyl.

Setkání zvláštního druhu

Takzvané Pražské jaro roku 1968 se promítlo do mého žití nepozorovaně, protože bombastická hesla o svobodě a demokracii mi vždycky byla poněkud cizí. Neměl jsem v té době žádnou stranickou funkci, a protože na správě byla drtivá převaha členů strany, nevznikaly tu ani žádné protichůdné diskuze. Dubček se svým novým vedením se mi zdál trochu slabý a v některých situacích bezradný. Trochu jsem se zajímal o názory Oty Šika, protože jsem si od nich sliboval omezení byrokracie, která mně někdy šla na nervy. Nic víc, nic míň. Mrzelo mě, že funkci ministra opustil Bohumír Lomský, jehož jsem pokládal za pravého muže na svém místě. Svým postavením na MNO jsem byl samozřejmě od něj na hony daleko, ale vážil jsem si ho nejen pro jeho zásluhy za války. Zvládal prozíravě konfliktní situace jako náčelník Vojenské akademie v době, když jsem tam studoval. Znal jsem i některé historky, které o něm vyprávěl plukovník Tluka, z doby, kdy mu před Šejnou dělal náčelníka sekretariátu ministra. Třeba o tom, jak se ve velkých vedrech na návštěvě v Maďarsku potili v zapnutých uniformách a kravatách, zatímco maďarští generálové měli lehké bundičky. Lomský uložil Tlukovi, aby sehnal střih a výrobce. Když zjistil, že je dovážejí z Československa a že je kdysi ministr Lomský nepovolil s námitkou „ať si vojáci zvykají“, tak se hned tohle mínění změnilo a naše armáda mohla chodit nalahko. Líbilo se mi na Lomském, že dovedl odlišit náročnost od tolerance. Například když se můj podřízený major Horáček v neděli sebral a bez ohlášení navštívil ministra v jeho soukromém bytě se žádostí, aby mu pomohl řešit bytový problém. Být na Lomského místě, tak bych ho vyhodil za drzost, ale on naopak ocenil Horáčkovu odvážnost a pomohl mu. Jaromír Horáček díky své předimenzované průbojnosti se po odchodu do civilu stal ředitelem významného

výzkumáku, prosadil na sovětskou družici československou stabilizační soustavu a dostal za to od Sovětů Řád rudého praporu.

S ministrem Lomským jsem se také jednou mohl vsadit. Bylo to během předváděčky *ještěrek* kolegiu ministra. Zajistil jsem si od jednoho útvaru šikovnou obsluhu, a tak jsem věděl, co si mohu dovolit. Když jsem odříkal popis a parametry zbraně, ministr se podivil: „*Povídal jste, že ten dvojkanon zaujme palpost na zemi za 30 vteřin. To se s vámi vsadím, že ho v téhle době z auta nesundáte.*“ Měli jsme to nacvičené, a tak jsme to zvládli asi za 20 sekund. Pokud jde o *ještěrku*, byl jsem i na nějaké kótě v Jincích, kde probíhalo velitelsko-štábní cvičení k součinnosti zbraní motostřeleckého pluku. V sestavě byly také *ještěrky*, které zajišťovaly protivzdušnou obranu pluku velmi úspěšně. Ostudu jsem neutrpěl.

Velice mi udělal Lomský radost v době, když už jsme oba byli vysloužilci. Dal se se mnou v jedné tramvaji do hovoru a vzpomněli jsme si na uplynulé časy. Tehdy jsem se zastyděl, že jsme kdysi v nastoupeném tvaru při přehlídce na Letenské pláni velmi neuctivě během zvuků slavného uvítacího pochodu unisono zpívali: „*Lomskej už jede, Lomskej už je tady, Lomskej už jede, pupek z auta vystrkuje.*“ Doufám, že se to nikdy nedozvěděl.

Na Letenské pláni jsem pochodoval několikrát: beze zbraně, s puškou a se šavlí. Po jedné noční zkoušce jsme v sevřeném tvaru byli naštvaní, že se nám pochod moc nepovedl a já navíc proto, že jsem klopýtal po tramvajové koleji. Najednou jsem uviděl důstojníka, který běhal kolem nastoupených jednotek a opakovaně volal: „*Poručík Rajdl!*“ a pak: „*Máte se ihned hlásit u generála Šmoldase.*“ Při běhu na tribunu vedle stadionu Sparty jsem šel do sebe s vědomím, že jsem musel šlapat opravdu mizerně a pěkně si to odnesu, ale v pozoru jsem se ohlásil: „*Poručík Rajdl, soudruhu generále, přišel jsem na váš rozkaz.*“ Následovalo krátké oznámení: „*Tak vám blahopřeju, narodila se vám dcera.*“ Já na to předpisově: „*Sloužím lidu. Dovolte mi odejít.*“ Tak se vlastně Šmoldas stal jakýmsi kmotrem naší dcery. Generál, kterého jsem si velmi vážil, už nežije, tak mohu zmínit příhodu, kterou on prohlásil za přísně tajnou. Čekali jsme v Ruzyni na letadlo do Moskvy, které mělo čtyři hodiny zpoždění. Tamější velitel pohraničáků pozval svého bývalého velitele Šmoldase i nás ostatní na malé občerstvení. To představovala baterie výběrových, zřejmě zabavených lihovin. Po té dlouhé době jsme poněkud nejistě nastoupili do letadla a Šmoldas se v první třídě dále občerstvoval. Na moskevské letiště Šeremetěvo jsme přiletěli hodně dlouho po půlnoci, prošli diplomatickým východem, a když už všichni odjeli do hotelu, zůstal tam bezprizorní jeden kufr a já s Milanem Pakostou. Co teď? Nepozorovali jsme odjezd Šmoldase, tak jsme prohlédli všechny záchody a zákoutí, nikde nic. Řekli nám, že letadlo už odstavili daleko k hangárům, ale tam zas nebyly schůdky. Nakonec jsme přece jen objevili generála sladce spícího v první třídě odstaveného Iljušina. Šmoldas byl velice inteligentní, prozíravý a měl smysl pro legraci. Jen by mi bylo líto, kdyby ten současný konformní televizní vtípálek byl jeho příbuzný. Bohumír Lomský a Miroslav Šmoldas si přinesli z

války neocenitelné zkušenosti, které díky svým odborným a morálním kvalitám uměli aplikovat na MNO v době, kdy studená válka hrozila přerůst v pořádně horkou. Měli v armádě velkou autoritu a my jsme věřili, že v případě nutnosti by se stali prvotřídními veliteli.

K této dvojici patřil nerozlučně generál Vladimír Janko. Měl postavu tankisty a vystupování učebnicového generála. To se mnohdy jeho podřízeným nelíbilo. Typickou příhodu jsem zažil, když jsem dostal rozkaz provést prověrku zahraniční fakulty Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně. Bylo nás asi deset, každý měl za úkol prověřit jednu fakultu nebo část velení akademie. Měli jsme být v šest hodin ráno na letišti ve Kbelích. Trmácel jsem se tam po většinu noci, protože v té době existovalo jen katastrofální spojení z Krče. Arma – to je prodejna – byla celodenně zavřená, a tak jsme o hladu čekali do devíti, do jedenácti, až kolem poledne dorazil Janko, převzal hlášení pilota a my jsme zatím už dávno seděli v letadle. Nechali jsme Jankovi místo vpředu, ten nás minul, usadil se a my podřimovali až nad Brno. Janko vstal a potichu pronesl: „*Tak vám vinčuju dobrej večír. Byl jsem v jedné mateřské školce a děti mě tam zdvořile pozdravili „dobrý den, pane generále“.* A najednou začal křičet, až se letadlo otrásalo: „*A důstojníci MNO, když vidí prvního náměstka ministra, tak se koukají jinak a sedí jako pecky!*“ Tehdy jsem také ještě šel na kobereček k náčelníkovi zahraniční fakulty (i když to mělo být naopak), který mně opatrně sdělil, že pánové afgánští studenti si na mě stěžovali, že jim místo „pane“ říkám „soudruhu“. S generálem Jankem, kterého pokládám za spoluautora své *ještěrky*, jsem občas cestoval letadlem do brněnského vývojového ústavu, kde se zajímal o vývoj automatických zbraní. Lákaly ho tam i novinky v oboru loveckých zbraní, protože byl náruživým myslivcem. V Brně existovala skupina vývoje sportovních a loveckých zbraní v čele s mými dvěma velmi dobrými přáteli, Václavem Holkem, synem legendárního předválečného tvůrce světoznámých kulometů vzor 26 a 37, a stále dobře naladěným konstruktérem Galašem. Jejich sériově vyráběné zbraně měly podle nich označení ZH a ZG. Janko s nimi vedl dlouhé nimrodské odborné diskuze. Byl to ovšem generál Janko, který se zasloužil o to, že vývoj automatických zbraní měl na nejvyšších místech v armádě zelenou a dosáhl takových úspěchů.

Jedna ze zbraní zavedených v ČSLA se však jaksi nepovedla, konkrétně pistole vz. 52. Bylo to zejména proto, že už během jejího vývoje došlo k nejasnostem, pro jaký náboj má být pistole řešena. Výsledně použitý 7,62 mm sovětský samopalový náboj byl zbytečně příliš výkonný a vedl k tomu, že pistole vz. 52 byla těžká a neohrabaná, o čemž se mohli přesvědčit všichni, kdo s ní chodili do služby. Přitom na výběr byly policejní, komerčně dostupné elegantní Čezety a Walthery. Od Poláků jsme se dozvěděli, že Sověti mají novou pistoli na 9 mm náboj Makarov. Jiří Čermák v Brně přišel s nápadem, že by se mohly převzít nejlepší konstrukční prvky z naší ČZ, z Walthera a z nového sovětského Makarova a vyvinout špičkovou pistoli. Tak jsem se začal poptávat po nové sovětské zbraně. Šel jsem do Kriminálního ústavu v Bartolomějské ulici,

kde jsem měl dobré přátele, kteří mně pomáhali střílet do bedny s vatou, abych mohl zjistit otisky drážek na střele. Tam taky měli unikátní sbírku pistolí z celého světa. O pistolí Makarov věděli, ale bohužel ve sbírce ještě nebyla. Poradili mi, že prý ji asi má generál Janko. Protože jsme se dost dobře znali, mohl jsem ho bez zvláštních ceremonií navštívit. Když vyslechl naše plány, sáhl do trezoru a podal mi pistolí, na jejíž pažbě byl štítek s věnováním od generálního štábu sovětské armády. Opatřili jsme si z Polska pár bedniček nábojů Makarov, Jirka Čermák vyrobil vzorek nové pistole a uskutečnily se i informativní komparační zkoušky různých pistolí. Vše bylo na dobré cestě, takže jsem mohl zase Jankovi pistolí vrátit. V přední kanceláři mě upozornil generál, myslím, že Kučera, abych dneska za Jankem nechodil, že má blbou náladu. Janko si ode mne vzal pistolí a rozzlobeně povídá: „*Prosím vás, co blázníte? Vzpomenete si s pistolema a my nemáme na rakety a na vrtulníky.*“ Zamyslel se a pokračoval: „*Víte, k čemu je pro důstojníka dobrá pistole? No, tak já vám to povím. Ta je dobrá jen k tomu, aby se s ní zastřelil.*“ Tak jsem odešel a netušil, že ho vidím naposled. Za tři dny se nechal odvézt na Strahov, podíval se na Prahu a tímhle Makarovem se zastřelil. Smrt generála Janka je pro mne dodnes bolestná a málo pochopitelná. Byl přesvědčený internacionalista a laškování se západem se mu muselo přičít. Ale domněnky, že chtěl verbovat vojska na obranu odstaveného prezidenta Novotného, který zrovna neoplýval jasnozřivostí, mi nesedí. Zejména proto, že prý chystal puč ve spolupráci se Šejnou, což pokládám za nesmysl. S někým takovým by se do party určitě nedával.

Plukovníka, později generála Šejnu jsem znal ze schůzek stranických funkcionářů z doby, kdy jsem byl předsedou základní organizace KSČ ve výzkumném středisku ve Vršovcích a hádali jsme se o bytí či nebytí výzkumáku. Šejna jako předseda Hlavního výboru KSČ na MNO měl pověst člověka, který nedodrží sliby, podléhá intrikám a místo zásadového stranického jednání dá spíše na zákulisní manipulace. Jeho vysoká stranická funkce ho vynesla i do parlamentu. Potkal jsem ho na Václaváku v manžestrovém úboru a Šejna mi hned vysvětloval: „*Koukáš asi jak jsem vystrojenej. Oni mě dali do zemědělskýho výboru, tak musím vypadat jako zemědělec.*“ To byla zase ta jeho přizpůsobivost. Svoji pozici jako zemědělce si upevňoval, jak vyšlo najevo, kšeftováním s jetelovým semínkem a vyneslo mu v novinách přezdívku „semínkový generál“. Jako předseda Hlavního výboru KSČ měl tři tajemníky: Moravce, Ploce a mého spolužáka, předtím kamaráda z našeho oddělení na dělostřelecké správě Rudlu Šilhána, bratra Věnka Šilhána, v srpnu 1968 několikadenního generálního tajemníka ústředního výboru strany.

Asi tak ve dnech, kdy jsem vracel generálu Jankovi pistolí, jsem měl službu dozorčího u vchodu do ministerské budovy „A“. Ke konci pracovní doby mi předal podplukovník Moravec z Hlavního výboru KSČ obálku s tím, že si ji vyzvedne generál Šejna. Bylo kolem půlnoci, když někdo u vchodu zazvonil a u dveří stál nějaký mladík, který mě žádal, abych mu obálku pro generála předal.

Na obálce nebylo nic napsáno, obsahovala nějaké tvrdé desky a její rozměry byly o něco větší než pohlednice. Pro mne však bylo důležité, že ji mám předat generálu Šejnovi, a tomuhle neznámému muži jsem ji samozřejmě odmítl vydat. Mladík prohlásil, že je Šejnův syn a že jeho otec čeká nedaleko. Vzbudil jsem pomocníka dozorčího a s údajným mladým Šejnou jsem šel do boční ulice, kde stálo auto se zhasnutými světly a v něm generál. Řekl jsem mu: „*Prosím tě, proč sis pro tu obálku nepřišel sám, vždyť jsi musel vědět, že ji nikomu jinému nedám.*“ Šejna něco zablekotal a já už tomu nevěnoval pozornost do doby, než za několik dní vyšla zpráva, že Šejna utekl za hranice. Moje detektivní nadání mě napovědělo, že tajemné Šejnovo jednání bylo strachem z toho, aby náhodou neprasklo, že v obálce byl diplomatický pas. Po jeho dezerci se objevily historiky o jeho dřívějším rozmařilém životě. Ještě štěstí, že tehdy neexistoval bulvární tisk. Po pražských zdech se však s gustem psalo „Kurev hejna zdraví Šejna“. Něco na tom určitě bylo, protože Rudla o něm říkal, že byl pořád bez peněz. Tak když mu sehnal prodej chalupy, Šejna si vypůjčil v bance a Rudla mu dělal ručitele za vypůjčených pár desítek tisíc. Ty pak Rudla bance musel zaplatit a přišel tím o svého Wartburga. Šejna mu vůbec nic z Ameriky neposlal. Myslím, že toho Američani ze Šejny moc nevytěžili. On vojenské odborné problematice nerozuměl, a tak ministrině USA Condoleezza Riceová ve své knize (to jest i ve své disertační práci) mohla papouškovat na desítkách stran jen bezvýznamné Šejnovy drby o handrkování mezi funkcionáři Hlavní politické správy a Hlavního výboru KSČ.

Hlavní politická správa společně s naší Správou připravila v Ústředním domě armády v Dejvicích výstavu „25 let československého dělostřelectva“. Akci jsem pomáhal připravovat a připadl mi úkol dělat na výstavě průvodce. Naučil jsem se komentovat řady tabulí s fotografiemi návštěvníkům, což byli hlavně důchodci a školáci, které zajímaly hlavně povedené modely kanonů a dělostřelecké techniky. Jednou přišla starší dvojice, myslel jsem, že to jsou manželé. Nabídl jsem jim výklad, ale ten odmítli a detailně si prohlíželi fotky, rozpoznávali na nich známé tváře a vzpomínali na bojové zážitky z východní fronty. Pak se ten záhadný návštěvník na mě rozhorleně obrátil: „*My jsme neměli armádu na západě? Oni žádní dělostřelci nebojovali u Tobruku? Vy politrucci zamlčujete, kolik důstojníků jste odrovnali, a zkreslujete skutečné události.*“ Jeho kolegyně ho krotila v jeho dalších výtkách a kritice, načež jsem mu odpověděl, že nejsem politruk a ať své připomínky napíše do knihy návštěv. Vzal pero a popsal asi pět stran svých názorů. Podepsal se Bedřich Kopold a její podpis zněl Marie Švermová. Pokud se nemýlím, oba ještě před velkým procesem se Slánským byli odsouzeni na doživotí, on, náčelník Hlavní politické správy ČSLA, i ona, manželka národního hrdiny Jana Švermy a členka politbyra ÚV KSČ. Zatelefonoval jsem příslušnému plukovníkovi na HPS a ten mě varoval, aby si to snad někdo nepřečetl. Za pár minut přiběhl, sbalil návštěvní knihu a položil na stolek novou. Byla to absurdní situace, tehdy začátkem roku 1968: dva bojovníci, kteří na východní frontě nasazovali svůj život a jen o

vlásek o něj nepřišli v osvobozené zemi pro své přesvědčení, se za pár let zasazují o poctu západní armádě, kterou ve svých politických funkcích podceňovali. Chce se mi parafrázovat Kopoldovu otázku nynějším vládním papalášům: „*My jsme neměli armádu na východě, že velebíte a metalizujete výhradně jen ty vojáky ze západu?*“

Páchnoucí vody

20. srpna 1968 jsme s Otou Loskotem přiletěli do Ruzyně z Brna a šli si v Dejvicích dát do trezoru papíry ze služební cesty. Loučili jsme se před budovou „A“, když ostře zabrzdila u chodníku šestsettrojka, z ní vyskočil ministr Martin Dzur a pádil jak splašený do budovy, kde měl v prvním patře kancelář. Bylo nám to k smíchu a šli se domů vyspat. Moc jsem toho nenaspal, protože mě vzbudil Mirek Hadáček, který bydlel blízko u letiště: „*Jirko, přistávají letadla jedno za druhým, asi nás obsazují Sověti.*“ Do rána jsem poslouchal rádio a pak šel na ministerstvo. Během dopoledne přišla do áčka skupina sovětských vojáků, postavili se místo naší dozorčí služby ke vchodu a po dvou do každého poschodí. Čekali jsme, co bude dál, a pak se nás pár rozhodlo, že se pokusíme vyjít ven. Zamávali jsme sovětským strážným průkazkou, oni nic neříkali, tak od té chvíle byl průchod tam i zpět volný.

Druhý den to bylo s dopravou po Praze špatné, tak jsem šel větší část cesty do práce pěšky. Byl celkem klid, jen na Palackého náměstí ležel na chodníku kulometčík a pátil do oken protějších činžáků. Měl jsem uniformu, tak jsem použil menší lest a jménem podplukovníka Varšavské smlouvy jsem velícímu sovětskému nadporučíkovi vydal rozkaz k zastavení palby. Ten mě kupodivu poslechl a byl klid. V práci nás čekalo překvapení, protože velitel pražské posádky generál Chlad nařídil odevzdat osobní pistole a pečlivě je uzamknout do hlídané místnosti. Pistoli jsem odevzdal, ale úplné odzbrojení jsem nedodržel, protože jako obvykle jsem měl v trezoru několik neevidovaných vzorků samopalů, pistolí a střeliva. Generálporučík Blatenský se nám za to pokořující odzbrojování upřímně omlouval. Později mě potkal na chodbě a zasmál se: „*Jestli si ty fousy necháváte růst do doby, než odejdou, tak to je už budete mít hodně šedivý.*“ Ale já jsem měl fousy už předtím řadu měsíců a s účastí sovětských vojáků to nijak nesouviselo. Náčelník raketového vojska a dělostřelectva Generálporučík Blatenský byl rozšafný, příjemný a klidný člověk. Když se chystaly manévry Varšavské smlouvy Vltava, tak si mě Blatenský zavolal a povídá: „*Mám zajistit dva výbuchy, aby to vypadalo jako vodíkové bomby. Zajistěte to v civilním sektoru a můžete jim za to slíbit odměnu deset tisíc korun.*“ Tak jsem se v Suchdole přeplavil přívozem do Zámků, kde byly kobky pro práci s výbušninami a kde šéfoval můj dobrý přítel Petr Rychetský. Byl v republice jedničkou na pyrotechnické slože a ohňostroje při prvomájových oslavách. Hned se do toho pustil, počítal a kreslil, zatímco jsem zajišťoval výmetné komory. Petr napsal recepty a nadiktoval je do výrobního závodu v

Bojkovicích u Uherského Brodu, kam jsem se vypravil. Aby bylo v Praze dost času všechny pyrotechnické složky správně do výmetnic poskládat a zkompletovat, nechal jsem namíchané směsi označit a v igelitových pytlících uložit do čtyř krabic větších než obaly na televizor. V každém pytli byl palník a dráty, které koukaly až z krabic, aby na ně bylo možno napojit naprogramované odpalovací zařízení. Na letišti v Holešově se krabice naložily do civilní linky, a když jsme vzlétli nad moravská pole, najednou jsem si vzpomněl, že mi v závodě někdo říkal, že palník je možné iniciovat pouhou baterkou. Všechny chabé školní vědomosti o statické elektřině mně rozžhavyly mozek od Coulombova zákona, Leydenské láhve, Faradayovy klece až po tření ebonitové tyče liščím ocasem, které se mi začalo jevit jako moc podobné tření pláště letadla o okolní vzduch. Nebylo jiné řešení než to nechat osudu a ten byl tenkrát milostivý.

Velkorysost generála Blatenského kontrastovala s přízemností jeho předchůdce v nejvyšší funkci u raketového vojska a dělostřelectva generála trapné postavy generálmajora Jaroslava Hradila. Nevím, jestli mu to někdo uložil, ale dopisy na Spojené velení do Moskvy podepisoval azbukou. Když už, tak to snad mohl psát do závorcky. Z dobře informovaného zdroje jsem vyslechl příhodu z recepce na počest narozenin maršála Varencova v Moskvě. Servíroval se kyjevský kotlet, což je, nevím proč, kuřecí řízek naplněný rozpuštěným máslem. Vedle oslavence seděl Hradil a během své řeči píchl do masa současně se snahou ho nožem ukrojit. Spolustolovníci zkameněli, protože čúrek másla stékal maršálovi po řadách vyznamenání in natura. Hradil se o vývoj mých zbraní nezajímal. Jen jednou, v závěru kontrolních zkoušek *ještěrky*, se objevil na Rafandě v Brdech, když jsem řídil střelbu na pytel. Zastavil auto asi sto metrů od prototypu zbraně a poslal pro mne řidiče. Když jsem se mu ohlásil, rozčileně zahuhňal: „*Co to tam čumí za civilisty?*“ Nic už neřekl, když jsem odpověděl, že je to ředitel vývojového závodu Joch a hlavní konstruktér *ještěrky* Kotík. Za chvíli zas pro mne přišel šofér a Hradil se rozzlobil: „*Proč jste nestříleli, když pilot přeletěl nad vámi? Víte, kolik stojí taková letová hodina?*“ Popravdě jsem mu sdělil, že podle programu letadlo nabíralo výšku z tisíce na dva tisíce metrů. Že by se setkal s jedním z největších tvůrců zbraní, to Hradila ani nenapadlo. Kotík pak také od srdce prohodil: „*To je ale vůl.*“

Jestliže jsem se, často i z povzdálí, přesvědčil o ryzí čestnosti představitelů armády té doby, jako byli Janko, Král, Lomský, Šádek, Seneši, Blatenský a další, tak byli někteří, kterých jsem si nikdy nevážil, jako byl především Šejna, ale v dobrém ani nevzpomínám na Hradila, zmatkaře Kričfalušihy, Muchu a ministra Dzúra. Ministr po událostech v noci na 21. srpen na několik týdnů „onemocněl“. Ve druhé polovině roku 1968 ho zastupoval generál Mucha, který zřejmě v bytě tajemníka ÚV KSČ Aloise Indry na Letné obsazení Prahy sovětskými vojsky připravoval a v Ruzyni na leteckou invazi dohlížel. Dzúr na jaře 1968 vystřídal tzv. konzervativního Lomského a získal v armádě pověst progresivního bojovníka za Dubčekův obrodný proces. Hlavní výbor KSČ na

MNO ho proto po útěku Šejny prosadil za delegáta 14. sjezdu strany. Sjezd se sice v srpnu konal ve Vysočanech, ale bez Dzúra, který ještě před svým záhadným onemocněním stačil na Hlavním výboru říci, že „to nemohl najít“. Čím ministra léčili, nevím, ale po svém uzdravení se zázračně najednou z oportunisty stal důsledný normalizátor a internacionalista.

Myslím, že se Dzúr přičinil i o to, že se na MNO objevil jakýsi plukovník Grivalský, který nahradil dezertéra Šejnu. Ten na stranickém shromáždění prohlásil, že tady na ministerstvu byly klidné vody, které smrděly, a on že je přišel vyčistit. Osobně si myslím, že po celý rok 1968 na MNO opravdu byly klidné vody způsobené tím, že tu byla prakticky stoprocentní organizovanost v KSČ, a protože tam panovala v naprosté většině názorová sounáležitost očekávající, že i přes slabost Dubčekova vedení dojde k bližšímu kontaktu vedení strany s občany. Jednoznačně se tam bojovalo proti pravicovému extremismu, proti vzniku protikomunistických organizací, sociáldemokratismu, stranickému pluralizmu a proti emocím vyvolaným článkem 2 000 slov. Do určité míry to byla naivita způsobená výjimečností personálního složení příslušníků MNO, ale žádné vody tu nepáchly. Grivalský beze zbytku rozehnal náš a další výbory stranické organizace, přičinil se s novým náčelníkem Hlavní politické správy fousatým Františkem Bedřichem o kádrové výměny vyšších funkcionářů a svými vystoupeními ve stranických organizacích vyvolal tíživou atmosféru nejistoty a obav z budoucnosti řadových příslušníků MNO.

Přestože tím trpěla odborná práce, věnoval jsem se v té době usilovně aplikaci *Vydry* na sovětské bojové vozidlo pěchoty, které se nám podařilo získat.

V březnu 1969 byla svolána konference, na které měl hlavní slovo Grivalský. Byl si už vědom rozsáhlé moci, kterou si na MNO vybudoval, a proto se ve svém vystoupení odvážil použít nejhruššího zastrašování. Označil tajemníka Hlavního výboru KSČ Ploce, který se zastřelil, za nepřítele strany a za zbabělce. Protože jsem znal i jiné tragické události, například když se zastřelil z podobných důvodů major Jarda Haken z rodiny těch nejuvědomělejších předválečných funkcionářů KSČ, vnímal jsem Grivalského obviňování jako odporné. Vzpomněl jsem si také na sebevraždu Standy Neumanna, vnuka S. K. Neumanna a milovaného básníka našich svazáckých let. Měl jsem chuť demonstrativně odejít. Grivalský však vytáhl z kapsy stranickou legitimaci, mával s ní nad hlavou a vyhrožoval, že kdo nebude souhlasit s vyloučením jím označených funkcionářů, tak o tu legitimaci přijde. Viděl jsem, že v sále až na dva, možná tři straníky ostatní všichni odmítají Grivalského výpady, ale strach jim znehybnil ruce a zamkl pusy. Moc jsem nespekuloval a bez přípravy jsem se přihlásil. Obvinil jsem Grivalského, že hrubě porušuje stanovy strany, očerňuje soudruha, který se už nemůže bránit a napadá současné vedení KSČ. Když jsem odešel od řečnického pultu, přišel za mnou plukovník Vojtěch a řekl: „*Tak tos střelil kozla.*“

Odplaty jsem se dočkal za několik týdnů. Pozvali mě na Grivalského komisi Hlavního výboru. Ten se však projednávání vyhnul, a tak mě čekali nějací tři

strejcové, které jsem předtím nikdy neviděl, a s nimi podplukovník Švestka odněkud ze správy, byrokrat, s nímž jsem nikdy předtím, ani během pohovoru, ani nikdy potom nepromluvil ani slovo a on taky ne. Ti tři pánové mi četli z papíru nějaká obecná obvinění, která zřejmě předem měli připravená pro všechny, co prověřovali. Bylo mi skoro k smíchu, když prý jsem „nedoceníl nebezpečí pravicového oportunismu“, protože sám jsem celý svůj život uvažoval, jestli nejsem trochu příliš levicový radikál. Nic mi nemohli konkrétního přisoudit, a tak mi přišli, že jsem na té konferenci „polemizoval s vystoupením na podporu konsolidačního procesu“. To mi potom taky napsali do posudku se závěrem na vyloučení z KSČ. Ten zápis z pohovoru si napsali dodatečně sami, bez mého vědomí, natož souhlasu. Dali mi jen čistý papír, abych ho dole podepsal, že prý mají málo času. Když jsem byl na odchodu, tak ještě jeden z nich „mi chtěl pomoci“ a navrhl: „*My víme, žeš podepsal rezoluci proti článku 2 000 slov, ale bylo by pro tebe lepší, kdybychom ti tam napsali, že jsi s tím článkem souhlasil. Jinak ti tam napíšeme, žeš prokázal malou politickou bdělost a budeš to mít horší.*“ Tak jsem to měl skutečně horší a stal se ze mne občan nejnižší kasty. Věřil jsem, že na vyšších stranických postech nesedí lidé jako Grivalský a jeho parta. Podal jsem mnohastránkové odvolání k ÚKRK (Ústřední kontrolní a revizní komisi ÚV KSČ), ale pokud si vzpomínám, tak mi nikdo neodpověděl. Později jsem se dozvěděl, že Grivalského za jeho protistranické metody vyloučili z KSČ.

Labutí píseň

Vyloučení ze strany samozřejmě znamenalo, že s mou prací na ministerstvu je konec. Shodou okolností se přece jen vyskytla určitá šance pro budoucnost. Přičinil se o to můj kamarád Ruda Tvaroška. Jako plukovník, zástupce vojenské správy v trenčínském podniku TOS Kubrá, přejímal pro armádu moje *ještěrky* a při mých častých návštěvách jsme strávili hodně času nad dobrou slivovicí. Chodívali jsme spolu po výrobních halách a tam mě seznamoval s fotbalisty Jednoty Trenčín, tehdy prvoligového klubu, jehož byl Ruda předsedou. Ti hráči tam opravdu pracovali jako svářeči i u obráběcích strojů, což se dneska zdá být jako pohádka. Ruda byl nejen šéfem klubu první ligy, ale i předsedou Československého fotbalového svazu, nejvyššího orgánu fotbalu ve státě. Z naší Správy na MNO tam byl i plukovník Hloušek a další vojáci, takže se říkalo, že fotbal vede plukovníká junta. Před rokem 1968 byl předsedou okresního výboru KSČ v Trenčíně Alexander Dubček, velký fanoušek trenčínského fotbalu, a tak se stal i kamarádem Rudy Tvarošky. Mezi Rudovy přátele patřil i generál Kodaj, velitel Východního vojenského okruhu se sídlem v Trenčíně, klíčová postava normalizačního období po srpnu 1968. Díky těmto konexím a své slovenské národnosti se stal Ruda generálem a náčelníkem Správy dělostřeleckého vyzbrojování MNO v Praze. Když nás dva pozvali naši jugoslávští přátelé na dovolenou do vojenského rekreačního zařízení v Trogiru

na Jadranu, během opalování u moře mi Ruda nabízel, že se mnou zajde za Kodajem a všechno bude zase v pořádku. Stejně jako radu přítele Mirka Hadáčka, abych veřejně provedl hlubokou sebekritiku, jsem takové kroky odmítl, protože jsem byl přesvědčený, že jsem se ničím neprovinil. Generál Tvaroška jako můj velký šéf si mě pak v Praze zavolal a seznámil mě se svým řešením: pošle mě do výzkumáku ve Slavičíně a až se to přežene, vrátím se zas do Prahy na MNO. Taky mi říkal, abych si představil takovou velkou mašinu, do které když hodí moje jméno, tak vypadne „vyhodit“, a on nemůže nic dělat. Byl velice dojatý, v očích měl slzy a řekl větu, kterou jsem si zapamatoval: „*Jurko, starký, teraz ty ideš dole a ja idem hore, ale príde čas, keď ty pôjdeš hore a ja pôjdem dole.*“

Nadešel čas velké předváděčky zbraní, tentokrát na letišti u Karlových Varů. Snažil jsem se svědomitě připravit 30 mm *Vydru* ve věži na sovětském bojovém vozidle tak, aby slavila úspěch. Vystavovala se technika všech druhů vojsk včetně letectva. Den před akcí si připravenost přišel prověřit generál Mucha. Když si poslechl můj výklad o zbraní v ruštině, zavelel: „*Zíttra se mi hlásíte hladce oholen!*“ Namítl jsem, že fotku s fousy mám na průkazu i v osobním spise. Čekal jsem, že mě Mucha, jak se to už stalo, pošle do plynové komory, pustí tam slzný plyn, a když maska kvůli fousům nebude těsnit, prohlásí mě za bojeneschopného. Na to však Mucha neměl dost času, tak přikázal: „*Tady toho soudruha podplukovníka naučíte celý výklad v ruštině. Máte na to celou noc.*“ Protože o BVP s *Vydrou* kromě mě nikdo nic nevěděl, tak Mucha rázně nařídil: „*Budete stát zítra tady u toho keře. Když se soudruh Brežněv bude na něco ptát, tak přiskočíte a budete odpovídat.*“ Pomyslel jsem si, že by to bylo docela veselé, ale nakonec se to nestalo. V té době Mucha netušil, že mu zbývá pár týdnů života, při venčení psa ho později na Letné přejede tramvaj.

Za celou předváděčku zodpovídal generál Ferdinand Hanzal. Mucha mu nařídil, že za každou cenu musí na letišti přistát MIG pro atrakci, kterou připravovalo velitelství letectva a PVOS. Byla to obrovská síť s maskovacími záplatami, pod kterou měla být ukryta stíhačka a po stisknutí knoflíku se během pár vteřin měla síť srolovat a stíhačka odstartovat. Jenže panovala už kolikátý den mlha a MIG pod sítí nebyl. Ferdinanda Hanzala jsem poznal jako podplukovníka a hlavního inženýra tankistického výzkumáku v Doksech, když svědomitě a urychleně zajišťoval opancěrování mého prototypu *ještěrky*. Setkali jsme se pak v Sovětském svazu, kde byl na stáži, a v jednom výcvikovém prostoru jsme tam spolu šli na hříbky a křemeňáky, kterých tam rostly tuny. Přípravovali jsme z nich smaženici a sháněli do ní kmín. Tehdy se jeden ze sovětských generálů, častý návštěvník Karlových Varů, zeptal: „*Što takoje kmin?*“ Nakreslil jsem zrníčko kmínu v měřítku 1000 : 1 a on zajásal: „*Rohlik!*“ Smaženice byla bez kmínu, který tam přece jen chyběl. V Moskvě mi Hanzal nabídl návštěvu úřadu Spojeného velení Varšavské smlouvy. Rád jsem přijal, a když jsme v posledním poschodí té budovy seděli u vodky s generálem, zástupcem ČSLA, ten k mému překvapení řekl, že tam je za ČSSR sám jen se svým pobočníkem a sekretářkou.

Když jsme vyšli na chodbu, tak ukazoval na dveře a oznamoval, že támhle sedí Maďar, Polák, Bulhar a další. Bylo to už v době, kdy generál Prchlík tento stav kritizoval, byl za to kritizován, suspendován a nakonec odsouzen. Ani mně, přece jen trochu patriotovi, se to moc nelíbilo, ale jen o málo později jsem uznal, že mít ve Spojeném velení jen jakési styčné důstojníky byla od Sovětů oprávněná opatrnost.

Přestože ministryně USA v roce 1984 nazvala vztah mezi armádami SSSR a ČSSR jako nejisté spojenectví, jsem přesvědčen, že to byl, aspoň během mé činnosti v ČSLA, upřímný, otevřený a přátelský, v tehdejší situaci pochopitelný a nezbytný, i když ne rovnoprávný vztah. V Polsku jsem se vždy setkal při soukromých rozhovorech s nevraživostí k Rusku i mezi důstojníky ministerstva. Bylo veřejným tajemstvím, že představitelé rumunské armády o součinnost se sovětskou armádou moc nestojí. V té době mě však nejvíc překvapil postoj některých funkcionářů v maďarské armádě. Když probíhalo součinnostní jednání o výzbroji motostřeleckých vojsk mezi zástupci ČSLA a maďarské armády, zajišťoval jsem přátelskou večeři v brněnském podniku U černého medvěda. Po večeři bylo trochu veselo, protože Maďaři pili plzeňské pivo a my maďarské víno. Došlo na řeči o Varšavské smlouvě a vedoucí maďarské delegace, generál na úrovni našeho zástupce náčelníka generálního štábu, vyrukoval s návrhem, který nám vyrazil dech: že bychom měli jako protiváhu vojenských paktů vytvořit blok neutrálních států Maďarska, Rakouska, Československa, Rumunska a Jugoslávie se společně řízenou armádou a výzbrojí. Hned jsme my, Čechoslováci, vyšli na chodbu, řekli jsme, že je to provokace, za kterou nás chtějí zavřít, nebo že Maďaři jsou už tak ožralí, že nevědí, o čem mluví.

Když se vrátím k té předváděčce, tak mě generál Hanzal, vyrovnaný s tím, že MIG pro mlhu celý den nepřistál, pozval do hotelu PUPP na večeři, smál se tomu, jak to se mnou Mucha vyřešil a navrhl: „*Víš co, postavíš se pod tu maskovací síť a já těm papalášům řeknu, že jsi fousatej vůdce té naší kontrarevoluce.*“ Byl to dost hloupý vtíp, ale já jsem chápal, že on nevěděl, co má dělat. Druhý den ráno se začalo trochu vyjasňovat, a tak Hanzal přivolal ten MiG. Snídaně v Karlových Varech Brežněvovi moc nechutnala, tak se zvedl a odebral se k autu. Celá suita nejvyšších papalášů socialistického tábora praštila vidličkami, nechala snídani na stolech a kvapila taky k dopravním prostředkům. K letišti přijela celá kolona o dvacet minut dřív. Akorát najela první auta na začátek ranveje, když pár metrů nad jejich hlavami přistával ten nešťastný MIG. Představitelé to určitě pokládali za mistrovsky provedený uvítací manévř a doufám, že jim to taky tak pohotově Ferdinand Hanzal vyložil. Výklad o *Vydře* na BVP jsem nakonec stejně odrecitoval já, protože podplukovníka Minarčíka jsem v noci nic nenaučil. Za fousy mě Brežněv, Husák ani ostatní nekritizovali a *Vydra* na BVP se jim líbila. O něco později ten prototyp BVP s 30 mm *Vydrou* poslali moji následovníci letecky do SSSR a za nějakou dobu se na Slovensku

začal vyrábět BVP-2, avšak s 30 mm kanonem sovětské konstrukce a byl zaveden také do ČSLA.

Když jsem odcházel z MNO do Slavičina, náčelník našeho oddělení Pepík Kopřiva mi na rozloučenou nepodal ani ruku. Byl to on, který po srpnu dal návrh na zrušení plánů na součinnost s „okupanty“, ale teď začal vykládat, že byl „vždycky levej“. To tedy byl, ale jen pokud šlo o práci. I ve Slavičíně se objevili normalizátoři Jiří Horák a Liboslav Matoušek, kteří mě léta dobře znali, ale teď jsem pro ně byl malomocný. Ti se taky přičinili, abych definitivně zmizel do civilu, a byli ochotni udělat vše pro svou kariéru. I v té mrazivé době jsem se mohl opřít o hodně přátel a slušných soudruhů. V Praze mi zavolal náčelník vojska protivzdušné obrany generál Seneši, aby mi předal medaili za zásluhy o rozvoj PVO, a nebál se moji práci ocenit a za ni poděkovat. V té době se začala připravovat výroba *ještěrek* pro Jugoslávii ve Škoda Plzeň. Nově jmenovaný generální ředitel Škodovky Lokajíček si mě vybral na místo hlavního inženýra závodu Lokomotivy, kde se měly *ještěrky* vyrábět. Když jsem přijel do Plzně podepsat smlouvu, moje jmenování kvůli vyloučení ze strany neprošlo. Svát'a Houserek, v té době už ředitel VÚSTE, mi nabídl funkci náměstka ředitele tohoto výzkumného ústavu, což přes doporučení generála Tvarošky bylo ze stejného důvodu zamítnuto. Nastalo období mého několikátýdenního putování asi po dvaceti podnicích se stejnou odpovědí „vyloučený, nebereme“. Jenom díky tomu, že měl ředitel podniku dovolenou, se nade mnou slitoval náměstek Grundmann u Silnic Praha, kde jsem pak prožil dvacet let skromného a nerovnoprávného života až do odchodu „na zasloužený odpočinek“. Ustrašený podnikový ředitel Ivo Baborovský mě čas od času ubezpečoval, že on osobně by rád, ale že mi nesmí udělit vzorného pracovníka, dát vyšší plat a umožnit, abych měl alespoň jednoho podřízeného. Přesto se mi hlavní kádrovák a současně předseda KSČ u podniku Bohouš Procházka svěřil, jak by byl rád, kdyby měl ve své stranické organizaci takové komunisty, jako jsem já. V té době jsem velice aktivně pracoval v ROH a na krajské úrovni tam organizoval komplexní racionalizační brigády.

Někteří lidé se diví, proč jsem přes šikany a příkoří zůstal komunistou. Odpověď není tak složitá. Pevně věřím, že socialismus je budoucnost světa, a je mi přímo fyzicky odporný kapitalismus, hlavně ten americký, tedy i ten nynější v Čechách. To jsem měl změnit své přesvědčení kvůli jednomu mizerovi a několika kariéristům? Ztratil jsem nespravedlivě stranickou legitimaci, kterou jsem si výjimečně vysloužil už ve svých šestnácti letech. Poznal jsem poctivé komunisty bez legitimace a zavilé antikomunisty s legitimací, dokonce i v uniformě Lidových milicí.

Po mém odchodu z armády v říjnu 1971 vývoj automatických a protiletadlových zbraní nepřinesl pro armádu žádný praktický výsledek. Do výzbroje československé armády kromě nešťastné pistole rodící se už za mého působení nebyla zavedena v této kategorii žádná zbraň československé konstrukce. V brněnském vývojovém ústavu vývoj této výzbroje však pokračoval úspěšně a

dosáhl mimořádných výsledků na světové úrovni. Moji nástupci na MNO neměli potřebné vzdělání v oboru, dostatečné zkušenosti, ale zejména zájem a odvahu něco užitečného prosadit. Možná, že se tu projevil negativně i zvýšený vliv a tlak sovětské strany na prosazování zbraní výhradně sovětské konstrukce.

6. U kanónu stál

plk gšt. v.v. Ing. Miloslav Šustr

Když po padesáti letech od nástupu do armády, v té době Československé lidové armády, pro jejíž pojmenování se běžně používala a používá zkratka ČSLA, vzpomínám a hodnotím své působení v této složce, napadá mne, že jsem vlastně prošel typickou kariéru vojáka z povolání té doby, která schematicky zahrnovala:

- vojenskou střední školu,
- vojenské učiliště,
- službu u útvarů na stupni četa, rota (u dělostřelectva a raketového vojska baterie), prapor (u RVD oddíl),
- absolvování Vojenské akademie Antonína Zápotockého (nebo jiné vysoké školy),
- službu na stupních pluk, brigáda, divize,
- studium akademie generálního štábu v Moskvě,
- službu na nejvyšších stupních, armáda, front, MNO.

Ne všichni vojáci z povolání prošli uvedenou stupnicí celou. Někteří z nejrůznějších důvodů službu opustili, jiní se zastavili na tom nebo onom bodě nebo některé body přeskočili. Mně bylo dopřáno, a nebyl jsem zdaleka sám, projít tuto stupnicí celou.

Na mém dětství a školní docházce nebylo nic neobvyklého. Narodil jsem se na samém konci 2. světové války v malé vesničce Divišovice 2 km od města Prčice, které bylo později proslaveno díky dálkovému pochodu Praha – Prčice. Do té doby byl výraz „jdi do prčice“ v Čechách používán převážně pro nasměrování nám nepohodlných nebo překážejících osob.

Moji rodiče vlastnili malou zemědělskou usedlost o výměře asi 6 ha a otec si navíc přivydělával jako zedník, kterým byl i vyučen. Obec Divišovice patřila až do roku 1960 do okresu Sedlčany a Pražského kraje. Do první a druhé třídy jsem chodil do Prčice. Z té doby mi zůstaly v paměti tři skutečnosti, se kterými se dnešní žák nemůže setkat. První vzpomínka se váže na to, že pět ročníků se učilo ve třech třídách. Zažil jsem tedy vyučování, které vedl jeden učitel v jedné třídě pro dva ročníky současně, a to tak, že se střídavě zabýval jednotlivými ročníky, z nichž ten mladší seděl v přední části třídy a starší v části zadní. To umožnilo čilejším žákům zabývat se střídavě i jinými činnostmi, než bylo učení. K nápravě stavu do normálu bylo proto v té době používáno i rákosky. Druhou nezapomenutelnou skutečností byla povinná výuka náboženství, která trvala v první a druhé třídě. Pak již bylo náboženství nepovinné. Vyučovat nás přicházel velmi starý katecheta, který nosil černou buřinku. Protože se mu občas stávalo, že v průběhu hodiny za katedrou usnul, stala se na katedře položená buřinka v době jeho spánku předmětem našeho zájmu. Ke cti tohoto katechety sloužilo, že on po probuzení rákosku nepoužíval a zřejmě spoléhal na to, že si to

s námi později vyřídí Všemohoucí. Třetí skutečností bylo, že školu neřídil ředitel jako dnes, ale řídicí učitel, kterým byl v té době pan Malecha.

V roce 1952 byla tato škola k nelibosti a přes protesty našich rodičů zrušena. My jsme se k protestům nepřidali, neboť kterýžák by s radostí nesouhlasil se zrušením své školy. Třetí až osmou třídu jsem proto navštěvoval v sousedním městečku Sedlec, což bylo asi o 1,5 km dále než do Prčice. Do školy jsem docházel pěšky, později v létě jsem i jezdil na kole. Bylo to 5 km.

Škola v Sedlci byla zcela nová moderní škola postavená v letech 1947–1951, protože původní školu Němci v květnu 1945 při ústupu přes Sedlec vypálili. Ve škole bylo již v té době vše, co má v moderní škole být. Šatny, třídy, kabinety, kinosál, tělocvična, vnější sportoviště, dílny, kuchyně s jídelnou, hudební škola a pro mne později důležitá úschovna jízdních kol. Pokrok byl i v tom, že školu neřídil řídicí učitel, ale ředitel, kterým byl po celou dobu mého studia Stanislav Kofroň, všestranně nadaný člověk, který hrál na několik hudebních nástrojů, řídil velmi dobrý žakovský pěvecký sbor, maloval a i jako pedagog měl u nás respekt. Uměl dát i pár facek, o kterýchto skutečnostech jsem se jednou v sedmé třídě osobně přesvědčil. Na škole vyučovalo i několik dalších skvělých pedagogů, které si dodnes pamatuji a jejichž některé postupy jsem i v dospělosti uplatňoval. Za všechny budu jmenovat alespoň své třídní učitele Bučila a Vacíka, ale byli i další, Rydlo – ten byl akademický malíř, Slámová, Blandová a Krofta. Byli i tací, kteří v mém vědomí nezanedbali žádnou stopu, jména kterých jsem asi proto zapomněl.

Já sám jsem byl žákem, v politice by se dnes řeklo, dvojí tváře. Na jedné straně mi učení nedělalo žádné potíže a učit se s vyznamenáním bylo obvyklou normou. Když jsem měl z něčeho dvojku, byly to obvykle český a ruský jazyk, což se se mnou táhlo celý život. Jazykové nadání mi bylo odepřeno a naučil jsem se s tím žít. Na druhé straně jsem „držel basu“ s propadlíky v naší třídě, se kterými jsem se účastnil různých lumpáren, které mne přivedly v několika případech k třídní nebo ředitelské dūtce, a v jednom případě dokonce k dvojce z chování. Pro propadlíky zavedl náš třídní učitel Bučil pojmenování „délesloužící“, což byl, jak jsem později zjistil, jeden z prvních v armádě frekventovaných výrazů, se kterým jsem se v předstihu seznámil, i když jeho pravou náplň jsem v té době nechápal.

V roce 1958, když jsem byl v sedmé třídě základní osmileté školy, vstoupili moji rodiče spolu s celou naší vesnicí do Československých státních statků – zkratkou ČSSS. Někde bylo zřejmě rozhodnuto, že náš region nebude kolektivizován formou jednotných zemědělských družstev (JZD), ale formou ČSSS. Moji rodiče začali pracovat v této organizaci, otec jako zedník, matka jako zemědělská dělnice a já jsem začal přemýšlet, co budu dělat po základní škole. Nastaly první vážné problémy. Můj otec si jako asi každý rodič přál, aby jeho dítě – tedy já, postoupilo v jeho profesi o stupeň nebo i více výš, než je on sám. A protože on byl zedník, měl být jeho syn stavitelem, jak se tenkrát říkalo, a cesta k tomu vedla přes průmyslovou školu stavební. Mně se takové řešení

také líbilo a na uvedenou školu jsem chtěl podat přihlášku. Nebyl jsem úspěšný. V té době – byl rok 1959 – bylo mnoho věcí řízeno plánovitě a centrálně, a tedy i příprava a výběr lidí pro různá povolání. Škola, a nejen ta naše v Sedlci, měla stanoveny, kolik má poslat studentů na kterou školu a žáků do odborných učilišť. V rámci této determinace mi nebylo umožněno podat přihlášku na stavební průmyslovku, ale byl jsem jako dítě pocházející ze zemědělského prostředí nasměrován na Střední zemědělskou technickou školu, která byla v našem okresním městě Sedlčany. Udělal jsem přijímací zkoušky, byl jsem přijat ke studiu, ale žádnou velkou radost jsem z toho neměl. Někdy počátkem června 1959 těsně před ukončením školní docházky jsem byl ze třídy zavolán k řediteli školy a události nabraly rychlý spád. Dříve, než popíši sled událostí, zmíním se o tom, jak se mohl chlapec (přijetí dívky na vojenskou školu bylo v té době vyloučeno) dostat na vojenskou střední školu. Jak jsem si později všiml, byly v podstatě tři skupiny důvodů. První bylo zalíbení chlapce v uniformách a pubertální touha po romantice a dobrodružství. Druhou skupinou byli chlapci ze sociálně slabých nebo neúplných rodin, kdy plné materiální zabezpečení studia bylo pro rodiče významnou úlevou. Třetí, a to byl můj případ, byl vstup do vojenské školy náhodným souběhem událostí.

V ředitelně, kam jsem byl zavolán spolu se svým spolužákem Standou Smejtkem, byl i kapitán Hudec z Okresní vojenské správy Sedlčany. Bylo nám řečeno, že jsme byli vybráni jako možní kandidáti pro studium na Vojenské škole Jana Žižky z Trocnova. Spolužák na místě odřekl a já přesto, že jsem vůbec nevěděl, co je to za školu, co budu dělat po jejím vystudování a že je to počátek cesty vojáka z povolání, jsem souhlasil. Jediným důvodem bylo, že jsem nechtěl jít studovat na Střední zemědělskou technickou školu. V rychlém sledu následovala zdravotní prohlídka, přijímací zkoušky, oznámení o přijetí, a tak jsem se 28. srpna 1959 objevil ve vojenské škole v Moravské Třebové. Že budu nosit vojenskou uniformu již od čtrnácti let po dobu studia, jsem se dověděl až při příchodu na přijímací zkoušky na bráně kasáren od příslušníka posledního ročníku Pavla Marka, který tam měl službu. Do té doby jsem se domníval, že uniformu dostanu až po absolvování školy.

Škole velel pevnou rukou podplukovník Pašek. Členění školy mělo všechny znaky vojenského útvaru. Ročníky byly organizovány v rotách, roty členěny na čety a čety na družstva. Rotám a četám veleli důstojníci, v prvním ročníku byl navíc u každé čety zástupce velitele čety z řad děsloužících poddůstojníků. Učitelé byli většinou civilisté, ale část učitelů byli i důstojníci. Ve výchově panovala mezi našimi učiteli a veliteli neobyčejná shoda, která velmi omezovala případné excesy v našem chování a lehkomyšlnost ve studiu. Program vyučování byl podle osnov jedenáctileté střední školy ukončené maturitou. Jednotný postup velitelů a učitelů a jejich systematický tlak na studium měly za následek, že vyloženě neúspěšných žáků bylo velmi málo. Nebylo to v žádném případě podle tradované teze, že na vojenských a církevních školách se

nepropadá. Přesto byly i ve VŠJŽ žáci, kteří propadli, a to dokonce i z tělocviku, což nemělo v civilním školství té doby obdoby.

Denní řád byl tak pevný a tak stabilní, že si ho pamatuji ještě dnes. 6.00 hod. budíček, 30 minut rozcvička, pak hygiena, úklid, snídaně a v 8.00 hod. začínalo vyučování. Trvalo do 13.00 hod. Po obědě bylo od 14.00 do 17.00 hod. volno, od 17.00 do 19.00 hod. samostudium, pak večere, volno a ve 22.00 hod. večerka. Vycházky v sobotu od 18.00 do 22.00 hod. a v neděli od 14.00 do 21.00 hod. Prázdniny jsme měli 14 dnů na Vánoce a 45 dnů v létě.

Zvláštní pozornost byla věnována tělesné přípravě a sportu. V řadě disciplín dosahovali žižkovci špičkových dorosteneckých výkonů, a to díky odbornému vedení ze strany učitelů tělesné přípravy. Po třech letech jsme odcházeli ze školy nadprůměrně tělesně zdatní. Já, který při přijímacích zkouškách nevěděl, co je to výmyk na hrazdě, jsem při závěru studia zvládl veletoč a 30 výmyků na doskočné hrazdě za sebou. Bohužel cyklistice, ke které jsem měl od mládí silné sklony, tam nebyla věnována pozornost.

Z učitelů, kteří na mne zanechali největší dojem, bych chtěl jmenovat alespoň třídního učitele Kaplana, matematika Valentu, němčináře Marka, tělocvikáře Navaru, češtinářku Hejhalovou a učitele fyziky Tomáška, který byl i vynikajícím fotografem s rozsáhlou publikační činností.

Přesto, že základem bylo studium podle osnov jedenáctileté střední školy a vojna byla v jakémsi druhém plánu, byli jsme po třech letech v důsledku systematického působení velitelů, ale i učitelů zkušenými vojáky. K získání návyků a zkušeností pro budoucí povolání sloužil i zavedený systém vojenské hierarchie posluchačů. V rotě byli žáci ve funkcích velitelů družstev, každá četa měla staršího čety a rota měla staršího roty. Tuto funkci jsem ve druhém a třetím ročníku zastával. Zajímavý byl i výběr žáků do těchto funkcí. Na začátku studia byli do těchto funkcí vybráni žižkovci fyzicky nejvyspělejší, kteří nás ovládali tím, jak vypadali. Já měřil v té době 164 cm a vážil jsem 50 kg. Můj velitel družstva měřil 175 cm a vážil 75 kg. V dalších letech byli žáci do těchto funkcí vybírání podle výsledků studia a přirozené autority v kolektivu. Když jsem ve 3. ročníku dělal staršího roty, měřil jsem 182 cm a vážil 82 kg. Byl jsem i absolutní výtečník ve studiu.

Ještě před maturitou byla řešena otázka dalšího studia. Na žižkovce byl vyvíjen značný tlak, aby se přihlásili buď do Vyššího vojenského učiliště Otakara Jaroše ve Vyškově, nebo Vyššího dělostřeleckého učiliště v Martině. Obě tato učiliště měla statut vysoké školy. Jen omezenému počtu žižkovců byla dána možnost studovat jiné specializace. Já jsem si vybral Martin, a tak jsem se stal dělostřelcem. Mohu říci, že mě tento výběr nikdy nemrzelo.

Nežli jsme nastoupili do Martina, absolvovali jsme měsíční přípravný kurz ve Frenštátě pod Radhoštěm. Tam jsme se poprvé setkali i se svými kolegy, kteří studovali stejnou školu jako my, ale v Bratislavě. Kurz probíhal v srpnu 1962. Ještě plně neutichla kampaň po postavení berlínské zdi a byla zde kampaň

kolem Kuby. Přiznám se, že v té době jsem si poprvé uvědomil souvislosti mezi politickými událostmi a jejich vlivem na život v armádě.

Výcvik ve Frenštátě byl velmi intenzivní. Měli jsme pouze tři předměty: dělostřeleckou střeleckou přípravu, taktickou přípravu a palebnou službu. 1. srpna jsem nastoupil k dělostřelcům a 26. srpna jsme absolvovali ve vojenském výcvikovém prostoru Libavá bojové střelby ze 122 mmH vz. 38. Střelby řídil jeden z nejzkušenějších dělostřelců té doby plukovník Brandejs. Všechny funkce byly obsazeny námi frekventanty kurzu. Byla to dobrá zkušenost pro další práci. Ověřil jsem si, že za 25–30 dnů lze člověka se základními vojenskými návyky připravit pro reálný boj. Připomínal jsem si tuto zkušenost v 70. a 80. letech, kdy se diskutovalo o tom, jak dlouhé má být bojové stmelení po mobilizaci.

Po skončení bojových střelb jsme vyčistili děla a 30. srpna 1962 za krásného slunečného počasí na otevřených automobilech P-V3S přejezdi z Frenštátu pod Radhoštěm do Martina. Cestu si pamatuji dodnes. Překrásná krajina přes Dolní, Prostřední a Horní Bečvu, Bumbálku, Makov, Bytču, Žilinu a kolem Strečna přes Vrútky do Martina.

30. srpna odpoledne přijela kolona do Vyššího dělostřeleckého učiliště a pro mne tak začala další tříletá epizoda mé vojenské kariéry.

Vyšší dělostřelecké učiliště nebylo tak přísně organizovaným a pevně řízeným útvarům jako VŠJŽ v Moravské Třebové. Vzniklo prakticky v době našeho nástupu v srpnu 1962 sloučením Dělostřeleckého technického učiliště v Martině a Dělostřeleckého učiliště v Hranicích na Moravě, které bylo redislokováno do Martina. Velitelem učiliště byl plukovník Starý, který přivedl jako velitel Dělostřeleckého učiliště v Hranicích toto učiliště do Martina. Ve velitelském sboru byla patrná revnivost mezi vojáky z povolání, kteří přišli z Hranic, a těmi, kteří byli „domácí“. Statut vysoké školy měla pouze ta část učiliště, která připravovala důstojníky pozemního raketového vojska a dělostřelectva (RVD). Profilovými předměty byla matematika a fyzika, ze kterých jsme na konci studia skládali státní závěrečnou zkoušku. Učitelé, kteří nás tyto předměty učili, neměli v převážné míře sami vysokoškolské vzdělání příslušné specializace a dálkově studovali. Stávalo se proto, že byli někdy pouze o ročník, semestr nebo lekci před námi. Naopak na vysoké úrovni byly profitující předměty vojenské, zejména dělostřelecká střelecká příprava a řízení palby pozemního dělostřelectva, které vyučovali již vzpomínaný plukovník Brandejs, podplukovník Olbřímek, podplukovník Kováč a major Špirk.

Počáteční popisované problémy byly s postupem času překonány a na chod našeho vzdělávání měly stále menší a menší vliv.

Školní baterie prvního oddílu tvořila druhý ročník učiliště (absolventi VŠJŽ nastupovali přímo do druhého ročníku, absolventi civilních středních škol do prvního ročníku), měla při nástupu 112 posluchačů a byla tvořena bývalými žáky VŠJŽ v Moravské Třebové a v Bratislavě přibližně na polovinu.

Většinu posluchačů dělala největší problémy právě výuka a zvládnutí profilových předmětů matematiky a fyziky. Mně osobně tyto předměty

problémy nedělaly. Největší část výcviku v profilujících vojenských disciplínách jsme prodělali na houfnicích 122 mm vz. 38. S tímto materiálem a se 130 mm raketomety vz. 51 jsme prováděli i většinu bojových střelb. Střelby byly prováděny v létě i v zimě, ve dne i v noci, a to ve vojenském výcvikovém prostoru Lešť, mezi vojáky rovněž nazývaném Oremov Laz. Zejména v zimě tam byly podmínky velice drsné a více než 1 m vysoká sněhová pokrývka byla běžnou skutečností. Někdy se proto střelby více podobaly výcviku v prohazování sněhu a vyprošťování vozidel.

Za nejpřísnějších pravidel utajení jsme byli seznamováni a cvičeni ve zvládnutí obsluhy taktických raket, které byly v té době zaváděny do výzbroje ČSLA na stupni divize. Stali jsme se nositeli státního tajemství nejvyššího stupně – přísně tajné zvláštní důležitosti (PTZD). Do roku 1965, kdy byly tyto rakety předvedeny při vojenské přehlídce v Praze byla utajována i sama skutečnost, že na území ČSSR takové prostředky jsou. Porušení mlčenlivosti v tomto ohledu bylo řešeno nekompromisně a jeden posluchač našeho ročníku stanul kvůli porušení zásad utajení před vojenským soudem. Byl odsouzen k dvouletému podmíněčnému trestu.

Náš život v Martině nebyl vyplněn pouze studiem, výcvikem a střelbami, ale i sportem a zábavou. Na špičkové úrovni bylo družstvo volejbalu, které hrálo druhou ligu, ve druhé lize byli i boxeři, byla tam řada vynikajících atletů na reprezentační úrovni. Já sám jsem se konečně dostal k cyklistice. Díky kolu jsem poznal spolu s kolegy Váverkou a Kubindou krásy Středoslovenského a Západoslovenského kraje od Oravské přehrady po Lučenec a od Popradu po Trenčín. 21. června 1964 jsem spolu s posluchačem Váverkou vytvořil svůj rekord v ujetých kilometrech na kole v jeden den. Tuto neděli jsme jeli do rodiště kolegy Váverky Uherského Ostrohu a zpět. Bylo to 375 km. Vyjeli jsme ve 3.00 hod. a přijeli ve 23.30 hod. A to jsme byli ještě od 13.00 do 15.00 hod. v lázních v Ostrožské Nové Vsi tančit na odpoledních čajích. Týden jsem se pak na kolo nemohl ani podívat.

Kromě základního odborného vzdělání jsem jako jeden z mála posluchačů získal i praktickou zkušenost, která mi pak usnadnila počátky práce u útvaru. V době studia jsem dva roky vykonával funkci staršiny baterie, kdy jsem se naučil vést administrativu a hospodářství na stupni rota – baterie. I když velet kolegům, se kterými jsem současně seděl v jedné lavici, přinášelo řadu konfliktů mezi mnou a jimi, zkušenost to byla výtečná.

Tři roky v Martině uběhly jako voda, přišly státní závěrečné zkoušky a s diplomem výtečníka a hodností poručíka jsem byl vyřazen z Vyššího dělostřeleckého učiliště. Byl jsem vybaven základními znalostmi dělostřelecké problematiky, výstrojí v hodnotě bodů na dva roky a vulkanfibrovým kufrem úctyhodných rozměrů. O ostatní měl jsem se přičinit sám.

V umístění na rozdíl od většiny posluchačů jsem neměl problémy. Vybral jsem si posádku Lešany u Týnce nad Sázavou. Byla to venkovská posádka, ale současně dělostřelecká posádka nejbliže mému rodišti a bydlišti rodičů. V roce

1965, kdy jsem tam nastoupil, tam byla dislokována 33. protitanková brigáda složená z velitelství brigády, 2., 4. a 217. protitankového pluku. Já měl určovací lístek k 217. protitankovému pluku. K brigádě nás z ročníku nastoupilo pět. Já, Petr Vykypěl, Jiří Kvarda, Ivan Stekla a Vlastimil Hýnar.

Nástup nebyl slavný. Z neznalosti místních poměrů nesl jsem již zmíněný vulkanfibrový kufr z nádraží Krhanice do kasáren (asi 2,5 km), abych se tam při přijetí dověděl, že bydlím na svobodárně 100 metrů od nádraží a nesl jsem opět kufr zpět 2,5 km. Byl jsem přidělen jako velitel první čety třetí baterie 217. protitankového pluku. Baterii velel nadporučík Smetana a pluku podplukovník Faltys. Brigádě velel plukovník Olšan, bývalý příslušník 1. čs. armádního sboru a švagr generála Tesaříka. Pocházel z Volyňské oblasti SSSR a měl rozsáhlé válečné zkušenosti. Důstojníků s válečnými zkušenostmi bylo v té době u brigády celá řada.

Můj první úkol u baterie, kde jsem byl zařazen jako velitel čety nebyl výcvik, ale navážení písku na fotbalové hřiště v kasárnách. Byl to úkol, na kterém si vylámalo zuby několik velitelů přede mnou. Velitel brigády, vášnivý příznivec fotbalu totiž trpěl utkvělou představou, že na dně bývalého rybníka lze nějakou jednoduchou procedurou vybudovat fotbalové hřiště. Já byl jen další v řadě těch, kteří nebyli schopni tuto skvělou myšlenku realizovat.

S odchodem druhého ročníku vojáků základní služby v září 1965 a příchodem povolanců v říjnu jsem začal používat to, co jsem se za uplynulých šest roků naučil. Rázem jsem se ocitl v postavení našich profesorů při založení Vyššího dělostřeleckého učiliště. V učilišti jsme byli cvičeni skoro výhradně na houfnicích 122 mm vz. 38, ale 33. protitanková brigáda byla vyzbrojena 100 mm kanony vz. 53. Nyní jsem byl zase já o den-dva před svými podřízenými.

Výcvik protitankového dělostřelectva je především zvládnutí přímé střelby, která se v učilišti učila a cvičila pouze okrajově a když, tak střelba protitankových řízených střel. Nezbývalo než se tuto disciplínu doučit. Naopak v nepřímé střelbě ze zakrytých palebných postavení jsme my noví poručíci všechny důstojníky pluku a brigády výrazně převyšovali, což někteří těžko nesli. Protitankový pluk měl v době mého nástupu takzvanou baterijní organizaci. Měl šest palebných baterií, z nichž tři byly doplněny a tři byly rámcové. Můj velitel baterie nadporučík Smetana, když se přesvědčil, že pracuji zodpovědně, přenechal většinu záležitostí života baterie mně a sám se věnoval svým koníčkům a bohužel i alkoholu. Mně to umožnilo rychle si osvojit problematiku velení baterie.

V Lešanech jsem také mohl začít svého koníčka cyklistiku provozovat závodně. Vstoupil jsem do cyklistického oddílu Spartak Vlašim, pilně jsem ve volných chvílích trénoval a účastnil se závodů. V průběhu služby jsem si „vyjezdil“ druhou výkonnostní třídu v silniční cyklistice. K mému překvapení mi velení pluku v čele s velitelem podplukovníkem Faltysem vytvářelo pro trénink výborné podmínky. Dokonce jsem ve středu mohl pracovat pouze dopoledne a odpoledne trénovat 150–200 km. Ne u všech útvarů bylo pro sport důstojníků

takové pochopení. Toto pochopení jsem se snažil vyvážit svědomitým výkonem funkce, což se mi dařilo.

V roce 1967 přešly protitankové pluky na oddílovou organizaci. Byl jsem ustanoven velitelem 1. baterie 1. oddílu, kterému velel major Belo Stanislav, rozumný, poctivý a velice schopný odborník. Velení baterii mne velice uspokojovalo. Do sestavy 1. baterie byly začleněny i velitelské jednotky oddílu, a tak měla baterie celkem 92 vojáků. Z toho já a výkonný praporčík rotmistr Piškula jsme byli vojáky z povolání. Všichni ostatní včetně velitelů čet byli vojáci základní služby.

Služba ve venkovské posádce, jakou byly Lešany, mi nijak nevadila. Věnoval jsem se službě a cyklistice a o víkendech všemu ostatnímu, co zajímá mladé lidi. Dovolené jsem trávil na kole. V roce 1967 jsme s kolegou Kopeckým podnikli na kolech cestu po Slovensku a v červnu 1968 jsme se na kolech vypravili do NDR k Baltskému moři.

Každý rok v srpnu byl pluk vyveden na soustředění do VVP Boletice. Ubytován byl ve stanovém táboře nedaleko statku Otice. Při těchto vyvedeních, která končila taktickým cvičením pluku s bojovou střelbou, jsem důkladně poznal VVP Boletice a Jince.

Specifikou služby v posádce Lešany byla řeka Sázava, která obtékala jednu stranu kasáren. Na druhém břehu Sázavy proti kasárnám byl hostinec v obci Prosečnice. Vojáci, aby si zkrátili cestu do hostince, brodili Sázavu. Za tři roky mé služby v Lešanech se to pěti z nich stalo osudným, neboť se při návratu z hostince utopili. V jednom případě tři najednou. Byli však i extrémně šťastné návraty vojáků z hostince v Prosečnici. Velitel 1. děla mé baterie četař Oravec se vracel silně opilý do kasáren po kolejích posázavského pacifiku, usnul však mezi kolejemi a přešel ho motorový vlak. On se ani neprobudil, nebyl vůbec zraněný. Když strojvůdce zastavil vlak a vrátil se k němu, myslel, že ho usmrtil. Pak teprve zjistil pravý stav věcí. Provinilý četař se podruhé narodil, což oslavil stejným způsobem, tedy pitím v Prosečnici.

Tři roky služby v Lešanech uběhly a 5. srpna 1968 jsem nastoupil ke studiu na Vojenskou akademii Antonína Zápotockého v Brně na katedře raketového vojska a dělostřelectva, kde jsem pobyl čtyři roky. Katedra RVD byla součástí fakulty vyšších velitelů. Náčelníkem katedry byl plukovník Říha, fakulty generálporučík Blatenský, později generálmajor Kvapil a náčelníkem VAAZ byl generálporučík Mucha.

Po 14 dnech pobytu v Brně jsem zažil vstup vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Večer a v noci z 20. na 21. srpna pořádala naše dělostřelecká učební skupina seznamovací večírek v hotelu Tatran. Zábava byla výborná, byli jsme mladí a zdraví, což nám umožňovalo konzumovat alkoholické nápoje ve velké míře. Na internát jsme se dostali s několika promile alkoholu v krvi kolem třetí hodiny ráno 21. srpna. Asi ve čtyři hodiny jsme byli probuzeni našimi střízlivými kolegy vševojskové specializace s tím, že došlo k okupaci. Necháпали jsme vůbec nic. Nejprve jsme mysleli, že jde o kanadský žertík našich kolegů,

pak, že jde o filmování, pak o cvičení, a mínili jsme pokračovat ve spánku a vystřízlivět. Vystřízlivěli jsme rychle po hlášení v rozhlase a když jsme pohledem z okna viděli, jak sovětská výsadková jednotka obsahuje telefonní centrálu v Králově poli.

Byla to s ohledem na naši předchozí výchovu situace tak absurdní, že jsme nebyli schopni uvěřit. Do reality nás vrátil znovu pohled z okna internátu, když jsme viděli, že důstojníci, kteří se oblékli do uniformy a šli na pracoviště, jsou zadržováni a internováni v nedalekých Čapkových kasárnách. Proto rychle do civilního oděvu a pryč do města. Tam jsme byli svědky obsazování Brna. Protože se o nás nikdo nestaral, odjeli jsme na zbytek týdne domů.

První dva roky studia byly poznamenány prověrkami jak mezi studenty, tak mezi profesory. Naše učební skupina, zejména díky vedoucímu skupiny kapitánu Podhrázkému, držela pevně pohromadě a proto přežila tyto prověrky bez problémů. Byli jsme ale svědky vynucených odchodů celé řady profesorů, kterých jsme si pro jejich kvality vážili.

Studium na katedře RVD, jehož základem byly teoretické disciplíny, matematika, fyzika, elektrotechnika, radiotechnika, vnější a vnitřní balistika, střelba a řízení palby mi nedělalo žádné problémy. Navíc Brno je pěkné město s typickou moravskou mentalitou obyvatel, a proto své studium v Brně považuji za nejpříjemnější úsek své vojenské služby.

V červenci 1972 jsem s červeným diplomem ukončil studium a nastoupil jsem podle svého přání na funkci zástupce velitele pro bojovou přípravu 38. dělostřeleckého pluku do Sokolova. Předtím jsem se v roce 1970 oženil, v dubnu 1972 se mi narodil první syn, a tak jsem musel řešit i rodinnou situaci. V Sokolově jsem se ocitl v úplně jiném prostředí. Vojáci z povolání tohoto pluku zřejmě nadrželi tak pohromadě jako naše učební skupina v Brně, a proto byli v průběhu prověrek značně decimováni. Odejít musel velitel pluku podplukovník Hargaš a řada jeho podřízených. Několik lidí bylo stranicky i služebně potrestáno za činnost v roce 1968, což zastavilo jejich služební postup a mělo pochopitelně vliv na výkon funkcí a pracovní nasazení. Úbytek vojáků z povolání – důstojníků řešila armáda v té době zřízením takzvaných ročních a dvouletých důstojnických škol (RDŠ a DDŠ). U 38. dělostřeleckého pluku bylo takových důstojníků několik. Inteligence většiny z nich byla na nízké úrovni a neumožňovala úspěšný výkon funkcí, do kterých byli ustanoveni.

To pochopitelně u dělostřelectva, kde matematika je základem odbornosti, nestačilo. Řídit bojové střelby z děl s těmito důstojníky bylo možno přirovnat k výcviku v přežití. Další fenomén, se kterým jsem se zde poprvé setkal a byl i u 8. dělostřeleckého pluku, kterému jsem později velel, bylo velké procento vojáků z povolání se zdravotním omezením C2. Tito vojáci z povolání se neúčastnili polního výcviku a nechodili do služeb. Přitom měli stejné platy jako ti zdraví, kteří za ně plnili výcvik a služby vykonávali. Proto mít C2 bylo výhodné. 38. dělostřelecký pluk měl v té době oddíl 122 mm RM vz. 70 (12 raketometů) a jeden oddíl 152 mmH vz. 18/47 (12 houfnic). Celkem měl pluk

825 vojáků. V roce 1975 byla 20. motostřelecká divize, do které pluk patřil, reorganizována na takzvanou jednotypovou divizi. Raketometný oddíl se stal samostatným útvarem (měl 18 raketometů) a dělostřelecký pluk měl dva oddíly 122 mm houfnic vz. 38 a jeden oddíl 152 mmH vz. 18/47. Počet vojáků u pluku se snížil na 638 a počet děl se naopak zvýšil na 54 (každý oddíl měl 18 děl).

Velkou zkušeností ze služby u 38. dělostřeleckého pluku bylo, že jsem do nejmenších podrobností poznal vojenský výcvikový prostor Doupov. Tam jsem byl více než v posádce. Výcvik byl v té době velmi intenzivní. Za těžiště byl pokládán polní výcvik a zástupce velitele byl jeho organizátorem. Jak v té době žili zástupci velitelů pluků pro bojovou přípravu, bych uvedl na jednoduchém příkladu. V srpnu 1974 jsem si koupil 10 lístků na obědy u pluku. Když jsem 5. ledna 1975 odcházel velet 8. dělostřeleckému pluku do Klatov, tři z těchto lístků jsem vracel. Za čtyři a půl měsíce jsem byl sedmkrát na obědě u pluku.

Mnoho jsem se v Sokolově naučil od svého velitele pluku podplukovníka Melouna. Byl to důstojník sice bez vysokoškolského vzdělání, ale vynikající odborník v otázkách odborné přípravy, dělostřelecké střelecké přípravy a s velkou životní zkušeností ve službě. Naučil mne velet útvaru a jsem mu za to vděčný.

V roce 1974 v době, kdy jsem z pověření velel pluku, neboť velitel podplukovník Meloun utrpěl úraz, jsem se poprvé setkal s největší osobností, kterou kdy raketové vojsko a dělostřelectvo ČSLA mělo, a to generálporučíkem Pelouškem. Byl to člověk pečlivě upraveného zevnějšku, téměř aristokratického chování, vynikající odborník jak v otázkách dělostřelectva, tak raketového vojska. Přitom to byl více méně samouk. Neměl ani dělostřelecké učiliště (do armády nastoupil jako takzvaný paragrafista) ani VAAZ (proto jí dlouho nenazýval vojenskou akademií ale „tou školou v Brně“), ale měl Vojenskou akademii generálního štábu ozbrojených sil SSSR. Vysokou úroveň svých znalostí dosáhl svou pilí spojenou s mimořádnou inteligencí. V roce 1974 byl na funkci náčelníka raketového vojska a dělostřelectva ČSLA.

Na podzim 1974 si mě generál Peloušek povolal do Prahy, aby mi oznámil, že se rozhodl, abych velet 8. dělostřeleckému pluku v Klatovech. Řekl mi to typickým způsobem svého vyjadřování. Pokud si to přesně pamatuji, řekl: „*Soudruhu kapitáne nemyslete si, že jdete velet pluku proto, že byste byl chytřejší nežli jiní a měl dostatek zkušeností. ÚV KSČ vyhodnotil, že válka do pěti let určitě nebude. A kdyby snad poté byla, potřebujeme, aby vaše generace měla za sebou velení pluku a mohli jste zastávat střední a vyšší funkce.*“ Tím trochu ublížil mému sebevědomí, ale pluku jsem velet chtěl, a když to navíc bylo v tak pěkném městě, jako jsou Klatovy (kde shodou okolností generál Peloušek jako kapitán vykonával funkci zástupce velitele pluku), nebylo nutné, aby mě přesvědčoval, ostatně se to v té době ani nedělalo.

A tak jsem se 5. ledna 1975 ocitl v Klatovech jako velitel 8. dělostřeleckého pluku 2. motostřelecké divize se sídlem v Sušici. Divize nebyla reorganizována na jednotypovou, tato reorganizace proběhla až v roce 1976, a tak byl pluk

složen z oddílů 122 mm RM vz. 70 a dvou oddílů 152 mmH vz. 18/47. Na rozdíl od 38. pluku byli v Klatovech na většině funkcí zkušení a schopní vojáci z povolání. Platilo to jak o štábu, tak o jednotkách. Pluk nebyl totiž postižen propouštěním za rok 1968 tak výrazně jako v Sokolově. Jak se někdy prověrky v roce 1970 dělaly, ukazuje případ podplukovníka Votavy, zástupce náčelníka štábu. Byl to nejaktivnější a nejschopnější důstojník u pluku a přitom mu bylo zrušeno členství v KSČ pro pasivitu, což zastavilo natrvalo jeho služební postup. Skutečná příčina postihu bylo to, že o jednom významném politickém pracovníkovi pluku veřejně prohlásil, že je líný jak vandrák v červenci, což bylo pouhé konstatování všeobecně známého faktu.

Problémy, zejména při jednání v civilním prostředí, činil fakt, že jsem byl kapitán a všichni moji zástupci a velitelé oddílů byli podplukovníci. Civilistům činilo problémy pochopit, že nejvýše postavený voják nemá současně nejvyšší hodnost. Jednou jsem byl dokonce při přípravě ukázky pro ministra obrany Indie ve VVP Hradiště vykázán řídicím funkcionářem ZVO z pozorovatelný, neboť se domníval, že jsem plukovní svazák a jako takový tam nemám co dělat. Disproporci v hodnosti částečně narovnal nařízení ministra obrany generála Džúra, že pluku má velet nejméně major, a tak jsem byl koncem roku 1975 mimořádně povýšen do této hodnosti, protože mi dosud neuplynula požadovaná čtyřletá výsluha v hodnosti. Takových případů bylo více, a proto nás bylo v tu dobu mimořádně povýšeno asi dvacet.

V době, kdy jsem velel pluku v Klatovech, jsem také zaplatil střelivo, které jsem s plukem vystřelil při bojových střelbách z děl, což byla v té době kuriozita. Mezi Vánocemi a Silvestrem 1976 jsem mimo plán se souhlasem nadřízených vyvedl pluk na řízení palby s bojovou střelbou do VVP Dobrá Voda, abychom se připravili na ukázkové taktické cvičení pluku s bojovou střelbou po provedené reorganizaci k 1. 11. 1976 (cvičení se pak konalo v lednu 1977). Velitel Západního vojenského okruhu generálplukovník Veselý chtěl projet přes VVP ze Sušice na Špičák. Strážný, který nad Hartmanicemi uzavíral ohrožený prostor, jej nepustil a on musel prostor objet. Pro dotyčného strážného byla bezprostřední autorita velitele pluku závaznější než autorita generála, kterého viděl poprvé a zřejmě i naposled v životě. Za toto porušení subordinace mě velitel okruhu nařídil potrestat, což se promptně stalo, a nařídil vyšetřit, co to tam bylo za zaměstnání. Pak se děly věci, které člověk neznalý vojenské problematiky jen těžko pochopí. Výsledek více než rok trvajících vyšetřování byl ten, že jsem za vystřelené střelivo zaplatil jeden měsíční plat. Cvičení bylo totiž seznáno jako svévolné. Že šlo pouze o to někomu vyhovět, svědčí i to, že jsem neplatil i pohonné hmoty, stravování a další výdaje při tomto „svévolném“ zaměstnání, ale pouze střelivo, kterého navíc bylo na každý rok přiděleno tolik, že nebylo ani spotřebováno. Velitel okruhu generál Veselý velel způsobem, při kterém slabší a někdy i silnější povahy ztrácely lidskou důstojnost. On pouze nařídil vyřešit, co to bylo za zaměstnání a aparát slabochů pod ním z toho udělal aféru, která mne málem stála další kariéru. Ke cti tohoto velitele okruhu slouží

to, že přes uvedený konflikt i řadu mých dalších osobních setkání s ním (a setkání s ním byl vždy potenciální konflikt) mne osobně v dalším služebním postupu podporoval. On byl neobyčejně zkušený a vážil si velitelů, kteří osobně pracovali, i když jim to dával najevo svým osobitým způsobem.

Pluku jsem velel plných pět let. Jsem toho názoru, že funkce velitele pluku nebo jiného útvaru tohoto typu je nejkrásnější funkce v armádě. Denní nezprostředkovaný styk s podřízenými až do posledního nabíječe, rychlá zpětná vazba při reakci na povely, rozkazy a nařízení, vše na „jednom dvoře“ na dohled, možnost bezprostředně situaci ovlivnit, to vytváří krásný pocit a vzpomínku na dlouhá léta. U dělostřeleckého pluku navíc při střelbě z děl a raketometů je velitel pluku přímým účastníkem tvorby povelu a realizace palby, na které se současně podílí až 27 vojáků různých odborností. V tom je velitel dělostřeleckého pluku naprosto rovnocenným kolegou kterémukoliv z těch 27 tvůrců dělostřelecké palby. Musí současně rozumět odborné práci kteréhokoliv z uvedených 27 specialistů. Tradované české rčení, že z čeho se nestřílí, nemusí být provedeno perfektně, při ostrých střelbách z děl neplatí.

Dodnes si proto vzpomínám na desítky jmen vojáků z povolání i vojáků v základní službě, kterým jsem v Klatovech velel. Na majora Horníka a nadrotmistra Jáchyma, se kterými jsem prožil na pozorovatelně třeba týden ve sněhu při teplotách -20 až -35 °C ve VVP. Na své zástupce podplukovníky Slaninu a Mejtu, na velitele oddílů podplukovníky Mazance, Kubiše, Doušu a poručíka Prokeše, který mi později dělal náčelníka štábu, na neobyčejně svědomité náčelníky dílen nadpraporčíky Hánu a Mareše, na již zmiňovaného podplukovníka Votavu, kapitána Brože, nadpraporčíka Tetoura, nadporučíka Sikoraie, a tak bych mohl jmenovat většinu ze 75 vojáků z povolání, kteří v tu dobu u pluku sloužili. Vzpomínám ale i na četaře absolventa Fülöpa, který velel velitelským jednotkám 3. oddílu a předčil řadu vojáků z povolání.

Když se dnes dívám na třicetileté vojáky z povolání s desítkami řádových stužek na prsou, vzpomínám si, že já jsem dostal první medaili (byla to medaile za službu vlasti) až jako velitel pluku po šestnácti letech služby v armádě.

S kázní, pořádkem, vševojskovým i odborným výcvikem nebyly u pluku problémy. Vrchol v odborné přípravě pluku byl asi dosažen v letech 1978 a 1979, kdy mi dělal náčelníka štábu nadporučík Prokeš a zástupce kapitán Brož. Bojové střelby i odborná příprava dělostřelectva byly v té době hodnoceny při prověrkách většinou výtečně. Dosáhnout takového mistrovství znamenalo cvičit, cvičit a zase cvičit. Doba na provedení nepřipravené palby dělostřeleckým plukem o třech oddílech byla podle tehdy platných předpisů tři minuty, zaujetí nepřipraveného palebného postavení bylo nutné provést v čase nepřesahujícím osmnáct minut, jinak byl úkon hodnocen jako nevyhovující. Předpisy byl přesně stanoven způsob hodnocení jednotlivců, jednotek i útvarů a časové normy tohoto hodnocení. Normována byla i spotřeba střeliva na jednotlivé druhy cílů. Například na umlčení kryté živé síly děly ráže 122 mm byla stanovena norma 150 nábojů na jeden hektar. Nejdůležitější z těchto předpisů byly předpisy Dě

2-22 a děl 2-28. Každý úkon u dělostřelectva měl svou normu. Vrcholem taktického a odborného výcviku bylo taktické cvičení s bojovou střelbou. Toto cvičení bylo každý rok provedeno s plukem a se všemi jeho oddíly. Pouze jedenkrát se mi podařilo dosáhnout při takovémto plukovním cvičení s bojovou střelbou výtečného hodnocení. Nejsložitější cvičení, které jsem s 8. dělostřeleckým plukem absolvoval, bylo v roce 1978 taktické cvičení 11. motostřeleckého pluku s bojovou střelbou v noci, kde všechny zbraně motostřeleckého pluku i dělostřeleckého pluku střílely výhradně v noci. Protože takových cvičení nebylo moc, byl to i pro zkušené vojáky zážitek na celý život. Asi jako sledování násilného překonání vodního toku motostřeleckou nebo tankovou divizí.

Bojové střelby z děl byly pochopitelně vyvrcholení výcviku. Základní návyky se získávaly na výcvikových pomůckách. K tomu byly v 60. letech využívány střelnice na učebně tzv. Machovky, což byla vlastně drátěná maketa terénu, kde dopad granátu byl imitován elektrickým výbojem a dým výbuchu kyselinou dusičnou. Reakce střelce byla do terénu přenesena pomocí pantografu. V 80. letech byla pro výcvik ve střelbě z děl používána elektronická střelnice s názvem „Migon“. Současně se v těchto letech budovaly u každého dělostřeleckého pluku dělostřelecké průpravné střelnice, kde se používalo již skutečného terénu redukovaného v poměru 1 : 10 a redukovaného střeliva do samopalů vz. 58 a cvičných přístrojů vz. 34. Pro názornost náklady na vybudování takové střelnice byly kolem čtyř milionů korun. Těmito opatřeními se ale výrazně šetřily peněžní prostředky na výcvik.

Používané metody přípravy výchozích prvků střelby byly především závislé na organizačním stupni. Na stupni baterie nebo při plnění individuálních palebných úkolů to byla především zkrácená příprava, jejímž základem je geometrické získání podkladů pro výpočet prvků. Po výpočtu prvků pak muselo následovat zastřílení cíle. Na stupni oddíl k tomu přistupoval i přenos palby od výsledků zastřílení pomocných cílů. Na stupni pluk a výše byla základním způsobem přípravy prvků úplná příprava. Její velkou výhodou byla možnost zahájit účinnou střelbu bez zastřílení, a tedy s překvapením. Ale to již zacházím pro čtenáře „nedělostřelce“ do příliš velkých detailů.

Pluk byl koncem roku 1979 za výtečné výsledky vyznamenán Řádem rudé hvězdy a já byl tentokrát řádně povýšen do hodnosti podplukovníka.

Jako perličku bych chtěl uvést ještě jednu módní záležitost té doby, a to byly anonymní dopisy a jejich vyšetřování. Na mne psal takové dopisy jeden major, který se k tomu jednou v opilosti sám přiznal. Psal je veliteli okruhu obvykle před prověrkami s cílem ovlivnit výsledek prověrky. Každý takový anonym přijela vyšetřovat komise z okruhu. Nebudu čtenáře unavovat obsahem anonymů, ale jedna pasáž s více méně humorným vyústěním mi zůstala v paměti dosud. Anonym veliteli okruhu psal mimo jiné „...*soudruhu generále, dejte si na toho Šustru pozor, on chce být generálem*“. V té době se požadovalo, aby ke každé v anonymu uvedené skutečnosti byl učiněn konkrétní závěr šetření.

Předseda komise plukovník Viater z okruhu si s touto věcí nevěděl rady. Nakonec napsal: „*Komise neshledává nic špatného na tom, když chce být mladý důstojník generálem.*“ I takové věci patřily k velení pluku.

V Klatovech se rozrostla moje rodina o dalšího člena. 23. 7. 1979 se nám narodil druhý syn Ivan. Já byl v té době na bojových střelbách žáků vojenských kateder ve VVP Dobrá Voda.

Velení armády došlo koncem roku 1979 k názoru, že mě v Klatovech již není potřeba a že je nezbytné, abych velel 322. kanonové dělostřelecké brigádě. Pohovor k ustanovení se mnou dělal zástupce náčelníka hlavní kádrové správy generál Planeta. Kuriozitou bylo, že si nebyl přesně jist, kde vlastně je ta 322. brigáda posádkou. Napomohl mu plukovník, který byl pohovoru přítomen, který mu poradil, že ve Strašicích.

Tak jsem v prosinci 1979 předal pluk kapitánu Brožovi, svému zástupci, který byl ustanoven velitelem pluku, a převzal jsem ve Strašicích od plukovníka Zemana 322. kanonovou dělostřeleckou brigádu.

Strašice byla posádka, která nebyla mezi vojáky příliš populární. Alespoň se to tak tradovalo. K mému překvapení ale vojáci z povolání byli se službou ve Strašicích spokojeni. Důkazem byla skutečnost, že za rok pouze 3 požádali o propuštění nebo přemístění (z počtu 90 vojáků z povolání). Klatovy bylo okresní město a bylo tam každý rok takových žádostí kolem dvaceti.

V systému velení brigádě a pluku nebyly prakticky žádné rozdíly. Velký rozdíl byl ve vyzbrojení a hlavně v rozsáhlém mobilizačním úkolu brigády. Brigáda měla v té době pět oddílů. První tři byly vyzbrojeny 100 mm kanony vz. 53 (se kterými jsem se setkal již v Lešanech), čtvrtý oddíl měl 130 mm kanony M 46 a pátý oddíl byl vyzbrojen 122 mm kanony vz. 31/37. Kromě toho měla brigáda v době mimořádných opatření postavit další brigádu vyzbrojenou 100 mm kanony vz. 53. Takže zatímco v parku dělostřeleckého pluku stálo 54 děl, v parku dělostřelecké brigády to bylo 162 děl. Každý oddíl měl 18 hlavní. Přitom mírové počty brigády byly o 100 vojáků nižší než mírový počet pluku, což činilo potíže při ošetřování a údržbě takového množství techniky a materiálu.

Příjemné bylo, že brigáda byla podřízena 1. armádě. Odpadl zde stupeň divize, což vnášelo do činnosti brigády větší klid. Bezprostřední blízkost VVP Jince dávala obrovské možnosti polnímu výcviku a šetření času při přesunech na střelby a taktická cvičení. Výhodou pro brigádu bylo i to, že v posádce byl i 1. tankový pluk 1. tankové divize, který měl více než 1 000 osob a nesl větší část zátěže posádkovými službami.

Rodina byla ve Strašicích spokojena. Velmi brzy jsme dostali byt. Starší syn chodil do třetí třídy a mladšímu byly dva roky. Problémy byly se zaměstnáním manželek a s dětmi po skončení školní docházky. Ty byly odkázány na dojíždění. Strašice jsou malá vesnice. Bez vojáků se tam nepohnulo nic. Předseda MNV Josef Desort, když potřeboval v obci něco udělat, přišel na rozvod do zaměstnání, dostal lidi příslušné profese a bylo po problému. Po

sobotách a nedělích jsme tam za pomoci vojáků postavili mateřskou školu, za což jsem se tři roky potom dostal až před vojenské kolegium Nejvyššího soudu. Někdo na nejvyšším postu totiž přišel po třech letech v rozporu s veškerou logikou k názoru, že sobota je v armádě pracovní den, a proto nelze organizovat dobrovolné výpomoci. Proto mne stíhali. Ověřil jsem si v praxi, že vojenský soud (s civilními nemám žádnou zkušenost), když dostane před porotu nevinného člověka, který nemá vůli několik měsíců se aktivně bránit, odsoudí jej. Na tom asi není nic nového, neboť již dobrý voják Josef Švejk došel k závěru, že: „*divizijní soud je samec, který když někoho jednou popadne, tak ho jen tak nepustí*“.

Já tu vůli aktivně se bránit měl, a tak jsem nakonec vyvázl bez úhony. Celá záležitost se táhla ještě v době, kdy jsem byl na nové funkci, a sice na funkci náčelníka štábu 7. dělostřelecké divize, kam jsem nastoupil koncem roku 1981.

A znovu tentokrát na opačný konec Čech do Žamberka. Služba u 7. dělostřelecké divize byla moje vůbec nejdelší štače. Byl jsem tam šest let. Tři roky jako náčelník štábu a tři roky jako velitel.

Dělostřelecká divize byla jediný svazek svého druhu v ČSLA a byla vrcholem extenzivního a intenzivního rozvoje klasického dělostřelectva. V 60. letech bylo v době výstavby raketového vojska klasické dělostřelectvo zcela nesmyslně omezeno. Plukovník Cvrček, profesor na dělostřelecké katedře VAAZ nám již v roce 1968/70 přednášel, že k tomu nebyl žádný logický a rozumný důvod a že jediným podkladem k uskutečnění této hrubé chyby, která byla následně třicet let velmi draze napravována, byl článek v Rudém právu, ve kterém N. S. Chruščov prohlásil, že dělostřelectvo není v moderní armádě potřeba, protože jeho úlohu přebírá raketové vojsko a jaderné zbraně. Nebylo to ani poprvé ani naposledy, kdy se zásadní reorganizace armády prováděly na základě laických subjektivních názorů politických špiček a článků v novinách.

Po dokončení výstavby měla dělostřelecká divize pět brigád, dva oddíly velké mohutnosti a komplet zabezpečujících útvarů a jednotek. První brigáda byla vyzbrojena 130 mm kanony M-46 s dostřelem až 35 km, druhá 100 mm kanony vz. 53 s dostřelem 21 km, třetí měla dva oddíly 122 mm kanonů vz. 31/37 a dva oddíly 152 mm kanonových houfnic vz. 37 s dostřelem 21 km, resp. 18 km. Výzbroj čtvrté brigády, která byla raketometná, tvořily 122 mm RM vz. 70 s dostřelem 21 km a pátá brigáda měla 152 mm samohybné kanonové houfnice vz. 77. Každá brigáda měla 72 děl nebo raketometů.

Jeden oddíl velké mohutnosti měl 203,2 mm kanony s dostřelem až 46 km a druhý byl vyzbrojen 230 mm minomety s odstřelem 18 km.

Celkem měla divize 376 děl, raketometů a minometů a po rozvinutí na válečné počty více než 10 000 vojáků. Mírový počet divize byl ale pouhých 560 osob.

Divize byla prostřednictvím náčelníka raketového vojska a dělostřelectva okruhu (NRVD) podřízena veliteli Západního vojenského okruhu. V době, kdy jsem divizi velel, byl velitelem ZVO generálplukovník Veselý a později generálporučík Vacek. Znovu jsem se tedy ocitl v osobní péči generála Veselého

se vším, co k tomu patřilo. Ale to už bylo v době, kdy díky řadě minulých osobních kontaktů s ním jsem byl již tak duševně otužilý, že mně to příliš nevadilo.

Naopak přímá podřízenost okruhu umožnila, aby se příslušníci divize zabývali především svými odbornými disciplínami nezávisle na dalších vševojskových velitelích a štábech. Zabýval jsem se pochopitelně celou škálou problematiky dělostřelecké divize, ale priority jsem měl tři. Dělostřeleckou střeleckou přípravu a řízení palby, mobilizační problematiku a organizaci takzvaných stmelovacích cvičení.

V dělostřelecké střelecké přípravě jsem vytvořil soutěž na způsob ligy, která měla každý měsíc jedno kolo, při němž se všichni dělostřelci pod mým osobním vedením věnovali této své profilující disciplíně celý den. V tento den se žádné omluvenky nepřijímaly. První tři každý měsíc, každé výcvikové období a každý rok byli finančně odměněni. Pro celoročního vítěze to byla částka až 15 000 Kč čistého, což byly na tu dobu v průměru tři měsíční platy navíc. Nakonec tato systematická práce vedla k tomu, že důstojníci divize vyhrávali soutěže v rámci ZVO i ČSLA.

Mobilizační problematiku jsme dovedli do takové dokonalosti, že příslušníci štábu divize vyhrávali odborné spory s příslušníky organizační a mobilizační správy ZVO a tam byli odborníci na slovo vzatí. Podle mých pozdějších zkušeností na štábu armády a okruhu byly mobilizační otázky dovedeny do stejné dokonalosti pouze u 10. pontonové brigády v Kostelci nad Labem.

Stmelovací cvičení, které bylo komplexním zaměstnáním mobilizačně doplněného oddílu až do provedení taktického cvičení s bojovou střelbou ve VVP, jsme prováděli každoročně se čtyřmi oddíly najednou s fázovým posunem nástupu 48 hodin. Během 25 dnů cvičení byly procvičeny otázky mobilizačního rozvinutí, odborného výcviku, bojových střelb a ošetření a zpětné uložení materiálu.

Hlavním problémem bylo udržovat s malým počtem lidí tak obrovské množství materiálu a techniky. Navíc velký mobilizační úkol sebou nesl i značnou administrativní zátěž. Většinou jsme nevěděli, co dělat dříve, zda odbornou přípravu, nebo údržbu techniky, nebo administrativu. Byla to velká životní škola.

V závěru šestého roku u 7. dělostřelecké divize jsem byl vybrán ke studiu na Vojenské akademii generálního štábu ozbrojených sil SSSR. Mezi vojáky byla tato akademie nazývána zkráceně Vorošilovka podle jména vojevůdce, jehož jméno nesla.

Jak se důstojník dostal na tuto akademii s více než stoletou tradicí? Protože její absolvování otvíralo v armádách Varšavské smlouvy cestu k nejvyšším hodnostem a funkcím, byl výběr prováděn velice pečlivě. Já sám jsem byl ve výběru celkem jedenáct let, od roku 1975 do roku 1986, kdy jsem nastoupil ke studiu. ČSSR vysílala do této akademie každé dva roky 10–12 posluchačů. Předpisem byla stanovena formální kritéria pro vyslání, a to: zkušenost

z praktického výkonu funkce velitele pluku, výkon funkce nejméně na úrovni náčelníka štábu nebo zástupce velitele divize a nepřekročení věku 45 let. Po roce 1990 je nám absolventům této akademie podsouvána teze, že hlavní bylo členství v KSČ. Toto členství nemělo vůbec žádný vliv, neboť výběr byl prováděn výhradně v segmentu důstojníků, kde byli v KSČ úplně všichni, proto odborný předpoklad výkonu nejvyšších funkcí byl jednoznačně prvořadý.

Vysoce schopný pedagogický sbor dělal z akademie výjimečnou školu. Základní metodou, i když nikdy oficiálně vyřčenou, bylo soustavné a systematické přetěžování posluchačů rozsahem a hloubkou probírané látky. Vyučování probíhalo denně včetně soboty a denně jsme museli řešit, co je nutné bezpodmínečně nastudovat, co ve druhém pořadí a co se musí risknout. Práce metodou, jak se tenkrát říkalo, „hlavního článku“ byla na denním pořádku. 90 % probíraných témat směřovalo ke zvládnutí vedení útočných i obranných operací na stupni armáda a front. Přitom jsme museli zvládnout problematiku všech specializací, nejen specializace vševojskové nebo své vlastní.

Část času byla věnována vojenské historii. Přednášeny byly především operace Rudé armády, ale i armád spojeneckých (Normandie, Afrika, Sicílie, Itálie), dokonce operace armád Wehrmachtu (výsadeková operace na Krétu, Ardeny).

Probíhala pochopitelně i výuka marxismu-leninismu. Nešlo ale o studium toho, co napsal K. Marx před 150 lety nebo Lenin před 100 roky. Učili nás především vyhodnocení politické situace v určitém regionu, kde měly nebo mohly probíhat vojenské operace.

Život v Moskvě v letech mého studia 1986–1988 nebyl tak pohodlný jako v Československu. Značnou část volného času bylo nutno věnovat nákupu základních potravin, stát fronty u různých pultů a pokladen obchodů. Z části to bylo pro zcela odlišný způsob prodeje a zčásti proto, že ne vždy bylo vše potřebné v obchodech k dispozici a k nákupu bylo nutno navštívit obvykle větší množství obchodů. Speciální požadavky mohl uspokojit pouze černý trh, který v Moskvě spolehlivě pracoval, a i naše česká učební skupina, jejímž jsem byl velitelem, měla své specialisty, kteří na tento trh dokázali proniknout.

Studium nám znepríjemňoval i fakt, že jsme studovali podle smlouvy mezi ČSR a SSSR uzavřené v roce 1956 a do roku 1986 uběhlo přece jen 30 roků a v obou státech se za tu dobu mnoho změnilo. Když jsem jako velitel skupiny přednesl naše požadavky na modernizaci podmínek studia ministru národní obrany generálu Václavíkovi, který Moskvu navštívil, stali jsme se objektem nejrůznějších útoků ze strany funkcionářů MNO a GŠ ČSLA, kteří měli právě na zastaralé podmínky smlouvy reagovat. Ke cti generála Václavíka a generála Hašany, který vedl komisi, která posuzovala naše požadavky, slouží, že 12 ze 13 našich požadavků uznali jako oprávněné a zabezpečili nápravu. Ostatními odpovědnými funkcionáři jsme ale byli považováni za rebely, kteří si neumí vážít jejich dobrodiní. Naše požadavky považovali málem za vzpuru a vyhrožovali nám sankcemi po ukončení studia. K těm samozřejmě nedošlo a ani dojít nemohlo.

V naší skupině nás bylo celkem deset. Pět spolužáků tam mělo celé rodiny, já a čtyři další moji kolegové jsme tam byli bez rodin. Pobytu v Moskvě jsme pochopitelně využili k návštěvě kulturních a jiných památek v hlavním městě, návštěvě divadel, kin a k výletům do okolí města. Rodina, která za mnou dvakrát do Moskvy přijela, navštívila také většinu nejznámějších památek.

Při intenzivním studiu a dalších běžných starostech uběhly dva roky studia poměrně rychle, a tak jsem se v červenci 1988 s červeným diplomem v kapse objevil v ČSSR a byl ustanoven do funkce náčelníka raketového vojsk a dělostřelectva (NRVD) 1. armády v Příbrami.

Ke svému studiu v SSSR bych chtěl učinit ještě jednu poznámku. Nové velení armády a společnosti po roce 1990 nás absolventy „Vorošilovky“ považovalo za zvlášť přesvědčené exponenty socialismu a ti, kteří nemají ani náznak představy, jak se získávají lidi pro spolupráci s tajnými službami, si mysleli a možná ještě myslí, že jsme byli všichni agenti KGB. Opak však byl a je pravdou. Já sám, a nebyl jsem sám, jsem se vracel ze SSSR do ČSSR s názorem, že jestli to, co jsem tam za dva roky viděl, byl socialismus, tak já socialismus nechci. Protože ale po roce 1990 panoval názor první, nebyli jsme po roce 1990 pro jistotu až na ojedinělé výjimky vždy něčím vykoupené povyšování v hodnostech ani ve funkcích.

Nová funkce v Příbrami, kam jsem se za krátkou dobu z Pardubic i s rodinou přestěhoval, mě plně zaměstnávala. Služba na velitelství armády byla asi nejnáročnější funkce s ohledem na čas i rozsah odpovědnosti, kterou jsem zastával.

Armáda byla operačním svazem, který měl čtyři vševojskové divize a velký komplet dalších svazků a útvarů. Pro mne to navíc znamenalo zvládnout praktické otázky velení raketovému vojsku, se kterým jsem neměl do té doby praktické zkušenosti. Armáda měla raketovou brigádu operačně taktických raket (osm odpalovacích zařízení s dosahem cca 300 km) a u každé divize byl oddíl taktických raket (po čtyřech odpalovacích zařízeních s dostřelem 70–110 km). Přiznávám se, že do technické stránky obsluhy raketové techniky jsem nikdy nepronikl. Soustředil jsem se na zvládnutí jejich operačního použití. Svazky a útvary raketového vojska měly ostatně zkušený, vzdělaný, technicky zdatný a neustále přezkušovaný velitelský sbor, na který bylo naprosté spolehnouti.

Komplet přímo řízených svazků a útvarů raketového vojska a dělostřelectva armády (RVD) tvořila kromě raketové brigády kanonová dělostřelecká brigáda, protitankový pluk, průzkumný dělostřelecký pluk, raketometný pluk a pohyblivá raketotechnická základna.

Život v armádě to byl život na taktických cvičeních ve VVP a při prověrkách a kontrolách u útvarů. Mít neustále zabalený kufřík s prádlem, kusem chleba, konzervou a baterkou byla naprostá nezbytnost. Navíc k velení silám RVD (každý čtvrtý voják armády sloužil u svazku, útvaru nebo jednotky RVD) jsem měl oddělení ve složení osmi důstojníků a dvou občanských pracovníků. První armádě velel v té době generál Polák. Jeho jednoznačný a poněkud obhroublý

způsob velení mi plně vyhovoval. Rozkazy vydával tak, že byl již předem vyloučen jakýkoliv odpor. Mně to vyhovovalo, vždy jsem jednoznačně věděl, na čem jsem. Škoda, že se totéž nedá napsat o některých lidech z jeho nejbližšího okolí. Na jednotlivých odděleních armády sloužila v té době celá řada mimořádně schopných důstojníků. Nejvýraznější osobností oddělení RVD byl asi podplukovník Brandner. Člověk s obrovskou slovní zásobou, neúnavný vypravěč, ale i organizátor a špičkový znalec otázek dělostřeleckého průzkumu. Znal jsem jej velmi dobře, neboť jsme spolu studovali jak v Moravské Třebové, tak v Martině.

Neustálý pobyt ve VVP, řízení cvičení a účast na štábních nácvicích vedly k tomu, že otázky operačního plánování byly zvládnuty skoro automaticky. Jak byl vycvičen štáb armády, uvedu na jednom konkrétním případě při prověrce bojové pohotovosti štábu armády generálním štábem. V noci ve 2.00 hod. byla prověrka vyhlášena. Za tři hodiny byl celý štáb 1. armády se všemi útvary zabezpečení plně rozvinut v záložních prostorech soustředění. Před 5.00 hod. jsem byl s oddělením RVD na velitelském stanovišti v Obecnici. Tam už bylo průzkumným dělostřeleckým plukem a spojovacím plukem rozvinuto polní pracoviště se spojením ve štábu a k pořízeným. V 6.00 hod. jsme dostali snídani a v 9.10 hod. jsem šel k dokladu k veliteli armády a na mapě a v dokumentaci jsem měl první jaderný úder, první hromadný úder a použití RVD armády v první operaci. Nevím dodnes, která armáda na světě by to dokázala za sedm hodin od probuzení po poplachu?

Stálo to ale obrovské úsilí lidí a značné finanční prostředky. O nějakém kvalitním osobním životě nebo věnování se nějakým koníčkům se nedalo při službě na armádě mluvit.

Při službě na štábu 1. armády v Příbrami jsem prožil i listopad 1989 a další

skoro rok do září 1991. Protože jsem se o dění ve společnosti z výše uvedených důvodů příliš nezajímal, překvapily mne jak události, tak jména, která se postupně vynořovala. Žádné tyto osoby ani jejich jména mi, abych řekl pravdu, nic neříkala. Dále jsem se věnoval výcviku, zejména raketového vojska, které v tu dobu prošlo velmi zásadní a rozsáhlou reorganizací.

V červnu 1990 jsem řídil taktické cvičení s bojovou střelbou taktických raket s nově vytvořenou armádní brigádou taktických raket, do které byly soustředěny oddíly taktických raket od divizí. Operačně

taktické rakety přešly při reorganizaci do raketové brigády frontu.

Při tomto cvičení byly z prostoru obce Měcholupy u Nepomuku odpáleny poslední rakety v Československu. Rakety dopadly do prostoru VVP Jince. Zajímavostí bylo, že na tuto dříve pečlivě utajovanou událost byla jako divák přizvána civilní veřejnost. Start raket na člověka udělá silný dojem vždy, a to i na profesionála rakety obsluhujícího, natož na laickou veřejnost. Všechny ostatní rakety, které nebyly při tomto cvičení vystřeleny, byly v dalších letech za nepřiměřených nákladů likvidovány delaborací. V létě 1990 začalo být jasné, že zejména raketovému vojsku, ale i dělostřelectvu začíná zvonit umíráček. Soumrak se snášel i nad samotnou existencí 1. a 4. armády jako operačními svazy.

Proto jsem se vůbec nerozmýšlel souhlasit, když mi byla učiněna nabídka pracovat na velitelství ZVO ve funkci NRVD okruhu. Navíc to vytvářelo možnost vrátit se po jednatřiceti letech strávených v armádě ve dvanácti posádkách do regionu, ze kterého pocházím já, ale i moje manželka. Bylo to sice spojeno se stěhováním, ale to bylo již po osmé, a proto to brala rodina bez jakéhokoliv vzrušení. Navíc jsme si s ženou po nastěhování do Tábora 16. ledna 1991 řekli, že to bude naše stěhování poslední a také bylo. Začal se poslední úsek mé vojenské kariéry v raketovém vojsku a dělostřelectvu.

Pak to bylo s raketovým vojskem a dělostřelectvem jako v té pohádce. Bylo stále menší a menší, až bylo ze všech nejmenší. V době, kdy jsem nastoupil v roce 1990 do funkce NRVD ZVO, mělo raketové vojsko a dělostřelectvo cca 3 500 děl, raketometů a minometů a 89 odpalovacích zařízení operačně taktických a taktických raket. V době, kdy píší tyto vzpomínky, má dělostřelectvo AČR 48 děl a raketometů. Proto se mi asi nebude nikdo divit, že jsem byl smutný z toho, co jsem v letech 1991–1992 dělal a v dalších letech z jiných funkcí sledoval, co se děje.

První údery byly vedeny po raketovém vojsku. Bylo postupně jasné, že není politická vůle toto vojsko v armádě mít. Reorganizacemi byly nejprve jeho počty sníženy a pak bylo zrušeno úplně. Poslední nejmodernější komplet OKA byl pak přemístěn na Slovensko v rámci dělení republiky. Zajímavé bylo i to, že po likvidaci operačně taktických raket a jejich rozebírání u 311. brigády v Jincích nechtěl rozebrané díly ani Kovošrot. A to nebyly žádné rezavé trubky, ale speciální slitiny a antikorová ocel raketových motorů. Nakonec souhlasily sběrné suroviny ve Zdicích, že zadarmo to vezmou, když to tam útvar sám odveze. Rakety byly likvidovány jako zastaralé. Byl to ten typ raket, kterých se nyní obáváme v rukou Iránu nebo Severní Koreje.

Po vypořádání se s raketovým vojskem pustili jsme se do dělostřelectva. Začali jsme směle, od velkých, zrušili jsme 7. dělostřeleckou divizi. V té době probíhala rovněž rozsáhlá přestavba makrostruktury vševojskových svazů. Byl zrušen ZVO a vytvořeno Vojenské velitelství Západ v Táboře, jehož velitelem se stal bývalý velitel ZVO generálporučík Grohman a Vojenské velitelství Střed, jehož velitelem se stal generálporučík Podešva. Na Slovensku vzniklo Vojenské

velitelství východ. Každé velitelství mělo dělostřeleckou brigádu a protitankový oddíl. Tato reorganizace byla spojena s rozsáhlými přesuny lidí a materiálu ze západu na východ. Mělo to i jeden kladný rys. Celé řadě vojáků z povolání, kteří řadu let marně žádali o přemístění z Čech na Moravu nebo na Slovensko, bylo nyní vyhověno. V dělostřelectvu bylo takových případů stovky.

Udržet si přehled při tak velkých přesunech lidí nebylo jednoduché. Na Valdeku ve VVP Jince jsem proto organizoval třídní zaměstnání s hlavními funkcionáři dělostřelectva a rušeného raketového vojska, kde se nám podařilo najít zařazení pro každého vojáka z povolání, který chtěl sloužit, a takových bylo v té době více než 3 500.

Protože se můj odborný nadřízený na generálním štábu dlouho jasně nevyjadřoval, zda na nově vytvářeném Velitelství Západ budu dělat náčelníka dělostřelectva já nebo někdo jiný, vzal jsem osud do vlastních rukou a vyhověl nabídce generála Grohmana, abych pracoval na novém velitelství jako zástupce náčelníka štábu. Předal jsem zbytky dělostřelectva plukovníku Kovarikovi, udělal rozlučkový večírek se Správou raketového vojska a dělostřelectva, zamáčkl slzu nad osudem specializace, kterou jsem měl rád a sloužil v ní 30 roků, a nastoupil jsem na vševojskovou funkci zástupce náčelníka štábu. Dělostřelecké výložky jsem si nechal až do odchodu z činné služby v roce 2001 a mám je dosud na uniformě ve skříni.

Pracovat ve vševojskovém štábu bylo něco zcela jiného než velet raketovému vojsku a dělostřelectvu. Poprvé za desítky let jsem se ocitl v postavení, kdy jsem za nic a za nikoho konkrétně nebyl zodpovědný. Byl jsem odpovědný pouze za splnění úkolů, které jsem dostal od náčelníka štábu. To byl generál Staněk a po něm plukovník Ďurica, jeden z nejskvělejších lidí, s jakými jsem se v životě setkal. Odpovídal jsem za koordinaci úkolů, na jejichž plnění se podílelo více součástí velitelství. V tom nebyl problém, protože na funkcích náčelníků součástí nového velitelství byli vesměs plukovníci, bývalí náčelníci správ ZVO, lidé schopní a zkušení, kteří byli zvyklí řídit chod okruhu, který měl více než 100 000 vojáků a každý rok pak cvičil dalších 100 000 vojáků v záloze.

Zůstal jsem na funkci zástupce náčelníka štábu vzdor tomu, že se název velitelství v Táboře vždy po nějaké reorganizaci změnil. Tak jsem byl v letech 1992–1999 zástupcem náčelníka štábu Vojenského velitelství Západ, poté 1. armádního sboru, pak Velitelství vojska územní obrany a nakonec Velitelství sil územní obrany. Povinnosti zůstávaly stále stejné. Kromě změn náčelníků štábu střídali se v té době i velitelé generál Grohman, generál Jura, generál Voznica a generál Sova. Generál Grohman byl velitel ze „staré“ školy. Zkušený, chytrý, se zvláštním smyslem pro humor, neobyčejně důsledný a důrazný až do detailů. Generál Voznica byl velitel, který v Táboře velel jen rok, ale za jeho velení se udělal obrovský kus práce. Kromě inteligence se vyznačoval nevšední pracovitostí a neúnavně zaváděl moderní formy řízení podřízených cestou tehdy zaváděného štábního informačního systému. Škoda, že mu nebylo umožněno zastávat rozhodující funkci v AČR. Generál Sova měl vlastnosti úměrné své

obrovité postavě. Všude ho bylo plno a pracoval již svou pouhou přítomností. Se vším a s každým byl hned hotov a ve svých úsudcích se nemýlil. Stálo za to učit se od těchto lidí.

V té době se již mnoho necvičilo, 80 % času jsme věnovali různým reorganizacím, redislokacím, výstavbě a následně rušení útvarů a naplňování celé řady koncepcí výstavby armády, které se vždy měnily se změnou funkcí na ministerstvu obrany.

Velitelsko štábní cvičení byla prováděna zásadně na učebnách a v polobotkách vždy od 7.00 do 16.00 hod. Bylo to velmi pohodlné, ale do roku 1990 nemyslitelné. Rychle jsme si na tento způsob života zvykli.

V době, kdy jsem vykonával funkci zástupce náčelníka štábu Velitelství vojska územní obrany, jsem získal v roce 1998 novou zkušenost, když jsem velel vojákům nasazeným při likvidaci následků povodní v okresech Rychnov nad Kněžnou a Hradec Králové. Byla to povodeň svým charakterem zcela odlišná, než byly povodně na Moravě nebo v roce 2002 v Čechách, kde byly po dlouhotrvajících deštích zaplaveny rozsáhlé plochy.

Na okrese Rychnov nad Kněžnou se po prudké bouři a vydatném lijáku rozvodnila malá říčka Bělá, která během 24 hodin smetla vše, co jí stálo v cestě, a vrátila se do svého koryta. V době, kdy byla nasazena armáda, připomínala již Bělá potok, který bylo možno překonat v polobotkách. Na likvidaci následků bylo nasazeno více než 1 000 vojáků a příslušníků vojsk Civilní ochrany. Překvapilo mne, s jakou nevšední bravurou řídil záchranné práce přednosta okresního úřadu Rychnov nad Kněžnou pan Narva. Generálem Voznicou byl následně povýšen do důstojnické hodnosti v záloze.

Při podrobnějším zkoumání příčin vzniklých škod jsem došel k závěru, že na rozdíl od povodní na Moravě a v Čechách byla většina škod způsobena nepořádkem v povodí říčky Bělá, v jejím korytu a na březích říčky. Klády složené majitelem lesa přímo na břehu řeky působily na vzedmuté hladině jako beranidla, která rozmetala budovy na březích. Fošny složené na břehu se vzpříčily za špatně provedený přechod plynového potrubí přes řeku a svedly prudký říční proud přímo do tovární haly, kterou podemlel a smetl. Větve a různé křoviny ucpaly mosty a vzniklá jezera strhla desítky mostů a lávek včetně jednoho velkého mostu na silnici I. třídy. Ne tedy voda, ale nepořádek a nekázeň způsobily hlavní škody. Tato situace není a nebyla pouze na Rychnovsku, ale tam měli tu smůlu, že tam byla právě ta silná bouře, která tyto nepořádky uvedla v činnost.

Záchranné práce komplikovala skutečnost, že velká oblast Orlických hor nebyla v té době pokryta signálem operátora, jehož služeb využívala armáda.

Volnější a víceméně úřednický styl práce po roce 1990 mi umožnil, abych se vrátil ke své celoživotní lásce – silniční cyklistice. Se svým kolegou plukovníkem Filipim jsme založili cyklistický oddíl Dukla Tábor a věnovali jsme se až do roku 1995 mladým cyklistům, kteří nastoupili vojenskou základní službu. Jako trenér nám pomáhal Stanislav Bambula, asi největší odborník na

přípravu mladých cyklokrosových závodníků. Jeho působení přivedlo celou řadu mladých neznámých závodníků za jeden rok vojenské základní služby do první desítky cyklokrosařů v republikovém poháru. Duklou Tábor v té době prošel Faltýnek, Mlynář, Tichý, Mudroch, Koš, Krupička, Němec a celá řada dalších cyklistů.

V roce 1994 byl však při realizaci nějaké další koncepce výstavby armády výkonnostní sport v AČR zrušen. Situaci jsem vyřešil po svém. Vytvořil jsem na bázi bývalé Dukly občanské sdružení Ricoh Impromat Tábor, soustředil skupinu vojáků z povolání, občanských zaměstnanců a vojáků základní služby se zájmem o cyklistiku a pokračovali jsme v závodní činnosti. Já sám jsem začal závodit v kategorii veteránů. Závodím dosud a v letech 2005–2007 jsem získal šest titulů mistra České republiky v kategorii veteránů.

Byl jsem sice zástupcem náčelníka štábu, ale byly situace, a to poměrně časté, kdy jsem zastupoval současně celé velení v Táboře. Funkcionáři velení se střídali, byli odvelováni do různých kurzů v republice i v zahraničí a já byl vždy na místě.

Po vyslání náčelníka štábu plukovníka Ďurici do vojenské akademie ve Francii jsem byl ustanoven do funkce náčelníka štábu Sil územní obrany. Na mojí práci se nic nezměnilo, ale měl jsem o něco větší plat. V té době jsem byl na štábu v Táboře deset roků, důvěrně jsem znal situaci na součástech a proto mi řízení štábu nedělalo žádné problémy. Navíc nade mnou se tyčila osobnost velitele generála Sovy, který byl respektován jak na generálním štábu, tak na ministerstvu obrany.

To se ale již moje vojenská kariéra chýlila ke konci. Na základě výjimky, povolené ministrem obrany, měl jsem odejít z činné služby 30. 9. 2001. V červenci 2001 bylo rozhodnuto, že na velitelství vznikne nové oddělení, a sice oddělení veřejných zakázek složené z civilních pracovníků a vojáků. Na můj dotaz u generála Sovy, kdo bude takové oddělení řídit, odpověděl s upřímností sobě vlastní: „Ty.“

A tak jsem se stal až do svého definitivního odchodu z rezortu armády náčelníkem oddělení veřejných zakázek. Měl jsem tu výhodu, že z titulu minulé funkce náčelníka štábu jsem si vybral na oddělení kolektiv vojáků i občanských pracovníků mimořádných odborných kvalit. Toho jsem pak využíval až do svého odchodu do důchodu v roce 2007. Tato práce mne obohatila o zkušenosti ze styku s civilním podnikatelským prostředím a aplikací zákonů, o jejichž existenci jsem jako voják ani nevěděl. Své působení v této funkci nebudu podrobně rozebírat, protože spadá do období, kdy jsem byl mimo činnou vojenskou službu. Mým nadřízeným a slovy zákona zadavatelem nebyl nikdo jiný než můj nadřízený z doby služby v Táboře generál Ďurica. Jeho přesná orientace v otázkách veřejných zakázek mi velmi usnadňovala práci.

Dne 1. 3. 2007 jsem se po 47 letech, 6 měsících a 4 dnech strávených v rezortu obrany ocitl v civilu, v důchodu a začal jsem žít zcela odlišným životním režimem.

Co říci na závěr mého vzpomínání na uplynulých 50 let života stráveného v rezortu obrany. Jsem příslušníkem generace, která se během svého aktivního života musela vyrovnat s řadou zásadních zvrátů v životě společnosti. Jako dítě jsem zaslechl rozhovory rodičů, jak to bylo za protektorátu, i když jsem to vůbec nechápal. Chápal jsem ale rozčarování rodičů kolem měnové reformy v roce 1953. Jako syn zemědělece jsem byl svědkem nejprve neúspěšných a nakonec v roce 1958 úspěšného pokusu o kolektivizaci naší vesnice. Jako pubertální mladík jsem zažil vyhlášení prezidenta republiky Antonína Novotného, že v Československu byl socialismus vybudován a tři roky nato jsem se jako adolescent dověděl, že hrubý důchod v roce 1963 se nezvýšil, ale snížil. Musel jsem se vyrovnat se vstupem vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968, prověrkami v 70. letech. V letech 1970–1990 jsem byl s uspokojením svědkem toho, jak je intenzivně i extenzivně budována v armádě specializace, kterou jsem si zvolil jako své povolání, tedy raketové vojsko a dělostřelectvo. V poslední čtvrtině svého aktivního života jsem se musel vyrovnat se změnami, které přinesl rok 1989, a s tím, že to, co jsem pomáhal třicet let budovat, je jako nepotřebné rušeno a omezováno. Měl jsem výhodu, že zaměstnání se mi stalo koníčkem. Byl jsem profesionálním vojákem celý život a s politickými souvislostmi jsem si nelámal příliš hlavu. Vnitřně jsem zastával starou pravdu, že místa hrobů vojáků určují politici. Myslím si, že tato prastará pravda bude platit neustále. Tato životní filozofie mi umožnila věnovat se svému koníčku – zaměstnání, aniž bych trpěl nějakými výčitkami svědomí nebo pochybnostmi.

Naskýtá se přirozeně otázka, zda všechno to moje nebo naše snažení bylo k něčemu dobré, zda jsem se neměl raději věnovat něčemu jinému. Nejsem historik ani politolog. Nebudu proto hledat složité a komplikované vysvětlení nebo důvody. V době, kdy jsem pracoval v období takzvané studené války, stála proti sobě ve světě dvě obrovská přibližně stejně silná, stejně vybavená a stejně připravená vojenská uskupení. Bylo obrovské množství vojáků a na zeměkouli se neválčilo skoro nikde, dnes tato uskupení neexistují a válčí se skoro všude. Myslím, že přes veškeré zpochybňování má na tomto i naše generace určitý podíl. Je-li tomu tak, pak to nebylo zbytečné.

Další ze zásad, které mi pomáhaly v práci, byla zásada nenechat se nikdy a nikým znechutit a otrávit. Tuto moudrost jsem si zapamatoval od podplukovníka Pletzera, důstojníka na oddělení raketového vojska a dělostřelectva 20. motostřelecké divize v Karlových Varech. Celý život jsem se jí řídil a vyplatilo se mi to. Je to jen obdoba názoru hejtmana Tajrleho, který hejtmana Ságnera znepokojeného nesmyslnými rozkazy paralizovaným postiženým a jemu nadřízeným velitele brigády uklidňoval slovy: „*Nic si z toho nedělejte, pane hejtmane, i ty nejhlupejší rozkazy vás nakonec dovedou do zákopů.*“

Největším zlomem v životě nás vojáků z povolání byl bezesporu rok 1989. I když to možná v některých pasážích mého vzpomínání tak nevypadá, nemám nic proti změnám, které po roce 1989 v mém životě nastaly. Odpadly nesmyslné nároky na bojovou pohotovost – byl přece mír, začali jsme žít normálním

životem, v sobotu a v neděli jsme byli doma s rodinami a ne v kasárnách nebo ve VVP. Mohl jsem se věnovat svému dalšímu koníčku cyklistice, a to i za hranicemi republiky, a další a další výhody včetně do té doby pro vojáky z povolání něco zcela nemyslitelného – volného cestování po světě.

Ale protože jsem po celý život zastáncem další zásady vyjádřené stručně tezí: „Funguje ten krám – nešťourej se v něm“, myslím si, že nemuselo být zničeno a zrušeno to, co dobře fungovalo.

Takže i když rok 1989 zastavil moji víceméně úspěšnou odbornou kariéru, která by jinak s největší pravděpodobností skončila na nejvyšších postech v raketovém vojsku a dělostřelectvu, jsem srozuměn s tím, že se tak nestalo, a jsem přesvědčen o tom, že to, co mi rok 1989 dal, vysoko převyšuje to, co by mohlo být.

V samém závěru bych na vlastním příkladu chtěl alespoň mírně otupit šířený mýtus, že kariéra vojáka z povolání byla determinována především politickými postoji, třídním původem a podobně a na odborných kvalitách příliš nezáleželo. Já sám jsem nastoupil do vojenské školy a nebyl jsem členem pionýrské organizace. Byl jsem jediný žižkovec v Moravské Třebové nečlen této organizace a přesto jsem byl přijat. A nebyl přijímán každý. Z patnácti žadatelů z tehdejšího pražského kraje, kteří se zúčastnili přijímacích zkoušek, bylo přijato pouze osm.

Můj otec v roce 1947 těsně před únorem vystoupil z KSČ. Tuto skutečnost mám od samého začátku v kádrových materiálech, a přesto jsem udělal vcelku slušnou kariéru. Několikrát jsem se postavil jako velitel svým politickým zástupcům v zásadních otázkách a nebyl jsem pro to žádným způsobem omezován a své pře jsem vyhrál. Mohu jen potvrdit, že nejvíce a v první řadě jsem byl celý život hodnocen ve škole podle prospěchu a na funkcích podle odborných výsledků mých a podřízené jednotky, útvaru svazku nebo svazu.

Za skoro padesát let služby v rezortu obrany jsem prošel čtrnácti posádkami a osmkrát jsem se s rodinou stěhoval. Měl jsem tisíce podřízených a desítky nadřízených. Nabízí se tedy otázka, čeho si za tu dobu cením nejvíce. Výčet toho, čeho si cením, by mohl být dlouhý, ale čeho nejvíce. Došel jsem k závěru, že nejvíce si cením toho, že jsem v myslích celé řady svých podřízených zanechal významnou stopu, že jsem je naučil postupy a systém řídicí práce, které oni částečně převzali a zdokonalili, a některé to dovedlo k nejvyšším hodnotám a funkcím. Celkem jedenáct důstojníků dělostřelectva, jejichž vývoj jsem bezprostředně ovlivňoval, velelo postupně plukům a brigádám a šest z nich se stalo generály. Když mi moji bývalí podřízení při setkání sdělují, že převzali něco z mých postupů, uvědomuji si, že mnoho věcí jak populárních, tak nepopulárních, které jsem v životě dělal, nebylo zbytečných.

7. Protivzdušná obrana plk. gšt. v.v. Ing. Jiří Kuchař

Od malička mne to táhlo ke všemu, co létalo. Po ukončení ZDŠ jsem se chtěl stát leteckým mechanikem, což byl, při omezeném počtu přijímaných do tohoto učebního oboru, pro mne neuskutečnitelný sen. V Liptovském Mikuláši však v roce 1967 otevírali novou školu, Vojenskou střední odbornou školu – elektrotechnickou radiolokační (VSOŠE-R), a mne nabídka ke studiu oboru protiletadlového raketového vojska zaujala natolik, že jsem po úspěšném výběrovém řízení oblékl 30. srpna 1967, coby kluk něco přes 15 let, vojenskou uniformu. Byli jsme hrdí na to, že jsme první „vsošeráci“, a město si na nás pomalu začalo zvykat. Nikdy nezapomenu na téměř otcovskou péči velitele tehdejšího Technického učiliště podplukovníka Muržice, pro nějž nás 240 bylo jeho „sokolíky“. Škola nám dala dostatečné teoretické i praktické základy pro naše pozdější první kroky u útvarů. Ale to bych trochu předbíhal. Ve čtvrtém ročníku po prověření na PT-ZD (přísně tajné – zvláštní důležitosti) jsme se začali seznamovat s raketovou technikou typu Volchov a byli jsme připravováni na službu u útvarů protivzdušné obrany státu. V průběhu studia posledního ročníku nás navštěvovali kádrováci a získávali některé z nás pro službu v jiných druzích vojsk a služeb. A tak se stal například Štefan Gombík, Janko Malo a řada dalších vynikajícími piloty, jiní zas příslušníky speciálních druhů vojsk a služeb. V té době rovněž došlo k přehodnocení významu raketové techniky a hlavně protiletadlové dělostřelectvo znovu našlo své opodstatněné místo ve svazech a svazcích pozemního vojska. I já jsem se ocitl mezi těmi, kteří projevíli zájem o službu u tohoto druhu vojska, zejména z důvodu možnosti služby v Čechách. Po úspěšně složené maturitě jsem byl vyřazen v hodnosti rotmistra, se závazkem sloužit nejméně osm let a nástupním platem 1 260 Kč.

Když jsem si na určovacím lístku přečetl VÚ 7420 Nepomuk, nic mi to neříkalo. Až pohled do mapy dal tušit, že to nebude žádné západočeské velkoměsto. Z určovacího lístku dále vyplynulo, že se mám hlásit v Táboře, z čehož jsem usoudil, že tam budou asi nějakí šéfové. A byli a zkomplikovali mi život (a nejen tehdy, kdepak bych tenkrát tušil, že tam za 32 let budu dělat velitele posádky). Hlásil jsem se u náčelníka PVO ZVO (protivzdušné obrany Západního vojenského okruhu, tehdy ještě s velitelem generálem Valem) plukovníka Černého, který, na základě nevím čeho, rozhodl, že nenastoupím do Nepomuku, ale začnu hned zařezávat na baterii u poručíka Jindry Petráska u tábořského tankového pluku. A tak jsem převzal četou 30 mm PLdvK (protiletadlový dvojkanon ráže 30 mm) a začal si plnit své povinnosti, seč mi síly stačily. Mezitím můj velitel v Nepomuku posílal mým rodičům telegramy upozorňující na to, že jsem se nedostavil k útvaru a že se dopouštím protiprávního jednání. A tak jsem se poprvé přesvědčil, že ne vždy platí, že vyšší bere a po 14 dnech zase předal četou, sbalil si kufry a vyrazil směrem západním, do Nepomuku.

Zde jsem byl velitelem pluku podplukovníkem Vaňkem přijat vlídně a zařazen jako velitel čety u 4. protiletadlové baterie 30 mm PLdvK kapitána Horského. Ten se připravoval ke studiu na Vojenské akademii a tak netrvalo dlouho a já, dvacetiletý rotmistr, velel baterii, kde většina základáků byla starší než já a výkonný praporčík mohl být mým tátou. Ale celkem se dařilo, baterie plnila úkoly bez větších problémů a já se mohl přibližně po roce výkonu funkce přihlásit k vykonání důstojnické zkoušky. Zkouška nebyla vůbec formální záležitostí a ne všichni uchazeči dostali zelenou na cestě k podporučické hodnosti. Mí dobří základáci pokřtili moje zlaté hvězdičky sudem dešťové vody po vyhlášení denního rozkazu a bojovém rozdělení. Naštěstí už byl květen. Krátce po této události jsem se se svou baterií rozloučil a převzal velení velitelské baterie, což byla jednotka zabezpečující veliteli přehled o všem, co se šustlo ve vzduchu i na zemi v prostoru působnosti jeho pluku, dále pak vše od spojení až po vaření. Zároveň mi bylo naznačeno, že bych měl zvážit své další vzdělávání.

V roce 1975, po necelých dvou letech výkonu této funkce, jsem opět vyrazil na Slovensko, do Liptovského Mikuláše, ke studiu Vysoké vojenské technické školy ČSSP (československo-sovětského přátelství) vzdálené 700 km cesty vlakem od mé čerstvě založené rodiny.

Musím říci, že i přesto, že kolem „zuřila“ studená válka a normalizace, navrch velitel Západního vojenského okruhu generál Veselý začal „utahovat matky“, vzpomínám na službu v Nepomuku rád. Zejména na často humorné dorozumívání s vojáky maďarské národnosti, kteří byli sice snaživí, ale jazyková bariéra často změnila jejich snažení v grotesku, které jsem se však, jako jejich velitel, mohl smát až někde za rohem. Například nápis vojína Gregora vylepený na klasickém žlábků na WC: „Zákas šťat' lebo budu barvyt“ si pamatuji dodnes. Velkou radost mi udělalo, když se mne jeden méně komunikativní, ale hodný maďarský nabíječ po vzorném vojenském pozdravu zeptal: „Aký máš?“

Od září 1975 jsem tedy zasedl znovu do školních lavic. VVTŠ, která zahajovala třetí rok své existence, velel generál Muržic, jehož otcovský přístup k lidem „generálské epolety“ nezměnily. První semestr na této škole, ostatně tak jako i na civilních vysokých školách technického zaměření, nebyl procházkou růžovou zahradou. Zejména fyzika a matematika představovaly pro některé studenty dost vysoko nastavenou laťku. Měli jsme tu „čest“ podílet se na budování nových prostor, do kterých se v pozdějším období škola přestěhovala. V posledním ročníku jsme se kromě zpracování diplomové práce a přípravy na státnice připravovali na zvládnutí funkcí u svazku a útvarů, v té době již vyzbrojených novou raketovou technikou protivzdušné obrany vojsk KRUG (protiletadlový raketový komplet středního dosahu) a KUB (protiletadlový raketový komplet malého dosahu). Tato technika podléhala zvláštnímu režimu utajení, takže jsme prošli dalším sítím prověrek. Doba studií utekla jako voda, státnice a obhajoba byly za námi a my, co jsme propluli všemi úskalími bez „ztráty kytičky“, měli

jedinou výhodou – jít k pohovoru s kádrováky mezi prvními. Když se mne zeptali, kde chci sloužit, odpověděl jsem, že v posádce, kde bych mohl se svou již čtyřčlennou rodinou co nejdříve bydlet. A tak padlo rozhodnutí o dislokaci mé další štaci – Rožmitál pod Třemšínem. To už jsem naštěstí věděl, kde se nachází, protože je to malé středočeské městečko, vzdálené něco přes 30 km od Nepomuku.

Útvar, ke kterému jsem v polovině srpna 1978 nastoupil, byl protiletadlovým raketovým plukem KUB příbramské 1. armády. První věc, která mne po nástupu k útvaru překvapila, byl přijímač, který jsme museli absolvovat, přestože už jsme si něco odveleli. Pravdou je, že se nám sice žíly nezkrátily, ale čas jsme mohli určitě využít lépe stáží na funkcích, pro které jsme byli určeni. Pluk, kam jsem nastoupil k výkonu funkce zástupce náčelníka štábu byl často spojován se zkratkou SNP, což v tomto případě neznameno slovenské národní povstání, nýbrž „sobota neděle pracovní“. Služba u pluku nebyla jednoduchá pro žádnou kategorii vojáků zde sloužících. Pluk trávil 4–6 měsíců ročně na VVP (vojenský výcvikový prostor) Doupov nebo Jince, a když se vrátil do posádky, tak se podílel na budování nových prostor pro rozmístění utajované techniky a skladování raket.

Technika, kterou byl útvar vyzbrojen, vyžadovala striktně čas na údržbu a pravidelné předepsané práce. Kontrolní středisko Správy vojska PVOV MNO (protivzdušné obrany vojsk Ministerstva národní obrany) nás nenechalo spát na vavřínech a v pravidelných intervalech prověřovalo v tzv. zápočtových školních střelbách připravenost příslušníků pluku a techniky v jednotlivých oblastech bojové přípravy (pravidla střelby a řízení palby, bojová služba, osnovy střeľeb, technická příprava atd.). Veškerá činnost u pluku byla kryta „legendou“ podle mého názoru ne zcela věrohodnou. Pro veřejnost jsme byli protiletadlovým plukem, jehož výzbroj tvořily 30 mm PLdvK. Naše těžká raketová technika, která se mohla přepravovat pouze v „režimové době“, což znamenalo od 24.00 hod. (v zimě od 23.00 hod.) do 3.00 hod. (v zimě do 4.00 hod.) na zaplachtovaných podvalnicích za těžkými tahači duněla v noci rožmitálskou kotlinou tak silně, že snad pouze absolutní technický antitalent nebo děcko mohlo uvěřit této legendě. Naše činnost byla svázána ještě dalšími regulemi, například cvičit s technikou jsme mohli nejméně 20 km od posádky, při přesunu z posádky jsme po 10 km museli u vozidel měnit tabulky s SPZ, používat jízdní rozkazy s krycím číslem nadřízeného svazu a pod jeho krycím číslem vystupovat i při styku s příslušníky jiných součástí armády. Jak jsem již naznačil, porušení těchto zásad stálo několik vojáků sloužících u útvarů tohoto typu ztrátu zaměstnání a trestní postih. O to smíšenější pocity ve mně vyvolala návštěva první výstavy IDET, kde jedna nejmenovaná firma předváděla likvidaci našich raket rozřezáním, a to již zcela beztrestně, přestože jsme tyto rakety měli a máme dosud ve výzbroji.

V roce 1980 jsem v průběhu cvičení *Krkonoše* převzal funkci náčelníka štábu a Vánoce strávil v kasárnách. Byl jsem v té době ještě nadporučík a paradoxně

jedním z mých zástupců byl plukovník Bauer, na kterého velice rád vzpomínám. Mým velitelem byl podplukovník, jehož jméno zde záměrně neuvádím, neboť na spolupráci s ním nemám dobré vzpomínky. Jedno ale mohu říci zcela jistě, naučil mne, jak se nemám chovat k lidem. Jeho praktik jsem se snažil vyvarovat ve všech později zastávaných funkcích. Náš pluk měl jednu výhodu – byl plukem armádním, co například znamenalo, že když se připravoval na bojové střelby v SSSR některý z divizních pluků, náš pluk za něj odcvičil divizní cvičení. Když jsme však jeli střílet my, žádný záskok se nekonal. Mělo to ale také jedno plus, alespoň jsme trochu poznali i systém práce na jiných štábech a občas se i něčemu přiučili.

Rok, ve kterém se konaly bojové střelby v SSSR, byl náročný nejen pro nás, příslušníky pluku, ale i pro naše rodiny, které si nás v době příprav a vlastního cvičení s bojovými střelbami moc neužily. Začínalo se zpravidla v polovině ledna a končilo návratem ze střelb někdy v srpnu. Kromě přípravy štábu a jednotek na vlastní provedení cvičení a střelb v prostoru východně od delty řeky Volhy bylo nutno důsledně připravit i oblast týlového a technického zabezpečení, vycvičit řidiče a osádky v problematice přepravy po železnici, provést důkladné lékařské prohlídky, jejichž součástí bylo i očkování proti různým exotickým nemocem, připravit přesné soupisky příslušníků pluku po jednotlivých převozech a pro vlastní přezkoušení sovětskými kontrolními orgány na střelnici, a to vše v azbuce. Samozřejmě tehdy bez výpočetní techniky. Zkrátka a dobře, v této době všichni u pluku pracovali na plné obrátky, ať ti, co byli v poli, nebo ti ve „zpěťáku“ (zpěťák neboli zpětný odřad byla ta část útvaru, která plnila úkoly v posádce v době, kdy větší část útvaru plnila tento hlavní úkol výcvikového roku).

Přesun do nakládací stanice se prováděl z vojenského výcvikového prostoru. Na území republiky jsme strávili ve vlaku dva až tři dny. K tomu musím ještě dodat, že naše útvary se na rozdíl od útvarů protivzdušné obrany státu přesouvaly se vším všudy, to znamená s veškerou technikou, raketami i zásobami, potřebnými k přežití lidí a k provozu techniky. Po našem území jsme se přesouvali třemi železničními transporty a na území SSSR dvěma. Překládka na sovětské vagony probíhala v Čierné pri Čope a zde jsem v roce 1984 jako velitel jednoho z převozů zažil velice horké chvíle, když nám sovětské železničáři přistavili soupravu se značně zdevastovanými plošinovými vagony. Ale našinci si poradí všude a tak za pomoci přejezdových můstků byly díry v podlahách zakryty, technika přeložena a my stihli vyrazit přesně podle instradace. Cestování sovětskými železnicemi vojenským převozem bylo jedním velkým dobrodružstvím, výdejem stravy a vlastním stravováním počínaje, výkonem dozorců a strážní služby a setkáváním se s protijedoucími nákladními vlaky konče. Instradace, tedy jakýsi jízdní řád, sice byla pro náš převoz zpracována a vyrazili jsme přesně podle ní, ale po cestě už to bylo všechno jinak. A tak v době, kdy jsme podle ní měli stát na trati a mít čas na přenesení stravy z vagonu, kde se na polních kuchyních připravovala, a na její výdej, vlak

pokračoval ve své cestě instradace neinstradace. Jindy se zase vojáci, kteří přenášeli stravu v termosech, svezli kus cesty schování u kola nějaké větřísky na plošinovém voze, kam ještě stačili do náhle se rozjíždějícího vlaku naskočit, pro nás ostatní naštěstí i s várnicemi. Další specialitou bylo odletující všechno možné z velmi rychle protijedoucích vlaků. Po zkušenostech z dřívějších cest jsme měli všechna skla na vozidlech zakryta kartony. Přesto, že jsme se pohybovali po tratích země přátel, bylo nutno techniku střežit, neboť pobertové jsou všude. Vojáci, kteří tuto činnost prováděli, se občas nacházeli ve stejné situaci jako ti nosiči stravy. Když jsme dorazili do Ašuluku, spadl mi jeden velký kámen ze srdce. Ašuluk se nachází několik desítek kilometrů severozápadně od Astrachaně v deltě řeky Volhy, ústící do Kaspického moře. Na malém místním nádraží se buď nakládala a skládala vojenská technika, nebo pověstné astrachaňské melouny. Lidé zde byli velmi přátelští, o čemž například svědčí to, že jsme při jednom jednání na tomto nádraží byli obdarováni melouny, které jsme v UAZu (terénní osobní automobil) stěží odvezli. Po složení techniky ze železniční soupravy jsme pokračovali po vlastní ose asi 50 km východním směrem do polopouště, kde se nacházel vlastní polygon. Cesta byla panelová, a tak jsme za těch 50 km byli docela dobře vydrncáni. Na polygonu jsme strávili přibližně týden. Zde probíhala příprava techniky různé kontroly a проверки znalostí sovětskou stranou a po zápočtových střelbách, což byly jakési střelby nanečisto bez odpálení raket, se šlo již naostro. Střelby se vedly na dva typy terčů, rychlou „RM“ a pomalejší „Lavočku“. Probíhaly vždy za přítomnosti hlavních funkcionářů tehdejší ČSLA. Pokud se přípravě lidí a techniky věnovala skutečně náležitá pozornost, odrazilo se to i na dosažených výsledcích. Náš pluk se vracel vždy s výtečnými nebo dobrými výsledky. A odměna nebyla vždy sladká.

Odpálení protiletadlové řízené střely KUB

Po návratu ze střebech v roce 1984 nás v posádce za vlhých pátečních nocí přivítal plukovník. Bauer, který velel zpětnému odřadu. Měli jsme smůlu, krátce před naším návratem navštívil kasárna generál Veselý, zjistil, že autopark neodpovídá jeho představám, a tak se potvrdila přezdívka našeho pluku, tedy SNP. Takovéto vzpruhy nás všechny motivovaly k dosahování ještě lepších výsledků. I přes tyto ne zrovna příjemné zážitky zůstalo i hodně vzpomínek na dobré kamarády, hezkou přírodu v okolí Rožmitálu a pocit dobře vykonané práce po dokončení nových prostor v autoparku, skladů raket či moderního učebního bloku. O to více pak přišlo člověku líto, když jedním ministerským rozhodnutím byla tato posádka s dobrými podmínkami pro výcvik zrušena.

Na podzim roku 1984 po ukončení cvičení *Štít 84* jsem nastoupil na postgraduální studium VAAZ (Vojenské akademie Antonína Zápotockého) Brno, obor řízení protivzdušné obrany vojsk. Studium bylo tříleté a bylo nezbytným předpokladem dalšího profesního růstu v ČSLA. Kromě odborných předmětů, které pro nás od bojových útvarů byly tak trochu opakováním a v mnoha případech jsme o bojové technice a jejím použití věděli více než naši učitelé, jsme si rozšířili rozsah znalostí v oblasti vševojskové taktiky do stupně front a seznámili se se zásadami použití ostatních druhů vojsk. V oblasti společenských věd byla značná pozornost věnována studiu klasiků marxismu-leninismu. Zejména konspektování těchto klasiků nám zabralo mnoho času, který jsme například mohli věnovat studiu dalšího světového jazyka. Jinak se nám velení akademie staralo o to, abychom se v žádné denní době nenudili, a tak jsme v hodnostech kapitánů a majorů běhali ráno na rozcvičku jako základáci a bez ohledu na studijní výsledky absolvovali denně povinné samostudium, v úterý dokonce do 21.10 hod. V roce 1985 jsem měl tu čest projít se po Letenské pláni na poslední vojenské přehlídce ČSLA při příležitosti 40. výročí osvobození Československa. Na Vypichu, kde jsme strávili asi 10 dní v konečné fázi přípravy, se s námi také nikdo nemazlil. Ve stanech se i přes velmi chladné počasí nesmělo topit (co kdyby neukáznění majoři něco podpálili), v polních umývárkách nás ráno vítala studená voda na holení, a jednou nebo dvakrát dokonce u kohoutků i visící rampouchy. Jedli jsme z ešusů na stojáka, a tak jsem si v duchu říkal, co by nám asi řekli naši nadřízení, kdybychom se tak starali o základáky při vyvedeních do VVP. Samozřejmě jsme měli zakázáno opouštět stanový tábor. Vycházku jsme dostali jen na 1. máje, abychom mohli demonstrovat jednotu armády a lidu. Přehlídku jsme zvládli bez větších problémů, dokonce jsme obdrželi i titul „mistr pořadového kroku“. Zbylé dva roky utekly jako voda, přišly závěrečné zkoušky, obhajoba závěrečné práce a po ní zase kádrováci. A přinesli mi překvapení. Místo očekávaného místa velitele pluku KUB ve Strakoncích jsem se ocitl ve funkci velitele protiletadlové raketové technické základny ve východočeské Jaroměři. Zde jsem zároveň vykonával funkci velitele posádky, která byla v té době jednou z těch velkých ve východních Čechách. Opět jsem se setkal s absurditou té doby, kdy jsem měl

v posádce kromě jiných tři útvary, kterým veleli plukovníci. V posádce byla také rozmístěna část Centrální skupiny Sovětské armády, byla to zejména vojenská nemocnice a výstrojní sklady. Musím říci, že jsme žádné nadstandardní vztahy neudržovali, každý jsme měli svých starostí dost. Základna byla určena ke skladování, provádění předepsaných prací a drobných oprav frontové zásoby raket KRUG a KUB a zabezpečení jejich dopravy do určených míst styku před a v průběhu frontové protivzdušné operace. Prostory pro skladování raket, rozmístěné nedaleko Josefova, byly budovány ve spěchu, což se odrazilo v kvalitě dokončeného díla. Potýkali jsme se s nefunkčním systémem vytápění skladů, trhajícími se speciálními grafitovými podlahami, praskajícími stěnami budov i vozovkami. Zejména teplota ve skladech raket měla vliv na dobu životnosti skladovaných raket. Přesto, že jsme se snažili tento negativní stav řešit, zdálo se, že nikde není dovolání, dokonce ani tzv. stranické připomínky moc nepomáhaly.

A čas plynul. Přišel listopad 1989. V Jaroměři, tak jako v celé republice, docházelo k převratným změnám. Jedni funkcionáři byli nahrazováni druhými, k mému údivu mezi nejaktivnější revolucionáře často patřili ti, kteří byli častými návštěvníky sovětských útvarů. Někteří političtí pracovníci mne jako velitele posádky nabádali, abych tvrdě zakročil proti základákům, kteří se do společenského dění zapojovali tím, že na uniformě nosili trikoloru, což jsem neudělal. Pro mne v té době, stejně jako pro ostatní velitele, bylo důležitější udržení kázně při plnění takových úkolů, jako byl výkon dozorčí a strážní služby se zbraní a ostrými náboji. Musím říci, že základáci se chovali celkem rozumně a kromě několika případů, kdy podpořili stávkou tím, že neodebrali stravu, nedošlo k mimořádným událostem. Můj útvar záhy obdržel speciální úkol převzít, uskladnit a zabezpečit proti zneužití tisíce ručních zbraní a další druhy výzbroje jednotek Lidových milicí z velkých podniků Hradce Králové a okolí. Nadřízení měli asi dost svých starostí, protože se o nás moc nezajímali. První kontrola z Tábora se k nám přijela podívat až před vánočními svátky. Noví komunální politici v té době měli největší starost o to, aby vojáci z Jaroměře a Josefova co nejdříve odešli, marně tenkrát bylo vysvětlování, že s vojáky zmizí i kupní síla a řada pracovních příležitostí. Tvrdý dopad reality odchodu armády Jaromeř a Josefov okusily o několik let později a výmluvy stejných komunálních politiků, že si to nepřáli, byly velice nepřesvědčivé. V lednu 1990, necelý měsíc po svém zvolení, se při své cestě z Hrádečku zastavil v Jaroměři na krátké setkání s občanem prezident Havel. Jeho návštěva byla předem avizována a já, tak jak mi to ukládal základní řád, jsem se mu šel představit. Před 17. 00 hod. bylo jaromeřské náměstí plné lidí a mě, v uniformě, nechtěli funkcionáři Občanského fóra na místo, kde se očekával příchod pana prezidenta, pustit. Když jsem je důrazně upozornil, že přivítání vrchního velitele v posádce je moje povinnost, znejistěli a nakonec mě pustili. Asi měli modrou knížku a neměli tím pádem příležitost seznámit se s vojenskými předpisy. Panu prezidentovi jsem se po představení komunálních politiků představil i já. Když jsem na jeho dotaz,

zda jsme ochotni bránit tuto zem, odpověděl, že ano, podal mi ruku a já jsem odešel vyslechnout jeho projev na méně sledované místo.

Přešly další necelé tři roky, v jejichž průběhu základna přešla z podřízenosti velitelství 1. armádního sboru v Táboře do podřízenosti 2. divize PVO v Brně a přišel závěr roku 1992 a s ním rozpad federace. Základnu tento fakt postihl totálně. Veškerá technika a velká část skladovaných raket byla předána budoucím Ozbrojeným silám Slovenské republiky. Vojákům slovenské národnosti nebylo bráněno v jejich rozhodnutí odejít na Slovensko. Dělení a předávání techniky probíhalo bez emocí, problémy však vznikaly zejména při předávání přepravní techniky, zejména ZiLů 157, jejichž stáří se blížilo 40 letům, a nad požadavkem předat je jako nové jsme jen nechápavě kroutili hlavou. Se Slováky jsme se rozešli jako přátelé. Pro mne skončilo „péelácké“ období a já se začal znovu učit.

Nastoupil jsem jako náčelník operačního oddělení na Vyšší doplňovací velitelství v Hradci Králové, kterému velel plukovník Martinů, člověk, kterého si velice vážím. Byl totiž jediný, který se zajímal o to, zda velitel rušeného útvaru na jeho teritoriu má nějaké místo. Zde jsem potom krátce vykonával funkci zástupce velitele a v roce 1995 jsem byl pověřen výstavbou Velitelství územní obrany v Hradci Králové a na téměř šest let jsem se stal jeho velitelem. Toto období bylo jedním z nejlepších v mé vojenské kariéře.

V jeho průběhu jsem absolvoval operačně velitelský kurz Generálního štábu, pro pamětníky tzv. hanáckou vorošilovku, a v jeho závěru jsem přijal nabídku svého velitele generála Voznici a následoval jsem jej do Prahy na ministerstvo obrany. Zde jsem vykonával funkci ředitele odboru a později funkci zástupce vrchního ředitele sekce obranného plánování. Výkon těchto funkcí byl velice náročný, vyžadoval značné jazykové znalosti, znalost aliančních předpisů a operačních postupů. Na to nás žádná škola v Čechách nepřipravila a tak jsem učil a učil... Díky výkonu těchto funkcí jsem měl možnost zúčastnit se několika jednání vedení rezortu MO a velení armády v sídle NATO v Bruselu a poznat řadu zemí jako člen delegace MO. Velkou životní zkušeností pro mne byl více než 4měsíční kurz angličtiny v Kanadě. Nabyté jazykové znalosti jsem měl možnost později využít v zahraniční misi. Koncem roku 2001, v rámci reorganizace, byla sekce zrušena a mně bylo nabídnuto místo náčelníka odboru operační a bojové přípravy na velitelství Sil územní obrany v Táboře.

V roce 2002 jsem byl vyslán do mise SFOR II (Stabilisation Forces – stabilizační síly) v Bosně a Hercegovině a Chorvatsku. Zde jsem více než 6 měsíců vykonával funkci vedoucího styčného důstojníka SFOR pro Chorvatsko – velitele kontingentu AČR v misi SFOR II. Při plnění úkolů vyplývajících z mých funkcí jsem poznal řadu vynikajících vojáků. V týmu velmi dobře spolupracovali příslušníci 12 národností (Kanada, Nizozemsko, Velká Británie, Itálie, USA, Irsko, Španělsko, Maďarsko, Německo, Dánsko, Chorvatsko, ČR), po celou dobu mise jsem s těmito vojáky neměl kázeňské problémy. Pro mne tato mise byla určitým vrcholem mé vojenské kariéry, protože mi umožnila

zužítkovat vše, co jsem se za dobu výkonu vojenské služby naučil. Zejména jsem měl dobrý pocit z toho, že příslušníci AČR v této misi, ať už na území Bosny a Hercegoviny nebo Chorvatska, měli velmi dobré jméno a byli respektováni pro své schopnosti a vystupování.

Po návratu z mise jsem byl ustanoven do funkce zástupce náčelníka štábu (ZNŠ) Sil územní obrany – velitele posádky Tábor. A v tomto roce nastala reorganizační smršť, neboť jsem byl postupně ustanoven do tří funkcí, stále na jednom místě a v jedné kanceláři. Byl jsem: 1. ZNŠ Sil územní obrany, 2. ZNŠ 3. velitelství podpory, 3. ZNŠ Sil podpory a výcviku a kromě toho jsme byli koncem roku 2003 „přesazeni“ z Tábora do Staré Boleslavi, kde jsem opět vykonával zároveň funkci velitele posádky. Všem těmto třem velitelstvím velel generál Jan Ďurica, který nám příslušníkům velitelství svým chápavým lidským přístupem pomohl překonat těžkosti a problémy, které tato reorganizační smršť přinesla. Stejně jako on, i já jsem po dosažení věkové hranice 55 let, po téměř 40 letech v zeleném, musel vysvléci uniformu.

Loučení to nebylo jednoduché, mimo jiné mne vedlo k zamyšlení, zda bych to všechno podstoupil znovu, kdyby to šlo zopakovat. I přes nelehkou službu, zejména v 80. letech, neustálé učení se novému, podstoupení různých lustrací, atestací, prověrek, časté změny prostředí, říkám ano. Poznal jsem spoustu výborných lidí, lidí, na které jsem se mohl spolehnout, kteří byli odborníky na svém místě, kteří i přes zastávané funkce byli dobrými kamarády. A zejména díky nim a trpělivé podpoře mé manželky Marie, která se mnou snášela těžkosti a strádání vojenské služby, se mi podařilo překonat všechny překážky, které se mi na mé cestě životem stavěly do cesty.

Stručný životopis plk. gšt. vz Ing. Jiřího KUCHARĚ

- 26. 1. 1952 narozen v Praze
- 1958–1967 žák ZDŠ v Praze
- 1967–1971 žák VSOŠE-R Liptovský Mikuláš (1969–1971 vojenská základní služba)
- 1971 velitel čety 201. protiletadlový pluk Nepomuk
- 1972–1975 velitel baterie 201. protiletadlový pluk Nepomuk
- 1975–1978 posluchač VVTŠ ČSSP Liptovský Mikuláš
- 1978–1980 ZNŠ 171. protiletadlový pluk Rožmitál pod Třemšínem
- 1980–1984 NŠ 171. protiletadlový pluk Rožmitál pod Třemšínem
- 1984–1987 postgraduální studium VAAZ Brno

8. Jak se jezdilo s tanky pod vodou

plk. v.v. Ing. František Hloušek

Plavby obrněných transportérů a jízdy tanků pod vodou byly v Československé lidové armádě velice náročným výcvikovým úkolem. Vyplývalo to z toho, že v operačním prostoru, ve kterém se předpokládala činnost útvarů a svazků ČSLA, se nacházelo velké množství menších nebo větších vodních toků, které bylo nutné umět překonávat jak plavbou obrněných transportérů, tak broděním nebo jízdou tanků pod vodou.

Jako technický zástupce velitele tankového praporu, tankového pluku a později velitele motostřelecké divize jsem organizoval i uváděl do praktické činnosti celý obsah složité přípravy řidičů obrněných transportérů, ale především osádek tanků, tak jak to v té době platné směrnice a metodika výcviku vyžadovaly. Že o kritické situace i úsměvné historky při těchto zaměstnáních nebyla nouze, o tom bych chtěl vyprávět.

Výcvik tankových osádek probíhal v delším časovém úseku, a to v hodinách tělesné, ženijní, chemické, technické přípravy a řízení tanků. Podkladem pro výcvik byly plány bojové a politické přípravy divize a pluků, ve kterých byl stanoven rozsah a posloupnost výcviku tak, aby ve stanovené době byly osádky tanků a řidiči obrněných transportérů připraveni k praktickému zaměstnání.

V hodinách tělesné přípravy byl prováděn výcvik v potápění a plavání. Trvalým prvkem pak byl nácvik a prodlužování délky pobytu pod vodou, bez dýchacího přístroje a s dýchacím přístrojem. Výcvik s dýchacím přístrojem IP-46 M, později LPP-10, byl prováděn nejdříve mimo bazén a později, kdy byla jistota, že vojáci ovládají práci s tímto přístrojem, bylo povoleno jeho použití v bazénu. I zde se výcvik prováděl postupně. Nejdříve v klidu a krátce. Postupně se doba pod vodou prodlužovala a spojovala s jednoduchou činností pod vodou. Na příklad vytahováním vhozených předmětů ze dna bazénu, pohyb s přístrojem pod vodou i vzájemná komunikace pomocí posunků rukou a pod. Závěrečná etapa tohoto výcviku s dýchacím přístrojem byla prováděna na speciálním cvičišti u tankového pluku, kterým prošly všechny tankové osádky divize.

Vodní cvičiště u tankového pluku bylo velmi moderní zařízení skládající se z kesonu, imitující vnitřní prostor tanku, přilehlého bazénu a dalších místností určených pro přípravu cvičících osádek (místnost lékaře, šatny, sprchy, učebna pro teoretickou přípravu a místnost pro odpočinek). V přípravné části všichni cvičící prošli lékařskou prohlídkou, odstrojili se do plavek, nasadili si dýchací přístroje, vstupovali postupně do prostoru určeného k výcviku v potápění. V první části tohoto výcviku osádka v bazénu pod vodou prováděla jednoduché úkony na povel řídicího zaměstnání (např. pohyb pod vodou, vzájemnou komunikaci, vytahování jednoduchých předmětů z vody apod.). V případě jakýchkoliv problémů se dala voda z bazénu velmi rychle vyčerpávat. Neustálá přítomnost zdravotníka nebo lékaře byla samozřejmostí. Tím byl vytvářen pocit důvěry vojáků nejen k dýchacím přístrojům, ale i pocit bezpečí pod vodou.

Po této části výcviku byl ve druhé fázi nacvičován pobyt osádky v kesonu. Tato část výcviku již imitovala stísněný prostor tanku s omezenou možností pohybu. Po sestupu osádky do kesonu a prověrce signalizačního a bezpečnostního zařízení se prostor začínal pomalu naplňovat vodou. V průběhu naplňování kesonu vodou měl možnost každý člen osádky samostatně použitím bezpečnostního ovládacího prvku kdykoliv vodu vypustit. Tuto možnost měl i řídicí zaměstnanec, který z prostoru mimo keson okénkem sledoval chování vojáků. Cvičně byla voda vypouštěna a následně opět napouštěna. Tento postup se opakoval do té doby, než došlo k úplnému naplnění kesonu vodou. Osádka si tak zvykala na postupné zaplňování vodou v omezeném prostoru, a tím byla monitorována i možná situace, která mohla nastat při praktickém výcviku překonávání vodní překážky v případě zatopení tanku. Chtěl bych připomenout, že výcviku se zúčastňovaly kompletní osádky, včetně velitelů čet a rot.

V další části výcviku po zaplnění kesonu vodou se keson vodotěsně uzavřel a zvyšováním hladiny vody v nádrži nad kesonem se zvyšoval i tlak, který postupně narůstal, až odpovídal hloubce pěti metrů. I v této fázi výcviku měl každý člen osádky možnost samostatně při jakýchkoliv obtížích vodu z kesonu vypustit. Tuto možnost měl i řídicí zaměstnanec a obsluha zařízení. Vypuštění vody bylo tedy zcela individuální a záleželo na pocitu kteréhokoliv člena osádky. Výcvik byl náročný nejen na psychiku vojáků, ale vyžadoval rovněž tělesnou odolnost pro pobyt v hluboké vodě. Tuto odolnost nezískávali vojáci ihned, ale postupně při opakovaném výcviku. A to byl základní smysl přípravy na vodním cvičišti.

Jednalo se tedy o velmi moderní výcvikové zařízení, které bylo pro přípravu tankových osádek v jízdě tanků pod vodou velmi intenzivně využíváno.

Bylo samozřejmé, že se zařízení používalo k různým ukázkám, a tedy i k ukázce, která málem skončila velkou ostudou. Tankový pluk československo-bulharského přátelství se chystal na vzácnou návštěvu – ministra národní obrany Bulharské lidové republiky A tak se „cídilo“, zametalo, čistilo a malovalo. Protože to byl ministr národní obrany, bylo nutné mu ukázat plukovní výcvikovou základnu a její využívání vojáky.

Velitel divize rozhodl, že bez ukázky na vodním cvičišti by to nešlo. A tak se nacvičovalo, nástupy a odchody pořadově, vstup do kesonu apod. Také čerpadla se musela rozebrat, těsnění vyměnit, vše opakovaně přezkoušet, stanovit odpovědnost. No prostě blázelec, tak jak jej většina vojáků té doby zná. A čím lépe to bylo připravené, tím náročnější byly další požadavky. Nikdo nic nechtěl nechat náhodě, všichni se cítili osobně odpovědní. Výsledkem každé kontrolní návštěvy přibývaly další úkoly a vylepšování. A tak vlastní den ukázky byl pro nás vysvobozením.

Když bulharský ministr národní obrany a jeho doprovod, tak byli přítomni i odpovídající funkcionáři ČSLA, velitel okruhu, armády, divize. V den ukázky se celá tato skupina za doprovodu velitele pluku přesouvala od jednoho výcvikového zařízení ke druhému, kde připravení vojáci předváděli svoji část

ukázky. A tak se pomalu celý zástup přibližoval k vodnímu cvičišti. Zde po předepsaném hlášení jsem začal hosty seznamovat s metodikou přípravy tankových osádek pro jízdu tanků pod vodou s praktickou ukázkou, tak jak byla připravena. Zájem byl poměrně velký a to mně stále více uspokojovalo. Stal jsem se méně vnímavý k signalizaci obsluh u čerpadel a nepostřehl, že něco není v pořádku.

Ukázka pokračovala závěrečným nástupem vojáků do kesonu, jeho uzavřením, napouštěním vodou atd. Celou činnost, tak jak jsem ji komentoval, sledovali účastníci ukázky okénky v kesonu. Po skončení mého výkladu mi ministr poděkoval a celá skupina odešla. Byl jsem na sebe velmi hrdý, jak se všechno povedlo. Poslední odcházející, velitel divize, mé nadšení nesdílel s dovětkem, že si to se mnou vyřídí. Celý nervózní jsem se vracel na cvičiště, abych zjistil, proč si to se mnou chce velitel divize vyřídít. Tam už všichni seděli v neradostné náladě v očekávání, co se bude dít. Bylo to neuvěřitelné, ale po nespočetných nácvicích ani při normálním výcviku se nikdy nestalo, že by se zavzdušnila čerpadla. V době vrcholné ukázky se to povedlo. A tak čerpadla běžela, ale voda do kesonu čerpána nebyla. Vojáci sedící v kesonu však vzorně imitovali můj výklad a plnili nacvičené úkoly, i když voda v kesonu nestoupala a vojáci byli na suchu, vzácní hosté nakonec nic nepostřehli. Zrodila se nová „potěmkinovská vesnice“. Bohužel stalo se a velmi nás to mrzelo, ale skončilo to právě jen u té poznámky velitele divize. Žádné vyřizování se nekonalo. Po ukázkových zaměstnáních byly rozdány odměny a já se jen smutně koukal.

V hodinách technické přípravy byly osádky tanků seznamovány se způsobem utěšňování tanku, využíváním trvalých prvků pro utěšňování, které byly jeho nedílnou součástí, se způsobem řízení tanku podle gyrokompasu a způsobem prověřování kvality utěšnění. V praktické části technické přípravy byly tyto úkoly procvičovány. Při praktickém řízení tanku bylo procvičováno řízení tanku podle gyrokompasu a spojení velitele tanku s řidičem a jeho vedení pro udržování tanku během jízdy v přímém směru.

Nácvik utěšňování tanku byl nejobtížnější. I přesto, že tank T-54M byl vybaven trvale nadmotorovými těsníci kryty, těsnícím krytem nad ventilátorem, utěšněním věže a uzávěrem výfukového potrubí, dosáhnout stanoveného limitu pro těsnost tanku nebylo vždy jednoduché. Dotěšňování se provádělo zvláštní tuhou těsnicí vazelinou a byla to práce pro celou osádku. Princip spočíval v tom, že speciální tlakoměr po běžném utěšnění tanku se přiložil na otvor po odmontovaném periskopu nabíječe. Tlakoměr byl vybaven slabým lankem, jehož navíjení bylo ovládáno otočnou rukojetí tlakoměru. Před vlastním měřením řidič tanku nastartoval motor tanku, spojil lanko tlakoměru s ručním ovládním dodávky paliva a velitelským příklopem vystoupil z tanku.

Jakmile se velitelský příklop uzavřel, začínalo vlastní měření. Uvnitř tanku vznikl vlivem běžícího motoru podtlak a po dosažení určité výše podtlaku (2atm) pootočením rukojeti na tlakoměru navíjející lanko uvolnilo ruční ovládní dodávky paliva a motor se zastavil. Od tohoto okamžiku se měřil čas,

po který se podtlak uvnitř tanku vyrovnával s vnějším tlakem. Osádka pak sluchem zjišťovala místa, kudy vniká vzduch do tanku a tato místa speciální vazelínou (kterou v běžné hantýrce vojáci nazývali slušněji lejno) tank dotěsňovali. Nebylo vždy jednoduché, hlavně u výcvikových tanků, požadované těsnosti dosáhnout, ale po několika zaměstnáních vojáci dokázali v celku bezpečně místa vnikání vzduchu do tanku najít a tank utěsnit tak, že stanovený časový limit těsnosti byl splněn.

U ženijní roty tankového pluku a později soustředěním u ženijního praporu se prováděl na vodním cvičišti (výcvikovém zařízení ženijního praporu) výcvik záchranné skupiny. Odpovědnost za organizaci výcviku měl ženijní náčelník divize. Záchranná skupina byla vybavena jedním motorovým člunem typu Močál-MO-111, jedním malým gumovým člunem, štábním autobusem pro přípravu a pobyt potápěčů, záchrannými kruhy a háky. Obsluhu člunu MO-111 tvořili: velitel člunu, strojník ve funkci kormidelníka a dva potápěči. V malém gumovém člunu byli tři ženisté a jeden potápěč. Další záchranné prostředky jako záchranné kruhy, háky a spojovací prvky ke spojení tankových lan byly rozmístněny rovnoměrně na obou člunech.

Vyvrcholením této přípravy pak byl praktický nácvik na vodním cvičišti Loutka již v součinnosti s vyprošťovací skupinou. Rozhodující byl výcvik potápěčů v práci s tažným lanem tanku a v nácviku jeho spojování s lanem vyprošťovacího tanku. V závěrečné etapě toto spojení potápěči museli provádět za výrazně snížené viditelnost a na cvičišti Loutka již jenom pod vodou.

Nebylo to rozhodně jednoduché a v rychlosti a preciznosti tohoto spojení závisela i rychlost vyproštění případně uvízlého tanku z vodní překážky.

Základ vyprošťovací skupiny tvořily dílenské a vyprošťovací prostředky praporu technického zabezpečení (Prtz) doplněné vyprošťovacími prostředky pluků. Převážně se to týkalo vyčlenění čtyř vyprošťovacích tanků VT-55, dvou až tří vyprošťovacích automobilů AV-8, t. třetí pojezdových tankových dílen, pojezdové nabíjecí stanice a dalších nezbytných prostředků pro opravy a ošetřování techniky. Základ výcviku byl v nácviku spojování tankových lan, nácviku sestavování kladek ke zvyšování tažné síly vyprošťovacího tanku, kontrola a montáž širokých komínů. Procvičovala se signalizace i spojení, které bude využíváno pro dorozumívání mezi řídícím zaměstnáním a velitelem záchranné skupiny. Výcvik vyprošťovací skupiny nebyl tak náročný, poněvadž úkol, který měla plnit, vyplýval z běžné činnosti obsluhy vyprošťovacího tanku.

Praktická součinnost obou skupin se začala procvičovat až po vyvedení na vodní cvičiště Loutka. V této době velitel záchranné a vyprošťovací skupiny určoval především rozmístnění vyprošťovacích tanků, směry jejich pohybu při vlastním vyprošťování, uložení tažného lana vyprošťovacího tanku podél výjezdové trasy tanku vyjíždějícího z vodní překážky, způsob signalizace a aktivace skupiny. Velitel záchranné skupiny procvičoval manévr člunu u tanku, spojování tankového lana s rozvinutým lanem vyprošťovacího tanku, spojení jak s velitelem skupiny, tak i s potápěči, kteří spojování lan prováděli. Spojování lan

se procvičovalo nejdříve v motorovém člunu a následně i pod vodou na dně nádrže. Obě tyto varianty musely být bezchybně zvládnuty do začátku vyvedení jednotlivých útvarů na vodní cvičiště Loutka. Velitelem záchranné a vyprošťovací skupiny při vlastním praktickém výcviku byl vždy zástupce velitele pro technické věci toho pluku, který výcvik prováděl.

Vodní cvičiště Loutka na VVP Boletice byla uměle vybudovaná vodní nádrž, určená pro praktický výcvik tankových osádek v hlubokém brodění a jízdě tanků pod vodou, pro plavbu obrněných transportérů, v nácviku překonávání vodní překážky v rámci taktických cvičení a při výcviku ženijních jednotek v sestavování soulodí, stavbě pontonových mostů (PMS) a při nácviku plavidlové přepravy pomocí PTS-10 a přívozové přepravy pomocí GSP. Na dně nádrže byly vybudovány tři dráhy pro jízdu tanků pod vodou.

První dráha, jejíž největší hloubka byla 160 cm a voda sahala do poloviny věže tanku, byla určena pro hluboké brodění. Pro jízdu tanku v této dráze bylo nutné pouze provést utěsnění tanku prvky, které byly součástí tanku. Základ byl v činnosti řidiče, který tank v přímém směru řídil podle gyrokompasu a velitele tanku. Velitel tanku přímý směr jízdy tanku upřesňoval sledováním signalizace regulovčíka periskopem nabíječe a pokyny řídicího zaměstnání předávané radiostanicí. Základní při tomto hlubokém brodění byla součinnost velitele tanku s řidičem při dodržování přímého směru jízdy tanku. Nebylo to vůbec jednoduché.

Řidiči se při vjíždění do vodní překážky postupně snižovala viditelnost až zanikla úplně při ponoření tanku pod vodu. Od tohoto okamžiku byl odkázán jen na povely velitele tanku a musel mu plně důvěřovat. I řízení tanku pod vodou je jiné. Tank rychleji reaguje na zásahy řidiče, protože jeho hmotnost ve vodě je menší a vyžaduje od řidiče daleko citlivější zásahy při jeho navádění do přímého směru. Vedle toho musí velmi pečlivě sledovat otáčky motoru. Jakýkoliv pokles otáček mohl znamenat zastavení motoru a jeho uvedení do chodu se nemuselo vždy podařit. Přesné navádění řidiče velitelem a velmi jemná práce řidiče se směrovými pákami. To bylo základní podmínkou úspěšného překonání vodního toku.

Na každém břehu byl v ose jízdni dráhy regulovčík, který při jízdě tanku sledoval jeho přímý směr a smluvenými signály pomáhal veliteli tanku a řídicímu zaměstnání udržovat tank v přímém směru a při výjezdu na břeh zabezpečit jeho otáčení. Další voják na pravém i levém břehu zabezpečoval uzavření klapky výfuku před vjezdem do vodní překážky nebo jejich otevření při výjezdu z vodní překážky. Bezprostředně před vjezdem do vodní překážky kontrolovali určení vojáci, převážně technici tankových rot, uzavření těsnících krytů nadmotorového prostoru, ventilátoru a výfuku a na jejich pokyn řídicí zaměstnání vydával povel k jízdě. Takto byly zabezpečovány vjezdy a výjezdy tanků z vodní překážky.

Prostřední dráha, kde maximální hloubka vody byla asi tři metry, sloužila k jízdě tanků pod vodou se širokým komínem.

Široký komín bylo zařízení, které se montovalo na vstupní otvor nabíječe tanku. Jeho vnitřní průměr byl totožný s průměrem vstupního otvoru nabíječe a s výškou tři metry zajišťoval podmínky jízdy tanku pod vodou s možností osádky opustit bez problémů tank v případě jeho poruchy uprostřed vodní překážky. Tato část výcviku byla velmi důležitá, protože umožňovala jízdu tanku ve velké hloubce a přitom zaručovala maximální bezpečnost. Způsob navádění tanku, korekce jeho pohybu ve vodní překážce, vedení tanku pod vodou řidičem, velitelem tanku a řídicím zaměstnání byl naprosto stejný jako při hlubokém brodění, jen tahání za směrové páky muselo být ještě jemnější.

Pro jízdu tanků pod vodou pouze s úzkým komínem byla určena třetí dráha, kde maximální hloubka byla pět metrů. Úzký komín byla dlouhá ocelová trubice, která se připevňovala na věž tanku místo periskopu nabíječe. Zařízení umožňovalo jízdu do pěti metrů hloubky vodní překážky, pozorování z tanku trvale zabudovanou optikou a byl i hlavním kanálem spojujícím vnitřní prostor tanku s vnější atmosférou, kudy přicházel vzduch potřebný pro práci motoru.

Způsob jízdy, činnost řidiče i velitele tanku v udržování přímého směru, i úloha regulovčků a řídicího zaměstnání byly totožné jako při předcházejících jízdách při hlubokém brodění a v jízdě tanku přes vodní překážku se širokým komínem. Jen byla nutná větší pečlivost při kontrole tanku před vjezdem do vodní překážky. Důležitá byla i kontrola správného upevnění tažného lana na madlech věže tanku s bojkou, upevněnou na konci lana, sloužící v případě poruchy k vytažení tankového lana do motorového člunu a jeho následnému spojení s tažným lanem vyprošťovacího tanku. Vizuální kontrola těsnění a jeho neporušenost byly samozřejmostí.

Přesné nasměrování tanku do přímého směru pak bylo základem pro úspěšný průjezd vodní překážkou. Pro všechny to byla finální jízda a byla úspěšným závěrem dlouhé přípravy, kterou museli všechny osádky absolvovat.

Vlastní výcvik jízdě tanků pod vodou materiálně zajišťoval vždy jeden z motostřeleckých pluků nebo tankový pluk divize. Do stálé skupiny bylo vyčleněno osm až deset tanků T-54M, vyprošťovací tank VT-55 vyprošťovací automobil AV-8 s řidiči, nezbytné množství pojízdných dílenských prostředků pro zabezpečení oprav a ošetřování vyvedené techniky s dílenskými specialisty, prostředky týlového a zdravotnického zabezpečení a stany pro ubytování stálé skupiny. Součástí stálé skupiny byly i prostředky a osoby záchranné a vyprošťovací skupiny.

Stálá skupina připravovala i pracoviště k provedení ukázkového zaměstnání k praktickému provádění výcviku a bezpečnostní opatření pro hlavní funkcionáře vševojskových pluků a praporů. Ukázky se zúčastňovali i velitelé odborných útvarů, kteří měli v sestavě útvaru obrněné transportéry nebo tankovou techniku (např. ženijní, průzkumný nebo chemický prapor).

Pro ukázkové zaměstnání byla zřízena jednotlivá pracoviště, kterými osádky procházely před vlastním vstupem do tanku.

Ukazovalo se pracoviště hlavního lékaře a jeho činnost při zdravotní kontrole osádky a povinné vybavení, pracoviště, ve kterém si osádky tanku připravovaly a aktivovaly dýchací přístroje IP-46, pracoviště, na kterém se demonstrovaly poslední kontroly tanku před vjezdem do vody, ale také ukázka kontroly těsnosti tanku, upevnění lan na věži tanku. Na řídicím pracovišti pak vybavení prostředky pro komunikaci s osádkou, způsob signalizace regulovčků a vybavení písemnou dokumentací. Především jmenovitý seznam osádek a jejich přesná evidence jak před odchodem k provedení praktického výcviku, tak i po něm. Zvláštní pozornost byla věnována výkladu bezpečnostních podmínek a jejich dodržování se trvale před každým výcvikem i v jeho průběhu neustále zdůrazňovala.

V praktické ukázce byly určenými osádkami předvedeny všechny tři způsoby překonávání vodní překážky i způsob plavby obrněných transportérů, manévrování na vodní ploše, otáčení a couvání a nakonec praktická ukázka zásahu záchranné a vyprošťovací skupiny, která následně při praktických jízdách tanků pod vodou a při plavbách obrněných transportérů vyřešila úspěšně nejednu svízelnou situaci. Bezpečnost cvičících vojáků byla vždy prioritní záležitostí. I když v průběhu výcviku docházelo k dramatickým a mnohdy i úsměvným situacím, nikdy za mého dlouholetého působení v technických funkcích u svazku nedošlo k vážnějšímu pochybení, které by bylo možné hodnotit jako mimořádnou událost.

Ukázkové zaměstnání řídil velitel divize se svými zástupci a odbornými náčelníky a stanovil tím postup výcviku pro všechny tankové a motostřelecké útvary divize. Zásah záchranné a vyprošťovací skupiny pak byl nařízen a skutečně prováděn před každým praktickým zaměstnáním praporů. To bylo velmi důležité především proto, aby se vojáci před vlastním zaměstnáním přesvědčili, že záchranná a vyprošťovací skupina je funkční a schopná v případě zastavení tanku pod vodou tento tank z jakýchkoliv příčin ve velmi krátké době z vodní překážky vyprostit.

Výsledkem tohoto časově dlouhého a náročného výcviku pak byla výborná připravenost našich tankových a motostřeleckých jednotek v překonávání vodních překážek. Ta se plně potvrdila i v následujících plukovních nebo praporečnických taktických cvičeních, ve kterých bylo překonávání vodního toku zařazeno. Osádky tanků byly schopny za třicet minut utěsnit své tanky a překonat jakoukoliv řeku do hloubky pěti metrů. Tuto schopnost prokazovali i tankisté povolávání ze zálohy na zdokonalovací cvičení. Na svou připravenost jezdit s tankem pod vodou přes řeku Labe jsou dodnes hrdí.

Přesto však jedno z taktických cvičení na Loutce neskončilo zrovna nejlépe. Při překonávání vodního toku byla dodržována zásada, že pokud je jeden tank pod vodou, druhý může do vodní překážky vjíždět jen za předpokladu, že první tank je na druhém břehu, mimo jízdní dráhu. Při tomto cvičení byla tato zásada porušena. Příliš impulsivní velitel divize řídící toto cvičení nařídil překonávání překážky třemi tanky najednou. Jeden tank na výjezdu, druhý uprostřed vodní

překážky a třetí do vody vjížděl. Z hlediska bezpečnosti zcela nepochopitelné rozhodnutí. Bohužel stalo se, že se první tank před výjezdem z vody zastavil a nemohl se rozjet. Mezitím další dva tanky vjely do vody, kde do sebe narazily. I když záchranná a vyprošťovací skupina první tank velmi rychle vyprostila, pro vyproštění druhého i třetího tanku bylo třeba více času pro uložení lan a to se během deseti minut nepodařilo. Navíc nárazem tanků se porušila jejich těsnost a bylo nutno tanky zatopit a nechat osádky z tanků vystoupit. A zde se projevila výborná připravenost vojáků v ukázněném opuštění tanků bez nějakých emocí, v klidu a stanoveném pořadí.

Tanky se podařilo vzápětí po jejich zatopení bez problémů vyprostit. Rozsah následného ošetřování byl však velmi náročný a prostředky svazku to nebylo možné. Bylo nutné tanky odeslat do opravárenského závodu k důslednému vysušení, výměně motorů a prověrce správné činnosti elektroinstalace a spojení. Že z toho byla náramná ostuda, to nemusím ani připomínat.

Čas je neúprosný... Některé vzpomínky blednou, jiné zase vystupují do popředí, jako by se staly nedávno. Vzpomínám na krásné letní sluneční dny trávené na březích vodního cvičiště Loutka, na klapot pásů tanků sjíždějících do vodní překážky, na nádherné ticho, kdy pohyb tanku pod vodou bylo možno pozorovat jen podle malého kousku periskopu pohybujícího se po hladině. Náhle pak jako démon z hlubin vjížděl tank, hrnoucí před sebou masu vody. Vzpomínám i na vojáky, jak okázale a hrdě vystupovali z tanků a všem dávali najevo své mistrovství.

Vzpomínám na pěkné chvíle svých mladých let, kdy jsem měl tu čest pracovat dlouhé roky jako technik jedné motostřelecké divize Československé lidové armády. Jsou to vzpomínky omlazující a nejsilnější jsou na přátele, bez jejichž pomoci by celá tato náročná činnost vůbec nebyla možná.

9. O čem se nesmělo mluvit...

plk. v.v. Ing. Josef Šochman

Začátek 60. let znamenal další zhoršování mezinárodních vztahů. V roce 1961 byla vybudována „berlínská zeď“, v roce 1962 propukla „kubánská krize“ a svět tehdy stál kousek před dalším globálním konfliktem. V těchto letech řada z nás absolvovala různé střední vojenské školy, vojenská učiliště a další vojenskou akademii. V roce 1963 jsme se někteří sešli u průzkumných jednotek a útvarů vševojskových svazků, někteří pak u výsadkářů a několik málo jedinců pak u jednotek speciálního technického průzkumu. O výsadkářích bylo natočeno mnoho dokumentárních filmů, stali se námětem i celovečerního filmu „Copak je to za vojáka“, vševojskoví průzkumci se objevovali na obrazovkách televizí, v krátkém filmu a různých dokumentech. O čem se nikdy nehovořilo, nebyl natočen žádný dokument a nebylo do roku 1990 nic napsáno, jsou speciální jednotky elektronického průzkumu.

Počátek těchto jednotek v Československé lidové armádě lze datovat rokem 1955, kdy vznikl první útvar rádiového odposlechu. S masovým zaváděním radiokomunikačních prostředků ve všech armádách vzrůstala nutnost tyto jednotky rozšiřovat a z vlastního území získávat důležité informace o silách a prostředcích možného protivníka.

V roce 1961 vznikl samostatný radiotechnický prapor, který byl v roce 1962 reorganizován na radiotechnický pluk, radiovci pak měli spojovací pluk. Protože pojmy se zaměňovaly, měly pluky speciální označení „zvláštního určení“. Služba u těchto útvarů nebyla nikdy jednoduchá. Vyžadovala především jazykové a nezbytné byly i technické znalosti, kladla vysoké nároky na praporčíky a důstojníky, především ve schopnostech analyzování a následném vyhodnocení získaných informací tak, aby byly využitelné veliteli různých stupňů.

Technické vybavení těchto jednotek a útvarů odpovídalo danému stupni rozvoje techniky v tehdejších zemích RVHP, vzhledem k tomu, že státy na západ od naší státní hranice a zejména USA uvalovaly embargo na součástky, které zkvalitňovaly a miniaturizovaly přijímací techniku. Výsledky, kterých dosahovali vojáci naší armády s prostředky, které byly vyvíjené v Československých výzkumných ústavech, měly za následek, že československý průmysl se stal nositelem výzkumu, vývoje a výroby prostředků pro sledování letecké palubní radiotechnické výzbroje – dnes již v mnoha sdělovacích prostředcích publikovaných – Ramona, Tamara aj.

Výzbroj jednotek byla výhradně sovětské výroby. Některé prostředky byly vyvinuty ještě za druhé světové války a práce na nich byla jednoduchá. O to složitější však bylo vlastní vyhodnocování přijímaných signálů. Analyzátoři signálů pracovali s velkými chybami, tak nezbývalo nic jiného než sluchově rozpoznávat nízké a vysoké frekvence. Postupem doby byly tyto prostředky nahrazovány modernějšími, daleko výkonnějšími průzkumnými stanicemi.

Technické vybavení v počátcích bylo založeno výhradně na elektronkách, které měly omezenou životnost, jejich parametry se velmi rychle měnily, a tudíž je bylo nutné okamžitě vyměnit, aby nezkrusly výsledky pátrání. Některá zařízení byla tak náročná na kvalitní elektronky, že před výměnou bylo nutno všechny nové zkontrolovat, a nebylo výjimkou, že ze stokusové série vyhovělo 20–30 kusů. V tom spočívalo kouzlo a umění techniků – praporčíků i důstojníků.

Vzpomněl-li jsem důstojníky a praporčíky, nutno vzpomenout i vojáky základní služby. V počátcích rozvoje tohoto speciálního průzkumu byly zejména poddůstojníci lépe připraveni na bojovou službu než nově nastoupivší praporčíci a důstojníci. Ne proto, že by tato kategorie vojáků byla negramotná, ale praktickými dovednostmi je daleko převyšovali, protože tuto specializaci se nebylo možno nikde ve školách naučit. Důstojníci a praporčíci je převyšovali v technických znalostech a jiných dovednostech. Nutno podotknout, že zejména praporčíci a někteří důstojníci byli o rok i o dva mladší než vojáci základní služby (mazáci) a absolventi kateder vysokých škol byli i o čtyři roky starší.

Šíření elektromagnetických vln, potažmo signálů, které vyzařovaly radiolokační přístroje, rádiové vysílače a zařízení na palubách letounů, má stejné fyzikální zákonitosti, tak jak byly objeveny pány Marconim, Teslou, Edisonem, Maxwellem a jinými v druhé polovině 19. století. Ve volném prostoru se šíří rychlostí světla, narazí-li na překážku, odráží se od ní do libovolného prostoru. Na tomto principu je založen i příjem signálů. Aby jednotky elektronického průzkumu zachytily dané signály, nesmí mezi zdrojem vyzařování a příjmem být žádné překážky. Konfigurace státní hranice se sousedním Německem v žádném případě neumožňovala provádět příjem těchto signálů z vnitrozemí, ale jednotky musely zaujímat nejvyšší hory v pohoří Českého lesa a Šumavy.

Počátky rozvoje tohoto druhu průzkumu byly více než hektické. Na státní hranici neexistovaly žádné objekty vhodné pro dislokaci jednotek, tak se plnily úkoly v polních podmínkách, kde pro vybudování stanoviště posloužily skříňové Praga V3S, anténní jednotky se umístily na triangulační věže, pokud existovaly, nebo jen tak volně v terénu pod hospodářské stany. V letních měsících bylo možno hovořit o idylce, ale když bylo nutno zaujmout stanoviště v pozdních podzimních měsících, kdy v údolí svítilo sluníčko a na horách kolem 1000 m. n. m. bylo 30–50 cm sněhu, vál silný vítr a teploměr ukazoval 5–10 stupňů pod nulou, tak to bylo o něčem jiném. Jediným zdrojem tepla byla kamínka ve skříňové véesce a ve stanu pak polní kamínka. Pochopitelně že otop – dřevo, uhlí apod. se muselo přivést z domovské posádky, neboť okolní zdroje otopu byly pod sněhem a patřičně mokré. V takovýchto podmínkách se pracovalo nejdnou i 14 dní.

Protože výsledky, které tyto jednotky získávaly, ukazovaly na perspektivnost tohoto průzkumu, bylo v první polovině 60. let rozhodnuto vybudovat podél celé hranice se Spolkovou republikou Německo stacionární stanoviště na dominantách Českého lesa a Šumavy. Dnes můžeme tyto objekty, novými

majiteli upravené, spatřit na Dyleni (s.z. Mariánské Lázně), Poledníku (j.z. Kašperské Hory).

V této době už skupina vědců při Vojenské akademii v Brně zahájila výzkumné práce na nové generaci radiotechnických pátračů, které byly doslova revolucí v elektrotechnickém průzkumu. Poutavě celou historii zdokumentovali Ing. Jiří Hofman a Jan Bauer v knize „Tajemství radiotechnického pátrače Tamara“ vydané nakladatelstvím Sdělovací technika v roce 2003.

Do roku 1969 byly tyto jednotky v podřízenosti Generálního štábu ČSLA, po reorganizaci strategických velitelství pak přešly do podřízenosti velitelů jednotlivých okruhů a armád. V té době se začaly vytvářet další jednotky rádiového průzkumu na stupních divize a armáda.

Posláním těchto jednotek bylo nepřetržité monitorování vojsk umístěných na území Německé spolkové republiky, zejména pak útvarů a svazků, které měly ve výzbroji nosiče jaderných zbraní, ať již pozemní rakety typu Pershing, křídlaté rakety BGM-109 (Tomahawk) nebo letecká křídla, umožňující nést na palubách jaderné zbraně.

Vojenská základní služba i služba vojáků z povolání u těchto útvarů a jednotek byla plněním bojového úkolu již v míru. Obdobně tomu bylo u vojsk Protivzdušné obrany a dalších druhů vojsk. Denně každou hodinu a každou minutu seděli v přístrojích, za přijímači, na operačních střediscích desítky vojáků základní služby a praporčíků – operátorů, absolventů vojenských kateder vysokých škol – překladatelů a techniků, důstojníků – operačních dozorců – vyhodnocovačů a v pohotovosti byli další důstojníci, praporčíci a vojáci základní služby, technici a mechanici, kteří byli nuceni v každou denní či noční dobu vyjet na odloučená stanoviště v případě poruchy na zařízení, které nedokázala obsluha sama opravit.

Velitelství odloučených praporů bylo v posádkách s jinými útvary ČSLA, na stanovištích v hraničním pásmu pak byly dislokovány samostatné roty, které byly samostatné v pravém slova smyslu. Moderní stanoviště, která byla v průběhu 60. a 70. let vybudována, byla ve všem soběstačná. Vytápění objektů na tehdejší dobu bylo moderní, centrálně se vytápěla lehkými topnými oleji, zdroje elektrické energie v případě výpadku rozvodné sítě (což se stávalo v zimních podmínkách téměř pravidlem) byly zdvojovány dieselaagregáty, které okamžitě bez zásahu člověka začaly dodávat elektrickou energii, na stanovištích byly moderně zařízené kuchyně, které umožňovaly přípravu celodenní teplé stravy pro veškeré osazenstvo stanoviště, proviant byl odebírán z nejbližších prodejen Jednoty, jídelní lístek sestavovala stravovací komise, mnohdy podle přání i těch největších gurmánů. Však jako hlavní kuchaři zde sloužili praporčíci, absolventi žilinského učiliště nebo vojáci základní služby, absolventi hotelových škol.

Tehdejší systém bojové pohotovosti vyžadoval neustále minimální 80% dosažitelnost jak vojáků základní služby, tak i praporčíků a důstojníků. Od tohoto fenoménu se odrážel i počet vojáků na vycházkách, dovolených a

opuštěcích. Základní řády tehdy umožňovali velitelům k desetidenní dovolené (1x za rok) přidat až 5 dní navíc, což velitelé zejména u dobrých vojáků plně využívali. U vzorných vojáků se nešetřilo ani volněm k opuštění posádky. Pokud to situace jen trochu umožňovala, určité procento se jelo podívat domů za svými blízkými každou sobotu a neděli.

Zvláštností těchto útvarů a jednotek bylo takzvané teritoriální doplňování, které umožňovalo, aby v jednotkách sloužili vojáci z nejbližšího okolí. Důvodem této výjimky bylo mobilizační rozvinutí útvaru na válečné počty v co nejkratší době. Takových vojáků bylo přibližně 60–70 %. Ostatní vojáci základní služby přicházeli z Moravy a Slovenska.

Při této příležitosti nelze nezapomenout na několik zážitků s vojáky základní služby. V pionýrských letech těchto jednotek, bylo to na začátku 60. let, vojáci základní služby byli ubytováni na dřevěných barácích, kterým se přezdívalo „finské domky“, stavěných v 50. letech (dodnes ještě stojí např. na Modravě, lze je spatřit i v Chodové Plané). Tyto domky měly klasické vytápění kamny na tuhá paliva, dosud známé jako Petry. Úkolem pomocníka dozorčího roty bylo udržovat po celý den v kamnech oheň, protože vojáci po noční směně měli nárok na spánek. Několikrát se stalo, že v kamnech vyhaslo a muselo se zatápnout znovu. Pražáci mi prominou, ale co zde napíši, je konstatování faktu. Ve službě pomocníka dozorčího roty sloužil voják pocházející z Prahy. Doma ústřední topení, na turistické akce nechodil, na vesnici nejezdil a najednou problém zatopit v kamnech. Nejméně hodinu se potýkal s dřívím, uhlím a papírem. Ne a ne obnovit topení v kamnech. Od mouru zmazaný po celém stejnokroji, pot na obličejí smíšený se sazemi, no prostě katastrofa. Od zhroucení jej pak vysvobodil dozorčí, který měl bohatší zkušenosti s tak jednoduchým úkonem.

Druhá epizoda se odehrála v pozdějších letech, při přísaze vojáků základní služby. Na tento významný den byli pravidelně zváni rodiče a známí vojáků, kteří se u útvaru v tento den shromáždili nejméně tři na každého vojáka. Přijeli ze všech koutů naší republiky. Nechyběly ani matky-Slovenky ve východoslovenských krajích. Po skončení celého aktu náčelník štábu vydal pokyny jak budou následovat další akce a neopomněl zdůraznit zákaz požívání alkoholických nápojů. Následoval rozchod nastoupených vojáků a rodiče byli vyzváni, aby se mohli se svými syny setkat přímo na nástupišti. Po skončení této akce přistoupila k náčelníkovi správy ustaraná matka z východního Slovenska v kroji se slovy: „*Pán náčelník, synovi som doviezla 4 litre domácej slivovice a keď to teda nesmie vypít, vypite to vy na jeho zdravie.*“ No to byl šok. Pochopitelně jí náčelník poradil, aby to odvezla domů a až přijede na opuštěák, tak že to mohou vypít. Co se s domácí slivovicí skutečně stalo, dodnes nevím, ale na Slovensko určitě odvezena nebyla.

Princip činnosti na všech stanovištích rádiového a radiotechnického průzkumu byl téměř shodný. Rádioví operátoři prováděli odposlech rádiových sítí jednotek a útvarů vyvedených do vojenských výcvikových prostorů, jednotek na přesunu i jednotek a útvarů v posádkách. Provoz byl veden v angličtině jako jednotným

jazykem vojsk NATO, zkušení rádioví operátoři podle výslovnosti poznali mnohdy i národnost radisty, obdobně tomu bylo při sledování rádiové korespondence pilotů mezi sebou nebo korespondence pilota s pozemním řídicím střediskem. Za tímto účelem měly útvary svá výcviková střediska na úrovni poddůstojnické školy, kde v délce šesti měsíců byli vojáci připravováni na odbornosti, které budou ve zbývajících měsících vykonávat. Rádioví operátoři se učili především vojenskou frazeologii, možno říci i vojenskou hantýrku. Operátoři radiotechnického průzkumu se zde seznamovali s technikou, prvky jejího ovládnutí a vlastním prováděním průzkumu. Před ukončením výcvikového střediska absolvovali měsíční stáže přímo na bojových stanovištích a podle výsledků, kterých dosahovali, byli pak začleňováni do jednotek na státní hranici. Samostatnou odborností byli radiotelegrafisté, kteří po celou dobu výcviku pilovali příjem morseovy abecedy.

Po absolvování výcvikových středisek nastoupili tito operátoři na bojová stanoviště a ve smíšených směnách – praporčík, starší voják (mazák), nový operátor, začali plnit průzkumné úkoly. Vojáci ve směnách se střídali po osmi hodinách v nepřetržitém provozu. Získané informace byly předávány operačnímu důstojníkovi na stanovišti, který informace vyhodnotil a v době co nejkratší je předával na operační středisko útvaru, kde se shromažďovaly zprávy a informace z ostatních stanovišť. Informace o letounech ve vzduchu byly okamžitě předávány na velitelství PVOS. Radiotechnický průzkum byl totiž jediným zdrojem průzkumu, který na základě analýzy signálu palubního radiolokátoru dokázal rozlišit typ letounu a ve spojitosti s rádiovým odposlechem korespondence na základě volacích znaků pilotů určit i příslušnost k leteckému křídlu. Analýzou signálu od pozemních radiolokátorů byl schopen vyhodnotit typ daného radiolokátoru a se znalostmi výzbroje pak určit, zda se jedná o přehledový, naváděcí, přistávací, či střelecký radiolokátor. Spolu se zaměřovači pak s určitou přesností určit i jeho polohu v terénu nebo ve vzduchu. Informace získané vyhodnocením signálů a korespondence mezi jednotlivými složkami protivníka byly předávány linkovým spojením, v případě výpadku telefonního spojení byly využívány přenosné radiostanice R-108 s dosahem maximálně 25 km. Světe div se a divili se i profesionální spojaři, když jsme dokázali spojení až na vzdálenost 100 km. Odpověď je jednoduchá, mezi stanovišti byla přímá viditelnost, žádné kopce nebránily přenosu kódovaných informací.

Ve večerních hodinách se začaly zpracovávat souhrnné informace za uplynulý den, tak aby do půlnoci byly doručeny spojovacími prostředky na operační střediska pluků, kde byly informace dohodnuty a do čtyř hodin rána předány na operační středisko zpravodajské správy okruhu a pak přímo na zpravodajskou správu generálního štábu. Náčelníci správ denně předkládali velitelům okruhů „denní zpravodajské informace“ o činnosti vojsk protivníka v zájmovém prostoru. Vedoucí funkcionáři armády tak denně měli přehled o tom, co se za uplynulých 24 hodin událo v prostoru za západní hranicí. V závislosti na výšce

letu letounů byl kontrolován prostor až po hranice s Francií. Někomu to bude připadat jako nemožné, ale vyjdeme-li z faktu, že citlivost přijímacích systémů umožňovala sledovat prostředky z 2x větší vzdálenosti, než byl dosah radiolokátorů protivníka. Celým souhrnem informací se tak předcházelo, tehdy módnímu nenadálému napadení. Za průzkumácké žně se považovala spojenecká cvičení s vojsky prováděná na území Spolkové republiky Německo. Na stanovištích byly zesilovány směny, vojáci z povolání trávili celou dobu cvičení na stanovištích a velmi detailně se sledovaly všechny možné zdroje informací. Do tohoto systému byly zapojovány i průzkumné jednotky vševojskových divizí a armád. Byla provedena centralizace sil a prostředků průzkumu, řízení bylo prováděno ze zvláštního centra bez ohledu na mírovou podřízenost. Aktivně do tohoto procesu byly zapojeny i síly a prostředky průzkumu letectva. Termíny těchto cvičení byly orientačně známé, protože spojaři protivníka mezi sebou vedli otevřenou korespondenci, kdy nebudou vycházky, kdy se bude držet hotovost, a z toho se dalo odvodit, že se na druhé straně bude něco dít. Marné nebyly nápisy na spojovacích prostředcích naší armády: „Pozor, nepřítel naslouchá.“

Podobná opatření prováděla vůči našemu území vojska NATO. Zejména ze stanoviště Hoher Bogen. Oblety vrtulníků, průzkumných letounů a koncem 70. let i zapojení letounů včasné výstrahy AWASC byly na denním pořádku.

Zvláštní kapitolou byla vlastní operačně-taktická cvičení těchto speciálních jednotek, prováděná jednou v zimních měsících, jednou v letních měsících. Stažení jednotek ze stacionárních stanovišť, zejména v zimních měsících, bylo na úrovni kaskaderství řidičů i osádek. Zejména na vysokohorských stanovištích, kde nebyly výjimkou až dvoumetrové vrstvy sněhu, vyžadovalo nezměrné úsilí všech splnit zadaný úkol. Sněhové frézy (které byly ve výzbroji pluku), pásová vozidla, která jezdila za polárním kruhem, několik dní před výjezdem upravovaly mnohdy až 16 km horské cesty. Zaujetí stanovišť ve vnitrozemí mělo však za následek ztrátu dotyku s objekty protivníka a vlastní bojová činnost se vedla na vlastní cíle, prováděl se odposlech korespondence vlastních letounů. Do těchto cvičení byly zahrnuty i otázky života v polních podmínkách, včetně přípravy stravy v polních kuchyních, protichemické ochrany, plnění úkolů v prostředcích protichemické ochrany, strážní služba, obrana a ochrana stanovišť, zvláště když v blízkosti působili „ostří hoši“ od výsadkářů... Po letech, když na tato cvičení bývalí vojáci z povolání vzpomínají, mnohdy konstatujeme, že jsme se na tato cvičení i těšili, protože to bylo zpestření každodenního běžného života. Velitelé byli vůči těmto cvičením štedří, ze svých fondů uvolňovali finanční prostředky na přílepšení stravy, takže nebylo výjimkou, že se na cvičeních podávala strava kvalitou lepší než v kasárnách. Vzpomínám na jednoho velitele praporu, který na závěr cvičení, po provedené protichemické očištění, která současně sloužila jako částečné umytí vozidel od bláta z lesních cest (chudáci ekologové – ti by dnes napsali petici a stížností), nechal vybudovat polní jídelnu a vedle drůbeží polévky s domácími

nudlemi a masem se jako hlavní jídlo podávala půlka kuřete a na závěr dostal každý voják po dvou obrovských zákuscích. Po návratu do kasáren a na bojová stanoviště následovala důkladná údržba a opětovné zahájení plnění bojového úkolu v míru.

V této oblasti průzkumu řada z nás odsloužila více než 30 let. Pozornost si zaslouží kolegiálníta mezi jednotlivými kategoriemi vojáků. Protože se plnily úkoly, které bezprostředně souvisely s bezpečností naší vlasti, jednotlivé kategorie vojáků byly na sobě daleko více závislé. Důstojník na praporčíkovi, praporčík na vojákovi základní služby a naopak. Ano, našli se jedinci, kteří se tomuto principu vymykali a měli obrovskou radost z toho, když mohli ukázat, kdo má větší „šarži“, ale i s takovými lidmi si dokázal kolektiv poradit.

Samostatnou kapitolou byl život v posádkách. Protože naše posádky byly dislokovány většinou v malých městech – až na výjimky – většina vojáků z povolání i vojáků základní služby se velmi rychle sžila s civilním obyvatelstvem. O volných dnech, sobotách a nedělích se vojáci podíleli na akcích „Z“, které již dnes nikdo nezná. Jejich zásluhou a s jejich přispěním vyrostla nákupní střediska, kulturní domy, pomáhalo se při výstavbě nových škol, nemalého ocenění se dostalo vojákům – vedoucím pionýrských oddílů, vedoucím na táborech dětí a mládeže, nemalá pomoc byla poskytována i místním JZD a byly i doby, kdy vojáci z povolání po ukončení pracovní doby v kasárnách se převlékli do montérek a nastoupili do závodů pomoci splnit plán výroby. Široké pole působnosti bylo v oblasti sportu. Velitelé měli pravomoc povolit hostování, zejména ve fotbale, za civilní sportovní kluby, mnohde vojáci z povolání sami založili fotbalový klub a hráli v místních soutěžích. Bez vojáků se neobešly ani žádné kulturní akce, účastnili se jako pořadatelé i sami účinkující. V široké míře se podíleli i na samosprávě obcí, měst i okresů jako poslanci jednotlivých stupňů, kde měli možnost se vyjadřovat k problematice dané oblasti a především hájit i zájmy vojáků z povolání. Nelze zakončit jinak než: „To všechno odnes čas“ a nám nezůstalo nic než vzpomínky a vědomí dobře vykonané práce, která přispěla k míru v Evropě.

10. Protiletadlový raket'ák

plk. gšt. v.v. Ing. Miroslav Kotěšovec

Cesty, jak se dostat k vojenské profesi, byly různé. Jednu možnou bych rád vzpomenu. Začínala koncem 60. let, někdy uprostřed období studené války.

Končil jsem střední průmyslovou školu v Jihlavě v době „Pražského jara – 1968“ a musel jsem řešit, co bude dál. Zda zůstanu po složení maturitní zkoušky u získaného původního povolání „elektrotechnik“ v oboru měřicí a automatizační techniky, nebo zda se bez finanční podpory od rodiny pokusím získat vysokoškolské vzdělání. Matka mi zemřela, když mi bylo šest a něco a nová rodina mi finanční podporu v té době ani poskytnout nemohla. Uzavíral jsem středoškolské ročníky s vyznamenáním, proto jsem byl přesvědčen, že vysokou školu zkusit musím.

Informace mého strýce, který byl profesionálním vojákem, mi pomohla rozhodnout se pro studium v zeleném sukně, a to na Vojenské akademii v Brně, tehdy nesoucí jméno Antonína Zápotockého (VAAZ). Studium vojenské školy mi skýtalo plné materiální zabezpečení, i když jsem později poznal, že musím oproti studentům civilních vysokých škol přinášet zase jiné oběti. Vybral jsem si pětiletý obor elektrotechnického inženýrství – sdělovací technika. Po předchozím odvodním řízení a absolvování lékařského vyšetření v českobudějovické vojenské nemocnici se závěrem obou institucí „schopen“ jsem se mohl zúčastnit přijímacích zkoušek (matematika, fyzika, tělesná zdatnost, psychotesty). Byl jsem přijat. Myslím, že jsem neměl vrozené velitelské povahové rysy a byl jsem spíše technického zaměření a věřil jsem, že budu využívat v další praxi především technické dovednosti. Spojovacím specialistou jsem se však nestal a technické dovednosti jsem sice využíval, ale jako doplněk velitelských potřeb.

Vojenská akademie měla první – vševojskovou fakultu ve Vyškově, druhou a třetí v Brně. Třetí byla fakultou leteckou, protivzdušné obrany a spojovací. Přípravovala posluchače v rámci pětiletého (u pilotů šestiletého) studia, rekrutované z maturantů středních škol různého zaměření. Ve tříletém studiu zajišťovala získání vysokoškolského vzdělání pro praporčíky a důstojníky se středoškolským vzděláním a již získanou vojskovou praxí. Protože byl přebytek zájemců o sdělovací techniku, přijal jsem nakonec nabídku studovat obor PVO (protivzdušná obrana). Ovšem až po té, co mi bylo vysvětleno, co tato zkratka znamená. Nabídnuté studium radiolokátorů a podobných tajemných zařízení mi učarovalo dříve, než jsem je začal. Myslel jsem, že to budu dělat do konce života, nějak tak jako technik v továrně. Takto vypadal vstup eléva – protiletadlovce do branže.

Čím se lišilo vysoké vojenské školství od toho civilního? V první řadě bylo svázáno s vojenským režimem. Mimo přednášek zahrnovalo i vojenský výcvik, povinné samostatné studium, první dva roky režim vycházek a přesuny na přednášky z kasáren v pochodovém tvaru. Z přednášek nebylo uniknutí.

Zkouškové období začínalo v červenci, dovolená 30 dnů v srpnu, zahájení školního roku 1. září. Kdo při zkouškách neuspěl, nastupoval dříve. Čtyři semestry byly zaměřeny na získání všeobecných vysokoškolských znalostí (matematika, materiály a technologie jejich výroby, elektrotechnika, elektronika, mikrovlnná technika, automatizace, dějiny Československa, filosofie a další), následujících šest semestrů bylo směřováno na specializaci a vojenské stáže u bojových útvarů PVOS (protivzdušné obrany státu). Většina studia techniky probíhala skutečně „za mřížemi,“ kam měl přístup jen úzký okruh osob. Studium jsem prokládal většinou pobytem v tělocvičně fakulty. Tréninkem gymnastiky, následně judem a poté ještě karatem, většinu ostatního času jsme hráli basketbal. Především v sobotu a v neděli jsme hrávali tak dlouho, dokud jsme nebyli fyzicky zcela vyčerpani.

Po úspěšném obhájení diplomové práce na téma „Využití metod statistické dynamiky při seřizování protiletadlových raketových komplexů“, složení státních zkoušek a obdržení červeného diplomu potvrzujícího vzdělání v elektrotechnickém inženýrství jsem se tedy nakonec stal specialistou na údržbu a provoz protiletadlového raketového komplexu Volchov, novějšího nástupce komplexu, který nad Sverdlovskem sestřelil v roce 1960 americký průzkumný letoun U-2. Protiletadlový raketový oddíl vyzbrojený tímto komplexem mohl postřelovat vzdušné cíle (myšleno letouny, balistické rakety, vrtulníky, balony nesené větrem) řadou až třech raket na vzdálenost do 50 km a na výškách do 30 km. Vše v závislosti na odvetné činnosti protivníka. Těmito oddíly byla vyzbrojena protivzdušná obrana státu a bránila jimi administrativní a ekonomická centra naší republiky.

První cesta po promoci mě v hodnosti poručíka vedla na podzim roku 1973 k obsluze radiolokátorů u 2. radiotechnického pluku v Rožmitále pod Třemšínem.

Složitost protivzdušné obrany spočívala tehdy, stejně jako i dnes, v tom, že se cíle určené ke zničení pohybují rychlostí stovek metrů za sekundu. Všeobecně je známo, že rychlost zvuku v atmosféře je přibližně 330 metrů za sekundu. Letadla v té době dokázala překonat tuto rychlost až dvojnásobně. Špatně se vede palba na cíl, který je za tři sekundy o kilometr dál. Proto je velice důležité, aby obsluhy palebných prostředků předem věděly, odkud se protivník objeví. Tehdejší protiletadlové pluky byly vyzbrojeny protiletadlovými kanony ráže 57 mm, které vedly palbu na cíl pomocí vlastního radiolokátoru – takzvané stanice vyhledání a navedení na cíl. Snad si ani nedovedete představit, jak rychle se musejí hlavně těchto kanónů za cílem otáčet, pokud je blízko palebného postavení. Z těchto příčin bylo důležité vyzbrojovat PVO novými – raketovými prostředky. O tom ale až později.

2. radiotechnický pluk měl bojový úkol zajistit palebným prostředkům protivzdušné obrany frontu výstrahu o vzdušné situaci. Základ systému průzkumu vzdušného prostoru a vydání informací o situaci v něm tvořily radiotechnické roty. Jejich hlavní výzbrojí byl komplex P-40 skládající se

z radiolokačního dálkoměru a radiolokačního výškoměru. Dálkoměr představoval svojí mohutností doslova obludu. Vážil 36 tun, postaven byl na pásovém podvozku těžkého dělostřeleckého tahače. Ve svinutém stavu a naložený na podvalníku měl výšku 5,2 metru. Jeho transport vyžadoval kvalitní průzkum pochodových os. Impulsní výkon vyzařovaný směrem do prostoru byl více než 1 megawatt. Do vzdálenosti 450 metrů byl pro zdraví před ním se pohybujících osob škodlivý. Zjišťoval cíle do vzdálenosti 300 km. Výškoměr umístěný na kolovém podvozku určoval výšky cíle v celém rozsahu, ve kterých letadla létala.

U radiotechnického pluku jsme se sešli tři spolužáci. Byly jsme korektně přijati a ustanoveni na funkce. Kádrovým rozkazem jsem se stal velitelem rámcové radiotechnické roty, jednotky rozvinované za válečného stavu a postavené na zálohách. Technika roty mi předána nebyla. Věřím, že to nebylo nedůvěrou v mé schopnosti a že velitel pluku měl informace o naší nedaleké budoucnosti. Abych získal praxi, vykonával jsem skutečně funkci na tabulkově neexistujícím místě zástupce velitele bojové radiotechnické roty s úkolem naučit se plánovat týdenní rozvrh zaměstnání a vést zaměstnání jednotlivých odborností radiotechnické roty. Musím přiznat, bylo to pro mne složité období, pochopit a naučit se to, co všechny odbornosti mají umět. Odvést odborná zaměstnání bez zkušeností bylo úsilí téměř nadlidské. Navíc vychovávat vojáky základní služby a vycházet s veliteli čet, kteří byli starší, ve vyšších hodnostech a zkušenosti, bylo něco, co mě škola jako technika nenaučila.

Asi po čtyřech měsících jsem obdržel úkol zabezpečit výcvik záloh, které k pluku nastupovaly na pravidelné zdokonalovací cvičení pro udržení odbornosti. Poznávám, že všichni byli starší než já a určitě ve vojenských čárech zkušenější. Často se mi špatně spalo.

A bylo to do slova a do písmene. I zálohy nastupovaly do strážní služby. Strážní služba pro mne nebyl neznámý úkol. Jako podporučík-posluchač vyšších ročníků na akademii jsem býval velitelem důstojnické stráže na muničním skladu v Medlánkách. Samozřejmě ze soboty na neděli, abych nepřišel o přednášky. Ale teď zpět do kasáren. Zálohy jsem řádně připravil, zkontroloval jsem převzetí strážnice a strážních stanovišť a vydal jsem se k domovu, do bytu druhé kategorie, navíc rohového, v podkroví, na návětrné severní straně s dosti prohnilými okny a s lokálním topením jen v obýváku. Byl leden, počasí mrazivé. Už jsem spal, když pro mne přišla spojka, abych se ihned z rozhodnutí dozorčího útvaru dostavil do kasáren. Kromě nácviku bojového poplachu to bylo prvé noční nucené pozvání. Co se přihodilo? Je nějaký závažný problém? Ano. Jeden starý mazák-záložák vykonávající službu na strážním stanovišti vybafl ze skrytu na kontrolní orgán, kterým byl dozorčí útvar. Nevím, kdo byl tenkrát více vyděšen, jestli já po povolání do kasáren nebo tehdejší dozorčí útvar. Víc rozčileného vyššího důstojníka jsem viděl za celou kariéru už jen dvakrát. Znovu jsem provedl poučení celé stráže, že takový postup se neslučuje

ani se strážními pravidly ani s řádem posádkové a strážní služby a navíc, že vojín si na majora jen tak vybafnout nemůže.

Mému počátečnímu trápení u útvaru učinil přítrž rozkaz k nástupu do jazykového kurzu. Předal jsem rotu záložáků svému spolužákovi (ten to samozřejmě nesl s nelibostí) a vracel jsem se do místa studia, do Brna. Kurz skončil rychle a naše cesta měla pokračovat na přeškolení do třístatisícového města na řece Ural, do Orenburgu.

Ve stanoveném termínu, ve druhé polovině března 1974, jsme se se svými zavazadly shromáždili na kádrové správě ministerstva obrany, kde jsme dostali potřebné dokumenty a „poslední pomazání“ před odjezdem na letiště Ruzyně. Byl jsem určen velitelem dalších tří poručíků, jednoho podporučíka a pěti rotmistrů. Přes Moskvu jsme cestovali vlakem dál na východ, do Orenburgu. Buzuluk, místo formování našeho prvního samostatného pěšího praporu za 2. světové války, byl při cestě a byl vzdálen tři hodiny jízdy od Orenburgu. V průběhu kurzu jsem žádal jako velitel skupiny, abychom se tam mohli podívat. Po zamítnutí požadavku, proti čemuž jsem měl řadu námitek, mi bylo stručně řečeno: „*Sovětský svaz není Československo!*“ a bylo vymalováno.

Orenburgu vládla v době našeho příjezdu ještě zima. Přečod na léto byl na zlomu dubna a května přímo překotný, z teplot pod nulou na plus 40 stupňů Celsia.

Nacházela se zde dvě vojenská učiliště. Letecké, které cvičilo na letadlech československé produkce „Delfín“ a pyšnilo se na piedestalu umístěným MiGem, na němž se učil létat první kosmonaut J. A. Gagarin. Vyšší protiletadlové učiliště, kde jsme se učili teď my. Líbil se mi metodický přístup k posluchačům a výuce. Na naší akademii jsme začali teoretickými základy, pak takzvanými principiálními elektrickými schémata nějaké součásti komplexu a vyvrcholením bylo, že jsem v konci studia musel usilovně přemýšlet nad tím, jak celý komplex pracuje dohromady a k čemu vlastně slouží. Zde nám předvedli na metodickém filmu, k čemu vše slouží, jak to všechno funguje dohromady a pak jsme postupovali k jednotlivým částem a kusům bojové techniky a nakonec až do principiálních elektrických schémat. Možná že se mi to zdálo logičtější proto, že už jsem se jeden komplex naučil, a proto jsem mnohem lépe chápal podstatu věcí. Praktický výcvik na bojové technice jsme prováděli na místech jednotlivých členů obsluh, abychom se naučili plnit veškeré jejich povinnosti.

Studovaným protiletadlovým komplexem středního dosahu KRUG v NATO označen SA-4 GANEF) byly vyzbrojovány brigády určené pro obranu hlavních sil frontu a armád, skládající se ze tří oddílů, každý se třemi bateriemi. Základním palebným prvkem byla baterie se stanicí navedení raket a třemi odpalovacími zařízeními, každé se dvěma raketami. Baterie ničila vzdušné cíle do vzdálenosti 50 km, pohybující se rychlostí do 800 metrů za sekundu, na výškách od 250 metrů do 24,5 km. Rozvinula se z chodu a připravila se k odpálení raket během osmi minut a během pěti minut palebné postavení

opustila. Časy rozvinutí a svinutí jsou pro komplexy bráncí vojska důležité nejen z hlediska dynamiky boje pozemních sil, ale především pro vlastní ochranu po odražení náletu vzdušného protivníka. Odpálení raket prozradí, kde se palebný prostředek nachází, a raketové vojsko či letectvo protivníka se jej může okamžitě snažit umlčet.

Název KRUG byl odvozen od rozmístění prvků baterie v terénu. Ve středu kruhu se rozvíjela stanice navedení raket (SNR) a odpalovací zařízení (OZ) se rozmísťovala po obvodu kruhu vpřed od SNR ve vzdálenosti 150 až 200 metrů. Brigáda byla schopna bránit hlavní uskupení vojsk vševojskové armády nebo frontu v pásmu širokém 100 km a v jednom okamžiku postřelovat 9 cílů. Na všech odpalovacích zařízeních bylo připraveno k odpálení 54 bojových raket a dalších 54 raket bylo vezeno na přepravnících.

Po pěti měsících jsme se naučili zvládnout technicky základní prvky na úrovni baterie a prakticky je obsluhovat. Samozřejmě, díky povinnému samostatnému studiu do večerních hodin a výuce o sobotách.

Odpalovací zařízení 2P-24 protiletadlového raketového komplexu KRUG v pochodové poloze

Stanice navedení raket 1S-32 protiletadlového raketového komplexu KRUG v bojové poloze

Orenburg byl v té době městem architektonicky členěným do „kamenného“ starého centra, kolem kterého byla typická ruská zástavba malovaných, někde dost zanedbaných, dřevěných obydlí. Vnější kruh tvořila nově vystavěná sídliště z vápenocementových (bílých) cihel. Samotní orenburčané byli velice přívětiví. Především cizince zkoumali se zaujetím. Do těchto končin se totiž mnoho cizinců nedostalo, proto se k nim chovali zdvořile.

Jejich podvečerní procházky po ulici „Sovětské“, asi 2 km dlouhé, zakončené nad řekou Ural grandiózní sochou dobyvatele severního pólu letce Čkalova, představovaly valící se proud lidí v jednom i druhém směru obracející se u této sochy. Pokud jste se chtěli s někým z obyvatel města setkat, stačilo vyrazit na tuto ulici a důsledně pátrat v protisměrném proudu. Příslušníci skupiny důstojníků tehdejší NDR, kteří byli přeškolení společně s námi, ji nazývali „Idioten Strasse.“ Nebezpečí číhalo v ulicích města ve večerních hodinách. Na výstavbě nedalekého plynovodu pracovali trestanci a ti s mírnějšími tresty měli propustky do města. Trénoval jsem na akademii karate, ale když jsem viděl při návratu na ubytovnu nelítostný boj dvou zneprátelených skupin na jedné z ulic, pak je karate jen příjemné hlazení.

Orenburská oblast s úrodnou půdou kolem řeky Ural produkovala v té době desetinu sklizně obilí ruské federace. Velení školy se rozhodlo nás o těchto úspěších přesvědčit a vzalo nás na setbu obilí do jednoho z kolchozů. Setkání bylo příjemné. Zejména jeden Němec z Berlína získal sympatie u jednoho

z Rusů, který vzpomínal na návštěvu Berlína v roce 1945, když dobýval Reichstag. Vodky a jídla bylo dost. Pravda, naše mladická nerozváženost skončila díky přípitkům na přátelství velkým fiaskem. Na sklizeň už nás velení učiliště z obav, jak by to zase dopadlo, nepozvalo.

„*Řeka Ural je nebezpečná!*“ Tak nás poučovali v učilišti. V jarním období jsem tomu uvěřil okamžitě. V letním období, kdy hladina poklesla snad o šest možná i více metrů, jsem tomu moc věřit nechtěl. Ale nakonec jsem přece jen uvěřil. Na pláž tvořenou odhalenými břehy řeky po jarních záplavách, které byly opravdu písčité s drobnými oblázky, jsme vyráželi v neděli časně ráno, abychom zabrali výhodné místo. Místní přicházeli s cinkajícími taškami. Bylo jasné, že je tam vodka. Tenkrát byla i na naše poměry levná a byla všude dostupná. Jak stoupalo slunce na obzoru a zvedala se teplota, zvedala se i hladina alkoholu v krvi některých přítomných. Při chůzi do vody je to táhlo jednou nalevo, podruhé napravo. Ve vodě drželi stabilitu vcelku dobře. Když jsem viděl pak jednoho utopeného, který ležel na pláži přikryt novinami a čekal zřejmě na „taxi“ do příslušné márnice, zarážel mě klid kolemjdoucích. Zvedli noviny, prohlásili: „*Eto ne naš!*“ Přikryli dotyčného a pokračovali za svým cílem. Uvěřil jsem, že je řeka nebezpečná i v létě.

Období pohodového, i když studiem naplněného života, kdy jsem měl na starosti jako velitel skupiny už hotové profesionály, u nichž mě zajímala jejich včasná přítomnost na výuce, na samostudiu a dosahované výsledky při zkouškách, po pěti měsících skončilo. Vraceli jsme se do reality. Letecky přes Moskvu s dvoudenním pobytem v hotelu ministerstva obrany SSSR. Když jsme k hotelu přijeli autobusem, vyběhl personál, že odnese naše kufry. Ale spletli si nás určitě s nějakou váženější delegací. Kufry zase pustili a zmizeli v hotelu.

Splnil jsem úkoly u leteckého přidělence, rezervoval jsem letenky a v neděli jsme měli odletět. Odjezd byl organizován přidělcem. Ráno jsme se připravili, ale autobus nikde. Volal jsem, kam se dalo, ale na našem velvyslanectví se asi ještě spalo. Nakonec nám pomohl dozorčí posádky Moskvy. Přálo nám zřejmě štěstí. Většina semaforů svítila zeleně a tak jsme byli asi za padesát minut na letišti, tedy včas. Řidič autobusu vytáhl velký sešit a já jsem pochopil, že chce napsat poděkování za to, že nás tak úspěšně dovezl. S velikou radostí jsem zápis učinil.

Rychle pronášené češtině nebo slovenštině Rusové nerozuměli. Zneužívali jsme toho až do okamžiku, než jsme se dostali na letiště v Moskvě. Na uniformách jsme měli znak absolventa akademie ve tvaru na roh postaveného kosočtverce, který se dal také na základě tvaru nazvat dosti hanlivě. Když mě můj kolega poručík v autobuse upozornil, že mám tento odznak nakřivo, použiv hanlivý název, zeptala se dáma stojící v autobuse: „*Vy letíte také do Prahy?*“

Cesta profesionála

Po prožití krásných chvil s nejbližšími mě čekal nástup k útvaru. Nevěděl jsem, kam ani na jakou funkci jsem určen, protože vše bylo zvláštního režimu utajení. Určovací lístek kádrové správy Západního vojenského okruhu mě vedl do Jihlavy. Města mého mládí, studentských lásek a krásných vzpomínek, kde se formoval první protiletadlový raketový útvar (pod legendou radiotechnického pluku) určený k obraně pozemních vojsk Západního vojenského okruhu, o čemž jsem samozřejmě nevěděl.

Při příchodu do „Kasáren 25. února“ jsem zažil první šok. Ohlásil se mi desátník, vykonávající službu u vchodu. Podíval se na vizitku na mém kufru a povídá: „*Soudruhu poručíku, zavolám vám náčelníka štábu.*“ Přišel major a hlásil se: „*Soudruhu poručíku, jsem váš náčelník štábu oddílu, major Všetečka.*“ Postupně jsem se tedy dozvěděl, že jsem ustanoven do funkce velitele protiletadlového raketového oddílu KRUG. Můj zástupce je poručík – spolužák. Velitelé protiletadlových raketových baterií jsou všichni poručíci – spolužáci z akademie. Všichni absolvovali kurz v Orenburgu v turnusu přede mou nebo se mnou. Hlavní inženýr oddílu – kapitán. Zpravodajský náčelník poručík – spolužák, automobilní náčelník poručík, zástupce pro týl poručík. Zkrátka poručická „junta“, která má pramálo zkušeností, má vychovávat vojáky, pečovat o bojovou techniku, upevňovat vojenský režim. Tehdy měl útvar pouze dva protiletadlové oddíly. Byl organizován pod legendou 6. radiotechnického pluku a já jsem byl vlastně legendově velitel radiotechnického praporu.

Nastalo období doslovné dřiny. Sousední oddíl nám v hodnostech konkurovat nemohl. Byl stejného hodnostního složení jako ten můj. Nejvyšší hodnost měl náčelník štábu – major. Pracovní doba bez omezení. Všichni bez výjimky jsme nahrazovali svou nezkušenost časem. Velitelé protiletadlových raketových baterií měli zkušenost pouze z přípravy prvních obsluh formovaných v Liptovském Mikuláši. Bojovou techniku, transportovanou ze Sovětského svazu, jsme k útvaru postupně navázeli z vykládacích stanic dostatečně vzdálených od posádky. Příjezd mezi půlnocí a třetí hodinou ranní, tzv. režimová doba. Vlastně většina opatření byla režimových s cílem nedopustit prozrazení dislokace posádky. S technikou se obsluhy seznamovaly mimo kasárny, v lese. Technika byla ukryta pod konstrukcemi zakrytými maskovacími sítěmi. Pozitivním vkladem do naší práce bylo jediné, bojovou techniku jsme skutečně ovládali.

Těžké to mělo velení pluku, složené ze zkušených funkcionářů, s námi, nezkušenými poručíky a ostatními mladíky. Naše snaha o plnění úkolů se nedala upřít. O naší upřímnosti může svědčit například následující fakt. Předváděl jsem ve večerních hodinách na hlášení k náčelníkovi štábu pluku jednoho ze zástupců velitele baterie – náčelníka stanice navedení raket. Zjevně upracovaný podplukovník s cigaretou v ústech, kterou při hovoru nevyjímal a která se v moment hovoru směšně třepotala přilepena na spodním rtu, zvedl oči od lejster a nad brýlemi posazenými na špičce nosu se podíval na provinilce a pravil: „*Soudruhu podporučíku, vy jste to pěkně zkurvil!*“ Podporučík bezelstně

odpověděl: „*Soudruhu podplukovníku, já vím, že jsem to zkurvil, ale když jsem to kurvil, tak jsem nevěděl, že to kurvím.*“

Obdobně nezkušení velitelé byli i u plukovních jednotek zabezpečujících činnost velitelského stanoviště pluku a vlastní chod pluku. Jejich tabulkami předepsaná technika byla přebírána od jiných útvarů ČSLA. Každý velitel útvaru, přestože bylo vydáno nařízení předávat techniku v dobrém technickém stavu, se snažil připravit k předání ta nejopotřebovanější vozidla, větráky, tetry různých typů, ženíjní techniku, speciální dílenskou techniku a další. Není se tedy co divit, že docházelo k jejím nehodám. V listopadu přišly první mrazy. Protože nebyl v tom shonu výstavby organizován tzv. přechod techniky na zimní provoz, u řady aut, kde byly motory chlazeny vodou, došlo k popraskání jejich bloků.

Zvláštní režim utajení nás přímo vyčerpával. Aby mohla být technika provozována za denní doby, využívali jsme k výcviku prostory značně vzdálené od posádky. Jedním z nich byl polygon PVOS nedaleko Jamolic. Je to kousek od nynější Dukovanské jaderné elektrárny. Před zahájením její výstavby, poté co byla odebrána vrchní vrstva ornice, jsme cvičili i na tomto terénu. Nemohli jsme tak alespoň způsobit žádné škody na kulturách. Lidé z okolí tehdy říkali, že elektrárna ještě nestojí a už jsou tam k její obraně rakety.

Úporný a přímo vyčerpávající byl přesun po vlastní ose do výcvikového prostoru Libavá. Takzvaná režimová technika (rozuměj raketová) zcela zakrytá plachtami byla přepravována na podvalnicích. Souprava tažená Tatro 813 měla váhu něco přes 70 tun a řídil ji voják základní služby v průměrném věku 20 let. Trasa na Libavu byla dlouhá přes 300 km, průměrná pochodová rychlost 25 km/hod. Výška nákladu více než 5 metrů. Proč taková vzdálenost? Z Jihlavy v rámci utajení přes Třešť, Stonařov, směr Znojmo, Znojmo objet ze severu, směr Brno, Brno objet z jihu, směr Slavkov, odtud směr Olomouc, tu objet z jihu, Velká Bystřice – vojenský výcvikový prostor Libavá. Přesun na jeden a půl dne s odpočinkem téměř žádným. Kde zaparkujete kolonu takových oblud na delší dobu tak, aby nebránila provozu civilních vozidel? Výdej teplé stravy byl organizován na ose přesunu. Polní kuchyně vyčkávala příjezd kolony v předpokládaný čas. Pokud vznikly za přesunu nějaké potíže, čekala tam s navařenou stravou i několik hodin.

Příprava na první bojové střelby začala druhým rokem mé velitelské praxe u protiletadlového raketového oddílu. Události mezi tím nebyly vždy pozitivní. U útvaru došlo k tragické dopravní nehodě, při níž zahynulo nebo podlehl zraněním v nemocnici celkem šest vojáků základní služby. Mělo to dalekosáhlé důsledky hlavně pro funkcionáře z velení pluku. Kromě zástupce velitele pluku byli všichni hlavní funkcionáři odvoláni velitelem Západního vojenského okruhu (ZVO) generálplukovníkem Františkem Veselým z funkcí. Byli ustanoveni funkcionáři noví, kteří se museli nějakou dobu zapracovávat.

Velitelem pluku byl ustanoven major Smetana, který byl převelen od PVOS a měl zkušenosti s bojovými střelbami protiletadlového raketového komplexu Volchov. Byl v té době jediný u celého pluku.

Ještě padal sníh, když jsme vyváželi bojovou techniku do prostoru Dukovan, poblíž budoucí jaderky. Pak v blízké aleji kvetly třešně, pak plody dozrály, pak uschly nebo spadaly a na stromech už téměř žloutlo listí a my jsme stále ještě dřeli v poli v součinnosti s letci z Náměště nad Oslavou, kteří nám nalétávali různé úlohy, které se budou plnit na střelnici, kdesi nedaleko hranic Kazachstánu.

Zúčastnil jsem se průzkumu v tomto prostoru na jaře roku 1976, kdy tam teploty ještě nepřesahovaly magických čtyřicet stupňů Celsia ve stínu. Po přistání v Astrachani odletěla generalita vrtulníkem na vlastní polygon. Tři osoby se do vrtulníku nevešly. Podplukovník – zástupce velitele pluku pro tyl, hlavní inženýr pluku – major a já nadporučík. Ubytování jsme měli zajištěno v ubytovně nedaleko dislokovaného stíhacího leteckého pluku. Přesvědčil jsem se na vlastní kůži, že tři hvězdy jsou tři hvězdy. Ubytovatelka se zeptala svého nadřízeného podplukovníka, který nás přivezl: „*Eto balšije načálniky?*“ On diskrétně přikývl. Následovali jsme ubytovatelku. Nejprve ubytovala majora, pak podplukovníka a pak se se mnou chodbou vrátila a strčila mě do nějakého generálského apartmánu. Říkal jsem si, že ti dva vyšší funkcionáři snad musejí mít každý apartmány dva. Šel jsem se přesvědčit. Nakoukl jsem k majorovi – nudlička s postelí a umyvadlem. Společně jsme nakoukli k podplukovníkovi – ano, nudlička s postelí a umyvadlem. Takže kouzlo mých tří nadporučických hvězd bylo dokonalé.

Druhý den jsme průzkum skutečně dokončili a měl jsem zdánlivou představu, do čeho jdeme.

Přesun na první střelby s veškerou bojovou technikou byl naplněn i trochou romantiky. Projížděli jsme neznámým územím, neměli jsme představu o uražených vzdálenostech. Překládali jsme na ruské straně v Mukačevu. Mělo to výhodu. Mohli jsme si vybrat méně poškozené vagony pro naložení bojové techniky a při zpáteční cestě všichni, včetně vojáků základní služby utratili své rublové kapesné. Další roky jsme vždy překládali v Čierné nad Tisou, resp. na překládací rampě v Bielu, uprostřed kukuřičných polí.

Cestou na polygon jsem organizoval ve vagonech osmihodinovou denní řízenou přípravu mužstva i velitelského sboru. Za těch přibližně osm dnů jízdy se toho dalo ještě hodně zopakovat ve znalosti pravidel střelby, osnov střelb a technických předpisů. Cesta zpět už byla cestou odpočinkovou, na níž jsme dočerpávali energii vydanou na polygonu.

Vyložením transportů v Ašuluku, asi 120 km severně od Astrachaně, a po dalším padesátikilometrovém přesunu po ose v polopoušti jsme se konečně ocitli na polygonu. Časově náročné bylo po tak dalekém přesunu po železnici znovu veškerou techniku seřadit. Představovalo to obyčejně dva až tři dny nepřetržité práce za denního čtyřicetistupňového vedra a za poměrně chladných nocí. Čtvrtek byl na polygonu střeleckým dnem. Ve středu nás přezkoušeli techničtí řídící z polygonu. Všichni, od vojína až po nejvyššího funkcionáře, byli prověřeni z technické přípravy a bojové služby na přidělených družích bojové

techniky. Při pozitivním hodnocení, což byla známka výtečně, dobře nebo vyhovující, jsme byli připuštěni k zápočtovým školním a pak bojovým střelbám s odpálením bojových raket.

Zápočtové školní střelby představovaly nálet minimálně dvou desítek letadel, které jsme museli fiktivně zničit. Letadla nalétávala na palebné prostředky v různých výškách a ze směrů v sektoru alespoň 270 stupňů za silného radiotechnického rušení z rušičů umístěných na zemi a za pasivního rušení vytvářeného shozem dipólových pásků. Samotný polygon vytvářel na obrazovkách radiolokátorů troskami terčů a zbytky raket nepřeborné množství odrazů snadno zaměnitelných s cílem. Kontrolu správnosti plnění úkolů hodnotili v každém prvku bojové sestavy funkcionáři polygonu.

Konečně jsme se propracovali až k bojovým střelbám. První střelby byly po našem přezbrojení vedeny jako střelby zkušební, s cílem dodavatele přesvědčit nás o kvalitě techniky. Byly vedeny na rádiem naváděný cíl – letoun LA-17, zvaný po konstruktérovi „Lavočkin“ nebo jen „láčko“, na naše palebná postavení. Terč vypuštěný z prostoru nedaleko Astrachaně doprovázel v počáteční fázi letu nad obydlenými oblastmi stiháč, který měl za úkol jej sestřelit, kdyby se vymkl z rádiového řízení. Stiháč se musel včas odpoutat, aby se nedostal na dosah palebných prostředků. Na střelnici jsem zaregistroval pomníček nějakého pilota a dohadoval jsem se, zda to není památka na některého z pilotů, který se včas neodpoutal.

Přišly naše první profesionální úspěchy. Velitel pluku vydal povel ke zničení cílů. I já jsem vydal povel ke zničení nám přidělených cílů, na základě vzdušné situace na obrazovce řídicího radiolokátoru a předal automatizovaným systémem velení informace o jejich poloze. Bojové rakety byly uvedeny do stavu přípravy. Po zpracování cílů a přechodu k jejich automatickému sledování stanicemi navedení raket jsem úkol ke zničení určeným bateriím potvrdil. Za velkého napětí byly cíle zničeny a jejich zbytky padaly k zemi. Všem střilejícím se v takovém okamžiku značně ulevilo. Při střelbě sousedního oddílu jsme měli možnost pozorovat starty raket. Počáteční tah prachových motorů raket vážících 2,5 tuny o síle 60 000 kp burácel na vzdálenost několika kilometrů. Odpalovacím zařízením ohořela jejich laková khaki krása. Zažehnutí druhého stupně rakety, její let a její výbuch v prostoru cíle a jeho padající trosky jsou pro profesionála nepředstavitelnou podívanou, přinášejí plné uspokojení, že to dokáže i s obsluhami složenými z vojáků základní služby. Na každém z nich totiž závisel úspěch baterie, oddílu i pluku.

Start rakety 3M-8 protiletadlového raketového komplexu KRUG

Po návratu ze střeleb mne čekalo překvapení ve formě kádrového rozkazu, který mě, nadporučíka, ustanovoval do funkce zástupce velitele 82. protiletadlové raketové brigády. Nešlo o jiný útvar. 6. radiotechnický pluk byl reorganizován doplněním třetího oddílu na 82. protiletadlovou raketovou brigádu.

Odpovědně říkám, že za dva roky velení protiletadlovému raketovému oddílu jsem zažil mnoho strádání, nervového vypětí a častého fyzického vysílení věčným organizováním všech režimových opatření, prací v noci, stále pod hrozbou prokurátora za případný únik utajovaných skutečností a dalších problémů. Před soudem jsem opravdu stál, naštěstí jako svědek. Technik oddílu, mladý rotmistr, namontoval na vozidle výkonného praporčíka Tatře 805 při opravě brzd naopak brzdový váleček. Při výjezdu z VVP Libavá směrem na Velkou Bystřici se jede z dlouhého, poměrně strmého kopce. Ve svém rozkaze jsem vydal úkol řidičům jet takovým rychlostním stupněm, který by byl zařazen při jízdě v opačném směru, tedy do kopce. Dokud to řidič dodržoval, vozidlo i bez brzd ovládal. Před výjezdem z VVP si však přeřazoval na vyšší rychlostní stupeň, to se mu nepodařilo a ani další rychlost již nezařadil. Tatra se stala neovladatelnou a rozjela se snad osmdesátikilometrovou rychlostí. Aby neštěstí bylo dokonáno, vjela jí do dráhy zleva příjíždějící Tatra 111. Srážku obou vozidel nepřežil výkonný praporčík – desátník. A jak už to bývá, ženatý, s nedávno narozeným dítětem. Když jsem o všech věcech spojených s funkcí přemýšlel, říkal jsem si, že pokud budu muset pracovat s takovým vytížením až do důchodu, že se ho snad nemohu ani dočkat.

Jako zástupce velitele jsem měl v povinnostech organizaci výcviku. To byla práce, která mě uspokojovala. Velitel brigády mě využíval i ke kontrole pořádku ve všech prostorech brigády, kontrole odklizení sněhu v zimním období z kasáren i autoparku (tenkrát se sníh z kasáren vyvážel) a plnění dalších i nepopulárních úkolů. Zejména při očekávání návštěvy našeho přímého nadřízeného – velitele Západního vojenského okruhu, jsem v oblasti kontroly pořádku sehrával odpovědnou roli. Tento funkcionář začínal kontrolu v kuchyňském bloku. Nechal převážít potraviny, aby zjistil, zda kuchaři už nezpronevěřili nebo nesnědli něco z nafasovaných produktů určených ke zpracování v tento den. Peskoval nás za nesplachující záchody, za nepřipravenost a neznalost velitelů jednotek o tom, kde se nacházejí jejich tabulkami zařazení vojáci, za jejich nedostatky v přípravě k vedení zaměstnání. Bylo to praktické školení pro náš další kádrový růst. Často pokládal otázky, na které se nedalo odpovědět.

Po dvou letech bylo rozhodnuto, že velitel brigády půjde studovat do akademie generálního štábu Ozbrojených sil SSSR nesoucí jméno maršála Vorošilova. Bylo to v období přípravy k bojovým střelbám. Takže, kdo bude zastupovat? Ano statutární zástupce. Spadl jsem do toho a musel jsem se s tím poprat.

Hluboce se mi vryla do paměti slova velitele okruhu. Když se rozloučil předáním věcného daru odcházejícímu veliteli brigády, oslovil mne: „*A s vámi, soudruhu nadporučíku, s vámi nevím, jak to bude, vy jste v tom nepořádku vyrostl.*“ Měl jsem pocit strašné křivdy, neboť jsem ani jinde vyrůst nemohl, než tam, kde jsem vykonával svoji funkci a praxi. A také nevím, proč v daný okamžik, když odměnil odcházejícího velitele, zkonstatoval, že brigáda je „nepořádek“, neboť již v té době dosahovala dobrých výsledků a prokázala to na svém hlavním poslání, kterým bylo úspěšné plnění bojových střelb. Ale už se stalo a jeho slova mám v paměti dodnes. Má činnost vedla k tomu, abych toto názorové tvrzení později vyvrátil.

Zorganizoval jsem bojové střelby brigády. To už znamenalo vypravit na našem území šest železničních transportů (rozuměj vlaků), s veškerým zabezpečením na celou dobu přepravy tam i zpět, což bylo přibližně třicet dnů. Je pravda, že mi pomáhali situaci zvládnout funkcionáři ze správy vojska PVO ZVO, a to ne malým úsilím. Jsem dodnes, jako vojenský důchodce, vděčen svým starším kolegům vojenským důchodcům, plukovníkům ve výslužbě, za tehdejší pomoc a strašně si jich i po mnoha letech vážím. Pomoc mi poskytovali i později, když jsem brigádě velel.

Ve funkci zástupce jsem se musel naučit ovládat bojovou techniku velitelského stanoviště (VS) protiletadlové brigády. Tedy techniku radiolokační, ale i veškerou techniku spojovací a další. Nejdůležitějším prvkem VS byla kabina bojového velení, v níž se soustřeďovaly na velkých kruhových indikátorech informace o vzdušné situaci. Vykreslovala se prognóza, kde se budou cíle nacházet za 30, 60, 90 sekund, což určovalo směry jejich letu. Na základě těchto prognóz bylo možné rozhodnout, kterému oddílu stojícímu ve vzdálenosti do 20

km od VS brigády přidělit cíle k ničení. Automatizovaným systémem velení byly předávány digitalizované informace o cílech ve formě pravoúhlých souřadnic na velitelská stanoviště protiletadlových oddílů. Současně byly tímto systémem předávány i povely. Nechci se zabývat otázkou složitosti topografické orientace, která byla důležitá pro všechny prvky systému palby. Jistě všichni pochopí, že když vidím cíl z jednoho místa a někdo jiný je o 20 km dále, vidí stejný cíl v úplně jiném směru, a stojí-li třeba na kopci, tak i na jiné výšce. Aby byl cíl okamžitě zpracovatelný až na palebné baterii, musely být všechny tyto vzdálenosti a výškové rozdíly korigovány. Především střelba na rakety zemězemě vyžadovala přesnost a důslednost v této práci. Nepřátelská raketa se k bojové sestavě přibližovala rychlostí jednoho kilometru za sekundu. Když byla zjištěna například 100 km od bojové sestavy a bylo nutné ji ničit ve vzdálenosti alespoň 40 km od palebných postavení, aby nedopadla na důležité objekty bráněných vojsk, byl čas na všechny úkony, odečteme-li dobu potřebnou na let vlastní protiletadlové rakety, která měla stejnou rychlost letu, pouhopouhých 20 sekund. V těchto 20 sekundách muselo být vydáno rozhodnutí, kdo ji bude ničit, následovalo předání informací o jejích souřadnicích až na palebnou baterii, jejich zpracování na stanicích navedení raket, zachycení do automatického sledování a splnění všech potřebných opatření k odpálení protiletadlových raket. Po návratu ze střelb jsem byl ustanoven jako nadporučík ve svých 29 letech do funkce velitele brigády. Současně jsem se stal z titulu funkce i velitelem posádky Jihlava. Byl to paradox. Moji zástupci byli v hodnosti podplukovníků, v posádce byli dokonce mými podřízenými plukovníci. Jedna historka jistě potvrdí, že to bylo postavení nelehké. Volal mi kdosi z okresního národního výboru. Spojovatelka říká do telefonu: „*Spojím vám velitele posádky, nadporučíka Kotěšovce.*“ Už jsem byl na příposlechu, když dotyčná na druhé straně aparátu poznamenala: „*Zase nějakou kominičskou kouli.*“

Kromě vysoké odpovědnosti poskytovala funkce značnou míru samostatnosti. Tvořivě zdokonalovat systém výcviku, systém v péči o bojovou techniku, upevňovat vojenskou kázeň. Uspokojovalo mne, když jsem svá rozhodnutí dokázal zrealizovat, prosadit je do praxe. Překonal jsem počáteční hodnostní handicap. Brzy jsem byl povýšen do hodnosti kapitána a za šest let velení brigádě jsem se došplhal do hodnosti podplukovníka. Přesto, že jsem si říkal po prvních zkušenostech velitele oddílu z bojových střelb, že na tu střelnici mě těžko někdo ještě jednou dostane, byl jsem na ní jako střílející ještě šestkrát.

Brigáda byla stabilizována a patřila ke spolehlivým svazkům Západního vojenského okruhu, dosahovala vždy nejméně dobrého hodnocení a potvrzovala to i bojovými střelbami na polygonu v SSSR. V roce 1984 pro ni byly vystavěny nové objekty. Nová kasárna u Vysoké, pár kilometrů nad Jihlavou, sklad raket, sklad speciálního raketového paliva, palebné postavení protiletadlové raketové baterie. Od roku 1976 po prvních bojových střelbách brigáda doplňovala systém protivzdušné obrany státu a překrývala mezeru mezi Prahou a Brnem. Vyčleněná palebná baterie, velitelské stanoviště oddílu a stálé velitelské

stanoviště brigády musely zabezpečit odpálení raket na narušitele do pěti minut po uvedení do bojové pohotovosti číslo jedna a tak také byly k úkolu připraveny. V roce 1980 jsem byl vyslán do Akademie PVO v Kyjevě, abych se doučil další protiletadlové raketové komplexy používané v ČSLA. Komplex KUB (SA-6 GAINFUL), OSA (SA-8 GECKO), Strela-10 (SA-13 GOPHER) a přenosné protiletadlové komplexy S-2. Měla to být příprava k ustanovení do jiných funkcí na velitelství armády nebo ZVO.

Nebylo vše tak jednoduché, jak jsem popsal. Zejména návštěvy velitele ZVO byly nepříjemné a zážitky z nich by se daly popsat na několik stran. Dnes většina z nich vyvolává úsměv. Již jsem se zmínil, že na jeho dotazy bylo někdy těžké odpovídat. Pokud jsem musel ohlásit třeba dopravní nehodu vozidla, u brigády bylo 354 kusů techniky a téměř všechny byly provozní a řídili ji většinou chlapci ve věku od 19 do 21 let, dostal jsem například následující dotaz: „*Proč tam to vozidlo bylo zrovna v tu dobu? Kdyby tam bylo o 5 minut dříve nebo později, pak by k té nehodě nedošlo!*“ Dalšími dotazy bylo zpytováno moje svědomí, nakolik za to můžu a jak jsem tomu mohl a měl zabránit.

Ne vždy byl tento funkcionář nespokojen. Při jedné kontrole po návratu z bojových střelb přijel prověřit, jak ošetřujeme techniku. Protože práce probíhaly podle časových plánů, všichni včetně mne byly v montérkách a každý věděl, co ten den musí splnit, byl vcelku spokojen. Dokonce mě vzal do své Tatry 613 s bílými potahy. Měl jsem strach, abych je montérkami neušpinil. Jeli jsem z autoparku do kasáren ve městě. Autopark byl tehdy u osady Pístov. Byl zřejmě v dobrém rozpoložení a ve vozidle mi cestou dokonce řekl: „*Víte, my jsme tenkrát nevěděli, zda vás do funkce ustanovit, ale měl jste velkou výhodu, že jste znal bojovou techniku.*“ Po příjezdu do kasáren, aby vše nebylo bez závad, zkonstatoval: „*Stejně ty intervaly mezi raketami na střelnici byly velké!*“ Obyčejně se mu dalo těžko odporovat, ale tentokrát jsem odpověděl, že to bylo v souladu s pravidly střelb. „*Jo, tak mi to tedy ukažte!*“ Otevřel jsem trezor a usilovně přemýšlel v průběhu přehrabování té spousty předpisů, které jsme museli umět, kde to přesně najdu. Naštěstí jsem dlouho netápal a ukázal jsem patřičný odstavec, v němž se uvádělo: „*Jsou-li palebné baterie na jedné linii, odpalují se rakety z jednotlivých baterií v intervalu minimálně šest sekund.*“ Ve vysvětlivkách pravidel střelby bylo těchto šest sekund zdůvodněno tím, že tah motorů raket není stejný, jejich rychlost je tedy různá. Raketa letící jako druhá v pořadí by mohla tu první dohonit a zničit ji místo cíle. Nic na to neřekl a pokud při odjezdu podal ruku, znamenalo to, že nebyl nespokojen.

Největší frekvence jeho návštěv byla u brigády, když zde sloužil jeho syn, absolvent vysoké školy ekonomické, ve funkci finančního náčelníka oddílu. Obyčejně si jej vyzvedával v sobotu nebo v pátek a přivážel jej v neděli. To pro mě znamenalo být v tu dobu v kasárnách. Jednoho večera v pátek, nedlouho po nástupu absolventů, mi doma zvonil telefon. Když jsem zvedl sluchátko, ozvalo se: „*Veselý!*“ Po potvrzení, že jsem skutečně u aparátu já, jsem znejistěl. Nebylo mnoho takových výzev. „*Tak jak si vede ten můj syn?*“ Vychvaloval jsem ho,

jak jsem uměl nejlépe. „*To by mohl dostat volno k opuštění posádky, ne?*“ Přisvědčoval jsem, že samozřejmě. Po ukončení hovoru mi vytanula na mysl jakási asociace. Vzpomněl jsem si na svého předchůdce, velitele brigády, když mu volal velitel, který pro nás zahajoval výstavbu nových kasáren, a stěžoval si, že jsme mu v noci s technikou porazili nějaké kůly a že je nemůže zabetonovat, protože mrzne. Velitel brigády odpověděl: „*Co říkáš? Že mrzne a nemůžeš betonovat? Tak je zalej vodou a oni tam zamrznou a budou stát taky! Musíme si pomáhat! Bud' fit!*“ A zavěsil telefon. Ano, musíme si pomáhat, řekl jsem si.

Nevím, zda to byla shoda náhod nebo záměr. Před nástupem absolventů, tedy i jeho syna, jsem dostal nařízení, že absolventi musí být ubytováni na ložnicích odděleně od mužstva. Protože jsem žádnou volnou ložnici neměl a nejbližší k ubytovacímu prostoru byla kancelář náčelníka týlu brigády, z kanceláře jsem jej vystěhoval a zřídil v ní ložnici pro absolventy vojenských kateder vysokých škol. Otec přijížděl pro svého syna většinou v civilním oděvu. Řekl dozorčímu u vchodu, že jde k operačnímu dozorčímu brigády, ale nešel. Šel rovnou na ložnici absolventů. Byla neděle dopoledne a absolventi polehávali na postelích ve spacích pytlích. Syn byl zrovna na umyvárně, a tak se velitel vyptával absolventů, proč leží, zda jim není zima a zda už začalo topné období, a pokládal další dotazy. Procházel se již po nádvoří, když jsem mu připochoďoval vstříc a podal hlášení. Vyptával se, proč v neděli absolventi leží v postelích, zda už jsem vydal rozkaz pro topné období a pokládal další dotazy. Poté, co odjel, šel jsem okamžitě na ložnici absolventů a ptal jsem se, proč leží v neděli dopoledne, zda jim je zima a tak dále. Jeden z absolventů mi řekl: „*To je divné soudruhu kapitáne, před vámi tady byl nějaký starší pán a ten se ptal na to samé, co vy.*“

S 82. protiletadlovou brigádou jsem se nerad v roce 1984 po šesti letech rozloučil. A také město Jihlava jsem po deseti letech opouštěl velice nerad. Má cesta směřovala do jihočeského Písku ke 4. armádě ZVO, kam jsem byl ustanoven jako náčelník oddělení protivzdušné obrany 4. armády.

Velitelství 4. armády a Západního vojenského okruhu

Do Písku jsem přijel jedné podzimní noci. Nevěděl jsem, že z vlakového nádraží potáhnu svůj kufr na vojenskou ubytovnu snad tři kilometry. Alespoň se mi to ve tmě tak zdálo.

V doprovodu mého předchůdce plukovníka jsme v rámci předání funkce navštívili všechny odborné útvary PVO armády. Armádní 4. radiotechnický prapor a 251. protiletadlový raketový pluk mi byly odborně přímo podřízeny. U divizí byly tehdy ještě dělostřelecké pluky. Úkol odevzdání a převzetí funkce jsme plnili včetně soboty a neděle. Jsem nekuřák a v UAZu, kterým jsme jeli, jsem značně trpěl. Můj předchůdce byl vášnivý kuřák. Když jsme se přesouvali v neděli po ránu, došly mu zápalky. Dopoledne nebylo otevřeno ani v hospodách a tak udržoval oheň cigaretou od cigarety.

Ve funkci na armádě mi to připadalo jako strašný pád. Zvykl jsem si jako velitel brigády na samostatnost a nyní jsem byl svázán vševojskovým štábem. Měl jsem potřebu řešit, alespoň podle mne, důležitější úkoly, než které mi plánoval náčelník štábu armády generál Naďovič. 251. protiletadlový pluk se například připravoval k bojovým střelbám, ale já jsem byl vázán divizním velitelskoštábním cvičením (VŠC).

Mým prvním úkolem po nástupu do funkce bylo do Štědrého dne, tj. do 24. prosince 1984, vybudovat u 4. radiotechnického pluku v lese nad Vimperkem radiotechnickou hlásku a doplnit tak systém průzkumu vzdušného prostoru pro PVOS.

„*Napište si rozkazy k odvelení techniky!*“ vydal mi úkol náčelník štábu armády. Neznaje dobře organizační struktury divizí, byl to pro mne složitý úkol. Navíc jsem ještě ani nevěděl, kdo ve štábu je jakým funkcionářem a zda mi může nějak pomoci. Velitel 4. armády generál Zachariáš byl v té době v kurzu. Po svém návratu při jednom VŠC divize mě povolal a rozhodl, že se podívá do místa plnění úkolu. Ohodnotil stav výstavby a rozhodl o přivelení části ženijní roty. Viděl, že úkol vážne a je potřeba posílit výstavbu ženijními stroji a ženijními specialisty, tak se po jeho zákroku podařilo úkol včas splnit.

V roce 1986 jsem byl vyslán do jazykového kurzu. Měla to být příprava na studium na akademii generálního štábu ozbrojených sil SSSR. Tehdy to znamenalo získat to nejvyšší vojenské vzdělání a stát se po absolvování kandidátem na funkci s generálskou hodností. Asi po třech týdnech však přijeli kádrováci ministerstva obrany a sdělili mi, že sovětská strana přijme o dva posluchače méně, než se nás připravuje v kurzu. Protože jsem nejmladší odborník, tak z kandidatury vypadávám. Musel jsem se s tím smířit a vrátit se zpět na funkci. Dlouho jsem se na ní ale neohřál. Musel jsem opustit Písek a vydat se směrem na Tábor. Rodina s tím spokojena nebyla, protože jsme v Písku bydleli společně něco přes rok.

Velitelství Západního vojenského okruhu pro mne bylo příjemnější. Řadu funkcionářů ze správy vojska PVO ZVO jsem znal. Funkce náčelníka štábu této správy byla samostatnější než funkce na armádě. Odpovídal jsem za svoji činnost náčelníkovi vojska PVO ZVO, kterým byl můj bývalý nadřízený u protiletadlové brigády, v té době již generál Smetana.

Plánování úkolů pro příslušníky správy, příprava jednotlivých skupin prověřujících odborné úkoly u útvarů PVO, plnění úkolů ve prospěch štábu velitelství ZVO, plnění úkolů velitelské přípravy a dalších nebylo jednoduché, ale byl jsem připraven je plnit s nasazením veškerého úsilí. Leccos jsem se musel doučovat. Jedenkrát mě v sobotu dopoledne, kdy jsem měl skupinu velení za správu vojska PVO, povolal zástupce velitele generál Gottwald a říká: „*Napište dopis panu ministrovi obrany, v němž žádáme o*“ Nikdy předtím jsem dopis ministrovi obrany nepsal. Nevěděl jsem, zda se prosí nebo žádá. Pan generál mě trochu „potrénoval“ a už jsem si pamatoval, jak to má příště být.

Správa vojska PVO měla v té době v odborné podřízenosti 82. protiletadlovou raketovou brigádu, 2. radiotechnický pluk, protiletadlovou raketovou technickou základnu a 201. protiletadlový pluk. U obou armád a jejich divizí bylo sedm dalších protiletadlových raketových pluků, dva radiotechnické prapory a tři dělostřelecké pluky s kanony ráže 57 mm, které měly být postupně přezbrojovány na raketové. Bylo to tehdy poměrně silné uskupení vojsk PVO v rámci frontu. Společně s prostředky PVOS a stíhacími leteckými pluky zajišťovaly protivzdušnou obranu státu i vojsk frontu. Nepřátelské 4. spojené taktické letecké velitelství mělo v mírovém stavu 660 taktických bojových letounů, 67 letadel radiotechnického boje a průzkumu a do 30 dnů od vyhlášení mobilizace dokonce 1 128 taktických bojových letounů a 144 letadel radiotechnického boje a průzkumu. Z nich mohlo použít v prvním hromadném úderu do 70 %. Byla to obrovská ničivá síla, kterou by musely prostředky PVO odrazit, a jsem přesvědčen, že na to byly plně připraveny.

Odpalovací zařízení protiletadlového komplexu KUB, v pozadí KRUG

Kariéra končí

V roce 1988 jsem se konečně dočkal studia na Akademii generálního štábu OS SSSR Vorosilova, z níž jsem se vrátil po dvou letech.

Na rozdíl od všech končících posluchačů Akademie generálního štábu v roce 1990, kteří vykonávali svou stáž v Táboře, jsem já plukovník generálního štábu, jediný bydlící v Táboře, vykonával stáž ve Staré Boleslavi na Velitelství letectva a PVO ve funkci zástupce náčelníka štábu. Na tuto funkci jsem po nabídce reflektoval a byl jsem zde až do roku 1994. V roce 1993 jsem se podílel na rozdělení letectva a PVO mezi Českou a Slovenskou republiku. Rozdělovalo se tehdy 360 bojových letadel. Nejmodernější MiG-29 byly předány na Slovensko, stejně jako nejmodernější protiletadlový raketový komplex S-300.

V roce 1994 jsem se rozhodoval o odchodu do zálohy a tak jsem se nechal přemístit na zanedbatelnou funkci v Táboře, protože jsem zde bydlel s rodinou od roku 1986. V armádě jsem ale nakonec zůstal až do roku 2002. V závěru

kariéry jsem se přes různé náčelnické funkce, v různě měněném názvu velitelství v Táboře v průběhu nepřetržité transformace, opět propracoval do funkce zástupce náčelníka štábu, tentokrát Velitelství sil územní obrany a z titulu této funkce jsem byl i velitelem posádky Tábor. Hlavním posláním tohoto velitelství v Táboře bylo zabezpečit zmobilizování Armády České republiky, ale také poskytovat pomoc při živelních pohromách. Odpovědnou práci tábořské velitelství odvedlo v roce 1997, 1998 a 2002 v době záplav na Moravě a v Čechách.

Vrátím-li se na začátek ke svému rozhodnutí, nelituji toho, že jsem sloužil v armádě jako profesionál. Získal jsem mimo jiné i znalosti ruštiny, francouzštiny a angličtiny, i když jsem si někdy říkal, že kdybych všechnen ten čas věnoval třeba studiu jazyků nebo jinému zaměření, mohl jsem být možná úspěšný v jiném civilním oboru.

Jsem přesvědčen, že má práce měla v dané době smysl. Mé baterie, můj oddíl, má 82. protiletadlová brigáda i celá protivzdušná obrana ZVO byla vycvičena a připravena bránit vzdušný prostor této země, a to nebylo málo. Svou úctu chci vyjádřit všem profesionálům i všem vojákům v základní službě, kteří nelehkou službu u vojsk protivzdušné obrany vykonávali, cením si jejich úsilí, které museli této službě věnovat na úkor svého pohodlí bez ohledu na volný čas, velmi často na úkor svých rodin a blízkých.

Plukovník generálního štábu Ing. Miroslav Kotěšovec

Narodil se 5. března 1949 v Plzni. Dětství a dospívání prožil v jihočeské vesnici Novosedly nad Nežárkou. V roce 1972 uzavřel manželství s Evou, učitelkou základní školy, se kterou má dvě dcery, Andreu a Evu. V průběhu vojenské kariéry velel radiotechnické rotě, protiletadlovému raketovému oddílu, protiletadlové raketové brigádě i protiletadlovému vojsku 4. armády a pracoval jako náčelník štábu správy vojska PVO

Západního vojenského okruhu. Je absolventem Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně a Akademie generálního štábu ozbrojených sil SSSR Vorošilova. Záliby – sport a hra na kytaru. Od roku 2004 je vojenským důchodcem.

11. Zpověď vojenského chemika genmjr. v.v. Ing. Miroslav Budský

Chemické vojsko, poté co bylo ustanoveno v roce 1950 jako samostatný druh vojska, prošlo složitým vývojem. Je určeno k ochraně vojsk před účinky radioaktivních a otravných látek protivníka a k likvidaci následků po haváriích jaderných energetických zařízení, po úniku toxických a nebezpečných škodlivin z chemických provozů jak za branné pohotovosti státu, tak i v době míru. Měl jsem tu čest stát v jeho čele jako náčelník chemického vojska Československé lidové armády, ale tomu předcházela mnohaletá éra, vyplněná absolvováním vojenských škol, kurzů a praxí ve funkcích od velitele čety až po funkci ve vojsku nejvyšší.

Narodil jsem se, ještě než začala 2. světová válka, v obci se čtyřmi sty padesáti obyvateli 20 km východně od Prahy. Jako řada mých kamarádů jsem již jako kluk přeplaval všechny okolní rybníky, potápěl se do zatopených žulových lomů, slézal koruny stromů v lese, který začínal 50 metrů od mého bydliště, v zimě sjížděl na lyžích všechny kopečky a na bruslích s hokejkou brázdil zdejší rybníky. Již jako žáček jsem chodil do Sokola a zúčastnil se v Praze na Strahově v roce 1948 XI. Všesokolského sletu. Nabyt jsem velmi dobrou fyzickou zdatnost a ta mi vydržela po celou dobu výkonu vojenského povolání a umožnila využít ji při výcviku a výchově vojáků a při plnění velice náročné služby, kterou jsem dlouhou dobu prožil přímo u vojsk.

Po základní škole jsem absolvoval střední školu a výběrový maturitní předmět chemie rozhodl o tom, že jsem nastoupil do Ženijního technického učiliště, kde byl tříletý chemický obor. Z učiliště jsem byl vyřazen v roce 1955 jako poručík, pouhých pět let po vzniku samostatného chemického vojska.

Chemické vojsko bylo zřízeno dekretem prezidenta republiky ze dne 29. září 1949 zveřejněným ve Sborníku důvěrných výnosů MNO č. 45/1949 ze dne 10. 11. 1949. Již v roce 1950 bylo ustanoveno Velitelství chemického vojska na MNO jako hlavní řídicí orgán a na velitelstvích oblastí a sborů přibylí chemičtí důstojníci; byly postaveny chemické prapory č. 101 a 103, Zbrojnice 20 a 21 a chemické učiliště.

Chemické vojsko naší armády má poměrně krátkou historii. Proto, aby mohlo plnit svůj základní úkol, muselo projít velice bouřlivým vývojem. Ten byl vyvolán neustálým nárůstem zbraní hromadného ničení v armádách nepřátelské koalice a umožněn naším vyspělým vojenským školstvím, dobrou vývojevou a výrobní základnou a pružným reagováním velení naší armády výstavbou chemických jednotek a jejich účelným začleňováním do sestavy našich vojsk.

K plnění úkolů mě pro základní funkce ve vojscích mělo připravit chemické učiliště. A byla to tvrdá škola. V ročníku nás byly dvě čety po třiceti žácích, a protože jsme byli připravováni přednostně pro funkce velitelů čet u vojsk a po získané praxi pro funkce velitelů rot či náčelníků chemické služby pluků, byla výuka zaměřena na zvládnutí základních řádů a předpisů, všeho chemického

materiálu a techniky zavedené do té doby u vojsk, na odbornou, takticko-odbornou a politickou přípravu a na fyzickou zdatnost. Veliký důraz se kladl i na ženijní přípravu, neboť v té době byly v chemickém vojsku zavedeny ještě chemické miny. Konec konců jsme byli v ženijním učilišti a proto jsme zvládli i předmět ženijní munice a trhaviny a naučili jsme se s nimi zacházet v praxi. Náš náročný učitel ženista kapitán Kouřil znal při hodnocení jen dvě známky – výtečný a nevyhovující. V práci s těmito nebezpečnými prostředky se můžete splést pouze jednou.

Specifikou přípravy nás chemiků bylo také zvládnutí střelby z ohňometů. Nejprve jsme používali lehké přenosné typy ROKS a později těžké FOG, které byly určeny hlavně pro boj s tanky. Později, ještě v učilišti, to byly lehké ohňometry typu LPO-50 a těžké TPO-50, účinnější s větším dosahem působnosti a s využitím ztužené hořlaviny podobné napalmu. Tyto ohňometry byly ve výzbroji samostatného ohňometného praporu v Liberci a u výsadkové brigády. Pro další zmobilizované jednotky byly uloženy v nedotknutelných zásobách. Všechny byly sovětské výroby. Tato zbraň byla jen v chemickém vojsku a byla velmi účinná při boji v osadách a při dobývání zákopů a pevnůstek.

Za několik let poté byly ohňometry v chemickém vojsku zrušeny. Tím čs. strana dodržela ustanovení mezinárodního válečného práva, vycházejícího ze zásady humanity, že žádná z bojujících stran nesmí používat takové zbraně a prostředky, jež způsobují nadměrná poranění a zbytečné ztráty. Mezi tyto prostředky se započítaly i ohňometry. Ve vojscích NATO však ohňometry zůstaly dál, a navíc byly u jejich vojsk zavedeny ještě účinnější ohňometné tanky.

Nezastupitelnost vojenských chemiků byla i v použití dýmu. Malé dýmovničky typu RDG-2 a DM-11 byly zavedeny u všech druhů vojsk, ale velká zadýmovací zařízení mělo jen chemické vojsko. Proto jsme intenzivně cvičili s tankovými dýmovnicemi, jež se používaly i v terénu či z vodních ploch, neboť byly pro toto použití zkonstruovány; byly to typy BDŠ-5 a BDŠ-15 a s vypouštěcím zařízením ZD-5, jež vytvářelo mohutné dýmové zastírací clony, a to ke snížení ztrát útočících vojsk, přikrytí velitelských stanovišť, týlových objektů a prostorů rozmístění vojsk. Vzhledem k tomu, že dýmové clony měly šířku i hloubku často i několika kilometrů, používaly se jen ve vojenských výcvikových prostorech. Výcvik zejména řidičů v pohybu a orientaci v dýmových clonách byl velice náročný a vyžadoval i přípravu jejich velitelů, kterou prováděli náčelníci chemické služby.

V té době jsme měli v chemickém vojsku i značné množství různých otravných látek (OL). Byly především trofejní, německého původu z doby druhé světové války, po níž se jich na území tohoto státu nacházelo 250 tisíc tun, a dále se cvičilo i se zbytky vlastních OL, před válkou vyrobených jako odvetný prostředek dle tehdejší vojenské doktríny. S těmito OL jsme se naučili v učilišti pracovat nejprve v malých množstvích v laboratoři a později na speciálních cvičištích. Později byly tyto OL chemickým vojskem zlikvidovány ve spalovacích zařízeních vojenských chemických závodů. Byla to práce na mnoho

let, velmi nebezpečná a náročná na bezpečnostní opatření. Sám jsem byl u tohoto procesu v závodě v Zemianských Kostolanoch na Slovensku. Práci tam provedli perfektně.

V té době bylo polygonem pro práci s OL velké chemické cvičiště v Tisé u Děčína. Zde jsme si užili desítky hodin v těžkých protichemických oděvech s protichemickými maskami při odmořování terénu, techniky a výstroje. Při tomto výcviku jsme museli nejdříve typ OL zjistit, prostor vytyčit, zamořenou techniku označit, provést odmoření a následující analýzou stanovit jeho účinnost. Potom dekontaminovat vše, co jsme k odmoření používali. Dosud vzpomínám, jak jsem se svým spolužákem rotným Jugasem na korbě odmořovacího vozidla PDM do jeho útroh neustále z padesátikilových beček vhažoval chlorové vápno při okolní teplotě +30° C. Na zamoření terénu se použilo 2 000 litrů yperitu zředěného petrolejem a po práci jsme z gumových holinek a rukavic každý vylil litry potu.

Odmořování tanku T-34 na velkém chemickém cvičišti vozidlem ACHR v 60. letech

Abychom to měli ještě těžší, my chemici jsme se přesouvali na toto cvičiště z Litoměřic a zpět v zimě i v létě pěšky. Jedna cesta představovala 40 km. Kromě toho jsme absolvovali i usilovný pochod v plné polní výstroji a s osobní zbraní na vzdálenost 100 km v zimě s jedním odpočinkem ve stodole na slámě. Ještě pár slov k tomuto učilišti. Absolvovali jsme v něm i řidičský kurz a obdrželi řidičské průkazy k řízení motocyklů a osobních vozidel. Ale nejen vojnou byl živ žák chemického učiliště. Ve výuce jsme měli i hodiny společenského chování a také jsme museli povinně absolvovat taneční kurz s děvčaty litoměřických středních škol. Nebyl zde tedy jen výcvik, ale i výchova a příprava pro život nejen v kasárnách. Za výcvik i výchovu vděčím svým velitelům – veliteli školní roty nadporučíku Svítkovi, veliteli čety poručíku Šivicovi a svým učitelům.

Chemické vojsko je od samého začátku vojskem speciálním. Základ úspěchu je v zavedení a používání techniky. Prostě OL či radioaktivní látku (RL) bez přístrojů a techniky ani nezjistíte, ani nezlikvidujete, ať jste sebesilnější.

Přiznávám, že jsem se v padesátých letech učil ovládat techniku, jež byla tehdy poměrně jednoduchá, s nízkou účinností, kterou by se zvládala likvidace zamoření a způsoby jejího provádění ještě podle zásad, platných pro předchozí 2. světovou válku. A navíc naši učitelé si učební texty a pomůcky museli většinou vyrábět sami... Ale v chemickém vojsku byla již přijata opatření, jež urychlila jeho rozvoj a to jsem pocítil ihned po nástupu k útvaru po ukončení učiliště.

Tento rozvoj byl podmíněn použitím atomových zbraní v srpnu 1945 Američany proti městům Hirošima a Nagasaki v Japonsku. Byly zde zkušenosti s masovým použitím zápalných látek, chemických a biologických zbraní americkými vojsky v Koreji v letech 1950–1953, trošku předběhnu dobu – když jsem v byl v 80. letech v Severní Koreji a byly nám předvedeny záběry s otřesnými následky zejména na civilní obyvatelstvo, prostory, zemědělské zvířectvo a viděl jsem mapy s označením tisíců míst jejich použití, musím říci, že se tam proti obyvatelstvu, korejským a čínským vojákům páchaly věci srovnatelné s nacistickými zvěrstvy ve druhé světové válce.

Podobně tomu bylo i ve Vietnamu deset let poté, kdy válečné ztráty způsobené Američany představovaly milion vojáků a 2,6 milionů civilistů. Američané zdevastovali zemědělské a lesní porosty i v Laosu a Kambodži a zničeny byly potraviny pro 2 miliony obyvatel. Příští možná válka i na evropském válčišti by již v 60. letech mohla být vedena s masovým použitím zbraní hromadného ničení (ZHN), znásobeným ještě vodíkovými bombami, které byly jak v USA , tak i v SSSR v roce 1952–1953 vyvinuty. Tak se roztočilo kolo zbrojení, v roce 1955 jako odpověď na existenci NATO vznikla Varšavská smlouva a vojenské výdaje začaly nabývat nebývalých rozměrů.

Rozvoj ZHN vyvolal v roce 1954 vznik Oddělení ochrany proti ZHN na MNO a hlavní tíha zavedení tohoto náročného a nákladného druhu ochrany padla na chemické vojsko a tyl armády. Ke zdůraznění tohoto opatření byl náčelník chemického vojska československé lidové armády (NCHV ČSLA) až do roku 1989 přímo podřízen ministru národní obrany, i když se některá zodpovědnost později přenesla i na jiné druhy vojsk a služeb. Prvním NCHV ČSLA byl generál Jarolím, kterému byl v roce 1951 na MNO přidělen zkušený vojenský chemik plukovník sovětské armády Naumkin. Tehdy podobný odborník pro výstavbu chemického vojska u nás ještě nebyl a z počátku jsme přejímali hlavně sovětské zkušenosti a nakupovali jejich některou techniku. V tom nám plukovník Naumkin velice pomohl.

A tak nastal rychlý rozvoj chemického vojska ve všech oblastech. V roce 1953 byla na Vojenské technické akademii v Brně zřízena chemická 6. fakulta s osmi katedrami. Od roku 1952 byly na civilních chemických vysokých školách zavedeny vojenské katedry. Od roku 1950 byly do pluků začleňovány čtyři protichemické ochrany a do divizí chemické čety, později roty. V letech 1951–1954 vzniká materiální základna pro výzkum, vývoj a výrobu chemického vojenského materiálu. Od roku 1951 byly potřeby postupně uspokojovány

výrobky již z vlastních továren. Mezi prvními to byly například Fatra Napajedla, Gumárny Zubří, Hrušovské chemické závody, Slovenské lučebné závody Likier, Adamovské strojírný. Náčelník CHV MNO řídil 15 důstojníků ve funkcích zástupců vojenských správ, kteří zabezpečovali kontrolu kvality a přebírání hotových výrobků.

Závěrem k mé základní přípravě na profesionálního vojenského chemika chci říci ještě pár slov k věci, která se pro současné mladé vojenské profesionály možná nezdá být důležitá. V posledním ročníku učiliště, v mých jednadvaceti letech, mě základní organizace KSČ v učilišti vyzvala, abych do ní vstoupil jako kandidát, a dostal jsem čas na rozmyšlenou. V té době jsem jel na návštěvu rodičů do rodné obce. Můj otec i matka již ve straně byli od roku 1945; otec byl dělníkem kamenolomu a od konce války pracoval u čs. státních drah, matka zažila také jen těžkou práci a výchovu tří synů. Oba si už dříve udělali závěry o zradě v Mnichově, jež nás uvrhla do hanebné okupace. Otec sám byl několik měsíců za války vyšetřován a gestapáky nelidsky bit za to, že ho někdo udal za poslechy zahraničního rozhlasu a za to, že s chlapy z vesnice společně s místním farárem panem Josefem Šůrou v lesích zakopali kostelní zvon před Němci, aby ho neroztavili na výrobu munice. Tento kněz, přímý a vzácný člověk, si prý na gestapu také užil svoje. Všichni se ale museli zachovat statečně, protože zvon přežil a ihned od konce války až do této doby je ho slyšet z mukařovské kostelní věže do mnoha okolních vesnic. Zároveň mi bylo již jasné, že opět máme proti sobě zejména na území sousedního Německa mohutnou vojenskou sílu s atomovými, chemickými a biologickými zbraněmi. V hlavě se mi to poněkud pootočilo doleva a po návratu do učiliště jsem přihlášku podal. Po celou dobu jsem byl v KSČ řadovým členem v základních organizacích. Nikdy jsem za dobu služby nebyl ani kázeňsky, ani stranicky či jinak trestán. Legitimaci jsem odevzdal po roce 1989, když nesměli být vojáci z povolání politicky organizováni, a od té doby jsem nebyl v žádné politické straně. Nyní v důchodu aktivně pracuji v Klubu vojenských důchodců a v Klubu výsadkových veteránů v Liberci. Využívám svého voličského práva a sleduji politické dění kolem sebe. Opravdu velmi těžce nesu to, co se kolem mne děje – faleš, padlá kultura v jednání našich mnohých politiků, odporné jednání vůči našim přátelům z dřívějších dob, neúcta k těm, kteří nám z východu přinesli za nelidských obětí svobodu. Zlodějny, které od roku 1989 panují nejen v civilním sektoru, ale i v armádě, kterou neochránil ani Pán Bůh, i když byl ministrem obrany již několikátý člen KDU-ČSL, a která prochází permanentními reorganizacemi, což je pro korupci ta nejlepší živná půda. Všude samí poradci, což jsou příručí, kteří za nic neručí; dříve jsem měl své podřízené, ti měli jasně stanovenou odpovědnost a povinnosti a nebylo myslitelné ještě draze platit nějaké poradce. A vůbec – funkci poradců zejména v armádě považuji za zcela zbytečnou. Profesionální armáda, funkcionáři MO a GŠ přece musí být fundovaní lidé. Vždyť i americký spisovatel Mark Twain napsal: „Nikdy nikomu nic neradíte,

protože inteligentní člověk si vždy poradí sám a blbec si to stejně udělá podle svého.“

A tak jsem jako voják i jako občan nastoupil do své první důstojnické funkce jako velitel čety radiačního a chemického průzkumu k rotě, jež byla součástí nově vytvořeného 105. praporu chemické ochrany v Liberci. Město je zvláštní tím, že již od roku 1876 je nepřetržitě posádkovým městem a od roku 1952 byly ve městě vždy útvary chemického vojska. Bylo touhou vojenského chemika v tomto městě sloužit. 105. prapor byl součástí nově vznikající 1. brigády chemické ochrany, která byla rozmístěna v Trutnově, Jaroměři a Liberci. Nás nové poručíky přijal velitel brigády major Franko. Později se stal NCHV čs. armády a byl jím po dobu 13 let. Patřil k nejstarším veteránům našeho chemického vojska.

V den mého nástupu mě přivítal velitel praporu kapitán Krása. Mým prvním úkolem bylo sehnat si ve městě podnájem. Vyhledal jsem ho podle rady zkušenějších a starších důstojníků a tak jsem měl záhy i svou civilní adresu.

Byl jsem svobodný a tak jsem se své četě plně věnoval. Výcvik byl tvrdý, programy bojové přípravy diktovaly většinou praktický výcvik s technikou v terénu. Bylo známo, že ve vojscích potencionálního nepřítele byly již v té době v Evropě, hlavně na území Německa, hrozivé zásoby jaderných a chemických zbraní. Jen proti nám stojící 2. armádní sbor německý mohl za jediný den operace zamořit OL plochu až 600 km² a možnosti v zamoření radioaktivními látkami byly mnohonásobně vyšší. Proto jsme radiační a chemický průzkum prováděli hlavně na průzkumných vozidlech na velké vzdálenosti ve dne i v noci s využitím všech veřejných komunikací a ve výcvikovém prostoru Mimoň. Tak jsme si procvičili a dobře zvládli orientaci podle map a spojení na velké vzdálenosti. Proto při praporních cvičeních vedoucími kolony vozidel byly vždy důstojníci z naší roty.

V té době koncem 50. let jsme již prováděli i vzdušný radiační průzkum z vrtulníků a letounů. Sami jsme museli vyhodnotit možnou stopu radioaktivního zamoření v terénu, naplánovat trasy letu, navigovat pilota, což vyžadovalo nepřetržitě sledovat výšku, směr letu, mapu a terén, měřit radioaktivní zamoření, k čemuž byly vyvinuty simulátory, a pomocí rádia předávat změřené údaje o místech a úrovních radiace vyhodnocovací skupině.

Záhy po vzniku NATO vybudovali Američané v Hanau východně od Frankfurtu sklady chemických zbraní a další pro 7. americkou armádu přibýly ve Fischbachu, Vierheimu, Mannheimu a Massweilleru. Zajatí nejvýznamnější vědci Schrader, Klewitz, Wirth, generál Ochsner a další byli po válce propuštěni na svobodu a ve vojenském chemickém výzkumu pokračovali v USA. Doslova překotně do vojsk přibývaly nové předpisy a nová chemická technika, aby naše chemické vojsko mohlo reagovat na narůstající množství a druhy ZHN. Tu jsem musel urychleně zvládnout, abych v ní mohl vycvičit i své vojáky. Z domácí výroby již přicházely nové protichemické oděvy, masky, pláštěnky, odmořovací

a dezaktivační soupravy a komponenty do nich, přístroje pro zjišťování OL a RL a další.

Již za necelých deset let od založení chemického vojska byla v československém průmyslu zabezpečena výroba ochranných masek, protichemických oděvů, pláštěnek a odmořovacích automobilů PDM na 100 %, výbav pro odmořování zbraní na 70 % a ve většině odmořovacích látek jsme byli zcela soběstační. Zvládli jsme i výrobu dozimetrických přístrojů, rentgenometrů R-58, radiometrů RBG-58, indikátorů IBG-58 a SKOJ-58. Plně jsme zabezpečili výrobu všech druhů opravárenských polních chemických dílen, průkazníků ke zjišťování tehdy zavedených OL v armádách NATO, polních laboratoří a hořlavin do ohňometů. Zbývající techniku jsme měli zabezpečenu smlouvami hlavně se SSSR a NDR.

Taková epizoda. Během mé služby si mě zavolal můj velitel roty nadporučík Soukup a dal mi otázku: „*Dovedeš si mě představit jako parašutistu, jak se houpu na padáku?*“ Při pohledu na jeho postavu, jež svou váhou převyšovala možnost osobního padáku a zajištění jeho bezpečné dopravy na zem, jsem odpověděl, že si to představit nedovedu. A on na to: „*Já si to myslím také a proto do výsadkového padákového kurzu půjdeš ty!*“ To ale nebylo to hlavní, protože s jeho váhou by si spolehlivý padák PD-47 určený pro bojové použití jistě poradil. Hlavním důvodem bylo, že měl již naplánovanou svatbu s půvabnou Alenkou a nechtěl jít do rizika. A to rozhodlo, že jsem později, po absolvování tohoto kurzu a po praxi ve velení rotě, nastoupil jako náčelník chemické služby u výcvikového výsadkového střediska 1. armády.

V 60. letech byla zásada, že část vševojskových a vojskových průzkumných jednotek, tedy i chemických, musela být cvičena jako padákový výsadek. Po zdravotních prohlídkách ve vojenské nemocnici jsem naložil 20 vojáků naší roty s veškerou jejich výstrojí na nákladní automobil a po obdržení rozkazu, abych se do večera druhého dne hlásil u výsadkové brigády, jsem z Liberce vyrazil na východní Slovensko do Prešova do dvouměsíčního kurzu. Vozidlo řídil voják základní služby, dostali jsme odhlášku z proviantního zásobování a šekové žádanky pro čerpání pohonných hmot a vše ostatní bylo jen mojí záležitostí. Kurz jsme absolvovali v pořádku, obdrželi jsme odznaky výsadkáře 3. třídy a ve zdraví se všichni vrátili do Liberce. Tehdy se od mladých důstojníků vyžadovala iniciativa, rozhodnost a samostatnost v jednání a rozhodování.

Mám na léta u výsadkářů hezké vzpomínky. Tam jsem si prohloubil návyk v překonání strachu, nutný k dobrovolnému opuštění koše balonu nebo letounu. Ale potom těch pár minut prožitých ve vzduchu pod vrchlíkem padáku ve mně vyvolávalo skutečný pocit volnosti a zvláštní radosti z toho, že jsem to dokázal. Nyní v důchodu jsem v libereckém Klubu výsadkových veteránů a bývalí výsadkáři jsou v něm stejně vynikající a přímí chlapíci, jakými byli za své aktivní služby. Patří k nim i zakládající příslušníci první výsadkové jednotky (Pěší prapor 71 Čs. parašutistů vytvořený 1. 10. 1947 ve Stráži pod Ralskem).

Mezi nás mladší na pravidelná setkání chodil i dlouholetý velitel výsadkové brigády plukovník Mansfeld.

Jako nadporučík jsem se v Liberci oženil se svou manželkou Hanou. Vždy mě následovala do každého nového působiště. To bylo spojeno se stěhováním, musela si shánět nové zaměstnání, a to vše zvládala s péčí o naše dvě děti, které musely s každým stěhováním měnit školu a poznávat nové prostředí a kamarády.

Se svou manželkou žijeme již více než 50 let a náš poslední byt po všem tom stěhování je v pořadí sedmý. To byla jedna z obětí mé rodiny za to, že jsem bez odmlouvání vždy přijal novou funkci a za to zasluhují můj vřelý dík. A takových žen a dětí byly za dobu existence armády za „totality“ tisíce a stejně tak zasluhují úctu od naší společnosti.

V průběhu služby u výsadkového útvaru jsem se při pohovoru na velitelství 1. armády dozvěděl, že splňuji podmínky pro studium na Vojenské technické akademii v Brně, oboru velitelsko-inženýrském s chemickou specializací. Po důkladném zopakování si středoškolské matematiky, fyziky a chemie, neboť od maturity uplynulo již devět roků a od ukončení vojenského učiliště šest roků, jsem vykonal přijímací pohovory a nastoupil do akademie, kde mi začala příprava na funkce plánované pro absolventy vysoké školy.

Přišlo období opravdu náročné výuky. Studium absolventa civilní vysoké chemické školy trvalo čtyři roky, nám akademie pět let; to proto, že jsme k získání vysokoškolské kvalifikace v oboru chemického inženýrství museli zvládnout to, co inženýr chemie, a pátý rok byl naplněn vojenskými předměty – naukou o jaderných, chemických a biologických zbraních, taktickou přípravou chemickou a druhů vojsk a výcvikem na chemickém polygonu. Pochopitelně jsme studovali i zdroje a součásti marxismu-leninismu. Zápočtů a zkoušek bylo nepočítaně, nárok na volno byl takový, jako měl každý jiný voják z povolání, v letním měsíci mezi ročníky jsme vždy absolvovali praxi na civilních závodech nebo u vojsk.

Zvládnutí vševojskové taktiky a druhů vojsk bylo pro nás posluchače zaměstnané zejména technickými předměty opravdovým oříškem a naši učitelé si s námi dost užili. V ročníku byl se mnou Jindra Soukup, skutečný talent na matematiku, fyziku a chemii. Ale když dostal do ruky mapu a fixy, aby zakreslil situaci, při kontrole jeho malůvek stál nad ním náš učitel taktiky podplukovník Hájek vždy v němém úžasu a sdělil: „*Očekával jsem, že to bude hrozné, ale ono to bylo pouze zlé.*“ Situace na jeho mapě vždy vypadala jako posprejovaná stěna na autobusové zastávce. Ale my ostatní jsme na tom byli téměř stejně. Jindra Soukup se záhy po absolvování akademie dostal na dráhu výzkumného a vývojového pracovníka a taktiku přenechal druhým. Na akademii nás také učili specialisté chemických odborností z Výzkumného ústavu chemie a OPZHN v Brně a později u vojsk a na MNO jsem s mnohými často spolupracoval v oblasti vzdělávání v našich školách a při výzkumu, vývoji a při vojskových zkouškách nové chemické techniky.

Své získané vědomosti jsem ihned použil a dále si je rozšiřoval u speciálního chemického útvaru – pluku chemické ochrany v Liberci, kde jsem po absolvování akademie nastoupil jako zástupce velitele pluku pro technické věci. Nezmínil jsem se o roce 1968, který jsem na akademii prožil mezi 4. a 5. ročníkem studia. Ještě předtím se v přednáškách a seminářích velmi často zdůrazňovaly myšlenky obrodného procesu. Období konce studia bylo naplněno intenzivním studiem k vykonání státních zkoušek a obhajobě ročníkových a diplomových prací. Já osobně jsem obrodnému procesu věřil, očekával jsem od něj to, co se hlásalo a proklamovalo k postupnému řešení situace, a přihlásil se k tomu, že jsme si situaci mohli a měli vyřešit sami. Vstup vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 na naše území byla chyba a následné období přineslo ztráty také chemickému vojsku. Pro své názory z něj odešli či byli omezeni ve svém dalším postupu mnozí cenní funkcionáři a pracovníci z vojenského školství, například profesor Vřešťál, docent Tomiška, major Valášek, kapitán Venda, z vojsk podplukovník Havelka, podplukovník Mikulík, major Kratochvíl, major Kohout a další. Dlouho trvalo, než byli nahrazeni.

Příprava chemického obojživelného OT typu BRDM-2rch jeho osádkou k provedení průzkumu

Dozimetrická kontrola zamoření RL intenzimetrem IT-65

Pluk, u kterého jsem 6 roků sloužil, byl útvar přímo podřízený veliteli 1. armády a odborně řízen NCHV 1. armády. Rád jsem v něm vykonával svěřené funkce a mnohému se zde naučil. Postupně se propracoval k nejlepšímu chemickému útvaru v celé naší armádě, který v letech 1971 až 1974 získal od MNO titul „Nejlepší útvar chemického vojska ČSLA“. S ním jsem se zúčastnil velkých součinnostních cvičení *Štít 72* a *Družba 74*.

Zvláště náročné bylo cvičení *Štít 72*. Po dobu pěti týdnů jsem při něm velel jednotce v počtu 200 osob s velkým množstvím chemické a automobilní techniky. Ve VP Boletice jsme s příslušníky libereckého 105. pluku chemické ochrany a 101. pluku z Jaroměře předvedli likvidaci následků napadení tankového praporu jaderným výbuchem. Výbuch byl znázorněn pomocí těžkých

ohňometů FOG. Poté proběhl proces vyproštění zasažených osob a techniky,

odsun na shromaždiště, dozimetrická kontrola osob a techniky, radiační průzkum terénu, vzdušný průzkum ohniska napadení pomocí vrtulníků, dezaktivace osob a využitelné techniky, jejich soustředění a vyvedení do prostoru k vytvoření jednotky schopné další bojové činnosti.

Organizace pluku určeného ke komplexnímu chemickému zabezpečení vojsk dávala i možnost pomáhat našemu zemědělství i ostatním odvětvím hospodářství.

Pluk měl rotní organizaci a jeho válečná sestava byla následující:

- velitelství a štáb pluku,
- velitelská rota,
- rota radiačního a chemického průzkumu na chemických OT-65,
- 4 roty speciální očisty,
- 2 roty odmořování terénu,
- rota odmořování výstroje,
- rota technického zabezpečení,
- rota týlového zabezpečení.

Celkem měl pluk 11 rot válečně s počtem 1 050 osob. V míru 8 rot a 650 osob. Kromě toho v míru pro přípravu velitelů družstev a chemických instruktorů pro 1. armádu zde byla poddůstojnická škola pod vedením kapitána Semeráka. Měla vynikající úroveň a téměř vždy byla držitelem titulu „Vzorná rota“. Poddůstojníci byli neodmyslitelnou součástí nejnižších velitelů v chemických jednotkách a PŠ byla v Liberci již od roku 1952.

Pluk mohl zjistit parametry jaderných výbuchů na ploše 1 500 km², současně s tím za 3 hodiny činnosti provést radiační a chemický průzkum terénu o rozloze až 300 km², průzkum pochodových os v délce 80 km. Zároveň mohl dezaktivovat či odmořit motostřelecký či tankový pluk a odmořit komunikace v délce 18 km. Roty mohly být nasazeny dvakrát za 24 hodin.

Služba u pluku byla pro všechny náročná. Patřil v oblasti pohotovosti k útvarům I. kategorie. Měl koeficient technické pohotovosti 0,9, což znamená, že vždy muselo být více než 90 % osob a techniky připraveno k okamžitému vyjetí a použití. Norma pro opuštění kasáren všemi vozidly a vojáky byla do 30 minut a následně zaujímal útvar prostor svého rozmístění. Kolik času a úsilí to stálo! Museli jsme vybudovat potřebný počet výjezdových bran z kasáren, aby technika včas a organizovaně vyjela, připravit místa pro rozmístění veškeré techniky a osob, vybudovat zodolněná pracoviště s vysokým stupněm spolehlivosti spojení, do určených prostorů neustále zabezpečovat průjezdnost komunikací, což bývá na Liberecku v zimě tvrdý oříšek. K tomu všemu rozvinout mobilizační pracoviště pro příjem osob a zmobilizované techniky z civilního sektoru, zpracovat plány použití pluku za branné pohotovosti státu a procvičovat stmelení jednotek po zmobilizování atd. atd. Byly to i nekonečné hodiny, které důstojníci i praporčíci útvaru strávili po zaměstnání doma v pohotovosti, aby toto vše zabezpečili. A vojáci základní služby byli také rádi

za každou vycházku, když za ně v rotách drželi pohotovost ostatní. Vše jsme dělali bez nároku na jakékoliv náhradní volno.

Pluk byl prostředek operačního určení, proto se prováděla cvičení v různých prostorech Čech a Moravy. Přesuny se dělaly jak po komunikacích, tak i po železnici. Nakládání a vykládání techniky na vagony je značně náročné a vždy vyžadovalo nácvik.

Byl jsem u pluku také zástupcem pro bojovou přípravu. Nejnáročnější byl výcvik na speciálních polygonech se skutečnými OL a RL, při kterém se musí dodržovat ta nejprísnejší bezpečnostní pravidla. Kázeň při výcviku musela být bezpodmínečná. Jsem rád, že se při tomto nebezpečném výcviku nikdo nezranil.

To mě

přesvědčilo, jak dokonalé ochranné prostředky, dekontaminační technika a odmořovací látky jsme dokázali vyvinout a vyrobit. V této oblasti jsme byli na světové úrovni a naši chemici byli ke splnění úkolů dobře připraveni.

Výcvik chemiků ve speciální očiště bojové techniky na chemickém cvičišti vozidlem ARS-12M

105. pluku chemické ochrany jsem také velel. Při předání funkce novému veliteli podplukovníku Stanislavovi byl útvar po prověrce orgány MNO hodnocen výtečně. Ve vyhodnocení výsledků výcvikového roku 1974–1975 byl v rozkaze MNO 105. pluk v rámci celého chemického vojska hodnocen jako nejlepší a zařadil se i mezi nejlepší v celé ČSLA v morálním stavu, v beznehodovosti provozu vozidel, ve stavu chemické a automobilní techniky a obrněných transportérů, v odborné a taktické přípravě. Celkově dosáhl hodnocení *výtečně*. Byl jsem hrdý na svou šestiletou práci u tohoto útvaru a ještě nyní cítím hrdost a úctu k těm, se kterými jsme to společně dokázali.

Po předání funkce velitele pluku jsem byl vyslán ke studiu Vojenské akademie generálního štábu ozbrojených sil SSSR do Moskvy.

Ke studiu na VAGŠ K. J. Voršilova, které se říkalo Voršilovka, se vyjádřím jen krátce, i když ve mně zanechalo hluboký dojem. Výuka byla velice náročná, dlouholetou existencí akademie již od dob občanské války dokonale a do všech detailů propracovaná. Z výuky jsme se vraceli večer, byla i o sobotách. Vše od prvního dne probíhalo výhradně v ruském jazyce. Na závěr dvouletého studia jsem skládal z rozhodujících předmětů státní zkoušky a obhájil závěrečnou disertační práci, vše před státními komisemi, složenými ze zkušených generálů armády SSSR. Většina přednášejících učitelů byla účastníky 2. světové války. V Moskvě jsem bydlel s rodinou, syn absolvoval poslední roky místní moskevské desetiletky a dcera, ještě v předškolním věku, s místními dětmi brzy brebentila v ruské jazyce. Tato akademie byla i západními vojenskými kapacitami uznávána za jednu z nejlepších ve světě. Získal jsem zde široké vědomosti v operačním umění, ve strategii a o všech možných světových válčích. V době studia jsme byli 400 km východně od Moskvy na velkých ukázkách v použití hlavních druhů vojsk, ve středisku pro přípravu kosmonautů, v závodě na výrobu strategických raket, na ukázce bojových plavidel Černomořského loďstva. To vše jsem využil v následující praxi u vojsk a na MNO ČSLA.

Tato praxe začala po mém nástupu do funkce náčelníka chemického vojska ZVO v Táboře v roce 1977. Velitelem byl generál Veselý. Jeho představa o chemickém vojsku byla zúžena na to, že je převážně určeno na stavbu míst speciální očišť (MSO) a v nich na koupání vojáků ve sprchových lázních. Na uvítanou mi sdělil, že ho můj předchůdce na jednom cvičení na toto MSO

pozval. Tam prý v zimě do stanu nahnuli svlečené záložníky, ze sprch na ně pustili nejprve studenou vodu, pak na ně vychrstla pára, která je zahнала do koutů stanu, nakonec z ohřívacích kamen vypadly roury a všechno zahalily saze. Poté mi sdělil, že se při nejbližším cvičení přijde podívat, co mu předvedu já. Slovo dodržel. Udělal jsem vše, co se udělat mělo, a on odešel z MSO bez připomínek. To znamenalo víc, než kdybych od jiného nadřízeného dostal pochvalu. Ihned jsem započal plnit úkol zadaný Plánem reorganizace a redislokace vojsk ČSLA – nově postavit z dosavadních dvou pluků chemické ochrany 102. brigádu chemické ochrany v posádkách Liberec a Jaroměř, přímo podřízenou veliteli ZVO a v součinnosti s NCHV 1. a 4. armády ve stejných posádkách zřídit samostatné roty radiačního a chemického průzkumu a jednotypové prapory chemické ochrany, odmořování terénu a odmořování výstroje pro tyto dvě armády.

Chemická brigáda byla hlavním prostředkem chemického zabezpečení pro nejdůležitější prvky vojsk frontu, zejména pro jeho místa velení, raketová vojska, frontové letectvo, vojska protivzdušné obrany. Měla 7 praporů, 3 samostatné roty a laboratoře. Mírově, včetně poddůstojnické školy měla 1 100, válečně 1 800 vojáků, 126 obrněných chemických transportérů a 450 speciálních a dopravních vozidel a agregátů. Jejich možnosti byly čtyřikrát větší, nežli měl bývalý pluk chemické ochrany.

V té době také probíhala největší reorganizace vojsk a jejich vyzbrojování moderní a účinnou technikou. Reorganizace postihla i vševojskové divize, které se přetvářely na jednotypové, u nichž se musely postavit divizní prapory chemické obrany a v plucích plukovní roty chemické ochrany. Stejnou odpovědnost za to na podřízených stupních nesli NCHV u 1. armády plukovník Dvořák a plukovník Černý, u 4. armády podplukovník Vraný a NCHS divizí a vojskových svazků a útvarů, kde byly také velké změny.

Ke splnění úkolů reorganizace jsem provedl k naplnění všech funkcí stovky pohovorů a rozdělení lidí jsem musel koordinovat s podřízenými NCHV armád. K vojskům jsem musel zabezpečit přísun techniky a zorganizovat řadu kurzů k jejímu zvládnutí. Každý zreorganizovaný útvar a svazek po dosažení pohotovosti prošel náročnými prověrkami, počínaje uvedením do bojové pohotovosti a konče cvičením ve výcvikových prostorech. U toho jsme nemohli jako řídicí pracovníci CHV ZVO chybět. Navíc jsme přímo u podřízené 102. brigády prováděli vždy několikrát do roka odborné taktické cvičení, prověrky splnění výcvikových úkolů a výchovy a stav bojové pohotovosti. V podřízenosti jsem měl také Okruhové chemické sklady, Radiační středisko ZVO a Teritoriální radiační a hláskou síť ve všech krajích na územích České republiky. Jen díky tomu, že jsem měl na správě zkušené a pracovité důstojníky, jsme se s tak náročnou prací dokázali vypořádat. Na operačním úseku to byli hlavně plukovník Filler a plukovník Husák, později major Mundl, v materiální oblasti byli naprosto nezastupitelní pro své kvality plukovník Pastirik a plukovník Vodrážka, teritoriální problémy s přehledem řešil plukovník ŽVACHTA. Velice

nám vypomáhalo i naše radiační středisko se zkušenými důstojníky majorem Kohoutem, podplukovníkem Hálou a dalšími.

Opravdu byla služba na velitelství a štábu ZVO na hranici psychické a fyzické únosnosti. V té době došly obě proti sobě stojící koalice k závěru, že vzhledem k vytvořené rovnováze vojenských sil by bylo pro konečný výsledek války rozhodující jeho počáteční období, a to provedením řady hromadných a skupinových jaderných a chemických úderů. Tomu se podřídila i naše doktrína a vojenská strategie. Z tohoto důvodu se zavedly tak kruté normy uvádění vojsk do bojové pohotovosti, jednotky chemické ochrany se začleňovaly až do pluků, brigád a divizí, procvičovalo se rychlé opuštění kasáren a zamořených prostorů, radiační a chemický průzkum se prováděl jak pozemními, tak vzdušnými prostředky na rozměrných plochách. Při každém cvičení se procvičovala vojska po možném zamoření v provádění speciální očisty vojskovými prostředky i jednotkami chemického vojska. Zaváděla se chemická technika, jež umožňovala proudovým způsobem rychle dezaktivovat, odmořit či dezinfikovat pásovou nebo kolovou techniku.

Chemici také organizovali a materiálně zabezpečovali v rámci psychologické přípravy vojáků výcvik na cvičištích s použitím zápalných látek. Tato cvičiště byla k tomuto účelu speciálně vybudována a výcvik vyžadoval vysokou kázeň a organizovanost. Především vševojskoví velitelé se tohoto úkolu zhostili dobře a dosahovali dobrých výsledků.

Průjezdni MSO s použitím odmořovacího rámu

Průjezdni MSO s použitím teplovzdušného zařízení TZ-74

Je pravda, že byly nejlépe vycvičeny samostatné chemické útvary v přímé podřízenosti velitelů armády a okruhů. U divizí byly chemické prapory a roty přetěžovány dozorcí, strážní službou a odvelováním, čímž trpěl především jejich odborný výcvik. Proto se pro náročnou a nebezpečnou práci, kterou s sebou neslo používání skutečných RL jodu J-32 a OL yperit, sarin, tabun a difosgen, vyrobených pro tento účel v chemickém vojenském výrobním závodě, vybudovala chemická cvičiště ve VVP Tisá, Hradiště, Boletice, Dobrá Voda, Zadní Mostek a na Slovensku v Zemianských Kostolanech.

K dosažení potřebného stupně vycvičenosti vojsk a pohotovosti jejich zbraní a techniky pro boj se učinila další řada účelných opatření. Ale byla i řada zbytečností a formálností, což vyvolávalo opačný účinek. Tak jsem např. za formálnost považoval akce tzv. vyzyvatelů. Byl to většinou motostřelecký či tankový pluk, který se zavazoval dosáhnout ve výcvikovém roce v rozhodujících oblastech pouze výtečného hodnocení. Vyzýval k tomu i ostatní útvary v celé ČSLA. Aby toho vyzyvatel dosáhl, vytvářely se jim výhodné podmínky, převelovali se k nim nejlepší velitelé a osádky vozidel a zbraní, vadná technika se odsunula a zaměnila za nezávadnou. Pomoc nadřízených se střídala s kontrolami a to navíc mělo za následek zdržování ve výcviku a nebo přímo jeho narušování. A výsledek? Po vyhlášení odměn se po prověrkách vypůjčení specialisté a technika vrátili zpět ke svým útvarům a vyzyvatel se záhy vrátil do své původní podoby.

Nechci snižovat úlohu politického aparátu, protože zejména u útvarů vykonal mnoho dobré práce. Dobrý příklad uvedu u chemických jednotek v posádce Liberec, zejména z doby mé služby u 105. pluku. Zde bylo velice rozvinuto úsilí k získání třídnosti specialistů, na zastupitelnost ve funkcích, o nejlepší stav techniky. Bylo to vyvoláno tím, že chemické útvary měly veliký počet techniky, ale mírově malý stav lidí. Vojáci a jednotky se přihlašovali do celoarmádních soutěží v chemickém pětiboji, o nejlepší jednotky chemického a radiačního průzkumu, v oblasti technické nebo umělecké tvořivosti a většinou získávali ty nejcennější trofeje. Docílit toho znamenalo obětovat mnoho času ze svého osobního volna a dosaženo toho bylo obětavou prací techniků, velitelů a politických pracovníků, jakými byli například podplukovník Bachura, major First, kapitán Jonáš. Řada takových obětavých důstojníků a praporčíků vytvořila podmínky pro činnost Vojenské tělovýchovné jednoty, z níž mnoho vynikajících sportovců přešlo do Dukly Liberec. V umělecké tvořivosti vynikl například tehdejší voják základní služby Jan Schmid – pozdější herec, spoluzakladatel a režisér známého libereckého a později pražského divadla Ypsilon.

Důležitou náplní mé práce bylo i zapracování opatření chemického zabezpečení a ochrany vojsk proti ZHN do plánů frontových operací. Vzhledem k tomu, že při práci v této oblasti jsem byl vázán mlčenlivostí pro nejvyšší stupeň utajení „přísně tajné – zvláštní důležitosti“, nikdy ani do této doby jsem se o těchto plánech nevyslovoval, a to ani z doby, kdy jsem na nich pracoval na GŠ.

V té době Hlavní velitel Varšavské smlouvy vyhlásil tematický úkol „Chemické zabezpečení vojsk frontu koaliční sestavy při použití jaderných a chemických zbraní“. Cestou NGŠ jsem se jako NCHV ZVO do řešení přihlásil a po skoro dvouleté práci a odeslání řešení jsem od velitele Spojených ozbrojených sil maršála Kulikova obdržel diplom za vyřešení úkolu a za jeho přijetí k postupné realizaci. Na práci se velikou měrou podíleli někteří důstojníci chemické správy ZVO a Radiačního střediska, a to svědčí o tom, že jsme byli my, chemici, platnou složkou naší ČSLA.

Po takové náročné službě jsem byl v roce 1983 ustanoven náčelníkem chemického vojska ČSLA na MNO v Praze. Také zde jsem se musel hned zpočátku intenzivně učit. Přibyla mi hlavně normotvorná činnost, vydávání odborných směrnic a předpisů, povinnost řídit dva výrobní a opravárenské závody, zabezpečit výzkumem a vývojem nové typy chemické techniky, výrobce pro ně a vše finančně zajistit. Přibyla mi i péče o obsah výuky k přípravě důstojníků a praporčíků chemických odbornosti na Vojenské akademii v Brně, na Vysoké vojenské škole ve Vyškově a na Vojenské střední odborné škole ve Valašském Meziříčí. Nesl jsem odpovědnost za celé chemické vojsko v ČSLA a za kontakty a součinnost s náčelníky chemických vojsk všech armád Varšavské smlouvy.

Ministru národní obrany jsem předložil dlouhodobý plán rozvoje a také jemu jsem za jeho plnění odpovídal z titulu své přímé podřízenosti. Velkou oporou v řízení vojska mi byl první zástupce MNO generál Rusov, na kterého ministr generál Dzúr delegoval pravomoci v řízení některých náčelníků druhů vojsk. Generál Rusov měl veliké zkušenosti z předchozích nejvyšších funkcí a zvláště pečlivě se staral o vojenské školství. Byl rád, že mělo chemické vojsko ve vědecké přípravě řadu schopných důstojníků, kandidátů a doktorů věd a docenty či profesory. Brzy jsem poznal odborné a morální kvality lidí na správě – techniků plukovníka Tesárka, podplukovníka Kurala, operátorů plukovníka Vondry, plukovníka Zukala, který byl šest let jako chemik ve Štábu ozbrojených sil Varšavské smlouvy a přinesl si odtud solidní operační přehled, plukovníka Procházku, odpovědného za rozvoj školství, o. p. Martausovou, nepostradatelnou sekretářku a dobrou duši celé správy. Mohl jsem se na jmenované vždy spolehnout. V normotvorné činnosti udělalo mnoho práce i Radiační středisko MNO v čele s plukovníkem Novotným a plukovníkem Stanislavem Kozákem. Byli i mnozí další, schopní a pracovití.

K této různorodé činnosti v mé funkci mi přibýly ještě další povinnosti, a to ve funkci člena Vědecké rady, ve Vědecko-technické radě MNO a v Tarifikační komisi. Zasedání komisí řídili NGŠ a zástupce MNO pro techniku a výzbroj. Tam jsem získal široký přehled o nejdůležitějších opatřeních v operační přípravě vojsk, zavádění nejnovější techniky, o vytváření nových organizačních celků v ČSLA a ve způsobu jejich personálního zabezpečení. Před jednáním rad a komisí jsem byl nucen ve své pracovně či na utajovaných pracovištích strávit mnoho hodin, často do pozdního večera. Velice rád jsem spolupracoval s náčelníky chemických vojenských škol a kateder. Prováděl jsem tam pohovory s jejich absolventy a náčelníci a učitelé VA AZ plukovníci Lakomý, Zeman, Soukup, na VVŠ plukovníci Přikryl, Eliáš a na Vojenské odborné střední škole plukovníci Přepechal, Jedlička a Schmidt své svěřence dokonale znali a pohovory obvykle dopadly k oboustranné spokojenosti.

V průběhu vykonávané funkce NCHV MNO mne v roce 1986 zastihla i jaderná katastrofa v Černobylu na Ukrajině. Ihned po zprávě NGŠ armády SSSR, která nám byla zaslána cestou operačních dozorců, jsem o následcích na Ukrajině

uvedených ve zprávě informoval MNO generála Václavíka. Uvedli jsme do plné pohotovosti systém vyhodnocování radioaktivního spadu. K tomu jsme měli na celém území síť měřících stanovišť u chemických útvarů, u radiačních středisek a u vyhodnocovacích a analytických skupin divizí. Údaje z celé republiky se soustřeďovaly na Radiačním středisku MNO, kde se vyhodnocovaly a předaly dalším pracovištím, především orgánům hygienické služby. Měření se provádělo tak dlouho, dokud nebezpečí spadu nepominulo, a pak se již pokračovalo v původním režimu v delších intervalech. Zvýšená, ne však nebezpečná radioaktivita byla zjištěna jen místně. Po zkušenostech s účinky na Ukrajině byla postupně realizována preventivní opatření k ochraně před radioaktivním nebezpečím v okolí našich jaderných elektráren.

O následcích této katastrofy na naší republiku panovalo mnoho dohadů. Jak to tehdy bylo? V roce 1983 byly v ukrajinském Černobyli severně od Kyjeva uvedeny do provozu čtyři energobloky s uranovo-grafitovými a vodou chlazenými reaktory. Dne 26. dubna 1986 se při pokusu na čtvrtém bloku úplně odstavený reaktor přehřál a jeho ochranný obal praskl. Nastal výbuch a do ovzduší unikly radioaktivní látky, zejména Jod 131 a Cesium 137. Hašení bylo ukončeno až 7. května. Následky, zejména v místě výbuchu a v jeho okolí byly katastrofální. Z nebezpečně zamořených zón bylo evakuováno vše živé. Jen z nedalekého města Pripjať bylo evakuováno 50 000 lidí a dosud je toto město mrtvou oblastí. Vlivem šíření větrů ve vyšších vrstvách atmosféry se část radioaktivního oblaku roznesla i do okolních zemí – přes severní Ukrajinu do Běloruska, západního Ruska, na přibaltské republiky a do Skandinávie.

Velkou roli sehrál při likvidaci následků této jaderné katastrofy také NCHV Sovětské armády generál Pikalov. Ihned se dostavil do areálu elektrárny, sám, bez osádky, s vědomím možnosti silného ozáření vsedl do chemického obrněného transportéru a s ním si prorazil cestu až k samému havarovanému reaktoru, aby zjistil stav katastrofy. Následkem toho byl tak ozářen, že za nedlouho poté zemřel. Za tento čin byl vyznamenán titulem Hrdina Sovětského svazu. Jsem hrdý na to, že jsem se s ním osobně znal a řešil s ním zejména rozvoj vojenské chemické techniky a přípravu našich specialistů. Malým důkazem toho je i záběr z ukázky chemických reaktivních ručních zbraní s variabilními bojovými hlavicemi na chemickém polygonu armády SSSR nacházejícím se 50 km od Moskvy.

Na snímku (druhý zprava) je generál Pikalov, uprostřed jsem coby vedoucí naší delegace já. Druhý zleva je důstojník zodpovědný za rozvoj chemické techniky plukovník Soukup, čtvrtý zleva je náčelník Vojenské akademie chemické ochrany v Moskvě generál Mjasnikov.

Celým mým vzpomínáním se prolíná, že prvořadou podmínkou zdárné existence chemického vojska byla vždy jeho vyspělá technika a dobře připravení specialisté. V souvislosti s nejnižšími veliteli jsem uvedl význam poddůstojnických škol. Ale velikou posilou byli i absolventi vojenských kateder chemických vysokých škol, s jejichž náčelníky a učiteli jsem úzce spolupracoval v zajišťování soustředění posluchačů kateder u chemických útvarů u obou vojenských okruhů. Tito absolventi se po ukončení své jednorocní vojenské služby u chemických útvarů stali v záloze velikým a cenným zdrojem důstojnických kádru. Vychovávaly je vysoké školy chemicko-technologické v Praze, Pardubicích a Bratislavě a ČVUT na Fakultě jaderné fyziky v Praze.

Pro technické zabezpečení udělaly nesmírně užitečnou práci Výrobní a opravárenské závody CHV-VOZ 071 v Olomouci a VOZ 072 v Zemianských Kostolanech. Oba dva, náročně řízené svými náčelníky plukovníkem Kleštincem a plukovníkem Hromadou, jako první v celé ČSLA za dlouholeté výsledky v odborné činnosti a vzorné hospodaření obdržely tituly „Závod socialistické práce“, které jsem závodům předával společně s vedoucími funkcionáři Odborového svazu občanských pracovníků v armádě. Byla to pro ně tehdy veliká ocenění a zaměstnanci závodů, kde převažovali civilisté, si jich velice vážili.

Tento titul byl nejvyšším oceněním za splnění ekonomických ukazatelů. Oba závody v předchozích dvou pětiletkách své hospodářské úkoly splnily kvalitně a

vzorně hospodařily s přidělenými prostředky. S minimálními náklady vyvinuly a vyrobily nástavby na obrněné chemické transportéry OT-65CH, BRDM-2rch, na odmořovací zařízení TZ-74; vyrobily polní chemické laboratoře, polní radiační střediska okruhů a armád, pracoviště pro chemické vyhodnocovací a analytické skupiny divizí. Vyrobily výcvikové trenažéry, chemické učebny pro voj. školy a chem. útvary, vybavy pro práci s radioaktivními a otravnými látkami na polygonech. Přímo ve vojscích prováděly revize složité chemické techniky. Všechna tato práce byla mnohem levnější, než kdyby se prováděla mimo vojenské chemické závody.

Zejména rád vzpomínám na řízení CHV na Východním vojenském okruhu. Chemické oddělení na štábu VVO dlouhá léta řídil zkušený plukovník Dorčák a chemické útvary (zvláště poddůstojnické školy) byly na vysoké úrovni. Škoda, že se naši politici nedomluvili a nezůstali jsme ve společném státě. Určitě bychom tak v Evropě měli větší váhu.

Po ukončení své činnosti jako NCHV MNO jsem měl po sobě připravené dva možné nástupce – generála Černého a plukovníka Marcinka, oba absolventy VAGŠ v Moskvě s praxí NCHV 1. armády a NCHV ZVO.

Svým vzpomínáním jsem chtěl ukázat, jakým vývojem prošlo chemické vojsko a s ním i já, který jsem byl jen malou částí v určité etapě jeho existence. Zvláště bouřlivý vývoj mělo v období nejnebezpečnějšího rozvinutí studené války v 70. a 80. letech minulého století, do něhož jsme se dostali masovým zaváděním ZHN do vojsk obou koalic.

V té době jsme zavedli nejnovější chemickou techniku, postavili nejvíce chemických útvarů a jednotek, na vysoké úrovni byly vojenské školy i kurzy. Jen od roku 1970 do roku 1990 naše závody dodaly do vojsk 60 nových druhů chemické techniky a materiálů pro plnění všech opatření chemického zabezpečení, například pro průzkum automatické signalizátory úrovně radiace AS-67, chemické průzkumné obojživelné transportéry BRDM-2rch a automobily UAZ-469rch; pro speciální očistu mnohoúčelové agregáty ST-T-815, polní mechanizované prádelny PMP-79, prostředky protichemické ochrany OPCH-70, OPCH-90, FOP-85, polní laboratoře AL-1, PCHL-71 atd. To, co je v chemickém vojsku i po politickém zvratu od roku 1989, je výsledkem práce především předchozích generací a činnost našich současných chemiků je logickým pokračováním v práci jejich předchůdců.

Jak jsem uvedl výše, vyvrcholením výcviku vojenského chemika byla práce s RL a OL na polygonu. Od šedesátých let se budovaly s dodržением přísných hygienických norem tak, aby nedošlo k zamoření okolí. Mezinárodní úmluvy dovolují signatářským zemím, mezi něž patříme i my, vyrábět potřebné množství RL a OL pro výzkumné účely. Vyráběli jsme je jen v minimálním množství, laboratorním způsobem, pro kontroly účinnosti našich dezaktivních a odmořovacích látek a spolehlivosti prostředků protichemické ochrany. Soupravy pro výcvik byly uloženy ve střežených a speciálně vybudovaných objektech, přísně byly evidovány a jejich použití bylo zaprotokolováno. Na

cvičištích byl vždy lékař, zdravotní vozidlo, práci řídili zkušení instruktoři, okolí bylo střeženo, trvale se sledovala meteosituační a čistota ovzduší.

Souběžně s opatřeními v rozvoji chemického vojska naše vládní orgány po celá desetiletí vysílaly a nadále vysílají své specialisty na mnohá mezinárodní jednání o zákazu výroby chemických zbraní a zřeknutí se všech ZHN. Z důstojníků chemického vojska jmenuji alespoň jednoho, profesora plukovníka Matouška, uznávaného pedagoga a výzkumného pracovníka. Znáám ho již od studia na VAAZ v Brně jako erudovaného odborníka, se kterým jsem častokrát za svého působení v chemickém vojsku spolupracoval.

Také v této době je aktuální snaha po odstranění ZHN z výzbroje všech armád. I po 2. světové válce byly použity a jejich vývoj zdaleka neskončil. S cílem obejít úmluvy o nešíření chemických zbraní byly vyvinuty tzv. binární chemické zbraně. Podstatou jejich principu je vznik otravné látky rychlou syntézou výchozích netoxických produktů, které jsou odděleně od sebe nalaborovány v chemické munici a až při letu střely či pumy na cíl se spojí, promísí a před dopadem na cíl vytvoří „čerstvě vyrobenou“ OL. Tento typ komplikuje kontrolu chemického zbrojení a zvyšuje rizika možné chemické války. Dalším příkladem jsou neutronové zbraně. Již při velmi malých rážích (kolem 0,01–1 Kt) mají velký a specifický ničivý efekt. Proto se spekuluje, že by mohly být použity v omezené jaderné válce. Základem zbraně je směs radioizotopů vodíku-Deuteria a Tritia a obal munice je z Berylia (nebo Bóru či Bismutu). Při jaderné explozi se až 50 % energie uvolní ve formě pronikavé radiace, především neutronového záření, jehož biologický efekt je 10x vyšší než u gama záření. Neutronové záření má dále výrazný vliv na elektroniku destrukcí polovodičů. Byly vyvinuty především pro zbraně taktického dosahu pro rakety Lance a děl. granáty ráže 155 a 203,2 mm.

To jen malé zdůvodnění toho, že ochrana proti ZHN je stále aktuální. To také opodstatňuje i další existenci chemického vojska. Zvažte sami – kdo by v roce 1945 jen pomyslel, že někdo zákeřně smete atomovými výbuchy dvě města s bezbranným civilním obyvatelstvem bez toho, že by mu byla dána šance na přežití alespoň předchozím varováním. Co se tehdy stalo? Dne 6. srpna 1945 byla na Hirošimu svržena uranová jaderná puma ráže 12,5Kt, důsledek – 78 000 mrtvých, 14 000 nezvěstných, 37 500 raněných. Dne 9. srpna 1945 na město Nagasaki opět USA svrhly plutoniovou jadernou bombu ráže 22Kt s následkem 36 000 mrtvých, 22 500 nezvěstných a 40 000 raněných. Údaje jsou z japonských zdrojů.

Celý produktivní život jsem se učil poznávat ZHN a organizoval ochranu vojsk a území státu před jejich účinky. Upřímně si přeji, aby nikdy nebyly použity.

Mějme všichni na paměti slova, která jsou na památníku v Parku obětí atomového výbuchu v Hirošimě: „Odpočívejte v pokoji, už se to nebude opakovat.“

Generálmajor Ing. Miroslav Budský

- narozen 23. 5. 1937 v Mukařově (východně od Prahy)
- Střední škola s maturitou 1952–1955
- Ženijní technické učiliště, obor chemický 1955–1958
- velitel čety, roty, NCHS útvaru 1958–1964
- posluchač Vojenské akademie AZ, Brno 1964–1969, vyřazen v hodnosti kapitán-inženýr chemie
- zástupce velitele a velitel pluku chem. ochrany, Liberec 1969–1975
- posluchač VAGŠ OS SSSR Moskva 1975–1977, vyřazen jako pplk. gšt.
- náčelník chemického vojska ZVO 1977–1983, od 1982 jmenován do hodnosti generálmajor
- NCHV ČSLA 1983–1986
- náčelník štábu CO ČSR a dále Náčelník štábu CO ČSFR 1986–1992
- v roce 1992 odchod do zálohy na vlastní žádost

12. Piloti vrtulníků ve Frunze plk. v.v. Ing. Zdeněk Dvorník

Když někdy v roce 1977 probleskly v letectvu Československé lidové armády zprávy, že naše vrtulníkové letectvo bude vyzbrojeno tehdy nejlepšími soudobými sovětskými bojovými vrtulníky řady Mi-24, vyvolala tato zpráva řadu pozitivních ohlasů a nálad u vrtulníkového letectva a zvláště u 51. vrtulníkového pluku v Prostějově. O takových změnách se vášnivě hovořilo již v předcházejících letech, ale pouze teoreticky. Tušili jsme, že naše vrtulníkové letectvo nebo jinak řečeno vojenské letectvo 10. letecké armády není se svými vrtulníky Mi-1, Mi-4 a Mi-8 na soudobé úrovni vzhledem k plnění úkolů palebné podpory pozemních vojsk. Náš tehdejší protivník – NATO – již disponoval kvalitními vrtulníkovými bitevníky, například lehkými AH-1 Cobra a těžšími výtečnými AH-64 Apache. Záměrně používám tehdejší správnou terminologii – protivník měl „bitevní vrtulníky“ a my „bojové vrtulníky“. Jejich úkoly byly ale v taktice a operačním umění použití vrtulníků u obou stran přibližně stejné. Hlavním smyslem byla palebná podpora vojsk ničením malorozměrných pohyblivých většinou obrněných cílů na bojišti. Nejdůležitějším jejich cílem byly tanky protivníka.

V našem vojenském letectvu byly realizovány pokusy o bojové použití v palebné podpoře s vrtulníky Mi-4, Mi-8, ale i Mi-1. Na některé vrtulníky byly montovány odpalovací zařízení neřízených raket ráže 56 mm i 130 mm. Podle mého názoru jediným kladem této činnosti byla skutečnost, že se osádky těchto vrtulníků cvičily a získávaly cenné zkušenosti v provádění letecké střelby neřízenými raketami. Tyto snahy zvláště podporoval a realizoval tehdejší náčelník Vojenského letectva 10. letecké armády plukovník Ing. Papoušek. On byl hlavním tvůrcem taktiky bojového použití, vycházel ze závěrů sovětské vojenské vědy, ale bral do svých teorií i zkušenosti ze západních armád. V dané skutečnosti se snažil o využití všech možností. Většinou ale své velmi dobré názory, které nenacházely pochopení u velení armády a letectva, těžce prosazoval.

Jaká byla tehdy situace ve vrtulníkovém letectvu naší armády? Vlivem nedocení úlohy vrtulníků ze strany různých „odborníků“ nebyla dobrá, velení letectva bylo jednostranně orientováno na stíhací a stíhací bombardovací letouny. Tito odborníci, vesměs všichni bývalí letci s neutěšenou leteckou minulostí, rozhodovali o všem z pozice vlastní neomylnosti. Ale k faktům. Vrtulníky v naší tehdejší armádě byly po proběhlé reorganizaci vojenského letectva dislokovány na vojenských letištích po celém území Československa. Hlavní síly byly začleněny do 10. letecké armády, jejíž součástí byl od roku 1974 51. vrtulníkový pluk s vrtulníky Mi-8, Mi-4 a Mi-1 na letišti v Prostějově, a dále do samostatných letek Vojenského letectva 10.LA. Na letišti Havlíčkův Brod to byla 41. a 42. vrlt (Mi-4 a Mi-1), na letišti Bechyně 4. spojlt a 14. vrlt (Mi-4 a Mi-1) a konečně na letišti Plzeň Bory 1. spojlt a 11. vrlt (rovněž Mi-4 a

Mi-1). Dále jsme vrtulníky mohli sledovat na letišti Hradec Králové, kde byla 10. velitelská letka (Mi-8, Mi-4 a Mi-1), a konečně na letišti Kbely, kde působil dopravní pluk MNO v jehož sestavě byla jedna vrtulníková letka (Mi-8, Mi-4 a Mi-1). Na Slovensku byly vrtulníky u 2. spojl v Trenčíně (Mi-4 a Mi-1) a dále u jedné výcvikové letky leteckého školního pluku v Piešťanech. Tato letka patřila do Vysoké vojenské letecké školy Slovenského národního povstání. Zabezpečovala výcvik posluchačů VVLŠ SNP na vrtulnicích Mi-4. Jednotlivé spojovací vrtulníky Mi-1 a Mi-4 byly v této době u všech leteckých stíhacích nebo stíhacích bombardovacích pluků a u velitelství leteckých divizí. Jejich úkolem bylo plnění různých spojovacích úkolů, jejich piloti byli rovněž s úspěchem využíváni jako pracovníci v evidenci leteckého výcviku na metodických kabinetech leteckých pluků.

Tak za této situace se u 51. vrtulníkového pluku v Prostějově začalo na začátku roku 1978 z pověření vyšších velitelských stupňů připravovat přeškolení létajícího, technického a zabezpečujícího personálu na novou leteckou techniku. V přípravných opatřeních proběhlo několik výběrů osob, nadřizené stupně si ovšem přes všechny návrhy vynutily, aby byli nominováni mladší lidé. Ze začátku byla zřejmá pochopitelná snaha o delegování „starších, zasloužilých kádrů“. To ovšem nějak neprošlo, a tak nakonec byla vybrána skupina techniků a zabezpečujících funkcionářů a posléze i pilotů a palubních techniků z mladších „kádrů“, což bylo na velení letectva schváleno. Tato skutečnost se pak projevila ve velké řevnivosti mezi vybranými a těmi, co nebyli vybráni a nějak si předtím dělali na to zálsuk. V té době to ovšem mělo pouze úsměvný charakter, v pozdějších dobách se ale někteří funkcionáři schovávali za slova „já tomu nerozumím, já jsem nebyl přeškolen“.

Skupina techniků a ostatních odborností pod velením starších kolegů z velitelství 10. letecké armády a velitelství letectva podplukovníka Meduny a podplukovníka Bartoně nakonec 1. dubna 1978 odletěla do SSSR. Ve skupině byli zařazeni nadporučík Rösner, podplukovník Zakopal, major Šmíd, kapitán Jiří Černošek, major Gloza, kapitán Šmídra, poručík Kokojan, poručík Kratochvíl, kapitán Hakl, podporučík Chrenka, podporučík Javůrek, podporučík Stráský, nadrotmistr Hergot, rotmistr Kutina a rotmistr Holánek.

Piloti a palubní technici, kteří přicházeli v úvahu na vyslání do SSSR, byli odveleni od svých letek (převážná část byla od 3. letky Mi-4 pluku), byli soustředěni do jedné skupiny a procházeli soustředěnou přípravou na přeškolení. Jednak to bylo praktické létání na vrtulnicích Mi-8 u 1. letky 51. vrp, které tehdy velel major Šedek, jednak to byla i jazyková příprava ve formě výuky ruského jazyka. Letecký výcvik na vrtulnicích Mi-8 byl velmi prospěšný pro ty piloty, kteří doposud létali pouze na Mi-4, protože si částečně osvojili zvláštnosti pilotáže a ovládání vrtulníků s turbinovými motory.

Skupina pilotů byla ve složení major Skácel, tehdy zástupce velitele 51. vrp (vedoucí skupiny), major Dvorník, velitel 3. letky 51. vrp, kapitán Macura, kapitán vrtulníku 2. letky 51. vrp a major Jaššo, velitel roje 1. letky 51. vrp.

Skupina předurčených pilotů-operátorů ve složení tehdy z leteckých mladíků – od 3. letky 51. vrp poručík Valach a poručík Palenčár, od 2. letky 51. vrp poručík Vlček, poručík Mirohna a poručík Kvasnica.

Skupina palubních techniků ve složení – kapitán Hloužek, rotmistr Buriánek, praporčík Tóth a nadrotmistr Najer.

Do těchto kolektivů byli o pár dnů později převeleni i pilot kapitán Kožíšek a palubní technik poručík Kulich od vrtulníkových letek z Bechyně.

Vše bylo připraveno s pečlivostí a důsledností, jaká byla v té době obvyklá u 51. vrtulníkového pluku v Prostějově. I když se na to člověk dívá s odstupem času, díky němuž na špatné věci obvykle rychle zapomeneme, musím se vši zodpovědností tvrdit, že služba u 51. vrtulníkového pluku byla nezapomenutelná. Vše pramenilo od jejího velitele plukovníka Hejny, který byl velmi náročný, ale také velmi lidský a hlavně věděl, co chce. A měl i štěstí, že se mu to dařilo, hlavně ve vycvičenosti pluku. A ve vzájemných vztazích mezi lidmi, a tak byl u pluku čas na dobrou práci, ale i na jiné věci, co patří k životu a na které pak celý zbytek života rád vzpomínáš. Já osobně nezapomenu na ta léta u 51. vrp v Prostějově.

Koncem dubna 1978 vrcholily přípravy skupiny létajícího personálu k odletu do SSSR. Na mapě jsme již všichni viděli, že město Frunze (nyní je to opět jako za carského Ruska Biškeek) je hlavním městem Kyrgyzské sovětské republiky, že leží na řece Ču přibližně na 43° severní šířky a 74° východní délky. Exotické dálky nás lákaly, všichni jsme se na tuto akci těšili. V pátek 28. dubna 1978 velitel pluku svolal naši skupinu na učebnu štábu pluku v prostějovských kasárnách a vydal nám poslední nezbytné pokyny. Konečně jsme v úterý 2. května 1978 ve 23.30 hod. vyrazili vojenským autobusem do Prahy. Jelo se ještě po staré silnici a v prostoru Kerska se v autobuse ozvala strašná rána. Náš autobus přišel o zpětné zrcátko při srážce s nějakým nákladákem. Byly asi 3.00 hod. ráno 3. května 1978, všichni v autobuse byli vyrušeni z dřímání nebo spánku. Nebyli jsme ovšem pověřiví, takže jsme to brali s úsměvem. Nakonec zpětným zrcátkem nikdo dopředu nevidí! V půl šesté jsme dorazili do Prahy do Dejvic k budově „A“ ministerstva národní obrany. Tehdejší velitel letectva – náměstek ministra národní obrany generálporučík Remek nás otcovsky přijal a přál nám hodně úspěchů a požadoval, abychom neudělali ostudu československému letectvu. Po krátké přestávce jsme odjeli na letiště v Ruzyni a v 9.05 hod. jsme se již všichni v útrokách letounu IL-62 ČSA odlepili z dráhy ruzyňského letiště. Směr Moskva, vstříc novým leteckým zážitkům.

V Moskvě jsme přistáli 3. května 1978 v 13.40 hod. místního času. Přesun na moskevské vnitrostátní letiště Domodědovo nám zabezpečil pracovník našeho velvyslanectví. Stihli jsme se podívat i na Rudé náměstí, které doposud nikdo z nás neviděl. Nás, kteří jsme zde byli poprvé, udivila skutečnost, že je tak malé, na různých fotografiích a v televizních přenosech vypadalo daleko větší.

Po krátké prohlídce Rudého náměstí a jeho okolí jsme znovu nastoupili do autobusu, který nás čekal na okraji Rudého náměstí. Přepřavili jsme se na

moskevské letiště Domodědovo, odkud jsme v půl deváté večer odletěli letounem TU-154B do Frunze. Let trval celkem něco málo přes čtyři hodiny, byla noc, nebylo nic vidět.

Tak jsme zde, ve Frunze. Bylo tam ve čtvrtek 4. května 1978 brzy ráno celkem chladno, takže se nám naše uniformy hodily. Nevelké civilní letiště bylo jižně od města Frunze v nadmořské výšce asi 850 metrů v podhůří Kirgizského Chrebetu, který dosahuje výšek až 4 850 metrů nad mořem. Toto letiště se ale již nepoužívá, civilní doprava směřuje na letiště v Kantu nebo v Manasu. Obě tato letiště jsme později navštívili, v Manasu jsme prováděli výcvik s přistáním s jedním pracujícím motorem a v Kantu jsme měli mezipřistání při letu letounem IL-14 na Issyk Kul. Příčinou pozdějšího zrušení tohoto letiště byla pravděpodobně skutečnost, že bylo v blízkosti z jedné strany vysokých hor a z druhé strany města. Přistání letadel se provádělo vždy proti kopcům a vzlet pouze opačným směrem.

Po delší chvíli čekání na letišti jsme se dostali na místo našeho dalšího pobytu. Zjistili jsme, že jde o vojenské letiště asi 10 km na západ od města Frunze v těsné blízkosti Velkého čujského kanálu. To je umělý vodní kanál, který ve směru východ – západ protíná všechny říčky a potoky stékající z Kirgizského Chrebetu jižním směrem. Zajímavé, na mapě vidíte několik křižovatek řek. S Jirkou Macurou jsme se později šli k jedné z těchto křižovatek podívat. Doopravdy se potok s kanálem křižují, voda se různě míchá, plaval v ní také mrtvý beran. A protože beranina byla naše téměř každodenní strava, zírali jsme na tento plovoucí nafouklý objekt velmi rozpačitě.

Před kasárenami je MiG-21 jako pomník. Proslavená „jedenadvacítka“ je napíchnutá na šikmé traverze. Uvnitř kasáren jsou typické vojenské letištní budovy, štáb leteckého útvaru, ubikace, učebny, vojenská prodejna a taky knihovna. Na letištní plochu to bylo z kasáren kousek i pěšky. V jednom jednopatrovém objektu jsme byli ubytováni, část skupiny v přízemí a část v prvním patře. Mě byla přidělena světnice číslo 80 v prvním patře a spolubydlící Jírka Macura. Pokoj měl vlastní WC s umyvadlem, sprchy byly společné na chodbě. Na patře byla i společenská místnost (komnata oddycha) s televizorem a piánem. V této budově s námi bydleli i Poláci, Lybijci, Mongolové a ještě několik jednotlivců jiných národností, hlavně z Afriky. Později jsme zjistili, že budeme v přeškolovacím kurzu společně s Poláky. Žádný přepych, ale vše bylo po ruce a v solidním stavu. Vojenský letecký útvar patřil do školní letecké divize, které velel generál Ehtov. Tato letecká divize měla velitelství v Kantu, jejím úkolem bylo přeškolování na novou leteckou techniku převážně zahraničních příslušníků. Toto zde absolvovali souběžně s námi, ale na jiném letišti této divize (v Lugovoj), naši českoslovenští piloti a technici letounů MiG-23. Tyto krásné letecké dámy MiG-23 neměly v našem letectvu takové štěstí jako vrtulníky Mi-24 a dneška se v letectvu AČR nedožily. Tehdy ale vládl optimismus a o budoucnosti se moc nepřemýšlelo. Vypadalo to, že je to všechno na věčné časy, tak proč taky přemýšlet.

V jiných ubikacích bydleli hoši z Afriky. Byli zde na přeškolení na různé typy vrtulníků Mozambijci, Angolané, Jemenci a různé jiné africké národy. Tyto hochy jsme obdivovali, když za pochodu krásně zpívali několikahlasné písničky. Měli jsme tak obyčejně každé ráno a večer krásné koncerty africké hudby. V té době probíhalo mistrovství světa v ledním hokeji. Samozřejmě jsme vždy sledovali přenosy v televizi a vydatně fandili našim hokejistům. Vždy s námi sledoval hokej jeden pilot z Angoly, jmenoval se Laurencu Manuel da Silva Junior. My jsme mu říkali „Buba“, protože vždy když uviděl našeho borce obránce Jiřího Bublů, tak křičel: „*Buba, Buba!*“ Byl to údajně syn nějakého kmenového náčelníka z Angoly. Takových prominentů tam bylo více.

Již tehdy jsme mohli sledovat sílu dolaru. Lybijci, kteří se učili ovládat vrtulníky Mi-24A, jak byli slabými piloty, tak byli pro své petrodolarové vybavení oblíbenými jak v kasárnách, tak ve městě. Tam si žili na vysoké noze, na létání je z frunzenských lokálů a hotelů svázely taxíky. Při předletových přípravách, které jsme s nimi občas absolvovali, jich doktor obyčejně polovinu nepustil na létání kvůli únavě z předešlých nocí. Ti, co prošli lékařskou prohlídkou a dostali se na předletovou přípravu, tak za pomoci tlumočnicků velmi těžce vstřebávali předletové pokyny, obyčejně v americké poloze s nohama na stole. Ruští instruktoři si z toho ale hlavu nelámali, žádného z nich prostě na „sólo let“ nepustili, všechny úkoly a cvičení s nimi odlétali ve dvojím řízení. Na samostatné lety je prostě nepustili. Hlavně že platili své přeškolení dolary a zřejmě dosti mastně.

Tak tedy začíná naše práce! Začalo se po nezbytných velmi krátkých formalitách a vzájemných představováních hned druhý den 5. května 1978 velmi zostra přednáškami z konstrukce motoru TV3-117, z konstrukce draku Mi-25 (jak byl vrtulník Mi-24D zde představován) a přednáškami z aerodynamiky vrtulníku. Hned první den většina z nás pochopila, že je nutné dělat si poznámky v ruštině. Proto jsme, na rozdíl od Poláků, kteří s námi chodili na přednášky, rychleji stačili zachytit vše, co nám bylo přednášeno. A nebylo toho málo. Hned v úvodu musím říci, že žádný jiný typ jsem ve své letecké kariéře až do odchodu do letecké penze v roce 1997 neznal dokonaleji než Mi-24. Poláci na tuto taktiku zpracování vlastních poznámek v ruštině nehodlali přistoupit. Neustále se mezi sebou dohadovali o překladech jednotlivých výrazů do polštiny. To nám vyhovovalo, protože přednášející to několikrát rusky opakoval a my jsem si to vždy stačili přesně zaznamenat. Později při přezkoušení znalostí se nám to všem vyplatilo, protože jsme museli psát i ústně odpovídat zásadně rusky. Některé názvy nebo výrazy se stejně nedaly překládat hned. Například ruské označení „vizír“ – což byl střed kříže na kartografickém indikátoru navigačního zařízení DISS-15 – se podařilo až jazykovým odborníkům na oddělení předpisů česky označit jako „průhledítko“. Tak je to doposud v předpisech označeno jako průhledítko, ale stejně se v praxi stále používá slovo „vizír“ a všichni ví, o co jde. Musím říci, že naši hoši v převážné většině oborů a disciplín převyšovali znalostmi a i úrovní pilotáže naše polské kamarády. Jen v jednom jsme jim zcela

nestačili. V konzumaci vodky. I když jsme i v tomto oboru celkem obstáli, Poláci byli hvězdy.

Vrtulník Mi-25 na letišti ve Frunze

Tak nám začala teoretická výuka. Byla ukončena až 29. května 1978 poslední zkouškou z motorů. Předtím jsme absolvovali výuku z předmětů – drak Mi-25, vyučující major Sidorov, motor TV3-117 vyučoval major Roďkin, elektro a radiovybavení – pplk. Lebeděv, navigace – podplukovník Mun, systémy vrtulníku – plukovník Umnov, aerodynamika vrtulníku Mi-25 – jméno učitele mi nějak uniklo.

Hned na začátku pobytu, když jsme nebyli ani pořádně rozhlédnutí, jsme se u našich hostitelů zapsali tím, že jsme jim 9. května blahopřáli ke Dni vítězství. K tomu účelu jsme ze společných peněz vybraných ještě v Prostějově zakoupili hezkou broušenou vázu značky Bohemia. Tu jsme pak předali s blahopřáním přímo generálovi Ehtovovi. Poláci se toho nezúčastnili. Měli pak smůlu, protože na té oslavě, které jsem se spolu s Jardou Skácelem a Standou Hloužkem zúčastnil, nám generál Ehtov, velitel divize, přislíbil pomoc, pokud bychom něco potřebovali. Ke konci pobytu se nám to hodilo, ale o tom se ještě zmíním dále.

Od 16. května do 18. května jsme se podrobili důkladným lékařským prohlídkám. Bylo to obdobné vyšetření jako u nás doma v Ústavu leteckého zdravotnictví. Mělo to samozřejmě své zvláštnosti, proklepali nás ale důkladně. Studovali všechny naše tělní tekutiny, výměšky a bůhví co všechno, jenom krev nám ani jednou nebrali. Zajímavé metody. Zkoušeli nám všechny smysly, tedy i čich, málem jsem propadl, protože jsem, světe div se, nepoznal po čichu vodku. Čpavek ten ano, ale vodku jsem i na několik pokusů k všeobecnému veselí nepoznal.

Tak tedy výuka bez nějakých větších problémů probíhala k naší spokojenosti. Počasí v květnu ve Frunze bylo celkem chladné, buď přšelo, nebo byla mlha, byly i bouřky, padaly pořádné kroupy, zkrátka to vyhovovalo pobytu na učebnách. Jednou ráno cestou na výuku jsme na mostku přes potok, který byl v kasárnách, viděli mrtvého asi 3 metry dlouhého hada. Hrůza nás všechny jala. Odpoledne jsme trávili obyčejně na pokojích nebo na učebnách samostudiem, večer jsme ale občas vyráželi na průzkumy do města Frunze, kde vládl čilý večerní a noční ruch. Byli jsme ještě mladí, hotel Pišpek a hotel Kyrgyzstán, tam jsme chodili my starší, restaurace Sejl patřila našim mládencům. V průběhu doby jsme jako svůj hlavní stan zvolili restauraci Barčyn nebo ruský Orljonok. Stala se z ní česká restaurace. Hrála tam kapela z Leningradu, všichni si vzpomínáme na hit „Ostanovitě muziku“, kterou nás kapela vždy večer vítala. Tam si nás později místní hosté pletli podle přízvuku s Lenigradci. Samozřejmě jsme chodili i sportovat, hráli jsme kopanou s černochoy, volejbal s Poláky, košíkovou s Afričany. Technici, kteří navázali styk s místními potomky českých přistěhovalců z doby Fučíkova Interhelpa, velmi úspěšně zdolávali za pomoci českého domorodce profesora Marečka 4 000 metrů vysoké hory. Pilotům jsme to nedoporučovali, aby nedošlo náhodou k nějakému zranění, a tím k znehodnocení celého pobytu.

V teoretické výuce došlo na prověrky znalostí. 22. května 1978 byl zápočet z radiovybavení s podplukovníkem Lebeděvem, 23. května z padákové přípravy s náčelníkem padákové přípravy leteckého útvaru, 26. května z navigace s podplukovníkem Munem a 27. května z aerodynamiky a draků s majorem Sidorovem a konečně 29. května zkouška z motorů s Rod'kinem. Vše v ruském jazyce a zvládli jsme to velmi dobře. 30. května jsme provedli praktické nácviky nouzového opuštění vrtulníku a na druhý den 31. května jsme poprvé prováděli praktické spouštění vrtulníků a motorové zkoušky na zemi. Ve Frunze začínalo být pořádné teplo a dusno. Večer pak přišel velmi silný vítr a kroupy. Zvláštnosti tohoto větru bylo, že neměl žádné nárazy, byl stále stejně silný, matematicky řečeno spojitý, stromy se ohnuly až k zemi, ale nekymácely se tak, jak jsme na to byli zvyklí z našich krajů. Tyto větry se později opakovaly, byly to pak písečné bouře, silný vítr bez nárazů, dohlednost klesla na několik metrů, písek bodal do tváří, nedalo se dýchat. Naštěstí byly tyto písečné bouře z dálky viditelné, tak se vždy stihlo přerušit létání. Obyčejně za půl hodinky bylo po všem.

První předběžnou přípravu jsme absolvovali 2. června 1978. Hned 3. června pak začal náš praktický letecký výcvik. Vyučující teorie nás předali praktikům. Ve štábu leteckého útvaru byli piloti – podplukovník Kisel, velitel základny, podplukovník Šurakov a podplukovník Bočarov, zástupci velitele. U letky to byli velitel letky major Bagiňan a instruktoři kapitán Kiskin, kapitán Žuravlev, kapitán Dozorec, nadporučík Livuckij, kapitán Paskov a konečně kapitán Dzuban, který měl na starosti skupinu, ve které jsem byl i já. Alexandr Grigorjevič Dzuban byl velmi výborný člověk, hned jsme si padli do oka. Byli jsme pak s Jirkou Macurou i u něho v jeho bytě, později jsem mu i napsal, ale odpověď jsem nedostal. Nějakou cestou jsem se dozvěděl, že za bojů v Afghánistánu jako pilot Mi-24 údajně přišel o obě nohy.

Začalo praktické létání. K dispozici jsme měli 5 strojů Mi-25. Imatrikulační čísla 61 – palubní technik nadporučík Kogan, 62 – přidělená palubnímu technikovi kpt. Krajněnkovi, č. 63 nadporučík Baranov, č. 64 kapitán Arabov a č. 67 poručík Li. Poručík Li byl Číňan nebo Korejec. Kyrgyzie byla vůbec babylonem národností, Kyrgyzové, Rusové, Židi, Mongolové, Kazaši a řada jiných národností zde žila v míru a klidu. Poprvé jsme se dostali do vzduchu 3. června 1978. Ráno bylo 16,8° C, zataženo, přšelo. Prováděli jsme první seznamovací zóny a visení. Nelétali jsme sami. Spolu s námi létalo vždy několik skupin. Vždy to byli Poláci, někdy Vietnamci, Afričani a podobně. I Lybijci a to jsme se vždy těšili, vždy se něco semlelo. Létání začínalo společným nástupem na předletovou přípravu, při které vždy jeden z každého státu vztyčoval státní vlajku své země. Vlajky zůstávaly na stožárech po dobu celé letové akce, po jejím ukončení proběhl vždy obřad sejmutí státních vlajek. 7. června jsme všichni prováděli výcvik přistání na jeden motor na letišti Manas. Toto letiště bylo tehdy nové, letištní budovy ještě nebyly obsazeny. Dráha ve směru 080°/260°, 4 200 metrů dlouhá, v nadmořské výšce 2 090 ft sloužila jako záložní letiště pro nadzvukový dopravní letoun TU-144, který létal na lince Moskva – Alma Ata. Ještě tento den stihli Jarda Skácel a Karel Kožíšek udělat první samostatné lety. V pátek 9. června jsme to stihli i my zbývající, Jirka Macura, Štefan Jaššo a já. Se mnou byl v přední kabině poručík Vlček, nyní vysoký funkcionář slovenského letectva – plukovník Ing. Marián Vlček. „Sóla“ – první samostatné lety – jsme oslavili v sobotu odpoledne 10. června na světlici u Jardy Skácela. Oslavu jsme s Jirkou Macurou zakončili návštěvou hotelu Ala Too u nádraží ve Frunze. Příští den byla neděle a dopoledne jsme absolvovali oficiální setkání s místními umělci. Abychom jako létající personál alespoň trochu dohnali výkony techniků ve zdolávání místních velehor, tak jsme spolu s Jirkou Macurou a Štefanem Jaššem odpoledne zdolali 2 300 metrů vysoké kopce jižně od města Frunze. Civilní autobus MHD číslo 25 nás dopravil do Voroncovky před „Dom oddycha“ a pak jsme vyrazili na horskou túru. Po dosažení vrcholků ve výšce 2 300 metrů nás mile překvapila pasoucí se kráva, kvetoucí divizny. Všichni jsme tam vylezli pouze v trenýrkách. Pokochali jsme se pohledem na jižním směrem se rozprostírající Kirgizskij Chrebet, jehož 4 800

metrů vysoké vrcholky byly na dosah. Pak jsme se vydali nazpět. Cestou necestou, rovně do Voroncovy. S rozedranýma nohama jsme přišli k nějakému rekreačnímu objektu. Objevil se Kyrgyzec, na hlavě měl typickou čepici „zmijovku“. Plynnou ruštinou jsem se jej zeptal, zdali je možné vejít. Celkem hrubě nás odmítl, že není veřejným podnikem, ale odborovou organizací. Štefan Jaššo slovensky vyjádřil svou nespokojenost. Hostinský jen zaslechl cizí řeč, hned se ptal: „*Vy nejste Rusové?*“ „*Ne, jsme z Československa.*“ A bylo to. Další dvě hodiny jsme měli hodně práce, abychom vše, co nám donesl, snědli a vypili. Rusům by prý nedal nic. Popovídali jsme si tedy a při tom zjistili, že to Rusové nemají tak jednoduché. Nakonec současnost v této části světa je výmluvná.

Čas plynul, odlétali jsme přístroje, maximální vzletové hmotnosti a jiné disciplíny. Počasí nám přálo, teploty byly vždy ráno kolem 16° C, odpoledne 25° C. Tlak na hladině letiště býval 697–704 mm Hg. A také naše tlaky krve byly nízké, já jsem míval i 100/70 a „nizkotlaký“ Karel Kožíšek překonával rekordy v nízkém TK. Teplo udeřilo postupně, začalo až po 17. červnu, kdy teplota byla 32° C, a již 21. června byla 36° C ve stínu. Velká nadmořská výška letiště a vysoké teploty dělaly své. Naši hoši ale v těchto podmínkách vysokých teplot a nadmořské výšky, kde se podstatně snižuje výkon vrtulníku, zvládali vzlety bez problémů, ovšem jeden polský kamarád při jednom svém vzletu vyděsil celé letiště. Řídící létání byl zrovna podplukovník Bočarov, polský pilot při vzletu přeskákal skoro celé letiště, než se mu za hurónského řevu řídicího Bočarova při vydávání pokynů do rádia podařilo dostat vrtulník do vzduchu. Naši skupině se během všech 13 letových akcí nic zvláštního nepříhodilo. Za zmínku snad stojí případ, kdy před přistáním osádky Jaššo – Vlček byl kulomet v nezajištěné poloze. Osádka kulomet zajistila ještě před čtvrtou zatáčkou na přistání. Poslední letové akce byly ve znamení provádění zápočtových letů. O kvalitě našeho výběru svědčí, že jiná než nejlepší *výtečná* hodnocení se v naší skupině nevyskytla. Na závěr ještě navíc, po konzultaci s našimi velitelskými orgány v ČSSR, nám naši hostitelé umožnili výcvik dvou instruktorů. Byli jsme vycvičeni dva – Jaroslav Skácel a já. Letecký výcvik naší skupiny byl dokončen 23. června 1978, právě včas. Ten den jsme s Jirkou Macurou měli ještě ve 23 hodin na pokoji teplotu 31° C! Pak až do našeho odletu se odpolední teploty vždy vyšplhaly nad 35° C.

To ale již bylo příjemné i pro nás, protože jsme si na místní podmínky zvykli, měli jsme hodně volna, když po večerech jsme se snažili získat co nejvíce materiálů a vědomostí. Museli jsme chodit na tzv. tajnou učebnu, ze které nebylo možno nic vynášet, pouze si dělat výpisy do evidovaných sešitů. To se nám pak doma, zejména ze začátku, kdy ještě nebyly k dispozici předpisy a letové příručky, velmi hodilo.

Ale čas jsme měli i pro osobní zájmy, chodili jsem se opalovat, čemuž se všichni, obzvláště hoši z černé Afriky velmi divili. Vedle hřiště byly venkovní sprchy, koupaliště, takže volný čas ubíhal. Začalo nám to lézt na nervy, chtěli

jsme domů... Teď se hodilo využít slibu generála Ehtova, který nám dal 9. května. Zašli jsme za ním a on nám slíbil návštěvu jezera Issyk Kul! A letecky! A tak jsme 29. června ráno všichni nastupovali do letounu IL-14, který nás s mezipřistáním v Kantu zavezl na jezero Issyk Kul. Bez Poláků, ty tam Rusové nechtěli pustit. Tento krásný výlet je pro každého z nás jeden z nejlepších životních zážitků. Přistáli jsme na letišti Tamga na břehu jezera Issyk Kul, ruský název „Goluboje ozero“ – Modré jezero, je velmi výstižný. Slaná voda jezera má hladinu ve výšce 1 602 metrů nad mořem. Voda v jezeru je průzračná, hraje krásnými barvami, je v ní rozpuštěná snad celá Mendělejevova tabulka. Voda má teplotu 21° C, vzduch o něco více. Ale nesmíte se nechat ukolébat, že je zde celkem chládek a příjemně. Slunce totiž v této nadmořské výšce je vražedné. Opaluje strašným způsobem. My jsme ale měli z Frunze solidní základ, tak jsme na slunci vydrželi hodně dlouho. Saša Dzuban byl jak mlynář, tak ten byl věčně ve stínu.

Na pláži jezera jsme vydrželi až do pozdního odpoledne. Mezitím jsme ve vojenských lázních poobědvali a okusili přírodní radioaktivní léčivou minerálku. Pak jsme odjeli na letiště ve vesnici Tamga, nastoupili do IL-14 a letěli zpět do Frunze. Osádku jsme přemlouvali, aby vymysleli nějakou závadu a vrátili se. Ani to nebylo třeba. Při letu přes Převalského průsmyk jsme se dostali do zhoršeného počasí, průsmyk se nedal přeletět a letoun se doopravdy vrátil zpět. Poletíme domů do Frunze až na druhý den! Večer byl náš. Tamga, to je pro příslušníky zdejší letecké divize jako Jeseníky pro naše piloty. Tráví zde preventivní rehabilitace. Večer jsme tedy s posádkou IL-14 vyrazili na taneček. Poznali jsme zase nové přátele, bylo to hezké. Na druhý den ráno 30. června byla bouřka, už jsme si mysleli, že zde prožijeme další den. Ale než jsme se nasnídali, počasí se umoudřilo a my jsme pěšky šli na letiště Tamga. IL-14 odstartoval z tohoto prašného letiště a za ním zůstaly jen mraky rozvířeného prachu a naše vzpomínky. V 11.00 hod. jsme byli opět ve Frunze.

Na druhý den byla sobota 1. července 1978. Nastal den rozloučení, byli jsme pozváni do letištního Vojenského klubu. Dostali jsme Osvědčení o absolvování kurzu, u instruktorů na letce jsme sháněli poslední podpisy a potvrzení o vycvičenosti do svých zápisníků letů. V 15.00 hod. jsme se po rozloučení dostali do autobusu směr civilní letiště Frunze. Do svidanija, Frunze! Opět jsme letěli TU-154B do Moskvy. Tam jsme neměli zabezpečený nocleh, tak jsme jeli až do 50 km vzdáleného města Solněčnogorsk. Tam jsme nocovali na studentské koleji pro československé studenty v Moskvě. No a 3. července v 15.32 hodin jsme byli na palubě IL-62 ČSA, které přivedl na přistání v Praze Ruzyni kapitán letounu Bárta.

První vrtulníky Mi-24 dostal 51. vrtulníkový pluk dne 22. srpna 1978, kdy přiletěly z Minsku na letiště v Prostějově první čtyři stroje imatrikulace 4009, 4010, 4011 a 4012. Vrtulníky Mi-24 a jejich pokračovatelé, moderní Mi-35, od této doby spolehlivě slouží v letectvu Armády České republiky. Byly a jsou jedním z nejučinnějších bojových prostředků, prokazují svou účinnost a

spolehlivost při všech armádních cvičeních, jsou atraktivní složkou každého leteckého dne, každé letové ukázky. Osobně si velmi považuji skutečnosti, že jsem na těchto strojích strávil nejlepší léta své vojenské letecké kariéry. Dlouhou dobu jsem vykonával funkce velitele letky těchto bojových vrtulníků, inspektora vrtulníkového letectva na MNO a na závěr své kariéry funkci zalétávacího pilota v Leteckých opravárnách ve Kbelích. Z celkového počtu nalétaných 4 500 hodin jsem v kokpitu těchto strojů strávil 1 200 hodin bez jediné nehody, bez jediné problémy. Ale to již není součástí tohoto malého povídání o prvním přeškolení našich letců na tento vrtulník.

Piloti letky Mi-24D –stojící zleva: Emil Remenec, Jiří Macura, Karel Kožíšek, Štefan Jaško, Jiří Roháček, Karel Zvěřina, Michal Palenčár, Jiří Valach, Adolf Výlet, Miroslav Obořil, Miroslav Novosad, Viktor Galata; sedící zleva: Josef Baier, Zdeněk Dvorník, Vladimír Křenek, Miroslav Pospíšil a Dušan Fryčka

Mi-24D čsl. vojenského letectva na prvním cvičení v roce 1979

Případ s dobrým koncem

Až do 23. 8. 1979 probíhalo vše celkem hladce – po zdouhavých a nervózních začátcích se některé úkoly výcviku na vrtulnicích Mi-24 plnily velmi kvapně a ve složitějších povětrnostních podmínkách, než bylo zdrávo. Dopláceli jsme na dlouhé otálení se zahájením leteckého výcviku ke konci roku 1978. I když jsme hned od začátku měli vycvičené vlastní dva instruktory (major Skácel a major Dvorník) přímo v SSSR, nebylo to nic platné, nadřízení se báli zahájit létání bez sovětského instruktora. Tak jsme čekali, až přiletí sovětský pilot – instruktor kapitán Nikolaj Vasiljevič Jesaulenko. A ten se dostavil k 51.vrp do Prostějova až někdy v říjnu 1978. Až pak následovala důsledná pozemní příprava, kreslení schémat letových cvičení, nácviky, výpočty a podobně. Letecký výcvik se tedy pomalu rozběhl, první organizované létání bylo uskutečněno až 22. listopadu 1978. Výcvik pak šel rychle dopředu, i když podzimní povětrnostní podmínky nebyly zrovna příznivé. Byli postupně přibíráni další piloti a přeškolení již přímo u letky. Jedním z nich byl i major Obořil, zkušený vrtulníkový letec, celkem nalétal 4 300 hodin, bývalý pilot letounů bitevníků IL-10, veselý a velmi bystrý a rozvážný člověk. Tehdy toho 23. srpna 1979 prováděl jeden ze svých prvních letů (druhý) na Mi-24 na dalším z mnoha typů, které létal. V přední kabině s ním ve vrtulníku byl jako instruktor major Jaššo, velitel roje, zkušený vrtulníkový pilot. Přední kabina vrtulníku Mi-24, kabina, kde jsou vedle řídicích pák (cyklického a kolektivního řízení) umístěny všechny ovládací prvky výzbroje, protože za normálního letu v ní sedí pilot-operátor palubní výzbroje, není vybavena všemi přístroji pro kontrolu vrtulníku. Chybí zejména přístroje pro kontrolu chodu motorů, elektro a radiovybavení, přístroje pro kontrolu chodu transmise a ostatních agregátů vrtulníku. Při výcvikových letech byla využívána pilotem instruktorem, který pak neměl bezprostřední informace o chodu motorů a jiných agregátů. To je v těchto případech úkolem palubního technika, aby prováděl kontrolu chodu motorů a ostatního vybavení. K výcviku méně zkušených pilotů sloužily později vrtulníky Mi-24DU, které jsme ovšem v této počáteční fázi ještě neměli. Mi-24DU, takzvané „spárky“, mají obě pilotní kabiny, přední i zadní, vybaveny stejně, ale tyto vrtulníky byly dodány až někdy

v 80. letech v počtu dvou strojů. Proto jsme počáteční výcvik prováděli na „bojových“ variantách Mi-24.

Let probíhal podle metodiky, na to byl Štefan Jaššo pedant. Mirek Obořil se poprvé seznamoval s pilotáží tohoto vrtulníku a bez problémů poznával jeho výhody a kvality. Klidný let téměř končil, když při snižování rychlosti před procvičením letu s vypnutým autopilotem se v kabině náhle ozvalo nezvyklé zahučení.

Štefan Jaššo okamžitě reagoval: „*Čo robíš?*“

Mirek Obořil odvětil: „*Já nic.*“

Štefan Jaššo zkontroloval přístroje v přední kabině a uviděl, že jeden motor – levý je na volnoběhu a druhý – pravý pracuje na plném výkonu, zřejmě bez regulace, jak usoudil. Převzal proto řízení a upravil otáčky nosného rotoru ručně z 99 % na provozní hodnotu 95 %. Nyní se ale ozval palubní technik Ernest Tóth, zkušený letec, kterého jen tak něco nevyvedlo z míry: „*Ty oný, Pišta, máme normálne tlak oleja na nule.*“

„*Ktorého motoru?*“, ptá se Štefan, který sedí v přední kabině, v kabině pilota-operátora, kde nejsou žádné přístroje pro kontrolu chodu motorů a proto o této skutečnosti nemůže vědět.

„*Lavého*“, říká Ernest.

„*Tak ho vypni*“, velí Štefan a Ernest ho naučeným postupem vypne.

Ale chyba lávky, motor bez tlaku oleje není levý motor, ale pravý motor a ten svým výkonem zatím drží vrtulník ve vzduchu. Tak tedy se osádka rozhodla levý vypnutý motor znovu spustit, ten ale po spuštění dosáhl pouze volnoběžných otáček. A na volnoběh pracující motor vám mnoho nepomůže. Protože zkrátka je zde taková věc, že se ten motor musí úplně zastavit, aby se dal opět spustit a aby dosáhl provozních otáček turbíny, a to se při nedostatku času neuskutečnilo. Spouštěli motor, který se ještě protáčel, doběh motoru za letu je delší, protože jej částečně protáčí nabíhající proud vzduchu. Tak tedy vrtulník nadále držel ve vzduchu pravý motor, pracující v maximálním režimu, ale osádka neměla možnost jeho regulace, a navíc byl bez tlaku oleje, tedy bez mazání. Hrozilo zadření tohoto motoru, hrozil i požár tohoto motoru! Toho si byla posádka vědoma. Již není čas na další experimenty, já jako řídicí létání na řídicí věži prostějovského letiště jsem rádiem osádce pouze poradil, aby neopomněla vysunout podvozek. Major Jaššo již nic nepodnikal, vybral plochu na nouzové přistání, zrovna náhodou to vycházelo na plochu bývalého vojenského letiště ve Stichovicích. Osádka vrtulník posadila na trávu stichovického letiště s využitím výkonu pravého motoru právě včas. Téměř současně s přistáním se pravý motor prostě zadřel a zastavil. Svůj úkol ale splnil. Bez mazání olejem pracoval plných osm minut na plný výkon a to byla i na sovětskou techniku dlouhá doba. Přistání, které provedli Jaššo a Obořil na letišti Stichovice, sledovali z dalšího vrtulníku Jarda Skácel a tehdejší inspektor letectva plukovník Tomáš Kirpal. Mohli sledovat až osm metrů dlouhé šlehající plameny ze zadíraného motoru.

Po vydařeném přistání s dojezdem osádka Jaššo, Obořil a Tóth vše vypnuli a určitě si pořádně oddechli. Jednak, že to tak dobře zvládli, a hlavně, že vrtulník neshořel. Pravý motor se zadřel, ale nezpůsobil požár, jak je v takových případech obvyklé. Od věže na letišti v Prostějově samozřejmě okamžitě po vzniku této nebezpečné situace startovala na pomoc takzvaná havarijní hotovost. Byl to vrtulník Mi-4, kapitán vrtulníku major Bařina, na jeho palubě byly naloženy potřebné věci pro záchranu a pomoc, doktor i záchranář. Pavel Bařina ale snahu, aby stihl rychle pomoci, poněkud přehnal a tak při vzletu málem havaroval sám. Vrtulník Mi-4 urval ze země strašidelným způsobem, až přihlížejícímu veliteli pluku plukovníku Hejnovi naskočila husí kůže.

Na letišti nouzového přistání Mi-24D ve Stichovicích se pak postupně shromáždila celá letištní hotovost, včetně hasící cisterny. Obsluhující vojín byl již přítomnými velitelskými orgány vyzván, aby cvičně spustil hašení (prověrka, co kdyby to doopravdy hořelo). Dlouho se mu to nedařilo, ale za chvíli proud hasící směsi zchladil místo havarovaného vrtulníku přihlížející velitelské orgány, včetně již dorazivšího příslušníka z vyššího velitelství. Byli všichni mokří až za ušima. A bylo to.

Vyšetřování komise velitele 10. letecké armády, kterou vedl plukovník Slavík, bylo poznamenáno skutečností, že šlo o první poruchu tohoto nového typu vrtulníků. Zkoušely se hledat i jiné příčiny než selhání techniky. Zažili jsme kolem toho hodně nervů u naší letky, nakonec ale vše dobře dopadlo a komise stanovila správně hlavní příčinu této události – porucha regulačního systému motoru TV3-117. Zkrátka i ta nejmodernější technika je pouze stroj, který se může porouchat. Byl to tedy první PLN (předpoklad letecké nehody), který je zaznamenán v historii provozu vrtulníků Mi-24. Hlavně, že nedošlo k horším následkům, motor a reduktor jsou sice zničené, ale všichni zůstali živí a zdraví.

Vrtulník Mi-24D, imatrikulace 4009, který je nyní pro úplnost ve službách armády Slovenské republiky, byl po vlastních kolečkách svého podvozku v nočních hodinách 24. srpna 1978 za prudkého hanáckého deště odtažen tahačem pod vedením specialisty na zvláštní úkoly majorem Dvořákem na letiště v Prostějově. Kolona táhla vrtulník po vlastním podvozku po silnicích přímo přes město, takže i občané Prostějova, vracející se později domů, měli zážitek. Byl vyměněn zadřený motor a přetočený reduktor a po záletu 19. října 1978 byl vrtulník opět uveden do provozu.

13. Od mladšího pilota ke hvězdám plk. v.v. Ing. Oldřich Pelčák

Narodil jsem se v roce 1943 ve Zlíně. V této době, kdy v Čechách a na Moravě vládl říšský protektorát, kdy moje babička z maminy strany si nebyla ničím jista, protože gestapo v Kaunicových kolejích v Brně popravilo za odbojovou činnost jejího manžela, jsme bydleli v Napajedlích. Rodiče pracovali v továrně Fatra a mé vzpomínky z této doby jsou spíše fotografie z rodinného alba. Když skončila válka, přestěhovali jsme se k babičce do rodinného domku v Kyjově. V kraji moravského Slovácka jsem vyrůstal, chodil do základní školy a snažil se co nejvíc načerpat z bohatých tradic tohoto kraje vína, hezkých lidových písní a nádherných krojů. Na počátku 50. let jsem se také snažil pochopit, proč kupujeme máslo, maso, vajíčka a jiné potraviny na jakési potravinové lístky. Babička říkávala, že je bída a že kdyby to chudák děda viděl, musel by se hanbou propadnout, za co že položil svůj život. Asi to byla doba i politicky složitá. V čítankách pro základní školu jsme černou tuží začernovali věty a někdy i celé odstavce se jménem Slánský. Pan učitel vykládal, že je to prý zrádce národa, pan farář zase, abychom se modlili, a mně to bylo tak nějak jedno. Dostal jsem k Vánocům nové kolo, s kamarády jsem na místním plácku hrával fotbal, občas jsem hrál v ochotnickém divadle a byl jsem zamilovaný do své desetileté spolužačky.

A léta plynou... V Československu nastává fáze budování lepších zítřků. Plánované pětiletky, zakládání zemědělských družstev, mládežnické aktivity, nošení modré svazácké košile – to jsou léta mého dospívání. Především zájmová činnost v letecko-modelářském kroužku na základní škole v Kyjově rozhodla o mém dalším studiu. V roce 1958 jsem začal studovat průmyslovku, přesněji řečeno Střední průmyslovou školu strojnickou v Uherském Hradišti. Byla to škola, která vychovávala technické kádry hlavně pro letecký průmysl, a největší moravská letecká továrna LET Kunovice byla hlavním odběratelem. Letiště aeroklubu bylo na druhé straně tovární betonové vzletové a přistávací dráhy a mělo svou travnatou plochu pro provoz bezmotorových i motorových letadel. S některými spolužáky jsme zde absolvovali plachtařský a v maturitním roce i základní motorový výcvik. Křídla mně učarovala a k cestě být vojenským pilotem již nebylo mnoho překážek. Maturita, lékařská vyšetření a místo prázdnin létání v aeroklubu, to byly vstupní podmínky do rychlíku směr východní Slovensko. Zbývala ještě jen taková malá drobnost. V ÚLZetu (Ústav leteckého zdravotnictví Praha) řekli jednoznačně: „*zdravotně schopen až po odstranění krčních mandlí*“, a tak vše hladce proběhlo v nemocnici v Uherském Hradišti.

Letecké učiliště

Povolávací rozkaz zněl: „*Dostavte se 1. září 1962 do kasáren letecké školy v Prešově.*“ A tak měsíční základní výcvik, pro některé spolubojovníky mnohdy plný hořkosti a rozčarování z té „vojenské buzerace“, skončil, na výložky modré uniformy nám našili označení posluchače a pochodem vchod na učebny. Aerodynamika, meteorologie, konstrukce motorů a letadel, letecká navigace, ale také chemická příprava a politická příprava. Politruk byl na všech stupních velení a obrazně řečeno všude. Systematicky nám vtloukali do hlavy, kdo je nepřítel a kdo vlastní. Co bylo ale nejdůležitější, že jsme se všichni těšili na první usednutí za knipl (řídící páku) letounu české konstrukce a výroby, cvičného proudového Delfína. Letadlo L-29 bylo poprvé zavedeno k výcviku nových mladých pilotů a já jsem měl to štěstí, že jsem byl u letky těchto strojů. Velitel letky major Valehrach Oldřich byl čestný a upřímný chlap, zkušený pilot a nakonec všichni učitelé létání měli v sobě něco lidsky zvláštního. Připadalo mně to nezvyklé, vždyť desátníci v základním výcviku z nás kolikrát dělali debily a najednou nyní je to jiné. Učitel létání je kamarád ve zbraní. Přísný na disciplínu a pořádek, ale také laskavý a chápavý. Tady v letecké škole jsem si začal uvědomovat to základní letecké pravidlo, které zní: „*Letoun nezná ani funkci, ani hodnotu.*“ Jinými slovy řečeno, ať jsi poručík, anebo generál, musíš umět. Když neumíš, brzy se zabiješ. Až za mnoho let vojenské letecké služby jsem toto pravidlo dovedl ocenit u svých nadřízených, kteří sice měli charakter pilota, ale z důvodu služebního zaneprázdnění jim jaksi na to opětovné usednutí do kabiny stíhačky nezbýval čas. A pilot, který si neobnovuje své letecké návyky, postupně je ztrácí až natolik, že si není v kabině jistý. Záleží na tom, jak se potom k tomu postaví, zhodnotí své schopnosti a dá na misku pomyslných vah své rozhodnutí – létat anebo nelétat.

Po ukončení základního leteckého výcviku na Delfínech pokračuje výcvik na stíhačkách MiG-15 v Košicích. Tak to je už mašina! Účastník korejské války s mohutnou výzbrojí dávající „na frak“ americkým F-84, se zdokonaleným navigačním systémem a ve vylepšené verzi „bis“, tak to je něco! Intenzita výcviku se stupňuje, stáváme se sebevědomější a to také nese někdy i kousek blbého frajerství. Jedna příhoda z této oblasti. Let na přepad vzdušného cíle. Letadlo-cíl létá jižně od Tater ve směru východ-západ ve výšce 6 000 metrů, naváděcí stanoviště navede stíhače na tento cíl a úkolem je provést zteč, správně jej „usadit“ v kříži zaměřovače a provést fiktivní palbu palubními zbraněmi. Vše se zaznamenává na filmový pás ve fotokulometu, který se po přistání nechá vyvolat, splnění úkolu se vyhodnotí a případné chyby se s instruktorem vyhodnotí. Jenže četař posluchač Pelčák začal experimentovat „co by se stalo, kdybych tento přepad provedl bez nasazené kyslíkové masky“. Vždyť výška 6 000 metrů zas není tak vysoko. Stalo se to, že jsem uviděl dva cíle, dvě letadla letící ve skupině. „*A sakra! Jak to, že jsou dvě?*“ No nic, provádím zteč na pravý cíl. Mačkám spoušť, fotokulomet tiše pracuje, odval (v letecké mluvě odpoutání od cíle) a na přistání. Po vyvolání filmu bylo jasné, že letoun-cíl byl skutečně jeden (byl posunut o několik tisíců vlevo), že jsem zteč provedl na ten

nepravý cíl a že tato iluze za letu byla způsobena nedostatkem kyslíku. Svému učiteli létání jsem se přiznal. Dodnes si pamatuji jeho jediné slovo: „*Vole.*“
Dále to nerozváděl. Věděl, že toto ponaučení mám na celý život.
Z této příhody jsem v pozdější letecké službě pochopil další letecké pravidlo: „*Bud' skromný a nikdy nepřeceňuj své síly.*“ Tak to v letectvu chodí. Ti, co frajeřili a podcenili vzniklou situaci, nejsou mezi námi a nakonec těch leteckých hrobů již bylo dost.

Stíhací letoun MiG-15bis. V 50. letech tvořil hlavní údernou sílu našeho vojenského letectva jak ve stíhací, tak i ve variantě stíhací-bombardovací

Mladí letci, jako orli vyletěli...

Tento verš jsem si vypůjčil z básničky v čítance pro 2. třídu základních škol. Jako orli vyletěli mladí poručíci letectva, bohužel v této době v zelených uniformách. Modrý stejnokroj byl totiž ministrem národní obrany zrušen. Starší letečtí kozáci byli z toho nešťastní. Vždyť modrá barva je symbolem modré jasné oblohy, barva letectva a najednou taková změna. Křivda učiněná na leteckém národu. Od důstojníků pozemních vojsk se letci odlišovali pouze „vrabčákem“ – symbolem křídel na brigádýrce. Až o mnoho let později byla slavnostní letecká uniforma modrá a v 90. letech v porevoluční době se k letectvu modrá barva opět vrátila.

Lázeňské město Piešťany se svým betonovým letištěm se stalo prvním místem služby u leteckého pluku protivzdušné obrany státu. S nástupním platem 1 900 Kč ve městě mladých a hezkých děvčat, mnoha malých kavárniček, vinných barů a lákadel pro lázeňské pacienty se nedalo normálně vyžít, a tak život od patnáctého k patnáctému (15. den v měsíci byla výplata) byl mnohdy dosti složitý. Intenzivní letecký výcvik ve dne i v noci, za pěkného počasí i špatných povětrnostních podmínek, do toho vojenské cvičení obvykle organizované

z nejvyšších armádních míst, občas služba dozorčího útvaru a někdy také volná sobota a neděle, to byla náplň práce mladého leteckého orla. A jednoho dne řekl velitel pluku: „*Ty, ty, a ještě ty poručíku. Půjdete se přeškolit na nová letadla MiG-21.*“

Byl to zvláštní pocit. Věděli jsme, že „jednadvacítky“ již na některých letištích v Čechách létají, ale takový fofr s přeškolením jsme nečekali. Vždyť ani ještě nemáme dolétanou 1.pilotní třídu, tato letadla jsou pouze jednomístná, není „spárka“ (letoun dvojího řízení), zvládneme to? Přeškolení na migy na letišti Ostrava-Mošnov bylo super. Jestli to vzít po hodnostech, tak od poručíka po podplukovníka, jestli po funkčním zařazení, tak od mladšího pilota po inspektora – to byla skupina na trojúhelníková nadzvuková křídla. Poznámka pro laika – charakteristický tvar křídla pro toto letadlo je trojúhelník.

Následuje letecká služba v severních Čechách na letišti v Žatci. Starousedlíci tomuto místu říkají Korea. Na konci padesátých let se říkalo, že Korea je to nejhorší letiště, kde lišky dávají dobrou noc a kde sloužit je jako za trest. Pravda, při poválečném budování letectva, řešení otázek dislokace zabezpečujících a podpůrných útvarů to žádný velitel neměl lehké. A že na Koreji chodili v gumových holinkách, protože ještě nebyly cesty, no to se dá přežít. Ne? Za dvacet let nato se na Koreu zapomnělo. Při spojeneckém cvičení *Štít 84* to již bylo letiště moderního typu s vybudovanými „úly“ (železobetonové úkryty letadel) v rozptylových prostorech každé letky, s vybudovaným systémem velení, ochranou vojsk při použití jaderných zbraní i systémem zabezpečení letového provozu. Řekl bych, že tato bývalá Korea se stala výstavním vzorem letectva současné doby. A tady jsem prožil 17 let. Tady jsem se poprvé oženil, tady mé děti chodily do školy, tady jsem poznával další dobré chlapy, tady jsem, bohužel, pohřbíval i své spolubojovníky a kamarády. Vojenská posádka Žatec byla pro mne mnohdy osudová. Zalistujme v knize historie, pojdme si připomenout některé události této doby.

Letecký trojboj je soutěž v disciplínách: seskok padákem na přesnost přistání, střelba služební pistolí a orientační běh na čas. Díky této disciplíně mám na svém kontě 42 seskoků.

Nadporučík Pelčák v cíli orientačního běhu. Jaro, 1968

Pokračování příběhu...

Politické události roku 1968, zvláště pak srpnový vstup spojeneckých vojsk na území Československa, měly pro letectvo vážné důsledky. Několik měsíců se nelétalo, byla narušena psychika mnohého pilota, bylo cítit napětí. Po takzvaných prověrkách někteří piloti museli odejít do zálohy, někteří zůstali. Dokončil jsem letecký výcvik a složil zkoušky na pilota 1. třídy. Tak nějak to potěší, že již nejste žádné ucho, ale všestranně připraveným bojovníkem schopným létat za jakéhokoli počasí a použít svou zbraň proti nepříteli. Všechna vojenská cvičení se odehrávala s následujícím scénářem. Němečtí a američtí imperialisté nás vojensky napadnou, my odrazíme útok, přejdeme do protiútoků a za deset dnů jsme za Rýnem. Letectvo PVOS (protivzdušné obrany státu) spolu s PLRV (protiletadlovým raketovým vojskem) odráží vlny nepřátelských letounů, ničí je na určených čarách (obvykle státní hranice) a nedopustí jejich let do vnitrozemí. Možná se nyní čtenář usměje nad touto strohou vojenskou mluvou. Buďme ale upřímní. Od poloviny 70. let byla bojová síla našeho letectva tak velká, že ti na druhé straně „železné opony“ s ní museli setsakramentsky počítat. A nebyli tak dokonalí, jak se vyprávělo. Jeden příběh z této doby.

Letový úkol zněl: Proletět takzvané pohraniční pásmo v malé výšce 200 metrů nad terénem od Aše po Šumavu. Úkol složitý na orientaci za letu a náročný na přípravu mapy k letu. Moc často se zase toto pohraniční pásmo nelétalo, musely být velmi dobré meteorologické podmínky a byl to konec konců výcvikový

úkol. Kamarád odstartoval, minul Karlovy Vary, nějak se zakoukal a ejhle, byl hned 100 km v Německu – západním. Aniž by měl nějaké pochybnosti, otočil letadlo do vypočítaného kurzu a mastil si to vesele dvacet minut podél státní hranice v týlu „nepřítele“. Nic se nedělo, Němci byli klidní, protože českou stíhačku nad svým územím nezaregistrovali.

Cvičení *Tatry 71*. Naše letka operovala ze záložního letiště u Příbrami a novinkou byly maskovací sítě zvané „tresky“. Letadlo na otevřené ploše z jedné i druhé strany je přikryto maskovací sítí, která se po nahození motoru sklopí do stran a letadlo může dále pojíždět na místo startu. Na závěr cvičení toto letiště navštívil ministr obrany Martin Dzúr a byl jsem spolu s dalšími piloty mimořádně povýšen do hodnosti kapitána. Další rok jsem jel studovat do Monina (Rusko) na Leteckou akademii J. A. Gagarina.

Typický vojenský garnizon vzdálený 40 km východně Moskvy s centrálními budovami letecké akademie, obklopen březovými lesy a s leteckým muzeem. Kdysi na blízkém travnatém letišti náš Delfín (proudový cvičný letoun) v rámci konkurzu s polskou Iskrou suveréně zvítězil, také díky plukovníku Dvořákovi, zvanému Bobo, a stal se základním výcvikovým letadlem v leteckých vojenských školách Sovětského svazu. Monino bylo také místem setkání válečných leteckých veteránů. Největší radost po těchto setkáních měli páni kluci. Sbírali totiž ztracené medaile a vyznamenání a pak je zase zpětně postiženým prodávali. Na zahraniční fakultě studovali letci z různých spřátelených zemí. Měli jsme za spolužáky piloty z Polska, NDR (Německá demokratická republika), Maďarska, Bulharska a Mongolska. Každé pondělí ráno v 7.00 hod. byl nástup. Předstoupil generál a řekl: „*Zdravstvujtě tovarišči*“ a celá tato směsice národností hlasitě na čtyři doby zařvala „*Zdravja želajem tovarišč general*“. Omyl. Toto je pouze teorie. Protože na čtyři doby, sekaně a neartikulovaně všichni sborem křičeli: „*Zdrav-stvuj-tvuj-chuj*.“ V té rychlosti to ovšem vypadalo na správnou odpověď. Co po těch cizincích chcete? Vždyť ani neumí dobře rusky. Jedno pondělí to ale bylo jinak. Německý kamarád slavil narození dcery a ráno ještě nebyl úplně fit. Prostě se opozdil o jednu dobu a když všichni zmlkli, ozvalo se: „*Chuj*.“ Generál zachoval klid a prohlásil s vážnou tváří: „*Soudruzzi Němci, neznamená to, že když jste prohráli válku, budete vulgární vůči ruskému generálovi, rozchod!*“

Píše se rok 1976. Ke konci června proběhla promoce absolventů letecké akademie Monino a také podepsání mezinárodních smluv programu Interkosmos o možných pilotovaných letech zemí socialismu s ruskými kosmonauty. Po dovolené jsem byl krátce funkčně zařazen k 1. stíhacímu leteckému pluku v Českých Budějovicích. Ani jsem se tady neohřál a začala nová akce v československém letectvu s názvem „letadla třetí generace“. Alespoň tak to bylo vysvětleno asi 80 pilotům, kteří byli pozváni na lékařské prohlídky do Ústavu leteckého zdravotnictví v Praze. Řekněte sami, kdo by rád nepilotoval dvacettrójku neboli MiG-23? Jenomže tato vyšetření měla zvláštní průběh. Mladí, zdraví a již zkušení letci byli v tomto prvním kole vyřazováni z řad

kandidátů a ani nevěděli proč. Za několik dnů znovu akce pokračovala. Opět bylo pozváno na lékařské testy asi 20 pilotů. A zase tím lékařským, ale i kádrovým sítím prošlo jen 8 pilotů. Opět do Prahy, do ÚLZ – tu na setkání s komisí. V hlavě každého z nás vyvstala myšlenka. Jaká komise, proč dělají takové cavyky s novými letadly a k čemu takové přísné podmínky? Zástupce velitele letectva generál Kalický to řekl jednoznačně: „*Není to výběr na nová letadla, ale jeden z vás bude naším československým kosmonautem. Čtveřici dalších kandidátů určí komise, která včera přiletěla z Hvězdného městečka, kterou vede letec kosmonaut SSSR plukovník Lazarev.*“

A je to. Po pohovorech vedených v duchu přátelství a s úsměvem na tváři byli vybráni čtyři piloti. Tito poletí do Hvězdného na speciální lékařské testy, které v našich podmínkách nelze provést. Konkrétně se jedná o točení na centrifuze a určení odolnosti vestibulárního aparátu každého z nás.

Kandidáti na československého kosmonauta na kbelském letišti před odletem k posledním lékařským testům – zleva: Vladimír Remek, Oldřich Pelčák, Michal Vondroušek, Ladislav Klíma

S odstupem času si prohlížím fotografie z této doby. Toto období výběru našeho kosmonauta mělo i své stinné stránky. Kromě důkladné lékařské prověrky každého z nás, při níž se někteří o sobě dozvěděli věci, o kterých by možná ani nechtěli vědět, došlo ke kuriózní situaci. Nadporučík Ján Jenželovský byl

degradován a vyloučen z řad vojenských pilotů. Údajně zatajil ve svém životopise tetičky v západním Německu a strýce, prý předsedu protičeskoslovenského spolku v USA. To někde zjistila naše vojenská kontrarozvědka. Chudák Honza. Vždyť on ani nevěděl, že má nějaké příbuzenstvo. Chlapec od Humenného, odkud v 30. letech mnoho Slováků odcházelo do Ameriky za prací a tam také již zůstali, byl přesvědčen o své kádrové čistotě. Prostě nikdo mu to z rodiny neřekl. Po revoluci byl rehabilitován, vrátil se k létání, ale těch 15 let křivdy již nikdo nesmazal. Anebo Michal Vondroušek, který prošel celým výběrovým procesem, byl vybrán na přeškolení na MiG-23 a přesto tuto mašinu nikdy nelétal. Na ruském vojenském letišti, kde toto přeškolení probíhalo, nebyl uznán k letu tamním lékařem proto, že má nízký tep. Marně bylo vysvětlování, telefonování lékařům do Hvězdného a na různé instituce, že u něho je to normální jev, neboť aktivně sportuje a nižší tep má odjakživa. Ne, místní doktor si postavil hlavu. Michala neuznal k letu schopným a tento si pak již nikdy „dvacettrójku“ nezalétal. Můj spolužák z moninské akademie major František Pavlík. Vyřazen z výběru na základě jakési hlášky ruské vojenské kontrarozvědky. Spisovatel Karel Pacner v knize Kolumbové vesmíru píše, že jeden z osmi kandidátů byl s ruským kamarádem na pivu, vykládal mu něco o politice, ten to nahlásil a už to jelo. Dostal punc nespolehlivého a byl přeškolen na dopravní letadla.

Nedávno jsem navštívil pana doktora doma v Klecanech. Předal jsem mu téměř po třiceti letech zapomenutou poštovní obálku s jeho jménem a adresou, která létala v kosmické lodi Sojuz a která byla na palubě orbitální stanice orazítkována speciálním kosmickým razítkem. Byl rád, a tak jsme u kávy zavzpomínali, jak to tenkrát bylo.

Ke hvězdám

Je rozhodnuto. Po lékařských testech ve Hvězdném komise ruských specialistů určila dva kandidáty ke kosmickému letu. Remek a Pelčák. Takže od listopadu 1976 opět na učebnách, tentokrát ve společnosti dvou pilotů polského a dvou pilotů německého letectva. První seznámení, první zkušenosti, první nahlédnutí do kosmické kuchyně a také první setkání s ruskými kosmonauty. Potkáváš je denně. Ty známé, ale také ty neznámé, kteří se připravují a čekají, až pro ně nastane den D. Bohužel, za rok a půl naší přípravy jsem poznal i ty, kteří tady ve Hvězdném žijí i 15 let, několikrát jim do startu chyběl ten pověstný krůček, ale nikdy k tomu nedošlo. Z organizačních, zdravotních, ale i jiných důvodů. Ten jiný důvod jsme byli například – my. Jak oni nám říkali, demokrati. Prostě bylo rozhodnuto, že poletí demokraté (kosmonauté z jiných zemí východní Evropy), tím se narušil zavedený pořádek startu nových ruských kandidátů, došlo ke zrušení některých programů kosmických letů a to se odrazilo na tom, že ten

konkrétní člověk neletěl. Můj soused v paneláku, kde jsem s rodinou bydlel, Jurij Isaulov, byl jeden z nich. Mnoho knih bylo napsáno o přípravě, pocitech a dojmech pilotovaných kosmických letů. Řekl bych, co kosmonaut, to jim napsaná kniha. Ale ne každý je literát a umí to, proto některá tato díla jsou povedená a některá ne.

Nikolaj Rukavišnikov byl mým velitelem. Vystudovaný fyzik, který do oddílu kosmonautů přišel z konstrukční kanceláře Sergeje Koroljeva. Skromný chlap, který se na všech fotografiích tváří zarputile a bylo málo chvil, kdy se usmál. Byl o deset let starší a já jej považoval za svého brácha. Bohužel toto píši v minulém čase, neboť Rukavišnikov zemřel před šesti lety. Jeho historky byly až neuvěřitelné a kolikrát jsem nevěděl, jestli to myslí vážně. Jako při jeho prvním startu na Sojuzu-10, kdy vyprávěl: *„Provedli jsme spojení s orbitální stanicí. Když jsme se chtěli odpojit, mechanismus nefungoval. To je malér, protože když se nemůžeš odpojit, nemůžeš provést orientaci a zapnout motor. Prostě nemůžeš přistát.“* A tak čekali na spojení s řídicím střediskem, čekali na jejich rady. V zoufalství byly i takové pokyny: *„Vezměte kleště, přestříhnete za pravým pultem ve svazku drátů – modrý. Co to dělá? Nic?“*

V duchu všichni tři přemýšleli nad svým osudem. Šatalov, Jelisejev i Rukavišnikov věděli, že vzduchu mají na dva dny a pokud se nestane zázrak, bude tato kosmická loď jejich rakví. Najednou co to? Jakési trhnutí a podívejte, my se vzdalujeme od stanice. To všechno samo od sebe. Asi zázrak.

Anebo druhá příhoda s kozím mlékem. Rukavišnikov po absolvování vysoké školy nastoupil pracovat na atomovou elektrárnu. Měl službu, když tu začaly houkat sirény a červený nápis blikal „havárie reaktoru“, jediná možnost je přerušit štěpnou reakci. Ale jak, když automat nepracuje a vypnout jej v ručním režimu znamená jít přes olovené dveře, obdržet smrtelnou dávku ozáření a být „neznámým hrdinou“? Ale co, řekli si s kamarádem. Lepší, když to odneseme my, než aby umíraly tisíce dalších, jdeme na to. Skutečně podstoupili toto riziko, přerušili práci reaktoru a lékaři si pak s jejich zdravotním stavem nevěděli rady, žádné léky nepomáhaly a tak po týdnů vedoucí akademik vyhlásil heslo – kozí mléko. Byl to recept babky bylinářky, byl to poslední zoufalý pokus o záchranu dvou lidských životů. Tak pili, pili a zase pili kozí mléko a do toho bylinkové lekvary. Světe div se, přestal rozpad krvinek a po čase byli z toho venku. A ten můj parták Rukavišnikov natolik, že ještě třikrát stačil vzlétnout do vesmíru.

K výcviku se váže i jedna historka od Černého moře. Prováděli jsme úkony spojené s přistáním na hladinu moře. Ve skafandru jsme vlezli do návratové kabiny kosmické lodě, zavřeli poklop a lodním jeřábem spustili kabinu na vodu. Houपालo se to, točilo se to a kymácelo tak, že jsem za chvíli nevěděl, čím jsem. Sundat skafandry a obléci si neopren v tom malém prostoru kabiny, to byl nadlidský výkon. Nejhorší na tom byla nevolnost. Rukavišnikov zvracel hned a já jsem mu gumový pytlík sebral až za 40 minut. Úkol jsme splnili v časovém limitu, i když mořská nemoc se na nás podepsala.

Alexej Gubarev a Vladimír Remek Nikolaj Rukavišnikov a Oldřich Pelčák

Zatím není rozhodnuto, která dvojice poletí. Výcviku na trenažéru kosmické dopravní lodě typu Sojuz je věnováno mnoho času. Musíte ovládat a umět řešit i nemožné situace během letu a spoléhat na sebe. Čas oběhu kolem Země je 90 minut a z toho přibližně desetina, v těch lepších případech, je rádiové spojení s řídicím střediskem.

Létání a kosmonautika má mnoho společného. Není jednoduché umět pozorovat a vyhodnocovat údaje všech přístrojů najednou. Říká se tomu rozdělení pozornosti a u pilotů je to dáno jejich výcvikem. Nakonec jaká byla kriteria výběru našich kandidátů? Ruská strana požadovala:

- aby to byli vojenští letci,
- aby ovládali ruský jazyk, neboť veškerá výuka je v ruštině,
- aby jim věkově bylo max. 35 let.

Čas rychle utíkal, intenzita přípravy na trenažérech i v simulátoru orbitální stanice stále zesilovala. Několik dnů před odletem na kosmodrom jsme dostali itinerář k vědeckým pokusům od naší Akademie věd a scénář vedení televizních přenosů. Nepředstavitelná složitost vědeckého jazyka. Veškeré výrazy umíš v ruštině a najednou rychle, rychle překládej do mateřského jazyka a ještě se dívej do televizní kamery.

Bajkonur – kosmodrom v Kazachstánu, komplex mnoha desítek startovacích zařízení a nedaleko rozlehlé město, kde žijí ti, co zabezpečují chod kosmodromu. Městu říkali Leninsk, ale na žádné mapě jsem jej tenkrát nenašel. Až nyní v době internetového spojení v programu Google Earth jsem si prohlédl celou „zakázanou“ zónu kosmodromu.

Čtyři dny před startem je rozhodnuto. Generál Šatalov, v té době velitel ruských kosmonautů nám oznámil rozhodnutí z Prahy. Poletí Vladimír Remek spolu

s Alexejem Gubarevem. A to rozhodnutí i s konečnou platností potvrdila na kosmodromu přítomná státní komise. Hotovo. Voják řekne: „*Provedu.*“ Bláhově jsem se domníval, že někdy v budoucnu bude druhé kolo kosmických letů. Nebylo. Jediná země mající dva kosmonauty je Bulharsko, a to proto, že Ivanov s Rukavišnikovem měli na oběžné dráze poruchu a museli předčasně přistát, náhradník Alexandrov vzlétl o devět let později.

Je 2. března 1978. Takto vidí startující nosnou raketu s kosmickou lodí Sojuz 28 pozvaní VIP hosté ze vzdálenosti dvou kilometrů. Fascinující pohled a úžasný zážitek

Start proběhl úspěšně, navedení na oběžnou dráhu, výškové manévry, přiblížení a spojení s orbitální stanicí Saljut-6 proběhlo bez problémů a stálá posádka Romaněnko s Grečkem vítá první mezinárodní posádku, prvního „cizince“ a prvního čechoslováka: „*Bud' zdrav a vítěj na palubě, Vladimíre.*“

Týden vědeckých pokusů, pozorování a televizních přenosů bylo docela úmorné. Přistání s návratovou kabinou je také nezapomenutelný zážitek. Zvláště průlet atmosférou, kde teplota na čelním štítu se pohybuje kolem 1 700 stupňů, otevření hlavního padáku a dosednutí na zemi. Tady má velitel důležitý úkol, po přistání odstřelit padák. Stalo se, že z radosti se toto opomene, vítr nabere padák a žene jej po zemi. A kabina se kutálí a všelijak poskakuje za ním. Člověk si připadá jak v míchačce na beton.

Po návratu do vlasti měl Vladimír nevděčnou funkci. Jezdil po různých besedách a všichni jej chtěli vidět. Pionýři, dělníci i důchodci. Navíc mu velení armády zakázalo létat s odůvodněním, aby neskončil jako Gagarin. Přesto po nějakém čase pracoval ve Výzkumném ústavu letectva, absolvoval akademii Vorošilova v Moskvě (lidově zvanou generálskou), poté krátce v Brně a nakonec jako ředitel Muzea letectví a kosmonautiky v Praha-Kbely. Hrdina SSSR a ČSSR to nemá v armádě po revoluci lehké a tak odchází do civilu. Pro továrnu ČZ Strakonice působí v Moskvě, pak jako obchodní rada našeho velvyslanectví a odtud do Bruselu jako europoslanec za KSČM.

Začarovaná křídla

Nastalo nové období leteckého života. Role vypravěče mě nebavila, protože návštěvy BSP (brigád socialistické práce) obvykle skončily u skleničky a přátelského poplácávání po ramenou, tak jsem požádal svého nadřízeného o návrat k opravdové letecké práci. Stalo se a v září 1978 jsem byl jmenován velitelem leteckého pluku v Žatci.

Letecká teorie nabytá v moninské akademii je uváděna do praxe. Být velitelem znamená být také přísným, upřímným a chápajícím nadřízeným pro všechny piloty, mechaniky i vojáky základní služby. A ne každý to umí. Přirozená autorita mnohdy udělá víc než zvyšující se hlas. Útvar byl zařazen v hotovostním systému jako prvosledový. Vybraní piloti drželi hotovost a na signál do 5 minut odstartovali k zničení případného nepřítele. Útvar byl schopen vést bojovou činnost ve velmi krátké době. Prověrky z nadřízených stupňů sloužily právě k prověření připravenosti této bojeschopnosti. Jedna historka z tohoto období:

Úderník

Tuto příhodu z žateckého letiště jsem nazval podle horníka hlubinného dolu mostecké uhelné pánve Josefa Schutta. Chlap jak stodola, dlaně jako lopaty a již na první pohled usměvavý a dobrosrdečný člověk, který se svou prací horníka vypracoval na předáka party jemu podobných lidí. Prostě parta, která makala a makala, svým pracovním tempem a výkony lámala rekordy vytěženého uhlí, a tak se stalo, že v této době straničtí funkcionáři kolem této party udělali gloriolu úderníků a pasovali je na členy brigády socialistické práce.

V roce 1979 jsem velel 11. stíhacímu leteckému pluku a tento útvar spolu s jinými útvary na žateckém letišti byl vybrán k prověření bojové a politické přípravy. Takovéto prověrky byly vždycky nepopulární, protože jste si nebyli nikdy ničím jisti a i zdánlivé maličkosti mohly z vás udělat hrdinu, anebo také zločince. Nicméně prověrkový týden uběhl rychle, v pátek vyhlášené výsledky uklidnily všechny účastníky této akce, nadřízení i podřízení byli spokojeni a tak jsem mohl splnit dávný slib – navštívit hlubinný důl a zúčastnit se těžby uhlí s brigádou socialistické práce Josefa Schutta. Prostě akce, na kterou se tito chlapi delší dobu připravovali, a nemohl jsem jim udělat to, že bych nepřijel.

Po příjezdu na místo jsem vyfasoval montérky, gumáky, přilbu a s ředitelem dolu jsme sfárali do hloubky 800 metrů. Nikdy jsem v hlubinném dole nebyl a tak vše bylo pro mne nové. A s těmi chlapíky, co na první pohled vypadali jako čerti, jsem se potkal vzápětí. To víte, musel jsem vyzkoušet práci se sbíječkou, vzít do rukou pořádnou lopatu a zkusit, co to je být horníkem a také s nimi poklábosit. Ještě, že jejich šichta končila a tak jsem se od jejich brigády Josefa dozvěděl, že tímto akce nekončí, ale naopak začíná. Z mého nechápavého pohledu vyčetl, že asi nevím to nejdůležitější. „*Totíž, soudruhu pilote, kosmonaute a veliteli, my jsme se rozhodli přijmout tě za člena naší BSP, byť jen čestného. A v tom nám horníkům nikdo nezabrání!*“ A tak, kdy jsme si vzájemně podávali ruce, plácali přátelsky po rameni a ujíšťovali se o vzájemné solidaritě horníků a armády, do tohoto dění pronikavě zazvonil důlní telefon.

„*Tady vás někdo shání a vypadá to, že je nějak rozčílený*“, ukazuje na mne jeden z party a podává mi sluchátko. Po klasickém vojenském slově: „*Příjem*“, jsem uslyšel hlas dozorčího důstojníka velitelského stanoviště divize, který oznámil, že mne propojuje s velitelem divize, mým nadřízeným.

„*Ty počívaj, kde si?*“, svou podtatranskou slovenštinou zahovořil plukovník, který o letectvu moc nevěděl, ale protože byl velitel, tak všemu rozuměl a vždy u něj platil článek č. 1 – velitel má vždy pravdu. Po mé odpovědi, že se právě nacházím v hlubinném dole, těžím uhlí s výbornými chlapíky a že budu přijat za čestného člena jejich brigády, po chvíli ticha se ozvalo: „*A to nevieš, že na hraniciach stoja imperialisti a čakajú na našu chybu? A ty si teraz tu chybu urobil. Ako mŕžeš veliť kdesi pod zemou? Prikazujem ti, hybaj hore a do hodiny budeš na letisku!*“

Co mám těm chlapům říci? Přeci jim nebudu vysvětlovat, že můj nadřízený se asi zbláznil a chce snad odrážet nepřátelský útok. Tak jsem jen prohodil, že se nám stal takový letecký malér a tedy jako velitel jedu na místo činu. Ale to že nebrání tomu, abychom nyní vyfárali, dali se trochu do gala, vypili panáka a snědli chlebiček. A tak se i stalo. Dostal jsem diplom s potvrzeným členstvím a ujížděl na letišti. Vlastně již nyní „moji havíři“ pokračovali v zábavě a já jsem jel, obrazně řečeno, nastavovat hrud' nepřátelským kulkám. Až později jsem pochopil, že můj nadřízený se cítil uražen tím, že jsem jej osobně nepožádal o „hornický opuštěák“. Pro nezasvěcené – povolení k opuštění posádky.

Ale naštěstí, byly na letišti příjemnější chvíle a lepší kamarádi-spolubojovníci. Když probírám a vytahuji z krabice fotografie, ve vzpomínkách se vracím do našeho mládí.

Létání a bažanti

Můj předchůdce, velitel útvaru Honza Budinský (zemřel v roce 2006), byl nejen výborný pilot a kamarád, ale i myslivec. A bylo tradicí na tomto letišti v době podzimních honů pozvat známé myslivce z řad leteckých, patronátních i společenských institucí a pod záštitou Vojenských lesů a statků uspořádat tradiční hon na zajíce a bažanty. Událost, na kterou se někteří těšili celý rok, protože zde se mnohdy vyřešily problémy, které oficiální cestou někdy byly neřešitelné. A já, novopečený člen mysliveckého svazu, jsem byl za bezproblémový průběh této akce vlastně zodpovědný. Abych to uvedl na pravou míru. Brokovnici zvanou „bajkalku“ jsem si jako dárek přivezl od sovětských kosmonautů, na letišti bylo plno zkušených lovců, kteří s organizací honů měli již bohaté zkušenosti, a tak se zdálo, že i tento můj první hon se vydaří.

Vše probíhalo podle plánu. Hosté se sešli v pilotní jídelně zvané „L norma“, děvčata z kuchyně uvařila výborný guláš, z patronátního závodu z Chomutova přivezli na poslední leč pivo, počasí nám přálo a byla dobrá sobotní nálada. Ještě před nástupem a vydáním pokynů k provedení honu, velitel leteckého pluku s velitelem letištního zabezpečovacího praporu provedli upřesňující dohovor k strážnímu systému. To proto, aby strážní nebyli z nastávající myslivecké kanonády vyplašení a iniciativně nehlásili ozbrojené „diverzanty“ v prostoru letiště. Nejdůležitější bylo uklidit letadla i ostatní techniku do bezpečných úkrytů, aby nějaký ten zbloudilý brok nám nepoškodil naše stříbrné „ocelové ptáky“.

Takovéto hony byly pro velitele všech útvarů na letišti velmi poučné. Jednak proto, že se konečně dostali na čerstvý vzduch, ale hlavně proto, že si obešli svá podřízená pracoviště a vždy se našlo něco, co bylo třeba uklidit a dát do pořádku.

Poslední leč opět v jídelně pilotů. Nic se nestalo, nikdo není zraněn, ulovili jsme dostatek zvěře a život na letišti se vrátil do původních vojenských pravidel. S dobrým pocitem jsem mohl podat hlášení svému veliteli divize se slovy: „*Hon na žateckém letišti proběhl bez závad.*“

Ve vojenských honitbách býval vždy dostatek zvěře. Tyto plochy nebyly chemicky ošetřovány, a tak i na vojenských letištích kromě zajíců jsme mohli vidět bažanty a koroptve. Nebezpečí nasátí jakéhokoliv ptáka při vzletu letadla se řešilo pomocí tzv. „plašičů“. Speciálně vycvičení vojáci s raketovou pistolí a náboji-dělbuchy před vzletem stříleli po ptactvu s úmyslem tuto havěť odehnat od vzletové a přistávací dráhy. Dnes se tento problém řeší za pomoci vycvičených dravců a lidem této profese se říká „sokolníci“.

Později jsem byl jmenován zástupcem velitele divize protivzdušné obrany státu. Velitelství se nacházelo v Žatci a tak jsem se nemusel nikam stěhovat. Noví lidé, nové poznatky, oblast působení a služebních jízd se rozšířila na celé území Čech a bylo zajímavé poznávat život u raketového vojska i u radiotechniků. Mnohému jsem se od jejich velitelů naučil. Tato funkce byla pro mnohé mé předchůdce považována za jakousi přestupní stanici. Obvykle byli vysláni ke studiu válečné akademie do Moskvy, anebo povýšili na vyšší velitelství. Také jsem si myslel, že mám v torně maršálskou hůl. Pozdější sled událostí ukázal, že ta křídla jsou pro mne skutečně učarovaná.

Vzlet povolen

Píše se rok 1984 a je organizováno velké spojenecké cvičení *Štít-84*. Jedna z epizod tohoto grandiózního cvičení vojsk Varšavské smlouvy v duchu tehdejší vojenské doktríny je opuštění letiště dvěma leteckými útvary v co nejkratším čase. Pro laika něco nepředstavitelného, pro odborníka trpělivá a mravenčí práce skloubit vše dohromady s přesností na vteřiny, neboť také se ta startující letadla mohou někde potkat. Půl roku dopředu se začalo s přípravou. Umístění jednotlivých typů stíhaček ve třech rozptylových prostorech se zodolněnými úkryty schopnými odolávat účinkům výbuchu atomové bomby, rozmístění a zamaskování ostatních letadel, vytvořit přesný scénář pořadí poježdění a vzletu jednotlivých letek, způsob vzletu a shromáždění tohoto velkého množství letounů a řešit ještě mnoho a mnoho dalších otázek spojených s bezpečností či řízením tohoto vzdušného kolosu. Je to práce sehraného kolektivu, je to mravenčí práce lidí, kteří v konečné fázi nejsou moc vidět. A mnohokrát se stalo, že těmto letovodům, důstojníkům štábů leteckých útvarů, svazků i svazů z těch přihlížejících generálů nikdo nepoděkoval. Prostě se to bralo jako samozřejmost a že to patří k řemeslu.

Ještě dnes, když se dívám na videozáznam této akce, tak hluboce smekám a zároveň cítím nepříjemné mravenčení. Ono když během pěti minut odstartuje z letiště v různých směrech, proti sobě, z pomocné vzletové, z travnaté i z poježděcí dráhy 72 stíhaček, tak to něco je. Potěší vás mistrovství letecké reže i umění vojenských pilotů. Jenom stačí řídicímu létání do mikrofonu říci: vzlet povolen. Dovolím si tvrdit, že tento hromadný vzlet letectva se v zemích Varšavské smlouvy nikdy necvičil a u přihlížejících vysokých státních funkcionářů zanechal hluboký dojem. A to nemluvím o vojenských a leteckých přidělcích velvyslanectví západních zemí, kteří určitě měli co napsat do svých hlášení. Také bych mohl psát o přistání letadel na dálničním úseku u Velkého Meziříčí, o OBS (ostré bojové střelby) letectva nad Baltickým mořem anebo o OBS raketového vojska na vzdušné terče v pouštích Kazachstánu. To všechno dává vojenský výcvik s cílem dokonale ovládat svou zbraň a umět ji včas a správně použít. Jako divizní funkcionář jsem znal sílu, slabiny, ale i různé finty jednotlivých podřízených druhů vojsk. Kolikrát z legrace se piloti a raketáři

pošťuchovali, kdo je lepší a kdo koho „sundá“. Ale ve skutečnosti všichni tito bojovníci táhli za jeden provaz.

Letoun MiG-23 dvojího řízení zvaný „spárka“ je určen k výcviku pilotů. Instruktor sedící v zadní kabině kontroluje a prověřuje techniku pilotáže letce sedícího v přední kabině. Plynule měnitelná geometrie křídel (změna šípu křídla) zlepšuje využití letových vlastností v boji s nepřítelem.

Divočáci na Doupově nepatří k vojenské kariéře

Říká se – co velitel, to myslivec. Toto pravidlo možná platilo za ministrů obrany Lomského a Dzúra, ale ne za Václavíka. Prostě jednoho dne, přesněji řečeno jedné noci, přijela do Žatce na velitelství divize PVOS (Protivzdušná obrana státu) početná skupina z Generálního štábu armády a vyhlásila mobilizaci. Akce velmi neobvyklá, nicméně asi potřebná. Velitel divize Honza Klocok (zemřel v roce 2007) marodil doma se zlomenou nohou a jeho zástupce Pelčák – tedy já, vzal kulovnici „Svitavu“ (taková malá černá krabička, co pípá, když je poplach) a vyrazil do vojenského prostoru Doupov na divočáky, neboť měsíc byl v úplňku, a to je potom vše poměrně dobře vidět. Taky proč by ne, když hotovostní službu, která se u jednotek protivzdušné obrany drží, vzal někdo jiný. Ale ouha! Mobilizace byla vyhlášena, vše klapalo a probíhalo podle předem nacvičených scénářů, až na jednu Svitavu, která v blízkých lesích nepípala a málem později zapříčinila i konec kariéry lovce divoké zvěře.

Ministr Václavík nemohl pochopit, že si někam velitel odejde, nedej bože ještě někam do lesa. Nebyl myslivec. A jak se tak svými slovy „vytácel a vytácel“, až řval, že velitel nesmí ani do kina, i když nemá službu, úplně jej dorazilo mé prohlášení, že to je tedy klasické šikanování a že to tedy ne. Dopadlo to tak, že jsem chtěl odejít létat k ČSA, dokonce jsem dělal zkoušky na dopravního pilota, psal žádosti o propuštění a nakonec stejně zůstal vojenským pilotem. A to jenom proto, že jsem se dozvěděl variantu pomsty ministra Václavíka – já toho Pelčáka

propustím, ale ty ministryně dopravy jej jako pilota nezaměstnáš. Však jsme kamarádi, když sedíme v parlamentu vedle sebe.

Říká se, že všechno zlé je k něčemu dobré. Další roky ve funkci zkušebního pilota byla nejkrásnější letecká léta a to, že jsem divočáka neuložil, mě ani nemrzelo. Od této události uplynulo 23 let a v dnešní době mobilních telefonů a satelitních spojení se tomu jenom zasmějeme.

Suvenýr

Výzkumný ústav vojenského letectva Praha-Kbely. Dvanáctiletá letecká služba u této instituce má v mém leteckém zápisníku významné místo. Některá odlišná pravidla leteckého života vyžadovala naprostou připravenost každého člena posádky a důvěru k tomu druhému. A bylo jedno, jestli to byl kolega pilot, palubní technik či letecký mechanik. Tady jsem se naučil létat na dopravních letounech, vyzkoušel jsem sportovního Zlína a kromě proudových letadel mám i několik letů s vrtulníkem. Jako velitel zkušebních pilotů jsem měl určité povinnosti k udržování odborné způsobilosti pilotů. Lety na KTP (kontrola techniky pilotáže) byly základem těchto letových prověrek, každý pilot ve vojenském letectvu jich každoročně absolvoval několik a tyto prověrky pilotáže na provedení navigačního letu, letu podle přístrojů, vzdušného boje, nočního létání, akrobacie (v odborné terminologii VTP – vyšší technika pilotáže), ale u pilotů vrtulníků také nácvik přistání do neznámého terénu. V době zrání meruněk jsme byli na odborné konzultaci k novému dopravnímu letadlu L-610 v letecké továrně v Kunovicích. Slovo dalo slovo, nádherně zbarvené a voňavé meruňky jsme naložili do našeho vrtulníku a letěli zpět do Prahy. Cestou se zrodil nápad a touto myšlenkou jsem se v duchu zabýval čím dál více. Asi takto: Z nákladu ovoce, které vezeme, jsou dvě bedýnky moje. Ale jak to udělat, když na letišti nemám auto a meruňky dlouho nevydrží. Nu což, jsem velitel a udělám pilotovi vrtulníku prověrku přistání do neznámého terénu u nás na fotbalovém hřišti. Je to na trase letu a bude podle přísloví „dvě mouchy jednou ranou“. A tak se také stalo. Po přistání vrtulníku, vyložení meruněk a opětovném startu jsme za deset minut byli na kbelském letišti. Jaké bylo moje překvapení, když nás po přistání čekala komise velitele letectva, kterou vedl autor jednoho z příspěvků této knihy – kamarád a odborný inspektor přes vrtulníky, plukovník Zdeněk Dvorník, přezdívaný Čenda. Předem bylo jasné, že jsme se žádné letecké nekázně nedopustili a vše bylo podle pravidel. Jenom to mělo malý háček. Při přistávacím manévru na fotbalové hřiště hukot motorů vzbudil jedné mladé mamince spící dítě. A ta, jak byla rozezlena a uviděla vojenský vrtulník, přečetla si jeho imatrikulační číslo a telefonicky se dostala až k ministru národní obrany generálu Vackovi. Pravděpodobně její slova byla: „*Tedy pane ministře, v armádě máte bordel, když u nás na hřišti přistál vrtulník, vzbudil mé dítě a ještě z něj vykládají jakési bedýnky.*“ Takže nejvíce všem vadily meruňky a dodnes nemohu pochopit, jak se sousedka mohla telefonicky spojit s ministrem.

Létání u „výzkumáku“ bylo létáním s takovými zvláštnostmi, které se u leteckých jednotek nemohly provádět. Ostré bojové střelby s novou municí i mne překvapily svou razantností. Prostě ty neřízené střely vypálené v salvě tak „přeoralý“ terčovou plochu, že se musela znovu obnovovat. Vypínání a opětovné spuštění motoru za letu na proudovém Albatrosu (L-39), vývrtky, mezní přetížení, ale také nácviky nouzových přistání až do dosednutí, to byl běžný program leteckého zkušebnictví. Anebo vojenské zkoušky nového cvičného proudového letounu L-59. Pravda, těchto letadel se moc nevyrobilo, po rozdělení republiky pár kousků bylo v Košicích v letecké škole a pár kousků zůstalo v Čechách. Nakonec to dopadlo tak, že jsme s tímto letadlem byli zařazeni do Display týmu našeho letectva a společně s jinými stíhačkami létali a předváděli své letecké umění na leteckých dnech u nás i v zahraničí. Bylo to zvláštní období. Po zvednutí železné opony všichni na západě byli zvědaví na umění „rudých pilotů“. Jsem přesvědčen, že jsme čestně hájili barvy našeho letectva. V Anglii na „hangárpárty“ jsem se seznámil s Filipem. Byl to americký důstojník létající jako operátor na průzkumném letounu Awacs a mluvil dobře rusky.

„Filipe, přijď zítra k našemu odletu. Mám pro tebe dárek,“ povídám. V poledne byl plánován vzlet. Moje „padesátdevítka“ byla naplněna palivem, gyroskopy navigačního systému se roztáčely. Přišel Filip.

„Tady máš moji mapu jako suvenýr.“ Byla to letecká mapa Evropy s nápisy v azbuce a jednou dlouhou čarou znázorňující trasu letu Anglie – Praha. Filip se nevěřícně podíval na mapu a pak řekl: *„No jo, ale jak trefíš do Prahy, když nemáš mapu?“* S vážnou tváří a s myšlenkou, že si z toho „amíka“ udělám trochu legraci, jsem odpověděl: *„Podívej, startuji v poledne a letím na východ kurzem 090. V této době je slunce na jihu, takže když mně bude svítit celou dobu na pravou tvář, tak je vše O.K. A v Čechách už to znám, tak mapu nepotřebuji.“* Nezapomenu jeho pohled. Díval se na mne jako na Pánaboha. Pro nezasvěcené čtenáře jen tolik, že při dnešních navigačních pozemních i palubních systémech tu mapu skoro nepotřebuji. Je to taková pomůcka v krajní nouzi.

Na Nechranickou přehradou letadla display teamu. Skupinu vede MiG-21, na číse vlevo

MiG-23 a Su-22, na číse vpravo Su-25, MiG-29 a L-59

A ještě jeden suvenýr z tohoto období. Kolega Víťa a kolega Karel prováděli typický let na VTP (vyšší technika pilotáže) s letounem L-39 Albatros. Při akrobacii v manévru zvaný souvrat najednou rána, na palubní desce svítí červené světlo „požár“, motor nepracuje. Jediné řešení – katapultáž. Vše proběhlo bez závad, oba piloti jsou na padácích a vítr je unáší k lesu. Pilot Vítězslav uvažuje takto: „*Musím otočit padák proti větru a řídit jej tak, abych bez problémů přistál.*“ V rukou ale ještě drží červená madla katapultovacího zařízení, která mu překáží v řízení padáku. A tak tato madla pouští a ta padají někam do pole.

Pilot Karel uvažuje takto: „*Je to dobrý, padák se otevřel. Ta červená madla budou super suvenýr na tuto katapultáž. Nesmím je ztratit.*“ Tak padák moc neřídil, buchlo to s ním o zem, až si pohmoždil kotník, ale madla nepustil. A má je dodnes. Příčina požáru byla v utržené lopatce kompresoru.

Šumění lesa

Jednou všechno skončí. Konec vojenského létání přišel s odchodem do důchodu. Každý pilot se musí s tímto smířit a chlapsky vyrovnat. Tak jsem si říkal, nu což, opravíš chatu po rodičích, zveleбіš dům a konečně se budeš věnovat koníčkům, na které nebyl čas. Synové odrostli, založili rodiny a dědo, vezmi o prázdninách někam vnuka, nemáme dovolenou. Nu což, pojedeme na chatu na

Moravu, do chřibských lesů. Vždyť šumění lesa je tak uklidňující. Když prázdniny skončí, vždy se najde nějaká jiná činnost.

A to je skoro všechno. V důchodovém věku si lidé kolikrát splňují své klukovské sny. Mou touhou bylo létat. Když jsem se hlásil na střední školu, na prvé místo jsem uvedl průmyslovou školu a na druhé místo lesnickou školu. Láska k přírodě byla dána chřibskými bukovými lesy, proto i jeden z koníčků dnešní doby je myslivost. Udržet si pilotní diplom není levnou záležitostí a tak si létám pro radost na ultralehkých strojích. Také s partičkou kamarádů jezdíme na moře, s turistickou jachtou brouzdáme kolem pobřeží Chorvatska, Elby a Korziky. Kdyby se mě vnuci zeptali: „Dědo, řekni, jaké je to být letcem?“, tak odpovím: „Jo, hoši, být pilotem, umět létat vysoko v oblacích a dívat na lidičky dole, to je prostě paráda!“

14. Prepadový stíhač genpor. v.v. Štefan Gombík

V roku 1967 som ukončil základnú deväťročnú školu a nastúpil som do Technického učilišťa Liptovský Mikuláš, na Vojenskú strednú odbornú školu elektrotechnickú – rádiolokačnú. Ako sa neskôr ukázalo, táto škola mi dala veľmi dobré základy pre budúcu vojenskú kariéru, a to ako po stránke odbornej, tak vojenskej. V priebehu štvrtého (maturitného) ročníka bol u nás robený nábor do Vyššieho leteckého učilišťa Košice – smer pilotný. Dôvod bol veľmi jednoduchý – československé letectvo, hlavne piloti boli v „normalizačných“ rokoch po auguste 1968 značne preriedení a hrozil tzv. „generačný problém“, alebo to tiež nazývali „kádrový hrb“. Prihlásil som sa – ako aj ďalších približne 180 záujemcov – a uspel som. Celkovo nás vybrali deväť. Ihneď sme prešli na výcvik do Piešťan. Tam sme absolvovali teoretickú prípravu i praktický letecký výcvik na podzvukovom cvičnom lietadle L-29 Delfín. Výcvik na nadzvukových MiG-21F sme potom absolvovali v Přerove. Všetko bolo zakončené skúškami a slávnostným vyradením v Košiciach v júli 1973.

Pilotku som skončil v hodnosti poručíka a čakala ma dovolenka a nástup k bojovému útvaru.

Koncom augusta roku 1973 som nastúpil k 11. slp v Žatci, ktorý patrilo pod 3. dPVOS Žatec a teda k protivzdušnej obrane štátu. Ako som neskôr pochopil, hlavne tým bolo dané to, že v Žatci sa lietalo hodne a bojovo, pretože protivzdušná obrana musela byť dobre vycvičená a to za každého počasia vo dne i v noci, čo v Žatci nebola fráza ale skutočnosť. Pluk bol zaradený do pohotovostného systému štátu, čo kladlo zvýšené nároky na všetkých jeho príslušníkov. Bola tam však vynikajúca partia ľudí, pre ktorých bolo lietanie prvoradé a tak sa lietalo intenzívne a všetci sa snažili, aby sme my mladí boli čo najskôr vycvičení a pripravení do pohotovostného systému. Žiaľ, tu som prvýkrát zažil, čo to je, keď niekto pri leteckom výcviku zahynie. 10. 1. 1974 zahynul pri lietaní vtedajší veliteľ 11. slp plukovník Rypl. Bol to jeho posledný deň na funkcii. Po lietaní mal byť nástup pluku a odovzdanie funkcie novému veliteľovi a mal ísť na vyššiu funkciu – na 3. dPVOS. Miesto toho sa hľadalo, kde spadol a potom sa už len sedelo, vzpomínalo a pilo... Nálada u pluku bola po tejto tragédii dosť dlho zlá, pretože plukovník Rypl bol uznávaný veliteľ i pilot.

Situácia u pluku sa zlepšila až na jar, pretože sa chystala generálna oprava vzletovej a pristávacej dráhy a pluk bol dočasne odsťahovaný na záložné letisko Panenský Týnec (1. a 2. letka vrátane hotovosti) a 3. letka – výcviková – na letisko České Budějovice. Ďalších sedem mesiacov som strávil v Českých Budějoviciach. Toto obdobie patrí k mojim najkrajším spomienkam. Intenzívne sme lietal, takže prakticky denne bolo niečo nové a zaujímavé. A pretože sme všetci žili v „slobodárňach“, po lietaní a cez víkendy sme veľa športovali a spoznávali krásy južných Čiech.

Pri jednom lietaní sa tesne pred pristaním na okruhu letiska katapultoval major Martenek (známy svojimi humornými kresbami z letectva). V tomto prípade dopadlo všetko dobre. Katapultáž zvládol perfektne, sedačka zapracovala bezchybne a tak bolo čo sláviť. Príčinou katapultáže bolo vysadenie motoru a pretože to bolo v malej výške, jeho reakcia bola správna. Vtedy ešte neboli mobilné telefóny, ale aj tak správa o katapultáži obletela celé Budějovice rýchlosťou blesku a behom asi hodiny boli na letisku všetci príslušníci pluku, aj tí, ktorí mali už po lietaní alebo mali voľno. Tam sa jednoznačne ukázala súdržnosť a solidarita ľudí okolo lietania bez ohľadu na hodnotu a funkciu. Bola to pre mňa ďalšia životná lekcija a dosť dôležitá. Pochopil som, že stať sa môže pri lietaní kde-čo, ale dôležité je situáciu zvládnuť a dôležité je to, aby sa pilot zachránil. Lietadlo sa vyrobí... ale človek žije. Toho som sa držal celý život. Neskôr, keď som už bol vo veliteľskej funkcii, som v tomto duchu učil svojich pilotov.

Na lietadlách MiG-21F som si vylietal II. triedu a bol som v roku 1975 preškolený na prepádové (s palubným rádiolokátorom) MiG-21 PFM. Výcviku som venoval všetko, nebral som si ani dovolenku a tak som celkom rýchlo napredoval.

Potom prišiel rok 1976 a s ním výber kozmonautov. Celé to začalo veľmi utajene, aj to dostalo charakter „Prísne tajné“. Dostal som sa medzi vopred vybraných 24 pilotov československého letectva, ktorí boli povolaní na dvojtýždňové zdravotné prehliadky a psychotesty. Oficiálne bolo povedané, že sme vybraní na novú leteckú techniku, ale že s konkrétnosťami budeme zoznámení až po zdravotných prehliadkach. A tak sme asi za tri dni nastúpili na 14 dní do Prahy. Doktori sa tam na nás „vyřádili“. Robili nám bežné vyšetrenia ako každý rok, ale ďaleko podrobnejšie a prísnejšie, ale i kopu ďalších vyšetrení, s ktorými mali sami doktori problémy, pretože ich robili podľa sovietskych metodík prvýkrát v živote.

Niekoľko dní sme robili psychotesty – značne odlišné od tých, na ktoré sme boli zvyknutí. Postupne niektorým objavili rôzne diagnózy, ktoré sa pokúšali ihneď riešiť. Po 14 dňoch vyšetrení nás rozpustili k útvarom s tým, že máme byť u útvaru a na výzvu byť pripravení na ďalšie vyšetrenia, poprípade na dlhšiu služobnú cestu. Ako sme sa zakrátko dozvedeli, päť z nás bolo odoslaných na intenzívny kurz ruštiny do VLU Prešov. Boli sme tam „za bukom“, učili sa ruštinu a meditovali, čo z toho vylezie. O mesiac si nás pozvali do ÚLZ (Ústav leteckého zdravotníctva) Praha znovu, bolo nás tam sedem. Prišli sovietski doktori, aby preverili naše zdravotné papiere a osobne nás vyšetřili.

Celý trojdňový pobyt v Prahe začal tým, že sme boli predvedení k veliteľovi letectva generálporučíkovi Remkovi, kde sme najprv podpísali papiere o „mlčanlivosti“, aby sme sa následne dozvedeli, že sa jedná o výber na československého kozmonauta. Sovietski doktori boli doktori z Hviezdného mestečka. Tam sa odohrala i humorná epizoda – jeden z uchádzačov mal problém so zubami a tie si chcel doktor preveriť. Pritom zistil, že naši zubári

vytrhli kandidátovi na kozmonauta zdravý zub miesto chorého. Hneď na mieste mu teda vytrhli ten chorý, ospravedlnili sa mu a sľúbili urýchlene urobiť mostík. Na záver boli vybraní štyria kandidáti na ďalšie vyšetrenia do Moskvy a Hviezdného mestečka. Ja som medzi nimi nebol. Bolo mi povedané, že som na súčasné kozmické lode príliš vysoký a ťažký a že mám ísť študovať (bol som totiž medzi týmito siedmymi kandidátmi jediný bez vysokej školy). To bola pre mňa priam výzva a tak keď začal výber do Leteckej akadémie J. A. Gagarina v Moninu v ZSSR, tak som sa prihlásil a bol som vybraný, ako jeden z piatich z vtedajšieho letectva a PVOS.

V rokoch 1977–1980 som absolvoval túto slávnú akadémiu, ktorá práve v roku 1980 slávila 40. výročie svojho vzniku. Jej absolventmi boli prakticky všetci leteckí veliteľia štátov Varšavskej zmluvy, ale i iných štátov, slávne esá 2. svetovej vojny, prakticky všetci sovietski kozmonauti. I teraz po rokoch môžem povedať, že táto akadémia mi dala vynikajúcu prípravu na ďalšiu službu v letectve. Okrem teoretickej prípravy na najvyššej úrovni bolo výhodou i to, že pedagogický zbor pozostával z bývalých pilotov a inžinierov, ktorí prešli všetkými funkciami u letectva až po tie najvyššie a mali pre nás mladých dôstojníkov praktické rady do ďalšej služby. Mnohokrát som si ich doporučenia pripomenul v praxi a držal sa ich, rovnako ako som sa snažil využiť nadobudnuté teoretické znalosti pri lietaní i pri riadení podriadených. Mojimi spolužiakmi boli okrem pilotov štátov Varšavskej zmluvy i piloti Vietnamu. Tí prišli do akadémie prakticky dva roky po skončení vojny s USA. Viedli sme s nimi dlhé diskuzie o tom, ako bojovali. Jeden z nich „Šoat“ – vedúci vietnamskej skupiny – bol hrdinom Vietnamskej socialistickej republiky za sedem zostrelov. Druhý hrdina – „Tuan“ (neskôr prvý vietnamský kozmonaut), mal len jeden zostrel – strategický bombardér B-52. Zostrelil ho v noci z MiG-21 PF vo výške 14 000 metrov tesne pred Hanojom pri nočnom nálete Američanov na hlavné mesto Vietnamu. I ďalší Vietnamci mali zostrely, ale v menšom počte. Priam neuveriteľne ovládali všetko, čo súviselo s palubnými zbraňami MiG-21, či už to bola dokonalá znalosť rakiet ale i kanónu, ktorý prekvapivo často používali.

Po ukončení akadémie som nastúpil späť k 11. slp do Žatca. Pol roka som pôsobil ako náčelník štábu hotovostnej letky a poctivo som si odslúžil i hotovosti. Bolo to pre mňa veľmi poučné, pretože pohotovostný systém bol veľmi špecifický. Je treba dávať pozor na pripravenosť pilotov, na ich životosprávu, udržiavať v perfektnom stave leteckú techniku (tá musí byť vždy udržiavaná, ale v pohotovostnom systéme to platí dvojnásobne) atď. Získané skúsenosti som neskôr využil na vyšších stupňoch velenia.

Na jar 1981 som bol prevelený k 1. slp České Budějovice na funkciu zástupcu veliteľa pluku. Úplne iná náplň práce, iné „starosti“ a navyše do toho preškolenie na MiG-23 v Prešove. To bol môj začiatok u 1. slp. Postupne som si všetko osvojil, spoznal ľudí, rozlietal som sa na MiG-23 a po roku bývania na

slobodárni som dostal pridelený byt na sídlisku Vltava, kde som sa s rodinou presťahoval.

1. slp České Budějovice, ktorý bol začlenený v 3. dPVOS, bol stíhacím plukom, ktorý bol začlenený do pohotovostného systému protivzdušnej obrany štátu. Ako slávny historický pluk bol vyzbrojený najmodernejšou leteckou technikou a vždy perfektne vycvičený.

Na jeseň roku 1982 som bol menovaný do funkcie veliteľa tohto pluku, ktorý v tej dobe mal dve letky MiG-23, letku MiG-21 MF a letku MiG-15 BIS, ktoré boli posledné v československom letectve a boli taktiež v pohotovostnom systéme s určením proti pomalým nízko letiacim cieľom, hlavne v priestore Lipna a vlastne celej Šumavy. Štartovali často a mali niekoľko úspešných zásahov proti vzdušným narušiteľom štátnej hranice, preto bolo ťažko pochopiteľné rozhodnutie o ich zrušení k 31. 3. 1983.

Hoci som bol mladý kapitán, približne pol roka veliteľ pluku, bolo mi jasné, že zrušenie letky MiG-15 BIS je hlúposť a aj som to na rozlúčkovom večierku tejto letky povedal a zároveň som vyslovil predpoklad, že do konca roka ich dajú dokopy, aj keď nie na BISoch, ale na niečom inom. Šlo o to, že títo piloti boli perfektne vycvičení a hlavne mali presnú znalosť terénu Šumavy a priebehu štátnej hranice –všetko to dokopy z nich robilo nenahraditeľnú partiu odborníkov pohotovostného systému.

Veľmi skoro sa ukázalo, že zrušenie letky MiG-15 BIS bola chyba. S príchodom pekného počasia sa ako vždy podstatne zvýšila letová činnosť malých lietadiel za našou štátnou hranicou a denne sme museli štartovať s rýchlymi nadzvukovými lietadlami MiG-21 a MiG-23, čo bolo nad Šumavou a Lipnom neefektívne a niekedy za hranicou bezpečnosti, vzhľadom k ich manévrovacím možnostiam proti pomalým nízko letiacim cieľom. Do toho treba pripočítať prakticky trojnásobnú spotrebu leteckého paliva.

Na základe týchto skutočností bolo rozhodnuté, že 1. slp dostane do počtov roj (štyri) L-39ZA ako náhradu za vyradené MiG-15BIS s určením pre pohotovostný systém proti nízko letiacim a pomalým cieľom. Časť pilotov z BISov rozvelených po rôznych útvaroch československého letectva sa vrátila k pluku a po krátkom preškolení znovu držali hotovosť.

Zaujímavé bolo i to, že sa fyzicky tieto lietadlá skutočne zlikvidovali, ako i všetky pre nich určené náhradné diely. Z tých by sa vtedy bolo dať postaviť 8 nových MiG-15BIS – ako povedal vtedajší hlavný inžinier letectva generálmajor Muras. Dnes vo svete existuje len niekoľko letuschopných MiG-15 BIS a za jedno ich vystúpenie sa platí 30 000 amerických dolárov.

V júni roku 1983 sme sa piloti 1. slp zúčastnili ostrých bojových strelieb v Astracháni v ZSSR v rámci cvičenia našej 2. dPVOS Brno. My sme tomu hovorili „strieľanie za Brňákov“. Ja som si presadil, že som lietal ako bojový pilot a tak som mal možnosť si v praxi overiť raketu R-60 (vzduch-vzduch, infra systém navedenia), ktorej možnosti som počítal v diplomovej práci pri štúdiu na leteckej akadémii. Zostrelil som terč LA-17 vo výške 8 000 metrov. Odpaľoval

som zo vzdialenosti 3,2 km. Bolo to úžasné – raketa mierne stúpala, pretože terč mal prevýšenie a potom záblesk a veľký výbuch. Kusy zničeného terča sa prevaľovali vo vzduchu a rýchlo sa blížili, pretože pri odpale som mal rýchlosť 1 100 km/h. Rýchlo som si uvedomil, čo nás inštruktori učili – nesledovať výbuch, ale okamžite „vyberať“ (točiť) od cieľa. Energicky som točil doprava dole. Bol najvyšší čas, pretože padajúce krídlo terča som minul asi o 200 metrov. Ešte dlho po streľbách – pri nepokojnom spaní som videl to padajúce krídlo terča vedľa seba.

Hlavnou udalosťou roku 1984 v armáde bolo spojenecké cvičenie *Štít 84* so záverečným ceremoniálom a vojenskou a leteckou prehliadkou na letisku Žatec. A práve o tomto pamätnom závere by som sa chcel zmieniť.

Záverečný ceremoniál konca cvičenia *Štít 84* bol za účasti najvyšších štátnych predstaviteľov ČSFR vrátane prezidenta Husáka a ministrov obrán štátov Varšavskej zmluvy na čele s ministrom obrany ZSSR maršalom Ustinovom. Zlatým klincom na celom ceremoniále bol hromadný štart 72 lietadiel v enormne krátkom čase 7 minút 20 sekúnd. Celému tomu predchádzali výpočty a nácviky, ktoré boli veľmi zaujímavé a chvíľami dramatické. Napríklad 6 lietadiel MiG-21PFM štartovalo z rolovacej dráhy a pred hlavnou tribúnou boli vo vzdialenosti asi 10 metrov vo výške asi 30–40 metrov, samozrejme s motorom na plnú forsáž, takže hluk dosahoval asi 180 db. Museli sa dodať protihlukové sluchátká, aby nám naši predstavitelia neohluchli. Štartovalo sa i zo záložného trávnatého pásu, zo štartovky (MiG-23ML 1. slp) a čo bolo najzaujímavejšie, ale i najriskantnejšie – z hlavnej dráhy sa štartovalo proti sebe! Krátko vysvetlím: keď sa jedna štvorica odlepovala od dráhy, tak ďalšia štvorica v opačnom smere už zachádzala na dráhu a z chodu štartovala. Do generálky to ale fungovalo ešte lepšie – to na dráhu zachádzali štvorice lietadiel proti sebe a štartovali, takže z tribúny to bolo úplne super – jedna štvorica bola vo výške okolo 20 metrov a proti nej sa už odlepovala od zeme ďalšia štvorica...

Všetko fungovalo presne na sekundy. Keď to ale uvidel pri generálke vtedajší veliteľ letectva generálporučík Remek, zhodnotil to asi takto: „*Chlapci, veľmi pekne ste to vymysleli a nacvičili, ale už mi nikdy nepredvádzajte tie štarty proti sebe – to už nechcem vidieť, takže do večera to všetko prerobíte!*“ Tak sme všetko prepočítali a tým sa nám práve natiahol čas na tých 7 minút 20 sekúnd; dovedy to bolo 6 minút 10 sekúnd. Ale i tak je to dodnes svetové unikum a takúto akciu už nikto nedokáže zorganizovať a uskutočniť.

Rok 1984 bol zaujímavý aj tým, že 1. slp „Zvolenský“ v Českých Budějoviciach, ktorému som vtedy velil, nielenže oslavoval 40. výročie vzniku, ale v tomto roku bol aj vyzývateľom celoarmádnej súťaže k vynikajúcemu splneniu úloh výcvikového roku ako prvý od letectva vôbec. A tak kontrola stíhala kontrolu a rozbor nasledoval za rozborom. Nakoniec sme všetko zvládli, kritériá splnili. 1. slp dostal druhýkrát po sebe putovnú zástavu MO ako najlepší útvar letectva a PVO.

Oslavy 40. výročia vzniku 1. slp „Zvolenského“ sa uskutočnili v júni 1984 v Českých Budějoviciach za účasti najvyšších veliteľov PVOS a všetkých územných a stranických orgánov juhočeského kraja. Pre nás vtedy bola veľkou poctou účasť veteránov pluku. Prišli šiesti v čele s prvým veliteľom 1. slp, vtedy plukovníkom Františkom Faitlom, slávnym pilotom a spisovateľom, hrdinom 2. svetovej vojny, ktorý bojoval ako na západe, tak na východe a zapísal sa i do histórie Slovenského národného povstania. 1. slp ako je známe, pôsobil v prospech SNP z letiska Zolná pri Zvolene, kde pristál 17. 9. 1944. Tento dátum sa potom stal dňom československého vojenského letectva a myslím, že staršia generácia bývalých príslušníkov československého letectva ho dodnes slávi, aj keď skromnejšie ako tomu bolo v minulosti. Rôzne pokusy stanoviť iný termín pre sviatok letectva po roku 1989 sa neujali, aj keď boli ustanovené.

V roku 1985 v rámci osláv 40. výročia oslobodenia ČSFR sa uskutočnila v Prahe a Bratislave vojenská a letecká prehliadka. Ja som sa ako veliteľ 1. slp zúčastnil leteckej prehliadky v Prahe. Bola to parádna akcia, ktorá bola perfektne naplánovaná i uskutočnená. Letectvo letelo podľa typov a rýchlosti od najpomalších po najrýchlejšie v rojoch (4-členných) a v letkách (9-členných). Ja som bol veliteľom „červenej letky“ (letky boli označené farbami) a leteli sme ako posledná letka prehliadky na MiG-23ML rýchlosťou 900 km/h, zostava v trojiciach 10 metrov vzdialenosť krídlo od krídla a prelet cez Letenskú pláň bol vo výške 100 metrov. Štartovalo sa z niekoľkých letísk (Čáslav, Pardubice, Hradec Králové). Začiatok nácvikov zo stanovených letísk bol dosť dramatický. Dva dni pred stanoveným preletom na letisko Čáslav sa tam stala mimoriadna udalosť, keď pri nácviku BoPo boli odpálené z MiG-23BN dve protizemné rakety S-24 cez zatvorené vráta úkrytu lietadla. Došlo k zraneniam i k materiálnym škodám. Okrem toho v Piešťanskom školskom leteckom pluku došlo ku katastrofe lietadla L-29, pri ktorej zahynuli dvaja piloti. A tak sme v sobotu preleteli z Českých Budějovic do Čáslavi, ubytovali sme sa a už v nedeľu dopoludnia robil veliteľ letectva generálporučík Remek mimoriadny rozbor s hlavnými funkcionármi celého letectva na letisku Čáslav. Bolo tam dosť „husto“ a nálada bola na bode mrazu. Ale ako vždy u letectva – ďalšie úlohy a ďalšie lietanie všetko odsunú na druhú koľaj, do zabudnutia. Dôležité z týchto rozborov vždy bolo a je zobrať si ponaučenie pre ďalšiu organizáciu leteckého výcviku, zvlášť z hľadiska bezpečnosti letov.

Ešte jedna zaujímavá epizóda sa odohrala v Čáslavi dva dni pred leteckou prehliadkou. Generál, ktorý to mal na starosti, prišiel s „geniálnym“ nápadom – na základe skúseností z Maďarska, kde mesiac pred tým spadli pri podobnej akcii dve lietadlá tesne pred Budapešťou (Maďari na základe toho leteckú časť prehliadky zrušili), chcel, aby sme podpísali, že v prípade poruchy na motore lietadla zostaneme v kabíne a s lietadlom to namierime do Vltavy, aby neboli „žiadne iné obete ani iné hmotné škody“! Vlastne sme v prípade poruchy mali byť kamikadze. Predniesol toto poučenie a chcel, aby sme podpisom stvrдили, že budeme takto postupovať. Postavil som sa a povedal približne toto: „*Neviem*

ako ostatní velitelia a piloti, ale ja taký papier nepodpišem, to radšej tú prehliadku nepoletím, je to proti všetkým predpisom a zásadám letectva.“ Pár sekúnd bolo hrobové ticho. Generál sa spýtal: *„Je ešte niekto, kto nesúhlasí?“* Vzápätí sa postavili ďalší velitelia a odmietli to tiež. Nakoniec boli proti všetci piloti. Vtedy si generál uvedomil, že šliapol mimo a začal toto opatrenie široko zdôvodňovať. Ďalej sa nič nedialo, prehliadku sme odleteli už v pohode za pekného počasia a ja dodnes neviem, či táto „do neba volajúca hovadina“ bola osobná iniciatíva tohto súdruha generála, alebo to bol nápad niekoho z úplného „vrcholu armády“. V Čáslavi sme to tipovali ako na jeden z jeho ďalších „geniálnych nápadov“.

Veľmi zaujímavou epizódou môjho leteckého života bolo pristátie na diaľničnom úseku Měřín, konkrétne na diaľnici D-1 západne od Veľkého Meziříčí. Bola to akcia slúžiaca pre výcvik letectva, ale i „malej PVO“ s tým, že sme na tento úsek diaľnice pristávali ako na záložné letisko. Ja som tam letel z Českých Budějovic na MiG-23 v zostave 12 lietadiel. Najprv sme urobili let po Čechách na vyčerpanie paliva a potom sme po rojoch (4 lietadlá) pristávali. Bolo to veľmi nezvyklé a dosť náročné, hlavne na psychickú prípravu pilotov. Je treba si uvedomiť, že diaľnica má na tomto mieste šírku 18 metrov a lietadlo MiG-23 má v pristávacej konfigurácii s rozťahnutými krídlami 17,8 metra. Pristávalo sa od Veľkého Meziříčí, po pristátí a ubrzdení (povinne s vypustením brzdiaceho padáku, pretože dĺžka bola len 2 km) sme vyrolovávali na odpočívadlo (dnes tam stojí Motorest). Keď sme boli všetci štyria na odpočívadle, rolovali sme po diaľnici späť na iné odpočívadlo (dnes je tam McDonald), kde bola letová „stojánka“. Tam nám dopĺňali palivo a všetko potrebné pre návrat domov, vrátane toho, že nám podvesovali aj ostré rakety „vzduch-vzduch“, tak, ako sa patrí na taktické cvičenie... Medzi tým zaútočili „nepriateľské stíhacie bombardéry“ (Su-22M4), na ktoré usilovne páľilo PVO (PldvK-30), dvojhlavňové protiletadlové kanóny). V tej dobe bola diaľnica zatvorená a jazdilo sa po starej ceste. Tam bola poriadne hustá premávka a ako nám povedali príslušníci VB – denne tam bolo niekoľko dopravných nehôd v dobe, keď sa pristáva a štartuje. Vodiči sa pozerali na lietadlá (nie bežný pohľad vidieť pristávať stíhačku na diaľnici) a nevenovali sa riadeniu. *„Už aby ste tu skončili, lebo sa tu z tých nehôd zbláznime,“* hovorili nám príslušníci VB. Nedošlo našťastie k vážnejšej nehode, jednalo sa len o „plechy“ (nedobrzdenie a zrážka s vpredu idúcim vozidlom).

Z vojenského hľadiska a pre pilotov to bola vynikajúca akcia. Precvičilo sa niečo úplne iné ako bežné lietanie a hlavne pristátie na diaľnici dalo pilotom veľkú dávku sebavedomia do ďalšieho výcviku. Okrem nás to precvičovalo len poľské letectvo. Žiaľ, bolo to zároveň naposledy. Ako konštatovali i kontráši: *„taký záujem západných vojenských a leteckých pridelencov ešte nezažili“*. Boli tam v okolí prakticky všetci a snažili sa fotografovať a filmovať. Bol to pre nich celkom šok, keď to všetko perfektne prebehlo.

Na jeseň roku 1985 som odovzdal funkciu veliteľa 1. slp v Českých Budějovicích a nastúpil som do funkcie zástupcu veliteľa 3. dPVOS Žatec. Dislokácia tejto divízie bola vlastne po celých Čechách – najzápadnejšia rota v Aši, najjužnejšia na Sv. Tomáši na Šumave, na severe Adršpach, na východe Senožaty. Aj keď som funkcionárov štábu divízie a veliteľov útvarov už poznal, prešiel som v priebehu roka všetky útvary a samostatné prápory tak, aby som dôkladne poznal celú divíziu. Tu som mal znovu možnosť oceniť to, čo som sa naučil v Liptovskom Mikuláši – rádiolokáciu a raketovú techniku som poznal dovtedy len teoreticky, teraz som mal možnosť vidieť ju aj v praxi. A že to nebol vôbec jednoduchý život. Niektoré rotý boli dosť vzdialené od miest a dedín – ako sme hovorili – ďaleko od civilizácie. Život tu bol ťažký pre všetkých – pre vojakov základnej služby, vojakov z povolania, ale aj ich rodiny. Osobitne chcem spomenúť vojakov základnej služby ktorí slúžili na tzv. „vidových hláskach“ na štátnej hranici. 3. dPVOS ich mala od Ašu po Slavonice celkom 58. Malo tam slúžiť 5–7 vojakov, ale reálne tam slúžili 3–4 vojaci. Vidová hláska bola vlastne kovová veža vysoká od 12 až po 32 metrov, kde na samom vrchole neustále vo dne i v noci po celý rok stál vojak a sledoval vzdušný priestor za štátnou hranicou, so zameraním na malé a prízemné výšky (zvlášť tam, kde dobre nevideli rádiolokátory). Niektoré vidové hlásky sa nachádzali úplne izolovane od ľudí, mnohokrát až za rotami pohraničnej stráže, ktoré boli pre nich vlastne zásobovacou základňou. Brali si tam proviant, ale i vodu a dokonca uhlie na zimu. Vojaci si sami varili, prali... I hygienické podmienky boli často horšie ako vo väzení. Nebola tečúca voda, WC len suché, elektrina sa často vyrábala agregátom. Pritom jeden z vojakov vo dne v noci bol na veži a pozoroval vzdušný priestor, druhý sedel pri rádiostanici a sledoval, čo sa deje na linkách výstrahy, poprípade prijímal pokyny z nadriadeného miesta, alebo odovzdával údaje o zistenom ciele. Ďalší dvaja vo svojom „voľne“ obstarávali všetko, čo súviselo s bežným životom. Mali zvláštny režim, zvláštny výcvik a boli aj prísne vyberaní doktormi-psychológmi, aby dva roky takéhoto života (presne 21 mesiacov) v malom kolektíve, ďaleko od ľudí, vydržali. Ja by som všetkým, ktorí túto službu absolvovali, udelil vyznamenanie. Chcem im aj touto cestou ešte raz poďakovať.

Práve preto, že som poznal, čo je služba na „čiare“ (aj keď len krátko a z pohľadu kontroly), rozčuľujú ma rôzne procesy a články o zločinoch na hranici. Títo vojaci si len plnili svoju povinnosť podľa vtedy platných zákonov a predpisov. Nič viac a nič menej. Taká bola doba, také boli zákony a predpisy... Pravidelne každý rok stíhacie letectvo vykonávalo „ostré bojové streľby nad Baltickým morom“. Tieto streľby sa robili z našich letísk – Žatec, České Budějovice s preletom cez štátnu hranicu s NDR až na sever nad Pennemunde, kde sa nachádzal priestor streľieb. Vlastná strelnica „zóna 2“ bol letecká vzdušná strelnica, ktorú obsluhovalo a používalo velenie sovietskych vojsk v NDR. Strelnica začínala na pobreží. Dĺžka strelnice bola 40 km a šírka 20 km. Tesne pred strelnicou bol prírodný rádiomaják „Ahlbeck“, na ktorý sme leteli. Po jeho

prelete nasledovalo povolenie k streľbe. Strelali sme tzv. „odpaly“ – stíhač prakticky len odpálil raketu – to boli streľby pre mladých poručíkov a tých, ktorí mali ísť do „hotovostného systému“. Každý pilot totiž pred tým ako bol zaradený do pohotovostného systému PVOS musel mať splnených niekoľko kritérií bojového použitia daného typu lietadla a odpal riadenej rakety bol jedným z týchto kritérií. Ďalej sa strelalo na svetelnú bombu. Túto bombu zhadzovalo naše lietadlo vo výške 14 000 metrov s následným „úhybným manévrom zo strelnice“ a na túto bombu, ktorá pomaly padala na padáku a vydávala svietivosť až 1 milión sviečok, strelali stíhači (zvyčajne dvojica, ale prakticky ju zostrelil už prvý a druhý strelal len na padajúce zvyšky bomby). Táto streľba bola veľmi zaujímavá a atraktívna v noci, kedy bolo bombu vidieť na vzdialenosť až 120–140 km, takže ju videli i ďalšie posádky letiace na strelnicu a videli aj jej výbuch a likvidáciu. Stíhači okamžite po odpale rakiet otočili nad pevninu, lietadlo-nosič znovu zaletelo do „zóny 2“ a vo výške 14 000 metrov zhodilo druhú svetelnú bombu pre druhú dvojicu stíhačov a celá činnosť sa opakovala.

Asi najzložitejším druhom streľby bol ten, že sme leteli vo dvojici – vedľa seba a vedúci dvojice odpálil tzv. cieľovú raketu RM-6 a druhý z dvojice na túto raketu strelal ostrú bojovú raketu R-3S (R-60). Cieľová raketa RM-6 bola upravená raketa, ktorá po odpale zo závesníku lietadla „spomalila“ (časť ťahu raketového motoru bola odvádzaná bočnými tryskami), čo umožňovalo druhému pilotovi zachytiť ju svojou infraraketou, zamieriť a odpáliť bojovú raketu. Pri tejto streľbe do popredia vystupovala otázka bezpečnosti. Dvojica musela letieť „na úrovni“ (vedľa seba, 500 metrová vzdialenosť), nosič naklonil a mierne zahol na stranu druhého, odpálil cieľovú raketu a hneď musel ostro uhnúť, aby uvoľnil miesto pre stíhača a umožnil mu manéver na zachytenie rakety, zameranie a odpal. Hoci sa to zdalo dosť zložité a náročné (aj to bolo), pri tejto streľbe sa nikdy nič nestalo, ani sa nevytvorila nebezpečná situácia. Všetci plnili to, na čo boli niekoľko mesiacov pripravovaní a tak to zvyčajne šlo ako po masle. Samozrejme, boli i zvláštne prípady – neodpálenie rakety (technické poruchy), katapultáž pri vysadení motoru po streľbe (podplukovník Daněk) atď. Bolo toho dosť, ale tieto streľby zároveň zlepšovali sebavedomie pilotov, letovodov, technikov (zvlášť zbrojárov), pretože to boli náročné úlohy, lety na hranici technických parametrov lietadiel (doba letu 1 hodina 50 minút), zladžovala sa súčinnosť v rámci PVOS i medzinárodná s PVOS NDR a sovietskimi v NDR. Pri peknom počasí (a to bolo často, pretože streľby bývali v júni) to bol zároveň „let za odmenu“. Krásne bolo vidieť celú NDR, Berlín, dokonca bolo vidieť i neslávne známy „Berlínsky múr“, krásne bolo vidieť celé pobrežie a more u Pennemunde a vľavo až do Dánska. Pri pohľade dole na more sa dali presne určiť hranice strelnice, pretože všetky lode mali na dobu streľby zákaz vplávať do tohto priestoru a tak čakali na „hraniciach“ strelnice. Údajne to bol aj pre posádky lodí pekný zážitok dívať sa na streľby nad sebou.

Začiatkom júna 1986 som sa prvýkrát zúčastnil v Ašuluku (v ZSSR, 100 km severne od Kaspického mora) ostrých bojových streliieb protiletadlového raketového vojska, konkrétne 185. plrp Kralovice. Bol som tam vo funkcii riadiaceho streliieb. Strieľalo sa komplexmi „S-75 Volchov“, ktoré mal pluk vo výzbroji. Prvýkrát som mal možnosť ako pilot byť bezprostredne pri takýchto streľbách – bezprostredne na veliteľskom stanovisku a bezprostredne u odpaľovacích rámp. S plukom som doma absolvoval celú prípravu vrátane tzv. zápočtových streliieb, ale realita na polygóne bola úplne iná. Vládla dosť veľká nervozita, pretože na základe výsledkov streliieb sa potom hodnotil pluk na záver výcvikového roku. Ciele boli zničené a všetci sme si mysleli, že pluk bude mať vynikajúce hodnotenie. Po vyhodnotení všetkých prostriedkov však sovietski inštruktori navrhli známku *dobrá*. Nepomohli naše protesty, ani to, že ciele boli zničené. Pre všetkých to však bola veľká škola života – toho odborného. Vlastné streľby sú otázkou pár minút, ale predchádzala im dlhodobá príprava všetkých účastníkov doma, príprava rakiet, potom desaťdňová cesta vlakom na polygón, 4–6 dní na polygóne (príprava, streľby, balenie) a zasa desať dní cesty vlakom domov. Na polygóne (polopúšť) cez deň teplota 36–40 stupňov v tieni, komáre a všetka tá púštna háveď. U mnohých sa k tomu pridali črevné problémy. Ale i tak dodnes všetci spomínajú na OBS v Ašuluku ako na jeden z vrcholov svojej vojenskej kariéry.

V rokoch 1986–1988 som absolvoval Vojenskú akadémiu generálneho štábu ozbrojených síl ZSSR v Moskve, známu ako „Vorošilovka“. Absolventom dáva najvyššie vojenské vzdelanie, aké je možné získať. Celá výučba sa zaoberá strategickým stupňom riadenia ozbrojených síl a štátu v prípade vojnového stavu alebo ozbrojeného konfliktu. Pedagogický zbor akadémie tvorili prevažne generáli, každý s bohatou praxou od vojsk a s niekoľkými akademickými titulmi, takže popri teórii nám dávali i praktické rady zo života, pretože mali za sebou dlhoročnú prax a prešli vysokými vojenskými funkciami. Táto škola mi dala do ďalšieho vojenského života veľa. Som hrdý na to že som jej absolventom, veď dodnes je to spolu s akadémiou generálneho štábu Francúzska v Paríži najuznávanejšia vojenská akadémia na svete. O jej prestíži svedčí aj fakt, že i dnes na tejto akadémii študujú vojaci z viac ako 20 štátov (vrátane USA).

V septembri 1988 som prevzal funkciu veliteľa 3. divízie PVOS v Žatci. Bola to v tej dobe najväčšia divízia československej armády, a to čo do počtu ľudí a techniky, ale aj do rozlohy. Jednotlivé útvary a ich časti boli dislokované prakticky po území celej Českej republiky. Táto dislokácia bola daná i tým, že 3. dPVOS Žatec zodpovedala za vzdušný priestor nad Čechami. K tomu bola vyčlenená časť síl a prostriedkov do pohotovostného systému PVOS a časť síl a prostriedkov mala vyčlenených od 10.LA – konkrétne od 1.sld Bechyně a časť síl a prostriedkov od Západného okruhu (Tábor) a Strednej skupiny sovietskych vojsk Milovice. Všetky tieto sily a prostriedky podliehali veleniu veliteľského stanoviska 3. dPVOS Žatec. Pohotovostný systém bol ťažkou, náročnou a

zodpovednou službou. Jeho dôležitosť a vážnosť bola daná i zákonmi, kde bol považovaný za bojovú službu a vzťahovali sa naň dvojnásobné výmery trestov ako za priestupky v bežnej službe. Boli presne stanovené normy pre štart stíhačov (podľa typu, dennej a nočnej doby), normy pre pripravenosť k odpalu rakiet „zem-vzduch“ atď. Tieto normy boli dané predpismi a rozkazmi a boli dosť často preverované nadriadenými, a to priamo u jednotiek vyčlenených do pohotovostného systému, ako aj formou tzv. „kontrolných obletov“. V podstate to ani nebolo treba, pretože nás prakticky denne preveroval „vzdušný protivník“. Zvlášť v letnom období, keď okolo štátnej hranice lietalo množstvo malých športových lietadiel a vetroňov, štartovali za víkend stíhači niekoľkokrát a stalo sa, že sme museli pilotov vystriedať, pretože boli prelietaní. Zo všetkého sa robila objektívna dokumentácia, čo bolo tiež náročné na čas. To ešte neexistovali výkonné počítače a ďalšie technické prostriedky a tak sa všetko maľovalo ručne a písalo na písacích strojoch. A keď už došlo k narušeniu vzdušného priestoru, spustila sa celá mašinéria naplno. Do plnej bojovej pohotovosti sa uviedli prakticky všetky prostriedky, ktoré boli k dispozícii, funkcionári prišli na veliteľské stanoviská, zapli sa ďalšie rádiolokačné prostriedky a podrobne sa analyzovali všetky údaje, ktoré sme dostali od podriadených. Na ich základe sa museli rýchlo prijať rozhodnutia, čo ďalej. Keď celé „narušenie“ skončilo, začalo ďalšie kolo – podrobná analýza toho, čo sa udialo, s vyhodnotením krokov ako šli po sebe, ich efektívnosti atď. Na základe toho sa spracovala komplexná správa o narušení vzdušného priestoru, ktorá musela mať jednoznačný záver – došlo k narušeniu vzdušnej hranice štátu, alebo nie, či pohotovostný systém protivzdušnej obrany štátu splnil svoju úlohu, alebo nie, ak nie, tak prečo a kto, alebo čo bolo príčinou nesplnenia úlohy, ak splnil – tak menovite, kto prispel k splneniu úlohy. To sa potom trestalo alebo odmeňovalo, poprípade i mimoriadne povyšovalo. Taká bola doba...

Na tomto mieste chcem pripomenúť, že podľa vtedajších zákonov a predpisov sa neplatili cezčasy, ani pracovná pohotovosť. Jeden z hotovostných pilotov si spočítal odpracované hodiny za celý rok a vyšlo mu, že má hodinovú mzdu 5 Kč. To nie je vtip, ale skutočnosť.

Po 17. novembri 1989 sa začali veľmi rýchlo meniť i názory a požiadavky na pohotovostný systém protivzdušnej obrany štátu i samotnú protivzdušnú obranu. Boli znížené počty síl a prostriedkov v pohotovostnom systéme, predĺžili sa normy zaujímania pohotovosti, zo štátnej hranice po odstránení ostnatého drôtu boli stiahnuté pozorovacie hlásky, znížený počet rádiolokačných prostriedkov, ktoré kontrolovali vzdušný priestor. Rýchlosť týchto zmien sa osobitne zvýšila po rozpade Varšavskej zmluvy v roku 1991.

Poslednou veľkou akciou v PVOS po novembri 1989 bolo taktické cvičenie 3. dPVOS Žatec s ostrými bojovými streľbami v ZSSR v júni 1990. Celkove sa streliab zúčastnilo asi 1 200 ľudí. Presun bol železnicou – rádiotechnici, protiletadlové raketové vojsko, väčšina materiálu a letecky – časť pilotov, technický personál a funkcionári a časť materiálu. Prelietali sme vlastnými

lietadlami – letka MiG-23 od 1. slp České Budějovice, letka MiG-29 od 11. slp Žatec. Pri vlastných streľbách boli použité prakticky všetky typy rakiet „zem-vzduch“ a všetky druhy rakiet „vzduch-vzduch“, ktoré sme mali vo výzbroji, vrátane leteckých kanónov. Celé streľby sa riadili automatizovaným spôsobom. Dodnes som hrdý na to, že sme ako prvá divízia PVOS v rámci Varšavskej zmluvy dosiahli pri tomto náročnom systéme riadenia (a hodnotenia) vynikajúce hodnotenie. Boli to prakticky i posledné ostré bojové streľby v ZSSR. Po rozpade Varšavskej zmluvy sme potom využili polygón Ustka v Poľsku. Tam sme v júni 1992 odstrelali ostré bojové streľby stíhacieho letectva PVOS. Ja ako čerstvý generál som dostal celé streľby na zodpovednosť, i som ich celé z letiska Sklupsk odriadil. Streľby dopadli veľmi dobre, ale technici zistili, že sú poškodené dva motory – jeden MiG-21MF a jeden na MiG-23. Ešte večer nám z Prahy priviezlo dopravné letectvo rezervné motory, ktoré naši leteckí technici do rána nasadili namiesto poškodených motorov. Návrat bol teda podľa plánu. Celá jeseň roku 1992 sa niesla v duchu delenia Československa. Plne sa to dotklo i letectva a PVOS. Delil sa materiál, robili sa pohovory s ľuďmi, ktorí sa rozhodovali, či zostanú v českej armáde, alebo odídu na Slovensko. Bolo to veľmi pohnuté obdobie pre mnoho ľudí, ich rodiny. Pracovná doba bola prakticky nepretržitá, robilo sa soboty i nedele a pritom sa musel udržiavať i pohotovostný systém, hoci výcvik sa v tej dobe prakticky nevykonával. Všetko však prebehlo úplne korektne a bez akýchkoľvek podrazov a ľudia, ktorí spolu roky slúžili, sa rozišli ako kamaráti a mnohé tieto kamarátske vzťahy udržiujú dodnes.

I ja som odišiel slúžiť do novovzniknutej Armády Slovenskej republiky vo funkcii veliteľa letectva a PVOS. Tam sa začalo budovať všetko prakticky od nuly. Ale presne o polnoci 31. 12. 1992 prevzalo velenie nad vzdušným priestorom Slovenska Ústredné veliteľské stanovisko letectva a PVOS Armády Slovenskej republiky v Trenčíne a začal fungovať i novovytvorený pohotovostný systém.

Ale to už je iná kapitola...

V rokoch 1967–1971 som absolvoval vojenskú strednú odbornú školu elektrotechnickú – rádiolokačnú v Liptovskom Mikuláši, smer automatizované systémy velenia.

V rokoch 1971–1973 som absolvoval Vyššie letecké učilište Košice, smer pilotný a bol som prijatý za vojaka z povolania v hodnosti poručík.

V rokoch 1973–1977 som slúžil ako stíhací pilot v Žatci.

V rokoch 1977–1980 som absolvoval Vojenskú leteckú akadémiu J. A. Gagarina v Moninu v ZSSR a bol mi udelený titul Ing.

Po ukončení akadémie som zastával funkciu náčelníka štábu stíhacej letky v Žatci.

V rokoch 1981–1982 som zastával funkciu zástupcu veliteľa stíhacieho pluku a v rokoch 1982–1985 funkciu veliteľa stíhacieho pluku v Českých Budějovicích.

V rokoch 1985–1986 som vykonával funkciu zástupcu veliteľa 3. divízie PVOS v Žatci.

V rokoch 1986–1988 som absolvoval dvojročné postgraduálne štúdium na Akadémii generálneho štábu v Moskve.

V rokoch 1988–1992 som zastával funkciu veliteľa 3. divízie PVOS v Žatci.

8. 5. 1993 som bol menovaný do hodnosti generálmajora.

Od vzniku samostatnej Slovenskej republiky 1. 1. 1993 som vykonával funkciu veliteľa letectva a PVO Armády SR a od 1. 9. 1994 funkciu náčelníka štábu L a PVO Armády SR.

V roku 1998 som bol povýšený na generálporučíka.

15. 12. 2000 som odišiel na vlastnú žiadosť do zálohy.

Nalietaných vyše 2 000 hodín na typoch:

- MiG –29, MiG-23, MiG-21, L-39, L-29, L-410, AN-24, AN-26
- Z-142, Z-43, L-200, F-16, JAGUAR, S-3, HAWK, JAK-130

15. Přeškolení na MiG-23 MF plk. v.v. Ing. Vítězslav Nohejl

Psal se počátek roku 1978 a bylo rozhodnuto o přeškolení přepadového stíhacího letectva na letoun „třetí generace“ MiG-23 s měnitelnou geometrií křídla. Takovéto vojenské věci v té době podléhaly utajení, takže žádné bombastické informace v médiích nebyly. Velení letectva a Protivzdušné obrany státu vyslalo podle funkcí a maximálních zkušeností 2 piloty a 4 odborníky inženýrsko-letecké služby na přeškolení do bývalého SSSR. A tak ke konci února 1978 odletěli Ing. Vítězslav Nohejl, František Skalický, Ing. Ladislav Zasadil, Karel Fousek, Jan Kulíšek, Miloš Parma a čtyři učitelé z VVLŠ Košice do přeškolovacího střediska Lugovaja v Kyrgyzské republice. Dostali jsme letenky a letounem ČSA jsme letěli přes Moskvu do hlavního města Kyrgyzie – dříve Frunze, nyní Bishkek. Tam jsme byli očekáváni a odvezeni na vojenské letiště pro přeškolení na nové vrtulníky, abychom se ubytovali. Časový posun je tam plus 3 hodiny, takže jsme si posunuli hodinky vpřed a zjistili, že moc nechybí do půlnoci, a tak rychle spát. Asi dvě hodiny po půlnoci nás probudilo silné drnčení všeho v místnosti, postele s námi trochu popojely, lustr se silně houpal, když jsme rychle rozsvítili. Samozřejmě jsme trochu zírali, co se to děje, ale s žertovným konstatováním, že se asi pohnula zeměkoule, jsme znovu zalehli spát. Ráno jsme se dozvěděli, že jsme zažili zemětřesení o síle 4,5 stupně Richterovy stupnice. Epicentrum však bylo u Alma Aty o síle asi 8 stupňů Richterovy stupnice a zahynulo tam přes 2 000 lidí. Zkrátka strašné a všeobecný smutek.

Dopoledne jsme měli trochu volna, a tak jsme si prohlédli město. K našemu velkému překvapení jsme potkali na hlavní třídě kamarády z vrtulníků, kteří se přeškolovali na vrtulníky Mi-24. Po obědě jsme nasedli do letounu „Pčolka“ a letěli do Lugovoj. Pilot, vědom si, že veze kolegy, nám hned nabídl pilotování, a tak jsme si každý půl cesty letěli, samozřejmě z druhého pilotního sedadla, od startu do přistání. Na dotaz, jakým kurzem, lakonicky řekl: *„Na západ po železnici, nic jiného tím směrem není než letiště uprostřed stepi.“* Přeškolovací základna nás přivítala docela příjemným počasím, ač se blížil konec února. Je to oblast, kde téměř neprší a teploty dokáží být v zimě -40 a v létě +40° C. Po přistání nás přivítali představitelé letiště a byli jsme odvezeni na svobodárnu k ubytování. Budova panelákového typu byla skromně, ale slušně vybavena. Dostali jsme dvojlůžkové pokoje hned v přízemí, a protože v místnosti byl typický nevětraný pach, chtěli jsme ihned otevřít okno. Ale otevřít šlo jen horní malé větrací okénko a celé velké okno bylo neprodyšně oblepeno širokou lepící páskou. Později poučení a sami jsme to několikrát zažili, to bylo kvůli písečným bouřím. To se objeví velký černý mrak, za chvíli začne příšerná vichřice, která dovede převrátit i letadlo a žene tak jemný písek, který pronikne sebemenší netěsností či skulinou. To jsme poznali i my, když při první bouři jsme nezalepili rychle i to malé větrací okénko. Písek nám skřípal mezi zuby a byl

všude i ve skříních, takže jsme si trochu pouklízeli. Bylo to varování pro bouře příští. Já měl největší obavy o svůj fotoaparát, protože takový píseček dovede spolehlivě zadřít objektiv.

Vybalili jsme si tedy věci, a protože zbylo trochu času, šli jsme na průzkum základny, našeho působiště na dobu plánovaných tří měsíců. Letiště rozměry odpovídalo rychlým létajícím aparátům všeho druhu a budovy byly volně rozloženy, protože v takové stepi je místa dostatek. Před hlavní vstupní bránou jsme objevili na pilíři připevněný MiG-21 a přes něj byl krásný pohled na blízké pohoří Pamir s věčným sněhem a ledem. Jistě uznáte, že ještě krásnější byl pohled z MiG-23 z výšky na hranici stratosféry. Ale byli jsme varováni, abychom k Pamíru nelétali, protože Číňané jsou na to velmi citliví a narušilo by to vzájemné vztahy.

Druhý den nám ukázali školící středisko, byli nám představeni lektori a výuka mohla začít. Prostorné učebny byly podle odborností dobře vybaveny názornými pomůckami, řezy agregátů atd. Hned v prvních hodinách jsme navrhovali lektorům, aby přednášeli pomalu, my si to přeložíme a psát budeme v češtině, aby to potom pro naše piloty bylo jednodušší. Jak hluboce jsme se mylili. Vysoce odborné termíny materiální části letounu jsme hned nedokázali přeložit, tak dobří jsme zase v ruštině nebyli, protože u nás doma bylo všechno o letounu řady MiG v češtině. Netrvalo tedy ani čtvrt hodiny a my jsme tento způsob psaní zavrhli. Psali jsme tedy v ruštině a neznalý technický termín jsme si potom nechali ukázat na letounu. A bylo po problému. Ještě dodnes si pamatuji, jak se řekne třeba pianový závěs. Rusky jsou to tři dlouhá, zcela nepochopitelná slova, a když nám tento způsob uchycení ukázal přednášející přímo na letounu, tak jsme s mým kolegou padali do vrtáku. Celkově byla výuka intenzivní, učilo se 8 hodin a potom jsme si probranou látku probírali na svobodárně. Času jsme měli dost, protože kromě procházky po základně nebo volně do stepi nebylo kam jít. Nejbližší větší město bylo vzdálené 40 km. Tam jsme také párkrát byli odvezeni, samozřejmě s doprovodem a hlavně s tlumočnickem. Totiž v Kyrgyzské republice s ruštinou nepochodíte. Je tam patrný vliv tureckého půlměsíce, který je na budovách, hřbitovech atd. a místní „tatarštině“ nelze rozumět. Tlumočnick nám vyprávěl o způsobu a pověře při pohřbívání mrtvých. Nebožtíka, zabaleného v pevné bílé látce, přinesou ke hrobu a po krátkém obřadu jej téměř hodí dolů. Nastane úprk všech zúčastněných ven ze hřbitova, protože kdo zůstane poslední, bude prý nebožtíka do roka následovat. Druhý den ráno přijdou ke hrobu, a když si nadpřirozené síly mrtvého neodnesli, tak ho teprve zahrabou. Samozřejmě vliv půlměsíce ovlivňuje také oblečení. Při prohlídce města bylo ihned patrné, že jsme cizinci, a tak jsme byli často tázavě sledováni. To se projevilo hlavně tehdy, když jsme fotografovali věci, které ukazovaly jistý nepořádek nebo styl nevhodný pro cizince. Třeba když jsme navštívili místní tržiště, tak jsme viděli staříka prodávajícího rozinky. Před sebou na rozložených novinách toho měl přímo pyramidu. Chtěli jsme si trochu koupit, ale když jsme přišli k hromadě a viděli, jak s ní přímo pohybují bílí červi, obletování hejnem

vos, tak jsme hodili zpátečku. Když jsme to ale začali fotit, bylo zle. Hrozili, zřejmě nadávali a ukazovali, že máme odejít. Stejně jsem pochodil při focení řezníka. Měl na dřevěném rámu pověšenou půlku menšího prasete, pod ním stolec, na který kapala krev a byly na něm položeny krátké hůlečky. Kupující musel hůlečkou ukázat, kterou část masa mu má řezník odříznout. Nemohl prstem, ač na praseti seděly stovky velkých much. Jen cvaknul fotoaparát a už nám chtěli málem vytáhnout film z foťáku a museli jsme s Frantou utéci. Co tam ovšem měli vynikající, bylo ražniči z mladého beránka. Kdo si ale k tomu dal místní pivo, měl střevní potíže.

Tak plynul den za dnem a my i technici se poctivě šprtali, abychom dostali dobré pověsti letectva našeho státu, které, jak jsme zjistili, jsme tam požívali. Hned začátkem března přišlo rychle jaro. Oteplilo se, a dokonce jednoho dne přišel neobvyklý déšť. Ve stepi se zazelenala tráva a vyrostly malé, ale krásné růžovožluté stepní tulipány. Bylo jich tolik, jako když u nás rozkvetou pampelišky. Chodili jsme je do stepi obdivovat a zahrádkář Franta pojal nápad vyrýt cibulku tulipánu a doma zasadit. Vyzbrojeni polní lopatkou jsme začali obrývat tulipán. Když jsme měli vykopán okop téměř pro klečícího střelce a cibulka tulipánu nikde, tak jsme to znechuceně vzdali. Fandovi pak bylo vysvětleno, že cibulka je kvůli vláze v hloubce nejméně 80 cm a více a že tento tulipán roste jen zde a tudíž je nepřesaditelný. A ještě jsme byli varováni, abychom si nelehali do trávy, protože ve stepi jsou malé a hodně jedovaté zmije, jejichž uštknutí je zpravidla smrtelné, pokud není protijed vpíchnut ihned. A jak vše rychle vyrostlo a zazelenalo se, tak to rychle zaniklo pálivým sluncem a suchem. Byl březen a chodili jsme v košilích s krátkým rukávem a využívali volné chvílky po příchodu z učeben k opalování. Však také po přiletu domů jsme byli obdivně dotazováni, kde jsme byli na dovolené, že jsme již na jaře krásně opáleni.

Studium materiální části bylo plánováno na jeden měsíc, zakončené orientačním prověřením našich znalostí, abychom mohli začít létat. Za ten měsíc se vykristalizovala řada nových událostí. Na této základně se přeškolovalo s námi 12 národností jak na MiGy, tak Sučka různých modifikací. Někteří vůbec neuměli rusky, pročež se třeba i tři roky učili rusky a teprve potom se mohli přeškolovat na nová letadla. Z několika Arabských emirátů tam byli muslimové a právě v březnu měli ramadán a nastaly potíže. Nechodili do školy, modlili se, a dokonce na chodbě zabili beránka a pak si ho tam někde pekli. Na svobodárně binec a všude plno smradu zřejmě z krve beránka. Školské oddělení s nimi nic nezmohlo, protože si tyto bohaté státy vše zaplatily. Také tam bylo dosti lidí černé pleti. Každé ráno se vždy před svobodárnou seřadili do pochodového tvaru a na učebny pochodovali za zpěvu hezkých písní. Nejkomplikovanější však bylo množství Kubánců. Učit se nebo něco dělat zkrátka pro ně nebylo. Za zvuků jejich hudby z magnetáku by stále jen tančili a nic nedělali. Protože měli hodně peněz, tak mnohými dárky si získávali místně zaměstnaná ruská děvčata. K jejich vrcholným číslům patřilo zapalování si cigarety rublovými bankovkami

různé hodnoty v místní kavárně, kde byli stálými hosty. Kantoři s nimi měli velké potíže, protože neprosplivali a přeškolování se protahovalo.

Postupem času jsme začali být nespokojeni s jednotvárností stravy. Ve stepi se nic jiného než ovce, koně a velbloudi nechovalo, takže skopové bylo v názvech pokaždé jinak, ale vzhledově a chuťově stále stejně. A jestliže není skopové řádně odblaněno, tak tu pachův neprorazí ani převládající množství česneku. Začali jsme skopové odmítat, a pokud to šlo, jídla si vybírat. Na snídani velmi dobrý jogurt a chléb s máslem, na oběd vše kromě skopového, což bylo jen výjimkou, a večere se už nějak odbyla. A tak to bylo stále do konce pobytu, takže nechtěnou dietou zhubly ty statnější postavy až o 9 kg a my, subtilnější, o 3 kg. Po příletu domů všemi obdivovaní štíhlí a opálení hezcí kluci. A když už píšete o jídle, tak se zmíním o kuriozitě při cestě domů. Ráno při odletu z Frunze jsme si již dělali chutě, jak v Moskvě přeseďme do IL-62 našich ČSA a dostaneme naše dobré jídlo a k tomu plzeňské pivo. Ale v Moskvě zapracoval zákon namazaného krajíce a já tomu říkám zákon maximálního svinstva. Z amplionu se ozvalo upozornění, že letoun ČSA má závadu na motoru a místo něj bude nasazen s malým, v reálu větším, zpožděním letoun Aeroflotu. A bylo po představovaných si ideálech. Na palubě se podával zpola uvařený, zpola upečený kousek kuřete, které snad běželo olympiádu, a pivo žádné. I když jsme skoro celý den nejedli, tuto stravu jsme odmítli a těšili se domů. Jaké bylo překvapení manželky, když jsem po příchodu domů před půlnocí spořádal plný talíř šunkafleků, ač je ve svém jídelníčku nemusím.

Dalším problémem se stalo stříhání vlasů. Byla nám nabídnuta dvě řešení. Čekat na volnou chvíli a odjet do vesnického sídliště nebo do zmiňovaného 40 km vzdáleného města. Abychom to zjednodušili, tak jsme se zeptali, zda není holič přímo na základně. Byl, ale dělal ho kotelník ve značně umouněné místnosti hned vedle kotelny. Nahlédli jsme dovnitř, a když jsme viděli dřevěnou židli a přes ni nevábnou, dřívě bílou plachetku a kotelníka, tak jsme rychle zmizeli. Nedivte se, podmínky ve zdejší stepi byly opravdu tvrdé. Koupili jsme tedy v místním obchůdku nůžky a byl vyhlášen konkurz na dvorního lazebníka. Navzájem jsme jeden druhého ostříhali a licenci dostal Láďa a já. A tak nebyl náš půvabný vzhled ohrožen po celou dobu pobytu. Další komplikací byly moje zuby. Vypadla mi plomba a na požádání jsem byl zaveden k zubaři, tedy přesněji k zubařce. Ordinace byla pologotická kruhová místnost, v ní uprostřed třínožka na sezení a vedle šlapací zubní vrtačka. Půvabná doktorka středního věku prohlédla můj zub a s omluvou za své vybavení navrhla, že mě nebude týrat šlapací vrtačkou, zalepila zub vložkou a necht' si jej raději nechám spravit doma

Měsíc uběhl a skončila výuka materiální části letadla zakončená zkouškou znalostí, aby mohla začít praxe. Měli jsme sice vše naučeno, ale zkouška nebyla jednoduchá v tom, že některé odborné termíny nám byly jasné v češtině, ale v ruštině jsme si je museli našprtat jako básničku nazpaměť. Opustili jsme tedy školské oddělení, rozloučili se láhví vodky a přešli k letce. Byli nám představeni

naši instruktoři, Fanda měl Ukrajince z Kyjeva, já Bělorusa a také jsme měli soukromého náčelníka štábu, zkrátka logistika. Nastalo studium letištního řádu, prostoru, kde budeme létat, a hlavně letové osnovy, co a jak se musí létat. Na každý let musel být grafický náčrt. Instruktoři nám přinesli materiály a my se vrhli do práce. Odpoledne přišli instruktoři zkontrolovat naši práci a nestačili se divit naší kvalitě. My jsme měli hotové náčrty všech letových cvičení až do konce kurzu. Nesměle nám vysvětlili, že na to byl vyčleněn celý týden. A protože program je téměř neměnný, co tedy s volným časem? Probrali jsme tak trochu soukromý a letecký životopis a byly dny, kdy hned ráno přišli k nám na svobodárnu na pokec a na skleničku vodky a hrály se šachy. Hlavně zmiňovaný NŠ byl nadšený šachista a hrál by stále, ale na Fandu neměl. Ten totiž hrál doma soutěžně, a tak porážel všechny. Ruští vojenští piloti to neměli jednoduché. Na tak velkou zemi nebylo snadné zabezpečit obranu vzdušného prostoru a ještě těžší obsadit letiště lidmi. A tak musela být použita síla rozkazu, s čímž se na vojně musí počítat. Kdo chtěl alespoň trochu si vybrat, kde by rád sloužil, tak musel nejméně pět let létat třeba za polárním kruhem a stejnou dobu v nehostinných krajích dálného východu nebo stepích jihu atp. Tak i náš instruktor z Kyjeva dostal rozkaz nastoupit do tohoto školícího střediska. Naložili mu vše do nákladního vagonu a jel. Nejhuře to nesla jeho manželka, protože byla učitelka a co ve stepi, kde se rusky nedomluvíte. Kromě toho žádná kultura, kam do divadla nebo kina. Byli jsme občas pozváni do rodin našich instruktorů. Jejich ženy vždy připravily bohatou hostinu, my přinesli nějaké pití. Bůh ví, kde všechny ty dobroty sehnaly v této pusté krajině. A hlavně učitelka při našem odletu téměř plakala, protože se s námi mohla bavit o kultuře, o krásách naší i jejich země, zkrátka o všem možném, co ji zajímalo. Musím podotknout, že kromě nás, podle názoru instruktorů, drželi inteligentní kurz ještě Němci a Maďaři, ale prý uměli o hodně méně rusky.

Ale zpět k práci. Nastal čas prvních letů. K tomu bylo třeba absolvovat zdravotní prohlídku v nemocnici ve Frunze. Že jsme měli platnou prohlídku z našeho ÚLZ nestačilo. A tak jsme ráno nastoupili do kurýrního letounu a letěli. Samozřejmě jsme si opět oba zapilotovali. Nemocnice byla starobylá budova se skromným zařízením ordinací odpovídající vzdálenosti od Evropy. Doktoři i sestry měli upjaté bílé oblečení, na hlavách čepce a vůkol panoval silný dezinfekční pach. K odběru krve neexistovaly jednorázové injekční stříkačky a hlavně jehly. Doslova jsme proběhli pár specialistů a dostali razítko schopen. Závěrečný dojem – zlatý náš ÚLZ.

Ještě před zahájením létání jsme museli absolvovat nácvik katapultáže. Z odučené teorie jsme znali parametry sedačky i způsob vystřelení, ale takzvaný suchý nácvik v kabině letounu nestačil. K našemu překvapení zde měli k nácviku katapultáže náš trenážér z letounu L-39 Albatros. Na vysvětlenou to byla malá část kokpitu s kabinou a z ní šly dvě kolejnice zakončené dorazem. Po upoutání do sedačky musel pilot v rychlém sledu udělat úkony pro vystřelení a pyropatrona jej povystřelila asi tři metry a pak zapracovalo brzdění. Tento

nácvik dělal jen Fanda, protože když v mém zápisníku letů viděli, že jsem se katapultoval z MiG-15, tak prohlásili, že je to praktický důkaz, že to umím, a proto to dělat nebudu, jelikož mají nedostatek pyropatron.

Další bod programu byl simulátor MiG-23, kde jsme bezchybně museli zvládnout důležité úkony před a po spuštění motoru, kontrolu agregátů a krátký let podle RSBN (radiosystému blízké navigace). Zároveň s námi se tohoto zúčastňovali dva piloti z Habeše. Proslýchalo se, že mají nalétáno 2 000 hodin na americké stíhačce F-5 a svým chováním a stálým nošením slunečních brýlí naznačovali, že jsou machři. My dva jsme vše, k úplné spokojenosti instruktorů, absolvovali zcela bez problémů a po nás nastoupili oni. Hned ten první to krátce po startu „zapíchl do země“ tak, že když už jsme odlétali domů, tak simulátor nebyl ještě opraven. Asi jim chyběli zkušenosti z letounů řady MiG-21, které jsme měli my.

To vše byla jen „přehra“ a nyní následovala trenáž v kabině letounu a příprava na první lety. Bylo třeba zvládnout odborně zvané normální a nouzové postupy a k tomu všechny prvky ovládání kabiny, přístrojovým vybavením a signalizačními tably počínaje a ovládacími spínači konče. Ke kuriozitě došlo hned první letový den. Jak jsem se již zmiňoval, na letišti se přeškolovalo dvanáct národností a bylo zdejší zvykem, že stát, který ten den létal, tak měl před budovou výškového vybavení vyvěšenou vlajku. Velmi se nám omlouvali, že Československou vlajku nemají, protože pro dva piloty s tak krátkým termínem přeškolení to nestihli zajistit.

K prvním letům jsme dostali mapu s vyznačenými pracovními prostory a to bylo jediné, co se z ní dalo využít. Létat se smělo severně od železnice, která se táhla přesně ve směru východ západ a zákaz letů byl na jih k rusko-čínské hranici, ač pohoří Pamíru s věčným sněhem a ledem k tomu lákalo. V určených letových prostorech nebylo jediné větší město ani vesnice, jen samá step, v níž bylo možno spatřit roztroušené jurty pastevců a okolo velká stáda ovcí. A nejbližší záložní letiště bylo vzdáleno více než 400 km. Vybavili jsme tedy kombinézy, přetlakové kalhoty a přilby a začali v druhé polovině dubna létat. To vše jsme táhli z domova, takže si dovedete představit naše spoluzavazadla. Prvních asi osm letů bylo s instruktorem na postupné seznámení se s měnitelnou geometrií křídla a tomu odpovídajícími rychlostmi, systémem RSBN, lety podle přístrojů v zakryté kabině, akrobacie a lety po okruhu. A potom už následovaly sólové lety. A to pro nás bylo veliké překvapení. Před prvním sólo letem měla být po přípravě jednodenní trenáž v kabině letounu. Program letu jsme uměli, na simulátoru jsme byli, lety s instruktorem dopadli výborně, tak nač ty ciráty? Kabina sólového letounu je sice odlišná, ale to jsme znali z teoretické výuky. Druhý den nás instruktoři zavedli do hangáru na stanovenou trenáž. Po nahlédnutí do kabiny jsme zjistili, že vybavení je zcela odlišné od toho, co jsme se učili. Letoun neměl průhledový display, na který se promítaly parametry letu, navigace a bojového použití, indikace palubního radiolokátoru byla v pravé části palubní desky s masivním tubusem, odlišný způsob spuštění motoru, zkrátka

zcela jiná kabina. Vysvětlili nám, že jsou to jedny z nejprvnějších letounů MiG-23 modifikace MS (a my se učili modifikaci MF a okrajově ML, které mělo dostat Československé letectvo), a proto ta dlouhá trenáž. Když jsme se zeptali, zda nám tak málo věří a obávají se, že bychom jim mohli rozbit nová letadla, tak se jen potutelně usmívali a říkali, že na nových letounech si krásně zalétáme doma, a naopak, že vědí, že létáme dobře. Toto vysvětlení nás sice moc neuspokojilo, ale dále něco namítat nemělo cenu. Instruktoři nás hlavně upozorňovali na přesné srovnání letounu do osy VPD (vzletové a přistávací dráhy), protože zde nebylo natáčení předového kola, a pokud nenabylo účinnosti směrové kormidlo, tak letoun při startu vyrazil ve směru posledního zastavení. Chyba při startu znamenala vypnutí forsáže, zabrzdít, letoun přesně srovnat a znovu startovat. Samozřejmě první samostatné lety dopadly výborně, což podle leteckého zvyku bylo stvrzeno lahví koňaku. A tak se vesele létalo dál. Když jsem jednou podepisoval denník přípravy letounu, stepní větrík otočil stránku a já si všiml, že v rubrice „přepad“ je napsán čas asi 20 minut. A to měly všechny lety předtím, ač jsme ještě přepady nedělali. Když jsem se zeptal technika, co to znamená, tak prstem před ústy naznačoval, abych nemluvil. Sám zřejmě nechtěl mluvit, protože kolem letounu se pohybovali pomocní mechanici a další odborný technický personál. Tak jsem se zeptal přímo instruktorů v místnosti briefingu. Také oni naznačili, abychom mlčeli, a když jsme vyšli ven, tak řekli, že nám to přijdou vysvětlit na svobodárnu po skončení letového dne. Sotva jsme se na svobodárně po létání osprchli, už tūkali na dveře. Přišli naši instruktoři i s NŠ a ten hned po příchodu z podkošile za opaskem vytáhl tenkou, obdélníkovou placatíci z nerez plechu, která bývá jako nouzová dávka vody v sedačce padáku pro pilota po katapultáži. Okamžitě začal nalévat bezbarvou tekutinu, kterou zředil minerálkou obarvenou ovocným sirupem. I tak to bylo silné až to spalovalo hrdlo. Bylo jasné, že to byl čistý líh. Druhou dávku jsem rezolutně odmítl a oni začali mluvit.

Když prý k jejich letce přišla zpráva, že budou školit piloty z Československa, tak vznikla přímo bitva o to, kdo z instruktorů bude vybrán. Nešetřili chválou, že máme pověst nejlepších pilotů z Varšavské smlouvy a umíme nejlépe rusky. Po prvních letech pevně věřili, že bez problémů zvládneme zmiňované starší MiG-23 MS se zcela jinou kabinou. A proč tohle všechno a ty psané přepady? Tyto „emesky“ měly ještě starý typ palubního radiolokátoru, protože nový, výkonnější byl v té době ještě ve vývoji a anténa tohoto lokátoru byla chlazená zcela čistým lihem bez jediné přísady. Letouny MF a další modifikace už měly antény chlazené „antifrizem“ a tím se lety na této modifikaci pro ně stávaly neatraktivní. Takže každý let s napsaným přepadem umožňoval úzce vybrané skupince lidí odebrat ze zásob zřejmě značné množství lihu. Zasvěcená skupina techniků a pilotů se potom spravedlivě dělila. Samozřejmě prozrazení této nelegální činnosti znamenalo udělení tvrdých trestů. Proto nám i prozradili, jak pašují líh ven. Jak jsem již uvedl, v sedačce padáku je nouzová dávka pro pilota na přežití po katapultáži. V ní je kromě malé dávky jídla i jednolitrová plochá

nádoba vody. Ta má svoji životnost a ty vyřazené si oni berou. Nádoba je silná sotva dva centimetry a dá se tedy ukrýt za opasek pod košili. Jeden litr je však málo, a proto chytré hlavy přišly na to, jak objem zvětšit. Do nádoby se nalilo zcela přesně odměřené malé množství lihu a po jeho vylití se přesně stopoval čas odpařování. Nádoba se pro bezpečnost dala za roh hangáru, zapálil se připravený proutek a přiložil k hrdlu nádoby. Výpary samozřejmě explodovaly, ale nádoba se neroztrhla, nýbrž pouze zvětšila svůj objem asi o půl litru až i o něco více. A tak jsme byli seznámeni s procesem, za který nám byli velice vděční, stále nás pobízeli pít a prosili, abychom o tom mlčeli. To jsme přislíbili a vůbec jsme je neodsuzovali. Ono posedět, popít a podebatovat v úzkém kolektivu v této pustině asi hodně pomohlo zahnat chmurné myšlenky. Po prozrazení této malé lsti se návštěvy u nás na svobodárně začaly v neletové dny konat stále častěji a my museli k šachům dokupovat zásoby vodky, abychom i my je pohostili. Kromě toho se mi pití tvrdého alkoholu tohoto typu z duše protivilo. Pilo se sice střídavě, ale největším pijavkou byl NŠ, který předváděl, jak se dá vypít nezředěný čistý líh. Sliznici musel mít úplně spálenou, nebo měl plechovou hubu. Ale náhoda nás, tedy hlavně mne, zachránila. Při prohlížení zboží ve zdejší prodejně jsem na zemi v rohu místnosti objevil bedýnku s lehce zaprášenými lahvemi vína. Nedůvěřivě jsem jednu láhev vytáhl a překvapeně zíral na etiketu. Bylo to maďarské víno Döbrei-Haslevely. Otočil jsem láhev dnem vzhůru, zda není víno kalné a tedy zkažené, protože kdo ví, jak to tam dlouho leželo. Místní stálý sestav zřejmě víno nepil. Jelikož víno vypadalo dobře, tak jsme chtěli několik láhví koupit. Prodavačka s úsměvem začala žadonit, že ji to tady překáží a nechť dáme asi jen tři rubly a vezmeme si to všechno. V duchu jsme zajásali a odnesli si celou bednu. A tak jsme při návštěvách popíjeli dobré víno, které nám vydrželo až do konce pobytu, zkrátka každý pil z vlastních zásob. Ale abychom mohli popíjet, tak velkým problémem bylo sehnat otvírák. Po tomto vysvětlení nám bylo slíbeno, že si modifikaci MF zalétáme, ale bylo to jen na poslední tři lety, taková třešnička na dort. A pravdu měli v tom, že doma, po dodání nových letounů, si na nich zalétáme do sytosti. Letové dny plynuly podle programu a bez problémů i díky počasí, které zde bylo pro létání konstantně příznivé. A to bylo dobře, protože kdyby se během delšího letu náhle zhoršilo počasí a nebylo možno přistát, tak zbytek zásoby paliva by už asi nevystačil pro let na záložní letiště, jelikož to nejbližší bylo vzdáleno 450 km. Největším nebezpečím zde byly písečné bouře. Jako každá bouře, objeví se náhle a s velkou vichřicí. Meteorologové na letištích o nich měli přehled a včas varovali. Jednoho dne bylo slyšet hukot motorů a na letišti jsme viděli přistávat velké množství vrtulníků. Přes jejich základnu se totiž hnala tak silná písečná bouře, že celý vrtulníkový pluk včas rychle odstartoval a přistál u nás. Na takové množství vrtulníků nebyl dostatek hangárů a na stojánkách by je vítr poškodil. Jak jsme se potom dozvěděli, jeden z vrtulníků pro závadu na motoru nemohl odstartovat, vichřice ho převrátila na bok a hodně poškodila. Takovéto hromadné úlety před bouří zde prý nebyly zvláštností. I když by vichřice těžké

letouny nepoškodila, tak ten velejemný písek se dostal opravdu všude a to pro motory, přístrojové vybavení atd. bylo velmi nebezpečné. Písek zde byl jedním z bodů prevence leteckých nehod.

Dva měsíce našeho pobytu uběhly. Už od března jsme chodili jen v košilích a dny se stávaly stále teplejšími. Nastával květen a 1. máj, svátek práce a zvláště konec 2. světové války, 9. květen, se zde patřičně slavily. Na den před 1. májem byl vyhlášen mezinárodní „subotnik“. To byla taková brigáda na úklid a úpravu prostor, místností atd. a byli jsme tedy dotázáni, zda se zúčastníme. Samozřejmě se to nedalo odmítnout, protože všude bylo inzerováno, že to bude „subotnik“ s mezinárodní účastí a zřejmě „politruci“ se chtěli vychloubat množstvím zúčastněných národností. Naše malá skupinka byla odvedena na školské oddělení. Před budovou pár žen upravovalo záhonky s květinami a uvnitř, v kancelářích zaměstnané ženy a kresličky myly okna. Mužskou ruku jsme zde pracovat neviděli. Byli jsme odvedeni dlouhou chodbou do velké kanceláře a místo práce zde bylo připraveno pohoštění i s přípitkem vodky. A tak jsme s funkcionáři školského oddělení poseděli a podebatovali za současného pojídání, prokládaného popíjením. Z Československa zde do této doby nikdo nebyl, a tak byli zvědaví na naši zemi, na to, kde a jak se u nás školí piloti atd. Dotazů bylo hodně a samozřejmě si je od té doby nemůžu pamatovat. Takto jsme se propracovali až na konec brigády a šlo se na oběd. Přes různé oslavy se mezi těmito dvěma významnými dny téměř nelétalo, takže nuda a my už začali počítat dny do odletu domů. Výcvik nám totiž pomalu končil a zbývaly lety z instruktorského sedadla na letounu dvojího řízení. Let z instruktorského sedadla nebyl jednoduchý, protože kabina byla úzká a vidět bylo jen do stran, a nikoli dopředu. I nahoru byl výhled omezený, protože po celé délce kabiny byl ocelový pás nesoucí speciální periskop. Ten se vyklápěl automaticky vysunutím podvozku a sklápěl jeho zavřením, aby ho dynamický tlak při velkých rychlostech nezničil. Navíc sklo periskopu pohled dopředu zkreslovalo, takže přistání podle něj vyžadovalo trochu cviku. Ale nebyl to pro nás žádný problém, protože oba dva jsme byli dlouhodobými instruktory s bohatými zkušenostmi z MiG-21, kde byl výhled z instruktorského sedadla rovněž omezený a periskop tam nebyl. Kromě toho měl MiG-23 díky měnitelné geometrii křídla úhel náběhu klouzavého letu v přistávací konfiguraci tak příznivý, že výhled dopředu byl daleko lepší než z MiG-21.

9. květen byl i pro nás velmi zajímavý. Ráno jsme byli pozváni na oslavu v místním kinosálu. Po projevech nastalo odměňování nejlépe pracujících vojáků. Postupně nastupovali na malé jeviště a velitel posádky jim připínal vyznamenání. Odměněných bylo tolik, že vyznamenání měli v obyčejném kbelíku, a voják, jej nesoucí, vždy hrábnul do kbelíku, podal vyznamenání veliteli, ten připnul, potřásl pravicí a tak to šlo jako na běžícím páse až do vyčerpání zásob. Po slavnostním obědě byl pro nás připraven výlet do „vycházkové“ pastevecké jurty ve stepi. Nemohli jsme jet všichni, protože byl přistaven jen jeden terénní „gazík“ a kromě štábního doprovodu a nezbytného

tlumočníka jsme byli vyvoleni jen tři. Rychle jsme sehnali láhev vodky a vyrazili. Asi po hodině jízdy hrbolatou stepí za velkého horka jsme dosáhli cíle. Několik volně rozpoložených jurt stálo u artézské studně, bez které by život zde nebyl možný pro žádného živého tvora, člověkem počínaje a ovce konče. Přivítala nás celá pastevecká rodina v čele s bačou. Tím byl nejstarší člen rodiny s téměř absolutním právem. Na naši počest byl zabit beránek, my jsme odevzdali symbolický dárek, vodku, a byli jsme pozváni do jurty. Jurta byla dosti velká a spodní část byla srolovaná do výše více než metr. To způsobovalo uvnitř mírný vánek, takže v jurtě bylo příjemně, i když venku panovalo horko. Po vstupu do jurty byl zkraje malý kobereček, na který se odložila obuv, a na velký barevný koberec uprostřed šel každý už vyzutý. Proti vstupním dveřím byla velká zdobená komoda, před ní se posadil stařešina, vedle něj z každé strany my, hosté, a pak do kruhu ostatní. Každý dostal na pohodlnější posezení polštářek. Nám to moc nepomohlo, protože na sezení na zemi se zkříženýma nohama nejsme zvyklí. Stařešina nalil malé kalíšky vodky na připitek, ženy přinesly čaj, který se naléval do keramických misek, a mohla začít debata. Uvařen byl silný extrakt zeleného čaje a vedle v konvici byla horká voda, takže každý si mohl zvolit sílu čaje. Obsluhovali nás dvě ženy, jedna mladá a druhá o dost starší, které ale nesměly sedět v kruhu s námi. Jejich místo bylo na koberečku vedle vchodu. Jakmile někdo dopil a položil misku, okamžitě vystartovaly a připravily další nápoj. Po druhé misce jsem již děkoval, že nechci, ale žena se na mne jen usmívala a nalila mi znovu. Rusky totiž neuměla a tlumočník nás poučil, že když už nechceme čaj, musíme misku položit na bok, nikoli postavit. Povídání bylo zdlouhavé, protože každá věta se tlumočila. Oni byli zvědaví na život u nás v Evropě a my na jejich způsob života ve stepi. Jak nám tlumočník prozradil, pastevcí vlastníci artézskou studnu mohli mít hodně ovcí a byli zámožnými lidmi. Každé stádo bylo zjara úředně spočítáno, stanovený koeficient určil, kolik by se mělo vylíhnout mlád'at a kolik odevzdá a prodá vlny a masa. Nikdo už nekontroloval, co se vylíhlo, vypěstovalo, a tudíž prodalo navíc. A to šlo bačovi přímo do kapsy a bylo motivem pro intenzivní práci celého rodinného klanu. A tak měli v hlavním městě postaveny velké domy, kde žili přes zimu. Ovce a ostatní zvířectvo byly svezeny do zimovišť a oni si užívali trošky pohodlí po tvrdé práci ve stepi. Během povídání ženy venku připravily z čerstvě zabitého beránka jídlo a mohlo se hodovat. Na tácku přinesla několik nejlepších kousků masa a podala stařešinovi k ochutnání. Ten ochutnal, pokýval hlavou, že je to dobré, a podal tácek Fandovi a mně, abychom ochutnali také. Teprve potom žena přinesla velký podnos s nakrájenými kousky masa a chléb a mohlo se jíst. Během jídla ženy skromně seděly na koberečku vedle vchodu. Až jsme dojedli a šli si prohlédnout bačovo hospodářství, tak ženy přisedly k podnosu a mohli dojíst zbylé maso. Jak jsme zjistili, žena tam měla menší cenu než stepní kuň. Prošli jsme mezi jurtami k malému stádu koní, každému z nás přivedli jednoho už osedlaného a byla projížďka po stepi. Stepní koníci jsou menšího vzrůstu, poslušní a vytrvalí v běhu. Na změnu směru poslouchali okamžitě, nejevili

známky neklidu, že na nich jedou cizí a nezkušení jezdci. Nasadili své „stepní“ tempo a mohli jsme je pobízet jakkoli k rychlejšímu poklusu, své vytrvalostní tempo nezměnili. Pro pastevce byli koníci nepostradatelní k objíždění stád. Hlídat se stádo ovcí moc nemuselo, protože které zvíře by uteklo od životodárné vody. Po projížděce jsem udělal několik fotek a chtěl jsem vyfotit s námi i baču a jeho klan. Ale bača začal šermovat rukama, abych počkal a pospíchal do jurty. Z komody vytáhl šedé, něco už pamatující sako, na kterém byla připnuta vyznamenání. Urovnal je, hrdě nastavil hrud' a mohlo se fotit. Bača měl u koní také dva velbloudy s jedním mládětem. Byl jsem varován, abych nechodil při focení moc blízko, jelikož velbloudice se bojí o své mládě a začne po mně plivat a může i zaútočit. Ještě jsme ochutnali vodu z artézské studně, poděkovali za pohoštění a nezapomenutelný zážitek a jeli na letiště.

Končila květnová dekáda a zbýval poslední letový den. Bylo jasné, že rezervní letové dny nebudeme potřebovat a přeškolení ukončíme asi o deset dní dříve. A než se vše ukončilo i úředně, tak zbýval volný čas. Instruktoři nám prozradili, že byl plánován výlet do Alma-Aty, ale zmíněné zemětřesení nám to překazilo. Byla navržena náhradní varianta, vyjet do podhůří Pamíru a tam udělat piknik. Nás všech deset, naši dva, plus další instruktoři, nezbytný doprovod a zásoba potravin a pití se akorát vešlo do přistaveného autobusu. Po silnici jsme jeli jen krátce a pak už byl jen hrbolatý terén a před námi hory do výše čtyř tisíc metů. Místní znalci navedli šoféra k horské bystřině a podél ní jsme jeli až nás zastavily skály a dál to nešlo. Hory působily skličujícím dojmem. Jediným porostem v podhůří byly solitery akátů, dále do výšky jen trochu trávy a mechu a nic než holé skály. A nikde ani živáčka. Prošli jsme se jen kousek podél bystřiny, ochutnali křišťálově čistou vodu a vrátili se zpět, protože na nějakou delší vycházku to nebylo a začala konzumace přivezených zásob. Vše bylo připraveno už z jídelny, protože k udělání ohně nebylo kousku dřeva. Při pojídání se debatovalo hlavně o konci našeho přeškolení. Instruktoři pěli chválu, že tak pilnou a zcela bezproblémovou skupinu s tak vysokou úrovní teoretických znalostí i praktických letových zkušeností zde ještě neměli. Samozřejmě neopomenuli připomenout velmi kamarádské vztahy navázané hlavně při posezeních na svobodárně. To, co dělali s námi, prý už s žádnou další přeškolenou skupinou si nemohou dovolit. Na delší setrvání to zde nebylo, protože slunce nemilosrdně pálo a nebylo stínu, kde by se člověk schoval. Před odjezdem jsme si chtěli trochu ochladit nohy v bystřině, jen tak po kolena. Voda tekoucí z výšin byla tak ledová, že v ní nevydržel nikdo víc než minutu. A tak jsme naše neoficiální rozloučení dodělali na svobodárně. My jsme dopili zbytek vína a oni to ostřejší. I když jsme zde zažili to, co by nám leckdo mohl závidět, tak přece jen jsme se těšili na návrat z této nehostinné pustiny a byli jsme rádi, že vlastní pílí jsme pobyt zkrátili o deset dní

V několika pár dnech už následovaly jen úřední formality a den před odjezdem bylo oficiální rozloučení s velením pluku i letky, včetně našich instruktorů, a obdrželi jsme osvědčení pilota letounu MiG-23. Dostali jsme několik rad, na co

si máme dát pozor, až budeme přeškolovat doma naše piloty, a na závěr chtěli znát náš názor a praktické hodnocení letounu MiG-23 MF. Zhodnotili jsme klady tohoto letounu z hlediska měnitelné geometrie křídla, jeho maximální rychlosti 2,35 Macha, což představuje 2 495 km/hod., výzbroje s daleko větším dosahem ničení, průhledového displeje s promítáním parametrů letu, navigace a prvků bojového použití na planoparalelní sklo před pilotem, omezovače maximálního úhlu náběhu, který zabraňoval pádu letounu do vývrtky, daleko příznivějším poměrem tahu motoru k hmotnosti, takže výstup do výšky 10 000 metrů trval méně než tři minuty, zkrátka proti MiG-21 to byl kvalitativní skok. Z nedostatků jsme uvedli menší směrovou stabilitu hlavně ve větší výšce a vyšších rychlostech a nutnost častého vyvažování při každé změně šípovitosti křídla. Letoun měl plynulé stavění šípů, ale byly tři základní polohy: 16, 45 a 72° a co šíp, to jiný letoun. Při tak velkém posunu křídla vzad se nutně posouvalo i těžiště a měnilo centráž letounu, což ovlivňovalo letové charakteristiky. Ale to je charakteristické pro všechny letouny měnící šípovitost křídla. Nebudu uvádět další odborné charakteristiky, ale mnohých nedostatků se konstruktéři vyvarovali u modifikace MiG-23 ML, kterou československé letectvo dostalo následně po dodání jedné letky modifikace MF. Názory na tento letoun mohou být různé, ale kdo MiG-23 nelétal, tak jej nemůže kvalifikovaně hodnotit. Na posouzení kvality letounů a hlavně přepadových stíhacích pilotů uvedu, že první MiG-23 havaroval až po deseti letech provozu, a to jen proto, že došlo k poruše stabilizátoru plamene a žhavý proud plynů propálil prodlužování roury a v trupu táhlo řízení, takže pilot byl nucen se katapultovat.

Tak skončilo naše přeškolení a příhodu cesty zpět jsem již popsal. Po návratu netrvalo dlouho a přiletěli první čtyři letouny, z toho jeden dvojího řízení. Proběhlo protokolární převzetí, my s Fandou jsme provedli přebírací zálety a mohlo začít přeškolení první přepadové stíhací letky v Českých Budějovicích. Bylo období dozívající studené války a tak z taktického hlediska dostal letouny 1. stíhací letecký pluk ke střežení pomyslné železné opony. Po dodání jedné letky MiG-23 MF další dvě letky už byly vylepšené MiG-23 ML. Letouny MF pak byly dislokovány k 11.slp do Žatce. Kvalita vycvičenosti na tomto typu dosáhla postupně vysoké úrovně. Uvedu jen některé výjimečné. Přepady z přední polosféry a z 90° byl kvalitativní skok tohoto typu, ale absolvovali jsme kromě ostrých střelb výcvik nad mořem na letišti Penemünde včetně střelby na vraky lodí, přistání na dálnici, lety v sevřené skupině v mracích, přistání v noci bez světlometu, pět se nás zúčastnilo výcviku ve shozu atomové pumy na letišti Mukačevo na Ukrajině, nebudu dále pokračovat, to by byl další dlouhý příběh. Období studené války se vyznačovalo vysokým stupněm pohotovosti stíhacího letectva a s tím souviselo i vypjetí lidí. Velkou úlevou pak bylo uvolnění napětí po roce 1989. To jsme s radostí přijali nejen my, ale i letectvo bloku NATO. O tom jsme se přesvědčili v 90. letech, kdy náš „display team“ předváděl své letecké umění téměř po celé Evropě. V Belgii jsme byli na letišti, kde letouny F-16 byly určeny právě proti nám. Večer při „hangárpárty“, což byla večere a

zábava pro účinkující, nastala srdečná profesní diskuse o létání, o konci studené války a jak je dobré předvádět své letecké umění na leteckých dnech a ne v boji, který by ješitní politici byli schopni v Evropě rozpoutat. A právě belgičtí piloti říkali, jaké měli obavy z „východního bloku“, a když pochvalně hodnotili naše pilotní umění, tak konstatovali, že se nás měli bát více. Od začátků letectví totiž panuje mezi letci profesní úcta. Hrozba války v Evropě pominula, ale jestli si někdo myslí, že nebude třeba armády, hluboce se mýlí. Jen byla trochu zažehnána hrozba světové války, nastaly politicko-náboženské roztržky a terorismus skoro po celém světě. A tak vyvstává filosofická otázka, co to vůbec je za odporného tvora ten člověk, že dokáže ničit vše kolem sebe.

Ing. Vítězslav Nohel, narozen 2. 4. 1940 v Brně se zřejmými sklony k letectví. Jsem klasický případ modelář – plachtař – motorový pilot. Během studia na gymnáziu jsem začal ve svých patnácti letech plachtařský výcvik na letounu VT-109 Pionýr a o rok později motorový na Z-126 Trenér. Licenci sportovního pilota (nyní PPL) jsem získal na jaře v roce 1957 samozřejmě na revers rodičů. Po maturitě jsem udělal přijímačky na brněnskou techniku a stále pilně létal. Asi koncem července začal Svazarm s nábořem k vojenskému letectvu na novou proudovou techniku, a kdo má pilotní licenci, nastoupí hned do druhého ročníku na letouny C-11. Přijímačky byly matika, fyzika, čeština a akrobacie na C-105. Přihlášených bylo asi 500 a brali jen třetinu, ale nás z Medláněk vzali devět z deseti. A tak v listopadu jsem nastoupil do LU v Prostějově na C-11, druhý ročník na MiG-15 v Hradci Králové a vyřazen v hodnosti poručíka v listopadu

1959. První zařazení 7. stíhací letecký pluk Piešťany na Mig-15 a postupně funkce- starší pilot, velitel roje, střelecký důstojník letky a od velitele roje výše instruktor. S příchodem nadzvukových MiG-21 přeřazen k 8. slp do Mošnova k přepadové stíhací letce. Přeškolení bylo rychlé, protože v té době ještě nebyl letoun dvojího řízení, takže pilné studium a přímo na sólový letoun. V Mošnově jsem létal plných deset let na modifikacích MiG-21 F, PF a nejdéle PFM a také cvičný L-29 Delfín. Kontrolní a vývozní lety se ale stále ještě létaly na UTI MiG-15. Z tohoto letounu jsem se v roce 1969 spolu s V. Navrátilem katapultoval. Utrhl se náhon palivového čerpadla v kriticky malé výšce. Hotovosti jsme drželi s letkou PF, takže jsme obě modifikace létali současně. Zde jsem prošel funkcemi: střel. důst. letky, zástupce velitele letky pro letecký výcvik, inspektor vzdušné střelby, a dva roky jsem zastupoval inspektora techniky pilotáže. Ve funkcích u pluku a výše začala být požadována vysoká škola, a tak jsem absolvoval v letech 1972–1976 kombinované studium ve VAAZ katedru letectva a PVO. Po ukončení studia nastal nečekaný zvrat a byl jsem odvelen na Velitelství PVOS do Prahy na funkci inspektora techniky pilotáže. Dosažená hodnost – podplukovník. Toto funkční zařazení předpokládalo létat všechny typy, a tak jsem se v Č. Budějovicích doškolil na MiG-21 MF. Tato moje funkční termika, jak jsem se později dozvěděl, byla zdůvodněna perspektivou nového typu letadel. To se vyplnilo a koncem února 1978 jsem byl vyslán s velitelem 1. stíhací letky z Českých Budějovic F. Skalickým a čtyřmi příslušníky ILS na přeškolení na letoun MiG-23 MF do Lugovoje v Kyrgyzské republice bývalého SSSR. Po dodání těchto letounů tzv. „třetí generace“ s měnitelnou geometrií křídla a průhledovým displejem s promítáním parametrů letu na čelní sklo jsme postupně přeškolovali tři stíhací přepadové letky. Dvě byly v Č. Budějovicích na modifikaci MiG-23 ML a jedna v Žatci na původních Mig-23 MF. Na těchto typech jsem létal plných deset let a k tomu současně podzvukové L-29 Delfín a L-39 Albatros.

Zlomovým pro mne mohl být rok 1985, kdy mi bylo šéfpilotem VZLÚ Ing. E. Přádným nabídnuto místo test pilota. Velitel PVOS, gen. Matyáš, moji žádost do VZLÚ zamítl s pitomým zdůvodněním: „Kdo by to za tebe dělal, náhradníka nemám.“ Ale svitlo mi štěstí v r. 1988, když z MNO odešel inspektor do důchodu a já byl požádán o zastoupení po minimální dobu, než bude vybrán nový, už s perspektivou na MiG-29. A tak ke konci tohoto roku jsem odešel do Výzkumného ústavu 030 ve Kbelích na funkci zkušebního pilota. Mým hlavním úkolem bylo zalétávání vyvíjeného L-59 ve Vodochodech spolu s továrními piloty. To trvalo do roku 1992, kdy začala sériová výroba. V tomto výzkumáku jsem ještě létal L-29, L-39, L-410, Z-142. Zde jsem si ještě rozšířil kvalifikaci a udělal licenci obchodního pilota (CPL). V rámci zastupitelnosti museli všichni piloti létat všechno, a tak na postu druhého pilota jsem létal i vrtulníky Mi-2 a Mi-17. O letoun L-59 byl zájem a delegacím vždy předváděl akrobacii právě přítomný pilot. Proto jsem rychle nacvičil sestavu a začal také tyto ukázkové lety. Od r. 1991 jsem čtyři roky předváděl L-59 na leteckých dnech u nás a

téměř po celé Evropě. Rok 1989 totiž konečně otevřel hranice na „západ“ a nastal obrovský oboustranný zájem o předvádění vojenského letectva. Proto byl vytvořen „display team“ téměř všech typů, který byl tahákem všech leteckých dnů, a pozvánky adekvátních typů byly reciproční. V r. 1991 jsem se musel podruhé katapultovat z hořícího L-39, když se nám s K. Fenclem při souvratu utrhla lopatka kompresoru a ještě nastal „titanový požár“. V r. 1995 jsem dovršil věk ukončující moji vojenskou leteckou činnost, a jelikož VZLÚ potřeboval zkušebního pilota, nastoupil jsem tam od roku 1996. Hlavními typy byly L-39 a L-410 UVP-E. Zkušební činnosti ubývalo a tak začaly převažovat komerční lety. Přeprava osob, materiálu, rychlé pošty, výsadky parašutistů, kontrola ovzduší odsiřovaných tepelných elektráren, vyhlídkové lety a také jsme vypomáhali ČSA s letounem L-410 na lince Praha – Ostrava. Jedna soukromá firma si nás půjčovala na fotografování zemského povrchu se speciálem L-410. Hodně jsme fotili po povodních v roce 2002 povodí řek, aby se zjistila kritická místa vylití z břehů. Zkrátka hodně zajímavých letů. Blížila se ale šedesátka a co dál? Továrna Letov vlastnila leteckou školu a potřebovala instruktora, a tak jsem tam začal externě vypomáhat na ultralehkých letounech a Cesnách. V dubnu 2000 jsem skončil létání ve VZLÚ a nastoupil instruktorskou činnost v dnes již soukromé letecké škole Letov air flight services v Letňanech, kde létám dodnes. Zde mi přibýlo mnoho zajímavých typů letadel. Cesna 150, 152, 172, Z-142, Piper 28 A, DA-20 Katana a ultralehké ST-4 Aztek, LK-2 M Sluka, P-220 Koala, EV-97 Eurostar, Jora, Zephyr, soukromý výrobek Alfa, Tulák a jen vyzkoušené D-4 Fascination a Zenair. Podtrženo a shrnuto, do této doby jsem celkem nalétal 6 950 hodin a pro představu je to 18 400 letů.

16. Poručík má být po ruce...

plk. vv. Ing. Oldřich Mertin

Srpen 1967, dosud to byl vždy prázdninový měsíc, ale odteď to je doba dovolené, o které se mi bude v letních měsících dlouho jen zdát. Plánování dovolených rovnoměrně v průběhu celého roku byla daň za stálou bojovou pohotovost a z ní vyplývající 20 % možné nepřítomnosti všech vojáků. Školní roky utekly jak voda a už tu byla tvrdá realita práce v kasárnách, většinou v malých posádkách podle hranic. Nástup poručíků k útvarům patří k těm okamžikům, které se stanou poprvé a jen jednou. Školní teorie byla sice poučná, ale proti životu až nepravdivě jemná.

Netušil jsem, že z vyškovského nástupiště plného čerstvě vyřazených poručíků jich bude nakonec takový nedostatek a já přijedu k 12. motostřeleckému pluku v Domažlicích jako jediný... Mnohem později jsem se dozvěděl, že ostatní kluci z našeho ročníku na tom byli podobně. Moc velkou posilou jsme pro tehdejší situaci u vojsk asi nebyli. Nové vrzavé kanady, tvrdý opasek (tzv. dohoda) a uniforma po naftalínu – „funglovky“, nás deklasovaly ve světě mazáků, supráků a ostrých hochů, co všechno znají a všude byli dvakrát.

Dva obložené chlebičky na uvítanou a přetlak zvědavých tváří se snahou radit z pozice mazáka. Jejich moudro bylo vtěsnáno do žertů s vážnou tváří. Poručík musí být stále po ruce. Byla to první a pravdivá teorie po příjezdu... Pak několik slibů o bydlení, sportu a kultuře. Tomu se nedalo věřit ani dva dny. První den po příjezdu jsem vyfasoval věci do pole, odpoledne mapu a už jsem stál na nástupišti trousících se vojáků a sbíral „duše“ podle seznamu, který se stále měnil. Byl pro to správný název „pořadová prohlídka“, ale vojáci tomu říkali „pakárna“. Později (i po letech) jsem pochopil proč. Byla to příprava skupiny na odvelení do VVP Doupov. Měl jsem tedy svou první četou, určenou k přípravě terčového manévru a značkování, tolik beden cvičného střeliva jsem dosud neviděl ani na obrázku.

Můj sen o pozvolném zvykání si na prostředí útvaru, na své vojáky a první dny opravdového výcviku se rozplynul velmi rychle, když mi staršina na poslední chvíli donesl spacák a ešus, který se stal mou základní potřebou na řadu dní, se slovy: „*Poručičkej, tohle si dejte do auta pod zadek a nikdy se od toho nevzdalujte!*“ Měl sakra pravdu. Lžící jsem našel v nočním stolku na svobodárně, tím bylo skoro vyhráno. Ostatní potřebné věci jsem prostě musel oželeť.

Druhý den ráno byl odjezd v malé koloně asi 25 vozidel. Velitelem všeho byl zkušený major Drozd a já byl po ruce jako správný poručík – dvacetileté ucho. Už na té pořadové prohlídce mi bylo podezřelé, že tam je nějaký mix vojáků, kteří spolu nemluví a jen stojí a později sedí a čekají na konec. Bylo to tím, že se neznali, protože v té době už byla spousta vojáků i jednotek rozvelena po různých brigádách, výpomocích v národním hospodářství (na žních v JZD, stavbách, panelárnách, cihelnách atd), a tak na další úkol byla vytvořena směs

toho, co zbylo. No a jeden takový „zbytek světa“ byla moje četa s věkovým průměrem jako já, ale se zkušenostmi z VVP o dvě třídy vyšší. Pár týdnů jsem se díval a divil. Lekce mi dávali spíš moji podřízení nežli já jim. Ale pokud se člověk učí dobré věci, je jedno od koho.

Jízda v koloně obrněných transportérů byla lekcí, na kterou nezapomenu. Postupně jsme ztráceli jeden transporér OT-64 (v hantýrce SKOT) za druhým a technik to vždy ořval slovy, které nejdou úplně klidně opakovat, ale nikdo z oslovených by se tak určitě jmenovat nechtěl. Udivil mě ledový klid velitele kolony, který si zapaloval cigarety jednu od druhé jako věčný oheň a vydával srozumitelné pokyny typu: „*Zajdete támhle do dílen JZD, tam se domluvíte... až vám to opraví, tak nás dojedete...*“, nechal si to pro jistotu zopakovat a dal jim mapu se zakreslenou osou a místem dojezdu. Do dvou dní po příjezdu do VVP jsme opravdu byli zase všichni.

Výcvikový prostor překonal všechna má očekávání. Bláto, zima, nevlídno, všude daleko k civilizaci. Záchody na úrovni středověku. S trochou humoru i pravdy se tu říkalo o záchodu pravidlo dvou klacků. Za jeden se držet a druhým odhánět vlky.

Nejlepší na každém dni byl nakonec večer. Otcovský a dobrácký major Drozd mi nabídl kanadský rum (měl ho zastrčený do „kanady“ ve skříní) a začalo vyprávění o nemožném, co se ale pravdě zas tolik nevzdalovalo. Jen to vypadalo neuvěřitelně...

Alkohol jsem k životu nikdy nepotřeboval, ale tenhle panák kanadského rumu mi připadal jako součást obřadu, který je tradicí při vyprávění starých vlků, a pro mě to byla šance být mezi dospělými lidmi.

Společné útrapy lidi sblíží... Přesně to se začalo naplňovat v myšlení i jednání celé naší nesourodé skupiny, která dosud vypadala jako něco, co nebude fungovat. O mém prvním jednání s vojáky se nedalo mluvit jako o velení, bylo to povídání, dotazování, okukování se a vyprávění, kdo je odkud... Po nějakém čase jsem si víc troufal něco i sám rozhodnout... také mi jako pohazení někdy přišlo od vojáků obyčejné zeptání: „*Veliteli, nechcete čaj?*“ Zpočátku jsem se ale raději rozhlédl, komu to patří. Začal jsem mít tak poprvé pocit, že mám svou četu. Je zajímavé, kolik věcí na té vojně fungovalo bez peněz i korupce. Všichni jsme pracovali v dešti, v blátě, v noci, v neděli, v mrazu a horku, ale nikomu nepřišlo, že by za to mohlo být nějaké jiné nežli morální ocenění. Po týdnů v prachu, špíně a potu nás nejvíc zajímalo, kde se vykoupat a kdy pojedeme domů. K nabytí pocitu čistoty mnohdy stačil obyčejný potok nebo rybník... životní priority se mi poprvé daly do pohybu podle toho, co bylo nejméně na dosah. V životě to tak bývá, že člověk si přeje někdy nejvíc to, čeho má nejmíň nebo mu chybí vůbec. Třeba i svobody. A tak se nám často dostávaly na přední místa pocity, které jsme si dosud nemuseli uvědomovat, protože byly samozřejmé. Stále častěji jsme toužili po čisté posteli, teplé sprše, nekonzervové domácí stravě, suchých botách, čisté košili a dalších možnostech lidského blaha, kterého se nedostávalo.

Poznávání života v různých výcvikových prostorech se stalo tou nejběžnější prací u všech motostřeleckých útvarů. Obliba takových „výletů“ klesala přímo úměrně s délkou pobytu. Po dvou týdnech v lesích přicházely první krize, které s každým dalším týdnem nabývaly na intenzitě.

Po třech měsících od svého nástupu jsem ukončil krátkou životní etapu motostřelce a začal jsem velet průzkumné četě pluku. Začalo konečně období zajímavé práce a plnohodnotného výcviku. Zpravodajský náčelník byl správný chlap a vysloužil si přezdívku „táta“. Po několika cvičeních jsme se sehráli jako dobrý manšaft a rádi jsme viděli, jak v různých soutěžích stoupáme mezi elitu průzkumného praporu. Na jedné „zimní stanici“ (ubytování pod stany na VVP Dobrá Voda nedaleko Železné Rudy dnes už je znám jako turistický region plný cyklostezek a prosperujících penzionů) jsme pro ukončení výcviku v krásné zimní přírodě dostali úkol přesunout se v noci po hřebenech Šumavy směrem k naší posádce tak, jak budou umožňovat sněhové podmínky pod horami. Nastal problém lyže. Vrtulník nám složil na základnu 20 párů nových bílých lyží s bambusovými holemi, k tomu krabičku s vosky a základním nářadím. První selekci udělala moje otázka (později se ukázala jako nepřesná): „*Kdo už měl lyže někdy v ruce, krok vpřed...*“ Vystoupilo 19 kluků, dvacáté lyže pro mě, nebylo co řešit. Ostatní jsme poslali do tábora k návratu autem. Začala úprava vázání na boty (kanady), mazání lyží a jejich krátká zkouška. V zimě se stmívá brzo a tak jsme hned po večeři (konzervě) vyrazili do tmy směrem na vrchol Pancíře. Radiostanice „Astra“ byla skoro za trest (20 kg) a tak jsme se spravedlivě střídali. Kulometry jsme rozložili na více dílů do batohu mezi ostatní, aby kulomeťáci nebyli v nevýhodě. Začátek byl klidný, svítíl měsíc a na sněhu bylo dost vidět i v lese. Po hodině jsme už ani nezkoušeli svítit, kromě práce s mapou. Prošlapávání stopy byla dřina, tak jsem se na špici střídal s veliteli družstev. Byla skoro půlnoc. Dorazili jsme na souvislý hřeben, kde byla už vyjetá stopa od turistů a sem tam sjezd. Na jedné pauze jsem se obrátil na vojáka snědé pleti, který s lyžemi nejvíc zápasil a vynucoval změnu tempa nejčastěji... jaké vlastně má zkušenosti s lyžemi? Vysvětlení přišlo, ale radost nikoli. Znal lyže více značek od táty, když jezdili traktorem kolem horských chalup a nakládali je na valník, aby je mohli dole pod kopcem prodat. Do rána jsme s tímto klukem měli nejvíc zábavy, tak i tak. S rozedněním jsme přebrodili mrazivou řeku Úhlavu, tam nás už sledoval náš „táta“ a zbytek čety, který jel po ose. Každý takový den nás dával hodně dohromady. Nejednou jsem si vzpomněl na tátovu poznámku, když jsme na někoho museli čekat... Každý řetěz je tak silný jak jeho nejslabší článek.

Rok 1968, doslova i do písmene, rok zkoušek. Srpnové dny změnilы život mnohému z nás. Každé ráno jsem dojížděl autobusem z Horšovského Týna do práce. 22. 8. jsme se všichni tlačili u oken autobusu a nevěřili svým očím. Všude spali sovětští vojáci, kteří v noci dorazili a začali naši republiku obsazovat s veškerou vážností i silou. Pro nás to bylo období nejasností a změn. Najednou jsme měli protivníka na jih i sever od kasáren. Začali jsme chodit do práce i

domů s ostrými náboji, třetina důstojníků spala v kasárnách a před branou byly postavené naše dva tanky, mezi kterými kličkovala všechna přijíždějící i odjíždějící vozidla, vzpomínám si, že první problém byl s pekařským autem a jeho řidičem, který se nemohl vejít mezi retardér vytvořený pásy tanků. Obsah našeho výcviku dostal také jiný směr a svou průzkumnou odbornost jsme využili k získávání zpráv o rozmístění sovětských útvarů, stavu vybudování zaujatých postavení a režimu v nich. První setkání s těmito vojáky bylo rozpačité a nejasné od samého počátku, chtěli jsme diskutovat, ale neuspěli jsme. Měli utkvělou představu, že tu máme kontrarevoluci, a oni ji šli vymýtit silou. Argumenty jim však slábly každým týdnem, protože kromě antipatie většiny našich lidí se nesešli s ničím, co by jim potvrdilo jejich ideologii. Později jsme zjistili, že každá naše posádka (prvosledového pluku) měla za zády v lesích podobně silný útvar sovětské armády. Oficiální vysvětlení mohlo být jakékoli, ale podle našeho pozorování jsme věděli, že tu stojí proti nám a kvůli nám. Nedovedli jsme si představit vzájemnou konfrontaci síly.

V té době fungoval také náš pravidelný režim pozorování na státní hranici s Bavorskem. Při jednom obsazování podzemní pozorovatelný v těsné blízkosti hranice jsem si všiml na německé straně většího srocování civilistů, kteří chtěli vidět „ruské nebezpečí“ na vlastní oči. Pro úplnost je třeba také dodat, že kromě jednotek ostrahy hranice (BGP a BGS) byly ale také na hranicích obsazené pozorovatelný německé armády (BW) i americké armády (2. lehký obrněný pluk) s obdobným úkolem jako my, při zjišťování změn v příhraničním prostoru. V režimu ostrahy hranic byla v té době taková zvláštní benevolence. Stačilo, aby do našeho území doběhl postřelený zajíc při honu na německé straně, a co bylo dříve tabu a nešlo prosadit, najednou nebyl problém a vždy se našel někdo, kdo zajíce donesl k čáře, nebo jejich pes ho přinesl bez jakéhokoli ptaní. Němečtí celníci (většinou uměli česky) si často neodpustili poznámku, že nemáme sklizenou úrodu (mělo být už po žních) a děláme raději pouliční politiku. Byla to pravda, léto bylo, jak má být, ale žně nikoli. Pro samé schůzování a manifestování jsme zapomínali na chleba. Na polích za Domažlicemi dokonce nařídil ruský velitel (zřejmě nějaký lepší hospodář) svým vojákům sklidit naši úrodu z lánu obilí ručně a svázat do snopů a udělat panáky. Takto sklizené pole se pak daleko vyjímal proti těm s polehlou úrodou a vypadanými klasy bez zrní. Byla to hozená rukavice našim zaneprázdněným zemědělcům.

Při jedné pochůzce (1968) přímo na státní hranici (demarkace) jsme se míjeli s hlídkou BGP (Bayerische Grenz Polizei) tak, že jsme se nemohli vejít na pěšinku všichni čtyři i se psy a při vyhýbání jsme kromě pozdravu prohodili pár slov k situaci u nás. Neuvedl jsem to později do hlášení (v pohraniční knize) a jako na potvoru se v nějakém německém tisku objevila moje fotka s textem „přátelé na hranici“. Netušil jsem, kolik to zaměstná lidí a nejvíc VKR (vojenská kontrarozvědka – obdoba státní bezpečnosti v armádě), kam jsem se pak chodil zpovídat a stále doplňovat výpovědi jak uličník. Bylo to období mých nejhorších zkušeností s tímto úřadem.

Pod tlakem těchto okolností, ale i v souladu se zájmem rodiny jsem požádal po třech letech o přeložení do jakékoli posádky na severu Čech (rodiče žili v Liberci). Při tzv. normalizaci (po roce 1970) se mnoho vojáků z povolání přesouvalo i s rodinami z bodu A do bodu B z různých důvodů, včetně nezakrývaného záměru s nimi zahýbat po personálních opatřeních (řada velitelů útvarů byla snížena ve funkcích a stala se řadovými důstojníky štábu na různých úrovních). Proto asi moje žádost prošla bez odkládání o další rok, navzdory zásadě pro naši věkovou kategorii a délku službu u prvosledového pluku – v tomto roku, bez nároku...

Dostal jsem se k malému strážnímu útvaru, který střežil munici ve skladech. Proti bojovému útvaru se toto zařízení dalo přirovnat k vojenskému nebi. Třetina vojáků byla ve službě, další třetina se do ní připravovala a třetina měla výcvik. Vojáci po službě mohli jít na vycházku. Tento stav byl natolik stereotypní, že slabší povahy ho snášely velmi těžko. Určitým zpestřením byla práce se psy. Bylo jich tu skoro 20 a to už bylo na samostatný výcvikový program. Zavádění psů do armády bylo zdůvodňováno dosti zajímavě. Pes nekrade, střeží i ve spánku, nehraje si se zbraní, neopíjí se, nekouří a ve službě zvládá větší úsek nežli strážný. Postupně se psi používali ve více druzích služeb, a tak mohl být radikálně snižován počet vojáků v celodenní směně. Často se psůvod se psem dostal i k jinému využití. Nejednou potřebovala policie pomoc při hledání zatoulaného dítěte nebo prohledání okolí vykradené chaty. Většinou psi uspěli, protože cokoli mimo kasárna pro ně mělo výraznější pachové aroma a asi jim vyhovovala smysluplnější práce. Na samém vrcholu využívání psů byla kombinace strážních psů se signální stěnou. Pes měl uprostřed střeženého úseku kotec s oboustranným výběhem a po signálu (zkratu na signálce) vybíhal do úseku na levou nebo pravou stranu podle elektricky otevíraných dvířek. Množství problémů s tím spojených nakonec tuto metodu oprávněně zlikvidovalo. Např. pes musel být pravidelným opakováním aktivizován, jinak nevyběhl nikam nebo nedoběhl až do místa zkratu na stěně. Pokud dostal v noci svítící obojek (aby psůvod viděl, kde má psa a nestřílel na něj), snažil se ho spíš zbavit, protože to světlo za ušima bylo jaksi navíc. Psi reagovali častěji na zvěř nebo háravou fenu někde ve vsi, a tak se mnohdy vybíhalo k narušení objektu z úplně jiných důvodů. Faktem však bylo, že dvojice psůvod se psem si dodávala více odvahy navzájem a nebylo tolik problematických situací ve službě způsobených strachem jako lidským faktorem.

Asi po pěti letech práce mezi lidmi, psy i lesy v Jizerských horách jsem nastoupil do Vojenské akademie v Brně, abych si připomněl svou původní vševojskovou odbornost a udělal další životní kotrmelec. Studium bylo postavené více na praxi a ve štábní práci jsme si užili dostatek zimy a jiné nepohody na místech z doby napoleonských válek kolem Slavkova.

Po akademii jsem nastoupil k 79. motostřeleckému pluku v Benešově u Prahy na funkci velitele praporu. Práce byla velmi rozmanitá a pocity z ní ještě více. Normy bojové pohotovosti u plného pluku dělaly ze života provizorium.

Mimořádné události nás stresovaly i proto, že vždy někdo z nás, velitelů, jel sám oznamovat úmrtí rodině vojáka. Získali jsme tak nepříjemnou praxi ve vyřizování pohřbů a všech smutných souvislostí. Nikdy jsme ale rodinám neříkali úplnou pravdu, například že k úmrtí došlo polknutím vlastních zvratků v podnapilém stavu nebo havárií zaviněnou opět alkoholem nebo sebevraždou ve stráži po rozchodu s děvčetem. Vždy jsme stáli proti názoru „vy jste nám ho zabili...“ Všechny takové ztráty na životech kluků mám dodnes živě před očima. Nejdou zapomenout.

Byly i situace, na které vzpomínám docela rád. Některé byly k pousmání, jiné svůj komický tón dostaly až později. Žili jsme většinou výcvikem a jeho výsledky, mnohdy i na hranici nebezpečí. Strávili jsme mnoho dní ve výcvikových prostorech i v zahraničí. Práce s bojovou technikou, zbraněmi i municí nesla vždy nějaké riziko, které jsem si uvědomoval více až s postupem času na dalších funkcích. Nejtěžší období výcviku bylo v zimě a s tím spojenými přesuny nejen do VVP.

S velkou zručností jsme museli umět navagonovat tanky i BVP z boční i čelní rampy podle situace na nádražích, kdekoli bylo třeba. Na vagonech se za jízdy vařil oběd nebo jen čaj podle doby přesunu. Vojáci se uměli rychle pohybovat i v neznámém terénu a nejlepší pořízení s nimi bylo právě daleko od kasáren. Drželi jsme vlastně všichni víc pohromadě. Ne nadarmo se říká, že společné útrapy lidi sblíží. Po návratu pluku ze cvičení bylo navykklé schéma: zaparkovat techniku, odevzdat zbraně a vykoupat vojáky. Teprve pak byl možný postupný odchod velitelů k rodinám, někteří se zasekli cestou v hospodě pro pivní dehydrataci.

Zpravidla po návratu do kasáren ze cvičení a během výcviku v posádkách se jako infekce šířila šikana mezi vojáky různých nástupních termínů. Byl to důsledek spousty času, který měli vojáci po výcviku, když museli zůstat v kasárnách a většina se jich nudila. Sportovní zařízení sice byla k dispozici, ale lenost mnohdy vítězila, a tak se šikaně dařilo. Mladší vojáci tak dělali pomyslení starším na přání. Smažili hranolky, vařili čaj, nosili pivo v lahvi od okurek. Pro zábavu závodili v motokrosu a přelézali i podlézali postele podle vytyčené dráhy. Většina takových zábav byla na hranici lidské důstojnosti a některé hluboko pod ní až na úroveň trestní odpovědnosti, která se však složitě dokazovala. Nikdo si nestěžoval, nikdo raději nic neviděl. Mladší měli vidinu toho, že jednou zaujmou místo starších. Pak si vše vynahradí a něco třeba zdokonalí.

Benešovský pluk dostal také jeden složitý úkol při dostavbě Paláce kultury v Praze (dnes Kongresové centrum u zastávky metra Vyšehrad). Každý den vyjížděly autobusy z kasáren a vezly vždy 300 vojáků na stavbu. Nakonec se ukázalo, že stále větší část vojáků musí být využívána pro hlídání materiálu v již hotové části stavby, protože ochrana majetku před rozkrádáním byla stále složitější. Mizely míchačky a vybavení speciálních dílen, o stavebních hmotách ani nemluvě. Vojáci hlídali v šatnách i osobní věci dělníků a dublovali závodní

stráž. Pomáhali kontrolovat odbavování aut na zásobovacích vjezdech. Po měsíci práce se nakonec počítaly odpracované dny a chybějící pak byly nahrazovány „domácí prací v kasárnách“, například kompletování žaluzií pro podhledy na zakrytí klimatizačních jednotek. Velitelé neměli ani možnost stanovené počty dodržovat, protože život šel dál a někdo byl ve službě, jiný na dovolené nebo na ošetřovně s angínou. Takže pro tuto absenci bylo po kasárnách spousta dílniček a odhozených žaluzií... jako odpad z domácí prvovýroby.

Samostatnou epizodou byl život, výcvik a přesuny do VVP (vojenských výcvikových prostorů). Část pluku jezdila vlakem spolu s pásovou technikou, část na autech po vyhrazené ose, zpravidla silnicích a silničkách se slabším provozem, kde pomačkané plechy aut a stržené ploty zahrádek patřily ke koloritu takových přesunů. Pravdou je, že řidiči ale měli velkou praxi a jako celek se dal pluk vždy spolehlivě přesunout bez velkých příprav. Naučili jsme se regulovat trasy a sbírat auta, která na trase odstraňovala poruchy. Vodit kolonu nepatřilo k nejnepříjemnějším věcem už proto, že zabloudit do nějakého uzavřeného objektu znamenalo hodiny otáčení asi 30–50 vozidel a v noci a v zimě to byl přímo trest pro všechny. Při dnešních cestách našich profesionálů autobusem až na střešnici se mi nechce dohlédnout na kvality velitelů v navigačních a organizačních schopnostech při takových přesunech.

Život a výcvik ve VVP měl svou nezaměnitelnou atmosféru.

Nejfrekventovanější byly VVP Dobrá Voda, VVP Doupov a VVP Boletice. Patřily neodmyslitelně do života bojových útvarů, které zde trávily podstatnou část roku. Každý prostor měl své kouzlo i bahno. Vojáci sem jezdili docela rádi, důstojníci už méně, protože dny romantiky v přírodě mizely s odpovědností za spoustu věcí od přesunu přes výcvik zásobování PHM a proviantem, starostí o zdraví a čistotu, která s tím vždy souvisela. Kopání latrín a jám na odpadky bylo romantice daleko vzdálené, tak jako úklid polního tábora před jeho opuštěním. Vagónování techniky a cesta vlakem vyžadovala mnoho dovedností i nervů, protože tady se frekvence toho, kdy šlo o zdraví i život, velmi zahustila a zpravidla se z přesunů stával strašák pro toho, kdo za něj nesl jakoukoli odpovědnost. Regulace byla kapitola sama o sobě, zejména lidský faktor... udržet osamoceného vojáka v křižovatce několik hodin čekat na kolonu s jeho potřebami a zájmy, chutí na jablka za plotem nebo na pivo z nedaleké hospody nebylo nic jednoduchého.

Vrcholem vyvedení do VVP bylo praporní taktické cvičení s bojovou střelbou, tedy plnohodnotné zaměstnání pro podmínky srovnatelné s bojovou situací včetně faktoru přiměřeného nebezpečí a strachu. Prapor cvičil na plných počtech

osob i techniky, s ostrou municí a bez zastávky mezi jednotlivými epizodami. Velitelé si sami řešili zásobování potravinami, vodou, PHM i municí. K tomu, aby taková „hra na válku“ měla nějaká pravidla, byly u každé roty rozhodčí s pravomocí hodnotit i zastavit cvičení při hrubých chybách velitelů i vojáků, zejména při porušení bezpečnosti. Nejsložitější byly změny situací, kdy po ukončení ostré střelby začínala epizoda, ve které se přešlo zpět na cvičné střelivo. Například překonání vodního toku plavbou BVP nebo hlubokým broděním tanků pod vodou s úzkým komínem. Toto cvičení vlastně bylo jako poslední fáze výcviku, před kterým byly splněny všechny střelby, řízení bojových vozidel a ostatní výcvikové úkoly. Prapor se vlastně poprvé sešel při společné činnosti, včetně kuchařů a řidičů „vétřiesek“, kteří během roku plnili úkoly dosti odděleně. Navíc byl motostřelecký prapor pro takové cvičení posílen tankovou rotou. Počty cvičících vojáků se pohybovaly okolo 300 osob a 50 ks techniky. Nejostřeji cvičili vlastně vždy kuchaři, kteří si žádné „jako“ nemohli dovolit, museli zvládnout vaření za jízdy i za mrazu, jejich práce nebyla nikdy spravedlivě doceněna, ale byla potřebná všem.

Samotné cvičení začínalo přípravou dokumentace v kasárnách. Hlavním dokumentem byl Plán provedení a rozpočet střeliva podle stanovené terčové situace, příprava map pro všechny stupně velitelů a palebné náčrty pro malé jednotky. Kapitolou pro usmání byly často velitelé čet a družstev z řad vysokoškoláků (absolventi vojenských kateder při VŠ), kteří praktickému životu mnohdy nepřivykli právě i tou délkou studia a snahou se tím také vyhnout dvouleté vojenské službě. Tato kategorie velitelů s přezdívkou „špagát“, byla tím nejslabším článkem v průběhu každého praktického zaměstnání, natož praporečnického taktického cvičení s bojovou střelbou, kde je zkušenosti vojáků základní služby i jejich praktické dovednosti snadno předčily. Absolventi VKVŠ nebyli rozhodní a složitě komentovali svou nepřipravenost. Byly však mezi nimi výjimky, které potvrzovali toto pravidlo.

Velká cvičení typu plukovní a divizní úrovně nebo spojenecká cvičení už pro vojáky neznamenal žádnou podstatnou změnu v činnosti po zvládnutí praporečnického cvičení. Byla však o něco jednodušší pro vojáky, ale složitější pro cvičící štáby a řídicí složky. Typické však byly větší prostoje a důraz na bezpečnost při přesunech, které převládaly v různých formách. Bylo i lepší zásobování a kvalita jídla. Pořadových prohlídek bylo o několik víc s cílem zlepšit hlavně vybavení vojáků do pole. Pluk si tím vždy polepšil, protože se otevřely divizní sklady a viděli jsme opět „funglovky“ všeho druhu.

Faktem zůstalo, že naše vojska měla dostatečný výcvik, aby jejich použití při jakémkoli cvičení proběhlo bez ostudy. Nejednalo se o profesionály, ale o vojáky základní služby různých kvalit, národností i etnik.

Mohu i dnes bez uzardění prohlásit, že můj motostřelecký prapor i 79. motostřelecký pluk, navzdory přísloví z doby Marie Terezie „V Benešově u Prahy je služba jenom pro vrahy“,

byl vždy připraven k boji, stejně jako elitní 1. tanková divize ve Slaném, kde jsem na funkci náčelníka štábu divize svou vojenskou dráhu ukončil.

Na závěr o sobě

Vojenský život jsem zahájil v roce 1961 na Vojenském gymnáziu Jana Žižky v Moravské Třebové. Škola měla dobré učitele a skvělý zvuk ve sportovním světě (vychovala řadu olympioniků). 1964–1967 jsem pokračoval ve studiu na Vyšším vojenském učilišti Otakara Jaroše na fakultě vševojskové – přesnější název ale vystihuje slovo motostřelecké.

V letech 1967–1969 velitel průzkumné čety u 12. motostřeleckého pluku v Domažlicích. Od 1970 do 1977 velitel roty – zástupce pro výcvik a střežení u muničního skladu 52. základny v Novém Městě pod Smrkem. 1977–1979 VAAZ – Vojenská akademie Antonína Zápotockého, velitelskoštabní fakulta. 1979–1998 služba u 79. motostřeleckého pluku na funkcích velitel praporu, zástupce velitele pro výcvik, náčelník štábu pluku a velitel pluku. Od září 1989 náčelník štábu 1. tankové divize ve Slaném. Odtud jsem v lednu 1993 odešel na vlastní žádost do zálohy.

17. Výsadkové vojsko genmjr. v.v. Ing. Čestmír Hrbek

Výsadkové vojsko je druhem pozemního vojska. Žádná moderní armáda se bez něj v soudobém konfliktu neobejde.

Tuto skutečnost po 2. světové válce respektovalo i velení naší armády a již v roce 1947 položilo základy našeho výsadkového vojska. Uložilo generálu Palečkovi, který za války v Londýně připravoval naše vzdušné výsadky pro vysazení a vedení diverzí na území protektorátu, aby vytvořil naše první výsadkové útvary. V posádce Zákupy byl vytvořen 71. pěší prapor československých parašutistů a ve Stráži pod Ralskem výsadkové cvičiště.

Zatímco učiliště organizovalo přeškolovací kurzy pro příslušníky výsadkového vojska, 71. prapor byl samostatným výsadkovým útvarem, který mohl vytvářet diverzní skupiny, ale mohl být použit i jako taktický vzdušný výsadek k plnění společných úkolů s ostatními druhy pozemního vojska. Stal se tak základem při budování vyššího celku – výsadkové brigády. Těžiště činnosti výsadků spočívalo v diverzi.

Velitelé jednotek při výcviku čerpali ze zkušeností čs. parašutistů v Anglii a naši druhé paradesantní brigády v SSSR. Příslušníci zahraničních jednotek, kteří po skončení války zůstali v armádě, tvořili páteř velitelského sboru a významně se zasloužili o kvalitu výcviku jednotek, jakož i o další rozvoj výsadkového vojska. Naše dopravní letectvo mělo k vysazování výsadkářů osvědčené letouny DC-3, „Dakoty“ a také IL-12. Na padácích V-1 se skákalo do počátku 50. let. Potom přišla čtvercová „Pedeta“.

V 50. letech se v moderních armádách udály změny vyvolané především rozvojem nových ničivých prostředků a jejich masovým zaváděním do výzbroje a také prudkým rozvojem podílu tanků a obrněných transportérů.

Tento rozvoj techniky vedl k přehodnocení charakteru příští možné války a ke změně názorů na provádění operací pozemních vojsk. Zvětšil se jejich rozmach, zvýšilo se tempo útoku.

Útočné tempo mohly podstatně snížit velké řeky nebo horská pásma, zejména když by se podařilo je včas osadit zálohami a vybudovat zde obranu. Takovýchto řek a horstev je na západoevropském válčišti mnoho.

K zabránění jejich obsazení a vybudování obrany se jevil vzdušný výsadek vhodným prostředkem. Taktický nebo operační výsadek provedený na směru hlavního úderu vševojskových svazů mohl předejít nepřítele v ovládnutí čáry, zachvátit a udržet přístupy k mostům a soutěskám, a tím přispět k udržení tempa útoku.

Velmoci v té době už budovaly silná výsadková vojska složená z divizí a sborů. ČSLA postavila výsadkovou brigádu jako taktický svazek výsadkového vojska. Brigáda měla mnohostranná předurčení, mohla plnit rozmanité úkoly. Byla zformována na východním Slovensku v posádkách Košice, Prešov, Sabinov. Sestávala kromě velitelství a brigádního kompletu druhů vojsk ze tří

padákových praporů a dělostřeleckého oddílu. Válečně měla brigáda asi 3 000 osob a disponovala desítkami děl a minometů. Měla ve své výzbroji tarasnice, pancéřovky, později bezzákluzové kanóny a protitankové řízené střely. Pro boj s nízkoletícími letouny měla velkorážní kulomety, později protiletadlové kanóny a řízené střely. Standardní výzbroj tvořily samopaly, kulomety, ruční granáty a také granátomety a odstřelovací pušky. Každý výsadkář uměl manipulovat s trhavinami připravovat nástrahy. Ženíjní jednotky kladly protitankové, protipěchotní miny. Ve výcviku se kladl důraz na fyzickou kondici a střelbu. Počátkem 60. let byla brigáda redислоkována na Moravu do posádek Prostějov a Holešov.

Dopravní letectvo v té podobě disponovalo spolehlivými dvoumotorovými stroji IL-14. V rámci koaliční spolupráce prováděli výsadkáři seskoky také ze čtyřmotorových letounů AN-12. Na velká cvičení, jako byla *Vltava*, *Štít* a další, vysazovaly brigádu letouny AN-12. Při těchto výsadcích bylo vysazeno na jednu doskokovou plochu až tisíc mužů.

Výsadkové vojsko bylo náročně připravováno, mohlo plnit operační úkoly v sestavě vševojskových svazů (armád a frontu). Také v taktickém rámci se procvičovalo použití vzdušných výsadků. U každé divize byl vybrán a připraven jeden motostřelecký prapor, vysazovaný z vrtulníků. Vzdušné výsadky se staly pravidelným prvkem operační nebo bojové sestavy. Operační výsadek mohl být vysazen až do hloubky 100 km od fronty, taktický výsadek do 20 km.

Diverzní činnost – likvidace nepřátelských velitelských stanovišť, radiotechnických prostředků, zbraní hromadného ničení i jiných významných objektů mohly být prováděny decentralizovanou činností rot a čet. Cvičena k ní byla každá padáková nebo průzkumná četa. Brigáda se po vysazení mohla soustředit a po praporech působit obranou horského pásma. Kromě bojových výsadků byly rovněž vysazovány průzkumné orgány. Skupiny hloubkového průzkumu sledovaly činnost nepřítele a zpravovaly o ní svoje štáby. V nezbytných případech mohly provádět diverzní činnost.

Průzkumné jednotky byly zprvu součástí brigády, později z nich byl vytvořen samostatný útvar. Diverze se prováděla zpravidla formou přepadů nebo léček. Rovněž mohlo být použito metody navedení těžkých zbraní nebo letectva na vhodné cíle.

Výsadková brigáda byla v rámci různě se vyvíjejících mezinárodních vztahů reorganizována na výsadkový pluk, který měl podobné úkoly jako brigáda.

Vojska výsadkové brigády i pluku byla dobře připravena ke splnění svých úkolů a při pravidelných prověrkách na závěr výcvikových období i při cvičeních byly vždy pozitivně hodnoceny. Vojáci i velitelé zde sloužili dobrovolně a z prestižních důvodů odváděli výborné výsledky.

Vojáci základní služby před nástupem vojenské základní služby prošli odborným výcvikem ve Svazarmu. Příslušníci velitelského sboru po nástupu k brigádě prošli dvouměsíčním přeškolením kurzem. To byla příčina toho, že

tato výběrová struktura přinášela kvalitní výsledky. Výsadkář nebyl superman. Byl to však vždy nejlepší voják.

Nelze preferovat žádný druh vojska. Všechny mají ve válce svoje předurčení a jen všichni společně zaručí vítězství. Kdo však prošel vojenskou službou u více druhů vojsk a poznal službu výsadkáře, ten jistě potvrdí, že ten výsadkářský chlebíček byl nejtvrdší.

Sloužil jsem u výsadku třináct let. Mám na ně spousty vzpomínek pěkných, veselých i tragických. V letech 1972–1974 jsem měl tu čest velet 22. výsadkovému puku. Jako velitel pluku jsem řídil také praporeční taktická cvičení s vysazením. Ty ale absolvovaly všechny prapory vždy na závěr výcvikového období, tedy dvakrát ročně.

Svoje první praporeční cvičení jsem řídil v září 1972. Cvičení bylo nařízeno směrnicí ministra národní obrany na výcvikový rok. Dopravní letecký pluk měl za úkol vysadit prapor podle mého požadavku. Cvičení jsem naplánoval na VVP Mimoň s doskokovou plochou letiště Mnichovo Hradiště. Jako velitel pluku jsem cvičení se svým štábem připravil a provedl jsem průzkumy terénu včetně doskokové plochy. Letiště Mnichovo Hradiště bylo asi 200 metrů od silnice. Za silnicí byl les. Doskoková plocha pro prapor byla dostatečná. Dohovořil jsem se s velitelem leteckého dopravního pluku. Odletové letiště bylo v Přerově. Ve stanovenou dobu jsem prapor v noci poplachem vyvedl do záložního prostoru rozptýlení na Drahanské vysočině. Tam se prapor připravoval do boje. Velitelé obdrželi úkoly, rozhodovali se, štáb plánoval přesuny, vysazení i bojovou činnost. Vojáci balili padáky a materiál. Když bylo vše připraveno, odejel jsem s řídicí skupinou do prostoru vysazení. Odjezd praporu na odletové letiště měl na starosti můj zástupce. Startovalo se z letiště Přerov. Takováto několikadenní cvičení bývala už tradicí. Prapor měl po vysazení po četách a rotách ničit přepady a léčkami určené objekty, poté se nočním pochodem přemístit do nového prostoru, zmocnit se komunikačního uzlu a připravit ho k obraně.

Všechno šlo jako na drátku, dokud jsem ráno nepřišel na doskokovou plochu. Na doskokové ploše byly rozmístěny desítky zaparkovaných vozidel, stanů, antén atd. V noci se tu podle svého plánu rozmístil štáb velitele střední skupiny vojsk SSSR, který odtud řídil divizní cvičení svojí divize. Pochopil jsem, co se stalo. Sovětskému veliteli schvalovali plán v Moskvě, mně v Praze. Prekérní situace! Stresová! Vysadit prapor do těchto překážek bude znamenat spoustu úrazů. Sověti už nestačí opustit plochu. Zastavit cvičení nešlo. Prapor nasedal do letadel a za necelou hodinu bude zde. Neprovést cvičení nařízené směrnicí ministra nepřicházelo v úvahu. Letecký pluk už letos nedostane palivo na nové cvičení. Vojáci 2. ročníku za týden odcházejí do civilu. Přišel se mi ohlásit letecký návodčí, který měl rádio na navedení pluku na doskokovou plochu. Ten jediný chápal, co se děje. A jen on mohl pomoci. Pochopil jsem, že musím rychle posunout doskokovou plochu o 200 metrů směrem k silnici. Letecký návodčí na mou žádost o přemístění plochy řekl, že to udělá jen, dostane-li písemný příkaz. Otočil jsem svoji mapu, dozadu jsem napsal požadavek a

doklad jsem mu předal. On řekl: „*Provedu.*“ Balonkem změřil rychlost větru a rádiem opravil směr náletu letadel a vzápětí se objevila první trojice letounů IL-14. Během deseti minut byl prapor v pořádku vysazen na nové ploše. Pár výsadkářů sice spadlo do lesa u silnice, avšak nikomu se nic nestalo. Za čtvrt hodiny prapor po rotách během mizel v lesích, odkud se pak ozývala střelba, jak jednotky ničily podehrávané cíle a objekty.

Důstojníci ze sovětského štábu s překvapením sledovali bleskový průběh celé akce. S počátku nevěděli, zda českoslovenští výsadkáři nemají v úmyslu „zajmout“ jejich štáb, a později vyjádřili uznání za vzorně provedený seskok. Nikdo kromě mne a toho zkušeného návodčího nevěděl, oč tu před půlhodinou šlo.

V lesích se pak ozývala střelba ještě několik dní. Cvičení proběhlo úspěšně. Po cvičení na odjezdovém nádraží byla přehlídka a slavnostní pochod s kapelou. Sám jsem si odnesl poučení – hlídat doskokové plochy hlídkami až do vysazení. Ale hlavní můj závěr byl jiný!

Ujistil jsem se, že z každé situace vede cesta, jen je ji třeba hledat.

18. Prověrky

plk. v.v. Ing. Oldřich Mertin

V 60.–80. letech byly v ČSLA prováděny různé druhy prověrek bojové a politické přípravy. Prováděly je velitelství armád, vojenských okruhů i ministerstvo národní obrany, výjimečně štáby svazků nebo brigád. Jejich cílem bylo zjistit skutečný stav morálky, vycvičenosti, materiálního a technického zabezpečení a bojové pohotovosti vojsk.

Koncem zimního období probíhaly „Komplexní prověrky BPP“, v měsíci srpnu a v září pak „Závěrečné prověrky BPP“.

Ministr národní obrany kromě tohoto prováděl inspekční prohlídky kdykoliv v průběhu roku, zpravidla u jednoho svazku a s překvapením. Toho se dosáhlo tak, že v ročním plánu MNO byla například v měsíci červnu plánována inspekční prohlídka vševojskového svazku, ale jen ministr věděl, která divize bude jeho inspekci poctěna.

Stejně tak i prověrky bojové pohotovosti s výjezdem veškeré techniky a někdy i s přechodem na taktické cvičení byly sladovány Generálním štábem, přísně utajovány a prováděny vždy s překvapením v průběhu celého roku.

Na výsledku těchto prověrek pak většinou závisela další kariéra vojáků z povolání daného útvaru nebo svazku.

Velitelé špatně hodnocených jednotek, útvarů nebo i svazků byli odvoláni ze svých funkcí a naopak ti důstojníci, jejichž vojáci prokázali při prověrce dobrou vycvičenost a bojovou sladěnost, byli ve funkci vyzdviženi.

Stávalo se i to, že po prověrkách byli často opomenuti ti, co se o dobrý výsledek zasloužili, a odměnění nepřítomní. Přesně podle hlavního zákona vojenského života, který stanoví, že: „Každý dobrý skutek musí být po zásluze potrestán.“

Právě proto byly „Prověrky“ v centru pozornosti většiny vojáků z povolání a přípravám na ně i jejich průběhu byla věnována zcela mimořádná pozornost. K „vyhovujícím“ výsledkům bylo možno dojít krátkodobým intenzivním výcvikem v trvání několika týdnů před „prověrkami“. Dosáhnout ale „dobrého“ hodnocení jednotky nebo útvaru při jarní nebo podzimní prověrce nebylo nijak snadné.

K tomu bylo nutné, aby roty a prapory (nebo baterie a oddíly), ve kterých probíhá všechn výcvik, byly po celé období nebo výcvikový rok pohromadě bez různých „odvelení“ a mohly cvičit v kompletních sestavách. Jejich velitelé čet, rot i praporů samozřejmě museli umět řídit bojová vozidla, perfektně střílet ze všech zbraní, být jim příkladem v každé činnosti a dovedně jim velet.

Aby samopalník, kulometník či pancéřovník při prověrkách spolehlivě zasáhl cíl, musel dvakrát týdně cvičit střelbu na střeleckém cvičišti a jednou až dvakrát měsíčně prakticky střílet ze své zbraně na „pěší“ střelnici.

Střelec operátor protitankové řízené střely nebo bojového vozidla pěchoty musel měsíčně provést nejméně 100 elektronických výstřelů na trenažéru, aby jím řízená střela v ceně 42 000 Kč zasáhla při prověrce cíl.

Každý střelec nebo velitel tanku musel týdně absolvovat 2–3 tankostřelecké nácviky, při nichž nejméně 30–40krát cvičně zamířit a vystřelit. A každý měsíc při průpravných a školních střelbách na tankové střelnici 20 až 30krát zamířit a zasáhnout cíl na skutečnou vzdálenost.

Řidič tanku, bojového vozidla pěchoty nebo obrněného transportéru musel při výcviku v řízení, taktické a střelecké přípravě najet měsíčně 50–100 km, jinak jeho „prověřková“ jízda nemohla být „dobrá“.

A to vůbec nemluvím o tom, co všechno musely roty a prapory odcvičit v taktické, tělesné přípravě a ostatních předmětech bojové přípravy. Zkušenosti ukázaly, že jedině pravidelný a intenzivní výcvik v průběhu celého období či roku mohl být zárukou solidních výsledků, zatímco krátkodobé „šturmování“ několik týdnů před prověrkou byla vždy jen sázka do loterie.

Komplexní nebo i závěrečná prověrka probíhala zpravidla současně u celého svazku nebo brigády v trvání 10–14 dnů. Dva týdny před jejím zahájením obdržel velitel divize od velitele armády rozkaz k jejímu provedení. V něm bylo přesně stanoveno, v jakém rozsahu a kolik jednotek každého útvaru bude prověřeno.

Na jeho základě zpracoval štáb divize „Plán prověrek“ do praporu vto. To bylo nutné vzhledem k sladnému využití techniky, cvičišť a střelnic, na kterých jednotlivá prověřková zaměstnání probíhala. Podle něj pak velitelé útvaru v součinnosti s veliteli praporů zplánovali vlastní „Plán prověrky pluku“, kde bylo již přesně stanoveno, která jednotka, kdy a z kterého předmětu bojové přípravy bude prověřována. Na to velitelé rot zpracovali týdenní „Rozvrhy zaměstnání“, a zahájili intenzivní výcvik. Je pochopitelné, že během 10–14 dnů před prověrkou cvičila každá rota především ta témata, ze kterých měla být prověřována.

U pluku se vždy prověřovala příprava velitelů alespoň ve dvou skupinách a štáb pluku při celodenním štábním nácviku. Metodická příprava poddůstojníků v jedné skupině u každého praporu. Marxisticko-leninská příprava důstojníků a politické školení mužstva u 50 % skupin.

Z taktické přípravy byla vždy prověřena nejméně polovina rot pluku při rotním taktickém cvičení v trvání nejméně 24 hodin. Některé z nich se prováděly s bojovou střelbou, přičemž vlastní terčový manévr byl postaven do hloubky 5–7 kilometrů. Toto cvičení patřilo k nejtěžším prověřkovým zaměstnáním, ale nejlépe ukázalo celkovou vycvičenost a bojovou sladnost prověřované jednotky. Proto také velitelé útvarů na prověrky „bojových střelb“ vybírali své nejlépe vycvičené roty vedené nejzkušenějšími veliteli.

Roty, které nebyly prověřovány při bojových střelbách, střílely takzvané „školní střelby“, a to jak z ručních zbraní, tak i z obrněných transportérů, bojových vozidel pěchoty a hlavně z tanků. Plnily vždy nejtěžší cvičení školních střelb za pohybu, při kterých se naprosto přesně ukázalo, zda je střílející jednotka vycvičena a „umí“, či nikoliv.

Tak například při cvičení „3a“ plnou ráží z tanku musela osádka projet dráhu dlouhou 700 metrů do 130 vteřin, což znamenalo rychlost kolem 20 km/hod. Během jízdy byl osádce na vzdálenost až 1 800 metrů ukázán jeden cíl pro tankový kanon a dva cíle pro tankový kulomet, z nichž jeden byl vždy pohyblivý. Tyto musel střelec včas najít. Na jejich „zničení“ měl jen 3 granáty pro kanon a 35 nábojů do kulometu. I přes velkou obtížnost tohoto cvičení bylo zvláště v podzimních prověrkách vidět mnoho tankových střelců, kteří přímo „mistrovsky“ dokázali zasáhnout kanonový cíl všemi třemi granáty, oba kulometné cíle již první krátkou dávkou a ještě ujet celou dráhu pod dvě minuty. Neméně náročnou byla i prověrka v řízení bojových vozidel, při níž byli prověřováni řidiči poloviny rot útvaru, zpravidla na překážkové dráze. Někdy to byl i přesun v pochodovém proudu na vzdálenost 25 km. Aby tanková rota ujela tuto vzdálenost ve složitém terénu výcvikového prostoru a v noci dříve než za 60 minut, to už její řidiči museli něco umět.

Velmi obtížným předmětem byla i prověrka z tělesné přípravy, která zahrnovala běh na 1 000 metrů, šplh bez přírazu, různá skokansko-akrobatická cvičení a hod granátem. Fyzická zdatnost nepadala na vojáky z nebe ani se nedala nacvičit za dva týdny. Tu mohli vojáci získat jedině každodenním, poctivě prováděným ranním cvičením, 3 až 4 hodinami „tělocviků“ týdně a vhodně organizovanou „zájmovou činností“ o nedělích. Navíc patřila mezi tzv. „hlavní předměty BPP“, což znamenalo, že pro celkově „dobré“ hodnocení jednotky nebo útvaru musela být dobře hodnocena i tělesná příprava.

Poměrně méně náročným předmětem byla pořadová příprava a ochrana proti zbráním hromadného ničení, která se dala opakovanými nácviky dobře zvládnout.

Dělostřelecký oddíl u motostřeleckého pluku a samostatné jednotky jako například spojovací rota, průzkumná rota, protiletadlová baterie, baterie protitankových řízených střel, ženijní rota, technická opravna a podobně byly prověřovány především ze své odborné přípravy a dá se říci, že se na nich jejich nadřízení z vyšších štábů doslova „vyřádili“. Bylo to pochopitelné: prověřovali jen jednu jednotku, a měli na ni tudíž mnohem více času.

Velké úsilí řidičů a všech technických orgánů vyžadovala příprava techniky. Techničtí komisaři dokázali během prověrky náročně zkontrolovat až 50 % tanků, obrněných transportérů, bojových vozidel pěchoty a aut daného útvaru. Které konkrétní vozidlo bude prověřeno, o tom rozhodl prověřující komisař až při samostatné kontrole. Výcviková technika, která se používala po celý rok, a byla tudíž velmi opotřebovaná, se prověřovala všechna! To znamenalo, že v den zahájení prověrky musela být veškerá technika útvaru v bezvadném stavu. Mnohdy totiž i malá závada jako například neúplně doplněná palivová nádrž, málo nabitá baterie, nižší tlak ve vzduchových lahvích nebo špatně seřízená spojka – znamenala nevyhovující stav vozidla.

Společně s techniky prověřovali orgány výzbrojní služby i stav zbraní. Ti dokázali se stejnou, ne-li větší důsledností prověřit rovněž až 50 % všech

tankových kanonů, kulometů dělostřeleckých hlavní i ručních zbraní u pluku. Přitom stav výzbroje stejně jako stav techniky patřil mezi takzvané rozhodující oblasti. To znamenalo, že když byla „technika“ nebo výzbroj hodnocena jako vyhovující, byl i celý útvar hodnocen pouze jako vyhovující. A bylo mu málo platné dobré hodnocení střelb, řízení bojových vozidel, nebo i výtečné hodnocení politického školení mužstva.

V průběhu každé prověrky bylo vždy prověřováno i proviantní zabezpečení, výstrojní služba i služba zásobování PHM a samozřejmě i zdravotní zabezpečení. Všechny tyto „služby“ nepatřily mezi rozhodující, nicméně měly značný význam. Například 104. motostřelecký pluk v Tachově, i když byl dobře hodnocen v hlavních předmětech a oblastech, kvůli nevyhovující proviantní službě byl dva roky hodnocen pouze jako vyhovující, až nakonec velitel pluku odešel z funkce.

První, kdo doplácel na každou prověrku ještě před jejím zahájením, byla prasata na pomocném zemědělském hospodářství. Ta byla poražena již týden před prověrkou, což umožnilo zlepšit jídelníček a zvýšit porce masa nejen v jídelnách mužstva, ale i ve vojenské závodní kuchyni, kde se kromě vojáků z povolání stravovali na bílých ubrusech i zkušební komisaři.

Kromě jednotek a útvarů připravovali se na prověrky i členové prověřkové komise. Na prověření motostřelecké nebo tankové divize bylo zapotřebí 90–140 důstojníků. Komise ministra národní obrany jich mohla mít i více. Jejím předsedou byl zpravidla zástupce velitele armády nebo okruhu, u ministerské komise pak náměstek ministra.

Její příprava spočívala v tom, že členové prověřkové komise byli nejméně týden předem seznámeni s Rozkazem velitele, který danou prověrku nařídil, s jejím rozsahem i plánem provedení. Předseda komise jim objasnil cíle prověrky i způsoby jejího provádění v jednotlivých oblastech. Byli poučeni i o tom, kdy a jak budou hlásit výsledky jednotlivých prověřkových zaměstnání, a dostali organizační pokyny o jejich dopravě, ubytování a stravování po celou dobu prověrky. Na to si zpracovali osobní plány a pak se každý věnoval přípravě ve své oblasti. I pro členy prověřkových komisí byla jejich činnost značně náročná. Každá prověrka byla zahajována zpravidla nástupem celého útvaru. Na něm předseda komise u pluku seznámil všechny vojáky s cílem prověrky a představil členy komise. Pak bylo prověřováno zařazení vojáků podle tabulek, počty jednotek a byla provedena náročná kontrola vnějšího vzhledu. Kontrolovalo se oholení, ostříhání všech vojáků, čistota těla, osobního prádla i výzbroje, osobní zbraně i znalost základních článků vojenských řádů. Nakonec byl proveden slavnostní pochod.

Prověřková zaměstnání začínala každý den zpravidla v 9.00 hod. a probíhala i odpoledne. Noční střelby nebo řízení bojových vozidel od 20.00 až do 24.00 hod. Před každým zaměstnáním byla vždy provedena kontrola počtů každé jednotky podle připravených seznamů, namátkově se kontrolovala i totožnost vojáků podle vojenské knížky. To proto, aby někteří výteční střelci nemohli

střílet místo svých méně schopných kamarádů. Velitelé rot a praporů byli prověřováni společně se svými vojáky jako první.

Z rozhodujících předmětů jako střelecká příprava, tělesná příprava, řízení bojových vozidel, ochrana proti zbraním hromadného ničení a pořadová příprava byl prověřován i štáb útvaru.

Při všech kontrolovaných zaměstnáních byla vždy vyžadována stoprocentní účast, což jedině mohlo dát skutečný obraz o vycvičenosti jednotky. Nepřítomného vojáka mohla omluvit jen nemoc doložená lékařským vysvědčením.

Výsledky dosažené při jednotlivých zaměstnáních prověřující komisař zapsal do protokolu, vyhodnotil podle norem a nahlásil předsedovi podkomise u daného útvaru. Ten je pak v době od 18.00 do 20.00 hod. denně hlásil sekretáři komise na štábu svazku. Hodnocení se prověřovaným velitelům nesdělovala a nebylo to ani třeba, neboť byli přítomni a sami viděli každou jednotku střílet nebo cvičit.

Při prověrkách se v podstatě nedalo ani nijak podvádět a dosažené výsledky odpovídaly skutečné vycvičenosti. Na všech rozhodujících zaměstnáních byli totiž přítomni i nadřízení ze štábu útvaru, svazku i svazu a ti mohli krásně pozorovat každý výstřel i dopad střely buď do cíle, nebo vedle. Protože se střílelo na elektrifikovaných střelnicích, viděli ve svých dalekohledech, i zda se cíl po zásahu sklopil, nebo nezasažený stále stojí. Navíc každý zásah byl i elektronicky zaznamenán na řídicím pultu operátora střelnice. Stejně tak všechny dosažené časy byly okamžitě vidět na stopkách v řídicí věži.

Přesto se občas pokoušeli někteří střelci z tanku, kteří nenašli svůj cíl a nespotřebovali veškeré střelivo, zachránit situaci a nahlásili „poruchu zbraně“. V tomto případě žádal velitel střílející jednotky o povolení opakovat střelbu. Prověrkový komisař se mohl přesvědčit o tom, že k poruše zbraně došlo, poruchu uznat a povolit opakování se zbytkem střeliva. Nebo poruchu neuznal a dotyčný střelec byl hodnocen jako *nevyhovující*.

Byli i takoví prověrkoví komisaři jako kpt. Getz ze správy bojové přípravy ZVO, který žádné poruchy neuznával, a každý střelec, který rádiem nahlásil „poruchu zbraně“, byl automaticky hodnocen jako *nevyhovující*.

A dobře dělal! Již jeho jméno v sestavě prověrkové komise budilo děs a velitelé pluků i výzbrojáři věnovali přípravě zbraní a techniky na prověrkové střelby zcela mimořádnou pozornost. Při samotných prověrkách u kapitána Getze pak probíhaly střelby vždy hladce a kupodivu i bez poruch.

Po skončení prověrkových zaměstnání, sepsání protokolů a sečtení všech výsledků navrhl předseda komise konečné hodnocení prověřovaných útvarů i celého svazku veliteli, který komplexní nebo závěrečnou prověrku nařídil. Ten je zpravidla schválil. Výsledek komplexní prověrky a konečné hodnocení každého útvaru se velitelé dozvěděli až při „Rozboru výsledků BPP za zimní výcvikové období“, které prováděl velitel vojenského okruhu v měsíci dubnu.

Celkové výsledky závěrečných prověrek a výcvikového roku spolu s konkrétním hodnocením každého útvaru a svazku ve všech oblastech BPP pak hodnotil

ministr národní obrany na shromáždění hlavních funkcionářů ČSLA zpravidla v měsíci listopadu. To se konalo ve velkém sále MNO, kde byla na velkých plachtách vyvěšených na stěnách kolem celého sálu všechna hodnocení názorně vidět. Přítomní velitelé tak mohli práci svých vojáků i svou velmi dobře srovnávat s ostatními. Hodnocení, která každý útvar a svazek obdržel, byla velmi různá. Motostřelecké pluky a divize byly při jarních prověrkách většinou vyhovující a teprve po usilovném výcviku v letním období dosahovaly v závěru roku hodnocení *dobře*. Samozřejmě, že ty útvary, někdy i celý svazek, které byly na podzim jen *vyhovující*, byly v příštím výcvikovém roce středem pozornosti nadřízených a dokud u nich nebyly odstraněny všechny nedostatky a nedošlo ke zlepšení, neměly pokoj.

Tankové a dělostřelecké pluky a divize byly hodnoceny o něco lépe. Snad vzhledem k jednotnému výcviku a kvalitnějším vojákům z povolání i základní služby. Některé tankové pluky byly již na jaře dobré a na podzim měly i blízko k výtečnému hodnocení. Občas i některý tankový pluk byl výtečný.

Stalo se však, že i 1. tanková divize jako elitní svazek ČSLA byla při inspekci MNO v červnu roku 1974 kvůli nevyhovujícím tankovým střelbám hodnocena jako *nevyhovující*. Díky mimořádnému úsilí všech příslušníků této divize a zvýšené spotřebě střeliva dosáhla již v září při opakované Inspekci MNO dobrého hodnocení.

Lepších výsledků dosahovaly útvary druhů vojsk jako spojovací pluky, ženijní brigády a zvláště protiletadlové raketové pluky a brigády. Raketové brigády 1. a 4. armády i ZVO, byly vzhledem k zvlášť vybraným důstojníkům i vojákům a intenzivnímu výcviku hodnoceny během celého výcviku většinou *výtečně*. Stejně tak průzkumné a výsadkové útvary i letecké pluky, měly při prověrkách převážně výtečné hodnocení.

Celkově lze říci, že systém inspekci MNO, komplexních i závěrečných prověrek byl v ČSLA dobře rozpracovaný a poskytoval pravdivý obraz o vycvičenosti a bojeschopnosti vojsk. Díky tomu, že se prováděly pravidelně a náročně, dařilo se včas zjišťovat nedostatky ve výcviku a mohla být přijímána účinná opatření k nápravě.

Zároveň však konkrétní výsledky při komplexních kontrolách a závěrečných kontrolách jednoznačně potvrzovaly, že útvary a svazky ČSLA jsou dobře vycvičeny, že vojáci ovládají jim svěřenou techniku a zbraně i moderní způsoby vedení boje a že představují vojenskou sílu, se kterou se musí v Evropě rozhodně počítat.

19. Bojová a mobilizační pohotovost

plk. gšt. v.v. Ing. Zdeněk Zbytek

Dovolím si hned v úvodu čtenáři sdělit, že při vzpomínkách na svoji vojenskou kariéru trvající od roku 1967 do roku 1992 mají moje vzpomínky na mobilizační cvičení 15. motostřelecké divize nezastupitelné místo. Nejen proto, že jsem toto zcela mimořádné vojenské cvičení (svým rozsahem jedno z největších a nejnáročnějších v období studené války) absolvoval v exponované funkci velitele 20. tankového pluku dislokovaného v Českých Budějovicích (tzv. „Čtyrák“). Ale i proto, že dnes, v šedesáti letech věku, po dvaceti letech od odchodu z armády, stále na službu v armádě vzpomínám jen v tom nejlepším. I když po pravdě řečeno služba v tehdejší ČSLA (Československá lidová armáda) ve skutečnosti tenkrát nebyla vždy tak příjemná, jak se na ni dnes s úsměvem vzpomíná. Důvod je prostý. Jako mladému chlapci, vyrůstajícímu v 50. a 60. letech minulého století v nelehkých sociálních podmínkách obyčejné moravské venkovské rodiny neustále bojující o svoji sociální existenci, mi služba v armádě umožnila dosáhnout rozsáhlých znalostí a praxe v otázkách řízení a velení složitých armádních organizací. Přitom řízení podřízených jednotek a útvarů nejen v mírových posádkách, ale i při přípravě a realizaci desítek vyvedení vojsk do vojenských prostorů, při ostrých střelbách, taktických cvičeních a cvičeních s bojovou střelbou, při jízdách tanků pod vodou a plavbách obrněných transportérů, při velitelsko-štabních cvičeních s vyvedením vojsk nebo bez nich. Armádě jsem vděčen i za to, že mi v náročném vojenském prostředí deseti posádek, ve kterých jsem postupně sloužil na různých velitelských funkcích, počínaje velitelem školního družstva a konče velitelem 1. tankové divize, umožnila dosáhnout i mimořádně rozsáhlého vzdělání. Postupně mi byla dána možnost (v kombinaci s praxí) absolvovat střední Vojenskou školu Jana Žižky v Bratislavě a v Opavě (stejnou školu jako několik let po mně absolvovali i čtenářům známé osobnosti, například premiér Mirek Topolánek či náčelník Generálního štábu Pavel Štefka), Vysokou vojenskou školu pozemního vojska ve Vyškově, postgraduální studium na Vojenské Akademii v Brně a nakonec i studium na elitní Vojenské Akademii Generálního štábu SSSR v Moskvě. Umět řídit je i v dnešní době klíčem k veškeré úspěšné podnikatelské nebo i společenské či politické činnosti. Otevřeně se dnes hlásím k tomu, že všechny těžce nabyté armádní zkušenosti, zejména formy a metody řízení, způsoby práce s lidmi, schopnost rychle reagovat na měnící se situaci, organizační schopnosti atd., mi dnes velmi pomáhají v nelehkém životě českého podnikatele zabývajícího se převážně podnikáním v zahraničním obchodě.

Pokud se čtenář domnívá, že jsme za minulého režimu pouze slepě sloužili a jen „drželi ústa a krok“, pak se velmi mýlí. Zejména jako velitel pluku, náčelník štábu divize a velitel divize jsem se mnohokrát dostal do názorových střetů se svými nadřízenými jak v odborné, tak i v lidské rovině. Dnes již s úsměvem, tenkrát s potlačovaným vztekem a obavami, například vzpomínám na řadu

epizod z osobních setkání s tehdejším velitelem Západního vojenského okruhu generálplukovníkem Veselým. Jako mladý velitel tankového pluku v Českých Budějovicích jsem s ním měl několik osobních střetů. Nazývali jsme ho tenkrát (tajně) diktátorem, protože se tak většinou vůči nám choval a vystupoval. Musím se ho však i zastat, ani jednou jsem za své názory, kterými jsem se mu několikrát opovážil oponovat, nebyl ani potrestán, ani nijak jinak postižen. Myslím si, že to bylo jen a jen proto, že jsem si za svými názory stál, měl jsem je vyargumentované, podložené a nebál jsem se mu je otevřeně říci. A to on asi ocenil. Moje zkušenost s tímto „diktátorem“ s obrovskými velitelskými pravomocemi byla však taková, že za rozhodující nakonec vždy považoval celkové výsledky mé práce. A protože ty jsem neměl na všech funkcích, které jsem zastával, špatné, stoupal jsem postupně po pomyslném žebříčku vojenské hierarchie od prostého „žizkováka“ až do velitele nesmírně náročné 1. tankové divize. Kromě toho za velení generálplukovníka Veselého byl Západní vojenský okruh (v případě přechodu na válečný stav Západní front) z dnešního pohledu vynikajícím způsobem vycvičený front o dvanáct vševojskových divizích (další čtyři vševojskové divize zajišťoval Východní vojenský okruh) s nebývalým vojenským potenciálem, s obrovským respektem u našich potenciálních vojenských protivníků v Evropě, tedy u Bundeswehru a evropského velení NATO. Současná Armáda České republiky při srovnání bojového potenciálu představuje sotva 10 % bojového potenciálu tehdejšího Západního vojenského okruhu. Ale to je jiná kapitola, ke které se nechci v této knize vyjadřovat.

Vzpomínám na dobu služby v armádě rád ale i proto, že jsme byli mladí, nabití energií, znalostmi a věřili jsme, že služba v armádě je pro společnost potřebná. Kromě toho to byla vždy kolektivní (dnes je moderní používat termín týmová) práce. Kolektivy od několika jednotlivců až po tisíce a desetitisíce mužů, které jsme uměli řídit tak, že se podřídili konkrétně stanoveným úkolům, často velmi složitým a náročným. Byla však jasná „pravidla hry“, vše se plánovalo (i když se někdy plány měnili), byly jasné mantinely a jistoty, nad nimiž se vznášel pocit, že když ti bude nejhůř, určitě ti někdo, přinejmenším stát, pomůže. Byla určitá jistota v objektivitu, spravedlnost, určitý pocit, že ti za tvé podložené názory a postoje zásadně nikdo nesmí ukřivdit, potrestat, diskvalifikovat či jinak postihnout. Tak jsem to tehdy alespoň vnímal já.

Mobilizační cvičení 15. motostřelecké divize

Než se rozepíši o mobilizačním cvičení 15. motostřelecké divize v lednu 1992, považuji za správné alespoň ve stručnosti čtenáře zorientovat, co se se mnou dělo pár let předtím. Po absolvování dvouletého postgraduálního studia na Vojenské Akademii v Brně (1976–1978) jsem byl kádrovým rozkazem ministra obrany převelen k 15. motostřelecké divizi se štábem v Českých Budějovicích a jmenován do funkce velitele 2. tankového praporu právě u 20. tankového pluku v kasárnách „Čtyři dvory“ v Českých Budějovicích, kam jsem koncem srpna

1978 po dovolené nastoupil. Velitelem pluku byl v té době major Svoboda (absolvent Vojenské Akademie M. Frunze v Moskvě), který se chystal ukončit funkci velitele pluku a odejít na vyšší funkci mimo 15. motostřeleckou divizi. Velitelem divize při mém nástupu k divizi v srpnu 1978 byl ještě plukovník Politikovič, kterého za několik měsíců vystřídal plukovník Bruj, náčelníkem štábu divize byl podplukovník Slimák (později v letech 1989–1990 náčelník Generálního štábu ČSLA), zástupcem velitele divize pro bojovou přípravu byl podplukovník Micka, technikem divize plukovník Hloušek, náčelníkem politického oddělení plukovník Lávička, „týlařem“ divize podplukovník Kolář. Pohraničním motostřeleckým plukům v té době veleli – 68. motostřeleckému pluku ve Vimperku major Tomčo, 51. motostřeleckému pluku v Českém Krumlově major Staněk, prachatickému 62. motostřeleckému pluku (na BVP) pak velel kapitán Král. Než jsem však stačil funkci velitele tankového praporu převzít, koncem září jsem byl v hodnosti nadporučíka ze dne na den převelen do posádky Prachatic na funkci zástupce velitele 62. motostřeleckého pluku pro bojovou přípravu, do podřízenosti právě mladému a energickému veliteli pluku, kapitánu Rudolfu Královi. Funkci jsem přebíral po dalším Královi, Miroslavovi, nesmírně zkušeném podplukovníkovi, který přecházel na funkci velitele střelnice Třebovice ve VVP Boletice. Před kapitánem Králem pluku velel plukovník Hanuš Král a tak se prachatickému pluku také říkalo „pluk u tří králů“. Byl to na tehdejší dobu zcela výjimečný motostřelecký útvar. Jednak proto, že v rámci akce *Rozvoj* byl jako jeden z prvních v rámci ČSLA v letech 1977–1979 přezbrojen na nová bojová vozidla pěchoty (BVP-1), a jednak proto, že pluk se přesouval do VVP Boletice po vlastní tankové cestě Prachatice – Libínské sedlo – Zbytiny – Křišťanov – VVP Boletice, s trasou v šumavských horách a lesích o délce téměř 50 km. Z tohoto důvodu pluk absolvoval neskutečný počet různých ukázkových cvičení a ukázek a proto jsme ve VVP Boletice trávili většinu výcvikového roku podstatně více než jiné útvary. Vzpomínám si, jak jsme například na jaře a v létě, tuším roku 1979, tři měsíce připravovali ukázky pro íránského monarchu Mohammada Rezu šáha Pahlavího a jeho generalitu. Stát s Íránem jednal o obrovském kontraktu na dodávky techniky pro komplexní tankovou divizi, jejímž základem byly v československých zbrojovkách vyrobené tanky, bojová vozidla pěchoty a další těžké zbraně. A my jsme na VVP Boletice měli předvést, co všechno tato bojová technika umí. A předvedli jsme to opravdu dobře, protože kontrakt byl poté uzavřen, tak nám to alespoň tvrdili naši nadřízení. Obdobné ukázky jsme prováděli i pro generály a důstojníky z Libye a z dalších arabských zemí. Na druhé straně tato náročná příprava měla i svůj pozitivní výsledek. Pluk, zejména jeho velitelé, střelci operátoři a řidiči bojových vozidel pěchoty a tanků byli velmi dobře vycvičení a při všech prověrkách nadřízených velitelských stupňů pluk dosahoval velmi dobrých a výtečných výsledků. V Prachaticích jsem za tři roky ve funkci zástupce velitele absolvoval třikrát i nejnáročnější prověrku – bojový poplach pluku s úplným vyvedením techniky pluku z posádky do

záložních prostorů v šumavských lesích nedaleko stání hranice, v prostorech Volary, Zbytiny, Křišťanov. Velitel pluku kapitán Král byl velmi náročný, ale spravedlivý. Původní odborností tankista, odborně vyrostl jako velitel roty, praporu a zástupce velitele pluku právě u 20. tankového pluku. Výcviku u pluku věnoval prvořadou pozornost a tak jsme si od samého počátku „padli do oka“, rychle jsme se spřátelili i v osobním životě (a přátelíme se dodnes). Spolu s dalšími zástupci, zejména s náčelníkem štábu pluku podplukovníkem Myšákem, zástupcem pro technické věci poručíkem Machalíkem, štábem pluku – za všechny alespoň uvedu poručíka Budku (pozdějšího zástupce náčelníka generálního štábu Slovenské armády) a majora Pilouška, s veliteli praporů nadporučíkem Stankem, majorem Pazdiurkem, kapitánem Jankulárem, nadporučíkem Bílkem (velitel tankového praporu) a s dalšími jsme vytvořili velmi dobrý a sladěný kolektiv velitelského sboru pluku, což byl základ úspěchu. Mimochodem, v roce 1978 k pluku na funkci velitele tankové čety nastoupil z Vysoké vojenské školy z Vyškova talentovaný poručík Halaška, budoucí zástupce náčelníka generálního štábu Armády České republiky a v roce 1980 i poručík Bulík, současný náčelník Generálního štábu Slovenské armády. V roce 1980 velitel pluku, již major Rudolf Král, byl jmenován do vysoké funkce náčelníka štábu 15. motostřelecké divize a na jeho místo nastoupil z Vimperku kapitán Thurndwald. I s ním se mi výborně spolupracovalo, stejně jako s novými veliteli praporů nadporučíkem Švandou (spolužák a dlouholetý osobní přítel), nadporučíkem Maňákem a dalšími.

Ne „zadarmo“ na závěr výcvikového roku 1979–1980 byl prachatický motostřelecký pluk vyhodnocen jako nejlepší motostřelecký pluk Západního vojenského okruhu. Služba v Prachaticích byla pro mne nesmírnou praktickou školou vojenského řemesla. V dalších funkcích jsem ze zkušeností získaných na Šumavě mnoho těžil.

Na podzim roku 1981, kdy jsem po třech letech ve funkci již patřil ke zkušeným důstojníkům, tzv. „bojařům“, a byl jsem považován za znalce výcviku jednotek vyzbrojených bojovými vozidly pěchoty, mi zavolal velitel divize plukovník Bruj a oznámil mi, abych se druhý den dostavil do Tábora k veliteli Západního vojenského okruhu generálplukovníkovi Veselému. Ten mi během několika minut suše oznámil, že mne jmenuje do funkce velitele 20. tankového pluku v Českých Budějovicích, abych tam zavedl pořádek, jinak mne po roce „vyrazí“. Neopomněl ironicky podotknout, že v 50. letech pluku velel a bude mne často jezdit kontrolovat. Již mi ale neřekl, že má v Českých Budějovicích ženatého syna, malé vnuky, a tak tam často pod záminkou kontroly posádky a zejména tankového pluku (nejraději o sobotách) ve své služební volze přijížděl. Teprve později jsme přišli na to, že nejprve svoji manželku vysadil u syna a vnuků a pak nás jel kontrolovat. Převelení k tankovému pluku do Českých Budějovic, byť na vysokou funkci velitele pluku, bylo pro mne velké rozčarování, protože jsem si v Prachaticích zvykl, práce se mi dařila a nakonec jsem tam měl i hezký byt, byla tam spokojená i rodina a samotné městečko s krásnou okolní šumavskou

přírodou patřilo k nejhezčím posádkám, ve kterých jsem za svoji vojenskou kariéru sloužil. Rozkaz je však rozkaz, a tak jsem během pár dnů předal rychle svoji funkci dosavadnímu veliteli 2. motostřeleckého praporu nadporučíku Jaroslavu Maňákovi, uspořádal krátké společenské rozloučení s velitelským sborem a 16. listopadu 1981 jsem nastoupil k 20. tankovému pluku jako jeho velitel. Bylo mi necelých třicet let! Během týdne jsem pluk převzal od dosavadního velitele majora Čestmíra Němečka. Tím začala moje další armádní etapa – výkon jedné z nejsložitějších, ale bezesporu nejkrásnějších armádních funkcí, výkon funkce velitele pluku.

Nebudu popisovat počáteční rozčarování ze stavu u 20. tankového pluku, za který jsem převzal plnou odpovědnost. To by bylo na jinou, rozsáhlou kapitolu, která v této knize rovněž nemá místo. Jen jednou větou – mezi stavem pluku v Prachaticích a ve „Čtyráku“ byl nebetyčný rozdíl. V neprospěch tankového pluku. Výcvikový rok 1981–1982 byl bezesporu nejtěžším rokem celé mé vojenské kariéry. Abych u pluku zavedl co nejdříve alespoň základní stav pořádku, stavu techniky, zbraní a výcviku a zajistil jeho bojeschopnost, v počátečních měsících jsem musel v kasárnách ve své kanceláři i spávat a pracovat denně i 16–18 hodin, soboty a neděle nevyjímaje. Trvalo mi téměř celý rok, než se mi podařilo odstranit největší nedostatky a nastolit u pluku ve všech základních oblastech jeho fungování normální stav. Nejtěžší bylo stmelit velení pluku, velitele praporů a štáb pluku. Po řadě kádrových změn a po navedení systému přísného a přesného plánování na všech stupních, včetně rot, se mi to nakonec podařilo a pluk začal normálně fungovat. Musím na tomto místě otevřeně přiznat, že kdybych pro svoji náročnost nenašel podporu u svých nejbližších podřízených ve velení pluku, štábu pluku a u některých velitelů tankových praporů, nikdy by se mi to nepodařilo. Za všechny, kdo mne tenkrát podpořili, chci uvést zejména náčelníka štábu pluku, tehdy kapitána Šafránka, zástupce velitele pro bojovou přípravu kapitána Vavrocha, zástupce pro věci politické majora Petra Škodu, zástupce pro tyl kapitána Vágnera a zejména velitele 2. tankového praporu, mého spolužáka z Vyškova i z postgraduálního studia z brněnské Vojenské akademie, osobního a rodinného přítele, kapitána Ďuricu. Po odchodu na jaře 1982 mého zástupce Luďka Vavrocha na funkci velitele 18. tankového pluku v Táboře jsem si na jeho místo prosadil právě spolužáka – kapitána Ďuricu. A na funkci velitele 1. tankového praporu jsem si u velitele divize doslova vymodlil z Prachatic mladého, ale mimořádně schopného a pečlivého nadporučíka Halašku. Do štábu pluku spolu s náčelníkem štábu pluku jsme si prosadili sice rovněž mladé, ale vysokoškolsky vzdělané a nesmírně pracovitě důstojníky štábu pluku, kteří prošli velením tankových rot nebo byli čerstvými absolventy vysokých vojenských škol týlových a výzbrojních odborností. Za všechny musím jmenovat poručíka Kratochvíla, poručíka Nováka, poručíka Šujana, nadporučíka Pišteckého, poručíka Kostku, poručíka Slunéčka, poručíka Borůvku, poručíka Janáka a další. Je nutno rovněž říci, že jsem cítil i plnou podporu ze štábu divize, osobně od velitele divize

plukovníka Bruje, náčelníka štábu divize (bývalého velitele pluku z Prachatic) podplukovníka Krále, podplukovníka Micky a od řady dalších zkušených důstojníků štábu divize.

1. listopadu 1982 začal nový výcvikový rok a já jsem měl za sebou první rok mimořádně náročné funkce velitele 20. tankového pluku. Všichni, kdo prošli funkcí velitele motostřeleckého či takového pluku (ale i pluků jiných odborností), mi jistě dají za pravdu, že tato funkce je zcela výjimečná svojí náročností. Tím, že velitel pluku odpovídal za všechno a za všechny (za všechny příslušníky pluku, za výzbroj, techniku, za ubytování, stravování, ošacení atd.), byl se svými podřízenými v každodenním bezprostředním styku a podřízení denně viděli jeho přednosti i nedostatky, musel této funkci, pokud ji chtěl vykonávat zodpovědně, obětovat všechno. Veškerou energii, ale i rodinný život, volný čas, soukromí, prostě všechno.

V průběhu listopadu 1981 začaly u divize kolovat zaručené zprávy, že jeden z pluků, možná celá divize, bude brzy prověřena prověrkou bojové pohotovosti. Taková prověrka mohla mít několik scénářů. Od samého prostého – bojového poplachu s výjezdem do záložních prostorů rozmístění v okolních jihočeských lesích a vesničkách a po několika hodinách, maximálně po 1–2 dnech s návratem do kasáren až po náročnější – bojový poplach s přechodem na cvičení v mateřském vojenském výcvikovém prostoru Boletice. Za svoji kariéru na štábu pluku v Uherském Hradišti i jako zástupce velitele motostřeleckého pluku v Prachaticích jsem měl velmi dobré zkušenosti z několika ostrých „poplachů“. Všechny byly náročné, ale všechny se nakonec zvládly. Základní podmínkou bylo, aby měl pluk dobře vycvičené velitele a řidiče a samozřejmě aby byla v dobrém stavu technika, ať již bojová, či zabezpečovací.

Jen pro ilustraci. Tankový pluk v tehdejší organizační struktuře měl tři tankové prapory, každý po 31 tancích T-55 M (M= modernizované), velitelský tank pro velitele pluku, celkem 94 tanků. Dále měl ve své organizační struktuře průzkumnou rotu (první četou na BVP-1), protiletadlovou baterii, ženijní rotu, spojovací rotu, rotu chemické ochrany, rotu týlového zabezpečení, rotu technického zabezpečení, velitelskou rotu a tři čety týlového zabezpečení praporů. Pluk měl celkem asi 250 kusů techniky a téměř 1 500 důstojníků, praporčíků a vojáků základní služby. V kasárnách a v nedalekém muničním skladě ČAKOV měl pluk uloženy komplexní zásoby tankové a ostatní munice, pohonných hmot, proviantu, týlového a odborného materiálu, které v případě poplachu musely být naloženy a rovněž vyvezeny na více než 20 nákladních automobilech typu Tatra 815 a P-V3S. Časové normy pro bojovou pohotovost (zřejmě v důsledku studené války) byly tehdy doslova šibeniční. V zimě musel celý pluk opustit kasárny do 60 minut, v létě dokonce do 40 minut! Pokud by technika nevyjela, pluk by byl ihned hodnocen jako nevyhovující. Pro velitele takového pluku to znamenalo zbavení funkce velitele, konec velitelské kariéry a ostudu až do vojenského důchodu na nějaké podřadné štábní funkci. Největším problémem v případě bojového poplachu po pracovní době bylo včas uvědomit

vojáky z povolání, aby se do dvaceti minut dostavili do kasáren ke svým jednotkám a řídili jejich vyvedení z kasáren a rozmístění v prostorech vyvedení po bojovém poplachu. K tomu se činila řada opatření. K nejdůležitějším patřilo takzvané každodenní bojové rozdělení, které se konalo na štábu pluku, zpravidla mezi 13.00–14.00 hod., kde se denně upřesňovalo a kontrolovalo zařazení každého důstojníka, praporčíka a vojáka základní služby rot, praporů a štábu pluku. V pátek odpoledne ke konci pracovního dne okolo 16.30–17.00 hod. pak probíhalo na nástupišti pluku bojové rozdělení celého pluku na sobotu a neděli. Každý den byla z důstojníků velení pluku určována takzvaná „Skupina řízení a velení“, která musela být neustále na telefonu, po práci ve svých bytech, a do 20 minut od vyhlášení poplachu být v kasárnách na takzvaném zodolněném velitelském stanovišti, odkud se řídila činnost rot a praporů po vyhlášení poplachu. V čele „Skupiny řízení a velení“ stál vždy jeden ze zástupců velitele pluku. Na praporech a rotách byli z řad absolventů a nejzkušenějších poddůstojníků vyčleněni takzvaní poplachoví velitelé praporů a rot, kteří řídili činnost jednotek do příchodu vojáků z povolání. Klíčovou osobou v prvních minutách po vyhlášení bojového poplachu byl dozorčí pluku a jeho pomocník, na rotách pak dozorčí rot. Do služby dozorčího pluku se určovali výhradně důstojníci štábu pluku a štábů praporů a nejzkušenější velitelé rot. Jejich pomocníky byli určováni mladí důstojníci, praporčíci a někdy i absolventi vojenských kateder vysokých škol.

Jako velitel pluku jsem bojové pohotovosti věnoval osobně velkou pozornost. Jednak jsem se tomu naučil v předcházejících funkcích, zejména ve službě u pohraničního motostřeleckého pluku v Prachaticích, a jednak jsem cítil obrovskou odpovědnost již proto, že 15. motostřelecká divize byla prvosledovou pohraniční divizí, která měla za úkol v případě přechodu na vláčený stav přikrýt státní hranici od pohraničního přechodu s Rakouskem Dolního Dvořiště až po pohraniční přechod s Německou spolkovou republikou Strážný u Lenory. Tedy zajišťovala obranu státní hranice na styku Rakouska a Německé spolkové republiky. 20. tankový pluk byl v míru plukem s částečným doplněním zálohami. 1. tankový prapor měl mírové počty totožné s válečnými, 2. tankový prapor měl 4. a 5. tankové roty plné, u 6. tankové roty byl v míru velitel roty a řidiči tanků, pouze část praporu se doplňovala záložníky. 3. tankový prapor měl pouze velení praporu, velitele rot a deset řidičů tanků. Prakticky celý prapor se doplňoval záložníky, a proto měl charakter tzv. „rámcového praporu“. Ostatní jednotky pluku měly mírové počty naplněny od 40 do 60 % válečných stavů. Celkem pluk v případě mobilizace doplňoval více než pět set záložních vojáků, důstojníků a praporčíků a celkem asi padesát kusů dopravní techniky, především nákladních automobilů. ČSLA měla velmi precizně a detailně rozpracován celý systém uvádění armády do jednotlivých stupňů bojové pohotovosti. Nebudu čtenáře zatěžovat detaily bojové pohotovosti, to by bylo na celý román. Uvedu pouze ve stručnosti základní principy. Armáda měla tři základní stupně bojové pohotovosti. Stálou, zvýšenou a plnou bojovou pohotovost. U každého útvaru

bylo na štábu speciální pracoviště se zvláštním režimem střežení, takzvaná mobilizační místnost, kde byla uložena veškerá mobilizační dokumentace pluku, do roty vto. Na štábu pluku či útvaru byl jeden speciálně vyškolený mobilizační důstojník (říkali jsme mu v hantýrce „mobák“), který se zabýval pouze otázkami doplňování zálohami a technikou z civilu. Kvůli utajení plánů mobilizační pohotovosti velitelé pluků (útvary), náčelníci štábů, všichni zástupci, velitelé praporů a jejich náčelníci štábů osobně zpracovávali mobilizační dokumentaci a museli znát základní úkoly podřízených jednotek z paměti. Co se týče záloh, měli jsme předurčené zálohy, se kterými se pravidelně konala tzv. stmelovací cvičení, takže velitelé rot jich většinu osobně znali. O každém záložním důstojníkovi a vojákovi jsme znali jeho stručnou charakteristiku, bydliště a pracoviště. V součinnosti s Okresními vojenskými správami se čas od času prověřovalo, zda skutečně bydlí a pracují na uvedených adresách, zda předurčená civilní technika je v řádném technickém stavu, použitelná pro potřeby armády. Co se týče zásob proviantu, měli jsem přesně vymezeno, odkud a ze kterých potravinářských závodů budeme doplňováni proviantem. V případě uvedení armády do vyšších stupňů bojové pohotovosti bylo zajištěno zejména silami Okresních vojenských správ a speciálními spojkami vyrozumění záložníků o jejich nástupu na předurčené funkce. Dělo se to formou předání povolávacích rozkazů ať již doma, či na pracovišti. Celý systém byl pravidelně nacvičován a prověřován. Vždyť šlo o hodiny.

Odbočuji – samozřejmě, že v dnešních podmínkách „absolutní demokracie“ a profesionální armády to není možné zorganizovat. Je však otázkou, zda jednou v historii našeho státu nenastane situace, kdy bude třeba, aby každý zdravý muž bránil svoji zemi. Se znalostí téměř dvaceti let civilního života tvrdím, že žádná připravenost státu na takovou kritickou situaci v současnosti bohužel neexistuje. Možná jsou někde na generálním štábu teoretické plány, v praxi však nic není připraveno. Termín záložní voják či technika fakticky neexistuje, žádné povinnosti občana v tomto směru nejsou, nikdo ani neví co by měl dělat, kam by se měl dostavit, kam by byl zařazen, jaká zbraň a technika by mu byla přidělena, jaké úkoly by plnil. A jedna generace mužů již dokonce ani netuší, co je to samopal, pistole či granát. O speciální vojenské technice ani nemluvě.

S obsahem mobilizační dokumentace bylo přísně zakázáno seznamovat osoby, které k tomu neměly zvláštní oprávnění. Kromě velení pluku a praporů i před všemi ostatními příslušníky velitelského sboru a vojáky základní služby byl obsah mobilizační dokumentace absolutně utajen. Porušení zásad utajení se považovalo za závažnou vojenskou trestnou činnost! Pro nás tato pravidla byla svatá a nepamatuji si, že by došlo k jejich nějakému závažnému narušení u těch útvarů, kde jsem sloužil. Samozřejmě čas od času jsme se na velitelských shromážděních dozvídali, že tam či onde došlo k narušení utajení mobilizační dokumentace. V takových případech byli viníci, ale i jejich nadřízení velitelé a náčelníci štábů trestáni nejen kázeňskými tresty, ale v závažných případech i

oznámením vojenské prokuratury. V každém případě to však zpravidla znamenalo stop v jejich vojenské kariéře.

Fámy o poplachu u divize však počátkem prosince 1982 utichly a atmosféra u pluku se rychle vrátila do normálního mírového života, s očekáváním vánočních a novoročních svátků. V prosinci 1982 jsme absolvovali tradiční předvánoční výcvik čet a ostré střelby velitelů a střelců tanků ve vojenském výcvikovém prostoru Boletice, který skončil den před Štědrým večerem. Štědrovečerní večeři měl celý pluk společnou v tělocvičně pluku. Bylo samozřejmostí, že všichni velitelé, počínaje mnou a konče veliteli rot, jsme večeřeli společně se svými podřízenými vojáky základní služby. Večeře začínala zpravidla v 17.00 hod. a končila v 19.00 hod. Pak jsme teprve šli domů a absolvovali se svými rodinami „druhou štědrovečerní večeři“. O náladách v rodinách raději pomlčím, ale tak to prostě bylo a považovali jsem to za správné.

A již druhý svátek vánoční, 26. prosince, jsme opět vyjeli do VVP Boletice, abychom 27. ráno od 8.00 hod. opět stříleli na všech střelnicích a prováděli výcvik v řízení tanků na řídičském cvičišti Dolany. 30. prosince po denních střelbách začalo ošetřování techniky, které skončilo pozdě večer. Na silvestra brzy ráno jsem nechal pluk nastoupit ve srubovém táboře Podvoří (u Chvalšín) a vyhlásil rozkaz pro pěší přesun do posádky České Budějovice, což byla trasa 45 km. V čele každé roty šel velitel roty, na trase byla kontrolní místa z příslušníků štábů praporů a pluku. Bezespory si čtenář pomyslí, že jsem se asi zbláznil! Proč pěší přesun tankového pluku na Silvestra z Boletic do posádky České Budějovice? Dnes to mohu prozradit... Příčina byla prozaická. Ve velké tělocvičně pluku jsme měli zorganizovanou velkou silvestrovskou zábavu, na kterou jsme pozvali i štáb divize a kolegy z 1. stíhacího leteckého pluku. A aby nebyla silvestrovská zábava narušena nějakou mimořádnou událostí, třeba tím, že by se několik vojáků základní služby tajně opilo a ztropilo výtržnosti (jako tomu bylo na Silvestra 1981, kdy se několik vojáků z 1. tankové roty opilo a zdemolovalo část zařízení roty a já musel v jednu hodinu v noci na Nový rok z Prachatic jet do Českých Budějovic zavádět pořádek), ve velení jsme se rozhodli, že tomu preventivně předejdeme. Abychom nebyli napadeni ze šikanování podřízených, předem jsem zařadil tento daleký pěší pochod do „Plánu bojové a politické přípravy pluku“, dokonce jsem vyhlásil i socialistickou soutěž o nejlepší rotu, která trasu zvládne nejrychleji. Odměnou byly opuštěčky pro celou rotu, která bude mít nejlepší čas a dorazí do cíle kompletní, samozřejmě včetně velitele roty –důstojníka. Nebudu to podrobně rozvádět, nejlepší byla průzkumná rota poručíka Mareše, která celou trasu 45 km překonala za neuvěřitelné 4 hodiny. V kanadách, v maskáčích, se zimními doplňky, s lehkou polní, to byl skutečně vrcholný sportovní výkon. Slib jsem samozřejmě splnil a celá rota ještě 31. prosince odpoledne odjela na třídní opuštěček. Kdo sloužil v armádě, potvrdí mi, že opuštěček byl pro každého vojáka základní služby tou nejvytouženější odměnou. Tím spíše na Silvestra! Ostatní tankové roty se za průzkumáky ploužily, poslední rota dorazila o dvě hodiny

později. Výsledek pochodu však byl skvělý – ve 20.00 hod. večer, když do tělocvičny vcházely dámy v silvestrovských róbách a důstojníci ve slušivých civilních oblecích, s výjimkou dozorčích, celý pluk spal jako „blaničtí rytíři“. Nikde nehrála ani televize, která byla jinak na Silvestra povolena do půlnoci. Strávili jsem hezký večer a celou silvestrovskou noc, s výjimkou několika ženatých velitelů rot, kteří odmítli s manželkami jít na zábavu pro naprosté vyčerpání a unavení spali v manželských postelích sami. Však jsem za to o půlnoci schytl od jejich „lehce ovíněných“ manželek co proto. Musel jsem s nimi protančit několik hodin, abych jejich naštvání v dobré obrátil. Vrcholem silvestrovského večera byla tombola, jejíž první cenou byl stopadesát kilový divočák, kterého nám „daroval“ ředitel polesí Vojenských lesů a statků Horní Planá, můj přítel Antonín Vrba z Chvalšín u Českého Krumlova. Druhým lákadlem bylo několik demižonů výborného moravského bzeneckého vína, který na silvestrovskou zábavu zajistil od svého tchána z Bzence můj zástupce pro bojovou přípravu kapitán Ďurica. Divočáka v tombole vyhrála manželka mého zástupce pro technické věci Jitka Skořepová. Silvestrovská zábava se povedla, tančilo se do ranních hodin, poslední odcházeli domů na Nový rok ráno v šest hodin. Po celý večer nebyl jediný incident, nikdo se nepoprál, nikdo se příliš neopil, prostě skvělá zábava, na kterou mnozí dodnes vzpomínají.

Po novoročních svátcích nadporučík Skořepa navrhl, že z divočáka udělá domácí klobásy tak, aby byly využity do 21. ledna, kdy měl pluk opět plánováno vyvedení do vojenského výcvikového prostoru Boletice na měsíční zimní výcvik. Ve čtvrtek 20. ledna 1983, den před odjezdem do VVP Boletice, Luboš Skořepa „hlásil“, že klobásy jsou využity a navrhl, abychom je jeli okošťovat přímo do udírny k našemu příteli, zootechnikovi družebního JZD Žabovřesky u Českých Budějovic, Janu Masařovi. Odpoledne jsme provedli bojové rozdělení pluku, poněvadž na druhý den, v pátek, až na zpětný odřad, celý pluk měl ráno vyjet s technikou do VVP. Na „košťovačku“ klobás z divočáka jsem vzal všechny zástupce. Klobásy byly skutečně vynikající. Asi po hodině je Luboš Skořepa naložil a vrátili jsme se do kasáren s tím, že v sobotu ve VVP pozveme i velitele praporů a štáb pluku a Silvestra tak definitivně ukončíme. Bylo asi půl sedmé večer a rozhodl jsem se se zástupci ve své kanceláři provést ještě krátkou poradou k zítřejšímu vyvedení. Po několika minutách porady dozorčí pluku poručík Hochman (tělovýchovný náčelník pluku) mi telefonicky hlásil: „*Soudruhu kapitáne, právě k pluku přijelo asi třicet vysokých důstojníků z ministerstva obrany a z generálního štábu. Je mezi nimi i sovětský generál.*“ Krve by se v nás nedořezal. Bylo jasné, že nás poplach nemine! Rychle jsem se vzpamatoval z prvotního šoku a začal mi pracovat chladný velitelský instinkt. Vydal jsem svým zástupcům rozkaz: „*Okamžitě na prapory a na roty, připravit pluk k vyhlášení bojového poplachu!*“ Sám jsem vyběhl ze štábu a spěchal k dozorčímu pluku. Skutečně, budova u brány do kasáren, ve které bylo stanoviště dozorčího pluku, a malé nástupiště před budovou bylo plné mně neznámých plukovníků a podplukovníků. Představil

jsem se jejich veliteli (jméno si již nepamatuji) a dotázal se jej, co je předmětem jejich přítomnosti. Plukovník byl zjevně zaskočen, nečekal, že večer budu v kasárnách. Po chvilce mlčení mi arogantně sdělil, že mi do toho nic není. To neměl dělat! Nadřízení velitelé nás učili (a často i přezkušovali), jak máme znát a uplatňovat v praxi základní řády. Co se týče kontrolních orgánů, bylo jejich povinností se veliteli pluku představit, sdělit cíl kontroly a předložit příslušný dokument (kontrolní list) podepsaný velitelem či náčelníkem štábu daného nadřízeného velitelského stupně, který kontrolu nařídil. V tomto případě ministrem obrany či náčelníkem generálního štábu. Požádal jsem plukovníka, aby mi předložil kontrolní list. Odsekl mi, že žádný nemá. V místnosti dozorčího pluku bylo napjaté ticho, bylo mi jasné, že někde něco zaskřípalo. Mezitím do místnosti dozorčího pluku přicházeli moji zástupci a tiše mi hlásili, že roty a prapory jsou připraveny na poplach. Ministerští plukovníci nemohli pochopit, jak během několika minut celé velení pluku bylo v kasárnách (později nás podezírali, že nám to někdo prozradil, nebylo to samozřejmě pravda, vše to způsobily klobásky). V tom okamžiku jeden z mladších plukovníků na mne mrkl a naznačil mi, abych vyšel za ním ven z místnosti. Když jsme se na toaletě ocitli sami, vyndal z topografické brašny dokument, na kterém bylo napsáno: „Plán mobilizačního cvičení 15. msd.“

Polil mne chladný pot – mobilizace! Plukovník se vytratil a já jsem horečně přemýšlel, co dělat. Bylo mi jasné, že nepůjde o obyčejný poplach, jaký jsme zažili několikrát v minulosti a který pro nás nebyl ničím mimořádným. Svolať jsem stranou své zástupce, sdělil jim, co jsem viděl. Radil jsem se s nimi, co můžeme udělat, než přijde signál k uvedení pluku do bojové pohotovosti k dozorčímu pluku od operačního dozorčího divize. V tom mne napadlo, že mi přece nic nebrání, abych svolal vojáky z povolání do kasáren, neboť to bylo plně v mé pravomoci a nemusel jsem si toto opatření nechat schvalovat svými nadřízenými.

Nařídil jsem dozorčímu pluku: „*Soudruhu poručíku, proved'te svoz vojáků z povolání.*“ Plukovník z ministerstva se mohl zbláznit! Osopil se na mne, co že si to dovoluji, že na to nemám právo. Nicméně již neměl šanci, byli jsme příliš dobře vycvičení a znali jsme, co si můžeme dovolit a co nikoliv. Sdělil jsme mu: „*Promiňte soudruhu plukovníku, kontrolní list ani jiné zmocnění ke kontrole nemáte, svolání vojáků je plně v mé kompetenci, opusťte stanoviště dozorčího pluku, právě jsem se rozhodl, že v souladu s mými pravomocemi velitele pluku si prověřím, jak vojáci z povolání plní normy dosažitelnosti po pracovní době.*“ A bylo to. Poručík Hochman přesně podle směrnic povolal spojky, vydal jim úkol a vojáci – spojky se rozběhli a rozjeli po večerních Českých Budějovicích. Celá tato epizoda trvala několik málo minut. Zástupce jsem znovu odeslal na roty, sám jsem zůstal v místnosti dozorčího pluku. Protože jsme měli druhý den vyjet do VVP, byla většina vojáků z povolání ve svých bytech doma, a tak první z nich začali přibíhat do kasáren již za necelých deset až dvacet minut. Během půl hodiny byla většina z nich v kasárnách. Nechal jsem je shromáždit na

návštěvní místnosti, poučil je, že bude vyhlášena mobilizace, a odeslal ke svým jednotkám. Náčelník štábu major Šefránek zaujal se svou skupinou zvolněné pracoviště (bunkr) a stále nic! Co se vlastně stalo? Příprava mobilizace 15. motostřelecké divize byla dokonale utajena. Generálporučík Klouda, náčelník Hlavní mobilizační správy Generálního štábu byl zkušeným generálem, který celý plán na rozkaz ministra obrany Martina Dzúra připravil s úzkou skupinou důstojníků své správy tak, aby ani jediná informace nepronikla na štáb okruhu, armády či divize. Fámu v listopadu 1982 zcela úmyslně rozšířil, a protože se pak dlouho nic nedělo, všichni se nechali ukolébat, že to byla „planá fáma“. Teprve později jsem se dozvěděl, že ministr Dzúr si chtěl nechat prověřit komplexně na jedné motostřelecké divizi, jak by celý mobilizační systém pracoval v případě zostřené mezinárodněpolitické situace a přechodu státu na předválečný stav. Možná v tom hrály hlavní roli i předcházející události roku 1980 v Polsku či zostřující se napětí mezi NATO a Varšavskou smlouvou v Evropě. Proč byla vybrána naše divize, to jsem se však již nikdy později nedozvěděl.

Z vyprávění velitele divize plukovníka Bruje jsem se později dozvěděl, že dne 20. ledna 1983 těsně před 19.00 hod. přijel na štáb divize náčelník Generálního štábu ČSLA generálplukovník Blahník vyhlásit mobilizaci. Službu operačního dozorčího divize měl zkušený plukovník Šulc, náčelník raketového vojska a dělostřelectva divize. Poté, co od generála Blahníka převzal obálku s nařízením pro uvedení divize do plné bojové pohotovosti a její zmobilizování na válečný stav, však zjistil, že se text v obálce neshoduje přesně s textem, který byl uložen v obálce v trezoru operačního dozorčího pro tento stupeň bojové pohotovosti. Podle směrnic se správně rozhodl a generálu Blahníkovi sdělil: „*Nerozumím, neprovádím.*“ Generál Blahník teprve v této chvíli zjistil, že plukovník Šulc má pravdu, neboť na generálním štábu se dopustili chyby, když napsali do směrnice nepřesný text. Než zajistili vystavení nové správné směrnice, uběhla více než jedna hodina. A to byla ta hodinová pauza, kterou jsem dokonale využil. Poplach byl vyhlášen po půl deváté večer signálem operačního dozorčího divize k dozorčímu pluku. Jednalo se o uvedení pluku do plné bojové pohotovosti, se zaujetím záložních prostorů soustředění, s komplexním doplněním záloh, technikou a materiálu z civilu na válečné počty pluku a divize. Jediným omezením bylo nevydávat přímo vojákům ostré ruční granáty a nevybalovat protitankové řízené střely z hermetických obalů. Jednotky pluku začaly plnit své povinnosti podle zpracovaných, a nacvičených metodik. Později se důstojníci z Generálního štábu pochvalně vyjadřovali, že u 20. tankového pluku při poplachu vše klapalo takovým vzorným způsobem, že se podle činnosti jednotek mohl točit ukázkový instrukčně–metodický film, jak má vypadat činnost jednotek po vyhlášení bojového poplachu. Nejsložitější a nejnebezpečnější byly minuty výjezdu veškeré techniky z plukovního parku techniky. Pluk měl všeho všudy tři výjezdové brány. 1. tankový prapor nadporučíka Halašky to měl relativně jednodušší, poněvadž měl svůj park přímo u výjezdu na posádkové cvičiště. 2. tankový prapor nadporučíka Chalupníka však měl svůj park

v obrovské kryté hale, uprostřed plukovního parku. Kolem něj stála technika jednotek bojového zabezpečení, týlu a velitelské čety. Výjezd techniky byl přesně zplánován po rotách a praporech, ale intervaly výjezdu mezi nimi byly minutové. Stačilo zaváhání či „zazmatkování“ jediného řidiče a vše by bylo ztraceno. A nedej bože, aby na úzkých výjezdových komunikacích některému z tanků „zhasl motor“. Cožpak o to, u kolové techniky nebyl problém ji zapřáhnout na lano či tažnou tyč a vytáhnout vozidlem před ním. Častokrát se takové situace i nacvičovaly a počítalo se s takovými případy. Podstatně složitější to však bylo u tanků. Ke cti velitelů praporů a rot, a zejména všech techniků u pluku, tanky i kolovou techniku měl pluk ve velmi dobrém stavu. Řidiči obou praporů všechny tanky nastartovali a podle plánů po rotách organizovaně s nimi vyjeli z kasáren. Stál jsem u hlavní výjezdové brány, sledoval činnost velitelů praporů a rot a všech jejich podřízených a v tom okamžiku mi došlo, jak důležité bylo po celý rok věnovat technice prvořadou pozornost, často i na úkor politického školení mužstva či jiné „povinné“ činnosti vojsk. Rámcový 3. tankový prapor měl svých 31 tanků a ostatní techniku dlouhodobě uloženou v režimu tzv. NZ (nedotknutelné zásoby). U praporu bylo všeho všudy deset řidičů tanků-vojáků základní služby, kteří s velitelským sborem praporu začali tanky odkonzervovávat z dlouhodobého uložení. Velitel praporu nadporučík Kracík byl dlouhodobě odvelen na technickou výpomoc v Libyi a praporu velel náčelník štábu nadporučík Kašík, který však náhle onemocněl. Před praporem stál složitý úkol přijmout zálohy, odkonzervovat tanky a techniku praporu, předat ji tankovým osádkám ze zálohy a do 12.00 hod. se zařadit do sestavy pluku v záložním prostoru soustředění po bojovém poplachu. A tak jsem se rozhodl a jmenoval jsem dočasným velitelem 3. tankového praporu zástupce náčelníka štábu pluku nadporučíka Ing. Jana Zabilku, který donedávna vykonával funkci náčelníka štábu 1. tankového praporu. Musím říci, že to bylo šťastné rozhodnutí. Jan Zabilka se své nevděčné funkce zhostil výborně a i po tolika letech mu za to cítím povinnost ještě jednou poděkovat. Po nástupu záložáků do Přijímacího střediska osob 3. tankového praporu v jedné jihočeské vesničce pak byly záložní osádky tanků odvezeny do kasáren ke svým tankům, kde dokončily jejich přípravu a do několika hodiny s nimi vyjely do záložního prostoru soustředění 3. praporu za celým plukem. Krátce odbočím. Věnovat technice prvořadou pozornost jsem se naučil u již zmíněného 62. motostřeleckého pluku v Prachaticích. Jak jsem se zmínil v úvodu, když jsem k pluku 4. října 1978 nastoupil do funkce zástupce velitele pluku pro bojovou přípravu, pluk dokončoval jako jeden z prvních v ČSLA přezbrojování na bojová vozidla pěchoty (BVP-1), která svými technickými a bojovými parametry dodnes patří k tomu nejlepšímu, co kdy ve vyspělých armádách světa bylo ve výzbroji. Vyžadovalo to však dokonale tuto techniku a zbraňové systémy zvládnout a pečlivě se o ně starat. Druhým momentem byly rovněž již vzpomínané přesuny BVP a tanků z Prachatic do vojenského výcvikového prostoru Boletice po vlastní ose. Nikdy nezapomenu na desítky

přesunů BVP a tanků pluku po ose kasárna Prachatice – Libínské sedlo lesními cestami kolem obce Sviňovice do Zbytin, u kostela nájezd na místní komunikaci a po ní přes Křišťanov až ke křižovatce s vojenskou hájenkou a tam vjezd na tankovou cestu do vojenského prostoru Boletice. A pak vojenským prostorem po tankových cestách přes Vlčí jámy, Ondřejov, Jablonec, Brzotice až do srubového tábora Podvoří. Celkem téměř 50 km. Což o to, bojová vozidla pěchoty byla nová, vynikající technika, prakticky bez poruch a technických závad. Byla radost a požitek je řídit i v tom nejnáročnějším terénu. Složitější to bylo s tanky T-55M. Pokud byly udržovány v dobrém stavu, nic je nezastavilo. Jejich největší slabinou však bylo palivové a mazací ústrojí, které zajišťovalo práci mohutného tankového motoru. Nafta motorová i tankový olej byly pod velkým tlakem rozváděny do palivového a mazacího ústrojí tanku, což vyžadovalo dodržovat jejich čistotu. Dalším slabým místem byly pryžové hadice, spoje a těsnění. Pokud se pravidelně neměnily, došlo k jejich zpuchření a při provozu motoru pak často i k jejich prasknutí. Pokud si řidič včas nevšiml poklesu tlaku oleje na tlakoměru, během několika minut vytekl olej z mazací soupravy, motor se přehřál a hrozilo jeho zadření. Zdánlivě banální závada tak často vyřadila tank na mnoho hodin z provozu, než přijeli z kasáren techničtí specialisté, vyměnili vadnou část a tank uvedli do chodu. Pokud se tato závada stala na střelnici nebo na různých cvičištích, kde bez problémů přijela technická dílna až přímo k tanku, nebylo na tom nic složitého. Pokud však tank zastavil na úzké tankové cestě, s hlubokými muldami, zalitými bahnem a vodou, v lese, kde byly okolo jen šumavské bažiny a obrovské smrky, nastal velký, často několikadenní problém. Kromě toho havárie (zadření) tankového motoru či motoru BVP se považovala za vážnou mimořádnou událost. Bodejť by ne, vždyť tehdy jeho hodnota byla vyčíslena kolem půl milionu korun (dva tehdejší nové rodinné domy). A tak jsem se v šumavských hvozdech a bažinách x-krát přesvědčil, že pokud se o techniku řádně pečovalo, byla vynikající. Ale pokud se ošetřování a opravy techniky šidily, pak zpravidla nastaly obrovské problémy.

20. tankový pluk večer 20. ledna kolem 21.30 hod. opustil v normě kasárna a přesně podle plánů bojové a mobilizační pohotovosti vyjel do nařízených záložních prostorů po bojovém poplachu v okolí Českých Budějovic vzdálených v okolních lesích do 15–20 km.

Hlavní místo pro příjem záloh (přijímací středisko osob) bylo rozvinuto dle mobilizačního plánu pluku v malé vesnické hospodě, v jihočeské vesničce Čakov. Kolem půlnoci začali přijíždět do tohoto místa první záložní vojáci. Je třeba předeslat, že čas uvedení divize do plné bojové pohotovosti včetně zmobilizování předurčených záloh byl cíleně vybrán ve večerních hodinách. Generálové v generálním štábu však nevzali v úvahu lidský faktor, a sice, že Jihočeši milují svůj Budvar, a ne málo z nich trávilo večer 20. ledna v restauracích u tohoto světoznámého piva. Ti záložní důstojníci a vojáci, kteří patřili ke kmenovým příslušníkům pluku, měli základní vojenské oblečení – maskáče, kanady apod. doma. Do přijímacího střediska osob v hospůdce

v Čakově však většina z nich přišla v civilu, přímo z restaurací, případně ze závodů, pokud pracovali ve večerní směně. Výstrojní součástky nechali doma. A tak na prostoru několika málo desítek čtverečních metrů se muselo přijmout více než tři sta záložáků, zaregistrovat je, předat jim náhradní výstroj a veškeré základní vojenské vybavení a odsud pak odvést ke svým jednotkám, především k 3. tankovému praporu. Zbývající záložáci se přijímali v druhém přijímacím středisku osob. Tuto činnost řídil zástupce pro bojovou přípravu kapitán Ďurica s mobilizačním důstojníkem nadporučíkem Pišteckým a dalšími. S energií jim vlastní však tento složitý úkol zvládli se ctí a bez chaosu. Obdobné to bylo v přijímacím středisku motorových vozidel, které bylo ve vedlejší vesnici. Během noci z 20. na 21. ledna sem přijelo více než čtyřicet kusů převážně nákladních automobilů. Mezi vozidly byla i civilní Volha pro velitele pluku, která patřila řediteli Jihočeských pivovarů ing. Bartošovi. Nikdy nezapomenu na tuto noc, nezapomenutelně se mi vryla do paměti. Během ní velitelský sbor musel řešit stovky dílčích problémů, na něž v metodikách žádného návodu nebylo. Uvedu jednu, dnes již úsměvnou epizodu. Major Škoda, můj zástupce pro věci politické, mi druhý či třetí den hlásil, že došlo k neuvěřitelné záměně jednoho ze záložních řidičů. Místo syna nastoupil otec. Ve vojenské knížce měl stejné jméno a příjmení i stejné trvalé bydliště jako předurčený záložní řidič-syn. Toho, že měl pouze jiné rodné číslo, si samozřejmě nikdo nevšiml. Přišlo se na to náhodou. Jednomu ze zkušených praporčíků pluku bylo podezřelé, že tomuto řidiči bylo téměř padesát let, když u ostatních řidičů ze zálohy se věk pohyboval okolo třiceti let. Tak nakonec vše prasklo a záložák se přiznal. Jeho pětadvacetiletý syn měl na sobotu připravenou svatbu, a tak otec, aby neohrozil mladé manželství, vzal povolávací rozkaz syna na sebe a vydával se za něj. Zprvu jsem nevěděl, co mám v takovém případě dělat. Na straně jedné došlo k zjevnému porušení předpisů, na straně druhé automobil bez řidiče být nemohl. Zavola jsem náčelníkovi Okresní vojenské správy plukovníku Skabalíkovi a on ihned vyčlenil jiného záložního řidiče z rezervy, která byla u Okresní vojenské správy vyčleněna. Nastal však druhý paradox, řidič-otec odmítl vozidlo předat a jít domů, trval na tom, že s námi rád absolvuje celé cvičení a svatba se obejde bez něj, hlavně že na ní bude syn. Jestli to bylo z obav, že bude syn postižen, či tak se mu zalíbilo dobrodružství, které jej čekalo, se asi již nedovíme. Mně to zdůvodňoval, že si je vědom své povinnosti být připraven bránit svoji vlast. A pak věř tomu, že všichni prý tvrdili, že vojna byla „pakárna“...

V noci z 20. ledna v 21. ledna 1983 byl pluk doplněn a k dvacáté hodině večerní jsem zahlásil veliteli divize plukovníku Brujovi, že pluk je plně bojeschopný, doplněný na válečné počty osob a techniky.

První úkol – včasné a organizované vyvedení pluku z kasáren a následné doplnění pluku lidmi, technikou a materiálem z civilu na válečné počty, byl splněn bez mimořádných událostí a havárií a především včas a organizovaně. Neměli jsme dokonce jediného zraněného! Tento moment byl mimořádně psychologicky důležitý, poněvadž naprostá většina z nás nikdy skutečnou

mobilizaci v takovém rozsahu nezažila. Rozhodčí služba nadřízených štábů celkově tuto etapu činnosti 20. tankového pluku vyhodnotila jako velmi dobrou, z čehož jsme měli všichni upřímnou radost. Projevilo se to v určitém uklidnění, a nebojím se to napsat, i hrdostí, že jsme zvládli tak složitý úkol, jakým bezesporu uvedení pluku do plné bojové pohotovosti bylo, se ctí. Tato dobrá atmosféra a nálada u většiny příslušníků pluku se pak nesla po celou dobu mobilizačního cvičení a i dávno po jeho skončení.

Stmelovací cvičení na Boleticích

Pluk byl po doplnění rozmístěn v lesích kolem Českých Budějovic, veškeré zásoby pluku, zejména munice a pohonných hmot, byly rovněž z kasáren včas vyvezeny. Čekali jsem co bude dál. Rozdělil jsem štáb pluku na kontrolní skupiny, které se vydaly na kontroly a pomoc podřízeným jednotkám. V podvečer jsem dostal neuvěřitelný rozkaz – celý pluk se v noci vrátí do posádky České Budějovice, tankové prapory však zůstanou rozmístěny na cvičišti za kasárnami pluku, ostrá munice se z tanků a z nákladních automobilů vyloží do krytých garáží, ostatní týlový materiál zůstane naložen na nákladních automobilech praporních čet a plukovní roty týlového zabezpečení. Úkol to nebyl nijak zvláště složitý. Se štábem pluku jsem ho rychle zplánoval a vydal jsem svůj rozkaz k návratu pluku ze záložních prostorů na posádkového cvičiště „Čtyři Dvory“. Během několika hodin byl úkol splněn, tanky a kolová technika se přesunuly na posádkové cvičiště, munice z tanků a nákladníků byla vyložena a řádně v truhlících složena v tankových garážích a předána ke střežení zpětnému odřadu, jehož velitelem jsem určil již zmiňovaného mobilizačního důstojníka štábu pluku nadporučíka Pišteckého. Čas jsme využili rovněž pro doplnění záložáků výstrojnými součástkami a jejich ostříháním. Nevím proč, ale stříhání se ukázalo jako velký problém. Mnozí záložáci se odmítali nakrátko ostříhat! A tak jsem musel radikálně zasáhnout. Nařídil jsem v tělocvičně pluku zorganizovat několik „stříhacích míst“ a několik desítek záložáků doslova rozkazem donutit, aby se nechali nakrátko ostříhat. Důvod byl prostý – hygiena! Bylo nám jasné, že nás čeká náročné cvičení, vojáci budou trávit mnoho dnů, možná i týdnů bez možnosti pravidelné hygieny a ze zkušeností z Prachatic jsem dobře znal, že stačí jeden „zavšivený“ příslušník jednotky a během pár dnů je zavšivená celá rota či prapor. A to jsem nemohl dopustit. Když jsem v tělocvičně hřímal na ty, kdo se stále nechtěli nechat ostříhat a oholit, jako anděl z nebe se objevil velitel 4. armády generálporučík Rygál. Jeho štíhlá a vysoká sportovní postava, dokonale padnoucí generálská uniforma, na ježka upravené vlasy z něj dělaly na první pohled mimořádnou osobnost. Prostě generál jako vystřižený z vojenského žurnálu. Všichni, kdo ho jsme blíže znali, jsme si ho velmi vážili. Věděli jsme o něm, že je profesionál každým coulem a dokonale zná vojenské řemeslo. Bylo o něm známo, že patří k nejlepším tankovým velitelům Varšavské smlouvy, s obrovskými znalostmi a zkušenostmi.

Prošel všechny funkce, od velitele tankové čety a roty, velitele samostatného tankového praporu ve Vysočanech u Tachova, velitele pluku, náčelníka štábu 1. tankové divize (po letech jsem vykonával ve Slaném stejnou funkci jako on), velitele 9. tankové divize, náčelníka štábu 1. vševojskové armády se štábem v Příbrami, až po velitele 4. vševojskové armády se štábem v Písku. Já jsem ho dobře znal ještě jako plukovníka, velitele 9. tankové divize. Často jsme se s ním a jeho tankisty potkávali na střelnicích a na cvičeních v Boleticích, na Doupově či na Libavé a z vyprávění jeho podřízených jsem nejednou slyšel, že je velitel, jak má být. Náročný, ale spravedlivý. Když se generál Rygál objevil v tělocvičně, rázem bylo ticho, že by bylo slyšet upadnutí špendlíku. Podal jsem mu stručné hlášení a doložil, že se někteří záložáci odmítají ostříhat. Generál Rygál si stoupl vedl mne a jasnou a stručnou vojenskou mluvou nastoupenému pluku sdělil: „*Čeká nás mimořádně náročné a dlouhé cvičení. Co nařídí velitel pluku, je zákon, a vy to všichni musíte respektovat. Jen tak máte šanci se zdraví vrátit ze cvičení ke svým rodinám!*“ A bylo to. Již nikdo ani „necekl“ a během několika desítek minut byli všichni záložáci „dobrovolně“ ostříháni a oholeni. Jistě na tuto epizodu mnozí i po tolika letech s úsměvem či s ironií vzpomínají. Já jsem byl generálu Rygálovi za jeho stručná velitelská slova nesmírně vděčný, poněvadž podržel moji autoritu před novými podřízenými z řad záloh. Od této chvíle jsem již žádné problémy s podřízenými v tomto směru neměl, poslouchali na slovo.

Odpoledne jsem obdržel rozkaz velitele divize přesunout pluk po vlastní ose z Českých Budějovic do Vojenského výcvikového prostoru Boletice po trase, která měřila všeho všudy něco málo do padesáti kilometrů. Úkol to opět nebyl složitý. V noci se pluk organizovaně přesunul po jedné ose do prostoru Vojenského výcvikového prostoru Boletice a rozmístil se v okolí srubového tábora Podvoří. Doplatili na to však místní asfaltové komunikace, které byly od tankových pasů v některých místech doslova přeorány. V Boleticích jsem dostal rozkaz zplánovat u pluku zkrácené, třídní stmelovací cvičení pluku. Prakticky to znamenalo provést rotní a praporní takticko-pořadová cvičení v terénu na tancích, řidiči tanků ze záloh (3. tankový prapor) pak navíc řízení tanků na řídičském cvičišti Dolany a všechny prapory pak musely splnit ostré tankové střelby na tankové střelnici Jablonec. Nebylo to pro nás nic nového a výcvik pluku probíhal bez jakýchkoliv narušení a plynule. Samozřejmě nás stále zajímalo, co bude dál. Proslýchalo se, že budeme absolvovat divizní taktické cvičení s přesunem po ose cca 250 km do Vojenského výcvikového prostoru Doupov nebo na 350 km vzdálenou Libavou. A tak jsme veškerou pozornost soustředili na stav tanků, speciální a dopravní techniky. Kritéria hodnocení byla neúprosná. Pro dobré hodnocení, a tedy vysněnou vojenskou známku 4, tedy dobré hodnocení, bylo nezbytné, aby na čáru zasazení do útoku došlo více než 90 % tanků pluku, což představovalo nejméně 85 tanků. A to nebyla maličkost, vždyť jsem měl téměř celý 3. tankový prapor složený ze záložních řidičů a tanky byly po mnoho let uloženy v NZ. Kdo sloužil u tankových jednotek, ví, jaký

rozdíl byl mezi vycvičeným a nevyvcičeným řidičem tanku a jak jsme se báli starých, zpuchřelých pryžových hadic a spojů v mazacím soustrojí uložených tanků! O několik stránek dříve se o tom zmiňuji.

„Tabákový“ pochod na Slovensko

Ve středu 26. ledna 1983 byl náčelník štábu pluku povolán na štáb divize, kde převzal rozkaz pro daleký přesun pluku a velký balík čistých vojenských map. Vrátil se na štáb pluku do prostoru Podvoří, předal mi rozkaz velitele divize v zapečetěné obálce a spolu s důstojníky štábu pluku poručíky Ing. Milanem Novákem a Ing. Zdeňkem Šujanem začali rozbalovat a lepit mapy. Zpočátku jsme nevěřičně kroutili hlavami a podezírali štáb divize, že se spletl a omylem vydal jiné mapy. Nebyly to mapy ani na Doupov, ani na Libavou. Byly to totiž mapy přes celou republiku směrem na východ až po východoslovenské Košice! A pak nám to rychle došlo – Lešť – Oremov Láz – Vojenský výcvikový prostor Východního vojenského okruhu nedaleko slovenského městečka Senohrad. Jen letmo jsem na mapě spočítal, že přesun bude po trase čítat nejméně šest set kilometrů! Tak tohle nikdo nečekal, ani nejstarší pamětníci si nepamatovali, že by někdy po 2. světové válce celá motostřelecká divize absolvovala tak daleký a náročný přesun po vlastní ose.

20. tankový pluk dostal rozkaz se přesunout celodenním pochodem v délce cca 300 km v čele pochodové sestavy 15. msd po tzv. jižní ose Boletice – Český Krumlov – Třeboň – Třebíč – Židlochovice – Hodonín na posádkové cvičišťe u Hodonína. Tam zorganizovat zastávku, doplnit PHM, stravu, opravit techniku a dalším celodenním pochodem o délce více než 200 km se přesunout po ose Hodonín – Holíč – Trnava – Nitra do prostoru severní Levice. Odtud být připraven k zasazení do útoku všeobecně v prostoru Senohrad – Lešť. Fakticky to znamenalo přesun dalších více než 250 km. Velmi rychle jsme si spočítali, že nás čeká za 2–3 dny přesunout pluk na vzdálenost neuvěřitelných 600 km!

Při řadě velitelsko-štabních cvičení v rámci postgraduálního studia na Velitelské fakultě Vojenské akademie v Brně (1976–1978) jsme se sice učili plánovat, organizovat a řídit daleké přesuny pluku a divize. Ale nikdy si nepamatuji, že by to byl tak dlouhý daleký přesun. A již vůbec jsme netušili, co to v praxi znamená přesunout tankový pluk v rámci celé motostřelecké divize všeho všudy za dva až tři dny na tak obrovskou vzdálenost. Spolu s majorem Šafránkem a kapitánem Ďuricou jsme si provedli hrubou kalkulaci přesunu a přijal jsem zámysl, že pochodová sestava 20. tankového pluku pro daleký přesun bude následující. V čele se bude přesouvat průzkumná četa na BVP-1, za ní můj velitelský tank věžové číslo 400 a můj spojovací OT-64 R2, za mnou 1. tankový prapor nadporučíka Halašky, za ním velitelské stanoviště pluku s jednotkami bojového zabezpečení řízené náčelníkem štábu majorem Šafránkem, za ním 2. tankový prapor nadporučíka Chalupníka, za ním 3. tankový prapor nadporučíka Zabilky a na závěr týlové velitelské stanoviště pluku s rotami týlového a

technického zabezpečení, řízené zástupcem velitele pluku pro tyl majorem Greplem a technikem pluku nadporučíkem Skořepou. Mezi prapory a velitelské stanoviště pluku byly rovnoměrně zařazeny tři čtyř protiletadlové baterie protiletadlových dvouhlavňových kanonů ráže 30 mm na podvozcích Praga V3S. Náčelník štábu pluku se dvěma důstojníky operační skupiny, tankisty Šujanem a Novákem, rozpracovali můj zámysl rozhodnutí tak, aby celá sestava pluku byla přesně a podrobně rozkreslena, stanoveny vzdálenosti pro přesun mezi prapory, kontrolní místa a zejména křižovatky, na které museli být vysláni regulovčící pluku. Za dvě hodiny jsem měl komplexně hotové své rozhodnutí pro přesun a vyhlásil jsem je podřízeným velitelům praporů a štábu pluku. Celá pochodová sestava 20. tankového pluku i s mezerami mezi praporními proudy dosahovala délky téměř 40 km. Velitelé praporů a ostatních jednotek pluku můj rozkaz rozpracovali do všech detailů, každé vozidlo znalo přesně své místo při přesunu v rámci své jednotky, velitelé i řidiči navíc obdrželi osu přesunu na lístečcích nakopírovaných na cyklostylu štábem pluku.

Ve velení jsme se radili, jak zabránit tomu, aby plukovní zásoby pohonných hmot a proviantu zůstaly za tankovými prapory a byly fakticky nepoužitelné při doplnění tanků po prvním dnu pochodu u města Hodonín. Nakonec jsem rozhodl pro netypické řešení, a sice, že zástupce pro bojovou přípravu kapitán Ďurica si vezme na povel plukovní cisterny s PHM a polní kuchyně týlu pluku a praporů a vyrazí s nimi dopředu do prostoru posádkového cvičiště Hodonín. Tam předem rozvine soupravy pro hromadné doplňování PHM tanků, nechá uvařit teplé jídlo a bude čekat na příjíždějící pluk. Rozhodčí služba s mým rozhodnutím nesouhlasila, argumentovala tím, že se pluk bude přesouvat s cisternami a kuchyněmi na čele. Ale tím, že jsem měl od generála Rygála posvěceno, že rozkaz velitele pluku je zákon a kromě přímých nadřízených jej nemá právo nikdo měnit, trval jsem na svém. Nakonec mi to schválil i velitel divize plukovník Bruj, a tak kapitán Ďurica vyrazil směrem na Hodonín. Celou oblast jižní Moravy výtečně znal, jeho manželka Eva pocházela z Bzence. I to byl důvod proč jsem určil právě jeho. Nakonec se ukázalo, že to bylo velmi správné rozhodnutí. Především, že zatímco jiné pluky po celodenním pochodu hladověly a měly problémy s doplňováním, neboť se bojové prapory při přesunu z Boletic na Moravu v délce více než 300 km odtrhly od týlů, náš 20. tankový pluk byl naopak organizovaně a spořádaně doplněn, vojáci dostali teplé jídlo, dostatek chleba, čaje a navíc řadu přídavek v podobě konzerv, salámu, čokolád a oplatků.

V podvečer 27. ledna v 17.00 hod. začal daleký pochod 15. msd. a v její sestavě i „mého“ 20. tankového pluku, daleký pochod, který vstoupil do historie ČSLA. Pro přesun bylo nařízena přísná kázeň na spojovacích prostředcích, kvůli utajení celého přesunu divize a os přesunu. Fakticky se mnou byli na spojení pouze velitelé praporů, náčelník štábu pluku v čele velitelského stanoviště pluku a zástupce pro tyl v čele týlového velitelského stanoviště, a to v KV rádiové síti, s dosahem 30–40 km. S nadřízenými jsem měl za úkol udržovat spojení

s velitelem divize, náčelníkem štábu divize a předsunutým velitelským stanovištěm divize, rovněž v KV rádiové síti, s dosahem až 150 km. V praxi se však ukázalo, že členitý terén Čech, Moravy a Slovenska spojení v této rádiové síti prakticky neumožňuje.

Přesun 20. tankového pluku do Hodonína probíhal vcelku organizovaně. Na samém počátku jsem velmi rychle pochopil, že ze spojovacího kolového OT-64 R2, ve kterém bylo díky naftovému ohříváči velmi příjemné teplo, se však nedá reálně řídit přesun pluku a reagovat na „rytmus“ plukovní kolony. Proto jsem raději hned přesedl do svého velitelského tanku, a tak jsem prakticky celou osu přesunu strávil v kočichu, ve věži svého velitelského tanku s věžovým číslem 400. Měl jsem vynikajícího řidiče svého velitelského tanku četaře Hubače, a tak jsem mohl osobně usměrňovat rychlost přesunu pluku a dodržovat průjezd stanovenými kontrolními místy na ose přesunu rychlostí svého velitelského tanku. Přesun pluku a divize je možné přirovnat k harmonice. Na rovině a do kopců se muselo přidat a jet rychleji než stanovovala průměrná rychlost přesunu (25–30 km/hod.), ale naopak z kopců se muselo jet pomaleji, jinak zadní vozidla musela dojíždět kolonu až 70–80 kilometrovou rychlostí, a to byl vždy jen krůček od těžké dopravní nehody. Těmto praktickým znalostem jsem se naučil jako mladý příslušník štábu 6. motostřeleckého pluku v Uherském Hradišti, kde se cvičily se štáby daleké přesuny a často jsem musel vodit kolonu štábu pluku. Přišly mi setsakra vhod.

Na trasu přesunu pluku na Slovensko do smrti nezapomenu, mám ji dodnes před očima. Do paměti se mi vryly i tisíce párů civilních očí, které mlčky sledovaly náš průjezd vesničkami i městečky jižních Čech a pak jižní Moravy, západního a středního Slovenska, ve kterých jsem viděl otazníky: „*Co se to proboha děje? Že by začínající válka? Ale proč jedou tanky na východ a ne na západ?*“

Čas od času mne na čele sestavy pluku dostihl ve své Volze major Škoda, politruk pluku, který mi hlásil, co se děje vzadu. Většinou to byla uklidňující hlášení, že je vše v pořádku nebo že byla malá technická závada, se kterou si technici praporů a zejména technici roty oprav techniky pluku rychle poradili. Byla však i vypjatá hlášení, a sice když mi hlásil, že jeden z tanků vjel u Třeboně do rybníka, ale nikomu se nic nestalo, poněvadž se zastavil, aniž by se zatopil. Podruhé, že v jedné vesnici za Jindřichovým Hradcem tank v prudké zátočině nezatočil a kanonem naboural do rodinného domku. I v tomto případě se naštěstí nikomu nic nestalo. Osádka dokonce tak rychle vycouvala a pokračovala dál, že si šokovaní obyvatelé nestačili ani všimnout věžového čísla tanku. Poznali jsem to teprve podle omítky na obalu tankové hlavně. Řidič se vylouval, že tank nezatočil. Osobně jsem ho však podezříval, že prostě zaspal. Nebylo by to nic divného, v zimě, po týdenním vyčerpávajícím cvičení, v mrazu a větru, při monotónním pohybu kolosu vážícího 43 tun na asfaltové komunikaci. Bohužel v průběhu přesunu v oblasti Třebíče jsem ztratil jakékoliv rádiové spojení se štábem divize. Dodnes mi není známo proč. Ani mi to moc nevadilo, poněvadž úkol byl naprosto jasný – posádkové cvičiště u Hodonína.

Odpoledne, asi kolem čtvrté hodiny dne 28. ledna, jsem na čele pluku ve svém tanku přijížděl k Hodonínu. Asi deset kilometrů před cílem pochodu mne čekal kapitán Ďurica a navedl nás do místa, kde stály cisterny s PHM. Rychle jsme dotankovali, poodjeli na cvičák, kde jsem vydal rozkaz tanky seřadit do kolon po tankových praporech. Osádky dostaly najíst a řidiči okamžitě museli jít spát do spacáků nad motor – do převodového prostoru tanku, který příjemně hřál od silného tankového motoru. Záhy přijelo i velitelské stanoviště pluku s mým štábním automobilem (skříňová PVS), kde jsem se umyl, převlékl do suchého, dobře najedl a pár desítek minut si v teple zdříml. Dlouho jsem však nespál. Do štábního automobilu se dostavil podplukovník Farka, náčelník operačního oddělení divize, a předal mi rozkaz velitele divize pro druhý den přesunu pluku. Jeho trasa byla jasná, z posádkového cvičiště na západním okraji Hodonína měl pluk za úkol vyjet 28. ledna ve 23.00 hod. večer, pokračovat v přesunu přes město Hodonín, překonat most přes řeku Moravu a dál pokračovat přes Holíč na Slovensko, do prostoru východně od Nitry, a tam zaujmout výchozí prostor pluku pro útok. Náčelník štábu se svými operátory rychle připravil mé rozhodnutí, nařídil jsem ho podřízeným velitelům praporů a ještě za světla jsem se vydal UAZem s kapitánem Ďuricou na rekognoskaci trasy přes město Hodonín až k mostu přes řeku Moravu směrem na Holíč. Přes město nebyly žádné překážky či objízďky, silnice byla poměrně široká, z kvalitního asfaltu, působila novotou. Vedle betonového mostu přes řeku Moravu jsme však viděli, jak nějaké ženijní jednotky staví pontonový most. Vrátili jsme se k pluku a nařídil jsem ke 22.00 hod. pohotovost k přesunu s tím, že celý pluk se seřadil do jedné kolony, jejíž čelo bylo těsně před vjezdem do města Hodonín. Asi půl hodiny před zahájením pochodu se prudce otevřely dveře „štábáku“ a dovnitř vstoupil rozezlený velitel 4. armády generálporučík Rygál. Slyšel jsem od něj zvýšeným hlasem spoustu nelichotivých slov: *„Jak to, že máte namířeno pochodovat přes centrum Hodonína? Vždyť je tam nová asfaltová komunikace, víte, kolik to stojí?“* Odpověděl jsem veliteli armády: *„V rozkaze velitele divize pro přesun 20. tankového pluku byl Hodonín označen na mapě dvěma body – západní a východní okraj města – takže je přirozené, že jsem vybral nejkratší cestu! A kromě toho je čelo pluku již nataženo k okraji města a změnit trasu již nyní nejde!“* Se slovy: *„Zbytku, pokud budou škody, tak to zaplatíte!“* velitel armády třísknul dveřmi mého „štábáku“ a zmizel ve tmě. Dostal jsem strach, a tak jsme s kapitánem Ďuricou zavolali velitele praporů a radili se, co dělat. Nakonec někdo z techniků navrhl, ať jedou řidiči krokem na redukováný první převodový stupeň a nesmí prudce zatáčet a nedojde k poškození komunikace. Tak se i stalo. Abychom nezmeškali, nařídil jsem vyrazit o 15 minut dříve. Jeli jsme osvětleným nočním Hodonínem, tanky za sebou jako na přehlídce, dodržovali vzdálenosti přesně 25–35 metrů, prostě paráda. Přesto, že byla téměř půlnoc, na chodnících stála spousta obyvatel města. Z budovy hodonínského závodu na výrobu cigaret nám dokonce děvčata pracující v noční směně začala z oken házet na tanky nejprve krabičky a pak i celé kartony cigaret. Poslední pak

prý dostali i několik pytlů. Cigarety se pak zadarmo rozdávaly u pluku ještě několik týdnů po návratu ze cvičení (a pak že nás všichni civilisté nenáviděli...). Dorazil jsem se svým tankem na čele kolony k mostu přes Moravu. Uprostřed mostu bylo na dřevěném kříži velkými písmeny napsáno „Most zaminován!“ Asi padesát metrů nad ním byl ženisty vybudován vojenský pontonový most. Zastavil jsem kolonu a se svým tankem jsem po úzké hrázi řeky Moravy přijel k pontonům, otočil na místě tank o 90 stupňů, přejel po pontonovém mostu, znovu na břehu otočil tank o 90 stupňů a vrátil jsme se s tankem na komunikaci za pevným mostem. Bylo mi jasné, že pro tanky to nebude problém, ale nedovedl jsem si představit, jak na pontonový most najedou kolová vozidla, aniž by neriskovala, že spadnou do řeky Moravy. Seskočil jsem proto ze svého velitelského tanku a přes „zaminovaný“ most jsem přešel pěšky k čelu kolony pluku. Tam se zrovna nějaký plukovník z nadřízeného štábu rozčiloval na nadporučíka Halašku, aby se se svým spojovacím OT-64 R4 pustil na hráz a přešel přes pontonový most. Nadporučík Halaška samozřejmě odmítl, nechtěl skončit v ledové Moravě. Jak jsem byl naštvaný a v ráži, napochodoval jsem k vedle stojícímu náčelníku Generálního štábu generálu Blahníkovi a veliteli Západního vojenského okruhu generálu Veselému, zahlásil jsem se jim a sdělil jim, že je holý nesmysl přes takto neupravené břehy přejíždět řeku kolovou technikou, která by jistě skončila v řece Moravě, přes pontonový most. Velitel okruhu procedil mezi zuby: „Zbytek, kdo je tady velitel pluku? Vy, nebo ten plukovník?“ To mi stačilo. Zavelel jsem nadporučíkovi Halaškovi signálem pažemi „za mnou“, překráčel jsem zaminovaný most opět pěšky, za mnou celá kolona 1. tankového praporu a za ní pak postupně celý pluk. Nasedl jsem do svého tanku a pokračovali jsme v přesunu po stanovené trase na moravsko-slovenské pomezí a dál směrem na Nitru. Zaminovaný most jsme tak díky mé velitelské „drzosti“ a samozřejmě díky tomu, že nadřízení generálové na své oči viděli, že most byl postaven nesprávně, úspěšně překonali bez ztráty techniky. Další přesun pokračoval bez jakýchkoliv narušení, před mým tankem jel pouze ve svém UAZu kapitán Ďurica a majáčkem „odháněl“ mimo komunikaci protijedoucí civilní vozidla, aby se nestala obětí tankových pásů. Když jsem dorazil na čele kolony pluku na nejvyšší místo moravsko-slovenského pomezí nad Holíčí, naskytl se mi nádherný pohled. Poprvé a naposled v životě jsem viděl celý „svůj“ 20. tankový pluk jako matně „osvětleného roztaženého světelného hada“ na silnici z Hodonína až na hranici se Slovenskem, po praporních proudech, s mezerami několik kilometrů mezi s sebou. Přesně tak, jak to stanovovaly základní vojenské řády a předpisy. Dodnes mám tuto nezapomenutelnou scénérii na očích.

Přesun pluku pokračoval bez velkých problémů, pokud nějaký tank či nákladní automobil sjel z komunikace, technici jej okamžitě vyprostili a vozidlo pokračovalo dál. Bylo vidět, jak velitelé, řidiči a technici s každým kilometrem získali na sebevědomí a jak spolehlivě řídí jim svěřenou techniku a bezpečně vezou své kamarády ve věžích tanků či na korbách nákladních a štábních

automobilů. Kolem poledne 29. ledna pluk dorazil do prostoru východně od Nitry a zaujal prostor rozmístění, asi 90 km od vojenského výcvikového prostoru Lešť (někdy také Oremov Láz).

Bohužel, rádiové spojení se štábem divize se mi opět nepodařilo navázat, a tak jsem se svým zástupcem kapitánem Ďuricou objížděl prostory rozmístění praporů, kontroloval jejich stav, organizaci doplnění techniky PHM, zda vojáci dostali teplé jídlo a řidiči zda mají vytvořeny podmínky pro krátký odpočinek. Musím říci, že nálada v praporech a rotách byla velmi dobrá, a to především proto, že se všeobecně vědělo, že pluk plní úkoly velmi dobře, že nemáme žádné raněné a že technika až na výjimky jede bez závad. Bezesporu k dobré náladě pluku přispěl i fakt, že díky dobré organizaci štábů měli vojáci stále dostatek teplého jídla a čaje. Když jsem se vracel na své velitelské stanoviště, opět jsem potkal náčelníka operační skupiny divize podplukovníka Farku, velmi zkušeného a schopného důstojníka s mnohaletou praxí na štábu Západního vojenského okruhu. Sdělil mi, že přijel, aby mi předal další bojový úkol velitele divize plukovníka Bruje. Pluk dostal za úkol se v noci z 29. na 30. ledna přesunout po jedné ose z dosavadního prostoru rozmístění přes městečko Senohrad do asi 80 km vzdáleného vojenského prostoru Lešť a tam přesně a v 8.00 hod. 30. ledna zaútočit z čáry zteče, kterou mi namaloval černou tužkou do mé velitelské mapy. Pozval jsem podplukovníka Farku do svého „štábáku“, kuchař mu naservíroval teplé jídlo, vypili jsme po kalíšku rumu a Pavel Farka (v soukromí jsme si tykali) odjel zpět na štáb divize. Chtělo se mi strašně spát, po dvou dnech ve věži tanku, v mrazu, větru, téměř bez spánku, se nebylo čemu divit. Nakonec však ve mne opět vyhrála odpovědnost nad pokusem spánku, nechal jsem si svolat velitele praporů a rot, vydal jim úkol a spolu s osvědčeným zástupcem kapitánem Ďuricou jsem se s veliteli praporů vydal UAZy na rekognoskaci celé 90 kilometrové osy až na čáru zasazení pluku do útoku na okraji VVP Lešť. Celá rekognoskace trvala více než čtyři hodiny, ale všichni velitelé praporů věděli, co je čeká a zejména po jaké ose a kam přesně máme dovést pluk a jednotlivé tankové prapory na čáru útoku.

Po deseti dnech cvičení jsme již byli natolik „zakalení“, že jsme se s ničím a s nikým „nepárali“. Ve 24 hodiny jsem pluku zavelel „vpřed!“ a opět ve věži svého velitelského tanku č. 400 jsem v čele pluku vyrazil na 90 kilometrový noční přesun. Před mým tankem jel opět v UAZu zástupce kapitán Ďurica se zapnutým majáčkem a upozorňoval nahodilé protijedoucí noční civilní řidiče, aby raději své osobní automobily odstavili a nechali projet tanky. Protože nám nebyla přesně stanovena osa, vybrali jsme si ji sami. Po té nejlepší a nejširší asfaltové komunikaci. Při výjezdu z výchozího prostoru rozmístění pluku stála u komunikace velká skupina vysokých důstojníků, převážně plukovníků a podplukovníků, zřejmě ze štábu Západního vojenského okruhu či z Generálního štábu. Nechal jsem zastavit, slezl z tanku, zahlásil jsem se tomu, kdo byl zjevně velitelem této skupiny, a čekal jsem, co bude. Soudruh plukovník byl zjevně mimo obraz. Zmohl se pouze na konstatování: „*Soudruhu kapitáne, ručíme*“

veliteli okruhu, že váš pluk bude včas na čáře zasazení do útoku.“ Pomyslel jsem si, jakým asi způsobem mohou ovlivnit přesun pluku, a bylo mi jich tak trochu i líto – žádným. Vše záleželo jen a jen na nás, na našich velitelích a řidičích a na stavu plukovní techniky. Odpověděl jsem mu, že určitě budeme na čáře zasazení do útoku včas, odzdravil jsem, nasedl do svého tanku a zavelel opět „vpřed!“. Nezasvěcený čtenář by si řekl, že 90 km není až tak velká vzdálenost. Ale průměrná rychlost tankové kolony v noci, na dobré komunikaci, se kalkulovala 25–30 km za hodinu. K tomu 1–2 krátké zastávky po 15 až 20 minutách a také bylo třeba počítat s časovou zálohou pro případ nepředvídané události. Přesun probíhal naprosto hladce. Žádná havárie, žádná mimořádná událost. S radostí jsem z věže svého tanku sledoval, jak za mnou se přesunující 1. tankový prapor nadporučíka Halašky jede jako na vojenské přehlídce. Mezi jednotlivými tanky vzdálenosti kolem 25 až 50 metry, všichni velitelé byli na rádiovém spojení a dodržovali spojovací kázeň. Před šestou hodinou ranní, byla ještě tma, ale pak se postupně začalo rozednívat, jsme dosáhli okraje vojenského výcvikového prostoru Lešť. Nařídil jsem rozvinout pluk nejprve do praporečních proudů, s 1. tpr. a 2. tpr v prvním sledu a 3. tpr ve druhém sledu a prvosledové prapory poté i do rotních a četových proudů zastavit před horizontem, necelý kilometr před čarou zasazení pluku do útoku. Všichni jsem byli v tomto terénu poprvé v životě a byl pro nás zcela neznámý. Nechal jsem proto sesednout velitele až do velitelů tanků vto a pěšky jsme prošli trasu každého tanku až na čáru zasazení do útoku. Tam jsem, již za světla, velitelům praporů v terénu upřesnil směry jejich útoku, rozhraní mezi prapory a bližší úkoly. Totéž oni upřesnili velitelům rot a ti až do velitelů tanků. Každý velitel tedy věděl, kterým směrem bude útočit. Celá tato činnost, ve vojenské terminologii nazývaná rekognoskace a upřesnění bojových úkolů v terénu, trvala přes hodinu. Byla zima, mrzlo, ale měli jsme všichni výbornou náladu, protože i předposlední úkol – noční přesun, jsme zvládli včas, přesně a bez havárií. Nařídil jsem vydat snídani a pak jsem již jen čekal, že se v rádiové síti velitele divize ozve signál pro zahájení útoku. Když žádný signál nepřišel, přesně v 7.50 hod. jsem zavelel pluku k přesunu na čáru zteče a k rozvinutí do bojové sestavy. Byl to nádherný pohled, jak se šedesát tanků v prvním sledu z četových proudů rozvinulo organizované do bojové linie a přesně v 8.00 hod. dosáhly předního okraje pomyslné nepřátelské obrany. Při této příležitosti se musím zmínit o vynikajícím spojaři, poručíkovi Hojdovi. Vzhledem k tomu, že v počátku cvičení onemocněl spojovací náčelník pluku nadporučík Bez, byl mi poručík Hojda „zapůjčen“ od tankového pluku z posádky Písek, od 9. tankové divize. Svoje poslání splnil výtečně a dodnes na něj s úctou vzpomínám.

Vojenský výcvikový prostor Lešť je ve srovnání s VVP Hradiště či Boletice či Libavá prostorově poměrně malý, a tak za půldruhé hodiny mi velitelé obou prvosledových praporů hlásili, že jsou se svými tanky na jeho konci a dál jsou již nějaké osady a zřejmě civilní prostor. Zastavil jsem útok a nařídil čekat. Nastalo několik hodin čekání na další rozkaz. Odpoledne kolem druhé hodiny

mne opět doslova našel podplukovník Farka a sdělil mi, že zřejmě přejdeme do obrany, ale pozor, vzhledem k omezenému prostoru ve VVP Lešť se pluk bude muset obrátit o 180 stupňů. Na nic jsem již nečekal, svolal si velitele praporů a vydal jim jednoduchý rozkaz pro zaujetí obrany obráceným směrem, než jsme doposud útočili. Velitelé praporů ho během několika desítek minut splnili, zaujali se svými tanky praporní rajony obrany a osádky začaly kopat okopy pro své tanky. Asi nade mnou stála prozřetelnost, protože během hodiny poté padla taková mlha, že nebylo na krok vidět. Nedovedu si představit, jak bychom se v tak husté mlze, v neznámém terénu správně zorientovali, kdybychom čekali, až by dorazil oficiální rozkaz štábu divize.

Nařídil jsme ženijnímu náčelníkovi nadporučíku Hlaváčovi, aby nechal vybudovat velitelsko-pozorovací stanoviště velitele pluku v rajonu obrany 2. tpr. a odjel jsem konečně na své velitelské stanoviště do příjemně vytopeného „štábáku“. Po krátké osobní hygieně jsem předal velení náčelníku štábu majoru Šafránkovi a konečně si mohl dovolit několikahodinový spánek. Večer jsem obdržel oficiální rozkaz pro obranu, ale protože jsem odpoledne zariskoval a na své „triko“ rozmístil pluk do obrany, „předběhl“ jsem tak mlhu, a tak šlo již jen o zpracování rozkazu na mapách. Rozeslal jsem štáb pluku na kontrolu k jednotlivým praporům. Postupně se důstojníci štábu vraceli s hlášeními, že pluk se „zakopává“. Pro nezasevěné, zakopat tank do okopu je nadlidská práce. Samozřejmě jsme částečně používali ženijní techniku, ale tu jsme měli v omezeném počtu, stejně jako tanky s buldozerovou radlicí. A tak většinu práce musely tankové osádky odvést krumpáči a lopatami. Ještě dnes, po více než 28 letech se hluboce skláním před výkony „svých“ tankistů, včetně příslušníků 3. tpr, který byl téměř celý složen ze záložáků.

Kolem půlnoci se na velitelské stanoviště pluku dostavil zástupce velitele Západního vojenského okruhu pro bojovou přípravu generálmajor Gottwald (je již bohužel po smrti). Byl to jeden z nejzkušenějších generálů Západního vojenského okruhu, praktik, ale vždy si chtěl všechno do důsledku osobně prověřit a zkontrolovat. Marně jsem mu vysvětloval, že pluk je řádně rozmístěný v obraně a zakopává se a kvůli mlze není vidět na krok. Trval na osobní kontrole, samozřejmě v mém doprovodu. Vyrázili jsme hodinu po půlnoci mým UAZem s generálem do rajonu 3. tpr. Když jsme narazili na první tank, generál viděl, že osádka pracuje a svůj tank již téměř celý zakopala. Velitel tanku generálovi odříkal bezvadně bojový úkol, a tak jsme cestovali v mlze k dalšímu tanku, vzdálenému asi 150–200 metrů. Přitom jsme v mlze zapadli do velké muldy, a nebýt tankistů, kteří nám pomohli UAZ vytlačit, těžko bychom se sami „vydrápali“. Po kontrole třetího tanku, kde byla situace podobná jako u předcházejících osádek, to generál konečně vzdal a nařídil mi, abychom se vrátili na velitelské stanoviště pluku. No jo, ale kam? Asi hodinu jsme v mlze bloudili, než jsme nakonec velitelské stanoviště pluku kolem čtvrté hodiny ranní našli. Bylo vidět, že generál je silně unavený, bylo o něm známo, že ho velitel okruhu pověřoval těmi nejsložitějšími úkoly a dovedu si představit, že během

cvičení toho rovněž mnoho nenaspal. Pozval jsem ho do svého velitelského „štábáku“, major Šefránek mu nechal okamžitě přinést horký čaj, guláš a párek. Generál čaj vypil, guláš dojedl, ale s párkem v puse již usnul na lavici jak zabitý. Bylo nám jasné, že je k smrti vyčerpán. Nechal jsem ho uložit na svou postel a dohodli jsme se, že ho náčelník štábu pluku vzbudí ráno v šest hodin, aby se alespoň dvě hodiny vyspal. Blížilo se rozednění, umyl jsem se, oholil a se zpravodajským náčelníkem Kostkou, spojovacím náčelníkem Haldou a tuším, že s důstojníkem štábu Šujanem či Novákem, jsem v šest ráno, ještě před svítáním, vyrazil na svoje velitelsko-pozorovací stanoviště, které mělo být ženisty vybudováno v rajonu obrany 2. tpr. Co to bylo velitelsko-pozorovací stanoviště velitele pluku? V zemi zakopaná pozorovatelná z dřevěných dílů, přizpůsobená pro velení vojskům v obraně, kterou vozila s sebou ženijní rota. Na pozorovatelnu byly nataženy telefonní linky od všech velitelů praporů, z velitelského a týlového velitelského stanoviště a samozřejmě i dálková ovládání všech spojovacích prostředků z nedalekého zakopaného mého velitelského tanku a spojovacího OT-64. Co bylo zvlášť milé, na kraji pozorovatelnu byla nainstalovaná polní kamínka na dřevo, která byla rozpálená do běla a byla příjemným zdrojem tepla v nepříjemně studeném únorovém slovenském ránu. Mlha byla stále taková, že se dala krájet nožem. Prověřil jsem si spojení, fungovalo bezvadně. Hrál jsem si s mapou, pastelkami vybarvoval situaci pluku a čekal, co se bude dít. Najednou jsem se otočil a vedle mne stál velitel Západního vojenského okruhu generálplukovník Veselý a vedle něj náčelník politické správy okruhu generálmajor Hašana. Doložil jsem veliteli okruhu situaci pluku, kupodivu neměl žádné dotazy ani jízlivé poznámky, jak to jindy bývalo u něj zcela běžné. Generál Hašana si stoupl k polním kamínkům a pronesl historickou větu: „*Veliteli, pozri sa, aké tu majú pekné teplúčko, sú to tí tankisti šikovní chapci.*“

Velitel okruhu se díval do mlhy a najednou procedil mezi zuby: „*Zbytek, príjde sem ministr obrany Dzúr, tak ne abyste se před ním potentoval.*“ Než jsem stačil cokoliv namítnout, vynořila se suita dvaceti až třiceti československých a sovětských generálů v čele s armádním generálem, ministrem obrany Martinem Dzúrem, náčelníkem generálního štábu generálplukovníkem Blahníkem a dalšími nejvyššími armádními představiteli. Ministr mi podal ruku a zavelel: „*Súdruh kapitán, doložite situáciu pluku.*“ Po tolika dnech cvičení jsem již žádný ostych neměl, i kdyby stál přede mnou Pán Bůh. A tak jsem mu z hlavy, bez papíru doložil celkovou situaci pluku. Neřekl ani půl slova. V průběhu mého dokladu najednou, jako když mávnete kouzelným proutkem, zafoukal vítr a ta protivná mlha byla během několika minut ta tam a nad námi bylo modré, ranní zimní slovenské nebe. Ministr zavelel podruhé: „*Súdruh veliteľ pluku, vytýčte rajón obrany 2. tankového praporu.*“ Hrklo ve mně, protože jsme na něco podobného nebyli připraveni a dýmavnice jsme v tancích neměli. Pud sebezáchovy mne však rychle vzpamatoval a vzpomněl jsem si, že v každý tank má vlastní zadýmovací zařízení. A pak přišly minuty pravdy – zavelel jsem

telefonem nadporučíkovi Chalupníkovi: „Zapněte na počítání zadýmovací zařízení u všech tanků a vytyčte rajon obrany praporu.“ A pak jsem již jen útrpně sledoval, jak to dopadne. Dopadlo to skvěle. Slávek měl všechny tanky praporu (31) v jedné praporní rádiové síti, všichni velitelé tanků byli disciplinovaně na spojení, a tak jen odpočítal: „Zadýmovací zařízení připravit, zadýmovací zařízení na počítání zapnout – deset, devět, osm... jedna, teď!“ Byl to nádherný pohled, jak se u všech zakopaných a zamaskovaných tanků 2. tankového praporu objevily najednou bílé obláčky ze zadýmovacích zařízení každého tanku. Ukázalo se, že rajon obrany 2. tpr byl tak dokonale zaujat, že by z toho šlo natáčet instruktážní film, jak má vypadat vzorový tankový prapor v obraně. Všichni generálové se najednou začali usmívat, poplácávat se po ramenou. Nechápal jsem, o co jde. Pak jsem zaslechl jak ministr obrany Dzúr říká svému sovětskému poradci v ruštině: „Što ja vam govoril, tankovyj polk v petnadcatoj motostrelkovej divízii samym najlučšim polkom, i vy mene neveril.“ Se sovětským generálem si ministr s úsměvem rovněž poplácal po ramenou. Pak se ke mně obrátil, podal mi znovu ruku a se slovy: „*Đakujem vám, súdruh kapitán*“ odkračel z mého velitelsko-pozorovacího stanoviště. Tím pro nás fakticky cvičení skončilo. Postupně ke mně přicházeli další generálové, podávali mi ruce a blahopřáli mi. V tu chvíli jsem vlastně ani nevěděl, k čemu mi blahopřejí, hlavně jsem se těšil, že to již všechno končí, a zoufale jsem toužil po jediném – co nejdříve se někde vysprchovat! Teprve později mi to došlo. Pluk za celou dobu cvičení neměl jediný těžký úraz, měli jsme ve velmi dobrém stavu techniku, na VVP Lešť nám dojelo 86 tanků z 94, tedy na *dobrou*, pluk včas a přesně splnil všechny bojové úkoly a i záložní důstojníci, poddůstojníci a vojáci se předvedli v tom nejlepším světle. U našich kolegů – motostřeleckých pluků, dělostřeleckého pluku a protiletadlového pluku již takové štěstí jako my, bohužel, neměli. Nepřísluší mně hodnotit jejich výsledky, ale myslím si, že stejně jako 20. tankový pluk i 62. motostřelecký pluk (Prachatice), 68. motostřelecký pluk (Vimperk), 51. motostřelecký pluk (Český Krumlov) a další divizní útvary předvedli vysoký stupeň vycvičenosti a bojové připravenosti. Nebudu se dál rozepisovat o náročném zpátečním přesunu pluku a divize do mírových posádek. Jen ve stručnosti. Pásová technika jela na železničních vagonech, kolová po vlastní ose. Zvládli jsme to za dva dny! Opět bez zranění či závažné havárie. A pak následovalo v kasárnách „Čtyři dvory“ v Českých Budějovicích téměř tříměsíční ošetřování techniky, zbraní a materiálu, jejich opravy a nakonec uložení do plukovních parků a skladů. Fakticky tak celé cvičení bylo ukončeno až k poslednímu dubnu 1983. Všichni jsme měli radost z dosažených výsledků. Počátkem května pak následovalo ocenění, já jsem byl mimořádně povýšen na majora (o půl roku dříve než bych byl povýšen v řádném termínu), mimořádně povýšena byla i řada dalších důstojníků, praporčíků a poddůstojníků pluku. Více než třetina vojáků základní služby postupně obdržela tu nejcennější odměnu – volno k opuštění posádky za svými blízkými. Pluk se po cvičení doslova „chytil“ jak dobře sešraná fotbalová jedenáctka a na konci

výcvikového roku byl 20. tankový pluk vyhodnocen jako nejlepší tankový pluk Československé lidové armády, což se zpravidla stávalo opravdu jednou za historii jakéhokoliv útvaru. Ve funkci velitele pluku jsem pak u pluku ještě strávil dva náročné, ale krásné roky až do listopadu 1995, kdy jsem byl jmenován do funkce náčelníka štábu – prvního zástupce velitele 1. tankové divize a převelen do Slaného k divizi, která mi nakonec byla osudová. Ale to je na jinou kapitolu vzpomínek.

I dnes, při svém téměř dvacetiletém podnikání, kdy podnikám převážně v zahraničním obchodu – prodávám české technologie do zemí bývalého Sovětského svazu, neustále rád vzpomínám na službu v armádě. A to nejen na službu u 20. tankového pluku v Českých Budějovicích či 62. motostřeleckého pluku v Prachaticích. Rovněž na službu u 1. tankové divize, kde jsem dvakrát vykonával funkci náčelníka štábu divize (1985–1986 a 1988–1989) a nakonec v letech 1989–1990 jsem i této divizi velel a která se mi stala osudovou při listopadových událostech 1989. Neméně rád vzpomínám i na službu u 6. motostřeleckého pluku v Uherském Hradišti, který patřil pod 3. motostřeleckou divizi se štábem v Kroměříži, na studium na všech školách, včetně dvouletého studia v Moskvě.

Jsem vděčen armádě, že mi umožnila najít sám sebe, umět se rychle orientovat a rozhodovat i v těch nejsložitějších situacích, umět si poradit s jakýmkoliv problémem a především za službu, která mne naučila cíleně pracovat. A také na službu, která mi umožnila velmi dobře poznat jeden z nejkrásnějších přírodních koutů na světě – Šumavu. Stejně jako mně, i řadě mých kolegů dalo mobilizační cvičení 15. msd obrovské zkušenosti, které jsme pak uplatnili ve své další vojenské praxi. A to i v polistopadové Armádě České republiky. Vždyť dva z mých nejbližších podřízených, tehdejší zástupce velitele pluku pro bojovou přípravu kapitán Ďurica a velitel 1. tankového praporu nadporučík Halaška, to „dotáhli“ až na funkce zástupce náčelníka generálního štábu Armády České republiky a patřili v novodobé Armádě České republiky k těm nejschopnějším generálům.

Mobilizační cvičení 15. motostřelecké divize v lednu a v únoru 1983, jedno z největších cvičení od skončení 2. světové války na našem území, přes některé problémy ukázalo vysokou připravenost a vycvičenost Československé lidové armády. A to nejen profesionálního velitelského sboru a vojáků základní služby, ale i vojáků v záloze. Ukázalo i velmi dobrou připravenost celého státního systému doplňování armády jak zálohami, tak i civilní technikou a materiálem.

Ve srovnání s tím si nedovedu představit chaos, který by v naší zemi dnes nastal, kdybychom byli nyní zataženi do válečného konfliktu, a který by přímo ohrožoval naši celistvost a suverenitu! Dnes již fakticky celá generace mladých mužů ani netuší, co je to služba v armádě, nezná elementární zásady ovládnání i těch nejjednodušších zbraní a techniky, není žádný systém výcviku a povolávání záloh, atd. Veškeré obrovské zásoby vojenské techniky, zbraní a materiálu byly za posledních dvacet let rozprodány do celého světa. Až na výjimky byla

zrušena výroba zbraní a vojenské techniky a naše země je plně závislá na současných spojencích. Není to však zadarmo, stojí nás to nesmírně vysoké finanční prostředky, z nichž většina je však prostě nesmyslným plýtváním. O předražovaných armádních zakázkách a korupci s lítostí pak čtu téměř každý den.

Nejsem odpůrcem profesionální armády. Naopak, ti současní profesionálové, kteří slouží se zbraní v ruce a mnozí z nich strávili několik měsíců, ba i roků v zahraničních misích – ve válečných konfliktech, si zaslouží to nejvyšší uznání. Kolik však takových skutečných profesionálů ze současné armády v počtu cca 30 000 osob opravdu je? Pět–deset tisíc? Maximálně. A ti ostatní, ruku na srdce, vždyť to jsou jen úředníci, ať již v uniformě či v občanském oděvu. A v případě konfliktu by nebyli schopni, kromě pistole a možná samopalu, ovládat jakoukoliv dnešní složitou zbraň či techniku. Dnešní armáda mi připadá jako pyramida obrácená špičkou k zemi. Ta špička, to jsou tu vycvičení profesionálové, a ostatní pyramida – vojenští úředníci. A to není dobře.

Myslím si, že podobně jako ve Švýcarsku, na Kypru, ale i v USA, Velké Británii a v řadě dalších vyspělých zemí by každý zdravý muž – dobrovolník měl dříve či později prodělat alespoň elementární vojenskou přípravu, měl by se obnovit jednoduchý systém výcviku dobrovolných záloh, doplňování armády záložníky, technikou a materiálem pro případ nejhorší. Přál bych si, aby nikdy v budoucnu nenastala situace, která by ohrozila naši národní a stání suverenitu. Stejně jako se to nenastalo za éry studené války, kdy jsme v armádě aktivně sloužili. Ale bojím se pomyslet, co by se nyní stalo, kdyby taková kritická situace pro naši zemi nastala. A také si kladu logicky otázku, zda jsme nežili čtyřicet let po 2. světové válce v míru právě proto, že ČSLA byla velmi dobře vyzbrojena a vycvičena? Na to nechť si každý čtenář odpoví sám.

V závěru si dovolím touto cestou poděkovat všem příslušníkům Československé lidové armády, se kterými jsem měl tu čest sloužit, ať již jako jejich nadřízený, či podřízený, či jejich kolega nebo spolužák. Byli a jsou to v mých očích opravdoví muži a bylo mi ctí s nimi sloužit vlasti. Pokud jsem se ve svých vzpomínkách dopustil nepřesností, omlouvám se za ně. Přece jen to jsou vzpomínky staré téměř třicet let.

20. Kultura v ČSLA

plk. vv. Václav Med

Nedílnou a důležitou součástí celkového života v ČSLA byla kultura. Kulturní instituce, různá kulturní zařízení i jednotlivé oblasti kulturně výchovné činnosti působily na příslušníky armády jak zprostředkovaně, tak přímo. Rozdílnou měrou ovlivňovaly jejich myšlení, jednání i estetický vkus. Pomáhaly nejen ve výchovném, ale i výcvikovém procesu a v neposlední řadě tvořily důležitou součást kulturního vyžití vhodného i účelného naplňování osobního volna.

Za dobu více než 35 leté služby v armádě jsem byl bezprostředním účastníkem vojenského života od velení v poddůstojnické škole a na rotě přes výkon funkcí u pluku, na divizi, u Západního vojenského okruhu, konče Ústředním domem armády.

Větší polovinu služby v ČSLA jsem však pracoval v oblasti kultury, počínaje divizí přes Západní vojenský okruh až po oblast kulturního zabezpečení vojsk v rámci celé ČSLA.

V následujících částech proto nabízím stručný pohled na vytvářené podmínky pro uplatnění i rozvoj kultury, zastavení u některých kulturních institucí, stručné přiblížení výsledků dosahovaných v jednotlivých oblastech kulturně výchovné činnosti včetně značně rozsáhlého kulturního zabezpečení vojsk v rámci celé ČSLA.

Československá lidová armáda (ČSLA) patřila k armádám, v nichž se s kulturou v jejím širokém pojetí plně počítalo. Navazovala i na zkušenosti z 2. světové války, kdy se například kulturní činnost Víta Nejedlého spolu s filmem a tiskem staly důležitou duševní podporou československých vojáků.

Na jednotlivých úrovních armádní hierarchie se postupně dařilo vytvářet celkově příznivé podmínky nejen pro její zabezpečení, ale i další rozvoj. A to počínaje útvary přes divize a brigády, armády a vojenské okruhy až po vrcholné orgány armády. Tomu odpovídalo nezbytné institucionální, prostorové, personální i finanční zabezpečení.

Na vrcholové úrovni vykazoval bohatou a všestrannou činnost Ústřední dům armády (ÚDA). Byla založena Ústřední hudba ČSLA. Armádní umělecký soubor Víta Nejedlého byl v počátečních letech součástí ÚDA, později se osamostatnil. V roce 1953 vzniklo Armádní výtvarné studio (AVS), dále Vojenský fotografický a filmový ústav, následně přejmenovaný na Československý armádní film (ČAF). Film jako důležitý a účinný prostředek kulturně výchovné činnosti byl v armádě využíván od jejího vzniku v roce 1918. Vzniklo i nakladatelství Naše vojsko (NV), Ústřední distribuce filmů (ÚDF), Armádní materiální a opravárenská základna pro zabezpečení a rozvoj kulturně výchovné činnosti (KVC), Armádní rozhlas v Praze, Brně a Bratislavě, později Armádní redakce Československého rozhlasu a televize. Významné místo v kultuře ČSLA zaujímal Vojenský umělecký soubor Východního vojenského okruhu kpt. Jana Nálepky. V roce 1976 zahájil svoji činnosti i Vojenský

umělecký soubor Západního vojenského okruhu v Táboře. Byla vybudována rozsáhlá síť vojenských knihoven od útvarů až po centrální knihovnu Ústředního domu armády. V mnoha útvarech, v jednotlivých posádkách byla zřizována a postupně stále lépe technicky vybavována vojenská kina. Účinným pomocníkem pro činnost vojsk v polních podmínkách, při cvičeních, různých soustředěních vojsk apod. se staly pojízdné kluby, tzv. „rozhlasáky“.

Na úrovni útvarů a samostatných jednotek byly zřizovány politicko-výchovné světlice (PVS), které ve své většině dobře sloužily vojákům k částečnému uspokojování různorodých zájmů i aktivit. Byly využívány především v době osobního volna. Různé aktivity přispívaly k plnění úkolů vojenského výcviku.

Tím vším byly vytvářeny příznivé podmínky pro využívání kulturních hodnot v celkovém výchovném procesu, zvyšování odborných i všeobecných znalostí, rozvoji talentu jednotlivců i vhodnému a účelnému využívání osobního volna.

Ústřední dům armády (ÚDA)

Ústřední dům armády od svého vzniku v roce 1945 až do ukončení své činnosti v roce 1990, kdy došlo k výraznému omezení jeho činnosti pouze na posádku Praha, byl vrcholným klubovým zařízením ČSLA. V počátečním období prakticky zastřešoval existující instituce včetně vrcholového sportu. Po určitou dobu pod jeho křídla patřilo i zřízené Armádní divadlo na Vinohradech.

Jako centrální zařízení kulturně výchovné, vzdělávací a klubové činnosti bylo v počátečních letech přímým organizátorem mnoha akcí v posádce Praha především na úrovni ministerstva národní obrany a generálního štábu. Řešilo zabezpečení zahraničních návštěv, pobytu zahraničních souborů apod. V pozdějším období došlo k podstatnému rozšíření jeho činnosti do celé ČSLA.

ÚDA organizoval celoarmádní akce kulturně-společenského charakteru, celoarmádní festivaly hudby, zpěvu a tance, Armádní soutěže umělecké tvořivosti (ASUT) v Kroměříži, slovesných oborů – divadla v Bechyni a další. Plnil úkol centrálního metodického zařízení ČSLA. Byl pořadatelem široké sítě různých kurzů a školení, za využití vlastní tiskárny vydával mnoho metodických materiálů a pomůcek pro rozvoj různorodé činnosti v klubových zařízeních a jednotkách ČSLA.

Knižními tituly bohatě vybavená knihovna se studovnou poskytovala kvalitní knihovnické služby nejen v posádce Praha, ale pomáhala i ostatním knihovnám v armádě.

Kino Kyjev umístěné v budově ÚDA patřilo k předním pražským kinům. V Praze bylo velice dobře známé pro svoji kvalitní dramaturgii a příjemné prostředí a bylo navštěvováno velkým počtem Pražanů. Ročně zde bylo promítáno přes 200 filmových titulů, které zhlédlo přes 100 000 návštěvníků. V předsáli kina byla instalována celá řada zajímavých a úspěšných výstav. Známé téměř v celé Praze bylo „Divadélko v suterénu“ ÚDA s mnoha úspěšnými divadelními představeními, besedami, poetickými večery apod.

Návštěvníci se zde měli možnost setkat nejen s celou řadou předních umělců, ale i začínajících mladých talentů, studentů uměleckých škol. Účinkujícími nebo hosty „Divadélka“ byli například Miroslav Horníček, Jiří Císler, Waldemar Matuška, Jiří Sovák, Jan Pixa, Radim Uzel, Zdeněk Srstka, Jan Rosák, Jiří Helekal, autorská a pěvecká dvojice Paleček–Janík, Jiří Vala, jazzový basista Luděk Hulan, pianista Jiří Toufar a řada dalších. Ze začínajících to byli například bratři Ebenové, Pavel a Věra Eretovi, dnes již světově známí profesionální houslisté.

V ÚDA pracovalo aktivně nahrávací a dokumentační studio. Jedním z pracovišť ÚDA bylo i oddělení kulturního zabezpečení vojsk, známé i v civilní veřejnosti jako Vojenská umělecká agentura.

ÚDA organizoval i velice oblíbené pobyty ve svých rekreačních zařízeních v Krkonoších.

Ústřední dům armády v celkovém kulturním dění v ČSLA dobře plnil svoji úlohu a jeho činnost byla evidentně pozitivní.

Posádkové domy armády, kluby letectva a vojenských škol

V rámci ČSLA vyvíjelo svoji činnost 28 posádkových domů armády (PDA), přes 50 % z nich v rámci Západního vojenského okruhu. Dále 9 letištních klubů (LK), 8 klubů vysokých škol (KVŠ) vedle několika desítek útvarových klubů (ÚK).

Prostorově největšími, moderně zařízenými, technicky dokonale vybavenými a personálně dobře zabezpečenými byly Okruhový dům armády (ODA) v Trenčíně a Posádkový dům armády ve Vyškově.

Vojenská kulturní zařízení se stala významným centrem pro rozvoj osvětové, vzdělávací a zájmové činnosti. Současně byla místem pro společenskou zábavu a vhodné využívání volného času. Většina těchto zařízení měla dobře vybavenou knihovnu, víceúčelový sál umožňující vystupování uměleckých skupin a souborů, pořádání různých společenských akcí i promítání filmů.

PDA i kluby zpravidla disponovaly několika klubovny vhodnými pro pořádání besed, kurzů i pro činnosti zájmových kroužků a rozvoj dalších aktivit.

Vedle organizování a zabezpečování různých akcí pro vojáky v základní službě v posádkách či posluchače vojenských škol, plnily důležitou roli i v práci s vojáky z povolání a jejich rodinnými příslušníky. Mezi nejoblíbenější akce patřily tematické poznávací zájezdy včetně návštěv divadel, koncertů a výstav, vycházky do přírody, vystoupení umělců, promítání zábavných i historických filmů, pohádek pro děti, ale i taneční večery. Byly pořádány výstavy výtvarných děl, fotografií a další akce.

Při klubových zařízeních pracovaly zájmové kroužky – sběratelů, modelářů bojové, letecké a raketové techniky, kroužky fotografické, šachové, turistické, motoristické, zahrádkářů, přátel hudby i další. Byly organizovány jazykové kurzy anglického a německého jazyka pro dospělé i mládež. Pro ženy kurzy šití,

vyšívání, vaření, studené kuchyně aj. Pro vojáky z povolání například i kurzy oprav osobních vozidel.

Činnost klubových zařízení zahrnovala pořádání zajímavých besed různého zaměření vždy s přihlédnutím k zájmům jejich účastníků, např. besedy s herci, výtvarnými umělci, lékaři-specialisty z různých lékařských oborů, s mistry sportu, výkonnými sportovci. Na těchto besedách například nechyběla ani Věra Čáslavská či Emil Zátopek.

Část akcí byla pořádána ve spolupráci s civilními organizacemi. Například v Tachově měla velký úspěch amatérská motoristická soutěž „Bezpečný volant“ pořádaná ve spolupráci se Svazarmem.

Ve velké oblibě byly taneční večery doplněné kulturními programy a zajímavými soutěжами. V Kroměříži byly pravidelně konány „Večery u cimbalu“, v Terezíně „Večery při svíčkách“. Podobné akce byly pořádány i v dalších klubových zařízeních.

V rámci některých PDA postupně vznikaly Kluby vojenských důchodců. Bylo tomu tak např. v Kroměříži, Terezíně, Táboře, ale i dalších místech. Klub vojenských důchodců Tábor s více než 400 členy si v roce 2005 připomněl již 20 let své úspěšné činnosti. Klubová zařízení v řadě míst úzce spolupracovala s civilními kulturními institucemi, někde využívala i jejich zařízení.

PDA, letištní i školské kluby po dobu své činnosti plnily nezanedbatelnou úlohu v životě příslušníků ČSLA, vojáků v základní službě i vojáků z povolání. Vykonyvaly mnoho užitečného i pro jejich rodinné příslušníky, především děti. Vzpomínaná bohatá činnost klubových zařízení byla možná díky podpoře velitelů útvarů a náčelníků škol, ale především nesmírnému osobnímu nasazení a obětavosti náčelníků a dalších pracovníků těchto zařízení. Byli to oni, kteří ve své většině brali výkon svěřených funkcí jako poslání a úkoly ve prospěch armády plnili bez ohledu na svoje osobní volno. Proto právem zasluhovali ocenění.

Armádní umělecký soubor Víta Nejedlého

Za počátek budoucího Armádního uměleckého souboru Víta Nejedlého (AUS) lze považovat rok 1943, kdy k tehdejší hudební četě československé jednotky v Sovětském svazu nastoupil do funkce jejího velitele hudební skladatel Vít Nejedlý. Jeho sen vybudovat větší hudební těleso se sice splnil, ale realizace se již nedočkal. Zemřel 2. ledna 1945. V květnu 1945 v pražské Lucerně poprvé zazněl jeho pochod „Vítězství bude naše“. Od té doby soubor používal jméno Víta Nejedlého.

V roce 1945 přijal prezident Dr. Edvard Beneš za přítomnosti ministra obrany generála Ludvíka Svobody velení AUS. V roce 1953 byla činnost AUS oceněna propůjčením Řádu republiky a v roce 1973 Řádem Rudé hvězdy. AUS jako řada jiných uměleckých těles procházel různými etapami svého vývoje a nevyhnul se mu ani proces normalizace. Po celou dobu své existence však byl

reprezentativním a prestižním uměleckým tělesem ČSLA. Vedle celosouborových programů byly známé a vysoce ceněné programy špičkového symfonického orchestru. Jeho chloubou byl i mezinárodně uznávaný mužský sbor. Ve vojenském i civilním prostředí byla s velkým zájmem sledována vystoupení i jeho malých skupin, zvláště vokálně instrumentální skupiny ESA.

Ve vedení souboru a různých uměleckých funkcích se vystřídala řada vynikajících osobností. Byli to například skladatel Radim Drejsl, umělecký šéf Ludvík Poděšť, dirigent Milivoj Uzelac, dramaturg a režisér Gustav Oplustil, choreografka Jiřina Mlíková, umělecký šéf Oldřich Flosman, dirigent a skladatel Jiří Bělohlávek a mnoho dalších. V AUS působil i mnoho známých herců, například Jaroslav Satoranský, Karel Effa, Miroslav Horníček, Jiří Sovák, Jiří Lír, František Němec, externě i Jiří Grossmann.

Jako hosté při koncertech symfonického orchestru účinkovali Eduard Haken, Libuše Domanínská a další.

AUS s velkým úspěchem vystupoval například v Iráku, na Kubě, v Libyi, Polsku, Číně, Sovětském svazu. Doma i v zahraničí mu tleskaly miliony spokojených diváků a posluchačů. Soubor významně pomáhal absolventům uměleckých škol mnoha uměleckých žánrů před jejich vstupem na profesionální dráhu. Mezi těmi, kteří působili v AUS v době své vojenské základní služby, byl i Václav Hudeček a Jaroslav Svěcený. Souborem prošlo mnoho začínajících umělců, například Petra Janů, Jiří Langmajer, Martin Zounar, Lucie Bílá, Pavel Novák, Jitka Zelenková a Jiří Krampol.

Silný, někdy až nesmyslný tlak na nefunkční ideovost spolu s necitlivými zásahy do dramaturgie negativně ovlivňovaly obsahovou stránku mnoha programů. Takto ovlivňované programy se i přes svou vysokou interpretační úroveň stávaly méně využitelnými ve vojenském prostředí a pro vojáky málo zajímavé. Klesal zájem zvláště o celosouborová vystoupení i v civilním prostředí. Přes všechny negativní vlivy AUS po dobu své dlouholeté existence výrazně přispíval ke zprostředkování kulturních hodnot ve vojenském i civilním prostředí a vzorně reprezentoval Československo i v zahraničí. Začátkem roku 1990 dochází k zásadním personálním změnám. Následně se mění i název souboru na „Umělecký soubor ministerstva obrany“. V roce 1995 byl zřejmě jako již „nepotřebný“ zrušen.

Kulturně výchovná činnost v ČSLA zahrnovala řadu oblastí sledujících ideově výchovnou, esteticko-výchovnou, komunikační, sdružovací, různorodou tvůrčí, interpretační i regenerační funkci. Ovlivňovala myšlení, cítění, jednání, přispívala k dalšímu vzdělávání příslušníků armády a pomáhala účelnému využívání volného času v kasárnách i v polních podmínkách.

Práce s knihou

Československá lidová armáda měla vybudovanou rozsáhlou síť knihoven počínaje útvary přes knihovny divizí, armád, vojenských okruhů až po knihovny

Posádkových domů armády, letištních klubů a klubů vojenských škol. V rámci Západního vojenského okruhu například pracovalo přes 200 knihoven.

Ve většině knihoven vojenských útvarů a na všech vyšších stupních funkci knihovnic či knihovníka vykonávali občanští pracovníci vojenské správy. Mnozí z nich výkon funkce, zvláště ve vztahu k vojákům v základní službě, považovali za určité poslání. Proto nebylo žádnou zvláštností, že někteří vojáci v základní službě přicházeli do knihoven i s různými osobními problémy. Z několika desítek takovýchto knihoven uvádím alespoň jednu. Byla to knihovna tankového pluku v Holýšově s nesmírně obětavou knihovnicí paní Eliškou Vítovou. Tuto knihovnu ráda navštěvovala naprostá většina vojáků v základní službě nejen tohoto útvaru, ale i mnoho příslušníků útvaru sousedního. V knihovně byly pořádány besedy k různým knižním titulům a se zajímavými lidmi, setkání se spisovateli i umělci. Konaly se zde hudebně-literární večery, poslech gramofonových nahrávek s výkladem vážné hudby. Nechyběly tematické výstavy, propagace knižních novinek včetně titulů k získání Čtenářského odznaku. Knihovnice neustále dbala o zpříjemňování prostředí knihovny.

V závislosti na prostorových podmínkách a nápaditosti knihovnic (knihovníků) se v i mnoha dalších knihovnách konala celá řada rozmanitých a zajímavých akcí.

Zásluhou knihovnických pracovníků se podařilo rozšiřovat čtenářskou základnu i z řad vojáků z povolání, občanských pracovníků a jejich rodinných příslušníků. Do části knihoven se podařilo postupně přivést nemálo vojáků, kteří až na vojně poprvé sáhli po beletrii. Vedle literatury různých žánrů větší knihovny, knihovny v PDA a klubech vojenských škol měly ve svém fondu i mnohé odborné časopisy a literaturu technického zaměření.

Dařilo se rozšiřovat řady zájemců o Čtenářský odznak. Po určitou dobu byl tento zájem značný a mnoho vojáků se stalo jeho nositeli.

Pozdější nepromyšlený tlak na ideologizaci práce knihoven v době „normalizace“, jejich doplňování množstvím zcela nevyužitelné literatury spolu s vyjmutím řady titulů z jejich fondů měly na jejich další činnost a rozvoj nepříznivý dopad. Klesal i zájem o získání Čtenářského odznaku, který později zcela zanikl.

I přes všechny nepříznivé vlivy mnoho knihoven, především díky jejich pracovníkům, mělo po celou dobu svého působení pozitivní vliv na zájem o četbu i o akce pořádané v knihovnách a prostřednictvím nich na zvyšování všeobecných i odborných znalostí, estetického vnímání a účelné využití osobního volna.

Práce s filmem

Počátky využití filmu v Československé armádě nalézáme již krátce po vzniku 1. republiky. Zájem o film i potřeba jeho využití se již tenkrát postupně

zvyšovaly. Dokladem toho byla i výstavba speciálních budov v letech 1930–1937 v několika vojenských posádkách.

Po osvobození v roce 1945 vyvstává v armádě potřeba postupné širší kinofikace. K jejímu rychlejšímu rozvoji však dochází až po roce 1948. V této době se v armádě uvolňují finanční prostředky pro výstavbu stabilních kin, využívající většinou osvědčený 16 mm formát. Armáda však byla plně závislá při získávání filmových kopií na Československém státním filmu. Až později vznik Ústřední distribuce filmů Československé armády umožnil nákup vlastních filmových kopií a tím zmenšovat závislost na Československém státním filmu. S rostoucími nároky na vycvičenost a technické znalosti příslušníků armády v souvislosti se zaváděním nové, dokonalejší techniky vzniká vyšší potřeba i výcvikových, instruktážních a dalších filmů technického zaměření. Těmto rostoucím potřebám zatím chyběl odpovídající systém kinofikace včetně jeho personálního zabezpečení. Pozitivní obrat nastává v roce 1956. Utváří se koncepce dalšího postupu v kinofikaci, jsou stanovena pravidla pro její personální řízení a celkové zabezpečení. Postupně dochází i k nahrazování dosavadních 16 mm přístrojů za formát 36 mm. Je tomu tak v posádkách Tábor, Louny, Žatec, Strašice, Janovice, Domažlice, Holýšov, Cheb, Podbořany, Mariánské Lázně, Stříbro, Bor u Tachova, Plzeň, Litoměřice i na několika dalších místech. V řadě posádek se začíná využívat i širokoúhlá projekce a jsou budována letní kina, například v Janovicích, Žatci, Rokycanech, Týně nad Vltavou, Tachově a dalších posádkách. Pro zajímavost uvádím, že jen v rámci Západního vojenského okruhu bylo v trvalém provozu přes 200 stálých stabilních kin a obdobný počet v občasném provozu (letní kina, přenosná kina, kina v pojízdných klubech).

Velkým přínosem nejen pro využití filmu, ale i pro celou oblast kulturně výchovné činnosti, zvláště v polních podmínkách, bylo zavedení Pojízdných klubů v armádě. Tímto mobilním prostředkem, který postupně prodělal řadu modernizací, byly vybavovány kluby okruhů a svazů, dále divize, brigády, pluky v rámci divizí a větší část samostatných útvarů. Tento mobilní prostředek byl občas využíván i při významných civilních akcích.

V závěru roku 1978 byl další proces výstavby a přestavby kin téměř ukončen a kinofikace začala stagnovat. Jednou z hlavních příčin byl rozvoj televize. Televizory se staly nedílnou součástí vybavení každé Politicko-výchovné světlice a zájem o promítání filmů pozvolna klesal. Jeho dřívější úlohu jako významného pomocníka velitelů a štábů v odborné přípravě postupně přebíraly budované specializované učebny.

Přes všechny výhody a přednosti, jež masové zavádění televize a později videa do armády přinášelo, k rušení kin nedocházelo. Stav stálých kin a jejich využívání zůstalo ještě dlouhou dobu na stejné úrovni co do jejich množství, tak i kvality zabezpečení provozu.

Ve specifických podmínkách ČSLA měl film a práce s ním nezastupitelné místo. Úspěšně přispíval v procesu výchovy a výcviku vojáků, byl zdrojem poučení i

dobré zábavy. Velice pozitivní úlohu sehrával při pobytu vojsk ve vojenských výcvikových prostorech, při dlouhodobějších cvičeních, v rámci různých soustředění vojsk. Zvláště v 60. letech, kdy pobyt vojsk ve VVP trval několik měsíců, byl film, promítaný i v improvizovaných podmínkách jediným prostředkem pro obohacení volna vojáků.

V některých posádkách a především při PDA, v letištních klubech i klubech škol vznikaly Kluby filmového diváka. Uváděním zajímavých titulů si získaly značnou oblibu především u náročnějších diváků.

Při pojednání o filmu nemohu nezapomenout dobrého přítele a kamaráda podplukovníka Wiktoru, který s filmem spojil celý svůj život. Začínal u Československého státního filmu, kam se po skončení vojenské základní služby opět vrátil. Od povolání do armády v roce 1952 byla práce s filmem hlavní náplní jeho činnosti. Na tomto úseku postupně zastával různé funkce prakticky na všech stupních ČSLA. Spoluvytvářel koncepci kinofikace v armádě, aktivně se podílel na projektování, budování a modernizaci desítek stabilních kin. Vyškolil stovky vojenských promítačů. Byl spoluvůdčem odborných předpisů pro provoz kin. Do konce svého života promítal v Domě armády Tábor a jako promítač ochotně pomáhal i v civilních kinech.

Překotné, nepromyšlené reorganizace armády po roce 1990 likvidovaly i výsledky jeho dlouholeté obětavé práce. Většina kin byla postupně zavřena. Zanikla Ústřední distribuce filmů, byly zrušeny sklady a odborné dílny politickoosvětového materiálu (POM). Neodpovědnými zásahy byly likvidovány filmové přístroje a další vybavení kin včetně obrovského množství filmových kopií. Došlo k nezodpovědnému i svévolnému zničení značných materiálních i finančních hodnot. Obdobný osud potkal i další oblasti ČSLA.

Mimoškolské vzdělávání (MŠV)

Mimoškolské vzdělávání v ČSLA plnilo důležitou úlohu dalšího vzdělávání vojáků, napomáhalo zvyšování jejich všeobecných i odborných znalostí. Z hlediska zaměření činnosti nacházelo značnou podporu u mnoha velitelů. Organizací různých kurzů, besed a přednášek napomáhalo rychlejšímu a dokonalejšímu zvládnutí vojenské techniky i osvojování jednotlivých odborností. Přispívalo k získávání odznaků třídních specialistů. U speciálních jednotek se zaměřilo na jazykové kurzy němčiny a angličtiny. Vzhledem k velkému počtu vojáků maďarské národnosti, neovládajících služební jazyk, byly organizovány kurzy slovenského jazyka.

V rámci MŠV se osvědčily cykly vojensko-odborných a naučných filmů, besedy o vojenskotechnickém vývoji. Pracovníci vojenské prokuratury a soudů hovořili s vojáky o problematice kázně, mezilidských vztazích. Besedy byly spojovány i s různými kulturními programy tohoto obsahového zaměření.

Spolupráci s civilními odborníky se u několika útvarů a divizí organizovaly svářečské kurzy, akce v oblasti motorismu aj. Vedle pozornosti rozvoji

technických znalostí a dovedností MŠV napomáhalo zlepšovateľskému hnutí u útvarů i divizí.

MŠV přispívalo k přípravě vojenských řidičů ve vojenských kurzech navazujících na předchozí přípravu v autoškolách Svazarmu. Armáda vyškolila tisíce kvalitních řidičů nejen pro potřeby armády, ale i pro jejich další využití v civilní životě. Zrušením vojenské základní služby je dnešní nedostatek schopných řidičů pocíťován především v městské hromadné dopravě.

Rozvoji MŠV a výměně zkušeností byla v rámci divizí, armád i okruhů věnována rozdílná pozornost. To se přirozeně odráženo i v dosahovaných výsledcích. V rámci Západního vojenského okruhu byla k MŠV uskutečněna úspěšná konference za účasti hlavních funkcionářů velení a techniků. Jednání konference a vydaný sborník s úvodním vystoupením i zveřejněnými zkušenostmi přispěly k dalšímu rozvoji této činnosti i mimo Západní vojenský okruh. V rámci ZVO byl systém MŠV nejlépe propracován především u kroměřížské divize. Zde byly dlouhodobě dosahováno i nejlepších výsledků.

Dobrych výsledků dále dosahovaly tanková divize v Táboře, motostřelecká divize v Karlových Varech i některé další vojenské útvary.

Zájmová umělecká tvořivost (ZUT)

Základ pro rozvoj této tvořivosti byl dán podchycením různých zájmů a zálib nastupujících vojáků k jednotkám. Pro uspokojování zájmů i jejich možný další rozvoj nejen v umělecké oblasti, skýtala ČSLA příznivé podmínky. Již v roce 1949 vznikla Armádní soutěž tvořivosti, určitá obdoba civilní Soutěže tvořivosti mládeže. Příslušníci armády, zajímající se o tuto tvořivost měli, v závislosti na konkrétních podmínkách a podpoře velitelů (náčelníků), možnost realizovat a dále rozvíjet svoje záliby v jednotkách, útvarech, vojenských školách a zařízeních, v posádkových domech armády, klubech letectva a vojenských škol. Vznikem soutěže Armádní umělecké tvořivosti byly vytvářeny i podmínky pro prezentaci dosahovaných výsledků, vzájemnou výměnu zkušeností a získávání nových tvůrčích podnětů na jednotlivých stupních armádního organismu. Nejlepší jednotlivci i skupiny (soubory) měli možnost postupu do krajských kol civilní Soutěže tvořivosti mládeže.

Od roku 1967 bylo již možné měřit síly a porovnávat výsledky v rámci celé ČSLA. Každoročně byl pořádán Celoarmádní festival hudby, zpěvu a tance v Kroměříži. Divadelní soubory i další slovesná tvorba byla obsahem Celoarmádních festivalů v Bechyni.

Předpokladem konání vrcholných soutěží bylo vytváření široké základny ve vojenských útvarech, školách a zařízeních, pořádání soutěží a festivalů na jednotlivých stupních.

Díky poctivé a obětavé práci většiny kulturně výchovných pracovníků počínaje útvary a školami, pomoci metodických pracovníků armády, spoluprací

s civilními odborníky i nezbytným pochopením velitelů (náčelníků) a jejich účinné pomoci se mnohde dařilo dosahovat velmi dobrých výsledků.

Často i z iniciativy jednotlivých vojáků postupně vznikaly malé skupiny a větší kolektivy především v oblasti hudebních žánrů. Nechyběla však iniciativa ani u žánrů slovesných, případně sdružených. Takováto iniciativa například podporčíka Vlka z motostřeleckého pluku v Klatovech a vojínů Švece a Tesára z tankového pluku v Holýšově se stala výraznou inspirací pro pozdější vznik tzv. malých hudebně dramatických pořadů v celé ČSLA. Nejlepší z těchto pořadů si přinášely ocenění i z celoarmádního festivalu a některé úspěšně reprezentovaly ČSLA na soutěži Jiráskův Hronov. Útvarová kola zájmové umělecké činnosti, zejména v malých posádkách, se převážně konala v kulturních domech nebo v sálech s přístupem veřejnosti a byla zpestřením kulturního života na vesnicích nebo v malých městech.

Předstupni celoarmádních festivalů byly soutěže a festivaly vojenských škol a vojenských okruhů. Velice úspěšné byly festivaly Západního vojenského okruhu. Postupující jednotlivci a kolektivy tvořili nejpočetnější delegace CAF v Kroměříži a ve většině získávali i největší počet ocenění.

Od 70. let se počet soutěží v rámci ČSLA dále rozrostl o Festivaly angažované poezie a písně. V rámci Západního vojenského okruhu to například bylo přes deset úspěšných ročníků soutěže poezie „Oubrechtův Žďár“ ve Žďáru nad Sázavou pojmenovaný po fašisty umučeném Františku Oubrechtovi. Následně vznikl i Festival politické písně pořádaný v Pardubicích.

Celoarmádní festivaly stejně jako soutěže v rámci vojenských škol a okruhů nebyly pouze místy pro hodnocení a ocenění nejlepších. Přítomnost jednotlivců, skupin a souborů byla v rámci těchto vrcholných soutěží plánovitě využívána k mnoha mimosoutěžním vystoupením ve školách, závodech, v domovech důchodců i na veřejných prostranstvích. Naprostá většina těchto vystoupení byla dobře přijímána a měla výborný ohlas. Obrovskou oblibu občanů Kroměříže i širokého okolí si získala „Roztančená ulice“ pořádaná od roku 1981. Velkému zájmu občanů se těšily závěrečné komponované programy z toho nejlepšího, co na festivalech zaznělo nejen v Kroměříži, ale i na festivalech nižších stupňů a vojenských škol.

Festivaly byly příležitostí k široké výměně zkušeností, k načerpání nových námětů pro další činnost i získání dobrých rad od porotců a dalších odborníků jednotlivých žánrů a kategorií na pořádaných následných besedách a seminářích. V průběhu více než 20 let konání celostátních festivalů rostla nejen jejich umělecká úroveň, ale i počty soutěžících. Z počátečních necelých 300 vzrostl počet soutěžících na více než 1 500. Výrazný růst počtu soutěžících byl ovlivněn zvýšeným zájmem vojáků v základní službě i z povolání a některých občanských pracovníků o tuto činnost, ale rovněž zařazením dalších soutěžních oborů – tance a folklóru. Později se soutěž folklórního umění dokonce osamostatnila.

Velkou ozdobou kroměřížských festivalů byly soutěže společenského tance od třídy D až po třídu A. Tyto soutěže byly navíc doplněny přehlídkou mezinárodní mistrovské třídy.

Konání celoarmádních festivalů spolu s dosahovanými výsledky pozitivně ovlivňovaly zájem vojáků i mnohých velitelů (náčelníků) o všestrannější zájmovou uměleckou tvořivost. Přispívaly ke kultivaci chování a jednání vojáků. Staly se důstojnou přehlídkou toho nejlepšího, čeho armáda v této oblasti každoročně dosáhla.

Reorganizace armády však výrazně zasáhla i do této oblasti. Počátkem 90. let dochází ke změně amatérského Celoarmádního festivalu v Mezinárodní festival vojenských hudeb. Později vzniklé menší oborové festivaly úrovně Celoarmádního festivalu v Kroměříži nikdy nedosáhly.

Zájmová technická tvořivost (ZTT)

Obdobně jako v oblasti umělecké tvořivosti byly v armádě dobré podmínky i pro uplatnění a rozvoj technických zájmů jejich příslušníků. Tato činnost měla svojí podstatou blíže k vojenskému výcviku i odborné přípravě. Vedle uspokojování individuálních zájmů vojáků byla v praxi směřována i k výrobě různých výcvikových pomůcek, k hledání technických zlepšení apod. Orientace v tomto směru vedla ke zvýšenému zájmu velitelů a náčelníků o tuto oblast, k výraznější podpoře jejího rozvoje. Technická tvořivost na rozdíl od zájmové umělecké činnosti většinou nevyžadovala zvláštní prostory, výjimečně bylo možné využití i odborných dílen. To bylo velkou výhodou. Touto činností se v jednotkách zpravidla zabývali jednotliví vojáci v základní službě i z povolání. Činnost kolektivů – existujících technických, modelářských i dalších kroužků technického zaměření se soustřeďovala do útvarových klubů, Posádkových domů armády i dalších klubových zařízení. V rámci ZTT byly zhotovovány také modely techniky, rozvíjelo se letecké a raketové modelářství. V rámci ZVO byla například každým rokem pořádána soutěž leteckých a později i raketových modelářů v Roudnici nad Labem. Výsledky technické tvořivosti byly součástí drobných výstavek u útvarů, rozsáhlejších výstav v rámci divizí, armád, v PDA i klubech vojenských škol. Nejlepší exponáty byly prezentovány i na výstavách ČSLA. Jedna z nejrozsáhlejších výstav zájmové technické tvořivosti spojená s výstavou pozoruhodných výtvarných prací se konala 4. října 1978 v Bratislavě. Jejího otevření se zúčastnili nejen představitelé armády, ale i slovenských civilních orgánů. Po dobu jejího trvání výstavu zhlédlo mnoho civilních občanů, žáků a posluchačů škol a její úroveň byla vysoce hodnocena.

Rozvíjená ZTT v ČSLA u řady jednotlivců končila u zlepšovatelského hnutí i pomáhala jeho dalšímu rozvoji. V jednotlivých případech se výrazně přiblížila vynálezectví.

Pozornost věnovaná technické tvořivosti v armádě odhalila mnoho technických talentů, velice schopných řemeslníků, vynikajících modelářů. Řada vojáků se stala aktivními zlepšovatelí.

Kulturní zabezpečení vojsk (KZV)

Pod tímto názvem spočívalo především zprostředkovávání různých kulturních pořadů v armádě. K tomuto úkolu bylo v rámci Ústředního domu armády pracoviště s různě se měnícím názvem. V posledních letech neslo název „Oddělení kulturního zabezpečení vojsk“. Tento především pro veřejnost málo vypovídající název se však používal pouze v oficiálních dokumentech. U vojsk i u civilních kulturních zařízení se vžil název „Vojenská umělecká agentura“ (VUA). Oddělení VUA v rámci ÚDA mělo dva vojáky z povolání, dva metodické pracovníky a jednu administrativně technickou pracovníci.

Oddělení řídilo celkem sedm oblastních středisek VUA působících v Praze, Plzni, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Brně, Bratislavě a Košicích. Jednotlivá střediska vedle náčelníka – vojáka z povolání měla dva metodické pracovníky v Praze, Plzni, Brně a Bratislavě. Ve zbývajících třech střediscích jednoho metodického pracovníka. Každé středisko mělo řidiče se služebním vozidlem.

Činnost VUA byla zaměřena na:

1. Zprostředkovávání vystoupení Armádního uměleckého souboru Víta Nejedlého, Souboru kpt. Jána Nálepky Bratislava, od roku 1976 Souboru Západního vojenského okruhu Tábor i dalších vojenských uměleckých těles (folklórní soubor Jánošík aj.) s celosouborovými i skupinovými programy. Jediným vojenským souborem, který v rámci armády ČR působil do roku 2008, byl vynikající umělecký soubor „Ondráš“, dřívější „Jánošík“. Z rozhodnutí vedení AČR má jako nepotřebný skončit.
2. Spolupráci s Pragokonzertem, Pražským kulturním střediskem, kulturními středisky v krajích i okresech k získávání přehledu o programech civilních souborů, skupin i jednotlivých umělců pro možné využití v armádě.
3. Konkrétní zabezpečení jednotlivých vystoupení v útvech, Posádkových domech armády, klubech letectva a vojenských škol. Podle konkrétních podmínek i v civilních kulturních zařízeních.
4. Řešení kulturního zabezpečení na soustředění vojsk při velkých cvičeních, pro vojenské přehlídky v Praze a Bratislavě a Československé spartakiády, ale i při dlouhodobějších pobytech ve Vojenských výcvikových prostorech.
5. Komplexní zabezpečení pobytu zahraničních souborů v Československé republice.

Realizaci stanoveného zaměření činnosti odpovídalo plánování oddělení VUA. Vycházelo ze základních dokumentů ČSLA i ÚDA na výcvikový rok. Vedle dramaturgického plánu byla zpracovávána základní nabídka různorodých programů. V této nabídce byly zahrnuty celosouborové i skupinové programy

vojenských uměleckých těles, ale i pestrá škála programů civilních souborů, skupin i jednotlivých umělců k jejich možnému využití v armádě. Ve spolupráci s oblastními středisky VUA byla nabídka upřesňována a aktualizovaná na pravidelných čtvrtletních poradách pracovníků VUA. Důležitou součástí těchto porad byla výměna zkušeností z práce oblastních středisek i uskutečněných vystoupení.

Rozsah zprostředkovaných uměleckých programů ve vojenském prostředí byl obrovský. Alespoň pro určitou představu uvádím několik základních čísel.

Ročně bylo v průměru uskutečněno 4–4,5 tisíce pořadů velice pestrého obsahového zaměření, ale i rozdílného interpretačního provedení.

Z celkového počtu uskutečněných programů připadalo přibližně 20 % profesionálním vojenským souborům, včetně mnoha vystoupení vojenských hudeb. Přes 50 % tvořily zábavní programy, z nichž byla velká část využívána především v období kolem vánočních svátků, Nového roku a při různých soustředěních vojsk. Řada vystoupení malých skupin a jednotlivých umělců tvořila určitý doplněk tematiky politického školení vojáků. Zde byl kladen důraz především na pomoc výchově k ukázněnosti, správným vztahům mezi lidmi, především ve vojenských kolektivech, boji proti alkoholismu, toxikomanii apod.

Ve spolupráci s civilními kulturními středisky i členy jednotlivých divadel se i pro takto obsahově zaměřené pořady dařilo získávat skupiny a samostatné umělce schopné vytvořit a předvést programy s velmi dobrou uměleckou úrovní a kladným ohlasem mezi vojáky.

Nelze však zastírat, že část účinkujících svoje výkony pro armádu brala spíše jako určité finanční přílepkování. Ale i takovéto umělce s vhodnými programy jsme v kasárnách přijímali rádi. Vedle nich však nebylo ani málo těch, kteří se mezi vojáky cítili velmi dobře, dovedli si je plně získat, a vytvořit tak příjemnou atmosféru. V rámci kulturního zabezpečení se vystřídaly desítky souborů a skupin i stovky jednotlivých umělců především v okruhu působnosti oblastních středisek. V mnoha případech docházelo mezi oblastními středisky k výměně programů, především pro kulturní zabezpečení vojenských Vánoc.

Ze známějších skupin a jednotlivců s poměrně častým účinkováním v armádě namátkově vybírám skupinu Golf s Petrou Černockou a Jiřím Štědrým, hudební skupinu Stanislava Pánise, Metronom, Schovanky, bratry Nedvědy, dvojici Paleček-Janík, Elán, Martu a Tenu, skupinu Atény, hudební duo Libuše a Jára Pospíšilovi, několikanásobného mistra světa ve hře na foukací harmoniku Lubomíra Plevu, skupinu Bakaláři, Minesengři, Nezmaři. Ze zpěvaček, zpěváků a herců Marcelu Královou, Věru Martinovou, Lenku Filipovou, Heidi Janků, Marii Rottrovou, Petru Janů, Michaelu Linkovou, Lucii Bílou, Janu Paulovou, Věru Galatíkovou, Emílii Vášáryovou, Štefana Kvietika, Pavola Gábora, Imra Nagyho, Karla Zicha, Michala Davida, Pavla Trávníčka, Milana Lasicu, Ludka Sobotu, Zdeňka Srstku, Stanislava Zindulku, Dr. Zdeňka Čejku, Zdeňka

Brudhause. V rámci KZV vystupovala například i skupina Michala Prokopa a další.

Vojenská umělecká agentura zabezpečovala vystoupení velkých souborů i malých skupin u příležitosti významných vojenských i celostátních výročí. Právě při těchto výročích byly uplatněny především celosouborové programy vojenských uměleckých těles, Československého státního souboru písní a tanců, Lúčnice, Poddukelského ukrajinského lidového souboru.

Mimořádnou pozornost věnovala VUA zabezpečení vojenských Vánoc. Ve spolupráci s různými uměleckými skupinami a jednotlivými umělci s velkým předstihem usilovala o sjednání dostatečného množství vhodných programů právě pro tuto dobu. Vystoupení hudebních skupin, herců, komiků, lidových vypravěčů, zpěváků i dalších pomáhalo odstranit melancholické nálady u těch, kteří byli poprvé ve vánočním čase daleko od domova a svých blízkých. V období kolem Vánoc a Nového roku VUA zajistila téměř stovku především zábavních programů s více než 950 vystoupeními. V tomto období přicházeli mezi vojáky i sportovní redaktori jako Luboš Pecháček, Štěpán Škorpil, Tomáš Jungwirth a Petr Vichnar.

Dalším významným úkolem VUA bylo zpříjemnění osobního volna vojáků v rámci soustředění na Československou spartakiádu. Například v roce 1980 bylo na třech pódiích uskutečněno 23 vystoupení, z nichž bylo 10 vystoupení civilních umělců. Byly zabezpečeny vstupenky pro více než 3 000 vojáků na programy 9 divadel a dalších kulturních pořadů – Felixe Slováčka, Ludka Soboty a Miroslava Šimka, Ivana Mládka, vystoupení Československého státního souboru písní a tanců. Na 5 000 vojáků se zúčastnilo generální zkoušky „Večerů družby“ vedle účasti na vrcholných sportovních akcích. Stovky vojáků měly možnost navštívit muzea, výstavy a někteří vojáci mohli poprvé v životě obdivovat krásy Národního divadla. Kulturní zabezpečení organizované VUA spolu s vlastními akcemi spartakiádních pluků výrazně přispívaly především k obnově duševních i fyzických sil a napomáhalo k úspěšnému provedení náročných spartakiádních skladeb.

Na základě souhrnného plánu zahraničních cest a návštěv generálního štábu ČSLA VUA komplexně zabezpečovala pobyt vojenských zahraničních souborů v Československu. Např. od června 1982 do října 1988 to bylo opakované turné bulharského uměleckého souboru „Stříbrné hvězdy“, dále pobyt souborů Polské lidové armády, Národní lidové armády NDR, armády Korejské lidové demokratické republiky a Maďarské lidové armády.

Kulturní zabezpečení obdobně jako jiné oblasti kultury v armádě prošlo různě úspěšnými etapami. Nejlépe se mu dařilo v době, kdy byly uplatňovány rozumné nároky na obsah programů a co nejlepší interpretační stránku. Pozdější neuvážené a přehnané požadavky na vysokou ideovost programů působily většinou negativně a jejich kvalitu často značně snižovaly.

I přes tyto problémy kulturní zabezpečení znamenalo v životě armády velmi mnoho, bylo prospěšné a žádané.

Vedle uváděných oblastí kulturní činnosti existovaly i další, které jen zmiňuji. Byla to například záslužná činnost Armádního výtvarného studia, příprava vojenských muzikantů nejprve Hudební školou a později Hudební konzervatoří v Roudnici nad Labem. Úspěšná činnost Ústřední hudby ČSLA známými a vynikajícími koncerty v armádě, v civilu i v zahradách Pražského hradu. Armádní kultura byla plně zastoupena i v médiích, především v Armádní redakci Československé televize. Nejznámější v celé naší vlasti však byla tzv. Polní pošta. Její pořady v Československém rozhlasu plně krásné hudby a příjemného povídání tvořily jakýsi most mezi vojáky a jejich blízkými. Na rozdíl od Hitlerova: „Ven here ich das Kultura, dan nehme Ich mein Revolver“ lze uvést, že příznivé podmínky vytvořené pro rozvoj kultury v ČSLA byly v průběhu řady let úspěšně využívány. Rozvíjená kultura v jejím širokém pojetí přispívala k plnění úkolů ČSLA, zvyšovala kulturní i estetickou vyspělost a velice pozitivně obohacovala život jejích příslušníků.

21. Invaze

genpor. v.v. Ing. Florián Rygál

Invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa bude určitě ještě mnohokrát zkoumána vojenskými historiky zvláště po odtajnění sovětských archivů. Přesto si myslíme, že by se o ní měli ve své publikaci zmínit i veteráni studené války tak, jak si jí poskládali ze svých vzpomínek. Hlavně proto, že v roce 1968 utrpěla ČSLA největší morální porážku, ze které se celých dvacet čtyři let nevzpamatovala. Zkoumat všechny příčiny, proč k ní došlo, ponechme povolanejším. Pokusíme se alespoň částečně popsat její průběh.

Od 23.00 hod. do 1.00 hod. 21. srpna 1968 byly v Praze vysazeny dvě výsadkové divize s veškerou technikou. Sověští výsadkáři okamžitě obsadili ministerstvo národní obrany, generální štáb, vládu i ÚV KSČ a zajali některé naše vládní a stranické představitele, které později odvěkli do Mukačeva. Zároveň překročila státní hranice ČSSR vojska BLR, MLR, NDR, PLR a SSSR. Byl to takový vpád novodobých křižáků do naší země, jaký naše historie dosud nezaznamenala.

Ze severu, západu, jihu i z východu k nám současně vtrhlo více než půl milionu po zuby ozbrojených „spojeneckých“ vojáků. Bylo to údajně kolem 30 divizí z toho 15 tankových, což představovalo více než 8 000 tanků, přes 12 000 bojových a obrněných vozidel, veškeré plukovní, divizní i armádní dělostřelectvo a samozřejmě i patřičné druhy vojsk. Všechny pluky měly pro své zbraně dva palebné průměry munice. To znamenalo, že například každý tank mohl vystřelit z kanónu 86 granátů, aniž by potřeboval další přísun z divizních skladů.

Krátce po půlnoci byl vojskům ČSLA odeslán rozkaz MNO Martina Dzúra, kterým nařizoval:

1. všechna vojska ČSLA ponechat v kasárnách,
2. štáby svazů a svazků povolát na pracoviště,
3. zabezpečit, aby v žádném případě nebylo použito zbraní,
4. sovětským vojskům poskytnout maximální a všestrannou podporu,
5. zabezpečit zvýšenou bojovou pohotovost 2., 19. a 20. msd, bez výjezdu z kasáren.

Tímto rozkazem, který Martin Dzúr vydal svévolně, bez vědomí předsedy vlády i prezidenta v podstatě ministr národní obrany předem znemožnil jakýkoliv pokus našich vojáků o obranu naší země.

Během noci a dopoledne 21. srpna sovětské letectvo obsadilo všechna naše letiště včetně řídicích věží a startovacích drah. Naši letci nemohli vzlétnout ani s tím nejmenším spojovacím vrtulníkem.

Jedinou vojenskou reakcí na tuto situaci z naší strany bylo to, že ve 3.30 hod. vyhlásil náčelník generálního štábu generálporučík Rusov bojový poplach 20., 19. a 2. motostřelecké divizi s úkolem vyslat zesílené předsunuté odřady ke státní hranici.

Do 7.00 hod. 21. srpna tři motostřelecké pluky těchto příhraničních divizí vyjely z kasáren a zaujaly záložní prostory soustředění vzdálené 5–20 km od státní hranice s NSR. Ostatní motostřelecké a tankové pluky těchto divizí dosáhly bojové pohotovosti v kasárnách.

Na státní hranici byly plně připraveny k boji pouze tři motostřelecké pluky. Celkem tři tankové prapory (93 tanků), 9 motostřeleckých praporů a tři oddíly houfnic 122 mm (54 děl) – to vše čítalo kolem 5 000 vojáků. Proti půlmilionové armádě interventů byly naprosto bez šance.

Již během dopoledne 21. srpna byly naše divize stálé pohotovosti – 2., 19., 20. msd a 1. a 9. tanková divize blokovány a některé i obklíčeny ve svých kasárnách a rozkazem ministra národní obrany měly zakázáno bojovat.

Překvapení všech vojáků ČSLA bylo doslova paralyzující a přesila interventů obrovská. Ti, o kterých jsme se domnívali, že jsou naši nejlepší přátelé, jimž jsme i přísahali věrnost, nám vpadli do zad obklíčili nás a namířili na nás své tankové kanóny a děla.

Vstup vojsk Varšavské smlouvy do Československa zplánoval na pokyn generálního tajemníka ÚV KSSS Brežněva náčelník spojených ozbrojených sil armádní generál Štěmenko a řídil přímo ministr obrany SSSR maršál Grečko.

Dodnes je velmi podivné, že se Sovětům podařilo přípravu celé této obrovské akce dokonale utajit. Velké přesuny Příkarpatského vojenského okruhu do výcvikových prostorů v Polsku nezjistily snad ani americké špiónážní družice SAMOS. Anebo je západní rozvědka zjistila, trpělivě vyhodnocovala a o tom, co se chystá skromně mlčela.

V průběhu měsíce května a června v roce 1968 pod pláštěm cvičení *Šumava* byl proveden důkladný průzkum všech komunikací, terénu a prakticky bylo i vyzkoušeno rádiové, radioreléové i troposférické spojení na celém území ČSSR. Tohoto cvičení ve výcvikovém prostoru Hradiště (Doupov) se měla podle plánu na výcvikový rok 1967–1968 zúčastnit jedna sovětská motostřelecká divize a jeden motostřelecký prapor 67 msp, 19 msd posílený tankovou rotou a dělostřeleckým oddílem. Ve skutečnosti bylo sovětských vojsk v Československu mnohem více. Cvičení *Šumava* skončilo koncem června. Naši vojáci se dávno vrátili do svých kasáren ve Vysočanech, ale sovětská vojska s odjezdem stále otálela. Ještě celý červenec bylo možné potkat sovětské gaziky a radiovozy po celé republice. Sovětští průzkumníci tak mohli pohodlně dokončit rekognoskaci všech pochodových os včetně možných objížďek.

Soustředění invazních vojsk ve výcvikových prostorech a v posádkách v Polsku, NDR, Maďarsku i na západní Ukrajině bylo dokončeno zřejmě již v květnu. Po celý červen a červenec a i v srpnu byla vojska intenzivně cvičena, zejména ve střelbě a v řízení bojových vozidel. Při praporečnických a plukovních taktických cvičeních s bojovou střelbou provedených ve výcvikových prostorech bylo dokončeno bojové stmelení všech jednotek a útvarů a začátkem srpna byla vojska připravena k agresi.

Zcela mimořádnou pozornost věnovala sovětská propaganda ideologickému zpracování invazních vojsk. Tisk, rozhlas, televize a celý politický aparát popisoval situaci v Československu jako hlubokou krizi, při které je ohroženo socialistické společenské zřízení a hrozí návrat ke kapitalismu. Proto je třeba poskytnout československému lidu internacionální vojenskou pomoc a zachránit jej před občanskou válkou a před kapitalismem. Je třeba přiznat, že tato propaganda byla velmi účinná a většina vojáků a důstojníků intervenčních armád byla přesvědčena o tom, že nám jde na pomoc. Někteří účastníci invaze tomu věří dodnes.

Od poloviny srpna intenzita výcviku vojsk náhle poklesla. Za to se zvýšila ideologická kampaň a byla zahájena důkladná příprava techniky na dlouhý pochod. Zároveň štáby dokončily plánování přesunů vojsk a zpracovaly všechny potřebné rozkazy a dokumenty.

Během 20. srpna 1968 zahájila invazní vojska mohutné přesuny. Vyjela většinou z posádek nebo z táborů ve výcvikových prostorech a musela překonat k naší státní hranici vzdálenost 100 až 300 km. Některé druhosledové divize i více. Kolem půlnoci přejely předsunuté odřady prvosledových divizí téměř současně naše státní hranice a za nimi vtrhla do ČSSR první vlna invazních vojsk. Bylo to téměř 6 000 tanků a kolem 360 000 vojáků. Během 10.00–14.00 hod. obklíčili nebo zablokovali všechny naše útvary stálé bojové pohotovosti a v podstatě obsadili celou republiku. Velel jim generál armády Pavlovskij. Za dalších 12–24 hodin dorazily druhosledové armády pod velením generála Kožanova, což představovalo dalších 160 000 vojáků a přes 2 000 tanků. Obsazení suverénního státu vojsky pěti spojeneckých armád bylo dokonáno.

Z čistě vojenského hlediska byla celá tato akce skrytě připravena a velmi úspěšně provedena. Byl to největší a nejrychlejší přesun vojsk od konce 2. světové války. Tankové a motostřelecké divize interventů se přesunuly na velké vzdálenosti vysokou rychlostí a všechna vojska dosáhla včas jim stanovené prostory. Že při těchto doslova bezohledných přesunech došlo k mnoha dopravním nehodám a četným zraněním i usmrcením, nebo že některé jednotky zabloudily, je docela přirozené. Rozhodující byla rychlost provedení a moment překvapení, kterého interventů dosáhli v plné míře.

Vojáci ČSLA, občané Československa, Evropa i celý svět byli překvapení vskutku dokonale. Nejméně byl překvapen Alexandr Dubček. Tomu, když předseda vlády Oldřich Černík v 1.00 hod. 21. 8. 1968 ohlásil, že naše státní hranice překročila vojska Varšavské smlouvy, údajně prohlásil: „*Tak oni mi to predsa len urobili!*“

O invazi vojsk Varšavské smlouvy byl náčelníkem generálního štábu informován i vrchní velitel ČSLA a prezident republiky armádní generál Ludvík Svoboda v noci 21. 8. Ten nařídil uvést ČSLA do pohotovosti v kasárnách a zakázal použití zbraní proti interventům. Jako zkušený voják velmi dobře věděl, že vzhledem k dislokaci všech našich bojeschopných útvarů na západní hranici a

obrovské přesile agresorů by náš případný boj neměl žádnou naději na úspěch. Vedl by k obrovským ztrátám na životech a možná i ke „třetí evropské válce“.

Přestože se náš tehdejší prezident zachoval lidsky moudře a vojensky správně, novodobí historici, kteří, když hřmělo, byli velmi dobře schovaní, dnes odvážně kritizují, kdo co měl a co neměl udělat. A zbabělí kroměřížští radní dokonce odmítli postavit svému největšímu rodákovi i skromný pomník.

Invazní vojska bleskově přijela, obsadila důležitá místa, zajala některé naše vládní představitele, obklíčila naše pluky, ale tím jejich pochybná sláva skončila.

Občané jako jeden muž s holýma rukama se vrhli na jejich tanky a obrněné transportéry. V bouřlivých diskuzích jim vysvětlovali, že tu nemají co dělat a že mají táhnout domů. Svými těly bránili obrněncům v jízdě a některé tanky a obrněné transportéry se podařilo i zapálit.

Bohužel, byly ztráty i na naší straně. Nejvíce zraněných, ale i mrtvých bylo v Praze, Liberci, na severní Moravě, v Bratislavě ale i v jiných městech. Mohutnou demonstraci v Košicích rozehnali interventi opakovaným průletem dvojice MIG-21 se zapnutou plnou forsází nad hlavami demonstrantů. Účinek „rázové vlny“ na jejich psychiku byl tak strašný, že někteří lidé se v prvním okamžiku domnívali, že jsou mrtví a ve zmatku se rozprchli všemi směry. Přitom došlo i k několika zraněním.

Tisíce hesel jako například „*Lenine, vstávej – Brežněv se zbláznil!*“, „*Ivane, jdi domů, nemáš tu co dělat!*“, „*Za Dubčeka, za Svobodu nedáme vám ani vodu!*“ napsaných česky i azbukou na všech plochách a zejména na plotech kolem kasáren morálně politický stav vojáků i důstojníků okupačních armád vážně narušovala.

Rezoluce předsednictva ÚV KSČ intervenci vojsk Varšavské smlouvy odsoudila, prezident republiky vznik „dělnicko-rolnické vlády“ nepodepsal a rozhlas, tisk i televize téměř okamžitě informovaly o situaci. Tím přispěly k definitivnímu sjednocení našich občanů, které nejlépe vyjádřilo heslo „*Jsme s vámi, buďte s námi!*“

Právě tato nezdolná jednota českých, moravských i slovenských občanů a vojáků byla hlavní příčinou toho, že z našich zajatých představitelů se v Moskvě stali „partneři“, se kterými se začalo jednat.

Generál Pavlovskij, kterého generál Rusov dopoledne 22. srpna přivedl k prezidentu republiky a který byl generálem Svobodou patřičně zkritizován, vydal již večer svůj „Rozkaz o 10 bodech“ zveřejněný v Rudém právu 23. srpna 1968. V něm se všem invazním vojskům nařizovalo: zabránit jakýmkoliv střetům s obyvateli ČSSR, zrušit obklíčení a blokádu útvarů ČSLA, vyklidit všechna města, rozmístit se v lesích mimo dopravní tahy a nijak nebránit občanskému životu. Během 24. až 26. srpna většina invazních vojsk naše města včetně Prahy a Bratislavy skutečně opustila a stáhla se do okolních lesů a vojenských výcvikových prostorů. Nejvíce tanků bylo ve VVP Jince.

Tehdejší situaci jsme chápali téměř jako kapitulaci agresorů, po které bude následovat brzký odchod jejich vojsk.

Bohužel, tato svým způsobem nádherná doba euforie, vzájemného pochopení, pomoci a naprosté jednoty trvala příliš krátce. Jen do podpisu moskevského „Protokolu“.

Všem příslušníkům ČSLA, vojákům z povolání, základní služby i občanským zaměstnancům byla od rána 21. srpna nařízena pohotovost v kasárnách. Do masových protestů občanů proti okupantům se tudíž nijak viditelně nemohli zapojit. Přesto však nebyli proti invazním vojskům nijak pasivní. U všech útvarů postupně proběhla vojenská shromáždění, na kterých vojáci z povolání i základní služby vyjadřovali své rozhořčení a nesouhlas se vstupem vojsk. Byly na nich jednomyslně přijímány rezoluce, které požadovaly okamžitý odchod okupantů z naší země a odhodlání bránit republiku proti agresorům. V mnoha případech zazněl i požadavek na naše vystoupení z Varšavské smlouvy a na neutralitu. U mnoha útvarů byla organizována obrana kasáren a do výjezdových bran postaveny tanky. Bylo tomu na příklad u 65. msp v Chebu (velitel podplukovník Koloděj), u 74. msp v Karlových Varech (velitel podplukovník Hvižd'), u 57. msp. ve Stříbře (velitel podplukovník Štěpán), u 11. msp. v Klatovech (velitel podplukovník Němec) a u mnoha dalších útvarů. Na základě vzpomínek „veteránů studené války“ lze hodnověrně konstatovat, že u většiny útvarů ČSLA byly organizovány konkrétní akce proti invazním vojskům Varšavské smlouvy a žádný z útvarů ČSLA neposkytl okupantům materiální pomoc, i když jí v řadě případů požadovali.

K úsměvné příhodě došlo u 74. msp. v Karlových Varech. Tam při obkličování pluku jedna tanková četa vjela na most přes řeku Ohři, který měl nosnost pouze 3 tuny. První dva tanky se propadly do řeky a velitel sovětského pluku přijel do našich kasáren požádat o pomoc při vyproštění. Velitel pluku podplukovník Hvižd' přišel na místo nehody a u dopravní značky vysvětlil ruskému veliteli: *„Tri –T eto značit' tri tony a ne tri tanka. Nikto tebja nepriglasil – nikto tebje nepomožet!“* A samozřejmě žádnou pomoc neposkytl.

K 67. motostřeleckému pluku ve Vysočanech, kde jsem zastával funkci zástupce velitele pluku pro bojovou přípravu, pronikl signál o bojovém poplachu až ve 4.00 hod. 21. srpna 1968.

V 7.00 hod. byly všechny jednotky pluku v plné bojové pohotovosti v záložních prostorech soustředění. Tankový prapor byl v pochodovém proudu čelem před osadou Nové Domky dva kilometry před státní hranicí s NSR. Ostatní prapory a rovněž dělostřelecký oddíl tažených houfnic 122 mm byly rovněž v pochodových proudech na lesních cestách 10–15 km od hranic. Velitelské stanoviště pluku bylo rozvinuto v lese západně od osady Nové Sedliště.

Tam mi velitel pluku podplukovník Spálenský, známý svým jadrným vyjadřováním, nařídil: *„Máme za úkol vyslat předsunutý odřad zesílený dělostřeleckým oddílem ke státní hranici. Velitel tankového praporu major Vyhlídal už hlásil pohotovost na Nových Domcích. Major Marynčák se svým*

oddílem už za ním jede. Určuji Vás velitelem tohoto předsunutého odřadu. Jedte tam a postarejte se, aby tam nebyl žádný průser!“

Po tomto stručně a jasně postaveném úkolu jsem nařídil řidiči své skříňové „vétřiesky“, ve které jsem po většinu roku bydlel při střelbách a cvičeních ve výcvikových prostorech, aby jel za mým gazikem. Přes osadu Labuť, Bohuslav a Hošťku jsme dojeli k tankovému praporu. Všech jeho 31 tanků, jeden OT-810 a 14 nákladních automobilů stálo na pravé straně poměrně široké lesní cesty. Mezi vozidly byla vzdálenost 10 metrů. Důstojníci byli v hloučku u velitele praporu, vojáci postávali ve skupinách kolem tanků a aut. Jedině kuchaři topili v polní kuchyni a vařili čaj a „poplachový guláš“ z konzerv. Všichni poslouchali tranzistorové radiopřijímače a vzniklou situaci nijak nemohli pochopit. Stejně jako já.

S majorem Vyhlídalem jsme obešli celou kolonu. Jeho praporu jsem ještě před 10 měsíci tři roky poměrně úspěšně velel. Všechny vojáky z povolání i vojáky druhého ročníku jsem samozřejmě dobře znal a oni mne ještě lépe. S některými jsem se pozdravil, a když se mne ptali, co se děje a co bude, odpovídal jsem po pravdě, že nevím.

Po návratu na velitelské stanoviště tankového praporu, což byl velitelský tank T-54M-V a obrněný transportér náčelníka štábu OT-810 R-2, jsem svolal všechny vojáky z povolání.

Přiznal jsem se jim, že nevím, co se děje a ani co se bude dít. Víím jen, že do republiky naprosto bezdůvodně vstoupila ještě včera spojenecká vojska, že byl 19. motostřelecké divizi generálním štábem vyhlášen bojový poplach a že prezident republiky nařídil klid zbraní.

Pak jsem se velitelů tankových rot důrazně zeptal, jak je možné, že při bojovém poplachu vyjeli do záložního prostoru soustředění jako na výlet, a proč neprovádí to, co mají nacvičeno? První tankové rotě velel tehdy velmi zkušený nadporučík Míka, druhé poručík Pokorný a třetí nadporučík Kubač. Všichni to byli již v tancích otlučení „staří kozáci“ a při mé kritice se trochu i zastyděli.

Upozornil jsem je, že mají jednu hodinu na to, aby provedli kontrolu rektifikace tankových kanonů a kulometů na rektifikační terče, vyčistili hlavně kanonů a kulometů, důkladně zamaskovali všechna vozidla a postavili přímé zajištění. Kontrolu provedu s velitelem praporu a teprve pak bude vydána snídaně.

Pak jsem odešel za velitelem dělostřeleckého oddílu majorem Marynčákem. Jeho nákladní automobily Praga V3S se zapraženými houfnicemi i všechna ostatní vozidla stála na téže lesní cestě 100 metrů za tankovým praporem. Z taktického hlediska to nebylo nijak výhodné. Příliš mnoho vojenské techniky bylo nakupeno na jedné lesní cestě. Proto jsem i jemu nařídil zajet s technikou co nejvíce k pravé straně komunikace, důkladně ji schovat pod maskovací síť, postavit přímé zajištění a vůbec provést všechna předepsaná opatření.

Tankový prapor i dělostřelecký oddíl měly jeden a půl palebního průměru munice a podařilo se jim při poplachu naložit i proviant na tři dny.

Major Vyhlídal i major Marynčák měli rádiové i linkové spojení s velitelem a štábem pluku. Svůj „štábák“ jsem zaparkoval za obrněný transportér náčelníka štábu tankového praporu a spojaři mně do něj natáhli i telefon. Bohužel od pluku jsme žádné další úkoly nedostávali. Jen zprávy z „tranzistoráků“ byly stále horší a horší. Dozvídali jsme se o střetech u rozhlasu, o raněných a mrtvých nejen v Praze, ale i v Liberci a Ostravě. To samozřejmě mělo velký vliv na morálku vojáků předsunutého odřadu. Byli stále bojovnější a já jsem dodnes přesvědčen, že by dokázali úspěšně bojovat. Vycvičení byli dobře. Téměř polovina tankových střelců dokázala při bojových střelbách zasáhnout z kanonu cíl již prvním výstřelem. Na toto střelecké mistrovství vysočanských tankistů jsem byl velmi hrdý.

Již během dopoledne byly všechny tanky a automobily pečlivě zamaskovány a lesní cesta byla dokonale průjezdná. U každé roty nebo baterie hlídali dva vojáci se samopaly jako přímé zajištění. Proti napadení zepředu od Nových domků a Rozvadova zaujala obranu jedna tanková četa. Jeden tank od 3. tankové roty byl vyslán až za dělostřelecký oddíl, aby bránil možnému napadení předsunutého odřadu zezadu – od Hošťky.

Ani odpoledne jsem nedostal žádné upřesnění naší další činnosti. Situace byla nejasná a zprávy z rozhlasu stále horší. Bylo třeba zlepšit přímé zajištění předsunutého odřadu a zabezpečit vojáky na noc. Proto jsem nařídil vydat náboje do samopalů a napáskovat dva pásy do tankových kulometů. Ruční granáty a náboje do pistolí jsme zatím ponechali v truhlících. Dále jsem stanovil, aby v každém tanku byl jeden člen osádky trvale v pohotovosti u zbraně. Stejně tak i u každé houfnice byl stále jeden člen obsluhy v pohotovosti. Střídání se provádělo po čtyřech hodinách.

Na MNV v Hošťce jsem domluvil odběr vody z obecního hydrantu a ředitel lesního závodu Přimda nám velmi ochotně povolil použít tyčovinu ze skládek poblíž tankového praporu. Navíc mi jejich skladník naložil do gazíku několik balíků hřebíků, které jsme potřebovali pro stavbu stanů z tankových plachet. V tom byli vysočanští tankisté velmi zruční. Pro postavení jednoho stanu potřebovali dva kůly dlouhé 2 metry, 4 kůly dlouhé 1 metr a tři tyče dlouhé 4 metry. Nejdříve zatloukli do hloubky asi 40 cm dva dlouhé kůly vzdálené od sebe 4 metry a nahoře je spojili dlouhou tyčí. Dva metry vpravo i vlevo od dlouhých kůlů zatloukli čtyři krátké kůly a 60 cm nad zemí je spojily dvěma dlouhými tyčemi. Jednu tankovou plachtu několikrát složenou rozložili na podlaze a druhou přehodili přes rovnoběžné tyče, z nichž ta střední nejvyšší připomínala klepadlo na koberce. A stan o půdorysu 4x4 metry byl hotov. Vešla se do něj pohodlně jedna tanková četa všech dvanáct mužů. Když bylo dost tyčí, tak se takovým způsobem během jedné hodiny ubytoval v deseti stanech celý tankový prapor. Při výcviku ve VVP si takové stany stavěli velmi často, a tak si je postavili i v poplachovém prostoru vpravo od svých tanků. A udělali dobře, neboť v nich další čtyři noci spali. Méně práce měli dělostřelci majora

Marynčáka. Ti postavili pouze tři velitelské stany pro důstojníky a vojáci si na noc ustlali na korbách svých „větřiesek“.

I tak měli první den všichni práce dostatek. Bylo třeba vykopat okopy pro samopalníky přímého zajištění, z tyčí postavit a zamaskovat přístřešky pro obě polní kuchyně, v hloubce lesa vybudovat záchody a celý předsunutý odřad důkladně zamaskovat. Bylo zajímavé sledovat, jak všichni vojáci plní úkoly strážní služby, pohotovosti u zbraní, ale i všechny jiné drobné povinnosti a práce mnohem pečlivěji než při dřívějších cvičeních.

Ještě před výdejem večeře jsem odjel na velitelské stanoviště pluku doložit veliteli situaci u předsunutého odřadu a se zástupcem pro tyl domluvit další zásobování proviantem. Když jsem projížděl tankovou střelnicí Bohuslav, zastavil mne sovětský voják namířeným samopalem. Vpravo a vlevo silnice jsem viděl dělostřelce, jak kopou palebná postavení pro tažené kanonové houfnice ráže 152 mm. Bylo mi hned jasné, že zde zaujímá palebné postavení oddíl divizního dělostřeleckého pluku. V zápětí přišel k mému gaziku sovětský kapitán, který se mi, majorovi, vojensky představil jako velitel oddílu a zeptal se: „*Kuda vy idjote?*“ Zde musím doplnit, že v době svého studia na vojenské akademii v Brně jsem navštěvoval dva roky večerní jazykovou školu, kterou jsem na podzim roku 1963 zakončil státní zkouškou z ruského jazyka. Proto jsem mu mohl odpovědět: „*Ne vy menja, ja vas sprašivaju – počemu vy prijěchali?*“

V dalším krátkém rozhovoru mi tvrdil, že nám přišli na pomoc, protože je u nás kontrarevoluce. Já mu několikrát opakoval, že jejich pomoc nepotřebujeme a že má jet domů. Zřejmě jsem si počínal dost energicky a nakonec jsem nařídil sovětskému samopalníkovi: „*Uchadíte z dorógi!*“ On uposlechl a já jsem projel. Veliteli pluku jsem podrobně doložil situaci sovětských dělostřelců na Bohuslavi, kteří zaujímají palposty 5 km za naším předsunutým odřadem. S náčelníkem dělostřelectva pluku podplukovníkem Šedivým jsme si vyhodnotili, že vzhledem k tomu, že jsme o 150 metrů níže, nemůže nás případná palba kanonových houfnic tak snadno ohrozit, neboť tyto nemohou střílet z kopce do údolí.

Žádné nové úkoly kromě udržení klidu zbraní jsem od podplukovníka Spálenského ani tentokrát neobdržel.

Při zpáteční cestě k předsunutému odřadu jsem si zajel domů pro tranzistorové rádio, holení, a zejména abych uklidnil manželku a naše dvě dcery.

Již se stmívalo, když jsem zastavil před sídlištěm. Řidiče jsem poslal do kasáren, aby doplnil palivo a čekal mne za 15 minut u dozorčího pluku.

Po několika krocích, které jsem udělal přes trávník před naší bytovkou, zaslechl jsem za sebou zvolání: „*Stoj! Búdu streljať!*“

V příkopu za silnicí ležel sovětský voják a opět mířil samopalem. Vpravo pod silnicí jsem zpozoroval obrněný transportér a 200 metrů dále na odbočce do kasáren další. Pochopil jsem, že sídliště vojáků z povolání a jejich rodin i prázdná vysočanská kasárna jsou obklíčena.

Byl jsem z celého tohoto dne náročného na psychiku tak unaven a znechucen, že mi tehdy opravdu bylo jedno, co se stane. Odpověděl jsem mu: „*Požalsta, streljaj! Ubjoš tóko adnavo češskovo oficjéra.*“

A šel jsem dál domů. Nestřílel.

Když jsem asi po půl hodině přišel k hlavní bráně kasáren, narazil jsem na sovětského podplukovníka. Dozorčí pluku major Čigaš mi doložil, že přijel již před čtvrthodinou a že chce mluvit s velitelem pluku. Byl to zástupce velitele divize, jehož motostřelecký pluk obklíčil naše kasárna. Později jsem zjistil, že další dva pluky této divize byly rozmístěny v lesích jižně od Nové hospody a severně od Stráže. Tankový pluk této divize projel 22. srpna dopoledne až do Rozvadova.

Byl to ten správný člověk, na kterém jsem si konečně mohl „zchladit žáhu“.

V bouřlivé debatě se mi z počátku snažil vysvětlit, že jsou naši přátelé, že nám přijeli na pomoc od kontrarevoluce, která se snaží odtrhnout nás od socialistického tábora a obnovit u nás kapitalismus.

Bohužel neměl dostatek argumentů. Namítal jsem mu, že přátelé nepřepadávají suverénní stát v noci, nestřílí do bezbranných lidí ani do muzea, neobklíčují naše vojenská sídliště a nemíří do zad svým spojencům. Připomněl jsem mu slova zakladatele sovětského státu V. I. Lenina, který tvrdil, že „*každá sovětská republika má mít právo na samostatnost a suverenitu až do úplného vystoupení ze Svazu sovětských republik*“ i pokrytecká prohlášení Břežněva o tom, že co se děje v Československu: „*Eto vaše delo! A sejtčas, vaše pušky naměreny v našu spinu!*“

Nejvíce ho zdrtilo, když jsem mu řekl, že měli v Češích a Slovácích ty nejlepší přátele, o které dnes přišli. Doporučil jsem mu velmi ostře, že čím dříve odejdou, tím lépe. Nakonec nesměle požádal o možnost odběru vody v našich kasárnách pro jejich polní kuchyně.

Odpověděl jsem mu, že to není možné! Kdyby přijeli jako přátelé, dostali by i vodu. Lupičům, kteří nás přepadli, vodu dát nemůžeme.

Nakolik se mi podařilo přesvědčit tohoto sovětského důstojníka o naší pravdě, nevím. Obklíčení sídliště i kasáren však bylo ještě během noci zrušeno. Ráno se na hlavní bráně do kasáren objevil velký nápis: „*Za Dubčeka, za Svobodu – nedáme vám ani vodu!*“

V několika následujících dnech pak bylo vidět sovětské vojáky, jak naplňují kbelíky vodu do svých cisteren z blízkých rybníků.

S tímto sovětským podplukovníkem jsem se setkal ještě jednou. Bylo to 23. srpna dopoledne v kanceláři velitele praporu Pohraniční stráže podplukovníka Tichého v Rozvadově.

Tam došlo ke zvláštní situaci. Sovětský tankový pluk byl natažen na silnici I. třídy od Kateřinských chalup přes Rozvadov až téměř k celnici. Devadesát tanků a několik málo aut stálo za sebou s rozestupy méně než 10 metrů. Tím téměř zatarasily hlavní komunikaci. Nejvíce problémů působila tato kolona přímo v Rozvadově, kde byl značný provoz civilních automobilů.

Přítom samotná taktická poloha tohoto tankového pluku byla krajně nevýhodná. Vpravo silnice teče Kateřinský potok a jsou bažiny. Vlevo je téměř 2 km dlouhý rybník a bažinaté louky. Vpředu za celnicí je NSR a vzadu zalesněný kopec Přimda vysoký 848,8 metrů. Rozvinout praporní bojové linie nebylo kde. Sovětský tankový pluk byl v pasti a toho si byli jeho velitel i zástupce velitele divize velmi dobře vědomi. Zvláště, když jejich průzkumníci již 22. srpna navečer našli náš samostatný předsunutý odřad tři kilometry vpravo od jejich pluku. Nepochybuji o tom, že si dobře spočítali všech našich 31 tanků a 18 houfnic. Stejně tak museli i vyhodnotit naše velmi dobré možnosti, skrytě rozvinout bojové linie našich tankových rot oboustranně cesty Nové domky – Rozvadov, i možné zaujetí výhodných palebných postavení bateriemi houfnic jižně Hošťka. K provedení tohoto manévru potřeboval předsunutý odřad 67. motostřeleckého pluku maximálně 15 minut. Během dalších 10–15 minut mohli naši tankisté skrytí za meze a terénní nerovnosti palbou z místa na vzdálenost 1 000–1 600 metrů rozstřílet sovětský tankový pluk jako terče na střelnici. Stačilo zasáhnout první tanky před rozvadovskou celnicí a poslední vozidla za Kateřinskými chalupami a nemohl uniknout žádný tank. Zvláště, když by palbu našich 31 tanků podpořilo přímou střelbou 18 houfnic dělostřeleckého oddílu.

Podplukovník Tichý samozřejmě dobře věděl, kde stojí naše tanky, součinnost s ním jsem navázal již 21. srpna dopoledne. Věděl, že umím rusky, a tak pro mne poslal. V jeho kanceláři byli tři sovětští důstojníci. Podplukovník – zástupce velitele divize, major – velitel tankového pluku a další major, jeho politruk. Všichni tři tvrdili, že jsou naši přátelé, že nám přijeli na pomoc a že jejich pluk má za úkol bránit rozvadovský přechod, kdyby k nám chtěl vtrhnout Bundeswehr. A tento bojový úkol že oni musí splnit!

Vysvětlil jsem jim, že jejich pomoc nepotřebujeme, že bránit naši státní hranici proti 4. mechanizované divizi Bundeswehru a zejména rozvadovský přechod je vyloženě úkol našeho předsunutého odřadu. Jejich úkolem je uvolnit přechod a odjet. To je nutné zejména v této vypjaté době, kdy nás naši bývalí přátelé a spojenci zákeřně přepadli. My jako vojáci jsme povinni bránit svou zem proti jakémukoliv nepříteli. Současná přítomnost vojenských útvarů, které jsou v plné bojové pohotovosti v těsné blízkosti je velmi nebezpečná. Dodržení klidu zbraní, které je nám zatím nařízeno, já nemohu zaručit, a až se začne střílet, bude těžké vyšetřit, kdo začal.

Tuto silnou argumentaci jsem si mohl dovolit, neboť na shromáždění všech našich vojáků hned po snídani byl vstup vojsk jednoznačně odsouzen a vojáci z povolání i základní služby velmi důrazně požadovali, aby mohli s interventy bojovat. Rezoluci, kterou jsem napsal a v níž se požadoval okamžitý odchod okupačních vojsk i odhodlání s nimi bojovat, byla jednomyslně schválena.

Nejlepším pomocníkem při této vzrušené diskuzi bylo zvláštní vydání Rudého práva, které mi těsně před odjezdem do Rozvadova dal politruk tankového praporu major Hrušák. V něm na přední straně byla fotografie střelbou poškozeného Národního muzea. Na druhé fotce ležel pod sochou Sv. Václava

mrtvý český chlapec, přikrytý zakrvácenou státní vlajkou. Takhle vypadá vaše přátelství a vaše pomoc a ukazoval jsem jim obě fotografie.

Na to nemohli nic říct. Jen zástupce velitele divize polohlasně pronesl: „*Éto my nechatéli!*“

Pak jsem jim přeložil všech deset bodů Rozkazu jejich „Glavnokomandujuščevo“, který byl v tomto deníku rovněž otištěn. V něm generál Pavlovskij nařizoval všem invazním vojskům (kromě jiného): stáhnout se z měst a obcí, rozmístit se v lesích, nebránit dopravě a normálnímu životu občanů a nijak neblokovat útvary ČSLA.

Mladý velitel tankového pluku se mne otázel, jestli vůbec máme v tancích ostré náboje do kanonu, abychom mohli přechod ubránit. Ubezpečil jsem ho, že máme pro každý tank i pro každou houfnici dva palebné průměry „štatných snarjadov“ a že naši výteční střelci z tanku zasahují kanonové cíle i za pohybu již prvním granátem.

Opakovaně jsem jim zdůraznil, že obrana rozvadovského přechodu je vyloženě náš úkol, a požádal jsem je, aby do dvou hodin státní silnici Přimda – Rozvadov bezpodmínečně uvolnili.

K mému překvapení a k velké radosti občanů Rozvadova se již za patnáct minut tankové roty sovětského pluku začaly otáčet a během hodiny odjely ve směru Přimda – Málkov – Nová Ves.

67. motostřelecký pluk se ze záložního prostoru soustředění vrátil do kasáren již 22. srpna dopoledne, zatímco vojáci předsunutého odřadu žili v lese před státní hranicí o dva dny déle. Bojovná nálada příslušníků vysočanského pluku nám vydržela až do smutného návratu našich představitelů z Moskvy. Pak následovala „listopadová rezoluce“, nahrazení Dubčeka Husákem a normalizace.

Já jsem se ani v srpnu 1968, ani nikdy později nedomníval, že jsem snad „vyhnal sovětské tankisty z Rozvadova“. Odjeli odtud proto, že jejich taktická situace byla krajně nevýhodná a že jim to generál Pavlovskij nařídil.

Přesto jsem z toho byl obviněn a po celou další dobu mé služby v ČSLA mi příslušníci stranicko-politického aparátu „nedůvěřovali“. O rok později v prosinci roku 1969 jsem již tři měsíce byl ve funkci velitele 19. samostatného tankového praporu, 19. motostřelecké divize. Tento vojenský útvar vznikl ze školního tankového praporu, který se přesunul z Plzně do Vysočan a měl kolem 50 vojáků z povolání, asi tři sta vojáků základní služby a sto kusů různé techniky. Měli jsme v té době skutečně hodně práce s bojovým stmelením všech šesti jednotek, s úpravou ubytovacího rajonu a hlavně s výstavbou parku a útvarových dílen.

Jednou odpoledne vpadl do mé kanceláře velitel velitelské roty kapitán Vacík. Tento svobodný důstojník byl rozený průzkumník. Všude byl a všechno věděl. Stále byl se svými vojáky, a i když je pořádně proháněl, oni ho milovali. Nikdy po nich nechtěl nic, co by sám nedokázal. Svým vojákům byl tátou i mámou a

nikdo mu na ně nesměl sáhnout. Rozčileně mi ohlásil: „*Soudruhu majore, v kanceláři u Janáče jedná partajní výbor a chtějí vás vyloučit ze strany!*“

I když jsem se od poručických let nijak neskrýval s názorem, že policajti, soudci a vojáci mají být bezpartijní a mají mít pouze právo volit, tato zpráva mne skutečně nadzvedla. Okamžitě jsem šel na velitelství pluku a prudce jsem otevřel dveře kanceláře majora Janáče, zástupce velitele pro technické věci a předsedy stranické organizace štábu, kde jsem byl i já dříve členem. Seděl tam celý výbor, ZVP pluku major Devera a jeden podplukovník z politického oddělení 19. msd. Pozorně jsem si je prohlédl a musím přiznat, že mi i lichotilo, jak je můj vpád překvapil. Pak jsem prohlásil: „*Jak to, soudruzi, že jednáte o mně a beze mne? Nějak jste zapomněli na stanovy. Neměli byste ale zapomenout na to, že já vás všechny, jak tu sedíte, jednoho vedle druhého znám velmi dobře*“, a odešel jsem.

Toto mé poměrně rázné vystoupení bylo zřejmě důvodem toho, že jsem nebyl vyloučen z KSČ a tím pádem ani propuštěn z ČSLA. V roce 1970 se vyhazovali z armády schopní důstojníci i za mnohem menší aktivity, než jsem měl na triku já.

Další pokus o mé vyloučení z KSČ proběhl při prověrce na politickém oddělení 19. msd v Plzni, kterého se zúčastnil i major Janáč. Tam mi náčelník PO, podplukovník Strnad, který do roku 1967 ve Vysočanech rovněž sloužil jako ZVP pluku, a měl tudíž informace, kladl řadu záluďných otázek typu: „*Tak nám, soudruhu Rygále pověz, proč jsi nařídil vyčistit tankové kanony, napáskovat kulometné pasy a proč některé jednotky předsunutého odřadu zaujaly obranu?*“ „*A jak to bylo s vyhnáním ruských tankistů z Rozvadova a jak byl zabezpečen přechod po jejich odchodu?*“

„*A co bylo v té rezoluci z 23. srpna a kdo byl jejím autorem?*“

Na toto jednání jsem byl již samozřejmě připraven. Snadno jsem vysvětlil, že všechna činnost, kterou vojáci v prostoru soustředění prováděli, je přesně stanovena v poplachové dokumentaci. Sovětští tankisté odešli z Rozvadova na rozkaz svého vrchního velitele a přechod v Rozvadově střežil prapor Pohraniční stráže a náš předsunutý odřad. Rezoluce se psala v mém „štábáku“, bylo nás tam víc, kdo přesně si už nepamatují. Ostatně jsem to uvedl ve svém „doplňku k životopisu“, který má soudruh Strnad před sebou. Celou mou prověrku uzavřel major Janáč, který, místo aby potvrdil mou aktivitu proti invazním vojskům, prohlásil: „*Soudruh Rygál se během srpnových událostí choval jako vlastenec a stál vždy pevně na pozicích proletářského internacionalismu!*“

Tím, že mi předseda základní organizace dosvědčil bezúhonnost, zachránil mne před vyškrtnutím z KSČ, což bylo v mém případě plánováno. Dokonce mi nebyla udělena ani důtka.

Přesto však rezoluce, kterou jsem ve svém „doplňku k životopisu“ sám uvedl, byla vždy důvodem k velké ostražitosti stranicko-politických orgánů, kdykoliv se jednalo o mé povýšení nebo vyznamenání. Navzdory tomu jsem během dalších dvaceti let udělal v armádě celkem slušnou kariéru. Po pravdě řečeno,

nebylo to důsledkem nějakých mých zvláštních schopností, ale díky tomu, že moji vojáci u 19. samostatného tankového praporu, 104. motostřeleckého pluku, 9. tankové divize i u 4. armády byli vždy dobře vycvičeni a při prověrkách a cvičeních prokazovali skutečnou připravenost k obraně své vlasti.

V srpnu roku 1968 znovu stály před československými vojáky, stejně jako v roce 1938, dvě stejné, osudové otázky:

1. Měli bránit svou vlast, když její suverenita a svoboda jejich občanů byla ohrožena?

2. Mohli svou vlast a její občany skutečně ubránit?

V roce 1938 byla odpověď na obě tyto otázky zcela jednoznačně kladná, to jest ano!

Měli jsme tehdy moderní, dobře vyzbrojenou a vycvičenou armádu. Fašistické Německo zatím nebylo tak silné jako o dva roky později, kdy ovládlo celou západní Evropu a její zbrojní průmysl. Naše pohraniční hory zesiloval pás pevností. Věděli jsme, kdo je náš nepřítel, a na boj s ním jsme byli připraveni. Možná by nám tehdy přišel na pomoc i nějaký spojenec.

Hlavní ale bylo odhodlání našich vojáků bránit svou republiku proti jakékoliv přesile. Měli jsme se bránit a vůbec nepochybuji o tom, že bychom i zvítězili. Možná by to i zabránilo rozpoutání 2. světové války.

Nikdy nezapomenu na 24. září roku 1938. Bydleli jsme tehdy v Hulíně a má matka mne, sedmiletého chlapce (začal jsem chodit do 1. třídy obecné školy) poslala do mobilizačního střediska v nedaleké cihelně, abych zanesl tátovi čerstvě upečené buchty. Přišel jsem tam v době, kdy jeden důstojník oznámil svým zmobilizovaným vojákům, že mají odevzdat zbraně, vojenskou výstroj a vrátit se domů.

Zklamání našich vojáků jsem pochopil i já. Vojáci stáli a nemohli uvěřit. Některým i tekly slzy vzteku. Pak jsem viděl, jak pan Švábeník, náš soused v ulici, vzal z postaveného kozelce pušku, uchopil ji za hlaveň a se slovy: „*Hitlerovi ji nedám!*“ prudce s ní udeřil o zem. Puška se rozlomila a on ji odhodil stranou. Po něm to udělali všichni vojáci včetně mého otce. O mé buchty neměl nikdo zájem a přinesl jsem je studené zpátky domů.

I v srpnu roku 1968 jsme měli svou republiku a svobodu našich občanů bránit. O tom nemůže být nejmenších pochyb. To je věčná povinnost vojáka. Proto mají vojáci od pradávna a na rozdíl od ostatních občanů zbraně a s nimi i povinnost bránit svou rodinu, obec i svou zem. A to bez ohledu na to, zda při obraně své vlasti budou zraněni nebo i zemřou. Dokonce i bez ohledu na momentální politický režim. To je věčný úděl vojáků. To vojáci sami sobě i svým spoluobčanům přísahají. Měli by počítat i s tím, že za jejich službu nebo i prolitou krev se jim žádné odměny nedostane. Tak už to chodí. Za službu vlasti se neplatí.

Povinnost bránit republiku proti vpádu invazních vojsk mi připomenul i Palo Gábor v květnu 1969. Tehdy pracovalo na výstavbě tatranské magistrály 300 vojáků 67. motostřeleckého pluku. Jako zástupce velitele jsem přijel

zkontrolovat jejich práci a přivezl jsem jim i jejich skromné výplaty a poštu. Před odjezdem z Tater jsem se i se svým řidičem chystal povečeřet v jedné popradské restauraci. Přisedl si k nám pohledný asi padesátiletý Slovák a jeho první otázka zněla: „*Prečo ste v auguste nebojovali?*“

V nastalé debatě jsem mu dal za pravdu, že jsme měli bojovat, i když naděje na vítězství nebyla žádná. Když nás po zaplacení večeře doprovodil k našemu gaziku, pronesl památná slova: „*Ja Husáka poznám ešte z povstania. A pamätajte si, čo vám povedal Palo Gábor tuná v Poprade: Ten Husák vás Čechov riadne ojebe!*“

Dodnes si myslím, že v případném boji proti okupantům v roce 1968 jsme neměli žádnou naději na úspěch. I tentokrát jsme měli dobře vyzbrojenou a vycvičenou armádu, možná nejlepší v Evropě.

Byli jsme však přepadeni našimi spojenci a přáteli, kteří nás dokonale překvapili. Všech našich pět elitních divizí stálé bojové pohotovosti bylo rozmístěno proti naší západní hranici s NSR. Invazní vojska ji vpadla do zad a v podstatě všechny naše bojeschopné útvary byly během několika hodin obklíčeny mnohonásobnou přesilou. V případě, že by opravdu došlo k boji, mohli jsme sice v několika prvních střetnutích v taktickém měřítku dosáhnout dílčích úspěchů, ale v průběhu několika dní by naše armáda byla zničena. Že by to přineslo i obrovské ztráty na životech civilních obyvatel, o tom není sporu.

Nejsou zcela pochybené ani úvahy o tom, že kdyby se ČSLA postavila interventům na zcela beznadějný odpor, mohla by se tehdejší studená válka rázem změnit ve válku horkou.

Bud' jak bud'. Kdybychom v třicátém osmém bojovali, možná nemuselo ke 2. světové válce vůbec dojít. Díky tomu, že jsme v šedesátém osmém i přes velmi vzrušenou situaci zachovali klid zbraní, je možné, že právě proto k žádné evropské válce nedošlo.

22. Tachovský pluk genpor. v.v. Ing. Florián Rygál

Bojový poplach

Koncem února roku 1972 byla v západních Čechách zima, jak se sluší a patří. Sněhu napadlo již v lednu kolem třiceti centimetrů a neroztával. Mráz nebyl nijak silný, jen -5° až -10° C. Některý den svítilo i sluníčko, jindy připadlo pár centimetrů nového sněhu. V nádherné zimní pohádce na pěší střelnici Štokov i na tankové střelnici Bohuslav se vojákům 104. motostřeleckého pluku v Tachově, kterému jsem v té době velel, docela dobře cvičilo.

Velitelé motostřeleckých praporů ukončili výcvik svých rot v taktické přípravě a věnovali pozornost střelbám, řízení bojových vozidel a hlavně kvalitnímu ošetření veškeré techniky. Jarní prověrky byly již za dveřmi a dosud nikdo ani netušil, kdo je bude provádět.

Tankový prapor majora Bednáře odstřílel všechny plánované průpravné i školní střelby s poměrně dobrými výsledky a zbývaly mu pouze střelby plnou ráží na Doupově.

Druhý motostřelecký prapor majora Šáchy ve čtvrtek 23. února ukončil praporem taktické cvičení v okolí posádky. Prokázal při něm dobrou ovladatelnost, schopnost provádět rychlý manévr, prudkou zteč i dobrou organizaci paleb v praporem rajonu obrany. Proto jsem velitele praporu pochválil, jeho vojákům poděkoval a celkově cvičení ohodnotil známkou *dobře*.

104. motostřelecký pluk byl vyzbrojen kolovými obrněnými transportéry OT-64, které při taktických cvičeních v civilním prostoru na silnicích ani v terénu v podstatě nenadělaly žádné škody. Tachovský okres byl v té době jediný státní statek. Jeho lány byly nejen „velké a širé“, ale přímo obrovské. Taktický výcvik jednotek se zde dal v zimě provádět mnohem lépe než ve složitém terénu na Doupově. Stačilo se jen domluvit s ředitelem státního statku, který svým vojákům vždy rád vyčlenil potřebné plochy. Oni mu totiž každý podzim pomáhali rychle sklidit brambory.

Do kasáren se ve čtvrtek vrátil ze soustředění divizního dělostřelectva i plukovní dělostřelecký oddíl houfnic 122 mm majora Švece, takže od 24. února roku 1972 byl celý pluk zcela výjimečně pohromadě v kasárnách.

Zde musím předeslat, že před několika lety se u 104. motostřeleckého pluku při bojovém poplachu stala velmi nepříjemná mimořádná událost.

Tehdy řidič tanku vojín Panuš zapomněl přepnout kohout na tryskovém ohřivači (tankisté mu říkají „bufyk“) na letní provoz. Po jeho nastartování se zahřál na vysokou teplotu a tím expedoval náboj do tankového kanonu umístěný přímo nad „bufykem“.

I když náčelník štábu praporu kapitán Jurásek i ostatní důstojníci a vojáci se snažili s nasazením vlastního života hořící tank uhasit, nepodařilo se jim to. Postupně „vybouchal“ celý palebný průměr – všech 43 granátů plné ráže. Celý

tank totálně vyhořel a šel do generální opravy. Na uhrazení vzniklé škody se podílel velitel praporu, jeho technik, velitel roty s technikem i velitel čety, každý třemi hrubými platy.

Od té doby se u 104. motostřeleckého pluku věnovala dílčím i komplexním nácvikům bojové pohotovosti zcela mimořádná pozornost.

V listopadu a prosinci byla u všech rot i v rámci praporů provedena celodenní takticko-pořadová zaměstnání s technikou, při nichž se každý voják naučil všemu, co musí prakticky provádět při bojovém poplachu.

V lednu byl proveden celodenní komplexní nácvik bojové pohotovosti celého pluku s výjezdem veškeré výcvikové techniky do záložních prostorů soustředění. Vzhledem k menší sladěnosti při výjezdu techniky z kasáren byl komplexní nácvik bojové pohotovosti celého pluku v pátek 24. února zopakován. Znovu jela veškerá výcviková technika až do záložních prostorů.

To už někteří velitelé jednotek nervově nevydrželi, a tak po návratu z nácviku velitel tankového praporu major Bednář nechal nastartovat všechny své tanky včetně uložených (což bylo přísně zakázáno) a zahřát je na provozní teploty. Stejně tak velitel 3. praporu major Vokatý, kterého příští týden čekalo praporní taktické cvičení, „natočil“ všechny své obrněné transportéry.

Všichni si totiž mysleli: „Náš starý se něčeho došňupal. Něco ví! Určitě bude poplach!“ Velitel pluku však věděl jen to, že jeho vojáci vědí, co mají při poplachu dělat. Pro jistotu však i on nechal dozorčímu pluku telefonní číslo Horské služby na sjezdovce pod Přimdou, kde v neděli 26. února od 9.00 hod. do 16.00 hod. s mladší dcerou Ivanou lyžoval.

Obavy většiny velitelů z možné prověrky bojové pohotovosti byly zcela pochopitelné. V tehdejší studené válce měl „protivník“ možnost hromadným odpálením balistických raket, operačně taktických raket a masovým úderem strategického letectva v průběhu dvou hodin spolehlivě zničit hlavní síly vojsk Varšavské smlouvy v Evropě. Tento „hromadný jaderný úder“ byl velením NATO nejen plánován, ale pod záminkou různých cvičení i pečlivě nacvičován. Aby naše vojska nemohla být zničena ve svých posádkách, musela být schopna opustit je dříve, než dopadnou nepřátelské rakety! To byl hlavní důvod doslova krutých „poplachových norem“ platných pro útvary stálé bojové pohotovosti. Ty v 70. a 80. letech byly následující:

- do 1 minuty musel signál o bojovém poplachu proniknout ke všem jednotkám útvaru,
- do 40 minut musely všechny jednotky s veškerou technikou a materiálem opustit prostor kasáren,
- do 180 minut musel celý útvar dosáhnout plné bojové pohotovosti v prostoru soustředění vzdáleném 15–20 km od kasáren; musel tam mít nejméně 80 % osob, techniky a veškeré pohyblivé zásoby munice, pohonných hmot i proviantu, potřebných na vedení nejméně pěti dnů bojové činnosti.

Nesplnění časových norem třeba jen o několik minut či chybějící tanky nebo několik obrněných transportérů v prostoru soustředění – znamenalo vždy

nevyhovující hodnocení. V zápětí samozřejmě i kádrové opatření pro velitele daného útvaru nebo jednotky.

Pro splnění úkolu při bojovém poplachu měli rozhodující úlohu především řidiči tanků, obrněných transportérů i aut, dále jejich velitelé vozidel a „poplachoví zástupci“ velitelů jednotek – vojáci základní služby. V případě vyhlášení bojového poplachu v noci se museli řidiči do 5 minut ustrojít, do 15 minut být u svého vozidla, do 20 minut mít nastartováno a začít vyjíždět v přísně stanoveném pořadí vozidel a jednotek. U motostřeleckého pluku bylo tehdy 31 tanků, 123 obrněných transportérů a 250 aut. Tedy kolem 400 vozidel. Ta musela během 10 minut projet pěti výjezdovými bránami. To bezpodmínečně vyžadovalo perfektní vycvičenost řidičů a dokonalou sladěnost všech jednotek. Celou tuto činnost prováděli i řídili vojáci základní služby v podstatě samostatně, neboť vojáci z povolání byli přivázeni ke svým jednotkám až do prostoru soustředění.

Celá neděle 26. února roku 1972 proběhla v tachovských kasárnách nezvykle klidně. I těch několik vojáků, co bylo na vycházce ve městě, se vrátilo již po deváté hodině večerní a dozorčímu kontroly u vchodu se zdálo, že jsou podezřele střízliví.

Dozorčí pluku, nadporučík Venhauer, který po večerním hlášení dozorčích jednotek prošel kolem ubikací vojáků, zjistil, že je všude zhasnuto a téměř 1 800 vojáků spí spánkem spravedlivých. Ve 22.40 hod. se vrátil z obchůzky do své dozorčí místnosti u hlavní brány do kasáren a řekl svému pomocníkovi: „*Všude je klid a mír. Běžte si lehnout a já vás ve dvě vzbudím.*“

Vtom zastavila u brány kolona aut s rozsvícenými světly. První byla Tatra 603 a za ní řada gazíků.

Nadporučík Venhauer poznal z Tatry vystupujícího velitele divize plukovníka Roučka a předpisově se ohlásil: „*Soudruhu plukovníku, dozorčí 104. motostřeleckého pluku nadporučík Venhauer. Po dobu mé služby se nic zvláštního nestalo.*“

„*Opravdu se nic nestalo? Tak pusťte ty auta do kasáren a hned se dozvíte, co se stane.*“

Gazíky s důstojníky ze štábu 1. armády projely k budovám jednotek a do parku techniky a plukovník Roučka se zástupcem velitele 1. armády generálem Bunzákem vešli do místnosti dozorčího pluku. Tam generál Bunzák předal nadporučíkovi list papíru se slovy: „*Přečtěte si to a konejte!*“

Nadporučík Venhauer na listu s kulatým razítkem podepsaném náčelníkem generálního štábu generálem Rusovem četl: „*26. února 1972 ve 23.00 hod. uveďte 104. motostřelecký pluk 19. motostřelecké divize do plné bojové pohotovosti s výjezdem veškeré techniky do záložního prostoru soustředění. Omezení: Ruční granáty nevydávat!*“

Nadporučík Venhauer, tělovýchovný náčelník pluku a všestranný sportovec, si rozkaz náčelníka generálního štábu přečetl dvakrát. Pak zapnul rozhlas k jednotkám pluku a vytočil telefonní číslo velitele pluku. Bylo 22.55 hod.

„Rozumíte tomu, pochopil jste úkol?“

Dorážel na dozorčího pluku velitel divize nejméně dvakrát. Jakmile jsem se mu ozval, odpověděl hlasitě s telefonem na uchu:

„Ano soudruhu plukovníku, rozuměl! Mám uvést pluk do plné bojové pohotovosti s výjezdem do záložního prostoru. Čas 23.00 hod. Je tu velitel divize a jeden generál.“

„S kým jste to mluvil?“ tázal se zvědavě plukovník Roučka.

„S velitelem pluku. Je to můj první úkol podle metodiky. Dovolte mi dále pracovat.“

Musím poznamenat, že 104. motostřelecký pluk měl i trochu štěstí, že 26. února 1972 byl ve službě dozorčího pluku právě tento energický mladý důstojník, který postupoval přesně podle poplachových směrnic.

A ten dokonce o dvě minuty dříve zavelel do plukovního rozhlasu, který měl reproduktory u všech jednotek: *„Zde dozorčí pluku. Vyhláшуji bojový poplach s výjezdem veškeré techniky do záložního prostoru. Čas 23.00 hod. Omezení: ruční granáty nevydávat! Opakuji: Vyhláшуji bojový poplach s výjezdem veškeré techniky do záložního prostoru. Čas 23.00 hod. Omezení: ruční granáty nevydávat!“*

Při třetím a posledním opakování byli již všichni vojáci vzhůru a začali se hbitě oblékat. Ve 23.05 hod. vyběhli z ubikace první neúplně ustrojení řidiči tanků a průzkumníci.

U každého praporu i u samostatných jednotek byl v té době již jeden důstojník ze štábu armády, který činnost jednotek bedlivě sledoval a přesně stopoval. V zápisu o této prověrce pak bylo uvedeno, že do 23.15 hod. většina vojáků základní služby opustila ubikace. Ve 23.20 hod. začal jako první branou č. 5 vyjíždět tankový prapor. Do 23.40 hod. vyjela z kasáren všechna technika kromě jednoho OT-65 a tří proviantních vozidel, které se zdržely při nakládání proviantu a vody.

Velkou výhodou 104. motostřeleckého pluku v Tachově byla i skutečnost, že mladí důstojníci byli ubytováni hned vedle hlavní brány na tzv. „svobodárně“. Ti byli vzbuzeni současně s plukem, a mohli tudíž činnost svých jednotek ovlivnit. Tak se stalo, že velitel 2. motostřelecké roty poručík Dohnal doběhl ke své rotě, když ještě část vojáků byla na ubikaci a vyzvedávala zbraně ze zbrojního skladu. Kontrolující důstojník se přísně dotázal mladého velitele: *„A jak to, soudruhu poručíku, že vaši vojáci při bojovém poplachu v celé budově svítí?“*

Dostalo se mu stručné odpovědi: *„Asi proto, soudruhu podplukovníku, že v celé budově je zaveden elektrický proud.“*

U některých útvarů bylo totiž „kvůli utajení“ při poplachu v noci zakázáno rozsvítit světla, dokonce i vozidla z parku musela vyjíždět bez světel. Tento zákaz vojáci nikdy nedodržovali.

Utajit výjezd pluku z kasáren ani nelze. Proto bylo u 104. motostřeleckého pluku při poplachu v noci nařízeno svítit.

Jinak je ale třeba uvést, že důstojníci ze štábu armády se chovali naprosto korektně a do činnosti jednotek nijak nezasahovali. Zejména v parku techniky stáli skromně stranou a dávali pozor, aby je něco nepřejelo. S obdivem a s trochou strachu sledovali ten „rachot“ při hromadném startování vozidel, kdy z mračen kouře a dýmu vyjížděli rotní kolony tanků, obrněných transportérů nebo aut.

Po 23.40 hod. měli za úkol spočítat vozidla, která nestačila z parku vyjet do časové normy 40 minut. Ten splnili velmi snadno. Všechna „stání“ techniky byla prázdná. Nasedli tudíž do svých gazíků a jeli za praporemi kolonami do „shromáždění“ a dále do „prostorů soustředění“.

Tam znovu počítali všechna vozidla jednotek a zapisovali čas, kdy dojelo první a kdy poslední vozidlo, kdy byla dokončena kontrolní prohlídka, kdy podal velitel praporu hlášení veliteli pluku, kdy byla vozidla zamaskována, kdy bylo postaveno přímé zajištění a kdy byla vydána snídaně z praporeních hospodářských výdejen.

Já jsem tehdy bydlel v nově postaveném sídlišti, asi 1 500 metrů od kasáren. Díky včasnému telefonátu dozorčího pluku jsem svého řidiče očekával před panelákem. Vojín Pták pro mne se služební Škodou 105 přilétl ve 23.15 hod. a již ve 23.20 hod. jsem se hlásil zástupci velitele 1. armády a veliteli divize, které jsem zastihl u dozorčího parku. Odtud sledovali výjezd techniky branou č. 3 a 4. Když projela poslední Praga V3S, podíval jsem se na hodinky a prohlásil: „*Je přesně 23.40 hod.*“

Plukovník Roučka rovněž zkontroloval svůj čas a oponoval: „*Vám se ty hodinky nějak opožďují, nezdá se vám?*“

Generál Bunzák celý spor uzavřel: „*Jdou mu dobře. Tak spořádaný a rychlý výjezd pluku jsem ještě neviděl!*“

To byla první dobrá zpráva po minutách napětí. Pak mi ještě technik pluku major Gabriel ze svého gazíku ohlásil: „*Vyjelo všechno, jedu za tankovým praporem!*“

Nato jsem nasedl do svého gazíku, který voják Pták stačil vyměnit za Škodu 105, a jel jsem za 2. motostřeleckým praporem. Ten v pořádku dojel do svého prostoru soustředění a zastavil v pochodovém proudu v lese, 5 km před státní hranicí. Jeden z velitelů rot mi doložil, že má všechna vozidla, a tak jsem pospíchal na své velitelské stanoviště v týlovém prostoru střelnice Stokov. Tam už byla rozmístěna všechna vozidla velitelské, spojovací a průzkumné roty i protiletadlové baterie a řidiči na ně natahovali maskovací sítě. Ve svém velitelském obrněném transportéru R-2 jsem se rychle převlékl do polního stejnokroje. To jsem ještě netušil, že ho celý týden nesvléknu a ani boty vz. 62 že nevyzují.

Náčelník štábu pluku podplukovník Rochovský mi ohlásil, že všechna svozová vozidla přivezla do prostoru vojáky z povolání. Velitelské i týlové velitelské stanoviště jsou rovněž na místě i rádiové spojení ve všech sítích je navázáno.

Upozornil jsem ho na přísný zákaz rádiového provozu a telefonem jsem postupně obvolal velitele praporu. Všichni hlásili pohotovost svých jednotek ve stanovených prostorech bez závad. Jen u 3. motostřeleckého praporu přivezli jeden OT-64 „na tyči“, ale mechanici z technické opravny pluku již začali s opravou.

Bylo 27. února 1972 01.45 hod. Vylezl jsem ze svého obrněného transportéru a šel do štábního autobusu náčelníka štábu. Nádheru zimní noci ani měsíc v úplňku, který nám velmi usnadnil splnění úkolu, jsem vůbec nevnímal.

Podplukovník Rochovský mi doložil, že všichni velitelé a odborní náčelníci podali svá hlášení a předal mi „Výkaz počtů“, který byl zpracován již v pátek při „Bojovém rozdělení“.

„Jdu ohlásit pohotovost pluku veliteli divize. Nevím, co bude dál, velitele jednotek držte na telefonu. Svolejte k sobě mé zástupce a náčelníky druhů vojsk.“

S těmito slovy jsem odešel za hlavními původci našeho nočního trápení.

Generála Bunzáka a plukovníka Roučku jsem našel v teple nízkého domku správce střelnice praporčíka Koutného. Oba pili kávu a podle vůně jsem odhadl, že příčinnivý praporčík rumem nešetřil.

„Soudruhu generále, velitel 104. motostřeleckého pluku podplukovník Rygál, 104. motostřelecký pluk dosáhl plné bojové pohotovosti v záložním prostoru soustředění.“

Přednesl jsem své historické hlášení a podal mu výkaz počtů.

„Tak se posaďte a vypijte si s námi kávu, ale bez rumu. Na to jste ještě moc mladý.“, snažil se žertovat generál Bunzák.

„Velitel divize tu pro vás něco má a nebude to tak snadné jako vyjet s plukem do lesa, když vám k tomu ještě svítí měsíček!“

Velitel divize mi předal písemné „Nařízení pro přesun“, „Nařízení pro zaujetí obrany“, dva soubory map v měřítku 1 : 100 000 na zplánování přesunu a srolované mapy Vojenského výcvikového prostoru Hradiště (kterému vojáci říkali Doupov nebo také Opičí hory).

K tomu mi nařídil:

- vozidla s municí a PHM vrátit do kasáren;
- v posádce ponechat jen nemocné a nezbytný počet vojáků potřebných pro postavení dvou celodenních směn dozorců a strážní služby;
- celý pluk se přesune po ose do výcvikového prostoru Hradiště, kde proběhne plukovní taktické cvičení; to již vyhlášením bojového poplachu začalo;
- pohotovost k přesunu dnes, 27. února v 9.00 hod.

Na můj dotaz, jak budou doplňovány pohonné hmoty po přesunu a v průběhu cvičení, mi plukovník Roučka odpověděl, že z cisteren divizního automobilového praporu, který nás bude zásobovat i proviantem.

Vrátil jsem se k náčelníkovi štábu a nařídil jemu a odborným náčelníkům předat praporům a jednotkám „předběžné nařízení“ tohoto znění:

- připravit se k přesunu na vzdálenost 100 km;

- umožnit řidičům odpočinek nejméně tři hodiny v teple;
- do 7.00 hod. vydat snídani a stravu na celý den;
- pohotovost k přesunu v 8.00 hod. dnes;
- vozidla s municí a PHM po rozednění vrátit do kasáren;
- velitelé praporů a dělostřeleckého oddílu být v 5.30 hod. na velitelském stanovišti pluku.

Po krátkém ujasnění úkolu, během kterého bylo mé „předběžné nařízení“ předáno jednotkám, jsem své zástupce a odborné náčelníky seznámil s úkolem i se svým zámyslem.

Úkolem 104. motostřeleckého pluku tehdy bylo:

- přesunout se po ose: Tachov - Planá – Teplá – Toužim – Bochoř – Radošov;
- ve výcvikovém prostoru Hradiště přejít do obrany s předním okrajem na čáře Mětikalov – Jírovské strážičtvo – Železná hora – Nad ovčárnou a nedovolit nepříteli proniknout na směr Doupov – Hlavákov, ani na směr Doupov – Březina;
- pohotovost paleb v obraně 28. února v 8.00 hod.
- Velitelské stanoviště pluku: Březina.

O půl třetí v noci 27. února roku 1972 byla tedy situace štábu pluku velmi složitá. Bylo třeba zplánovat a spočítat celý přesun, nakreslit mapu „Plán přesunu“, napsat „Rozkaz pro přesun“ a jednotkám vydat včas všechna „Nařízení pro přesun“.

Zároveň musel štáb zpracovat mapu „Rozhodnutí velitele pluku pro obranu“, napsat „Rozkaz pro zaujetí obrany“ a „Bojová nařízení“ a tato předat jednotkám ještě do zahájení přesunu.

Proto jsem tehdy ze všeho nejdříve vyhlásil svůj zámysl.

Pochodovou sestavu přepokládám uspořádat takto:

- jako průzkumný odřad vyslat průzkumnou rotu s regulací, s náskokem 30 min.
- předvoj pluku – tankový prapor;
- na čele hlavních sil pojedou velitelské stanoviště, protiletadlová baterie a ostatní samostatné jednotky;
- za nimi dělostřelecký oddíl;
- pak 1., 2. a 3. motostřelecký prapor;
- dále týlové velitelské stanoviště;
- nakonec technická opravna pluku jako technická uzávěra celého proudu;
- rychlost přesunu 30 km/hod.;
- vzdálenosti mezi vozidly – 40 metrů, mezi prapory – 2 km.

Plán přesunu a nařízení jednotkám zpracuje náčelník štábu. Rozhodnutí pro obranu zpracuji já sám se zástupcem náčelníka štábu. Odborné náčelníky s jejich návrhy k přesunu nebo obraně, vyzveme podle potřeby.

- do obrany ve výcvikovém prostoru předpokládám přejít s 1. a 2. praporem v 1. sledu;

- oba prapory posílit 1. a 2. tankovou rotou;
- ve druhém sledu mít 3. prapor,
- 3. tankovou rotu a baterii samohybných děl ponechat v mé záloze;
- týlové velitelské stanoviště rozmístit v osadě Radošov.

Ještě dnes hluboce smekám před tehdejšími štábem 104. motostřeleckého pluku. Za tři hodiny dokázal zpracovat „Plán přesunu“, „Rozhodnutí velitele pluku pro obranu“ a písemně vydat všechna potřebná nařízení velitelům jednotek.

Díky perfektně sladění a rychlé práci štábu pluku jsem mohl v 5.30 hod. vydat svůj „Rozkaz pro přesun“ a vyhlásit „Rozhodnutí pro obranu“. Po něm velitelé praporů dostali všechna potřebná nařízení písemně a navíc i mapu Doupova se zakresleným praporem rajonem obrany.

Můj zástupce podplukovník Kučera s rozedněním zorganizoval přesun všech vozidel s municí a pohonnými hmotami zpět do kasáren a rovněž činnost „zpětného odřadu“ v posádce.

Zástupce pro věci týlové podplukovník Skácel stihl ještě před zahájením přesunu naložit stany, polní kamínka a rezervu zimní výstroje pro případ, že by některému z vojáků chyběly zimní boty nebo rukavice.

Hned s rozedněním vydali kuchaři v praporech hospodářských výdejních snídaní – výborný guláš z vepřových konzerv (ten se vařil při každém poplachu), dostatek horkého čaje (i do polních lahví) a konzervovanou dávku potravin, u vojáků oblíbené „káděčko“.

Od 6.00 do 7.00 hod. vydali své rozkazy velitelé jednotek a v 7.30 hod. zahájili vyvádění svých kolon k „výchozímu místu přesunu“, kterým byla osada Vítkov – 2 km severně od Tachova.

V 8.30 hod. jsem ohlásil veliteli divize pohotovost pluku k přesunu. Po jeho souhlasu na můj signál vyjel na osu zpravodajský náčelník s průzkumnou rotou a s větrískou regulovčiků. Na každé důležité křižovatce jeden z nich vysedl, aby mohl bezpečně vyregulovat přesun plukovního proudu. Přesně v 9.00 hod. projel osadou Vítkov tankový prapor a za ním se do délky 30 km postupně natáhl celý pluk.

V soudobém boji, kdy jsou všechna vojska plně motorizována, představují přesuny vojsk 90–95 % veškeré jejich bojové činnosti. K tomu, aby se vojenské útvary naučily organizovaným a rychlým přesunům, aby dokázaly dosáhnout stanovených prostorů v plné bojové pohotovosti a ve stanoveném čase, je třeba již v míru vynaložit hodně práce a úsilí. Především musí být dokonale pojízdná veškerá technika. Zejména tanky musí mít správně seřízené spojky, brzdy, planetová směrová ústrojí, řazení rychlostí i správně napnuté pojezdové pasy. Stejně tak i obrněné transportéry, nákladní automobily a vůbec všechna vozidla musí být v naprostém pořádku.

Nejvíce práce měli velitelé rot a praporů s výcvikem řidičů. Jejich mladí vojáci se museli rychle naučit nejen kvalitně ovládat volant nebo směrové páky, plynule řadit, jemně pracovat s plynem, pokud možno nebrzdit, ale hlavně jezdit v koloně. To znamenalo především přísně dodržovat stanovené vzdálenosti mezi

vozidly. Malá vzdálenost mohla mít při náhlém zastavení katastrofální následky. Velká vzdálenost mohla vést k roztrhání kolony a k dopravním nehodám při následném rychlém dojíždění.

Nejhorší, co se za přesunu mohlo přihodit, byla vynucená zastávka některého vozidla uprostřed silnice tak nešťastně, že se nedalo objet a celá kolona musela zastavit. Přitom k poruše a zastavení vozidla mohlo dojít velmi snadno. Stačilo, když řidiči došla nafta v palivové nádrži a on nepřepnul včas palivový kohout nebo když se zavzdušnilo vstřikovací čerpadlo či došlo k rozpojení některého táhla nebo defektu kola. Jestliže porouchané vozidlo zastavilo u pravého kraje, ostatní vozidla ho objela a celý proud pokračoval v přesunu. Poruchu osádka zpravidla dokázala v několika minutách odstranit, a ještě než dorazil další proud, dohonila svůj prapor. Proto byli řidiči doslova cepováni k tomu, aby při jakémkoliv zastavení se svým tankem, obrněným transportérem nebo automobilem zastavili vždy těsně u pravého okraje silnice a v žádném případě nezatarasili cestu. U tachovského pluku věděli všichni řidiči velmi dobře, že zastavit při cvičení uprostřed silnice a nedovolit ostatním předjetí znamenalo pět dnů „s dekou“, (pět dnů vězení „po službě“) po návratu do kasáren. Snad právě proto, že jim touto normou bylo tak často „vyhrožováno“, zastavovali při poruše vpravo a k samotnému potrestání nedocházelo.

Vodit vojska bylo vždy velkým uměním. V dnešní přetechnizované době to platí dvojnásob. Praporeční kolonu vede velitel praporu. Ten musí mít svou techniku v naprostém pořádku, řidiče vycvičené a hlavně poslušné. Sám v čele své kolony musí jet velmi rovnoměrně, stálou rychlostí. Při nařízené rychlosti přesunu 30 km/hod. on musí mít na tachometru stále 35 km/hod. Obtížná místa na ose, jako jsou ostré zatáčky nebo křižovatky, musí jeho řidič projet co nejrychleji, avšak za nimi musí zpomalit, vyčkat až alespoň dvě třetiny jeho vozidel ostrou zatáčkou projedou a teprve pak postupně zvýšit rychlost. Stejně tak v dlouhém stoupání může velitel praporu mírně zrychlit, v klesání naopak rozumně zpomalit. Hlavně však velitel praporu jízdu svých vozidel ze svého velitelského příklopu sleduje a řídí. Se všemi vozidly má radiové spojení a jakékoliv zpoždění menší nebo větší vzdálenosti může krátkým povelům nebo signálem napravit.

Všechna tato pravidla velitelé praporů 104. motostřeleckého pluku během přesunu pečlivě dodržovali a jednoznačně prokázali, že umí vodit své vojáky.

Počasi toho dne bylo velmi příjemné. Sluníčko svítilo, nebe bylo modré, teplota na nule, silnice suchá a úseky s namrzlými zbytky sněhu byly důkladně posypány.

Pochodové proudy jely velmi spořádaně a generálu Bunzákovi, který přesun sledoval z vrtulníku Mi-1, vozidla připomínala korálky navlečené na šňůrce, jak se rovnoměrně pohybují nádhernou zimní krajinou.

Vojákům se zdálo, že si vyjeli se svými „kočáry“ na docela pěkný výlet a zatím ani netušili, co všechno je ve výcvikovém prostoru čeká. Velitelé kolon při

zpětném pohledu dozadu byli spokojeni a cítili oprávněnou hrdost na vojenskou sílu, která je poslušně následuje.

Dokonce i občané v obcích a městech, kterými proud pluku projížděl, se usmívali a někteří svým vojákům i mávali.

Při krátké zastávce v „regulačním místě č. 3“ na okraji obce Bochov zastavila u mého transportéru R-2 Tatra 603 velitele divize. Nadejel si přes Mariánské Lázně a Bečov. „*Jak to, že už jste tady a kde máte tankový prapor?*“ divil se plukovník Roučka.

„*Jedu přesně podle vámi schváleného plánu přesunu. Tankový prapor je čelem u Těšetice, motostřelecké prapory i tyl pluku jedou v pořádku za mnou.*“

„*Tak jed'te s pánembohem, já se tu na vás podívám,*“ propustil mne velitel divize. Zřejmě měl obavy, jak dopadne přejezd pluku přes hlavní karlovarskou silnici. Když viděl dva regulovčíky 100 metrů před i 100 metrů za křižovatkou a důstojníka štábu, který reguloval přímo na křižovatce, poněkud se uklidnil. K jeho cti je třeba poznamenat, že své 19. motostřelecké divizi velel velmi rozumně. Plány bojové přípravy neměnil a své podřízené nezatěžoval zbytečnými úkoly. Na všechny kontroly u vojsk byl vždy dobře připraven a při taktických cvičeních, která řídil, se vyžíval v rozehrávání složitých situací. Ty museli cvičící velitelé řešit a podle jejich rozhodování pak probíhal další vývoj cvičení.

Do 14.00 hod. 27. února dosáhly všechny prapory stanovených prostorů na Doupově a i tyl pluku dojel do Radošova. Za čtyři hodiny se celý motostřelecký pluk přemístil o 90 km a na ose přesunu nezůstalo ani jedno vozidlo. Že by to byl nějaký obdivuhodný výkon, to mi tenkrát nedošlo. Hlavní bylo, že dojela všechna technika bez dopravní nehody a včas. Velitelé praporů mohli ještě za denního světla zavést své jednotky do „rotních opěrných bodů“, provést s nimi krátkou rekognoskaci terénu a stanovit jim palebné úkoly. Velitelům rot na jejich činnost již mnoho světla nezbylo. Hned po setmění začaly osádky kopat

střelecké okopy pro tanky, obrněné transportéry a motostřelecké roje a spojovací zákopy na předním okraji i v hloubce obrany.

Velitel čety upřesňuje veliteli tanku jeho palebný úkol v obraně

Nejdříve ze všeho museli rozmístit a zamaskovat svá velitelsko-pozorovací stanoviště velitelé praporů a spojaři natáhnout linkové spojení mezi všemi místy velení. Pozorovatelnu velitele pluku vykopali a „vydřevili“ do rána ženisté na svazích Železné hory docela slušně. Měl jsem z ní velmi dobrý výhled na oba možné směry nepřátelského útoku.

Se západem sluníčka začalo i trochu mrznout a bylo třeba za každou rotou postavit hospodářský stan a začít topit v kamínkách. Tyto stany byly určeny pro ohřátí a odpočinek vojáků, kteří zrovna nemuseli kopat. Nejlépe bylo tankistům, kteří si velmi rychle za každým „opěrným bodem čety“ postavili z tyčí a dvou tankových plachet nízký stan, ve kterém bylo vcelku příjemně i bez kamínek.

Při kontrole jednotek v obraně kolem půlnoci jsem zjistil, že sice motostřelci dostali polévku i čaj, ale své postavené stany ani nevyužívali. Těm, co odpočívali, bylo lépe v bojovém prostoru jejich obrněného transportéru, který byl dostatečně prostorný a dal se vytopit naftovým topením. Tento způsob ohřevu „živé síly“ byl i nebezpečný. Hrozilo při něm otrávení vojáků kyslíčnickem uhelnatým, pokud by „bufyk“ špatně fungoval. Proto musely štáby praporů i velitelé rot bezpečnost svých vojáků v transportérech celou noc kontrolovat.

Hodně práce měli i kuchaři v praporních hospodářských výdejnách. S využitím nerovností v terénu a různých úvozů rozmístili svá vozidla, postavili přístřešky pro své kuchyně a vše důkladně zamaskovali. Do 22.00 hod. stačili uvařit plévku i dostatek horkého čaje, pro který si dva nosiči stravy od každé roty přišli a donesli jej ke svým rotám.

Vzhledem k tomu, že vojáci i důstojníci byli již druhou noc beze spánku, stanovil jsem ve svém „Nařízení pro noc“, že polovina vojáků i důstojníků bude do 2.00 odpočívat a polovina bude budovat obranu. Ve 2.00 hod. se vystřídají tak, aby v 7.00 hod. 28. února byli všichni po snídani, na svých místech u zbraní připraveni odrazit možný útok nepřítele. To měl být 67. motostřelecký pluk, který týden ve VVP cvičil.

Znovu se mi potvrdilo, že můj velitel divize plukovník Roučka to zkrátka umí. Naplánoval v jednom týdnu dvě plukovní taktická cvičení jako dvoustranná a tím sobě i svému štábu ušetřil jeden týden pobytu ve výcvikovém prostoru. Navíc očekával, že při skutečném nepříteli bude cvičení pro oba pluky mnohem zajímavější. Čehož se mu podařilo dosáhnout.

Kolem půl osmé přijel na mou pozorovatelnu velitel divize a s ním i jeho „rozhodčí služba“. Ke každému praporu i dělostřeleckému oddílu přijel v gaziku jeden důstojník ze štábu divize a na VS a TVS jich přijelo hned několik. Jejich

úkolem bylo rozehrávat cvičícím jednotkám různé taktické situace a hodnotit jejich činnost. V případě potřeby měli i právo zastavit postup jednotek, aby nedošlo k jejich střetu.

Tito rozhodčí a nakonec i sám plukovník Roučka při prohlídce obranných rajonů velmi snadno zjistili, že naše obrana je vybudována příliš mělce. Okopy pro tanky a obrněné transportéry byly většinou jen vyhrabány ve sněhu. I zákopy motostřelců byly vyhrábnuty jen do hloubky 10–20 cm. Některé opěrné body čet nebyly ani příliš vhodně zvoleny a jejich palebné možnosti byly omezené. Všechny tyto nedostatky mi velitel divize přímo v terénu ukazoval a já se nestačil červenat. Přesto jsem se pokusil své vojáky hájit. Poukazoval jsem na to, že Doupovské hory jsou skalnaté, půda zamrzlá, času málo a ani lopaty a krumpáče moc nevydrží. Lámou se jim násady, jak jsme sami viděli.

Na to plukovník Roučka zřejmě jen čekal a vítězoslavně mi sdělil: *„U vašeho týlu v Radošově je již přisunuta Tatra. Je na ní 100 krumpáčů a 200 lopat. Zničené nářadí můžete svým vojákům vyměnit. A přidám vám i čas, když tak naříkáte, že jste ho měl málo.“*

Podal mi své písemné „Nařízení pro obranu“. Z něho jsem se dozvěděl, že nepřítel může zahájit útok hlavními silami, pravděpodobně zítra v dopoledních hodinách. Úkolem pluku je vybudovat obranu o třech postaveních v úseku: Mětikalov – Nad ovčárnou s předním okrajem na čáře „podle volby cvičících“. Pohotovost obrany zítra 1. března v 8.00 hod.

Ještě mi podal ruku a se slovy: *„Tak kopejte, kopejte“* odjel. Jeho rozhodčí u jednotek samozřejmě zůstali a kontrolovali, aby se kopalo řádně a do hloubky.

Situace pluku se znovu zkomplikovala. Úkol byl obrovský a času málo.

Podle ženíjních norem střelecký okop pro tank T-54 M musel být 4 metry široký, 7 metrů dlouhý a nejméně 1 metr hluboký. Pro obrněný transportér OT-64 o něco užší a delší. V každém případě to znamenalo vykopat 25 až 28 kubických metrů zeminy. Pro civilního kopáče je to při 8 hodinách denně práce na 14 dnů. Vojenská norma byla 3 kubíky na muže za deset hodin práce. To znamená, že voják má na tutéž práci ne 14, ale jen 9 dnů. Když budou kopat tři členové z osádky, potřebují na jeden okop 3 dny!

Stejně tvrdé normy měli i motostřelci. Okop pro stojícího střelce z kulometu nebo z pancéřovky musel být hluboký 110 cm, spojovací zákopy 60 cm. K tomu úkryty pro každou četou, pozorovatelný velitelů rot a praporů – to všechno rovněž vyžadovalo dva a půl až tři dny práce.

Když jsem v 11.00 hod. 28. února na své pozorovatelně končil s „Organizací součinnosti“ a upřesněním úkolů v obraně, dobře jsem věděl, že na „zakopání pluku“ je zapotřebí nejméně 3 až 5 dnů a že splnit tento úkol za dvacet hodin není možné. Ještě než se velitelé praporů rozešli, neodpustil jsem si poznámku: *„Jsem stejně zvědav, který prapor bude nejlépe zakopaný. A víte co?“*

A když nevěděli, sdělil jsem jim svůj momentální nápad: *„Zítra při hlášení pohotovosti obrany mi zároveň doložíte, která četa z vašeho praporu má nejlépe*

vybudovaný a zamaskovaný svůj „opěrný bod“. A já všem vojákům z této čety, až pojedou na řádnou dovolenou, přidám 5 dnů.“

A také všichni vojáci čtyř čet dostali místo 10 dnů 15 dnů řádné dovolené. Vybírali si je ještě začátkem léta.

Počasí nám stále přálo. Přes den polojasno až oblačno, občas sluníčko a docela dobrá viditelnost. Teploty až 5 stupňů nad nulou. V noci mírně mrzlo a svítíl měsíc, což bylo pro kopání okopů mimořádně příznivé.

Odpoledne využili velitelé k částečnému přeskupení některých jednotek a hlavně k důkladné organizaci paleb v obraně. Ženisté položili cvičná minová pole na možných směrech postupu nepřítele, dělostřelci přesně spočítali a připravili všechny své soustředěné i přehradné palby a tři průzkumné skupiny hned po setmění vyrazily do hloubky výcvikového prostoru s úkolem zjistit, kde je náš nepřítel (v tomto případě 67. motostřelecký pluk), kolik je ho a co má v úmyslu.

I při tomto cvičení jsem se znovu přesvědčil, že naši vojáci jsou v mnoha věcech chytřejší než my, jejich velitelé.

Severní svahy Jedlové, Nad zunou, Prachometského kopce i Železné hory, které jsme měli za úkol bránit, byly přímo posety okopy a zákopy. Vykopali je generace vojáků před námi, kteří měli na budování obrany mnohem více času, zvláště při tzv. ukázkových cvičeních. Byly však zaváté sněhem, kterého bylo místy půl metru. Vojákům stačilo udělat důkladný průzkum a tyto okopy najít, o 15–20 cm je prohloubit, upravit „předprsně“ a vše důkladně zamaskovat. I tak ale museli kopat celou noc.

Když jsem před půlnocí ve svém gaziku objížděl rotní opěrné body na předním okraji obrany, všude se usilovně kopalo. Společně s vojáky pracovali i jejich velitelé čet a rot. Několikrát jsem se provokativně zeptal zpocených vojáků: „*A proč kopete tak hluboko?*“ Dvakrát mi odpověděli: „*Protože ten okop má být metr hluboký!*“ A dvakrát mi sdělili: „*Abychom měli nejlepší obranu v praporu.*“

Dodnes nevím, co mé vojáky vedlo k tehdejšímu zcela mimořádnému pracovnímu výkonu. Bylo to vědomí, že pro obranu vlasti je to třeba, příklad velitelů, vidina 5 dnů dovolené navíc nebo přirozená vlastnost každého z chlapů být lepší než ten druhý?

Tak se stalo, že ráno 1. března v obraně 104. motostřeleckého pluku seděly všechny tanky i obrněné transportéry hluboko v zemi a ze sněhu vykukovaly jen tankové kanony a velkorážné kulometry transportérů. I pěchota byla „zaryta v zemi“ a rozhodčí ji mohli vidět jedině, až přišli 50 metrů k jejím zákopům.

Velitel divize, který po 8.00 hod. přijel na mou pozorovatelnu od Doupova a „nic moc“ cestou neviděl, provokativně se otázal: „*A kde vlastně máte tu svou obranu?*“

Musel jsem mu oranžovými dýmovnicemi, které na můj signál odpálili velitelé čet, ukázat, kde probíhá přední okraj obrany, černými šrapnely vystřelenými veliteli rot označit rotní opěrné body, a zakopané tanky v obraně se mu

prozradily zapnutím dýmovacího zařízení. Po tomto malém divadélku prověřil linkové spojení k praporům, prošel pěšky obranný rajon druhosledového 3. praporu, a když viděl čerstvě vykopanou zeminu kolem transportérů a změřil metrem i hloubku okopů pěchoty, neodpustil si poznámku: „*Tak vidíte, že to jde, když se chce!*“ Stačil jsem mu přitakat: „*Podle vašeho rozkazu, soudruhu plukovníku, kopali celou noc.*“

Nato odjel na Janský vrch, kde měl své „ředitelství cvičení“ a odkud mohl nejen dobře pozorovat, ale i řídit „válku“ svých dvou pluků.

Kolem 10.00 hod. nepřítel na naši obranu skutečně zaútočil. Z bývalého města Doupova vyjelo ve směru na Prachometry asi 20 tanků a přes 30 transportérů OT-64. Za mohutné palby cvičnými náboji se snažily prolomit obranu 2. praporu majora Šáchy.

Bohužel se dostaly do našich bočních paleb, některé transportéry uvázly, jejich sestava se narušila, a tak byl tento útok 67. motostřeleckého pluku rozhodčí službou asi 300 metrů před naším předním okrajem obrany zastaven.

Druhý prapor své postavení v prostoru „Za pajerem“ a na svazích prachometského kopce udržel. Náš nepřítel 67. motostřelecký pluk musel potupně ustoupit a stáhnout se do Doupova.

Ve 14.00 hod. nepřítel zaútočil znovu. Tentokrát údolím podél silnice Doupov – Mětikalov. V bojové linii prvního sledu měl 30 tanků, 40 transportérů a všichni stříleli cvičným střelivem jako o závod. Tento druhý útok byl podporován mohutnou palbou dělostřelectva, údery letectva i bitevních vrtulníků. Tyto palby i údery rozehrávala samozřejmě rozhodčí služba.

I když jsem na pomoc veliteli 1. praporu podplukovníku Obešlovi poslal svou protitankovou zálohu – baterii samohybných děl a do pravého boku útočícího nepřítele udeřila z výhodné čáry 3. tanková rota palbou salvami, nebylo to nic platné.

Podle rozhodčí služby utrpěl první prapor 50 % ztrát a nepřítel, který měl trojnásobnou převahu, prolomil v prostoru Řednice naši obranu. První prapor musel zastavit palbu, o 2 km ustoupit a jednotky 67. motostřeleckého pluku projely naší obranou jako nůž máslem. Bednářovi tankisté je zdravili tankovými kanony v maximální elevaci.

Ještě před setměním provedl 3. prapor s tankovou rotou za podpory našeho dělostřeleckého oddílu plukovní protizteč a obnovil přední okraj naší obrany. V podstatě zajely do okopů 1. praporu, který jsem stáhl do druhého sledu.

V 18.00 hod. jsem od „svého“ rozhodčího dostal „Bojové nařízení“ velitele divize. V něm se 104. motostřeleckému pluku nařizovalo:

- během moci provést přeskupení jednotek;
- v 10.00 hod. 2. března být připraven z čáry: Pila – Malé vršky, útokem na směru: Žebletín – Kozlový kopec;
- prolomit obranu nepřítele v úseku: Žďár – Na pláni;
- čas „Č“ – bude upřesněn zítra v 9.00 hod.

K tomu jsem dostal „obálku“ se zakreslenou situací nepřítele a graficky vyjádřeným úkolem pluku.

Situace znovu nebyla nijak jednoduchá. Vojáci a zejména velitelé pořádně nespali již tři noci. Přesun jednotek do výchozího prostoru pro útok znamenal, že musí ujet 20 až 30 km, z toho tankové roty po těžce průjezdných tankových cestách.

V případě, že bychom zahájili přeskupení kolem půlnoci, hrozilo nebezpečí, že budou jednotky bloudit a do útoku půjdou zcela vyčerpané. Byla ale téměř jistota, že ve výchozím prostoru pro útok budou všichni včas a že velitelé budou mít dostatek času pro organizaci útoku. Jestliže prapory vyjedou až po rozednění, pojedou se jim lépe a rychleji, avšak v případě zapadnutí nebo nějakého jiného maléru se může stát, že pluk ve stanoveném čase do útoku vůbec nevyrazí. Po ujasnění nového úkolu a krátké poradě s náčelníkem štábu a se zástupci jsem se rozhodl vyjet až ráno.

Ve svém „Nařízení pro noc“ jsem stanovil:

- během noci mít v pohotovosti jednu třetinu vojáků u svých zbraní;
- u každé jednotky postavit a kontrolovat přímé zajištění;
- pro ostatní vojáky, zejména pro řidiče, zabezpečit odpočinek v teple;
- do 6.00 hod. ukončit výdej teplé stravy;
- v 6.00 hod. být připraveni k přesunu do výchozích prostorů pro útok;
- velitelé praporů musí být ve 20.00 hod. na velitelském stanovišti pluku v osadě Březina.

Pak jsem vyhlásil svůj zámysl a znovu se rozběhla velmi intenzivní a sladěná činnost štábu pluku. Náčelník štábu zpracoval na mapě 1 : 25 000 „Plán přeskupení“ a já jsem na další mapu stejného měřítko nakreslil „Rozhodnutí velitele pluku pro útok“. Odborní náčelníci se podíleli na obou dokumentech a ještě zpracovali svá odborná nařízení.

Když po vyhlášení mého „Rozhodnutí“ odcházeli velitelé praporů kolem 21.00 hod. z mého velitelského stanoviště, dostali od štábu i písemná „Nařízení pro přesun a přechod do útoku“.

Ještě po letech si někteří z přítomných vzpomínají, že prý jsem jim tehdy při odchodu řekl: „*Pamatujte si, že major, který nekontroluje své strážce, musí být již v míru zastřelen.*“ Nevím, zda jsem to skutečně řekl, ale pamatuji si velmi dobře, že jsme tehdy všichni, včetně našich vojáků, chápali toto cvičení velmi vážně jako přípravu na možnou bojovou činnost.

Následující noc byla velmi tmavá a teplá fronta přinesla i drobné přeháňky. Tankové cesty ani terén zatím neroztával, ale na komunikacích, po kterých se přesouvala kolová technika bylo docela slušné náledí. Během ranního přesunu do výchozích prostorů pro útok několik obrněných transportérů sklouzlo do příkopu a jeden se i převrátil na bok. Naštěstí se nikomu nic nestalo a všechny byly vzápětí vytaženy na silnici.

V 9.00 hod. mi na mé pozorovatelně v prostoru Pila velitelé praporů osobně hlásili pohotovost svých rotních proudů ve výchozím prostoru pro útok. Krátce

jsem jim přímo v terénu upřesnil úkoly a i jim zbylo poměrně dost času pro jejich velitelskou činnost.

V prostoru osady Žďár, Kozlovského kopce a Huseně jsme pozorovali pohyb obrněných transportérů a tanků. Bylo zřejmé, že tam náš nepřítel – 67. motostřelecký pluk zaujímá obranu.

V 10.00 hod. vyjela před „čáru zteče“ do připravených okopů 1. tanková rota (z mé zálohy) a baterie samohybných děl, aby mohly přímou palbou zabezpečit rozvinutí a zteč hlavních sil pluku při průlomu nepřátelské obrany. V té době rovněž náš dělostřelecký oddíl a cvičně přidělený divizní dělostřelecký pluk zaujaly svá palebná postavení a hlásily pohotovost k palbě.

Teprve v 11.30 hod. přijel na mou pozorovatelnou velitel divize a nařídil mi, že „čas Č“ je 12.00 hod.

Dobu potřebnou na překonání vzdáleností z výchozích prostorů na „čáru zteče“ a odtud na přední okraj nepřátelské obrany měli velitelé praporů velmi dobře spočítanou. Terén před osadou Žďár je dostatečně rovný, a tak i rozvinutí tankových a v zápětí i motostřeleckých rot bylo velmi rychlé.

Přesně v 11.57 hod. dosáhly poměrně vyrovnané „bojové linie“ tanků i obrněných transportérů „čáry zteče“. Tanky měly před transportéry náskok asi 100 metrů.

Z „čáry zteče“ sešlápli všichni řidiči pedál plynu až na podlahu a za mohutné palby tanků i obrněných transportérů přesně ve 12.00 hod. byly tanky 3. roty společně s transportéry 3. praporu na předním okraji nepřátelské obrany vpravo osady Žďár. Druhá tanková rota s druhým praporem útočící vlevo Žďáru se asi o dvacet vteřin opozdily. Nicméně i jejich bojová linie tanků a transportérů byla vyrovnaná a prudkost zteče zdrcující, napsal rozhodčí u 2. praporu ve svém zápisu.

První i druhý zákop nepřítele byl velmi rychle překonán. Teprve u třetího zákopu se ozvala nepřátelská palba. Vzhledem ke značnému stoupání se náš postup zpomalil. Velitelé praporů veleli „sesednout“ a na opěrné body v hloubce obrany provedli pěší „zteč“ s mohutným „Hurááá!“

Veliteli divize se rychlé rozvinutí bojových sestav tankových i motostřeleckých jednotek i jednotně a přesně ve 12.00 hod. provedená „zteč“ vcelku líbila.

Ještě před „ztečí“ jsem mu doložil propočty poměrů sil v úseku průlomu. V tancích to bylo 6:1, v dělostřeleckých hlavních 8:1 a v motostřeleckých rotách 4:1 v náš prospěch. Zřejmě i proto nám rozhodčí služba uznala úspěšné provedení průlomu nepřátelské obrany a nezastavila náš postup.

Již ve 14.00 hod. ovládl 3. prapor Kamenný vrch, 2. prapor Heřmanov a tím byl splněn bližší úkol pluku.

To jsem samozřejmě veliteli divize rádiem ohlásil i se svým rozhodnutím“:

- zasazením prvního praporu s dvěma tankovými rotami na směru: Heřmanov – Oleška;
- úderem do týlu zničit nepřítele v prostoru Huseň a v dalším útočit v nařízeném směru.

V této situaci se mi naskytla jedinečná příležitost obklíčit a zajmout velitele 67. motostřeleckého pluku, který podle mých průzkumníků měl na odvráceném svahu Huseň svou pozorovatelnu. Této možnosti se nedalo odolat a když mi velitel 1. praporu hlásil pohotovost ke zteči, dostal povel „*Vpřed!*“

Na mé hlášení mi velitel divize neodpověděl.

Po chvíli mne však ve svém gaziku dohonil na Složišti, odkud jsem zasazení svého druhého sledu řídil.

Když viděl, jak naše tanky a obrněné transportéry v rozvinuté bojové sestavě a s mohutnou palbou vyjely na Huseň a chystají se zezadu „převálcovat“ nepříteli v obraně, nařídil mi okamžitě zastavit postup i palbu. Byl značně rozčilen. Obával se a možná i právem, že by při tomto manévru mohlo dojít ke srážce vozidel nebo i k jinému neštěstí. Důrazně mi vytkl, že mi zasazení 2. sledu pluku do týlu nepříteli neschválil, že jsem měl pokračovat v útoku na Pekelný vrch a že řídicí cvičení je on. Buď jak buď, díky tomuto skvělému a rychle provedenému manévru, který doslova vyděsil našeho nepříteli – 67. motostřelecký pluk, bylo celkové hodnocení pluku z taktické přípravy pouze *vyhovující*.

Nakonec v 15.00 hod. vyhlášením signálu „Kolotoč“ velitel divize obě taktická cvičení 67. a 104. motostřeleckého pluku ukončil. Zrovna v nejlepším, když nás ta „cvičná válka“ začala docela bavit.

Nato mi nařídil soustředit všechny jednotky v Doupově, kde bude zítra v 9.00 hod. mítink. Zároveň mu mám předložit ke schválení „Plán přesunu“ s tím, že se celý pluk přesune do posádky znovu po téže ose. Zahájení přesunu 3. března ve 13.00 hod.

Ještě do setmění se velitelům jednotek podařilo vyprostit několik zapadlých transportérů a dovést své rotní kolony na seřadiště v Doupově. Tam je náčelník štábu pluku řadil do sestavy, v jaké se budou zítra přesouvat.

Na pravém křídle jako první stála v jednom proudu průzkumná rota, vedle ní velitel tankového praporu, za ním 1. tanková rota, vedle ní 2. a pak 3. tanková rota, samohybná baterie, pak velitelské stanoviště pluku. Dále protiletadlová baterie, velitel dělostřeleckého oddílu, pak 1., 2. a 3. baterie, dále 1., 2. a 3. motostřelecký prapor v rotních proudech a nakonec technická opravna pluku. Vzdálenosti mezi vozidly byly jen 5 metrů a rozestupy mezi proudy 3 metry. Veškerá technika byla poměrně vyrovnaná a jako celek působila značně mohutně.

Po vyčistění zbraní, doplnění pohonných hmot z divizních cisteren a výdeji večere mohli si vojáci i velitelé 104. motostřeleckého pluku poprvé v tomto týdnu trochu odpočinout a v polních podmínkách se i vyspat.

Po celou dobu plukovního taktického cvičení byla vojákům vydávána teplá strava jen dvakrát denně – ráno a večer. Na snídani byla vždy polévka nebo guláš, chléb, máslo, sýr, různé pečivo a studený oběd. To byl zpravidla turistický salám, vejce natvrdo, vařený uzený bok nebo i smažený řízek s chlebem. K tomu různé sušenky a teplý čaj. K večeři kuchaři vařili vepřovou

nebo hovězí pečení, brambory, jednou i knedlíky se zelím, dostatek teplého čaje a jako přídavek byla paštika a ovoce. Tehdejší proviantní norma na muže a den byla 19,60 Kč, v poli navíc příplatek 5 Kč. S ní se moc „čarovat“ nedalo, a tak se při intenzivním výcviku v poli vždy řádně „provařilo“. Vzniklé ztráty bylo třeba uhradit z výtěžku pomocného zemědělského hospodářství nebo z vojenských výpomocí a někdy také „ušetřit“ po cvičení.

V každém případě byli vojáci se stravou při cvičeních mnohem spokojenější než v kasárnách. Možná to bylo i tím, že jim v důsledku zvýšené námahy mnohem více chutnalo.

3. března byl budíček již v 5.00 hod. Po něm se vojáci v potoku Liboc konečně lépe umyli, oholili, vyčistili si zbraně, oděv i obuv a když po vydatné snídani nastoupili před svou techniku, vypadali mnohem čistěji, než jsem očekával.

Přesně v 9.00 hod. jsem podal hlášení veliteli divize. Ten se prošel před nastoupenými jednotkami, pozdravil je a z nákladní „vétřiesky“ průběh plukovního cvičení stručně a vcelku příznivě zhodnotil. Poděkoval všem za vykonanou práci a upozornil, že cvičení končí až v posádce.

Pak náčelník štábu divize podplukovník Kolář přečetl divizní rozkaz, článek 1, Odměny udělení a plukovník Roučka věnoval 10 vojákům hodinky zn. Prim a 10 důstojníkům obálku s 1 000 Kč.

Rozloučil se obligátním: „*Nashledanou soudruzi!*“ Poměrně hlasitá odpověď: „*Nashledanou soudruhu plukovníku!*“ ho poněkud překvapila. Nebylo na tom ale nic divného. Všichni byli rádi, že cvičení skončilo a že ten, který nás celý týden nejvíce trápil, konečně odjíždí.

Po jeho odjezdu věnovali řidiči i osádky veškerou pozornost přípravě techniky na přesun. Bylo třeba provést důkladnou kontrolní prohlídku, odstranit drobné závady a lépe napnout pojezdové pasy tanků a samohybných děl.

V 11.30 hod. byl zahájen přesun pluku po ose Doupov – Prachoměty – Březina tak, aby čelo tankového praporu projelo Bochovem ve 13.30 hod., což se i podařilo. Sluníčko nám opět svítilo a i velitelům vozidel, kteří stáli v otevřených příklopech, se jelo vcelku příjemně.

Celý zpáteční přesun pluku proběhl naprosto bez závad. Regulačními místy projížděla čela jednotek v přesně stanoveném čase, doslova jako podle jízdního řádu.

Zpravodajský náčelník s průzkumnou rotou mi rádiem ohlásil příjezd do kasáren již v 16.00 hod. Moje velitelské stanoviště dojelo za tankovým praporem krátce před pátou a technická uzávěra, která „táhla na tyči“ jeden OT-65, byla v kasárnách krátce po setmění.

Konečně jsem svlékl polní stejnokroj, obul polobotky (což byla zásadní chyba) a vydal se do kuchyně zkontrolovat, jak jeden kuchař se šesti vojáky v „kuchyňské směně“, kteří byli ponecháni v kasárnách, připravili večeři pro celý pluk.

Již v jídelně jsem cítil silný zápach. Ve „výdejním místě“ jsem zjistil, že pochází z velkého hrnce plného z poloviny černých vařených brambor. Kuchař vydával

průzkumákům naběračkou do misky „masovou haši“, dozorčí kuchyně jim k tomu vydával zapáchající brambory a další voják naléval čaj do druhé misky. Kdo nestačil brambory odmítnout, byl bez večeře. Jíst se to nedalo.

Tehdy jsem se neovládl. Hrnc s brambory jsem pravou nohou (v polobotce) prudce nakopl, až se převrátil a brambory se rozsypaly po podlaze. Samozřejmě jsem výdej večeře pozastavil, nechal přinést čerstvý chléb a celý pluk večeřel pouze masovou haši, okurky, chléb a čaj. Ochutnal jsem ji také, byla výborná.

Právě když jsem si prohlížel svůj zhmožděný palec, přišli do mé kanceláře dva vojáci. Předseda základní organizace SSM technické opravny a jeden mechanik s hlášením, že ztratil samopal. Pravděpodobně ho zapomněl na kmenech v Doupově, kde obědval. Jejich velitel jednotky ještě nepřišel, a tak šli rovnou za mnou.

Ztráta samopalu – to byla tehdy „mimořádná událost“ prvního stupně. Musela se okamžitě hlásit služebním postupem až ministru národní obrany.

Nezbylo nic jiného, než znovu nasednout do gaziku a jet zpátky do Doupova. Můj skvělý řidič voják Pták prolétl těch 100 km v rekordním čase. Ani jsem si nestačil pořádně zdřímnout.

Již při prvním ohledání místa oběda jsme našli samopal zapadlý za kmenem tak pěkně, že ze silnice nebyl vidět. Radost z toho byla veliká, dokonce jsme se objali.

Při zpáteční cestě můj rychlostní řidič za městem Toužim usnul a sjel na zasněžené pole. Naštěstí jsme se nepřevrátili a náš gazik byl rovněž v pořádku. Až do kasáren jsem své vojáky dovezl osobně, a to ještě před večerkou.

Plukovní taktické cvičení konečně skončilo. 104. motostřelecký pluk za 40 minut vyjel z kasáren, dvakrát se přesunul o 100 km za čtyři hodiny, zakopal se v obraně, dokázal manévrovat a útočit v horách. Všechna vozidla, zbraně i vojáci se v pořádku vrátili. Nikdo se nezranil, jen veliteli pluku zčernal a později úplně slezl nehet z palce pravé nohy.

Komplexní prověrka pluku

Po plukovním taktickém cvičení během soboty a neděle se vojáci i důstojníci tachovského pluku konečně vyspali a od pondělí 6. března začaly všechny jednotky s čištěním a důkladným ošetřováním veškeré techniky, která v Doupovských horách dostala pořádně zabrat.

Já i moji zástupci jsme se naivně domnívali, že když už máme za sebou prověrku bojové pohotovosti i plukovní taktické cvičení, tak že letos žádné jarní prověrky být nemohou.

Z tohoto hlubokého omylu nás vyvedl již v úterý zástupce velitele 1. armády pro bojovou přípravu plukovník Lázinka. Přivezl mi „Rozkaz velitele 1. armády“, který nařizoval provést ve dnech 15.–23. března 1972 „Komplexní prověrku“ u 19. motostřelecké divize. 104. motostřelecký pluk neprověřovat pouze z bojové pohotovosti a taktické přípravy. Ze střelecké přípravy prověřit všechny

motostřelecké i tankové roty a veškerou techniku a zbraně. V dalších předmětech bojové přípravy byl rozsah prověrky stejný jako u ostatních pluků.

Bylo to mnohem horší než blesk z čistého nebe. Přečetl jsem si dvakrát zvýšený rozsah této prověrky a jako již mnohokrát dříve mne napadlo: „*Ti nahoře se museli úplně zbláznit.*“ Pokusil jsem se odporovat.

„*Vždyť to není možné soudruhu plukovníku! Nejdříve přece musíme ošetřit zbraně, techniku, pak ji uložit a na to potřebujeme nejméně tři týdny...*“

„*Ale to víš ,mladej', že je to možné!*“ uklidnil mne plukovník Lázinka a pokračoval: „*Podívej se, tygříku. Za týden 14. března večer sem přijedu s celou komisí důstojníků ze štábu armády. Ty nás pěkně ubytuješ na té svobodárně, které tvoji vojáci říkají dům hrůzy. Mladý oficíry, co ti tam dělají bordel, přestěhuješ do kasáren k mančaftu! 15. března v 9.00 hod. začneme pořadovou prohlídkou pluku. Živit nás budeš ve vojenské závodní kuchyni a doufám, že nám bude chutnat. Podle stanoveného rozsahu, který jsem vymýšlel osobně – to jen abys věděl, kdože se to zbláznil – zpracuješ plán komplexní prověrky. A dej si záležet, aby se prověřková zaměstnání nekřížila a jednotky měly dostatek času na přesuny. Ten plán mi předložíš ke schválení 14. března večer. A já ti slibuji, že důkladně prověříme celý pluk, štáb pluku i tebe osobně. 23. března, až skončíme, tak ty buď půjdeš z funkce, nebo se dostaneš do čítanek!*“

S tímto uklidňujícím závěrem mne opustil. Jeho poslední věť jsem absolutně nerozuměl. Zde musím poznamenat, že plukovník Lázinka byl velmi moudrý, sportovně založený důstojník, s hlubokým smyslem pro humor. Byl to zkušený „operátor“, který se velmi dobře vyznal v otázkách „operačního umění“ a byl i výborný organizátor bojové přípravy. Když si něco umanol, měl to vždy dobře promyšlené. Bylo lepší mu neodporovat a jeho pokyny rychle plnit.

Nezbylo nám nic jiného než co nejrychleji zpracovat „Plán komplexní prověrky“ a „Plán přípravy na prověrku“. Podle těchto lineárních grafů zpracovali velitelé praporů své plány a „Rotní rozvrhy zaměstnání“.

Ve středu ráno při plukovním „rozvodu do zaměstnání“ jsem všechny vojáky seznámil se změněnou situací a s „Komplexní prověrkou“, která nám hrozí. Vzpomínám si, že jsem tehdy svým vojákům připomněl, jak před 545 lety Prokop Holý v krátké době zformoval „tábority“ i „sirotky“ a ve dvou dnech rychle přitáhl ke křížáky obléhanému Stříbru, které osvobodil. 2. srpna 1427 přitáhl k Tachovu, kde již stála k bitvě připravená mnohonásobná přesila křížáků. Když však zahlédli přední voje a uslyšeli bojový zpěv „božích bojovníků“, dali se na zmatený útěk. Husité je celý týden pronásledovali a na útěku zabíjeli. 14 000 katolických pánů a jejich žoldnérů uteklo do tachovského hradu, který ani Jan Žižka v roce 1424 se svými bojovníky nedobyl a o kterém se domnívali, že je nedobytný. 9. srpna se husité vrátili z pronásledování nepřátel a utábořili se na tomto kopci, kde dnes stojí naše kasárna. 11. srpna zaútočili na tachovský hrad. Mohutnou palbou z pušek a hákovnic zapálili dřevěná opevnění na hradbách, a když se obránci „pro dým a smrad brániti nemohli“, vyvrátili horní bránu a nedobytný tachovský hrad ovládli. Ta ulička,

kerou se vracíte z náměstí do kasáren, se dodnes jmenuje „Krvavá ulice“. Bylo tam nejvíce zabitých. Po tomto vítězství ustanovil Prokop Holý tachovským hejtmanem Buška ze Smolotyl s posádkou 1 400 bojovníků. A od těch dob byl „Tachov Čechům vždy věrnou oporou“.

Objasnil jsem svým vojákům, že oni jako potomci husitů nemusí dnes vyhánět z naší země žádné „křižáky“. Přesto na nás za týden „zaútočí“ prověřovací komisaři ze štábu armády a budou zkoumat, jak řidiči umí řídit svá vozidla, jak umí střelci střílet a zda uběhneme kilometr za tři minuty. V závěru své řeči jsem jim poděkoval za skvělý výkon při bojovém poplachu, při přesunech i při plukovním cvičení. Zdůraznil jsem, že vůbec nepochybuji o tom, že při prověrkách prokáže každý, že „umí“ a že „je své zemi věrnou oporou.“

Od 8. března do prověrek začal pro všechny příslušníky pluku mimořádně náročný týden. Dopoledne každá rota procvičovala jen ty předměty bojové přípravy, ze kterých měla být prověřována. Odpoledne pak všechny jednotky pokračovaly v ošetřování techniky a zároveň i v úklidu vnitřních i vnějších rajonů. Velitelé jednotek i štáby po večerech dopisovali chybějící hodnocení a dokumenty, které budou kontrolní orgány vyžadovat.

Dokonce i mladí důstojníci si uklidili svá doupata na „posádkové ubytovně“ a při sobotní prohlídce, kterou jsem tam provedl společně s jejich veliteli praporů, jsme byli překvapeni přímo vojenským pořádkem a čistotou.

Nevím, zda to bylo mým „vlasteneckým projevem“, nebo tím, že velitelé jednotek každý výkon každého vojáka přímo hodnotili, ale výsledky kontrolních zaměstnání v posledních dvou dnech před prověrkou nebyly špatné.

Školní střelby cvičení „3a“ z vložné hlavně splnila 2. a 3. tanková rota *dobře* a 1. tanková rota byla z bojových střelb *čet dokonce výtečná*. Stejně tak i motostřelecké roty plnili své školní střelby z ručních zbraní i bojové střelby *čet velmi dobře*. Řidiči tanků i obrněných transportérů jezdili cvičení č. 10 „překážkovou dráhu“ dokonce na *výtečnou*. Jen skokansko-akrobatická cvičení a běh na 1 kilometr, což se mělo prověřovat v tělesné přípravě, některým vojákům moc nešly. Stejně tak se stavem techniky major Gabriel zatím spokojen nebyl.

Zbývalo vyřešit ubytování prověřkové komise. Na posádkové ubytovně to bylo zcela nemožné. Každý důstojník tam byl „zabydlený“, měl ve svém pokojíku spoustu soukromých věcí a u tří mladíků přespávaly i jejich „snoubenky“. Kromě toho mít celou prověřkovou komisi ubytovanou přímo v kasárnách, aby komisaři mohli sledovat činnost vojáků v ranních a večerních hodinách, se mi rovněž nezdálo nijak vhodné.

Poslal jsem tedy svého nového řidiče do Boru pro čerstvý chléb k pekaři Homolkovi. Pekl nejchutnější chléb v Čechách. Můj bývalý řidič vojín Pták, který při plukovním cvičení několikrát svezl i plukovníka Roučku, byl hned po cvičení převelen do Plzně a tam převzal Tatru 603 velitele divize.

Sám jsem koupil kilogram moravského uzeneho, láhev vodky a navštívil po pracovní době ředitele Plastimatu. To byl v Tachově nově postavený závod, kde

pracovalo asi 400 zaměstnanců včetně mé manželky. Po několika zdvořilostních frázích jsem ho začal zvolna ořukávat: „*Všiml jsem si, soudruhu řediteli, že Pozemní stavby Plzeň již před půlrokem dokončily na novém sídlišti vaši podnikovou ubytovnu a že tam máte již i nábytek a záclony.*“

„*My tam máme už i domovníka, naši zaměstnanci by se rádi nastěhovali, ale není to možné. Odmítl jsem podepsat kolaudační protokol, protože nejsou ukončeny zemní práce kolem budovy. Kdybych to podepsal, tak oni to nikdy nedokončí a budeme chodit dva roky v gumákách,*“ svěřoval se mi ředitel Kolasí.

„*A co byste řekl tomu, kdyby během této soboty a neděle ty zemní práce kolem vaší ubytovny udělali tachovští vojáci?*“, navrhl jsem řediteli.

„*To by nebylo špatné, ale zvládnete to?*“

„*O tom se můžeme poradit, když se trochu posilníme.*“

Na to jsem před překvapeného ředitele vytáhl ostrý nůž značky „Solingen“, bukové prkénko a začal krájet moravské uzené. Nádherně zavonělo a soudruh ředitel neodolal a ochutnal. Když jsme pak dopili láhev Stoličné, podali jsme si pravice a bylo dohodnuto.

Pozemní stavby přivezou k ubytovně 20 Tater zeminy, ženijní rota bagrem zeminu upraví, hráběmi uhrábne, oseje parkovou směsí a uválcuje. Prověrková komise jako první zadarmo vyzkouší, jak se v nové ubytovně spí. Jak jsme se domluvili, tak se i k velké spokojenosti ředitele Plastimatu stalo.

14. března večer se v novém „hotelu“ poprvé ubytovali důstojníci ze štábu armády. Když jim plukovník Lázinka oznámil, aby si s placením nedělali starosti, že platí velitel pluku, radostně vyrazili do města na pořádnou večeři.

Po šesté hodině večer přišel plukovník Lázinka do mé kanceláře, aby schválil „Plán komplexní prověrky“. Byl to lineární graf na kladívkovém papíře o rozměrech 160 x 100 cm, barevně i graficky velmi povedený. Plukovní pisař si na něm dal záležet.

V prvním sloupci byly pod sebou seřazeny všechny roty pluku. Od 1. motostřelecké až po rotu týlového zabezpečení. V horním řádku byly nadepsány dny od 15. až do 23. března. Vpravo od každé jednotky v jejím řádku bylo pak uvedeno, který den a z čeho bude daná rota prověřena. V levém horním rohu bylo výrazným písmem napsáno „Schvaluji“, vpravo dole se nesměle krčilo „Zpracoval“ s mým podpisem.

Plukovník Lázinka velmi pozorně a dlouze „Plán komplexní prověrky 104. motostřeleckého pluku“ studoval. Po půl hodině spokojeně prohlásil:

„*Je to pěkné a je tam všechno. Máš Floriáne nůžky a lepidlo?*“

Radostně jsem mu podal velké nůžky, které jsem používal k odstrižení okrajů vojenských map před jejich slepením.

On těmi nůžkami pečlivě odstříhl celý levý sloupec s názvy rot. Shora odstříhl 1. msr a přilepil ji dole za RTZ. Pak celý sloupec přilepil zpět k lineárnímu grafu. Všechny jednotky se tak posunuly o jeden řádek nahoru a tím se jim zcela změnilы předměty bojové přípravy, ze kterých budou prověřovány.

S nefalšovanou hrůzou jsem sledoval jeho počínání, pobíhal kolem stolu a stále doufal, že jde jen o žert a že se vše vrátí do původních kolejí.

„Tak, a podle tohoto ‚Plánu‘ budeme prověřovat tvůj pluk,“ prohlásil plukovník Lázinka, spokojeně si umyl ruce zamazané lepidlem a podepsal se vlevo nahoře. Tím se stalo, že například 1. motostřelecká rota, která celý týden nacvičovala tělesnou přípravu, školní střelby, technickou přípravu a ochranu proti zbraním hromadného ničení, půjde doslova z chodu na prověrky z pořadové přípravy, bojových střelb, řízení bojových vozidel a politického školení mužstva.

„To nemyslíte vážně, to je skutečně dobrý žert, to se vám opravdu povedlo,“ snažil jsem se vrátit vše do původního plánu. *„I rotní rozvrhy zaměstnání jsou zpracovány podle původního plánu – takže to, co jste nyní změnil, není možné!“*

„Je to možné, roty si rozvrhy vymění a nic se neděje. Velitel armády chce vědět, co vojáci skutečně umí a ne co 14 dnů před prověrkou nacvičili,“ odpověděl s konečnou platností plukovník Lázinka.

Když jsem viděl, že se mým námitkám jen pobaveně usmívá, vyndal jsem z trezoru svou služební pistoli vzor 52, provokativně napáskoval plný zásobník a vážně prohlásil: *„Když už jste soudruhu plukovníku udělal 104. motostřelecký pluk zcela nevyhovující, vím, co se sluší a patří! Jen co vyjedete z brány, aby to nebylo na vás, zastřelím se na umývárce.“*

Nato se zástupce velitele 1. armády bohatýrsky rozesmál a se slovy: *„Že ty jsi, tygříku, četl Švejka,“* podal mi ruku a odešel.

Bylo 14. března 19.30 hod. Seděl jsem ve své kanceláři a přemýšlel, co dělat. Povolat své zástupce nebo i všechny vojáky z povolání, seznámit je s katastrofou, která se na nás řítí, nebo je nechat v klidu vyspat?

Nakonec jsem schoval pistoli i náboje do trezoru a plukovním rozhlasem jsem vyhlásil toto hlášení: *„Zde velitel pluku. Ve 20.00 hod. dostaví se do štábní učebny na velitelství všichni předsedové rotních svazáckých organizací. Každý přinese ‚Rotní rozvrh zaměstnání na prověrky. Opakuji ...“*

Měl jsem výhodu, že během podzimu jsem po večerech postupně navštívil řadu svých rot, abych s nimi pobesedoval. Chtěl jsem své vojáky poznat více zblízka, v teplácích a vždy mne zajímalo nejen odkud jsou, co dělají v civilu a jak jim chutná, ale kladl jsem jim i různé provokující otázky jako například: *„Má ta vojna vůbec nějaký smysl? Jak dlouho by měla trvat? Má smysl být na vojně své dívce věrný? Měla by i ona na vás dva roky věrně čekat?“*

Některé předsedy SSM jsem i znal a zdálo se mi, že si roty zvolily přirozené vedoucí rotních houfů.

Ve 20.00 hod. byla štábní učebna plná svazáků a každý měl srolovaný rotní rozvrh zaměstnání v ruce. Stručně jsem jim oznámil, že náš velitel 1. armády generál Blahník je mnohem chytřejší než my všichni dohromady. Vůbec ho nezajímá, co všechno jsme nacvičili v posledním týdnu, ale chce vědět, co skutečně vojáci v Tachově umí. Proto nám jeho zástupce a předseda prověřkové komise „Plán prověrek“ změnil. Jak, to je vidět na tabuli, kterou jsem před ně vyvěsil.

Pak jsem vlastní rukou, černou fixkou opravil všechny „Rotní rozvrhy“. 2. msr jsem přepsal na 1. msr, 3. msr na 2. msr, 1. tr na 9. msr a 1. msr na technickou opravnu. Zároveň si svazáci své „Rotní rozvrhy“ vyměnili. Na rozloučenou jsem je požádal, aby nové rozvrhy vyvěsili na tabule u dozorčích jednotek a informovali o změně své kamarády. Jejich velitelé rot a praporů, kteří zatím nic nevědí, tyto dokumenty podepíší až ráno. Samozřejmě jsem jim i řekl, že svým vojákům věřím, že vím, jak umí střílet, řídit i cvičit a že velitel armády nepřevezde nás, ale my jeho.

Později jsem se dozvěděl, že vojáci technické opravny, když zjistili, že hned zítra odpoledne budou prověřováni z tělesné přípravy, vnikli přes zámek do tělocvičny a tam nacvičovali skokansko-akrobatické cvičení až do půlnoci. Při samotné prověrce nakonec vydřeli z tělocviku dobré hodnocení.

Ráno při bojovém rozdělení jsem stručně informoval své zástupce, odborné náčelníky a velitele praporů. Když jsem na některých tvářích viděl upřímné zděšení, připomněl jsem jim, že každá rota má před každou prověrkou den volna, a že ho tudíž lze využít ke kontrolnímu zaměstnání. Samozřejmě jsem je i upozornil, že výsledek při prověrce bude rozhodující pro konečné hodnocení každé jednotky za období, pro stanovení funkčních platů i výši odměn dle Kázeňského řádu.

15. března v 9.00 hod. jsem plukovníku Lázinkovi podal hlášení, ten se prošel před plukem, pozdravil vojáky z malé tribunky a po krátkém projevu jeho komisaři zahájili „Pořadovou prohlídku“ u všech jednotek pluku.

Štáb pluku prověřil plukovník Lázinka osobně. Na můj povel přepochodovala četa 21 důstojníků za velitelskou budovu. Tam se mu každý představil jménem i funkcí, on si ho pozorně prohlédl, podal mu ruku a nijak nešetřil kritickými poznámkami. Fousatého plukovního lékaře nadporučíka Bysse poslal oholit. Nakonec celý štáb na povel náčelníka štábu předvedl pořadové cviky na místě i za pohybu, vzdávání pocty a byli jsme i přezkoušeni, mne nevyjímaje, ze znalosti článků základních řádů.

Velení 104. motostřeleckého pluku při slavnostním pochodu

Na závěr „Pořadové prohlídky“ provedl 104. motostřelecký pluk za doprovodu divizní hudby „Slavnostní pochod“.

Plukovník Lázinka zdravil z tribunky a na závěr si neodpustil poznámku:

„Tak se mi zdá, že ti tvoji vojáci jsou drzí jak opice.“

„Proč myslíte?“

„Drze se mi dívali do oči a někteří se i smáli. Uvidíme, jak budou střílet!“

Celkový dojem z dvouhodinového vystoupení pluku nebyl špatný.

V dalších dnech se prověřková zaměstnání rozběhla na plné obrátky. Motostřelecké roty střílely školní i bojové střelby čet na 14 km vzdálené střelnici Štokov. Tankové roty stříleli na tankové střelnici Bohuslav. Řízení bojových vozidel i odborná příprava samostatných jednotek probíhala na posádkovém cvičišti. Ostatní předměty byly prověřovány v kasárnách a na učebnách.

Zástupce velitele armády dodržel svůj slib a věnoval zcela mimořádnou pozornost štábu a mně zvlášť. Museli jsme všichni střílet z ručních i lafetových zbraní, já a můj zástupce i z tanku. Řídili jsme obrněné transportéry i auta, oblékali jsme protichemické prostředky na čas. Byli jsme písemně přezkoušeni ze znalostí cizích armád i Polního řádu. Celý štáb, mí zástupci i já jsme k velkému pobavení armádního „tělomrška“ skákali skokansko-akrobatická cvičení, házeli ručním granátem a běželi 1 kilometr kolem ubytoven mužstva. Byl jsem druhý s časem 2:58 min. Na bývalého dorosteneckého rekordmana nic moc. Těsně před cílem mne předběhl tělovýchovný náčelník, který se mi v zápětí omlouval. Udýchaně jsem mu odpověděl: *„Omlouváš se zbytečně. Kdybys nebyl jako tělovýchovný náčelník pluku první, šel by jsi s funkčním platem na základ.“*

Celkově probíhala prověřková zaměstnání bez narušení a s poměrně slušnými výsledky. U všech jednotek bylo vidět, že velitelé jednotek i jejich vojáci se chtějí vytáhnout a dosáhnout co nejlepších výsledků. Každý střílející byl středem zájmu celé roty. Komu hrozilo, že nedosáhne limitu na 1 km, byl ostatními povzbuzován pokřikmi: *„Makej!“* nebo *„Musíš!“* a někteří byli do cíle i dotaženi. Komisaře ze střelecké přípravy šokovaly výsledky bojových střelb, při kterých bylo zasaženo 70–85 % postavených cílů. Na tom ale nebylo nic divného. Velitelé rot učili své vojáky na každý cíl, který se ukáže, „střílet celou četou“ a navíc vojáci stříleli na svých, jim dobře známých střelnicích.

Jedině technik pluku major Gabriel byl každý večer zasmušilý. Zkušební komisaři nacházeli u prověřované techniky a zbraní stále hodně nedostatků a hodnocení jednotek bylo často jen *vyhovující*, málokdy *dobré*.

Poslední den prověrky přijel k pluku i velitel 1. armády generálporučík Blahník s velitelem divize. Podívali se na střelby poslední roty z ručních zbraní, chvíli sledovali prověrku z tělesné přípravy a prošli se parkem. Po obědě ve vojenské

závodní kuchyni se mnou oba chvíli besedovali v mé kanceláři. Když už jsem si myslel, že se rozloučí, odjedou a já si konečně oddechnu, řekl mi velitel armády: „S vámi musím vyřešit ještě jednu věc. Mám tu na vás stížnost absolventa Nehery.“

Z náprsní kapsy vyjmul obálku a vybědl mne, abych dopis přečetl nahlas. V dopise napsaném výrazným technickým písmem stálo:

Vážený soudruhu generálporučíku,

Kdybych od svých rodičů nevěděl, že jste slušný člověk, nikdy bych se neodvážil Vás obtěžovat svým dopisem. Ale jedině Vy mně můžete pomoci.

Jsem zařazen u 104. msp na funkci velitele 3. motostřelecké čety 1. msr. Když 27. února pluk odjel na cvičení, ležel jsem na ošetřovně s angínou. Přestože jsem nebyl zcela zdrav, nastoupil jsem v úterý do služby dozorčího kuchyně. V této službě jsem sloužil bez vystřídání až do pátku 3. března, kdy jsme dostali pokyn připravit večeři pro celý pluk, který se má vrátit ze cvičení. V kuchyni byl 1 kuchař, 6 směnařů a já. Museli jsme si pomáhat. Uvařili jsme masovou haši, brambory a čaj. Jen jsme začali s výdejem, vtrhl do kuchyně velitel pluku, podplukovník Rygál. Ten kopnul do hrnce, ze kterého jsem vydával brambory, tak prudce, až se hrnec převrátil a brambory se vysypaly na podlahu. Pak mne pravou rukou uchopil za plášť na prsou, kroutivým pohybem mne silně přiškrtil, násilím mne donutil shýbnout se až k na podlaze rozsypaným bramborům a slovy „Očuchej to, desperáte“ snižoval mou lidskou důstojnost před ostatními příslušníky kuchyňské směny. Pak jsme přinesli ze skladu chléb a vojákům vydávali jen haši, znojemské okurky, chléb a čaj.

Druhého dne mne podplukovník Rygál „za neplnění povinností dozorčího kuchyně“ potrestal snížením hodnosti o jeden stupeň a přede všemi absolventy pluku prohlásil, že „takový absolvent, který nedokáže ani zkontrolovat, co mu směna háže do kotle, nemá nárok ani na vzduch z českého lesa“. Vzhledem k tomu, že se 25. března žením, svatba nejde odložit a od velitele pluku nemohu nic dobrého očekávat, prosím Vás, soudruhu generálporučíku o udělení dvou dnů zvláštní dovolené na mou vlastní svatbu.

Přeji Vám hodně úspěchů ve Vaší odpovědné práci a doufám, že mé žádosti vyhovíte.

Svob. absolvent Jaroslav Nehera

„Tak co mi na to povíte veliteli?“, otázal se mne velitel armády.

„Už jsou to skoro tři týdny. Vraceli jsem se z plukovního cvičení a moc dobře si to nepamatuji.“ Začal jsem se zvolna vytáčet. „Když to ale absolvent Nehera tak přesně popisuje, mohlo to tak nějak i proběhnout.“

Mezitím plukovník Roučka ohlásil: „Nehera už je tady za dveřmi.“

„Tak ať jde dál,“ pokynul generál Blahník.

Do mé kanceláře vstoupil pohledný a velmi rozechvělý svobodník absolvent. Smeknutou čepici držel předpisově v levé ruce, pravou rukou nepředpisově

salutoval a hlasitě spustil: „*Soudruhu generálporučíku, svobodník absolvent Nehera. Dovolte mi, abych se zde přítomnému veliteli pluku omluvil. Všechno, co jsem vám napsal, jsem si vymyslel. Nic z toho se nezakládá na pravdě.*“

„*No, počkejte,*“ zareagoval generál Blahník, „*ale velitel pluku se k tomu, co jste napsal, už přiznal!*“

Na to svobodník absolvent Nehera znovu spustil tu samou písničku.

„*Takhle se nedomluvíme! Posad'te se svobodníku a řekněte mi, jak to máte s tou svatbou.*“

„*Včera mi vyšlo v rozkaze, že mám pět dnů zvláštní dovolené, nástup zítra.*“

„*Tak proto se nyní omlouváte. A jak to, že jste mu dal pět dnů?*“, obrátil se na mne.

Doložil jsem veliteli armády, že četa svobodníka Nehery splnila výtečně bojovou střelbu a že v případě svatby uděluji svým vojákům vždy pět dnů zvláštní dovolené. Hlavně proto, že já sám jsem na svou vlastní svatbu dostal jen dva dny.

„*Takže jsme tu vaši stížnost i žádost vyřídili,*“ uzavřel jednání velitel armády. Neherovi ještě podal ruku, popřál všechno dobré v manželství a mne důrazně napomenul, abych na vojáky „nesahal“.

Rád přiznávám, že se mi to navzdory mé cholerické povaze už nikdy nestalo.

Komplexní prověrka 104. motostřeleckého pluku skončila, prověřková komise odjela a vojáci i velitelé se vrátili ke své technice, aby dokončili její řádné ošetření, uložení i „přechod na letní provoz“.

Přestože většina prověřovaných jednotek byla hodnocena *dobře*, bojové střelby motostřeleckých i tankových čet a odborná příprava ženijní roty, průzkumné roty a protiletadlové baterie dokonce *výtečně*, bylo celkové hodnocení pluku pouze *vyhovující*.

Příčinou byla trojka z taktické přípravy za plukovní cvičení od velitele divize a pouze vyhovující stav techniky a výzbroje.

Za jedinečný kolektivní výkon jen průměrné ohodnocení. Zdálo by se, že to není spravedlivé, ale tak už to často bývá. Život sám však ve svém celku bez ohledu na různá hodnocení spravedlivý je.

23. Devátá tanková genpor. v.v. Ing. Florián Rygál

Výměna jednotek

V červenci roku 1977 kolem třetí hodiny odpoledne mi v mé kanceláři velitele 9. tankové divize Jana Žižky z Trocnova v Táboře zazvonil telefon. Zvedl jsem jej a ohlásil se: „Přijem.“ Ve sluchátku se ozvalo: „*Zítří navštíví 18. tankový pluk velitel Západního vojenského okruhu s novým velitelem Střední skupiny Sovětských vojsk.*“

Po hlase jsem bezpečně poznal plukovníka Buriánka, což byl náčelník sekretariátu velitele ZVO.

Tento velmi příčinlivý důstojník mne asi před rokem v neděli dopoledne navštívil na stavbě garáží v Klokotech. Společně se svými dvěma zástupci a v Táboře velmi známým civilistou Milanem Šváchou jsme svépomocně stavěli čtyři garáže.

Na naši stavbu přijel služební volhou. Hned po vylodění si zapsal do notýsku civilní číslo SPZ nákladní Prahy V3S, na které jsem stál a házel lopatou škváru na střechu již stropními panely zakrytých garáží.

Na můj pozdrav nereagoval a hlasitě se dotázal na střeše stojícího Šváchy a mého zástupce podplukovníka Švrčka, kteří v zelených montérkách rovnali škváru: „*A vy, soudruzi vojíni, vy jste od kterého útvaru?*“

Bylo to tak lichotivé, že jsme se všichni tři hlasitě rozesmáli. Plukovník Buriánek nakonec poznal Šváchu i Švrčka, sklapl svůj notýsek a bez omluvy odejel.

Od té doby jsem ho ani náhodou nemohl počítat mezi své kamarády. Jeho stručný telefonát se dal přirovnat k úderu blesku z čistého nebe.

Již deset minut po něm jsem zastihl velitele 18. tankového pluku podplukovníka Eichlera na štábní učebně, kde zrovna končil shromáždění se svými odbornými náčelníky a veliteli praporů.

Když jsem je pozval na malou procházku, začali tušit, že je nečeká nic dobrého. Prošli jsme ubytovací rajony tankových rot i samostatných jednotek, jídelen i část parku. Na drobné i hrubší nedostatky v pořádku jsem je ani nemusel upozorňovat. Sami je viděli.

Když jsem jim oznámil zítřejší návštěvu generálplukovníka Veselého a zeptal se, co hodlají dělat, odpověděl za všechny velitel 1. tankového praporu kapitán Kropáček: „*Nedá se nic dělat, musíme to uklidit.*“ Opravil jsem ho, že uklidit si to musí jejich vojáci včetně mazáků a na 21.00 hod. jsem nařídil „sobotní prohlídku“. Účast velitelů praporů i rot jsem vřele doporučil.

Ve 21.00 hod. večer se pořádek u pluku značně zlepšil. Všechny ložnice byly vzorně uklizené, ložní prádlo vyměněné, chodby, umývárky, záchody vydrhnuté, vnější rajony zametené, popelnice prázdné a všechny obrubníky natřené bílým vápnem.

Vcelku jsem byl spokojen. Přesto jsem veliteli pluku doporučil, aby zítra zrušil ranní cvičení a aby jeho vojáci věnovali více času své hygieně, hlavně holení a aby ještě jednou všechny vnitřní rajony řádně uklidili. A pak, děj se vůle páně. Přesněji řečeno, generála Veselého.

Zde musím poznamenat, že 18. tankový pluk měl v Táboře situaci velmi složitou. Jeho ubikace byly přímo naproti velitelství ZVO a v sídlišti před kasárnami bydlel i generálplukovník Veselý. Ten s oblibou večer v civilu venčil svého psa kolem kasárenského plotu a pozoroval, co se děje v kasárnách.

Jednou ho dva vojáci přes plot oslovili: „*Ujo, tuná máte dve fľaše a desať korún a prineste nám dve pivá z hospody.*“ Velitel Západního vojenského okruhu byl vcelku svolný, jen je poprosil, aby mu zatím podrželi psa. Když se vracel s dozorčím orgánem velitelství, vojáci pochopili, pustili psa a utekli. Od té doby si pamatuji, že v roce 1977 byly dvě piva za deset korun.

Druhý den kolem 10.00 hod. přijel k 18. tankovému pluku velitel Střední skupiny vojsk s velitelem ZVO. Podrobně si prohlíželi ložnice vojáků, klubovny, umývárky i záchody. Generál Jazov chtěl vědět, jak bydlí naši vojáci, velmi chválil pořádek, čistotu i účelnost vojenských postelí, skříněk a nočních stolků.

I generálplukovník Veselý byl vcelku spokojen s průběhem zaměstnání některých rot a pořádkem v parku techniky.

Nejvíce se jeho hostu líbil organizovaný a rychlý výdej oběda. K jídelně připochoďovaly roty ve stanoveném čase a do jídelny pochodovali vojáci v zástupu. Ve výdejním místě dostal každý voják na hliníkové plato misku s polévkou, na talířku řízek a brambory (jak jinak?), další misku s kompotem, hrníček s čajem a chléb – kolik kdo chtěl. Po konzumaci oběda každá rota před jídelnou znovu nastoupila a některá i se zpěvem odpochoďovala na svou ubikaci. Vzácná návštěva spokojeně odešla a podplukovník Eichler i já jsem si oddechli. Já bohužel předčasně. Odpoledne mi znovu telefonoval plukovník Buriánek, že v pondělí jedna motostřelecká rota od 79. motostřeleckého praporu pojede do Milovic a bude tam 14 dnů cvičit společně s ruskými vojáky. Zároveň do Benešova přijede sovětská rota, bude ubytována, stravována v Benešově a bude cvičit společně s našimi vojáky. Tuto výměnu jednotek dohodl generál Jazov s generálem Veselým. Prý, aby se naši a sovětské vojáci lépe poznali a mohli se i podělit o zkušenosti z bojové přípravy.

Bylo mi jasné, že generálplukovníci nemají ani potuchy o metodické posloupnosti a materiálním zabezpečení výcviku motostřelců a že plukovníci musí jejich často velmi nesmyslné rozkazy plnit.

Požádal jsem tedy plukovníka Buriánka o písemné nařízení tohoto úkolu a protože byl pátek odpoledne, odjel jsem neprodleně do Benešova.

Vojáci 1. motostřelecké roty byli velmi překvapeni, když si je v pátek po „Denním rozkaze“ začal prohlížet podle zařazovacího sešitu velitel pluku kapitán Němček i s velitelem divize. Protože se před několika dny vrátili z třítydenního pobytu ve vojenském výcvikovém prostoru Boletice, byli značně

zanedbaní, cvičný oděv měli opotřebovaný, špinavý a několik vojáků do plného počtu dokonce chybělo. Bylo třeba 1. motostřeleckou doplnit od 2. a 3. roty prvního praporu, což jsme s velitelem pluku a evidenčním důstojníkem neprodleně učinili.

Když jsem oznámil, že pojedou na 14 dnů na výměnu do Milovic, nejevili nijak zvláštní nadšení. Teprve když jsem jim slíbil, že když tuto misi úspěšně absolvují bez jakéhokoliv průšvihů, dostane každý voják hned po návratu dva dny volna k opuštění ubytovacího prostoru plus jeden den na cestu, začali se tvářit mnohem přívětivěji.

V neděli odpoledne 1. motostřelecká rota znovu nastoupila a byla to již docela jiná jednotka. Všichni vojáci byli vzorně oholení, nakrátko ostříhaní, v nových maskáčích a ve vzorně nabalených plných polních měli i nové montérky a náhradní prádlo. I tři Tatry určené pro jejich přepravu byly ukázkově čisté s grafitem natřenými pneumatikami.

Věren své mánii neustále své vojáky poučovat, objasnil jsem jim, že jedou do Milovic reprezentovat celou ČSLA a že slouží u 9. tankové divize Jana Žižky z Trocnova. Připomněl jsem jim, že husité již svým zpěvem obrátili křížáky v bitvě u Domažlic a zejména u Tachova na zmatený útěk. Rovněž Svobodovi vojáci, když za války prošli českými vesnicemi na Volyni a zazpívali české písně, neměli žádné problémy s nábořem do našeho armádního sboru.

Proto jsem je poprosil, aby se nestyděli a při svých přesunech v Milovicích aby zpívali, jako se zpívá na Moravě ve sklípku nebo v Čechách v hospodě. A nemusí zpívat zrovna ty písničky, co je naučili politruci. Stačí, když zazpívají naše národní jako třeba „Chodíme, chodíme...“ nebo „Na tú svatú Katerínú...“ a pod. Tyto písně si hned za pochodu i vyzkoušeli a opravdu nezněly špatně.

Jen můj zástupce pro věci politické plukovník Kubík, jinak velmi poctivý voják, mne za tu poznámku „o písničkách“, co je učí politruci, napomenul. Nicméně, stalo se a v pondělí časně ráno odjeli tři důstojníci a devadesát mužů 79. motostřeleckého pluku do Milovic.

Několik dní se nic nedělo. Styčný důstojník ze štábu pluku kapitán Kotouč každý večer hlásil veliteli pluku, že denně musí měnit rozvrh zaměstnání podle pokynů ze štábu sovětského pluku, ale jinak že cvičí normálně jako v Benešově. Sovětští vojáci že jsou mnohem lepší v tělesné přípravě, naši o něco lépe střílí z ručních zbraní. Ubytování je dobré, ale strava, ta věčná „káša“, že se nedá vydržet. Velitel pluku neváhal a poslal jim po proviantním náčelníkovi 300 ks KDP (konzervovaných dávek proviantu). Aby mi nemusel vysvětlovat, jak tyto dávky byly vyúčtovány, tak se s tím ani nepochlubil.

Už jsem pomalu na první motostřeleckou rotu v Milovicích zapomněl, když mne po 23.00 hodině vzbudil telefon. Ve sluchátku jsem uslyšel neznámý ruský hlas: „*Florian Florianovič, što ja tebje plochovo sdělal? Ty ka mně na mesto soldat paslal pereadetyje oficera!*“ na můj dotaz „*Kdo volá?*“ následovala odpověď: „*Eto ja, Viktor Jermakov, tvoj byvsij drug!*“

To už jsem se probudil a pochopil jsem, že mi volá velitel 15. gardové tankové divize z Milovic, plukovník Jermakov. Toho jsem znal z Boletic, kde jeho motostřelecký pluk i ženijní prapor několikrát v roce cvičil. Abychom si v tomto poměrně malém výcvikovém prostoru nepřekáželi, musel se mnou vždy organizovat součinnost.

Plukovník Jermakov si stěžoval, že místo vojáků jsem poslal do Milovic převlečené důstojníky, kteří jsou ve většině zaměstnání lepší než jeho „gvardějci“. Vše vyvrcholilo dnes při řízení BVP. Ukázalo se, že řidiči z Benešova jezdí jako mistři a jsou mnohem rychlejší než jeho vojáci. To se dozvěděl „Glavnokomandujuščij“, večer si ho zavolal a „bez pereryva menja tri časa rugal“.

Ze všeho nejhorší prý je, že moji „za vojáky převlečení oficiři“ pochodují po garnizonu a zpívají jako Alexandrovci. Zatímco jeho „gvardějci“ chodí se svěřenými hlavami jako němečtí zajatci pod Stalingradem. To všechno prý je důsledkem jeho špatně řídicí práce, málo efektivního výcviku, což se odráží i v nízké úrovni morálního stavu jeho vojáků.

Marně jsem se snažil vysvětlit mu, že v Milovicích jsou jen tři důstojníci a 90 vojáků základní služby. Nevěřil a stále opakoval, že žádný řadový voják nemůže jezdit jako naši řidiči. I když jsem mu zdůvodnil, že si řidiče BVP vybíráme, že jsou v poddůstojnické škole, kde naježdí 500 km, rok důkladně cvičeni a ještě naježdí až 1 000 km u pluku, neuvěřil mi.

Skutečná příčina umění našich vojáků byla poněkud jiná, ale nechal jsem si ji pro sebe.

Ještě v zimě mne navštívil velitel Vojenského výzkumného ústavu v Doksech plukovník Aulický. Svěřil se mi, že na jaře dostane z Martina 10 nových BVP, se kterými musí v rámci vojskových zkoušek najet v nepřetržitém provozu 10 000 km s každou mašinou. Úkol to byl obrovský a na jeho splnění měl ve svém ústavu jen dva zkušební řidiče – občanské pracovníky. Požádal mne tedy, jestli bych mu „zapůjčil“ alespoň deset řidičů, kteří by mu těch 100 000 km najeli.

Domluvili jsme se velmi snadno. Již od dubna odjelo z Benešova do Doks prvních deset řidičů BVP. Během měsíce najeli každý dva až tři tisíce kilometrů v terénu i na překážkové dráze ve dne i v noci. Naučili se svá „bévépečka“ ovládat tak mistrovsky, že se jim nemohl rovnat žádný řidič z celé ČSLA. Navíc získali i všechny praktické znalosti potřebné pro provoz a ošetřování těchto skvělých strojů. Po měsíci je vždy deset dalších řidičů vystřídalo.

Svůj rozhovor, ze kterého jsem cítil i několik stakanů vodky, zakončil plukovník Jermakov slovy: „*Možet byt' uže závtra snimut menja a dolžnosti i napravljat v Kušku. Praščaj, byvší drug!*“

Později jsem zjistil, že „Kuška“ je nejposlednější sovětská posádka v poušti na hranicích s Afganistánem, kam se již za cara posílali ruští důstojníci za trest.

To jsem Viktoru Jermakovovi opravdu nepřál a ani ho to nepotkalo. Naopak asi za dva roky byl povýšen na generála a převelen na funkci velitele armády

v Moldávii. Později dokonce několik let velel Střední skupině vojsk v Československu.

Celé dva týdny přežila 1. motostřelecká rota 79. motostřeleckého pluku ve zdraví, vrátila se bez průšvihů a tak jsem ji při návratu zajel do Benešova přivítat. Poděkoval jsem všem za vzornou reprezentaci a počkal jsem, až kapitán Němeček, který na rozdíl ode mne nerad pouštěl své vojáky domů, podepíše všech 90 opuštěných. Polovina vojáků jela hned, ostatní o týden později podle toho, jak to komu vyhovovalo.

Pak nám v kanceláři velitele pluku kapitán Kotouč podrobně doložil, jak celá „výměna“ proběhla. Podle něj bylo ubytování ucházející (až na záchody, které asi nikdo neuklízelo) a strava mizerná. Jen polévky a černý vojenský chléb jim chutnal. Věčná „káša“ k obědu i k večeři se jíst nedala. Díky dovezeným „kádečkám“ však vojáci hlad neměli.

Výcvik probíhal v rámci praporu se sovětskými zbraněmi a na jejich technice. Vždy cvičily dvě rotы ruské a jedna naše to samé. Jaké bude zaměstnání druhý den, to se kapitán Kotouč dozvěděl zpravidla až k večeru. Jejich „kalašniky“ si naši vojáci museli nejdříve pořádně vyčistit a kulometry v „béempuškách“ dotáhnout, avšak celkové hodnocení měla 1. motostřelecká rota většinou o 5–10 % lepší.

Se sovětskými motostřelci se naši vojáci docela dobře domluvili navzdory tomu, že v každé rotě byli kromě Rusů také Kazaši, Arméni, Tataři, Ukrajinci i Gruzínci, prostě všechny možné národnosti. Všichni ale mluvili rusky, někteří tak trochu divně.

Problémy dělal jenom jeden ruský major, politický zástupce velitele praporu, u kterého byla naše rota zařazena. Ten pořád organizoval různé soutěže a výsledky zapisoval na velké plachty. Nijak se mu nelíbilo, když naši samopalníci, kulometníci, dokonce i střelci-operátoři byli ve střelbách lepší. Když ale Sověti vyhráli ve šplhu a zvítězili v kopané, kterou sledovali stovky diváků, radoval se jako malý kluk.

K velkém u průšvihů došlo ve druhém týdnu při výcviku v řízení BVP. Jezdilo se cvičení č. 10, překážková dráha. Při tomto cvičení musí řidič projet v členitém terénu dráhu dlouhou 8–10 km a překonat různé překážky, například terénní stupeň, hlubokou jámu, omezený průchod, kolejový most, minové pole apod. U každé překážky je kontrola, která hodnotí způsob projetí a zda vůbec řidič danou překážku překonal. Při dosažení průměrné rychlosti 26 km/hod. a bezchybném projetí všech překážek byl řidič hodnocen *výtečně* při průměrné rychlosti 22 km/hod. *dobře* a při rychlosti nad 18 km/hod. *vyhovující*. Při rychlosti nižší byl samozřejmě nevyhovující.

Sovětská řidiči jezdili okruh dlouhý asi 9 km jako první. Všichni měli časy přes dvacet minut a hodnocení *dobře*. Pak jeli naši, výrazně rychleji s časy kolem osmnácti minut s hodnocením *výtečně*. To se tomu majorovi nelíbilo a prohlásil: „*Čechi obmanivajut. Ani sakraščajut dorogu!*“

„To mne docela našťvalo,“ líčil nám kapitán Kotouč, „tak jsem ho vyzval, ať si vybere kteréhokoliv z našich řidičů a projede s ním celý okruh, aby viděl, že si nic nezkracujeme!“

On souhlasil.

Vybrali si desátníka Jirouška, který měl z našich řidičů nejhorší čas. To proto, že jel jako první a po výjezdu z jámy trochu zabloudil, minul omezený průchod a musel se do něj vracet. Přitom Jiroušek je náš nejlepší řidič bojového vozidla pěchoty. Byl v Doksech po celou dobu jako instruktor a má najeto kolem 8 000 km.

Ten major nasedl do velitelského příklopu a Jiroušek s ním na pětku a na plný plyn prolétl přes všechny překážky a měl i nejrychlejší čas. Když zastavil na výchozí čáře, sovětský major celý zelený vypadl z příklopu a svou snídani vyklopil hned vedle. Dával se dost dlouho, až prý mu ho bylo i trochu líto.

Byli tam i dva plukovníci ze štábu grupy. Ti si svolali všechny kontroly od překážek a přesvědčili se, že naši řidiči (i dvakrát Jiroušek) projeli vždy celou dráhu. Sebrali všechny jmenné seznamy s hodnocením každého řidiče a celé se to doneslo nejen na štáb divize, ale i „výš“.

Na můj dotaz, jak Sovětům vysvětlil řidičské umění našich vojáků, kapitán Kotouč odpověděl: *„Řekl jsem jim, že u nás je to normální, že tak jezdí všichni naši řidiči. Naši vojáci že mají již z civilu dobré technické znalosti a na vojně je pak cvičíme přesně podle Osnov řízení. O tom, co najeli v Doksech, jsem se nezmiňoval a i vojákům jsem doporučil, aby nekecali.“*

Buď jak buď, těch několik posledních dnů vzájemné srovnávání výsledků naší roty se světskými motostřelci ustalo. Vzájemná výměna československých a sovětských jednotek však ještě několik let pokračovala.

Skončila definitivně v roce 1986, kdy převzal velení Střední skupiny vojsk generál Viktor Jermakov.

Bojový poplach

21. srpna roku 1978 byli občané v Táboře, Písku, Týně nad Vltavou, Benešově a Lešanech probuzeni nezvykle brzy. Z kasáren kolem jejich domů vyjžděli stovky tanků, bojových vozidel pěchoty, obrněných transportérů a nákladních automobilů s takovým rachotem, že se skutečně nedalo spát.

Rachot to byl tak mohutný, že se v Táboře probudil i vedoucí tajemník OV KSČ Jan Filip. Bydlel v paneláku hned vedle kasáren 18. takového pluku 9. tankové divize. Z okna svého obýváku v pátém patře viděl přímo do garáží 1. tankového praporu.

O tři týdny později mi sděloval svůj tehdejší zážitek: *„Bylo to strašné! Ty tanky startovaly všechny naráz. Vyjžděli z toho kouře, točily se a já jsem myslel, že se musí posrážet a ti vojáci, co tam běhali, pozabíjet. Do toho spousta aut a jen vyjely z kasáren všechny jely na plný plyn na Písek. Zavolal jsem ‚černínem‘ Oldovi do Písku (Olda Škoda – vedoucí tajemník OV KSČ v Písku). Ten mi řekl,*

že u něho je ta válka taky. V Benešově bylo to samé. Tak jsem to volal přímo Husákovi a oni ho vzbudili, byly už skoro čtyři hodiny. Řekl jsem mu: Soudruhu generální, co se děje? Je 10. výročí srpna a tady jezdí tanky jako kdyby byla válka!“

Zeptal se mne: „A čí jsou to tanky?“

Odpověděl jsem mu, že naše, že jsem se na ně díval z okna.

Po chvíli mi řekl: „Nič sa nedeje. A s tým Dzürom si to vybavím!“

A ono se skutečně nic nedělo.

Jen 1. zástupce ministra národní obrany generál Valo ve 2.00 hod. vyhlásil bojový poplach velitelství 4. armády v Písku jeho provoznímu praporu a spojovacímu pluku. Náměstek ministra generálporučík Zíka v 3.00 hod. „zvedl bojovým poplachem“ celou 9. tankovou divizi, které jsem v té době velel.

V praxi to znamenalo, že do 40 minut vyjelo ze svých kasáren 323 tanků, 123 bojových vozidel pěchoty, 78 děl a raketometů, 78 protiletadlových kanonů, 4 odpalovací zařízení taktických raket, více než 231 obrněných transportérů a téměř 2 000 automobilů s veškerými zásobami munice a pohonných hmot. Všechno toto množství vojenské techniky a téměř 10 000 vojáků se současně přesouvalo do 20–30 km vzdálených prostorů soustředění. Tam se vozidla v pochodových proudech zamaskovala, všechna velitelská stanoviště „se rozvinula“ a navázala spojení. Velitelé postavili přímé zajištění a do 180 minut ohlásili připravenost k bojové činnosti.

21. srpna 1972, krátce po 6.00 hod. ranní, jsem ohlásil generálu Zíkovi, že 9. tanková divize dosáhla plné bojové pohotovosti v záložním prostoru soustředění a předal jsem mu písemný „Výkaz počtů osob a techniky“.

Bohužel, tento skvělý výkon tisíců vojáků byl draze zaplacen nesmírně vysokou cenou – životem mladého důstojníka.

Ve 4.00 hod. v osadě Všechev, asi 3 km za Tábořem, narazil motocyklista 6. tankové roty do posledního tanku 18. tankového pluku. Byl to tank velitele 6. tankové roty, jehož řidič téměř 20 minut čekal ve shromaždišti asi 1 km za parkem techniky na svého velitele. Když se ho nedočkal, rozjel se maximální rychlostí za vzdalující se kolonou 2. tankového praporu. V nepřehledné zatáčce v osadě Všechev se před jeho tankem náhle objevil rychle jedoucí osobní automobil. Aby zabránil střetu, zajel řidič tanku k pravému okraji vozovky a prudce zabrzdil. Osobní automobil bezpečně projel, ale řidič motocyklu vojín Kuroň do stojícího tanku narazil. Jeho spolujezdec, velitel 6. tankové roty poručík Kováčik byl vymrštěn do vzduchu a nárazem do věže tanku si zlomil vaz. Byl na místě mrtev. Vojín Kuroň byl s několika zlomeninami a otřesem mozku převezen do tábořské nemocnice.

Poručík Kováčik byl Slovák, fyzicky zdatný a schopný velitel roty. Bavilo ho učit své vojáky střílet z tanku, řídit, rozuměl si s nimi a měl u nich přirozenou autoritu. Jeho životním heslem bylo: „Roto, za mnou vpřed!“

Po „prověrkách“ jsem navštívil zraněného vojína Kuroň v nemocnici v Českých Budějovicích. Ten mi podrobně popsal, co předcházelo této tragedii.

20. srpna po večeři se poručík Kováčik díval společně se svými vojáky na televizi na rotní klubovně. Po 21.00 hod. se nechal vojínem Kuroňem odvézt do města ke své dívce, která bydlela ve Fügnerově ulici. Tam mu uložil, že v případě bojového poplachu, má pro něj přijet a ukázat mu zvonek, na který má zvonit.

Všichni u roty věděli, že řidič tanku velitele roty má trvalý pokyn v případě bojového poplachu vyjet do shromaždiště a tam na něho počkat. Poručíku Kováčikovi se nechtělo jet při poplachu do prostoru soustředění „svozovým“ vozidlem. Chtěl být od počátku u své roty, až se stal obětí své vlastní horlivosti. Po vyhlášení bojového poplachu vyjel motocyklista vojín Kuroň jako jeden z prvních z kasáren do města pro svého velitele. Ve Fügnerově ulici dlouho zvonil, vzbudil snad polovinu obyvatel bytovky, kteří vyhlíželi z oken a ptali se vojáka u dveří, co se děje. Asi po 15 minutách jeho velitel roty konečně vyběhl a nasedl na motocykl. Projeli městem zpět ke kasárnám a dále po hlavní silnici směrem na Písek. Před sebou viděli samostatně jedoucí tank, jak vjíždí do osady Všechnov.

„To je můj tank. Hybaj za ním!“, zněl poslední povel poručíka Kováčika.

„Už jsem ho dohnal, když v tom tank náhle zastavil. Já jsem nestačil zabrzdit a zabil jsem svého velitele...“ rozplakal se vojín Kuroň.

Snažil jsem se mu vysvětlit, že to není jeho vina, že se to stalo při bojovém poplachu a že teď je hlavní, aby se sám uzdravil. Po třech měsících se vrátil k pluku a po měsíční rehabilitaci ve Slapech byl bez následků propuštěn do civilu. Stíhán nebyl.

Nesmírně těžkou úlohu měl velitel pluku podplukovník Eichler. Se svým zástupcem pro věci politické a dvěma vojáky 6. tankové roty jeli mou služební volhou oznámit tragédii rodičům vojáka do Žiliny.

Když jim podplukovník Eichler sdělil, že jejich syn tragicky zahynul při plnění bojového úkolu, nechtěli tomu zpočátku uvěřit. Slova velitele pluku však potvrdili i vojáci 6. tankové roty a řekli jim, jaký byl jejich syn dobrý velitel. Teprve pak pochopili, co se stalo. Jejich zármutek byl tak hluboký, že nebyli schopni ani hovořit. Podplukovník Eichler později domluvil organizaci pohřbu a sdělil rodičům, že samozřejmě za syna dostanou finanční náhradu.

Proti tomu se matka rezolutně ohradila a prohlásila, že ztráta jejich syna se nedá nahradit a že za život svého syna, který zemřel při službě své vlasti, nemůže žádné peníze přijmout.

Přesto jim Okresní vojenská správa v Táboře finanční náhradu za syna později zaslala.

Nicméně „vojenská mašinerie“ běžela dál.

Po ohlášení bojové pohotovosti náměstkovi MNO generálové a důstojníci z ministerstva zahájili náročnou kontrolu u všech útvarů vyvedených do záložního prostoru soustředění.

V 11.00 hod. přijel na velitelské stanoviště 9. tankové divize rozvinuté a zamaskované v lese za osadou Malšice sám ministr národní obrany, armádní

generál Martin Dzúr. Po ranní rozmluvě u prezidenta republiky a ohlášení mimořádné události neměl právě nejlepší náladu.

V dokladovacím stanu, kde jsem nechal shromáždit všechny své zástupce a odborné náčelníky, zahájil své vystoupení divokým křikem: „*A kto vám dal právo zabíjat slovenským matkám ich synov?*“

Asi po 10 minutách výčitek a spílání začal soudruh ministr s doklady. Nejdříve dokladoval zpravodajský náčelník, pak můj zástupce pro věci týlové, pak technik divize a nakonec náčelník štábu podplukovník Zachariáš.

Doklady probíhaly podle pravidla „Na hloupou otázku nedá správnou odpověď ani deset mudrců“. Dusno se stupňovalo. Posledního dokladujícího, náčelníka štábu, nenechal ani doklad dokončit a křičel na něho: „*Čo mi to tu tárate za nezmysly? Vy že ste náčelník štábu divízie? Vy chcete veliť divízii? Vy nemôžete veliť ani čate! Papáč, ten návrh na jeho ustanovenie stiahnuť a do koša!*“

Generálporučík Papáč – náčelník Hlavní kádrové správy poslušně odpověděl: „*Vykonám, súdruh minister!*“

Hysterie Martina Dzúra dosáhla vrcholu. A nám už bylo všechno jedno. Několik méně disciplinovaných důstojníků z mého štábu sklonilo hlavu, aby skryli úsměv, který už-už cukal koutky jejich úst.

Po pokorné odpovědi generála Papáče nastalo několikavteřinové ticho. Poté ministr národní obrany za předsednickým stolem povstal a se slovy: „*Tu ja nemám čo robiť!*“ vyšel ze stanu. Doprovodil jsem ho až k jeho Tatře 613, kde se ke mně obrátil: „*A vy, súdruh plukovník, takémuto bordelu velíte!*“ Zmohl jsem se jen na krátkou odpověď: „*Podle vašeho rozkazu, soudruhu ministře, 9. tanková divize splnila svůj úkol při...*“ Přerušil mne: „*Vy nič neviete, aký úkol budete plniť! Zíka vám povie*“. Bez podání ruky nasedl do auta a odjel. Za ním odjeli i ostatní členové jeho „kolegia“ kromě generála Zíky.

Po obědě přišel do mého štábáku generálporučík Zíka a seznámil mne s tím, co nás čeká.

Prověrkou bojové pohotovosti začala u 9. tankové divize „Závěrečná kontrola MNO“. Ta bude pokračovat divizním taktickým cvičením ve vojenském výcvikovém prostoru Boletice. Řídit ho bude velitel 4. armády se svým štábem, který již zpracovává „Plán provedení taktického cvičení“.

Zítra se 9. tanková divize přesune do Boletic. Tanky a BVP po železnici do Polečnice a Velešina, kolová technika po osách. Pohotovost divize na okraji výcvikového postoru je 23. srpna ve 12.00 hod. Až do neděle 25. 8. bude probíhat jen divizní cvičení za řízení velitele 4. armády. Od pondělí 26. srpna proběhnou prověrky střelb z tankových zbraní, střelb z ručních zbraní a z BVP, z řízení bojových vozidel, z ochrany proti ZHN a tělesné a pořadové přípravy i ze stavu techniky a výzbroje. Zároveň od 26. srpna provede každý pluk na střelnici Brzotice jedno „Praporní taktické cvičení s bojovou ostrou střelbou“. Jeden pluk provede i násilný přechod vodní překážky na vodním cvičišti Loutka. To vše v rámci divizního cvičení, které skončí 31. srpna.

Tyto hrozné zvěsti se nedaly vydržet a začal jsem se ptát: „*Proboha, soudruhu generálporučíku, proč nemáme před prověrkou čas alespoň 14 dnů na přípravu, jak je běžné?*“

Jak chcete do divizního taktického cvičení zamontovat praporeční bojové střelby – vždyť to není možné, to se ti vojáci postrělí! Jak máme střílet v tomto malém výcvikovém prostoru současně školní střelby z tanků, bojových vozidel pěchoty, ručních zbraní a zároveň bojové střelby praporů? Vždyť to nejde, to se skutečně postrělíme navzájem! Proč to děláte, soudruhu generále?“

Zde je třeba poznamenat, že generál Zíka v minulosti úspěšně velel praporu, pluku i divizi. Měl velké zkušenosti v organizaci bojové přípravy a velkých cvičení. Pro svůj lidský přístup k podřízeným měl u vojsk velkou autoritu a byl skutečně oblíben. Prostě to byl generál, se kterým se dalo mluvit a který svým podřízeným dokázal naslouchat. Proto jsem si dovolil předchozí lamentace.

„*Tak já ti to povím Floriáne, ale je to jen pro tvoje uši!*“, začal s objasňováním generál Zíka.

„*Maršál Kulikov nám už dlouho slibuje, že velení Varšavské smlouvy prověří komplexně jednu naši divizi stálé bojové pohotovosti. Má to být v příštím roce. Ministr neví, kterou divizi Spojenému velení k prověření nabídnout. Poslední rok má nejlepší výsledky 9. tanková a 19. motostřelecká divize. Ta je momentálně vyvedená na Doupově, kde jí zítra rovněž začne divizní cvičení. Proto byl oběma těmito divizím dnes vyhlášen bojový poplach, obě půjdou na prověrky z chodu, a která bude lepší, ta bude nabídnuta za rok na inspekci Varšavské smlouvy.“*

Podal mi několik listů papíru se slovy: „*Tady máš Nařízení ministra k závěrečné kontrole, kde je stanoven rozsah prověrky. Tvým úkolem je zplánovat prověrky tak, aby všechny útvary byly prověřeny ve výcvikovém prostoru a měly dostatek času na přesuny.“*

Nejhorší ze všeho bylo, že v průběhu divizního cvičení musí od každého pluku jeden prapor odstřílet bojovou střelbu. Zbývající prapory budou střílet střelbu 3a plnou ráží.

„*Jen opravdu nevím, jak to uděláme s těmi praporečními bojovými střelbami. Kdo zpracuje jejich Plány provedení a všechny potřebné dokumenty?“*

Pochopil jsem, že situace je vážná a že nemá smysl se jakkoliv vzpouzet.

Proto jsem navrhl, aby na prověrku bojových střelb šel od každého pluku ten prapor, který tyto střelby v létě střílel. Zároveň jsem mu nabídl, že Plány provedení a všechny potřebné dokumenty zpracuje štáb divize. To mi generálporučík Zíka radostně odsouhlasil. Pak už stačilo přivést z tajné spisovny v Táboře všechny v létě zpracované Plány provedení a opravit schvalujícího i zpracovatele a předložit je generálu Zíkovi ke kontrole a schválení.

Zde je třeba uvést, že „Praporeční taktické cvičení s bojovou střelbou“ je mimořádně složité zaměstnání. Provádí se 1–2 dny. Na hloubku 8–12 km se v terénu postaví terče znázorňující nepřítel rovněž v síle praporu. Z nich 50 % musí být pohyblivých nebo mizivých. Ty se objeví nebo zahájí pohyb na povel řídicího střelby.

Vlastní bojová střelba vypadá tak, že v průběhu praporečnického taktického cvičení se střelícím vydá ostré střelivo do všech zbraní. U tanků jsou to granáty pro tankový kanon ráže 100 milimetrů. Na povel řídicího střelby, kterým je velitel pluku, vyrazí střelící praporek z východiště zpravidla v rotních proudech. Na čáře zteče se rozvine do bojové linie a od palebné čáry ničí palbou za pohybu nepřítele na předním okraji jeho obrany. Jsou to terče znázorňující zakopané tanky, obrněné transportéry, protitankové zbraně a kulometry i pěchotu v okopech, tedy vesměs terče malých rozměrů. Tyto včas objevit a za pohybu zasáhnout je velmi obtížné. V hloubce obrany jsou již i terče větší a při znázornění nepřátelské protizteče mají již skutečné rozměry.

V průběhu bojové střelby velitel pluku rozehrává veliteli praporek činnost nepřítele, která je znázorněna terčovou situací a imitací. Velitel praporek řídí postup svých rot krátkými povely rádiem a vydává jim i přiděleným prostředkům palebné úkoly. Velitelé rot postupují za bojovou linii své roty, někdy i v její sestavě usměrňují postup svých čet a hlavně jim velí, které cíle mají zničit. Velitelé čet jen rádiem stručně potvrzují rozkazy a hlavně celou četou pálí po nařízených cílech. Velitelé tanků pak vnitřním hovorovým zařízením velí střelci a řídí postup svých řidičů. Palba celou četou na jeden cíl se vždy ukázala účinnější, než když každý střelec střílel samostatně na cíle, které zpozoroval.

Zasazení druhosledové roty bývalo zpravidla zabezpečeno soustředěnou palbou roty prvního sledu. Odrážení nepřátelské protizteče se často provádělo soustředěnou palbou tankových rot salvami. Praporeční „bosky“, které začínaly obranou, byly o něco méně složité.

Všech 31 tanků tankového praporek i obrněný transportér velitele pluku, který cvičení řídí, je při bojové střelbě v jedné rádiové síti. Proto musí být všichni velitelé důkladně vycvičeni v používání rádia. Naučit velitele velet – to byl hlavní předpoklad zasažení většiny cílů při bojové střelbě. Umění velet rádiem nepadalo na velitele z nebe. K tomu museli být doslova cepováni při spojovacích nácvicích a při takticko-pořadových cvičeních bez tanků i s tanky.

Ke cti velitelů pluků i praporek 9. tankové divize musím přiznat, že při tomto cepování své podřízené ani sebe nijak nešetřili.

V letním období roku 1978 byly všechny pluky 9. tankové divize vyvedeny do výcvikového vojenského prostoru dvakrát. Pokaždé na 3 či 4 týdny. Při druhém vyvedení každý velitel pluku provedl s jedním praporekem „Praporeční taktické cvičení s bojovou střelbou“. Jeho přípravě věnovali velitelé pluků kapitán Náhončík (14. tp.), podplukovník Exner (17. tp.), podplukovník Eichler (18. tp.) i kapitán Němček (79. msp) zcela mimořádnou pozornost.

Vycházeli jsme z toho, že „boska praporek“ je velmi drahá záležitost. Když jsme spočítali, že amortizace tanku při ujetí 1 km stojí 840 Kč, bojového vozidla pěchoty 560 Kč, 1 granát do tankového kanonu 1 280 Kč, 1 náboj do kulometu 7,60 Kč, jedna protitanková řízená střela dokonce 44 000 Kč, vyšlo nám, že jedna „praporeční boska“ přijde státní kasu na 2–3 miliony Kčs.

I naši vojáci chápali, že tyto peníze by neměly být jen tak vyhozeny do vzduchu a že každý musí splnit svůj úkol a střelci zasáhnout všechny cíle.

Proto se před každou „boskou“ všichni velitelé nejdříve u plastického stolu se znázorněným „terčovým manévrem“ naučili velet. Někteří si své povely i napsali na kartičku tuhého papíru. Pak byly provedeny nejméně dva takticko-pořadové nácviky „pěšky jako s tanky“. Po nich sice všechny bolely nohy, zato si ale každý řidič i velitel tanku poctivě prošlápl celou osu svého postupu a každý střelec si podrobně prohlédl své cíle. Nakonec každý prapor provedl nejméně dvě takticko-pořadová cvičení s tanky na celou hloubku bojové střelby. Někteří důstojníci z vyšších štábů, kteří jen krátce a již dávno sloužili u vojsk, zastávali názor, že jednotka nesmí znát terén ani terčový manévr a že teprve při bojové střelbě se má ukázat, jak je vycvičena. Byl jsem vždy rozhodně proti těmto názorům. Vždy jsem tvrdil, jestliže se má bojová střelba alespoň trochu podobat soudobému boji, musí se po částech nacvičit a opakováním zdokonalit a sladit.

Stejného názoru byli i moji skvělí velitelé pluků, kteří své důstojníky a vojáky při přípravě na „praporní bosku“ cvičili poctivě, bez ohledu na čas a námahu.

Po důkladné přípravě nebylo divu, když v létě roku 1978 všechny prapory 9. tankové divize zasáhly nejméně 70 % cílů a byly za střelbu hodnoceny *výtečně*.

Když náměstek ministra pro bojovou přípravu souhlasil, aby praporní taktické cvičení s bojovou střelbou střílely jen prapory, které tuto tematiku prakticky odcvičily, podstatně se mi zlepšila nálada.

22. srpna se celá divize velmi kombinovaně – po železnici i po osách přesunula do výcvikového prostoru Boletce. 14. a 17. tankový pluk sjely z železničních vagonů ve stanici Velešín a musely ještě v prostoru Jistebník přebrodit Vltavu. Jejich kolová technika přešla po mostu, který pro ně v rekordním čase postavil divizní 8. ženijní prapor. Tanky 18. tp a 79. msp vyvagónovaly ve stanici Polečnice, 9. protiletadlový pluk, 362. dělostřelecký pluk a všechny ostatní útvary se přesunuly po osách.

23. srpna v 8.00 hod. mi řídicí cvičení velitel 4. armády generálporučík Petržíla dal „Výpis ze směrnice velitele armády“ pro útočnou činnost.

Již v 11.00 hod. jsem vyhlásil své „Rozhodnutí velitele divize“ a v 16.00 hod. 14. a 18. tankový pluk útokem z chodu prolomily obranu nepřítele v úseku Kraví hora – Polenský vrch.

Ostatní pluky byly vzhledem k omezenému prostoru zasazovány postupně k rozvíjení úspěchu v hloubce nepřátelské obrany.

24. srpna v 16.00 hod. ovládla divize čáru Ondřejov – Zlatá – Nový Špičák – na konci vojenského výcvikového prostoru.

Generál Petržíla si velmi pochvaloval, jak jednotlivé prapory rychle manévrují a jak své velitele pluků poslouchají. Docela se mu to líbilo a tak s námi ještě procvičil odchod bojem.

Rozehrál nám nepřítele s trojnásobnou převahou a museli jsme couvat přes celý výcvikový prostor zpět.

25. srpna do 16.00 hod. se pluky 9. tankové divize znovu soustředily na jižních okrajích výcvikového prostoru a všichni vojáci se konečně po pěti dnech nepřetržité činnosti mohli i trochu málo vyspat.

Od pondělí 26. srpna se bez jakékoliv přípravy rozběhla prověřková zaměstnání. Denně od 9.00 do 12.00 hod. probíhala praporeční taktická cvičení s bojovou ostrou střelbou na součinnostní střelnici Brzotice. Od 13.00 do 24.00 hod. střílely tankové prapory „cvičení 3a“ plnou ráží na střelnici Jablonec. Bojová vozidla pěchoty střílela na střelnici Podvoří. Motostřelecké jednotky a útvary druhů vojsk střílely z ručních zbraní na střelnici Otice. Řízení bojových vozidel prověřovali komisaři na tankodromu Dolany a na autodromu Hoříčky. Stav techniky a výzbroje, tělesnou a pořadovou přípravu, politické školení mužstva i ochranu proti zbraním hromadného ničení kontrolovali komisaři přímo v prostorech soustředění jednotlivých útvarů. Příprava velitelů a štábů, taktická příprava všvojskových útvarů i odborná příprava druhů vojsk byla hodnocena v průběhu celého divizního cvičení.

Poslední týden měsíce srpna roku 1978 byl ve vojenském výcvikovém prostoru Boletice takový pohyb techniky a tolik střelby, že zvířený prach se vůbec nestačil usadit.

Aby ani správa VVP neměla lehký život, nařídil soudruh ministr, že všechny terče pro praporeční bojové střelby musí být nové bez jediného dřívějšího zásahu. Takový rozkaz se snadno vydá, ale velmi těžce splní. V Boleticích byla zásoba nových terčů malá a tak je musely nákladní Tatry během noci přivézt z Libavy i z Doupova.

Martin Dzúr zřejmě nevěřil ani svému náměstkovi generálu Zíkovi. Všechny terče těsně před první a třetí „boskou“ objížděl a kontroloval, zda jsou čisté. Po každé bojové střelbě byl u terčů dříve než „cílí“ a zásahy v cílech pro tankové kanony počítal osobně! Když viděl, že i v malých terčích „č. 12 a – zakopaný tank“ o rozměrech 110 x 200 cm jsou dva i tři průstřely po tankovém granátu, nešetřil slovy obdivu nad mistrovstvím tankových střelců 9. tankové divize.

Přítom na tom nebylo nic divného. Po celé letní období plány BPP nikdo neměnil, prapory poctivě cvičily a střelci tudíž měli dostatečně natrénováno.

V průběhu všech přesunů i prověřkových zaměstnání nedošlo k žádné dopravní nehodě nebo ke zranění vojáka. Většina prověřkových zaměstnání byla hodnocena známkou *dobře* nebo i *výtečně*. Při všech „praporečních boskách“ bylo zasaženo 75–85 % postavených cílů, což znamenalo výtečné hodnocení střelby.

Ministr národní obrany byl po celou dobu prověrek přítomen ve výcvikovém prostoru. Na poslední bojovou střelbu 1. praporu 17. tankového pluku, zřejmě, aby se pochlubil, pozval do Boletic představitele vrchního velitele armád Varšavské smlouvy, generálplukovníka Litovceva, velitele Střední skupiny vojsk generála Jazova, dva jeho velitele divizí a celou Vojenskou radu ZVO i 1. armády. Všichni tito hosté, kteří sledovali prudkou zteč, přesnou palbu a rychlý manévr tankového praporu, nešetřili chválou.

Velitel 9. tankové divize podává hlášení MNO před bojovou střelbou 1. praporu 79. motostřeleckého pluku

I poslední den cvičení, jízda 17. tankového pluku pod vodou přes vodní nádrž Loutka, proběhl úspěšně.

Při slavnostním obědě na Podvoří pak ministr národní obrany výsledky útvarů 9. tankové divize velmi vysoko ocenil a na zdraví tankistů i dvakrát pronesl přípitek.

Obvyklý mítink celé divize po cvičení se vzhledem k naplánovaným železničním převozům tentokrát nekonal. Se svými zástupci jsem však navštívil všechny nastoupené pluky. Poděkoval jsem velitelům i vojákům za poctivě vykonanou práci a poprosil řidiče o maximální soustředění při přesunech do posádek.

Za dva týdny na shromáždění hlavních funkcionářů divize a velitelů útvaru přijel generálporučík Zíka a provedl s námi „Rozbor výsledků závěrečné kontroly“. Hodnocení výsledků naší práce bylo spravedlivé a vcelku slušné. Dozvěděli jsme se, že všechny útvary jsou hodnoceny známkou *dobře*, jen 9. oddíl vojskových raket kapitána Hrivňáka dosáhl výtečných výsledků. *Dobrá* byla i divize jako celek.

O rok později ministr národní obrany nabídl 9. tankovou divizi na inspekci Vrchnímu veliteli spojených ozbrojených sil států Varšavské smlouvy. Tato inspekce byla rovněž zahájena bojovým poplachem. Místo divizního taktického cvičení s námi velitel ZVO provedl velitelsko-štábní cvičení, při kterém cvičil štáb 4. armády a štáb 9. tankové divize. Ani při této inspekci jsme neměli žádný

čas na přípravu k prověřkovým zaměstnáním, a přesto útvary divize čestně obstály.

Rozbor této inspekce prováděl začátkem září 1979 vrchní velitel vojsk Varšavské smlouvy maršál Kulikov, který dosažené výsledky a bojovou připravenost 9. tankové divize hodnotil velmi vysoko.

Právě díky dobrým výsledkům při této inspekci a navzdory mému značně pošramocnému kádrovému profilu jsem byl 6. října roku 1979 povýšen do hodnosti generálmajora.

Srubby místo zemljank

Po úspěšné „Závěrečné kontrole“ se útvary 9. tankové divize vrátily do posádek a zahájily ošetřování techniky. Podzimní prověrku jsme jako jediná divize v celé ČSLA měli za sebou, a tak nás v plné míře postihlo odvelení na zemědělskou výpomoc do všech tří krajů Slovenské republiky. Začátkem září odjelo na Slovensko téměř 200 nákladních automobilů a 2 600 vojáků 9. tankové, aby pomohli slovenským družstevníkům při sklizni okopanin.

Tehdy jsem přijel za velitelem 4. armády do Písku. Podrobně jsem mu doložil, že všichni vojáci i technika v pořádku dojeli na Slovensko a již zahájili práce. Velitelem jsem určil svého velmi schopného zástupce pro tyl majora Novotného. U všech útvarů ještě tento týden dokončíme ošetření techniky po divizním cvičení. Přejít na zimní provoz a její uložení mají útvary zplánovány tak, aby do konce září byly všechny práce na technice skončeny. Nakonec jsem ho požádal o podepsání své dovolené. Chtěl jsem od 17. září vyjet na 14 dnů s rodinou do Tater.

Generál Petržila nechal přinést dvě kávy, dovolenku podepsal a řekl mi: *„Ještě než odjedeš, mám pro tebe jeden úkol. Vezmeš dva tisíce vojáků a rozjedeš v Boleticích výstavbu zemljank pro celý pluk!“* Když viděl, že jsem překvapením úplně oněměl, začal mi vysvětlovat: *„Na tom obědě po vašem cvičení měl soudruh ministr dobrou náladu. Také se tam něco vypilo. Hovořilo se i o tom, že pobyt vojáků ve výcvikových prostorech v zimě je velmi náročný. Každý rok musí armáda kupovat nové stany za 80–90 milionů korun. Ministr vzpomínal, jak se po překonání Dukelského průsmyku na podzim roku 1944 postup našeho armádního sboru zastavil na řece Ondavě. Tehdy si vojáci vykopali zemljanky, pěkně je vydřevili a bydleli v nich v teple celou zimu. Při tom ho napadlo, že bychom mohli v některém výcvikovém prostoru vykopat zemljanky pro celý pluk. Generál Veselý navrhl, že by to mohla udělat 4. armáda v Boleticích a já se nebránil.“*

Když jsem se poněkud vzpamatoval, začal jsem namítat, že 9. tanková divize žádné další dva tisíce vojáků nemá. Všichni odjeli na zemědělskou výpomoc a jsou již na Slovensku. V kasárnách zůstali jen řidiči, kteří musí své tanky, bojová vozidla pěchoty, obrněné transportéry a ostatní techniku sami ošetřit a uložit. U každého útvaru zůstává jen omezený počet vojáků pro postavení dvou

celodenních směn dozorců a strážní služby, kteří se nedají použít. Kromě toho máme zkušenosti, že všechny zemljanky, které jsme v minulosti budovali pro průzkumné roty, do roka shnily. Navíc, tolik tyčoviny a řeziva, co je zapotřebí pro ubytování celého pluku, nám nikdo nedá! Svě námitky jsem zakončil slovy: „*Tento úkol soudruhu generálporučíkovi je nesplnitelný!*“

„*Ale já jsem to, Floriáne, soudruhu ministrovi slíbil, že to uděláme!*“, zněla prostá odpověď mého velitele. „*Dříví můžete těžit v cílových plochách. Navíc ti dám podplukovníka Kovandu. To je zástupce velitele 1. ženijní brigády, moc šikovný stavitel. Letos již dvě zemljanky na jejich cvičišti postavil!*“

Generál poručík Petržila byl velmi zkušený velitel armády, kterého si jeho důstojníci velmi vážili. Skutečnost, že dal své slovo, naprosto změnila situaci a začali jsme se bavit o tom, jak tento nesnadný úkol splnit.

Nakonec jsem se otázel, dokdy má být tento úkol splněn a požádal jsem o odvelení potřebných strojů od 1. ženijní brigády. Odpověděl mi, že do konce roku a techniku že dostanu veškerou, která bude zapotřebí.

Přímo z Písku jsem jel do Pardubic podívat se na již hotové zemljanky. Byly celé v zemi, shora nakryté drny. Řemeslně byly provedeny velmi solidně, jak bývalo u ženistů zvykem, ale byly malé – jen pro asi dvacet vojáků. Na můj dotaz, jak dlouho vydrží, odpověděl mi podplukovník Kovanda, že do dvou let shnijí naprosto spolehlivě.

Příštího dne jsem se ve své kanceláři sešel s podplukovníkem Kovandou a svým zástupcem podplukovníkem Švrčkem. Výsledkem naší porady byla nikoliv zemljanka pro 20, ale srub pro 80 vojáků. Nakreslil jsem ho vlastní rukou. Celá stavba měla mít jako základ betonovou desku o rozměrech 8 x 24 metrů. Na ní jsme plánovali postavit z hranolů kostru s mírně šikmou sedlovou střechou. Obvodové stěny udělat z fošen a na ně přibít izolaci a na ni na polovinu přeřízlou tyčovinu. Střechu pokrýt fošnami a lepenkou. Zepředu měl mít srub vchodové dveře a jedno okénko. Vzadu jsem nakreslil okénka dvě a ve střeše kvůli světlu čtyři. Uvnitř srubu jsem nakreslil dvojitou palandu z hranolů a fošen, dostatečnou pro „zalehnutí“ 80 vojáků. Kouřovod z polních kamínek jsem vyvedl do vedle srubu postaveného komínu. Abychom zachovali alespoň zdání, že budeme podle rozkazu soudruha ministra stavět zemljanky, chtěli jsme na boční a zadní stěny přibít pás lepenky a k ní do výše 90 cm přihrnout zeminu. Výsledek naší porady shrnul podplukovník Švrček: „*Zemljanka to v žádném případě nebude. Bude to správný zálesácký srub. Jsem moc zvědav, jestli nám to velitel armády a hlavně ministr sežere.*“

Odpoledne jsme i s velitelem 8. ženijního praporu majorem Kočišem odjeli mou služební volhou do VVP Boletice. Místo pro vybudování „srubového tábora“ jsme ani nemuseli dlouho hledat. Muselo to být na začátku prostoru, aby se příjíždějící pluky mohly co nejdříve ubytovat. Nesmělo to být nikde ve střelbou ohroženém prostoru. Vybrali jsme tzv. statek Podvoří. Toto místo se nám zdálo nejvhodnější, a tak jsme hned kolíky vytyčili, kde budou stát sruby, kde umývárny, kde jídelna, kde záchody a kudy povede hlavní komunikace.

Protože mne „tlačila“ dovolená v Tatrách, musel jsem tenkrát vyvinout zcela mimořádné organizační úsilí. Celou stavbu tábora jsem uložil diviznímu 8. ženijnímu praporu, který měl 306 mužů a většinu potřebných strojů. Od ostatních útvarů jsem stáhnul celkem 18 tesařů a zařadil je na dobu stavby k 8. ženijnímu praporu. Od 1. ženijní brigády nám velitel armády převedel chybějící buldozer, 2 bagry, 2 sklápěcí Tatry a pojízdný „katr“.

Podplukovník Kovanda s jedním absolventem – stavebním projektantem zpracoval celkovou „Situaci tábora srubových zemljanek“, projekt jednoho srubu, umývárek i záchodů a společně se mnou „Plán výstavby srubových zemljanek“ ve formě lineárního grafu. Na něm bylo po jednotlivých dnech přesně uvedeno, jakou práci ta či ona skupina pracovníků s potřebnou technikou provede.

Na tomto plánu jsem si dal já i můj štábní kreslič obzvlášť záležet. Věděl mu velký nadpis „Plán výstavby tábora“, pod ním malým písmem „srubových“ a opět výrazně „zemljanek“. Vlevo nahoře pak obligátní „Schvaluji“, vpravo dole pak skromné „Zpracoval“.

13. září 1978 jsem „Plán výstavby tábora srubových zemljanek“ předložil ke schválení veliteli armády. I když si postup prací podle harmonogramu podrobně prohlédl, moji skrytou únikovou cestu zašifrovanou přímo v nadpisu nijak nepostřehl a plán výstavby schválil.

V neděli 15. září v poledne bylo dokončeno soustředění 8. ženijního praporu a přivelené techniky na Podvoří. Odpoledne jsem měl besedu s vojáky z povolání a snažil jsem se jim vysvětlit, jaký úkol je čeká. 16. září zahájili ženisté zemní práce a já jsem 17. září odjel do Tater. Velením divize i na stavbě jsem pověřil svého mimořádně schopného zástupce podplukovníka Milana Švrčka.

30. září jsem se vrátil z dovolené a již 1. října jsem byl v Boleticích. Zjistil jsem, že za dva týdny bylo vykonáno hodně práce. Zemní práce byly hotové, základy pro sruby i umývárky vybetonované, ale výroba fošen a hranolů i těžba tyčoviny se značně zpožďovala. Z našich dvou katrů vzhledem k častým poruchám fungoval jen jeden a ten za 12 hodin práce nařezal maximálně 6–7 m³ hranolů. A my jsme na celý tábor potřebovali 1 060 m³ hraněného řeziva. Kdybychom řezali na našich katrech, potřebovali bychom na to 6 měsíců a my jsme chtěli být hotovi do konce října protože 1. listopadu začínal nový výcvikový rok a v listopadu a prosinci se na Šumavě stavět nedá.

Nezbylo než navštívit ředitele vojenských lesů a statků v Horní Plané plukovníka Veselého. Jeho sedm lesních správ obhospodařovalo všechny lesy ve VVP Boletce i okolí a mělo i v Hůrce moderně zařízenou pilu, která tehdy za 8 hodin práce nařezala 60–80 m³ řeziva.

Dohodli jsme se velmi rychle. Soudruh ředitel měl tehdy za úkol rozjet na pile i druhou směnu. To se mu nijak nedařilo a tak on i vedení závodu byli v tom roce stále bez prémie. Kromě toho měli v lesích po těžbě spousty neuklizených větví, které bylo třeba snosit na hromady a spálit. Ani na tuto práci nemohli sehnat žádné dělníky.

Hned druhý den naši vojáci přestali kácet stromy v cílové ploše i těžít tyčovinu v mladých porostech. Stejně jim to moc nešlo a bylo to i značně nebezpečné. Na odpolední směnu na pile v Hůrce nastoupilo 12 vojáků, kteří s jedním mistrem nařezali 60 m³ smrkových fošen denně. Kromě toho každý den dostával správce polesí v Chvalšínách i v Arnoštově 20 vojáků na úklid větví. Za to nám vojenské lesy dováželi již vytěžené tyče, kterých měli na skládkách dostatek. Pro fošny na pilu jsme si jezdili sami podle toho, jak jsem potřebovali. Můj finanční náčelník sepsal s ekonomem Vojenských lesů Smlouvu o vojenské pracovní výpomoci. Podepsal jsem ji já a plukovník Veselý. Podle ní nám Vojenské lesy platily za 8 hodin práce jednoho vojáka 80 Kč. Jejich mzda za celý měsíc se odečetla od ceny dřeva. Zbytek ceny pak zaplatila KVVU SS České Budějovice, která proplácela účty za veškerý materiál potřebný pro výstavbu tábora srubových zemljanek. Samozřejmě, že jsem tehdy velmi dobře věděl, že podle zákona jako velitel útvaru smlouvy o vojenské pracovní výpomoci sice uzavírat mohu, ale zároveň to MNO zakazuje. V případě vyšetřování mi hrozil kázeňský trest, nebo i odvolání z funkce. V daném případě jsem nemohl dělat nic jiného než riskovat. Nebylo to ostatně poprvé a ani naposled.

V průběhu října, i když se zhoršilo počasí, probíhaly všechny práce velmi rychle. Vojáci pracovali s vysokým nasazením od 7.00 do 12.00 hod. a od 13.00 do 18.00 hod. a mnohdy i déle. Podařilo se nám je i přesvědčit, že to dělají pro sebe a pro své kamarády, kteří po nich přijdou do Boletic cvičit, aby měli lepší ubytování a nemuseli v zimě mrznout ve stanech.

Velitel 8. ženijního praporu major Kočiš i stavbyvedoucí podplukovník Kovanda měli práce velmi dobře zorganizované. Obsluhy u našich katrů řezali z kmenů přivezených Vojenskými lesy sloupy, vaznice i krovy. Četa tesařů je opracovávala a stavěla kostry srubů. Další skupina nabíjela na obvodové stěny fošny, jiná dělala střechy, další vyráběla dveře a vsazovala okna. Elektrikáři zakopávali kabely a montovali vnější i vnitřní elektrické osvětlení.

Vzpomínám si, že když tesaři stloukli první srub, ocitli se na vnitřní straně střechy stopy od zablácených vojenských kanad. Tehdy jsem majoru Kočišovi nařídil okamžitě přerušit práci a všechny tesaře nechal nastoupit před srub. Můj otec byl velmi zručný tesař a já tomuto řemeslu také trochu rozumím. Mohl jsem je tudíž za dobře spasované vazby pochválit a na některé drobnosti i upozornit. Nakonec jsem tesařům zavelel: „*Četo na můj povel, pozor! Vpravo vbok! Na první zástup za mnou pochodem vchod!*“

Ve srubu jsem jim nařídil vylézt na horní palandu a lehnout na záda. Teprve když uviděli zblízka od vojenských bagančat zamazaný dřevěný strop, pochopili, proč ten cirkus. Já jsem k tomu jen dodal: „*Já nevím, jak vám, ale mně je těch čistých a krásně nařezaných fošinek strašně líto. A myslím si, že špinavé se nebudou líbit ani vašim kamarádům, kteří tady budou spávat a kteří budou vědět, že ty sruby stavěl 8. ženijní prapor.*“

Tato malá, spíše humorná lekce stačila k tomu, že příští den všechny špinavé stopy v prvním srubu zmizely a při montáži dalších srubů tesaři navzdory blátivému terénu zacházeli s řezivem velmi opatrně.

Generál Petržíla si prohlíží první postavené „srubové zmljanky“

Po celou dobu stavby jsme měli pokoj od nařízených orgánů a tudíž i klid pro práci. Jen generál Petržíla se v polovině října přijel podívat, jak stavba zmljanek pokračuje. Když viděl hotové první čtyři sruby, velmi se mu líbily a pochválil nás za kvalitní řemeslnickou práci. Na to, že místo zmljanek stavíme sruby jaksi pozapomněl. Já i moji dva „spolupachatelé“ jsme si oddechli.

30. října roku 1978 bylo všech dvanáct srubů, kuchyně, umývárky i záchody hotovy. Okolí srubů řádně vysvahováno, hlavní cesta i ostatní cestičky vyštěrkovány a uválcovány. Za šest týdnů vzniklo polní ubytovací zařízení pro 1 000–1 200 vojáků, při kterém bylo spotřebováno 1 060 m³ hraněného řeziva, 105 m³ tyčoviny, tuny cementu, stovky metrů kabelů, lepenky a metráky hřebíků a kramlí a spousta ostatního materiálu. Největší hodnotu na tomto díle však představovala kvalitní práce vojáků 8. ženijního praporu 9. tankové divize.

Velitel 4. armády odměnil všechny, které jsem mu navrhl. Ostatní jsem odměnil já. Vojáci z povolání dostali tehdy 1 000 až 3 000 Kč, vojáci základní služby 300–500 Kč. K tomu postupně všichni dostali volno k opuštění posádky nebo prodlouženou řádnou dovolenou.

Zástupci KVV SS se na kolaudaci 30. října nepřijeli ani podívat. Vymluvili se, že nedostali žádnou projektovou dokumentaci (což nebyla pravda) a že nevydali ani žádné stavební povolení (což je až dosud pravda).

Generálplukovník Veselý se přijel podívat na srubový tábor začátkem listopadu. Doprovázel jsem ho s velitelem VVP podplukovníkem Bořeckým. Tvářil se jako vždy velmi přísně a samozřejmě mne upozornil na čerstvě automobilem projeté koleje u umývárky a zapomenutou hromádku lepenky u záchodů se slovy: „*Tady ten bordel si laskavě uklid'te!*“

Protože klíče od srubů a celý tábor jsem již 30. října předal veliteli VVP, neodpustil jsem si při odjezdu velitele ZVO poznámku na adresu podplukovníka Bořeckého: „*A nezapomeňte si uklidit, soudruhu podplukovníku, ten bordel, jak nařídil velitel!*“

Metodické shromáždění s veliteli divizí a jejich zástupci provedl velitel ZVO začátkem prosince, tentokrát na statku v Podvoří. Byli jsme zde celý týden mizerně ubytováni, dobře stravováni a neustále poučováni a přezkušováni.

Na posledním shromáždění všech účastníků prohlásil generálplukovník Veselý: „*Nechal jsem pro naše vojáky, aby se jim VVP lépe plnily úkoly bojové a politické přípravy, vybudovat srubový tábor, který jste si mohli prohlédnout. Nařizuji všem velitelům divizí: Do 31. 5. roku 1979 vybudovat obdobný srubový tábor pro ubytování celého pluku. Místo vám určí velitelé výcvikových prostorů. Dřevo budete těžit v cílových plochách. Velitel 9. tankové divize postaví ještě jeden srubový tábor zde v Boleticích, abychom tu mohli při vyvedení ubytovat dva pluky.*“

Svůj projev zakončil slovy: „*Ve 13.00 hod. se všichni velitelé divizí (bylo nás tehdy osm) dostaví do jídelny Vojenské rady.*“

Když jsme tam přišli, nechal nás stát a přečetl nám svůj kádrový rozkaz, kterým trestal jednoho z nás za úplnou blbost, kterou nikdo ani nevyšetřil, přísnou důtkou. Po odchodu z jídelny celou událost nejlépe okomentoval velitel 4. tankové divize plukovník Nad'ovič: „*Joj, boha! A ja huncút som si myslel, že nás velitel' okruhu pozýva na slávnostný obed! Namiesto toho nás všetkých potrestal.*“

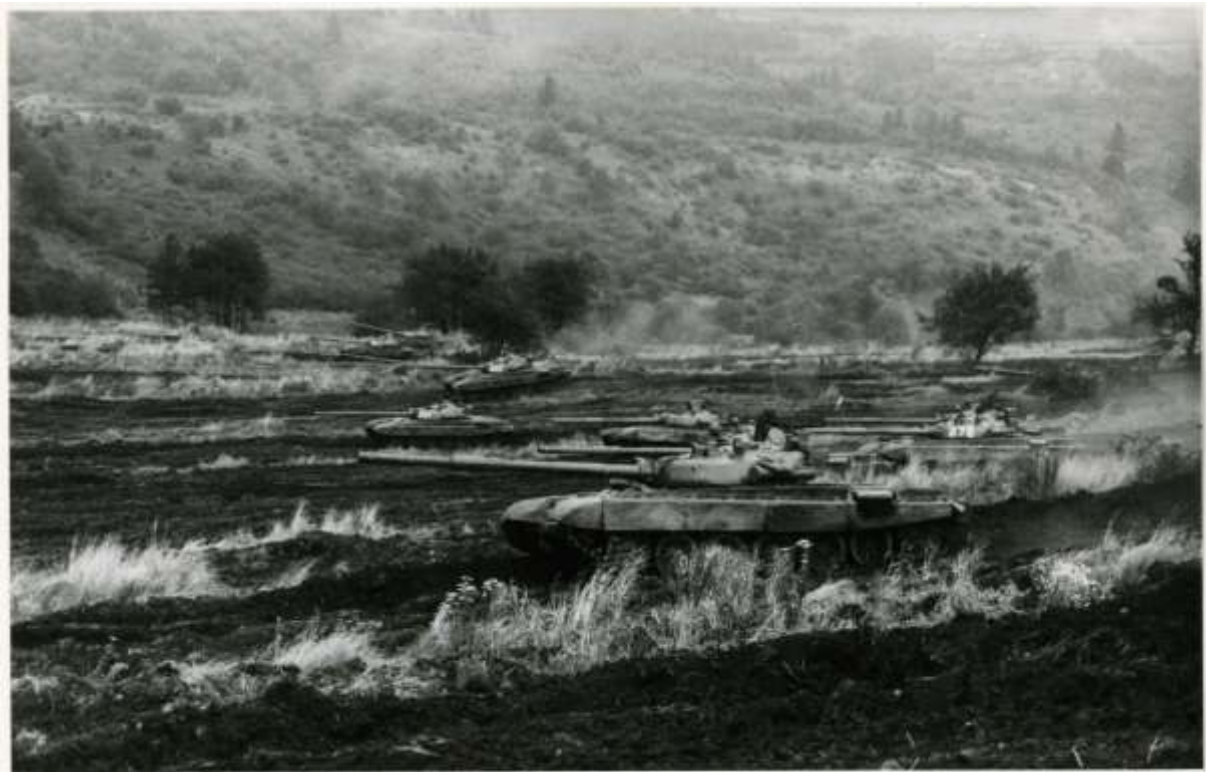
Nicméně, na jaře roku 1979 začaly všechny divize stavět své tábory. Samozřejmě, už nepřihrnovaly zeminu k obvodovým stěnám. Velitelé si ke mně jezdili pro dokumentaci a zkušenosti a všichni mne kritizovali za tu „ptákovinu“, kterou jsem si vymyslel a kvůli které musí nyní tolik riskovat.

K 31. květnu 1979 byl hotov jen 8. ženijní prapor se svým druhým táborem v Boleticích. Ostatní divize skončili až v říjnu.

A protože každý dobrý skutek musí být po zásluze potrestán, postavil 8. ženijní prapor na podzim ještě třetí srubový tábor ve VVP Libava za 3. motostřeleckou divizi, která jako rámcová neměla téměř žádné vojáky.

Dnes tyto srubové tábory vybudované s obrovským úsilím na Doupově, Dobré Vodě, na Libavě i v Mimoni již dávno odvál čas. Jen v Boleticích na Podvoří první sruby stále stojí a jsou připraveny k ubytování vojáků, které již nemáme.

24. Cvičení „Družba 86“ genpor. v.v. Ing. Florián Rygál

Na podzim roku 1985 se v Rozkaze MNO na nový výcvikový rok objevil úkol pro velitele Západního vojenského okruhu: „V měsíci září 1986 provést ve vojenském výcvikovém prostoru Hradiště armádní operačně taktické cvičení na obranné téma „Družba 86“. Cvičení se zúčastní:

za ČSLA :

- velitelství 1.A s armádním kompletem druhů vojsk;
- 1. tanková divize 1.A;
- velitelství 9. td. s 79. msp;
- velitelství 19. msd s 57. msp;
- velitelství 20. msd s 12. t.p.;
- útvary 10. letecké armády a řada dalších útvarů a zařízení;

za SSKV:

- velitelství divize s jedním msp;
- vrtulníkový pluk;
- výsadkový úderný prapor;

za MLA:

- velitelství divize s jedním tp.

Plán provedení tohoto spojeneckého cvičení mi předloží ke schválení velitel ZVO do 15. prosince 1985.

Když jsme si tento úkol v Rozkaze MNO společně s velitelem ZVO ještě jednou přečetli, polil mne studený pot (jak často píší začínající vypravěči). Generál poručík Vacek jen stručně poznamenal: „*To aby s tím štáb okruhu začal ještě dnes! Jinak to nemůžete stihnout!*“

Taktická cvičení s názvem „Družba“ se v 70. a 80. letech prováděla každý rok, zpravidla v zimním výcvikovém období. Zúčastnila se ho vždy jedna divize ČSLA a jedna divize Střední skupiny vojsk Sovětské armády. Řídil ho střídavě jednou velitel ZVO a jednou velitel Střední skupiny vojsk. Armádní komplety druhů vojsk se ho nezúčastňovaly a rovněž účast letectva byla omezená.

Na zpracování Plánu provedení cvičení „Družba“ potřeboval štáb ZVO zpravidla tři měsíce. Nyní jsme měli za úkol zpracovat cvičení v mnohem větším rozsahu za pouhý jeden měsíc. Navíc v době, kdy probíhalo plánování nového výcvikového roku a zároveň byly v součinnosti s generálním štábem zahájeny práce na novém „Operačním plánu použití vojsk ČSLA“.

Jinak to ale nebyla situace nijak zvláštní. Vojáci z povolání na štábech i u vojsk si již dávno zvykli plnit úkoly pod tlakem času a pracovali podle hesla „Zázraky děláme na počkání, nemožné do rána!“ Jen jejich rodiny si na tento podivný styl života, kdy jejich živitelé trávili většinu času v kasárnách nebo na cvičeních, nemohly nijak přivyknout.

Vojenský výcvikový prostor Hradiště, známý všem jako Doupov a vojáky nazývaný velmi přiléhavě Opičí hory, je sopečného původu s prudkými svahy a hlubokými údolími. Rovinatého terénu vhodného pro rozvinutí vojsk je v něm velmi málo.

Do tohoto omezeného horského terénu zplánovat bojovou činnost celé armády, i když jen cvičně, není nic jednoduchého. Nicméně se to podařilo dokonce i včas. Štáb i ostatní správy velitelství ZVO to dokázaly a 15. prosince roku 1985 velitel ZVO předložil ministru národní obrany ke schválení „Plán provedení armádního operačně taktického cvičení ‚Družba 86‘ na téma: Příprava a vedení armádní obranné operace v počátečním období války“.

Po zodpovězení několika dotazů vedoucích funkcionářů MNO generálem Vackem, ministr národní obrany tento plán šitý velmi horkou jehlou schválil. Na jeho přípravu měl velitel ZVO a jeho štáb ještě celých osm měsíců.

Zimní výcvikové období i jarní prověrky vojsk utekly rychleji než voda v Lužnici a v dubnu roku 1986 jsme se dozvěděli, že naše vláda pozvala na plánované armádní cvičení vojenské pozorovatele západních států. Zřejmě tím chtěla před celým světem demonstrovat obranný charakter ČSLA.

Tím se z tohoto cvičení stal hlavní úkol roku a na jeho přípravu byla zaměřena velmi intenzivní činnost štábu ZVO, správy bojové přípravy a ostatních správ i štábu 1. armády, které tehdy velel generálmajor Andrejčák. Nejvíce se nadřeli, ostatně jako vždy, vojáci 1. tankové divize. V praxi to vypadalo tak, že se nám všem dny prodloužily na 18 pracovních hodin a noci se zkrátily na mizerných šest hodin spánku. Když dnes někdo namítne, že to není možné, tak všichni, kdo se toho šturmu před „Družbou“ zúčastnili, vám potvrdí, že to možné bylo!

Především jsme museli ve štábu ZVO zpracovat veškeré dokumenty potřebné pro řízení tohoto operačně-taktického cvičení, jako jsou „Námět“, „Operační směrnice velitele 1. armády“, „Bojové rozkazy“, „Nařízení pro přesuny vojsk“ a „Kalendářní plán přípravy cvičení Družba 86“.

Celý vojenský výcvikový prostor Hradiště bylo třeba pečlivě uklidit, opravit všechny komunikace, přejezdy pro tanky a upravit přechody přes potoky a těžko průjezdné úseky terénu.

Velmi pečlivě byla provedena i příprava rozhodčí služby v terénu, neboť na tom, jak oni dokáží cvičícím velitelům „rozehrávat“ různé situace, závisí i samotný průběh cvičení.

Nejvíce práce měli velitelé pluků 1. tankové divize, ale i útvarů druhů vojsk 1. armády. Všechny jednotky se musely důkladně procvičit v organizovaných přesunech a rychlém rozvinování bojových sestav, zaujímání palebných postavení, jakož i ve vedení palby. Velitelé pluků byli tehdy mladí a vydrželi stejně jako jejich vojáci, to jest hodně. Velitelem 1. tankového pluku byl tehdy major Kretba, 2. tankového pluku major Němec, 21. tankového pluku major Sova a 3. motostřeleckého pluku major Kotil.

Na posádkových cvičištích ve Strašicích – „Na bahnech“, v Rakovníku, Žatci a v Lounech v měsíci květnu, červnu i v červenci se tanky zvířený prach nestačil ani usadit. Jedna tanková rota za druhou cvičila řízení v pochodovém proudu, rychlé rozvinutí do bojové linie, jakož i bleskové změny předbojových a bojových sestav.

Dokud každá rota nesplnila normy pro přesun a rozvinování na výtečnou, nedali jim jejich velitelé pluků, praporů a ani kontrolní orgány žádný oddych. V podstatě celé léto byli vojáci 1. tankové divize ve svých tancích, bojových vozidlech pěchoty a u svých zbraní. Důkladně se s nimi sžili, naučili se je řídit, přímo mistrovsky ovládat a hlavně okamžitě poslouchat své velitele. Koncem července byly tankové, motostřelecké prapory, dělostřelecké oddíly a protiletadlové baterie docela slušně připraveny jít nejen na cvičení, ale i do války. Stejně tak piloti stíhacích a úderných letounů i bitevních vrtulníků si během léta v rámci přípravy na cvičení podstatně zvýšili počet nalétaných hodin. První tanková divize, které v té době velel plukovník Kindl, byla divizí „stálé bojové pohotovosti“. To tehdy znamenalo, že byla vojáky, bojovou technikou, zbraněmi a materiálem doplněna na válečné počty. V zimě i v létě u ní probíhal intenzivní výcvik a byla schopna v kteroukoliv dobu do 40 minut opustit svá kasárna a za tři hodiny po vyhlášení bojového poplachu být v prostoru soustředění v plné pohotovosti k boji.

O její skutečné bojové připravenosti se mohli přesvědčit nejen nadřízené orgány při nenadálých prověrkách, ale i pracovníci západních ambasád. Při každém hromadném výjezdu tanků z kasáren vždy naše kolony sledovaly a někdy se mezi nimi i motaly tak nešťastně, že došlo ke střetu diplomatického automobilu s naší technikou. Orgány vojenské kontrarozvědky těchto sledování a někdy i

střetů evidovaly hodně. Vždy to však odnesly jen plechy a několikrát následovala i nóta z naší strany.

První tanková divize tehdy měla tři tankové pluky, motostřelecký pluk, dělostřelecký pluk, protiletadlový raketový pluk, oddíl vojskových raket Točka, raketometný oddíl, průzkumný prapor, prapor chemické obrany, spojovací prapor, automobilní prapor, zdravotnický prapor, prapor oprav techniky a velitelskou rotu. Od dob římských legií to byla nejlepší vojenská „trojková“ organizace, která umožňovala vysoce efektivní velení a měla i vše potřebné k vedení samostatné bojové činnosti operačního rozsahu. U divize byly celkem dva a půl palebného průměru munice, dva a půl náplně pohonných hmot a pět dávek proviantu, což jí postačovalo k vedení bojové činnosti po dobu tří až pěti dnů.

Měla celkem 323 moderních tanků T-72, které byly v terénu velmi rychlé a jejich samonabíjecí kanon ráže 125 mm umožňoval spolehlivě ničit jakýkoliv pancéřový cíl na vzdálenost tři kilometry i více. Tento tank se plně vyrovnal německému Leopardu II. a byl o něco lepší než americký Abrams. Vzhledem ke své nízké výšce a rychlosti pohybu ve členitém terénu neměl ve světě konkurenci.

Dále měla 140 bojových vozidel pěchoty (dodnes nejlepších na světě), 18 samohybných kanonových houfnic ráže 152 mm (Dana) s dostřelem až 30 km, 54 samohybných houfnic ráže 122 mm (Gvozdika) dostřel 15 km, 18 raketových raketometů ráže 122 mm (Grad), dostřel až 20 km a 4 odpalovací zařízení mimořádně přesných taktických raket (Točka) s dostřelem až 110 km. To vše představovalo vysoce pohyblivou údernou sílu schopnou v krátké době nanášet mohutné palebné údery hluboko do sestavy případného nepřítele.

Divize měla i dostatek prostředků pro ničení nepřátelských vrtulníků a nízko letících letounů. Každý třetí tank měl velkorážní kulomet ráže 12,7 mm a každé bojové vozidlo pěchoty mohlo svým 30 mm stabilizovaným kanonem nebo řízenou střelou ničit nejen obrněné transportéry, ale i vrtulníky až na vzdálenost tři kilometrů. U svých praporů měla divize celkem 4 přenosných protiletadlových raketových kompletů „Strela-2“ s dosahem až 3,5 km, u pluků celkem 4 protiletadlové raketové baterie typu „Strela-10M“ s dosahem 5 km a u protiletadlového raketového pluku OSA dalších pět raketových baterií s dosahem až 10 km. To umožňovalo současně ničit dvacet i více vzdušných cílů a zabezpečovalo divizi spolehlivou protivzdušnou obranu vlastními prostředky.

Všechny tanky T-72 mohli překonávat řeky hluboké až 5 metrů jízdou pod vodou. Všechna „bévépěčka“ i obrněné transportéry byly plovoucí, což umožňovalo divizi velmi rychle manévrovat a přesunout se za noc až 300 km.

Mohutná palebná síla tankových i motostřeleckých praporů a divizního dělostřelectva jí dávala předpoklad úspěšně bránit pásmo široké 30–45 km a v útočné operaci s použitím konvenčních zbraní dosáhnout průměrného denního tempa 50–60 km. Jako operačně manévrující skupina v týlu nepřítele pak mohla dosahovat i tempa 80–100 km za 24 hodin.

Jako jediná v ČSLA byla vybavena vysoce moderním automatizovaným systémem velení „Pasuv“, který zabezpečoval okamžité předávání rozkazů a nařízení ze štábu divize až do praporů a oddílů i zpětné hlášení situace.

K dosažení těchto výkonů byla 1. tanková divize jako elitní svazek ČSLA léta intenzivně cvičena a při cvičeních a prověrkách mnohokrát dokázala, že je těchto výkonů schopna. Vojenské mistrovství jejich vojáků na ně nepadalo z nebe. Bylo vykupováno jejich každodenní usilovnou dřinou na posádkových cvičišťích i ve vojenských výcvikových prostorech, na střeleckých i řídičských cvičišťích a trenažérech, na střelnicích i při bojových střelbách, při taktických cvičeních, ve dne i v noci, v létě i v zimě. Byla to velmi vysoká daň, kterou mladí muži celé dva roky platili své zemi za její připravenost k obraně.

Jaká „první tanková“ opravdu je a čeho je schopna, měla prokázat při nadcházejícím operačně-taktickém cvičení „Družba 86“, navíc před pozornými zraky západních vojenských pozorovatelů.

Začátkem srpna jsem s řídicí skupinou štábu ZVO přijel do Vojenského výcvikového prostoru a usídlili jsme se v osadě Tureč. Postupně najížděla i vojska 1. armády a o něco později přijela i maďarská divize. Po jejich rozmístění v srubových táborech na okrajích výcvikového prostoru byla zahájena intenzivní příprava pluků s důrazem na součinnost mezi druhy vojsk, což se v posádkách cvičit nedalo.

Ze všeho nejdříve bylo provedeno třídní armádní velitelsko-štábní cvičení v terénu. Zúčastnil se ho štáb 1. armády, štáby tří cvičících divizí i velitelé pluků a útvarů druhů vojsk. Všichni velitelé a štáby cvičili na svých předpokládaných směrech a jeho hlavním smyslem bylo důkladně se seznámit se složitým horským terénem a přijmout možná rozhodnutí k jednotlivým obdobím cvičení. Podle těchto rozhodnutí pak probíhala i vlastní příprava jejich vojsk. Kromě vojsk měly hodně práce i „imitační skupiny“. Ty musely různými imitačními prostředky a dýmy pokud možno věrně připravit znázornění úderů letectva i palby dělostřelectva „modrých“ na vojska „červených“ a naopak. Muselo to být samozřejmě v souladu s činností na obou stranách. To vše vyžadovalo velmi pečlivou přípravu.

Značným problémem byla i činnost našich i sovětských bitevních vrtulníků Mi-24 při palebné podpoře tankových praporů. Piloti byli zvyklí přilétnout na vteřinu přesně podle požadavku velitelů pluků a pokynů svých leteckých návodčích při rychlosti kolem 200 km/hod. nad naší „jednotnou obrněnou sestavu“ tanků a „bévépěček“. Nad obranou nepřítele provedli nádherný stoupavý obrat a s plným plynem vraceli se zpět na svá letiště. Prostě letecký den v plné parádě a tankové prapory útočící v hloubce obrany by už byly bez jejich palebné podpory. Na mé argumenty, že všechny jejich vrtulníky by byly přenosnými protiletadlovými raketami „modrých“ spolehlivě sestřeleny a že naši tankisté potřebují jejich podporu i v hloubce obrany, stereotypně odpovídali: „*Pomalů létat nemůžeme, to bychom spadli! A to snad nechcete, abyste na svém cvičení měli nějakou tu leteckou mimořádnou událost! Nebo snad ano?*“

Pomohla mi až videonahrávka, kterou zpravodajci ZVO stáhli již v červenci z vysílání televize NSR. Na ní bylo vidět, jak kancléř Kohl navštívil taktické cvičení s bojovou střelbou 12. tankové brigády 4. mechanizované divize Bundeswehru ve výcvikovém prostoru Grafenwähr. Tanky Leopard II. útočily v rovinném terénu rychlostí 15–20 km/hod. a poměrně přesně zasahovaly terče vzdálené kolem 1 200 metrů. Vrtulníky B-105 letěly těsně za nimi ve výšce do 100 metrů a při stejné rychlosti někdy i „z visu“ odpalovaly řízené rakety TOW na cíle vzdálené asi dva kilometry.

Nakonec bylo vidět, že před tribunu kancléře přijela jedna tanková rota. Osádky, vesměs poměrně starší vojáci mezi 30–40 lety, vysedli ze svých Leopardů a nastoupili před tanky. Kancléř jim potřpal pravicí a popřál: „*Guten Tag*“ místo v Bavorsku obvyklého: „*Grüss Gott!*“ Poslední tankista vytáhl z pod bundy láhev šampaňského a kancléř Kohl si se svými tankisty i připil! Tento záběr se mi obzvlášť líbil.

Přebral jsem tuto nahrávku důstojníkům z velitelství 10. letecké armády i jejich leteckým návodčím bitevních vrtulníků několikrát a oni pochopili. Při dalším společném výcviku měli naše útočící první sledy palebnou podporu svých bitevních vrtulníků na celou hloubku jejich úkolů.

Srpen i začátek září uběhl přímo ďábelským tempem. Ministerstvo nás nechalo poměrně v klidu pracovat a vojska byla připravena. Jen náčelník Správy ochrany utajovaných skutečností MNO generál Kutil nás dvakrát navštívil a stále mne zneklidňoval pokyny: „*Ty imperialisty si musíme držet od těla, nepouštět je k technice a zejména nesmí přijít do styku s vojáky.*“ A tak podobně.

Na mé námítky, zda četl ohlasy v západním tisku na frontové cvičení Běloruského vojenského okruhu v červenci, tvrdošíjně odpovídal, že ho žádné ohlasy nezajímají. Tam byli pozorovatelé rovněž pozváni a po něm si novinářům stěžovali, že pouze stáli na různých tribunách, k vojákům ani technice se nikde nedostali a že vůbec Sovětské armádě nelze věřit, protože cvičí jen útočnou činnost a má agresivní cíle.

Když jsem se ho snažil přesvědčit, že naopak bude velmi vhodné, aby si s našimi důstojníky a vojáky promluvili a přesvědčili se, že jsou cvičení k obraně své země, stále tvrdošíjně opakoval, že v případě jakéhokoliv porušení zásad ochrany utajovaných skutečností budu vzat k odpovědnosti.

Nakonec jsem zavolal náčelníka generálního štábu generálplukovníka Blahníka a zeptal se ho, proč byli pozorovatelé na toto cvičení pozváni a co všechno jim můžeme ukázat. Ten mne pozorně vyslechl a stručně odpověděl: „*Ukažte jim všechno! Oni to již o nás, stejně tak jako my o nich, dávno vědí!*“

Na to jsem k ředitelství cvičení dodatečně přivelel deset nových terénních automobilů UAZ i s velitelem vozidla – důstojníkem. Ty byly po celou dobu cvičení vojenským pozorovatelům k dispozici, aby mohli kamkoliv k vojskům i štábům zajet, a oni této možnosti plně využívali.

Ani tentokrát naše vojska neunikla pozornosti západních diplomatů. Dokonce dvakrát byla vozidla francouzského a západoněmeckého velvyslanectví

zadržena uvnitř vojenského prostoru naší automobilovou inspekcí. Zřejmě potřebovali přesně zjistit, kde naše vojska skutečně jsou a kolik jich je. Po jejich omluvě, že jen zabloudili, byli vyprovozeni za hranice vojenského prostoru.

8. září v 7.00 hod. bylo cvičení „Družba 86“ konečně zahájeno

Podle námětu „modří“ posilují uskupení pozemních vojsk a letectva skrytou mobilizací. Pod záminkou cvičení dokončují jejich rozvinutí a připravují se k přechodu do útoku s použitím konvenčních prostředků.

„Červení“ vzhledem k prokázaným přípravám „modrých“ k válce zvyšují bojovou pohotovost svých vojsk v posádkách.

Veliteli armády generálu Andrejčákovi byla doručena operační směrnice velitele frontu, která mu uložila být připraven provést přikrytí státní hranice a realizovat opatření obranné operace.

Na jejím základě velitel a štáb armády upřesnili dříve zpracované plány obrany a provedli s veliteli divizí rekognoskací a organizací součinnosti v terénu.

V noci na 10. září zaujaly přikrytí státní hranice tři motostřelecké pluky 1. armády. První tanková divize obsadila hlavní pásmo obrany.

V 8.00 hod. dne 10. září „modří“ zahájili agresi proti „červeným“. Mohutnými údery letectva na velitelská stanoviště „červených“, na jejich baterie PVO a na

letišť se jim podařilo dosáhnout překvapení a narušit provedení letištního manévru.

Hromadným použitím prostředků radioelektronického boje částečně narušily velení u celé 1. armády. Všechna rádiová spojení reálně rušil 1. radiotechnický prapor PVO.

Za podpory dělostřelectva a úderů bitevních vrtulníků, tankové kolony „modrých“ v 8.00 hod. překročily státní hranici, z chodu zničily rotu Pohraniční stáže a na směrech hlavního úderu pronikly během dne pásmem příkrytí až k hlavnímu pásmu obrany „červených“ v hloubce 40–50 km.

Během noci se „modrým“ podařilo vysadit operační výsadek na Labi v prostoru Vliněves. „Červení“ od rána 10. září odráželi pozemní i vzdušnou agresi. Úpornou obranou vojsk v příkrytí bránili postupu úderných uskupení „modrých“ do hloubky vlastního území a urychleně dokončovali mobilizaci.

Ve 12.00 hod. byla veliteli armády předána 55. tanková divize MLA a v ranních hodinách 11. září dokončila 18. motostřelecká divize Sovětských vojsk přesun do operační sestavy 1. armády v prostoru západně od Mladé Boleslavi.

Dne 10. září roku 1986 odpoledne vojenští pozorovatelé 21 států poprvé přiletěli do Prahy. Byli přivítáni náměstkem MNO generálem Liškou a ubytováni ve vojenském hotelu Juliska. Hned po příjezdu dostali „Časový průběh cvičení“, „Námět“ i mapy s rozmístěním cvičících vojsk.

První noc spali na Julisce, druhou ve Vojenském lázeňském ústavu v Karlových Varech. Po celou dobu svého pobytu u nás byli všichni pozvaní generálové a důstojníci s naší pohostinností nesmírně spokojeni. O umění našich vojenských kuchařů, ať to bylo v polních podmínkách, nebo hotelech, hovořili jen v superlativech. Velmi svědomitě o ně celé tři dny pečoval generál Liška. Každý večer se poctivě snažil, aby je po slovanském způsobu co nejlépe pohostil. Vodka, slivovicí ani českým pivem nešetřil. Bláhově se domníval, že to, co on, Slovák, nemohou ti „západáci“ v žádném případě vydržet. Bohužel, vydrželi mnohem víc. Zatímco on již kolem desáté hodiny večerní odcházel do své ložnice, oni ještě kolem půlnoci ve svých apartmánech konferovali a připravovali se na příští den.

11. září v 10.00 hod. přijeli vojenští pozorovatelé do vojenského prostoru Hradiště na pozorovatelnu Pila. Tam jsem je podrobně seznámil s dosavadním průběhem cvičení na mapách i v terénu. Někteří využili i za tribunou připravených UAZů a dojeli se podívat za vojáky 1. tankové divize v jejich obranných rajonech.

Po obědě v nafukovací hale přímo v prostoru Pila vyjeli vojenští pozorovatelé na trigometr 777,7 Složiště. Odtud je dobrý výhled na téměř polovinu vojenského prostoru. Mohli tak velmi zblízka i v dálce sledovat rozvinuté linie tanků i bojových vozidel pěchoty „modrých“ (cvičila 20. motostřelecká divize), jak za mohutné podpory bitevních vrtulníků, úderného letectva a dělostřelectva pronikají do hloubky obrany „červených“, zejména na směru Pekelný vrch – Třídolí a Huseň – Žebletín.

Letouny 10. letecké armády i bitevní vrtulníky tentokrát všechny na straně „modrých“ se mohly doslova vydovádět a přímo excelentní činnost našich pilotů budila zasloužený obdiv.

Velmi přesně byly imitovány i všechny palby dělostřelectva a údery letectva obou stran. Zasažené tanky i vyřazená bojová vozidla pěchoty nebo obrněné transportéry byly označovány oranžovým dýmem a zůstávaly stát na místě.

Vojenští pozorovatelé mohli pozorovat skvělé divadlo. Motostřelecké roty „červených“ pod palebným přikrytím svých tanků odcházeli bojem (prakticky cvičil 79. motostřelecký pluk 9. tankové divize). „Modří“ stále hlouběji pronikali do jejich obrany. S velkým obdivem sledovali rychlost manévru, vysokou pohyblivost tankových i motostřeleckých jednotek a zvláště mistrovství řidičů tanků i „bévépeček“ na obou stranách cvičících vojsk.

I odpoledne využili někteří pozorovatelé možnosti zajet přímo k cvičícím praporům na velitelské stanoviště a Norové společně s Dány zajeli až na letiště do Žatce. Bylo zajímavé, že řada západních důstojníků se s našimi i domluvila. Někteří rusky, jiní polsky a několik z nich i česky.

Navečer vojenští pozorovatelé odjeli do Karlových Varů, zatímco cvičící vojska pokračovala ve vedení bojové činnosti.

Během noci „modří“ s velkou převahou sil stále útočili do hloubky území. „červení“ se úporně bránili, přisunovali další síly a teprve v ranních hodinách se jim podařilo zastavit postup nepřítele na čáře: řeka Labe a ve výcvikovém prostoru Maleš, Řednice.

Dne 12. září se vojenští pozorovatelé přesunuli z Karlových Varů do prostoru severně od Mělníka přímo na břeh Labe. Tam sledovali vysazení několika set sovětských parašutistů do prostoru Vliněves, kteří zničili nepřítele na levém břehu Labe. V zápětí téměř stovka bojových vozidel pěchoty 57. motostřeleckého pluku ve třech vlnách překonala 150 metrů široké Labe a společně s výsadbáři ovládli malé předmostí.

Skvělá podívaná byla i na perfektně sladěnou práci ženistů, kteří hned po „bévépečkách“ na plovoucích přepravních transportérech (PTS-10) přeplavily posilové prostředky motostřeleckých praporů. Hned za nimi 91. pontonový pluk během 23 minut přímo mistrovsky postavil 150 metrů dlouhý most s únosností 60 tun a po něm v zápětí přejely tanky, dělostřelectvo a druhé sledy sovětské motostřelecké divize.

Po obědě v nafukovací hale postavené přímo u řeky se vojenští pozorovatelé znovu vrátili do vojenského výcvikového prostoru Hradiště. Hlavní náplní tohoto dne bylo přeskupení vojsk, vybojování nadvlády ve vzduchu a provedení armádního protiúderu „červenými“. Jejich stíhací bombardéry MIG-23 a SU-22M provedly překvapivé údery na letiště „modrých“ a způsobily jim značné ztráty na letounech. Skvělí přepadoví stíhači na MIG-29 v řadě vzdušných soubojů s MIG-21 „modrých“ se přímo nad hlavami vojenských pozorovatelů postupně stali pány vzdušného prostoru.

Během dopoledne všechna vojska „červených“ (tři divize) určená k provedení armádního protiúderu provedla přeskupení a v 15.00 hod. dosáhla pohotovosti ve výchozích prostorech vzdálených od předního okraje „modrých“ 8–12 km.

To velitel armády generálmajor Andrejčák ohlásil řídicímu cvičení.

Celé toto operačně-taktické cvičení s vojsky řídil velitel Západního vojenského okruhu generálporučík Vacek. Měl k tomu „Ředitelství cvičení“ ze štábu ZVO a rozsáhlou rozhodčí službu, která cvičícím velitelům rozehrávala situaci, hodnotila jejich rozhodnutí a sledovala činnost vojsk. Měl i trvalé spojení s velitelem armády, se všemi veliteli divizí, brigád i s letectvem.

Velitel 1. armády dostával denně „Výpis z operační směrnice velitele frontu“, ve kterém byl vždy stanoven úkol na příští den, a samozřejmě podával na Ředitelství cvičení pravidelná hlášení o situaci.

Generál Vacek kromě řízení cvičení věnoval hodně času i vojenským pozorovatelům a dokázal jim velmi vtipně odpovědět na řadu mnohdy záludných dotazů. Já jsem po celou dobu jejich pobytu komentoval činnost štábů, vojsk i letectva.

Pro případ špatného počasí jsme postavili malou tribunu na trigometru 715,0 Jánský vrch. Z tohoto vrcholu lze přehlédnout téměř celý výcvikový prostor. Sem také v 15.00 hod. přijely oba autobusy vojenských pozorovatelů.

Armádní protiúder měl být zahájen 12. září v 16.00 hod., kdy velitel armády stanovil „čas Č“. Na vysvětlenou dodávám, že „čas Č“ je doba, kdy musí být bojové linie útočících tanků a BVP (nebo OT) současně na předním okraji nepřátelské obrany.

Při taktické orientaci jsem vojenským pozorovatelům objasnil situaci „modrých“ a ukázal v terénu přední okraj jejich obrany. Byl označen modrým dýmem. Stejně tak jsem na mapě i v terénu popsal situaci „červených“. I jejich přední okraj byl označen oranžovým dýmem.

Praporní kolony „červených“ ve výchozích prostorech si pozorovatelé znovu ověřili. Nyní všichni velmi napjatě očekávali, zda se řidičům podaří překonat nástrahy těžkého horského terénu a zda ve stanovený „čas Č“ budou první sledy všech tří divizí současně na předním okraji obrany „modrých“.

Armádní protiúder začal v 15.20 hod. skupinovým úderem raket s konvenční náplní. Byla zahájena mohutná palebná příprava důrazem na zničení baterií protivzdušné obrany a naváděcí lokátory „modrých“. Vzápětí frontové bombardéry SU-22M udeřily na velitelská stanoviště a zálohy. Veškeré dělostřelectvo, reálně 170 děl a raketometů, umlčovalo živou sílu a obrněné cíle „modrých“ na prvním, druhém i třetím zákopu. To vše bylo možno i názorně pozorovat díky přesné imitaci. Současně se praporní kolony „červených“ začaly rozvíjet do rotních proudů.

V 15.40 hod. napadly taktické bombardéry SU-25 palebné prostředky „modrých“ v opěrných bodech jejich obrany. Rovněž dělostřelectvo „modrých“ provedlo několik palebných přepadů na rotní kolony „červených“, avšak v zápětí bylo umlčeno bombardéry SU-25.

V 15.50 hod. na předním okraji obrany zakopané tanky a baterie protitankových řízených střel „červených“ zahájily přímou střelbu na cíle na prvním a druhém zákopu „modrých“.

V této době již bylo vidět, jak prvosledové prapory „červených“ ve vysokém tempu rozvinují své bojové linie a blíží se k „čáře zteče“.

V 15.53 hod. odpálily raketové odminovače ROD-200 své táhlé nálože „ostře“ a vytvořily tak průchody v minových polích, kudy velmi rychle pronikly četové proudy tanků i „bévépéček“, které se za nimi opět bleskově rozvinuly do jednotné obrněné sestavy.

V 15.56 hod. dosáhly tanky „červených“ čáry zteče vzdálené od prvního zákopu „modrých“ 1 500–2 000 metrů. V té době přilétly ve sto metrech i tři letky bitevních vrtulníků Mi-24, které společně s tanky a bojovými vozidly pěchoty provedly „zteč“.

V 15.59 hod. přeneslo dělostřelectvo „červených“ přehradné palby do hloubky obrany a přesně v 16.00 hod. byly bojové linie 1. a 15. tankové divize na prvním zákopu „modrých“. Maďarští tankisté ve středu sestavy se asi o 100 metrů opozdili. Aby se dodržení „času Č“ dalo dobře pozorovat, nechal jsem znovu označit přední okraj obrany modrým dýmem.

Od Malešského kopce přes Trnovský vrch až po Prachometský kopec útočilo v prudkém tempu a ve vyrovnané sestavě téměř 400 tanků a přes 200 bojových vozidel pěchoty podporovaných bitevními vrtulníky Mi-24 a taktickými bombardéry SU-25.

Pohled z Jánského vrchu na vpravo i vlevo valící se masu vojenské techniky byl tak strhující, že všichni pozorovatelé povstali a mnozí i přestali diktovat do svých kapesních diktafonů.

„Zlatý hřeb“ celého armádního cvičení byl zatlučen vskutku „mistrovsky“.

Přesně v 16.00 hod. byly první sledy tří divizí v rozvinutých bojových sestavách na předním okraji nepřátelské obrany. V tom právě spočívá umění velitelů i jejich vojáků: být jednotně ve stanoveném čase na určeném místě a ničít protivníka v součinnosti všech druhů vojsk společně s letectvem.

Tomuto velkolepému vojenskému divadlu přítomní vojenští pozorovatelé velmi dobře rozuměli. Jejich naprosto spontánní a dlouhotrvající potlesk, kterým přerušili můj komentář, nebyl v žádném případě formální. Bylo to nefalšované vyjádření skutečného obdivu zkušených vojenských profesionálů nad vysoce sladěnou a perfektní prací jejich kolegů ve zbrani.

Za bojovými sestavami prvních sledů ve vzdálenosti do 1,5 km postupovali velitelé praporů s rotními kolonami svých záloh, které dovedně zasazovali do mezer ke zvýšení tempa útoku. Zároveň s nimi se „po skocích“ přemisťovali i baterie protitankových řízených střel na „BRDM“ i plukovní protiletadlové raketové baterie „Strela-10M“, které vytrvale chránily prvosledové prapory před útoky bitevních vrtulníků.

Letectvo „modrých“ se sice dvakrát pokusilo zastavit rychlý postup „červených“, ale vzhledem k naprosté převaze MIG-29 se jim to nepodařilo.

Naopak frontové bombardéry SU-22M znovu bombardovaly letiště „modrých“ v hloubce a „podzvukové“ SU-25 ničily kolony přisunovaných záloh, kterými chtěli „modří“ zabránit průlomu své obrany.

V 16.30 hod. však byla jejich obrana prolomena v úseku: Maleš – Řednice, širokém 8 kilometrů. Tankové a motostřelecké prapory „červených“ pronikly do hloubky 2,5 až 3 km a ovládly čáru: Kozlovský kopec – Oleška – Doupov.

Za prvními sledy se do širokého průlomu rychle přemísťovalo doprovodné dělostřelectvo baterie samohybných houfnic ráže 122 mm. „Gvozdika“, velitelsko-pozorovací stanoviště velitelů pluků a praporní kolony jejich druhých sledů.

Velkou pozornost vzbudil oddíl našich samohybných kanonových houfnic ráže 152 mm „Dana“. Jedna jeho baterie bleskově zaujala palebné postavení těsně vlevo od tribuny a během tří minut zahájila palbu. Po krátkém palebném přepadu se stejnou rychlostí opustila svůj „palpost“, svinula se do pochodového proudu a pokračovala v postupu.

V 17,00 hod. viděli pozorovatelé už jen pomocí dalekohledů, že „červení“ ovládly Složiště, Huseň i Ovčí vrch. Po zasazení druhých sledů pluků pokračovali za vytrvalé podpory bitevních vrtulníků v útočné činnosti ve směru na Pekelný vrch a na Zakšov.

Kolem tribuny i v údolích, po obou stranách Jánského vrchu, se rychlým tempem přemísťovaly další kolony tanků a obrněných transportérů druhých sledů divizí. Přesouvala se i jejich velitelská stanoviště, protiletadlové raketové baterie „OSA“ a oddíly divizního dělostřelectva.

V 18,00 hod. dosáhly prvosledové prapory „červených“ severních a západních okrajů výcvikového prostoru. Tam byla reálná činnost vojsk zastavena a armádní cvičení pokračovalo až do 22,00 hod. velitelsko-štábně.

Na závěr svého komentáře jsem našim hostům poděkoval za to, že se na nás přijeli podívat, a zakončil jsem větou:

„Doufám, že jste se přesvědčili o tom, že naši vojáci jsou vyzbrojeni moderní technikou, že ji umí ovládat a že jsou k obraně své země dobře vycvičení.“

Proti tomu vojenští pozorovatelé nic nenamítali a cvičícím vojskům ještě jednou a dlouze zatleskali.

Generálporučík Vacek pak všechny pozval na večeři do zámku Nový Dvůr. I tam, v nádherném „rytířském sále“, bylo vojenskými pozorovateli proneseno hodně chvály a obdivu, zejména nad vojenským mistrovstvím vojáků „první tankové divize“.

Další den proběhl pod pozorovatelnou „Pila“ i tradiční mítink, kterého se zúčastnila jen část cvičících vojsk. Ministr národní obrany na něm stručně zhodnotil průběh tohoto cvičení a o své dojmy se podělili i tři politruky připravení zástupci cvičících divizí.

Poslední velké vojenské cvičení ČSLA skončilo. Zúčastnilo se ho kolem 30 000 vojáků, téměř 600 tanků, více než 500 bojových vozidel pěchoty a obrněných transportérů, 164 děl a raketometů, 158 úderných letounů, 95 bitevních vrtulníků

a přes 5 000 automobilů všeho druhu. Nedošlo při něm k žádné větší dopravní nehodě a ani žádný voják nebyl zraněn. Přesto svým významem daleko přesáhlo hranice vojenského výcvikového prostoru Hradiště. Troufám si tvrdit, že mírně ovlivnilo i vývoj mezinárodní politické situace.

Ve Stockholmu v té době jednalo 33 evropských zemí, USA a Kanada o opatřeních k posílení důvěry, bezpečnosti a odzbrojení a stále se nemohli dohodnout.

Teprve vojenští pozorovatelé pozvaní naší vládou na toto armádní cvičení prakticky potvrdili, že navrhovaná dohoda je možná, že je pro všechny strany užitečná a lze ji kontrolovat. Ohlasy tohoto cvičení dorazily až do Stockholmu a konference, o které se všeobecně soudilo, že v pátek 14. září neúspěšně skončí, byla nenadále prodloužena a v neděli odpoledne se zúčastněné strany konečně dohodly. V pondělí dopoledne pak jednomyslně schválily závěrečný dokument, který jim ukládá:

- povinně oznamovat vojenská pozemní cvičení, jichž se zúčastní přes 13 000 vojáků, a to 42 dnů předem;
- zvát pozorovatele z jiných zemí na cvičení pozemních sil s účastí více než 17 000 mužů;
- každá země, která bude mít pochybnosti, že jiný stát porušuje tuto dohodu, má právo provést pozemní a leteckou inspekci daného cvičení;
- účastnické státy si budou každoročně k 15. listopadu vyměňovat kalendáře vojenských cvičení v Evropě na následující rok;
- o termínech velkých cvičení s účastí více než 75 000 mužů se bude informovat dva roky dopředu a u cvičení s účastí větší než 40 000 vojáků – jeden rok dopředu; pokud se tak nestane, cvičení se nebudou smět konat;
- účastnické země potvrdily, že nepoužijí síly a nebudou jí vyhrožovat jiným státům, a ohrožovat tak jejich územní celistvost a politickou nezávislost.

Dokument dále zdůraznil obranu lidských práv a nutnost podniknout akce proti terorismu, což do něj prosadili zástupci USA. Zřejmě již tehdy věděli, jak ti teroristé udeří.

Podle vyjádření Aloise Řezníka, našeho tehdejšího velvyslance na této konferenci, byla jednání ve Stockholmu velmi složitá. K tomu, že se nakonec dospělo k dohodě, přispěly jak vstřícné kroky SSSR v samotném závěru jednání při stanovení parametrů pro oznamování a pozorování vojenských činností a souhlas s inspekcí na místě, tak i konkrétní příspěvek ČSSR. Ten spočíval v tom, že západní pozorovatelé měli na našem cvičení „Družba 86“ praktickou možnost ověřit si reálnost navrhované dohody.

Ve Stockholmu zvítězil zdravý rozum, politický realismus a pocit odpovědnosti za další osud Evropy, řekl tehdy Alois Řezník.

Vláda NSR označila Závěrečný dokument za důležitý krok k větší stabilitě v Evropě a francouzský prezident François Mitterrand zdůraznil, že dohoda je prvním úspěchem odzbrojovací konference v Evropě za dlouhou dobu.

Vojáci ČSLA k tomuto úspěchu svou prací na armádním operačně-taktickém cvičení „Družba 86“ bezesporu skromně přispěli.

Genpor. v.v. Ing. Florián Rygál

Narodil se 3 ledna 1932 v Kroměříži jako syn tesaře. Studoval na reálném gymnáziu v Šumperku a maturoval na Vojenské škole Jana Žižky v Moravské Třebové. V letech 1951–1953 absolvoval Tankové učiliště ve Vyškově.

Pak velel tankové četě, rotě a školní rotě. V letech 1961–1964 studoval na Vojenské akademii v Brně. Po ní prošel funkcemi velitele tankového praporu, zástupce velitele pluku pro bojovou přípravu, velitele

samostatného tankového praporu a velitele 104. motostřeleckého pluku v Tachově.

V letech 1972–1974 absolvoval Vojenskou akademii v Moskvě. Pak pracoval jako náčelník štábu 1. tankové divize, velitel 9. tankové divize, zástupce velitele 1. armády pro bojovou přípravu, velitel 4. armády, zástupce a náčelník štábu velitele ZVO, náčelník Vojenské akademie v Brně a zástupce MNO pro bojovou přípravu.

1. dubna 1990 odešel z armády na vlastní žádost.

Závěrem

Pokud snad některý čtenář přečetl všechny kapitoly této knihy, cítíme povinnost objasnit, kdo jsou to „veteráni studené války“.

Původně byli veterány nazýváni ve starém Římě ti, kteří se zúčastnili 16 válečných výprav. Později byla místo výprav počítána odsloužená léta a nakonec po 20 letech služby byl římský občan zproštěn vojenské povinnosti. Mohl však dále dobrovolně sloužit ve zvláštních oddílech a s vyšším žoldem. Takoví vojáci byli nazýváni veteráni (od vetus= starý). Tito vysloužilí vojáci, kteří znali jen své vojenské řemeslo a životem v táborech značně z pohodlně, domáhali se po propuštění z vojska na svých vojevůdcích materiálního zabezpečení. Diktátor Lucius Kornelius Sulla (138 - 78 př.n.L.) jako první začal svým veteránům přidělovat i půdu. Pozdější římscí císařové udělovali svým legionářům a veteránům obzvláště při propuštění z vojska peníze, domy s pozemky (zejména v provinciích), ale i doživotní přídělky obilí, někdy i vína a vstup na hry. Z toho je vidět, že již ve starém Římě byli veteráni velmi váženi a tehdejší stát je po skončení jejich služby materiálně zabezpečil až do konce jejich života.

20. století bylo co do počtu válek a rozsahu ničení v celé historii lidstva nejhrůznější a zanechalo nám i miliony veteránů ve všech světadílech.

První světovou válku, ve které padlo více než 20 milionů vojáků i civilistů, přežilo více než 100 000 československých legionářů. Bojovali u Zborova, Bachmače, v Rusku, v Itálii, ve Francii a významně se zasloužili o vznik samostatného státu - Československa. Ruským legionářům byla válka ještě o dva roky prodloužena a po jejich návratu z cesty kolem světa jejich revoluční nálada vzbudila značné rozpaky. Přesto se jim jejich mladá vlast, za kterou prolévají svou krev i umírali, alespoň částečně odměnila.

Někteří dostali licenci na provoz trafiky, (odtud dodnes naši neúspěšní politici dostávají při odchodu z funkce různé „trafiky,“), jiní byli přijati do nové československé armády nebo nastoupili službu u policie i jako dozorcí ve věznicích. Až do pokusu legionáře Gajdy o fašistický puč v Brně v roce 1932 požívali naši legionáři velké vážnosti. O stovkách „rudých“ legionářů, jako byl např. Jaroslav Hašek, se za první republiky taktně mlčelo.

Po 2. světové válce, která byla v celých dějinách lidstva daleko nejničivější a v jejímž závěru si nová světová velmoc prakticky vyzkoušela i účinnost zcela nové zbraně - atomové bomby, nám zůstalo i nejvíce veteránů. Byli to především příslušníci 1. československého armádního sboru v SSSR, kteří bojovali u Sokolova, Bílé Cerekve, Zakšova, o Kyjev, na Dukle, na Slovensku, na Moravě, v Ostravské operaci a v boji s Schernerovou armádou došli až do Prahy. Tito tzv. „veteráni velké vlastenecké války“ z malé části zůstali dále sloužit v československé armádě a jejich frontové zkušenosti byly při výcviku našich vojáků velmi cenné. Někteří postupně zastávali i vysoké funkce jako např. Lomský, Rytíř, Janko, Tesařík, Kvapil, Dočkal, Šmoldas, Reichl a řada

dalších. Většina východních „frontáků“ však odešla do civilu. Byli to převážně sedláci z Volyně a vláda jim za jejich rolnické usedlosti, které zanechali na západní Ukrajině, přidělila zemědělské statky po odsunutých Němcích v pohraničí. Když pak odcházeli do starobního důchodu, byl jim tento „za účast v boji za osvobození“ zvýšen o pár stokorun. Nejhůře dopadl armádní generál Ludvík Svoboda. Ten byl v roce 1950 z funkce ministra národní obrany vyhozen a řadu let perzekuován. Na jaře roku 1968 byl sice zvolen prezidentem ČSSR, ale když v roce 2007 chtěl jeden sponzor zaplatit tomuto vojákovi a skutečnému hrdinovi postavení pomníku v jeho rodném městě Kroměříži, sociálnědemokratičtí zastupitelé byli proti.

Velmi špatně dopadla většina bojovníků ze západní fronty, kteří bojovali u Tobruku, Dunkerku, v naší obrněné brigádě a jako letci v RAF. Většina z nich byla do roku 1954 z armády propuštěna, mnozí se vrátili na západ a řada jich byla totalitním režimem vězněna. Celkem 27 důstojníků a rotmistrů, příslušníků západního i východního odboje a předmnichovské armády bylo popraveno. Mezi nimi i generál Píka, bývalý náčelník čs. vojenské mise v SSSR. Důvodem byla většinou vykonstruovaná obvinění ze špionáže a vlastizrady. Konečného uznání za své zásluhy o naši svobodu, zvýšených starobních důchodů a morálního ocenění se příslušníci západního odboje dočkali až po roce 1989.

Z tohoto stručného výčtu je velmi názorně vidět, že v Čechách ani na Moravě, natož pak ve Slezsku, není zvykem vážit si těch, kteří poctivě sloužili své vlasti a kteří za životy svých spoluobčanů byli připraveni obětovat svůj vlastní.

Krátce po strašné 2. světové válce se obyvatelé rozbombardované Evropy bláhově domnívali, že je všem válkám konec.

Druhá polovina 20. století je vyvedla z omylu. Válčilo se a dosud se válčí dál! Obrovské oběti stály národněosvobozenecké války Asii, Afriku i ve střední a Jižní Ameriku. Válčilo se v Řecku, Koreji, Indonésii, Vietnamu, na Blízkém Východě, v Afganistánu, na Balkáně, až celkové oběti těchto lokálních válek daleko přesáhly hrůzná čísla 2. světové války. Ke klidu ve světě nepřispěly ani tzv. maďarské události, suezská, berlínská nebo kubánská krize, ani invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa nebo vpád Sovětské armády do Afganistanu.

V březnu roku 1946 spustil Winston Churchill svým projevem ve Fultonu „Železnou oponu“ od Štětína na Baltu až po Terst u Jadranu. O rok později ohlásil americký prezident Truman novou vojenskou doktrinu USA (strategického odstrašení) a tím v podstatě zahájil studenou válku.

Marshallův plán v letech 1948–1951 zajistil státům západní Evropy hospodářský vzestup, zvýšil vliv USA v Evropě a především udržel prosperitu americké ekonomiky. 4. dubna 1949 byl založen pakt NATO, jehož členem se později stala i NSR s půlmilionovým a dobře vyzbrojeným Bundeswehrem. Vcelku přirozenou reakcí byl vznik Varšavské smlouvy o pět let později (14. 5. 1955). Od té doby se Evropa definitivně rozštěpila na dva nepřátelské bloky: na Evropu západní pod silným americkým vlivem a na Evropu východní pod sovětskou

kontrolou. Vrchním velitelem NATO byl vždy americký generál – velitel amerických vojsk v Evropě a vrchním velitelem vojsk Varšavské smlouvy byl ve skutečnosti ministr obrany SSSR, neboť velitel spojených ozbrojených sil byl jeho zástupcem.

Studená válka byla skutečně velmi ostrým střetnutím dvou supervelmocí v politice, ekonomice a především ve vojenství. Jejím hlavním motorem byl vojensko-průmyslový komplex USA. Američtí zbrojaři nesmírně zbohatli na výrobě zbraní během 2. světové války a byli i největšími dodavateli zbraní pro všechny války druhé poloviny 20. století. Dokonce i v „osmileté válce“ Iráku s Íránem prodávaly americké firmy zbraně, munici i náhradní díly oběma válčícím stranám. Navzdory přísnému vládnímu embargu pro Írán. Tajná zpráva pro Kongres z roku 1985 ukázala, že v USA v době konjunktury podnikání v průmyslu přináší průměrný roční zisk 10–15 %, ve službách a finančnictví 20–30 % a na zbrojních zakázkách se dá vydělat 50–2 000 % za rok.

Právě tyto obrovské zisky zbrojních firem byly hlavní příčinou zcela nesmyslných závodů ve zbrojení. Obě strany vynakládaly nesmírné částky na vojenský výzkum, na výrobu nových zbraňových systémů, lepších tanků a letadel, přesnějších raket, řízených střel a dokonalejších prostředků průzkumu i radioelektronického boje. Zatímco zbrojní výroba v západních zemích napomáhala rozvoji vědeckotechnického pokroku a ekonomiky, na východě, kde neplatily zákony trhu, ale zvláště partajních aparátníků, vedla nadměrná výroba zbraní k trvalému zaostávání životní úrovně obyvatel.

V 60. letech vláda USA nahradila vojenskou strategii jaderného odstrašení novou koncepcí „pružné reakce“. Podle ní musí být US Army tak silná, aby mohla vést současně dvě „malé války“ nebo jednu „malou“ a jednu „velkou válku“ kdekoliv ve světě. A to jak s konvenčními, tak v případě potřeby i s přechodem na použití jaderných zbraní. Konečným cílem americké politiky, otevřeně hlásaným po celou dobu studené války, vždy bylo zničit státy tzv. socialistického tábora, tuto říši všeho zla.

Ke splnění tohoto cíle vznikla i největší špionážní organizace všech dob - C I A -, bez které se v současném světě nic nestane. Kolem východního bloku USA vybudovaly síť vojenských základen v NSR, Itálii, Řecku, Turecku, Pákistánu, Korei, Japonsku i jinde. Mimořádnou pozornost věnovaly především rozvoji útočných zbraní, jako jsou mezikontinentální rakety, strategické letectvo, mateřské letadlové lodě, atomové ponorky s balistickými raketami, i kosmické a elektronické zbraně, kde měly USA vždy rozhodující převahu nad státy Varšavské smlouvy.

V době studené války došlo v Evropě a v přilehlých mořích k největšímu soustředění vojsk a zbraní v celé její historii.

Poměr sil mezi státy NATO a Varšavské smlouvy v Evropě a přilehlých mořích v 80. letech:

Druh výzbroje:	NATO:	VS:	Poměr sil:
• vojáci	3 660 000	2 255 000	1,6 : 1
• úderné letouny	4 075	2 773	1,5 : 1
• bitevní vrtulníky	5 270	2 785	1,9 : 1
• tanky všech typů	30 690	59 470	1 : 1,9
• obrněná bojová vozidla	46 900	70 060	1 : 1,5
• protitankové raketové komplety	18 070	11 465	1,6 : 1
• děla a raketomety	57 060	71 580	1 : 1,5
• velké hladinové lodě	499	102	4,9 : 1
• mateřské letadlové lodě	15	0	absolutní převaha NATO
• ponorky s balistickými raketami	200	228	1 : 1,1

Tento početní stav ozbrojených sil v Evropě během studené války ukazuje na rozhodující převahu NATO v počtu vojáků, letectva, protitankových raketových kompletů a především v námořnictvu, kde převaha 15 mateřských letadlových lodí na straně

NATO byla absolutní. Armády Varšavské smlouvy měly pouze více tanků (včetně zastaralých typů) a obrněných bojových vozidel, což ale dostatečně vyvažovala téměř dvojnásobná převaha bitevních vrtulníků a protitankových raketových kompletů na straně NATO.

Proti Československu mohlo velení NATO v případě válečného konfliktu použít především 2. armádní sbor Bundeswehru, 7. armádní sbor US Army, 1. armádu Francie a 4. mechanizovanou brigádu Kanady, rozmístěné v jižní části NSR. To představovalo 8 až 10 divizí, 144 odpalovacích zařízení operačně-taktických raket, téměř 500 hlavní atomového dělostřelectva, 2 600 tanků, 2 800 obrněných bojových vozidel, 1 400 děl a raketometů, kolem 2 000 protitankových raketových kompletů, 400 bitevních vrtulníků a téměř 900 bojových letounů. Největší nebezpečí pro náš stát představovalo 4. spojené taktické letecké velitelství (4. STLV), ve kterém bylo soustředěno 1 070 bojových letounů. Dále to byla část 56. brigády amerických raket Pershing (ve dvou oddílech měla celkem 72 odpalovacích zařízení s dostřelem až 2 400 km) a 485. a 487. křídlo řízených střel s plochou dráhou letu BGM-109 G Tomahawk (celkem 48 startovacích zařízení s dostřelem 2 600 km). K tomu nutno připočíst taktické rakety Lance, 2. a.s. a 7. a.s. Celkem 24 raket s dostřelem 120 km.

Největší předností raketových vojsk a letectva NATO byla skutečnost, že své jaderné hlavice a atomové bomby měly ve skladech na území NSR. Mohly je kdykoliv skrytě přivést do garáží a hangárů, nepozorovaně je sestýkovat a naložit na odpalovací zařízení, atomové pumy podvěsit letounům – nosičům. A pak ve vhodný okamžik a s maximálním překvapením provést proti státům

východního bloku hromadný jaderný úder. Ten se ostatně ve štábech NATO každý rok velmi podrobně plánoval při tzv. Jaderném plánování. Proti ČSSR se plánovalo použít již v 1. jaderném úderu 198–250 jaderných náplní na letiště, kasárna, ale i na hospodářská centra a velká města.

Agenturní, radiotechnická a kosmická rozvědka států Varšavské smlouvy mohla zjistit až hromadný start letectva a zaujímání palebných postavení odlpalovacími zařízeními poblíž posádek. Tuto činnost mělo letectvo i raketové vojsko dokonale nacvičenou a trvala jim 30 až 40 minut. Dalších 30 až 40 minut bylo nutno započítat na dobu letu raket i letectva na stanovené cíle. Celkem tedy dělilo studenou válku od té „horké“ 60 až 80 minut! Někdy i méně. Této zdrcující jaderné převaze a skutečně reálnému nebezpečí mohla ČSLA čelit jedině vysokou bojovou pohotovostí svých vojáků a jejich opravdovou připraveností k vedení soudobého boje. Proti mohutnému uskupení vojsk NATO mohla ČSLA postavit čtyři motostřelecké divize, rozmístěné při státní hranici s NSR (20., 19., 2. a 15. msd) a dvě tankové divize (1. a 9. td). Všechny útvary těchto šest divizí při prověrkách bojové pohotovosti mnohokrát prokázaly schopnost do 40 minut opustit svá kasárna s veškerou technikou i zásobami munice, pohonných hmot a proviantu a do 180 minut být připraveni v prostorech rozptylu k vedení bojové činnosti. Při tom tato vojska byla již rozvinutá v operační sestavě, ze které mohla přímo přejít do obranné nebo i útočné operace. Stejně normy úspěšně plnily i útvary průzkumu, raketového vojska, vojska PVO státu i vojsk a letectva. Radiotechnický průzkum pracoval nepřetržitě 24 hodin, hotovostní přepadoví stíhači startovali do 5 minut a hotovostní protiletadlové raketové baterie mohly odpálit své rakety do 6 minut od vyhlášení poplachu! Bez jakéhokoliv přehánění lze konstatovat, že tak vysokou a trvalou bojovou pohotovost svých vojsk, jakou měla ČSLA, neměla v celé historii lidstva žádná jiná armáda. A naši tehdejší nepřátelé to velmi dobře věděli.

Ostatní vojska na „snížených počtech“ nebo „rámcová“ mohla dosáhnout plné bojové pohotovosti až po zmobilizování svých záloh za jeden až tři dny.

Pravděpodobný poměr sil na směru Stuttgart – Plzeň při nenadálém zahájení války státy NATO:

Započítá se u NATO: 2. a.s. Bundeswehru, 7. a.s. US Army, 1. armáda Francie, 4. mech. brigáda Kanady, 2/9 d.p., 4/9 d.p. raket Persching, (72 odpalovacích zařízení), 485., 487. křídlo řízených střel BGM-109 G (Tomahawk, 48 odpalovacích zařízení), 4. STLV (900 letounů).

Započítá se u ČSLA: 1. A (2., 19., 20. msd, 1. td), 4. A (15. msd, 9. td), 331. raketová brigáda, 10. letecká armáda (300 letounů), 7. armáda PVOS, 22. výsadková brigáda.

Druh výzbroje:	NATO:	ČSLA:	Poměr sil:
• divize	10	6	1,6 : 1

• odpalovací zařízení raket	144	52	2,8 : 1
• tanky všech typů	2 600	1 600	1,6 : 1
• bojová obrněná vozidla	2 800	2 000	1,4 : 1
• děla a raketomety	1 400	800	1,8 : 1
• protitankové raketové komplety	2 000	600	3,3 : 1
• bojové vrtulníky	400	100	4 : 1
• bojové letouny	900	300	3 : 1

Tento poměr sil ukazuje, že vojska NATO rozmístěná v jižní části NSR měla po celou dobu studené války značnou převahu nad bojeschopnými silami ČSLA. Zejména trojnásobná převaha v počtu bojových letounů a operačně-taktických raket a přítomnost atomových pum u letounů – nosičů a jaderných hlavic u odpalovacích zařízení byla přímo smrtelně nebezpečná.

Rovněž převaha bojových vrtulníků (4 : 1) a protitankových raketových kompletů (3,3 : 1) dávala předpoklad rychlého zničení tanků a obrněných vozidel protivníka.

Tato výrazná převaha sil a prostředků dávala generálům NATO téměř 90% jistotu, že v možné válce, ať už bude zahájena konvenčními, nebo zejména jadernými zbraněmi, mohou zvítězit, pokud se jim podaří vojska Varšavské smlouvy překvapit.

Této velmi nepříznivé situace si bylo plně vědomo velení ČSLA, které věnovalo mimořádnou pozornost rozvoji útvarů radiotechnického průzkumu a celého systému protivzdušné obrany státu i vojsk československého frontu. PVO státu zabezpečovalo nakonec šest protiletadlových raketových brigád a čtyři stíhací letecké pluky. Vojska čs frontu chránila 82. protiletadlová raketová brigáda, 6–7 PL raketových pluků a 3–4 kanonové PL pluky ráže 57 mm. Proti nízko letícím cílům měl každý pluk velmi účinnou baterii PL dvojkanonů ráže 30 mm, každý motostřelecký prapor 10 střelců s ručními PL raketami S-1M, každý tankový prapor 9 PL kulometů ráže 12,7 mm a každé BVP-2 mohlo ničit vrtulníky na vzdálenost 3–4 km. Tato mimořádně silná protivzdušná obrana státu i vojsk dávala letounům NATO velmi málo šancí ji překonat.

Vojska stálé bojové pohotovosti, což byla 2., 19. a 20. motostřelecká divize, 1. a 9. tanková divize, 10. letecká armáda, 7. armáda PVOS, všechny útvary raketového vojska, průzkumné útvary a 22. výsadková brigáda byla doplněna vojáky téměř na 100 %, zbraněmi, municí a zásobami na válečné počty. Byla přednostně doplňována nejmodernější bojovou technikou a velmi intenzivně, ve dne i v noci, v zimě i v létě cvičena k obraně své země. Komplexní i závěrečné prověrky i inspekce MNO potvrzovaly vysokou připravenost těchto vojsk k vedení soudobého boje.

Až do roku 1964 se předpokládalo, že v případě nepřátelské agrese naše prvosledové divize zaujmou po bojovém poplachu obranu v předem připravených obranných rajonech na svazích Českého lesa a Šumavy, které byly řadu let pečlivě a utajeně budovány.

Od roku 1965 byla vojska stálé bojové pohotovosti cvičena i v možnosti, že by v případě nepřátelské agrese mohla na zvláštní rozkaz přejít i do útočné operace již z prostorů rozptylu po bojovém poplachu, a přenést tak válku na území našeho tehdejšího protivníka. Této variantě obrany naší země nejvíce napomáhala skutečnost, že po bojovém poplachu byly naše prvosledové divize v podstatě rozvinuté v operační sestavě, na svých směrech útoku a ve vzdálenosti 5–20 km od státní hranice, zatímco hlavní síly 2. armádního sboru Bundeswehru byly v hloubce 300 km. Přechody přes Český les a Šumavu byly v našich rukou a vzhledem k tomu, že až do hloubky 150 km se naše první sledy mohly střetnout pouze se 4. mechanizovanou divizí BW a 2. lehkým obrněným plukem US Army, byl poměr sil výrazně ve prospěch čs. frontu. V té době bylo i dokončeno velmi nákladné přezbrojení celé ČSLA. Staré tanky T-34 byly nahrazeny moderními T-4M a T-55, které mohly za chodu překonávat řeky jízdou pod vodou, nákladní automobily motostřelců byly vyměněny za plovoucí obrněné transportéry OT-62 (Topas) a OT-64 (SKOT). Brigády PVO státu dostaly konečně protiletadlové raketové komplety, naši letci se naučili létat na v té době skvělých MiG-21 a rovněž druhy vojsk byly vybaveny novou technikou.

Pravděpodobný poměr sil při přechodu do útočné operace čs. frontem do hloubky 150 kilometrů:

Započítá se u NATO: 4. mechanizovaná divize Bundeswehru, 2. lehký obrněný pluk US Army, část 4. STLV (560 letounů), 2/9 dp, 4/9 dp 56. brigády Persching, 485. a 487. křídlo řízených střel BGM-109 G (48 o.z.).

Započítá se u čs. F.: 2., 19., 20. a 15. motostřelecká divize, 1. a 9. tanková divize, 10. letecká armáda (300 letounů), 7. armáda PVOS, tři raketové brigády (28 o.z.), 6 oddílů vojskových raket (24 o.z.) a 57. letecká armáda (sovětská, 360 letounů).

Druh výzbroje:	1. sled NATO:	1. sled čs. F:	Poměr
sil:			
• divize	1,5	6	1 : 4
• odpalovací zařízení raket	120	52	2,3 : 1
• tanky	408	1,538	1 : 3,8
• obrněná bojová vozidla	667	1,322	1 : 2
• děla a raketomety	181	634	1 : 3,5
• PT raketové komplety	364	528	1 : 1,4
• bojové vrtulníky	75	100	1 : 1,3

Tento možný poměr sil ukazuje, že v případě nenadálé agrese států NATO může být nejlepší odpovědí československého frontu okamžitý přechod do útočné operace. Během 1 až 2 dnů války by měl první sled našeho frontu čtyřnásobnou převahu v divizích, téměř čtyřnásobnou v tancích a dělostřelectvu, dvojnásobnou v obrněných bojových vozidlech a mírnou převahu v PT raketových kompletech, bojových vrtulnicích a v letectvu (samozřejmě až po přiletu sovětské 57. letecké armády). To by mu teoreticky umožňovalo ve střetném boji zničit 4. mechanizovanou divizi Bundeswehru i 2. lehký obrněný pluk US Army, získat čas pro dokončení mobilizace dalších 8 divizí a jejich zasazení do střetného sražení s hlavními silami 2. armádního sboru Bundeswehru. Pochopitelně že teoretické propočty a možnosti jsou jedna věc a skutečné výsledky boje, střetného sražení či operace vždy závisely a budou vždy záviset na morálce bojujících vojáků, na jejich vycvičenosti, výzbroji a na schopnostech jejich velitelů.

Aby tyto náročné úkoly mohli splnit, byli naši vojáci cvičeni i v dlouhých přesunech, rychlém rozvinutí bojových sestav, zaujetí palebných postavení a zničení nepřítele ve střetném boji. Tankisté uměli překonávat řeky jízdou pod vodou, což jim umožňovalo provádět rychlý a hluboký manévr, obklíčit a v součinnosti všech druhů vojsk zničit i mnohem silnějšího nepřítele. Při taktických cvičeních byly zejména tankové pluky cvičeny jako přepadové odřady a tankové divize jako operační manévrové skupiny, které dokázaly v hloubce sestavy nepřítele samostatně v střetných sraženích řešit operační úkoly. A velmi se jim to dařilo. Že je možné v soudobých útočných operacích dosahovat tempa 100–150 km za 24 hodin a porazit i mnohem silnějšího nepřítele, to v roce 1967, v tzv. šestidenní válce dokázali vojáci Moše Dajana, ministra obrany Izraele, vycvičeného v Československu.

Přesto většina velkých taktických cvičení ČSLA v 80. letech byla na obrannou tematiku a teprve po odražení nepřátelské agrese přecházela vojska čs. frontu do protiútoků. I při posledním velkém cvičení „Družba 86“ vedla koaliční vojska (1. armáda, 10. letecká armáda ČSLA, 18. motostřelecká divize SA a 15. tanková divize MLA) ve výcvikovém prostoru Hradiště úporné obranné boje a teprve na závěr cvičení byl proveden zdařilý armádní protiúder, kterým byla obnovena situace na naší státní hranici.

Po celou dobu studené války byla vojska Československé lidové armády velmi intenzivně cvičena a vždy byla připravena k boji. Pro vojáky z povolání ani pro vojáky základní služby to nebyla žádná příjemná procházka růžovým sadem. Schopnost našich řidičů ovládat moderní bojovou techniku, tankových střelců i operátorů protitankových řízených střel zasahovat cíle na velkou vzdálenost již prvním výstřelem byla draze vykupována jejich každodenní usilovnou prací. Výtečné výsledky bojových střelců motostřelců, tankistů, dělostřelců, raketáků i letců nebyly náhodné. Skvělá součinnost mezi tankovými a motostřeleckými

jednotkami a je podporujícími dělostřelci, bitevními vrtulníky a letectvem na všech taktických cvičeních byla obdivuhodná. Vysoká bojová pohotovost a skutečné vojenské mistrovství československých vojáků bylo velmi dobře známé i našim tehdejšími nepřátelům a měli z něj značný respekt.

Ještě dnes žije v Čechách, na Moravě i ve Slezku více než dva miliony veteránů studené války, kteří v době svého mládí poctivě sloužili své vlasti podle jejích zákonů. Přes všechnu obtížnost jejich služby na ni rádi vzpomínají. Stalo se dokonce pravidlem, že když se sejdou alespoň dva chlapi starší čtyřiceti let, během půl hodiny se baví jen o vojně.

Fotogalerie

1. Začátek práce na knize

Redakční schůzky s autory jednotlivých příspěvků

2. Historické snímky techniky z období studené války

